

Hornstein. Magyar nyelv. Műve
24^{dr} = 9^{br} 484.

Mennyei Barátom!

1788

Don tudodra hogy én immár itt vagyok holnap reggel
austriai földre Luxembourgba pallos és kéj fejű
seregemmel. Iróztató Commissio ez fenn van halga-
-tom! a kardai deista nap szerint. Tegnap
előtt ^{előtt} ~~szöveg~~ hajlékony egész időn át fordítam
leveleimnek és irásimnak rendbe szedéseire,
mellyek között egyedül kedves betűid ~~levele~~
menekedezései vulcanus lángjaital

Mennyei Barátom!

Barcsay Ábrahám levelei
Orczy Lőrincchez
(1771–1789)

ERDÉLYI
MÚZEUM-
EGYESÜLET
KOLOZSVÁR

236

ERDÉLYI
TUDOMÁNYOS
FÜZETEK

MENNYEI BARÁTOM!

MENNYEI BARÁTOM!

BARCSAY ÁBRAHÁM LEVELEI
ORCZY LŐRINCHEZ
(1771–1789)

Sajtó alá rendezte,
a bevezetőt és a jegyzeteket írta
Egyed Emese

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET KIADÁSA
KOLOZSVÁR, 2001

Megjelent

**A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
támogatásával**

A szövegeket a kéziratokkal egybevetette Balogh Béla

**A sorozatot szerkeszti
Dávid Gyula**

**A sorozatborítót tervezte
Unipan Helga**

ISBN 973-8231-15-9

Felelős kiadó Sipos Gábor

**Készült a Református Egyház Misztótfalusi Kis Miklós
Sajtóközpontjának nyomdájában
Felelős vezető: Tonk István
Műszaki szerkesztő: Bálint Lajos**

Barcsay levelei Orczyhoz

„Nézem a világot, gondolkodom.”

Az idézett mondat az alább olvasható levelek valamelyikéből való. De hasonló vagy éppen ellenkező tartalmú, de ilyen aforizmatikus mondatok sokaságát lehetne előhalászni, ha azt akarnók... Egy hosszasan katonáskodó erdélyi nemes misszilis leveleit adjuk itt közre; tizenkilenc év verses és prózai (többnyire a keletkezés helyét és időpontját is feltüntető) leveleit a XVIII. század második feléből. Érdemes teljességében hozzáférhetővé tenni e gyűjteményt: szándékunk végleges szöveg-változat létrehozása volt a helyenként keltezetlen kéziratlapokból. Időközben egy képlékenyebb könyvmodell tűnt érvényesebbnek. Így aztán – átírást, egy interpretáció-változatot vehet itt kezébe a türelmes olvasó.

A másfél száz levelet kitevő szövegegyüttes szerencsésen egyben maradt a keletkezése óta eltelt kétszázvalahány év alatt, főleg a címzett és családja gondosságának köszönhetően. A címzett a költőként és művelődéspártolóként ismert Orczy Lőrinc, aki 1764-ben mint a császári hadsereg tábornoka ment nyugdíjba. Abaúj megye főispáni helytartója, majd főispánja volt, a Tisza szabályozásának császári biztosa, és nem mellékesen költő, fordító, a magyar szerzők mecénása. A levelek feladója, Barcsay is költő, és, bár szövegszerű életműve az előbbiénél szerényebb terjedelmű, kortársai az érdemleges magyar versszerzők sorában őt is számon tartották, tiszteletében együtt jelentkezett a hőskultusznak a katona presztízisévé szelődült jelentéseleme és a magyar nyelv könnyed használata az érzelmes érienyesség kifejezésére.

E gyűjteményt nyelvének gazdagsága, tartalmának hírértéke és sokfélesége, az utalások-hivatkozások mennyisége és eredetisége teszi irodalom- és művelődéstörténeti értékke. Aki e levélszövegek feltárására vállalkozik, a szépirodalom, a történelmi (leginkább had- és politikatörténeti) szövegek, a krónikairás, a magánélet határterületén találja magát. Nem kerülheti el a régi kézirat mai olvasásának (és kiolvasásának) alku-helyzetét, a nyomtatott művé alakítás filológust próbáló állomásait sem. A szöveggondozót tudományos anatómia sújthatja, a közreadónak rendszerint a legszigorúbb ítélet jár (ki). A kritika is a szövegekkel való foglalkozást jelenti, és célunk leginkább mégiscsak az, hogy hozzáférhetővé tegyük e kéziratban rejtőzködő szövegeket – és minél megbízhatóbb olvasatban. Munkánk döntések sorát is jelentette; a nyelvtudomány, a prozódia, a sajtó alá rendezés gyakorlata nem minden esetben kínált azonos megoldást a szöveg gondozása közben felmerült problémákra. A többféle megközelítés sikerességét mutatja egy, a közelmúltban feltárt, időben, tartalmaiban rokon szöveg: Szempci Molnár Ferenc *Magyar krónikáséneke*, amely had- és irodalomtörténész, könyvtáros és biográfus nézőpontjait érvényesítette, hogy érdembeli olvasmánná válhassék a XVIII. századi katona verse. De a Bessenyei György-munkák kritikai kiadása, a közköltészet gyűjteményes köteteinek közrebocsátása is arra mutat, hogy egyfajta tapasztalatot létrehoz a filológiai találkozás a kéziratossal, és többféle közlési-interpretációs gyakorlat válik lehetővé, ugyanakkor a (keltezés, a szerző kiléte, a címzett körüli) bizonytalanság nem osztható el teljesen, az emendációk hosszasan folytathatók, a tévedések teljesen nem zárhatók ki.

Mégis érdemesnek tűnik a kéziratgyűjteménnyel való huzamos foglalkozás: egyes részei a legváratlanabb pillanatban nyernek jelentést, kapcsolódnak más szövegekhez.¹

A szépen írt, de néhol folyamatosságában károsodott szöveg helyreállítása, a kiadás itt választott megannyi eljárása, egyes, a levelek köré rendezett, elhomályosult jelentések, megvilágításra szánt kiegészítések a leveleskönyv természetéből adódóan értelmezési javaslatok: nem tekinthetők abszolútnak, bár alkalmazásukat a forráskiadás szövegkritikai eszménye, igénye alakította.

Hogy léteznek Orczyhoz írott Barcsay-levelek, arról Arany János álmodott, ha nem is olyan fájdalmas sóvárgással, mint a magyar naiv eposzról. A műgondjáról is ismert Arany a barátságot is – mint kérdés-felelet ikerszövegekből álló egységek sorozatát – a kommunikációs és filológiai homályosságoktól megtisztítva fel szeretne volna mutatni, aztán egy áttekinthető és gazdag magyar irodalmi örökség egészébe (múzeumába vagy működő rendjébe) illeszteni. Az 1789-es „Révai-féle”, filológiailag már a XIX. században is nyugtalanító kiadvány, a *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei*-kötet (a továbbiakban KSz) episztolái adták az ötletet Aranynak, hogy sürgessen valamiféle rekonstrukciós szövegfeltárást: romokból ragyogó egészet „rendeljen”. Kiadványunk mégsem lehet ennek a régi (és indokolt) filológusi óhajnak a megvalósítása. A korabeli posta megbízhatatlansága (olykor a postán véghezvitt cenzúra), a levélváltás szokása (akkor is írtak egymásnak, ha még nem kapták meg előző levelükre a választ), az erdélyi Barcsay-gyűjtemény szétszóródása és hasonlók miatt nem lesz „Barcsay–Orczy–Barcsay–Orczy” rendszer ebben a most nyilvánosságra kerülő közlésláncban. A sorozat (egyik) fele lesz itt olvasható: három kivétellel csak olyan szövegek, amelyeket mint feladóhoz, Barcsayhoz, mint címzetthez, Orczyhoz rendelhetünk.

E címzett verseinek és leveleinek sajtó alá rendezése folyamatban van. Tarnai Andor javaslatára H. Kakucska Mária foglalkozik évek óta az Orczy-kéziratokkal. Mégis úgy tűnik ma, hogy még így sem teljesebb ki az Arany által remélt módon az episztolárium (sok levél ma is lappang): vágyunk a teljességre, az eredeti egész rekonstrukciójára, a modell megalkotása lendületet, ötleteket adhat, de nem garantálja az elképzelt darabok meglelését. Mindezek ellenére a két leveleskönyv egymás mellé helyezése, összeolvasása újszerű és érdemleges nyelvi, irodalmi, művelődéstörténeti élményt adhat(na) az olvasónak.

A *Mennyei Barátom!* tehát az ideális leveleskönyv egyik oldala.

Kiegészíthető továbbá a Barcsay–Orczy leveleskönyv a levélváltó gondolkodásban, mondjuk így: episztola-társalkodásban összekapcsolódó más, egymáshoz a személyesség hangnemében forduló írók egybeszerkesztett, versben és folyó szövegben megírt leveleivel (ilyen kiadvány is készül).

A feltáró munka folyamata néhány filológiai meglátást tett lehetővé. Sokáig a Barcsay-levelek sorát homogén szövegegyüttesnek lehetett tekinteni, amely jelen-

¹ E gyűjtemény feldolgozása során a kiegészítések az utolsó percre „érkeztek”: a budai egyetem felavatására íródott, a Magyar Múzeumban publikált (Orczynak említett) Barcsay-vers autográf kézírata 2001-ben „köszönt vissza” a Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárából, a Kol-lár Ádámtól származó levélrész azonosítására e kötetben kerülhetett sor.

tés- és utalásbeli, esetleg a keltezésre (és így a levelek sorrendjére), elvértve pedig egyik-másik verslevél szerzőségére vonatkozó problémákkal szembesíti a kutatót. A feldolgozás utolsó fázisában jutottunk arra a felismerésre, hogy Barcsay (bizonyára Orczy, közvetve talán Révai Miklós biztatására) maga kezdte a verslevelek dialógus-elvű egybeszerkesztését. Ebből csak töredékek készültek el, de Barcsay láthatólag ezeket is elküldte öreg barátjának.

Publikált és kéziratok levelek viszonyáról itt azért nehéz beszélni, mert az eddigi kutatások Barcsayt főleg költőként tartották számon. Eddig kiadott leveleiben a személyiség jeleit keresték (Berkeszti István, Kristóf György), vagy a politikum helyi vonatkozásait (Esztegar László, Nagy Iván, Gálos Rezső). A XIX. század végétől a XX. sz. 30-as éveikig újra-újrakezdődő érdeklődés Barcsay levelezése iránt immár azt teszi lehetővé, hogy a különböző címzettekhez szólókat „összeolvassuk”. Az így létrejövő hálózat, deltavidék az *írásfolyamat* élményét adja, a szöveggenézis játék-, szabadság-jelentéselemét, a kapcsolattartás valaha új, ma is szellemi izgalmakkal járó formájának intenzív megélését. A levelek mint szépprózai alkotássá rendeződött teljesítmény elemei is méltán tartanak számot érdeklődésünkre: Mikes *Törökországi levelei* mellett Kazinczy, Benkő József, Révai Miklós, Aranka György levelei is élvezetes olvasmánnyá értek könyv formájú publikálásuk óta – hogy csak a Barcsayval, Orczyval kortárs szerzők munkáit említsük.

A Révai Miklós által szerkesztett verskötet, a *Költeményes Szülemények* megjelenése óta szinte fel sem merült a testőr szöveg-hagyatéknak kritikai megközelítése, az autográf verskörnyezet újraolvasása. (A levelek kifejezésen Barcsay Ábrahám szövegeiről szólva még e század szerkesztői is a verses leveleket értették.) A csak nyomokban, szétszóródott írásos bizonyítékokban fennmaradt életmű a tragikus sorsú Ferenczi Sándor történetére hatott valódi kihívásként, aki kutatói összefogásban (mai szóval élve talán csoportos kutatóprogramban) látta az egyedüli megoldást a Barcsay-szövegek és eredeti szövegfunkciók feltárására. Nem valósíthatta meg elképzelését, és azóta is inkább egyéni kutatói teljesítmények követhetők figyelemmel egy-egy bibliográfia, levélközlemény, verseskötet formájában. Eredményük a költő által betöltött értelmiségi szerepkörök valamelyikének megerősítése lett.

A Barcsay-levelezés összegyűjtése, közlése Kazinczy Gábor gesztusával kezdődik (Kazinczy Ferenc *Tübingai pályairat*-beli levélközlése korai kivételnek számít). Révai kiadványa nem tagadja meg a forrást, csak a későbbi olvasatok voltak némileg felületesek: a KSz egy belső címlapja határozottan utal a versek létrejöttére, így szól: *Két jó barát között való Levelezésből szedett versek. Első rész*, majd *Két jó barát között való Levelezésből szedett versek. Második rész*. Tegyük hozzá: azt, hogy a „szedés” valójában kivágás, hogy a levelezés nem a levélváltás folyamata, hanem valóságos kézirat-csomó, Orczyn, Révain és néhány kortársukon kívül nem is tudhatta senki, a jámbor olvasó a legkevésbé.

A korabeli műfajváltozatok között előkelő hely illeti meg a fiktív leveleket – így e versek és a sejtetett (az elküldés kockázataival is számoló) levelek a szépirodalmi olvasmányokat megillető közelítés következtében egyre inkább mint eredendően irodalmi jellegű szövegek rögzültek az irodalomtörténeti munkákban (lásd a versek megközelítésére tett értelmezési kísérleteket Toldy Ferentől Horváth Jánosig, Bíró Ferentől Szőke Györgyig).

Révai kiadványában, továbbá néhol, a versek után elvétele fél vagy egy sornyi „próza” is olvashatunk („Engemet igazán most csak e vigasztal”, „s.a.t”), ez akár emlékeztető is lehet a versek eredeti, prózalevélbe szőtt formájára. A Radvánszky család hagyatékában levő Barcsay-autográfákkal együtt került elő a Barcsay–Orczy levelezés eddigi kis számú, nyomtatott formában közreadott darabjainak egyike (publikálva: 1889). Ez Barcsay levélfogalmazványa új barátjának, a tarnaörsi birtokos nemesnek és császári hadfinak, Orczy Lőrincnek. Nemrég sikerült azonosítani az anonim kéziratok sorában a KSz egy másik darabját is, mint Barcsaynak egy Voltaire-témára írott versét (*Chloénak unalma*).

Sok olyan adatunk is van azonban, amely már csak a címzett-feladó azonosítást jelenti, mert maguk a levélszövegek elvesztek.

Barcsay virtuális leveleskönyvei

A kritikának tudomása volt a Barcsay leveleskönyvekről. Az életmódkutatást, a nemességtörténetet, a hadtörténetet érintő feltárás érdemlegesnek tarthatja valamennyit. Talán a szakdiszciplínák szigora miatt maradt ki ez a több szempontból is ígéretes – leveleskönyvekben is követhető – életmű a kutatás érdeklődési köréből. Barcsay nem szerzett hadi babérokat, a diplomáciában és a politikában sem valósította meg ambícióit. Pedig élettörténete még tipikusnak is mondható a korban, amelynek személyiségeit méltán nevezte az értelmiség tevékenységi lehetőségeinek behatároltságára utalva Poór János metaforikusan a kényszerpályák nemzedékének. Barcsay erdélyi származása, haza kanyarodó életútja azt is jelentette, hogy – Bécstől, majd Pozsonytól-Pesttől távol – kritika, irodalmi élet, mecénások híján az írásnak a szabad idő eltöltésévé kellett válnia az elszigeteltség, a tényleges visszavonulás körülményei között.

Az elszigetelődést azonban a társas életbe való bekapcsolódás megannyi kísérlete előzte meg. Baráti és családi, civil és katonai, sőt szabadkőműves körökbe köszönt be Barcsay leveleivel.

Gyakran váltott házaspárokkal levelet! Négy ilyen levélsorozatunk van. Gyakorlatilag csak három, mert a Bánffy-család gyűjteményével nagyrészt megsemmisültek a katonának az erdélyi gubernátorhoz és feleségéhez írott levelei is.

A Radvánszky házaspárhoz szóló levelek a budapesti Országos Levéltár Radvánszky-anyagában vannak (szám szerint 27). Már száz évvel ezelőtt a kutatás tárgyát képezhették. Berkeszi István éppenséggel a Révai Miklós-féle kötet századik évfordulójára, 1889-ben jelentette meg *Barcsay levelei Radvánszky Jánoshoz és feleségéhez, Prónay Évához 1771–1778* című munkáját a Kisfaludy Társaság Évkönyveiben; ezt a közleményt rövidesen Gálos Rezső kiegészítette. A családfőnek címzett, a sorok között pedig a ház asszonyának is üzenő gáláns levelek, a versek már Barcsay prózaíró kvalitásait is érvényre juttatják. A nagybányai kéziratok anyagában is található egy ebbe a sorozatba illő verses episztoła (kezdősora: *Engedd, hogy már egyszer, gyönyörű Évácskám*) – valaki gondosan és jóvátehetetlenül ráírással-firkálással letakarta a címét (*Báró Radvánszky Éva Nevenapjára*). Nem meglepő, hogy az Orczy-gyűjteményben található ez a vers: egymásnak baráti gesztusként elküldték a levelezők elmeműveiket, a terjesztés és a kíméletes kritika – esetünkben a diszkréció – igényével is.

Barcsay Ábrahám Széchényi Ferencnek és feleségének küldött prózai levelei szintén a budapesti Országos Levéltárban találhatók. A levelek közrebocsátója, Esztegár László ugyancsak a családfiót, a későbbi könyvtáralapítót emeli a címbe (*Barcsay Ábrahám levelei gróf Széchényi Ferenchez*), de a levelek tartalma, utóiratok, az utalások a külföldi utazásokból hozott, nőt illető ajándékholmira, a Cserei-levelekre vonatkozó megállapítás („Széchényinénél hagytam... könyveimmel együtt”) a házaspárral való folyamatos kapcsolattartás bizonyítékai. (Ehhez a gyűjteményhez nem tudunk konkrét Barcsay-verseket is rendelni.)

A Bánffy-családdal váltott magyar és francia levelek egy töredéke található a budapesti Országos Levéltárban és a kolozsvári Állami Levéltár nem olyan rég óta újra kutatható Bánffy-gyűjteményében. Nyomtatásban néhányuk 1994 óta olvasható. A Bánffy-család szűkebb köréhez tartozott az a Bethlen Rozália, aki magas rangú férjével, Csáky Jánossal Kolozsvárra jött, majd (válasuk után) mint az erdélyi művelt és művelődéspártoló magyar nemesség hölgytagja vált ismertté. Hozzá is francia Barcsay-levelek szólnak, mint Bánffyékhöz, de verslevelek is.

A gróf Károlyi Antalnak írott Barcsay-levelek Takáts Sándor jóvoltából 1904 óta ismeretesek (a bécsi Kamarai Levéltárban és a budapesti Országos Levéltár Károlyi-gyűjteményében találhatók). A publikált levelek sorát sikerült 1993-ban kibővíteni. Károlyi Antalnak és feleségének, Harruckern Jozefának magyar levelet írt Barcsay, és habár ebben a kapcsolatban versről nincs tudomásunk, mégis csak fontos, hogy éppen ennek a családnak – a szép reményekre feljogosító fiatal Károlyi házaspárnak (Józsefnek és feleségének, Waldstein Erzsébetnek) – készült esküvői ajándéknak az a könyv Révai szerkesztői elgondolásában, bevezetőivel, szerkesztésében, amely leveleskönyvünknek mintegy filológiai tanúsítása. Hiszen a nagybányai kéziratanyag és a könyv versanyagának tetemes része közös: a leveleskönyv kézirat változata forrásul szolgált Révai számára az 1789-es nuptiale létrehozásában.

Már száz éve ismeretes a katonaköltő levélváltása feleségével, gróf Bethlen Zsuzsannával. Nagy Iván, Kristóf György, Ferenczy Sándor látta ezt a válaszokat is tartalmazó gyűjteményt, amely ma már nincsen a kolozsvári Barcsay-anyagban. Korabeli közlése azonban követhetővé teszi a költő életeseeményeit 1789-től csaknem haláláig, 1804-ig, és felismerhetővé a levelező viselkedésmódot, amely semmiképpen sem szűkíthető le a dictamen jellemzőire. Ez a levélcsomó egyszersmind Barcsay katonáskodás utáni, a visszavonultságot jelentő idejéről ad híreket.

Bessenyei Sándorral, Báróczi Sándorral váltott levelei lappanganak, azokból is alig maradt fenn valami, amelyeket Bessenyei Györggyel írtak egymásnak. Az ok: Barcsay mozgékony éltetformája, a hadba vonulások (sziléziai háború, török háború) előtti nagy felindultsága, a nyomok eltakarításának szándéka. Hasonló pánik-szerű iratpusztítás történt, amikor a Martinovics-összeesküvés árnyéka, életveszélye őt is elérte (1795). Életkörülményei valósággal lehetetlenné tették a magániratok őriztetését. Ne feledjük azt se, hogy nem munkálkodott emléke megörökítettetésén, úgy, mint egy Kazinczy vagy Bessenyei.

Az 1790-es évekre vonatkozik a költőnek erdélyi származású testtörtársával, Danczkay Józseffel folytatott levelezése. Danczkay bécsi hivatalnokként minden esetben kész hírekkel szolgálhatott az 1780-as évektől már örökösen kiküldetésben levő, de az udvari tudnivalókra kíváncsi katonának. Ez a levélgyűjtemény – gyakorlatilag a Barcsay-levelek sora – később valóságos bűnjel, Barcsay Ábrahám

meghurcoltatásának közvetlen kiváltója lett. Mind a Danczkay-leveleket, mind e meghurcolás történetét a Bessenyei és köre életművét kutató Gálos Rezső tette közzé. A barátságnak egy másik, nem episztolázó esetét jelzik e levelek: írójuk szót sem ejt versíró szokásáról, sem mások verseléséről. Ezt az önbeállítás, a kapcsolat természete magyarázhatja. Mégis az Orczyval váltott levelek jelezte barátság egy lehetséges folytatására, metamorfózisára láthatunk itt példát, ahol tehát a levélírás mint kapcsolattartási-önkifejezési szokás jelenik meg: a Danczkayhoz írott levelek az 1790-es évekből valók, ekkor Orczy, a kvietált katona és atyai barát már nem élt.

Atyai mecénásokat, barátokat, aztán hölgyeket mint címzetteket figyelembe véve tehát összesen mintegy 140 Barcsay-levélről tudtunk a nagybányai kéziratos levelek feltárása előtt.

A nagybányai Orczy-gyűjtemény levelei

A nagybányai levéltár Orczy-hagyatékában fennmaradt az eddig ismert leggazdagabb összefüggő gyűjtemény Barcsay Ábrahám misszilis leveleiből.² Orczy Lőrincnek írta őket a költő 1771-től kezdve hosszú éveken keresztül, változatos színhelyekről, változatos terjedelemmel, de kétségbevonhatatlan kitartással: valóságos hűséggel, sőt többnyire felismerhető levélíró élvezettel. A címzett, immár kvietált katona, magas rangú nemes és az észak-magyarországi Tisza-szabályozási program császári biztosa megbecsülte a levélajándékot: megőrizte, rendszerezte, környezetben népszerűsítette. Két levél hátlapjára Orczy azonnal felírta válaszüzenetét (1780. október 20. és nov. 9.). A levelező-versíró kapcsolat meg is maradt közöttük az idősebb levelezőtárs, Orczy haláláig.

E kéziratos forrás nyilvánossá tételére vállalkozunk. A szerencsésen épen maradt iratcsomó közlése méltó az érdeklődésre mind személyes hangvétele, információgazdagsága, mind időbeli terjedelme révén. A személyes nézőpont – a levélíró megannyi bizalmas közlése – alkalmazható lesz többek között a török háború, a belga szabadságharc, az uralkodóváltás, a nagyszombati egyetem Budára költöztetése mint civilizációtörténeti tény vizsgálatára, és arra, hogy ellenőrizzük, milyen súllyal szerepeltek ezek a korabeli művelt körök által képviselt közvéleményben.

A rejtőzködést kedvelő költő most szerezhet magának igazán barátokat. (Hadd fordítsuk olvasói felé gyakori levélzáró formuláját: „Szeressetek engemet.”)

A levelek tartalma

„Vigafztalj, kérlek iráfiddal.”

A levelek a műfaj és a katona élményekben gazdag élete miatt is változatos tartalmúak. A hangsúlyok megállapítása, tudjuk, már értelmezés: mégis a gyűjtemény néhány gyakoribb témáját ki kell emelnünk. A barátság állandó hangoztatása már-

² A többi elszórva található több gyűjteményben, sőt összefüggő kéziratos szövegben: OL, KÁL, Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára (Budapest), Bessenyei *A Holmi* c. kötete stb.

már formulává válik, de az életesemények újabb és újabb jelentésárnyalatokkal igazolják, állandó téma még a politika (és kölcsönös híradás), a művelődés (a nemzeti és a személyes), hangsúlyt kapnak társas kapcsolatok, a gazdálkodás konkrétumai is.

I. A barátság kijelentése

Báró Orczy Lőrinc katonatisztként, birtokos nemesként, a megyei politika hangadójaként közismert személyiség volt a XVIII. század második felének magyar írástudói előtt. Az udvarnál császárhű arisztokraták sarjaiként ismerték és emlegették a családot. Ilyetén besorolása mellé már a hatvanas évek végére elterjedt Orczy Lőrinc nemesi elégedetlenségének, patrióta érzelmeinek paszkvillusokban is testet öltő híre. Költőként is ismert volt Orczy, bár hívei nyomtatásban elég későre vehették kézbe magyar tizenketteseit (1787-ben, ha a Barkóczy Ferenc esztergomi érsek, magyarországi hercegprímás, mecénás verses siratását az 1761., illetve az 1765. esztendőből zsengének tekintjük).

Baráti verses levelek váltásával, huzamosabb verslevelezéssel Orczy korábban is próbálkozott: Fekete János grófot, a franciás modor és nyelv elkötelezett hívét ő kapacitálta magyar versek írására, így valamiféle (nyelvújítás előtti) nyelvi hazafiságra. Fekete számára azonban Voltaire maradt az atyai tekintély, a versek és levelek elsődleges címzettje, bár öreg korában az erdélyi Aranka Györggyel is kapcsolatba került.³

Korábban kéziratos formában csiszolatott és baráti körben népszerűsített verseit Révai kitartó kérésére bocsátotta sajtó alá Orczy. Első kötete azonban, a *Költeményes holmi egy Nagyságos Elmétől* sem bevezetőit, sem szerkezetét tekintve nem támaszkodik túlságosan az episztolaformára, nem részesít előnyben levelező- vagy verselő barátokat (Boethius-fordításait sem a szerző személyét illető szimpátiának, hanem egy attitűd elfogadásának tekintjük – a fordítás tapasztalata révén). A következőkben közrebocsátott levelezés néhol arra is utal, hogy a *Költeményes holmi* darabjait Barcsay ismerte, és képeikre, fordulataikra maga is rájátszott mind prózai, mind verses üzeneteiben. (Egyik levelünk tanúsága szerint maga Barcsay adta hírül atyai barátjának a *Költeményes holmi* megjelenését.)

A Révai Miklós által két évvel később publikált nászajándék-kötet viszont – a *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei* – az episztolázó tartalmat hangsúlyozza, és ezt a barátság-jelentést olvassuk ki legkönnyebben a nagybányai kéziratcsomóból is.

Hogy Barcsaynak, Orczynak valóban Voltaire és Nagy Frigyes levelező barátsága szolgált volna viselkedési mintául,⁴ arra nincs bizonyítékunk. Kétségtelen azonban, hogy a formálisnak indult levelezés igen rövid idő alatt az érdekeltek érzelmi, sőt életvezetési szükségletévé vált, a levelező társak egymás tekintélyét is

³ Elsősorban mint a Nyelvvelő Társaság mindenesével: tőle várta művei – például a Voltaire-től fordított *Orléansi szűz* – publikálását Fekete.

⁴ Batsányinak Báróczihoz írott episztolája kapcsán állapítja meg Tarnai Andor a következőket: „Mindenekelőtt műfaja kapcsolja a levelet Orczyék köréhez: a testőrök honosították ezt meg annak idején és avatták követendő mintává, főként francia olvasmányaik, többek között Voltaire és Nagy Frigyes levelezésének példájára.” BÖM II. 434.

növelni igyekeztek a nyilvánosság előtt. „Tudom vándor-Könyvedbe hafznos dolgokat jegyzettél, azokat olvafluk és egymással közöljük mig Magyar Mylot világra jön” – állítja Barcsay, mint aki a színvonalas dialógust a történet- és politikatudomány helyett, azt előkészítendő gyakorolja.

Érdemes erről Kazinczy vallomásainak segítségével beszélni. Az ifjú Kazinczy Orczynál tett, semmi költői elégtételt nem nyújtó látogatása a *Pályám emlékezetében* jelenik meg legszívesebben. Mintha Kazinczynak ismeretlen, de legalábbis visszatetsző lenne a baráti elmeszülemények olyan odaadó felvállalása-mutogatása, mint amilyent Orczynál tapasztalt. (Orczy irodalmi csevegés helyett Barcsay-episztolák felolvasásával szórakoztatta.) Pedig ő is így járt el nem is egyszer: bár az effajta szövegterjesztés nála nem jelentette a nyilvánossá tett alkotásnak kizárólag pozitív megközelítését. Ugyanakkor azok a Kazinczy-levelek, amelyek az Orczy-gyűjteményben fennmaradtak 1786-ból, sokkal nagyobb ragaszkodásra, tekintélytiszteletre vallanak: felismerhető bennük a hála érzése („nintsen egyéb hátra, hanem hogy nagyságodnak azért a sok rendbéli kegyességeiért mellyeket tsekélységem eránt oly sok ízben mutatott, – különösen pedig azért a Szerentséért, hogy a’ még boldog időben a Haza szolgálatjára állított, szíves hálákat adjak, s’ magamat további kegyességébe ajánljam”).⁵ Későbbi levele mellékleteként új műveit mint Kónyiéinál, Zechenteréinél jobbakat küldi Orczynak.⁶

A 70-es évek elején valóban Orczy számított a legnagyobb élő tekintélynek a magyar világi szépirodalom művelői között. Erre vonatkozóan sokatmondó mind a nagybányai anyag (Baróti Szabó, Batsányi, Bessenyei Sándor, György és Boldizsár, Révai Miklós, Fekete Ferenc és id. Wesselényi Miklós levelei tükrében), mind az Orczy-gyűjteménynek a Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárába került töredéke. Így aztán csak találgathatjuk Barcsay (esetleg nem is verbális) reakcióját a Bessenyei György-féle „lázadásra”, amelynek tartalma Orczy Lőrinc báró abszolút írói-kritikusi tekintélyének kétségbevonása volt, célja pedig egy korszerűbb, intézményesített irodalmi társaság létrehozása.

Olyan erős volt az Orczy–Barcsay barátság, hogy – utaltunk már rá – Bessenyei Györgyöt nem is költői: baráti féltékenységgel töltötte el, amikor az alig bontakozó magyar irodalmi élet eseményeiben e kapcsolat erejét, zártságát tapasztalta. (Bessenyei az előtte járó nemzedék túlzott Orczy-tiszteletében vélte felfedezni az okát annak, hogy irodalmi és nemzetboldogító terveit Barcsay és társai csak lagymatagon támogatták.)

Fontos volt e barátság Barcsay versíró diszpozícióját tekintve is. Csetri Lajos a rímhasználati franciás irány elindítóját Orczyban nevezi meg és a kéziratos versterjesztésben látja annak az okát, hogy ezt a prozódiai újítást a később induló Bessenyeihez kötik a rendszerezők (Kazinczy, Toldy). Van ebben igazság. Franciássága azonban a franciás latinságból ered – a korban elterjedtebb poétikák használata következtében. (Elég a *Költeményes holmi* Boethius-magyarításaira pillantást vetnünk.)

Akárhogy szemléljük is Barcsay vershagyatékát, az Orczy halála (1789 júliusa) utáni időből feltűnően kevés az új alkotás. Ezzel nem állítjuk azt, hogy valamiféleingerszegénység beálltáról, és ezzel szoros összefüggésben a verselési témák meg-

⁵ Balogh Béla 1992. 107.

⁶ Balogh Béla 1992. 110.

fogyatkozásáról lenne szó. Magát a Barcsay–Orczy viszonyt tekintjük az íráskedvet elevenen tartó ténynek, amelynek megszűnte így egy szokássá lett személyes viselkedésmód érvénytelenedését, de legalábbis funkcionális elbizonytalanodását vonta maga után.

E levelezés kezdetekor Barcsay már túl volt a testörködés (bécsi és császári udvarbeli életbe) beavató évein. Egy-két távolságtartó, csupa-tisztelet hangvétellű levél után rögtön olyan meghittsége valló episztolák következnek a ránk maradt kollekcióban, amelyeknek még a leginkább irodalminak tekinthető részei is (az azóta közlésre kiemelt versek például) a valós baráti kapcsolat értékére, mélységére utaló közvetlenség, vagy e közvetlenség keresése jegyében jöttek létre. Nem kis dolog a közvetlenség keresése, ha a levelezők közti, életkorbeli különbséget tekintjük, de ehhez még a rangkülönbség is hozzászámítandó. Barcsay is nemes volt, de sem tekintélyes vagyon, sem politikai tisztség vagy annak reménye nem erősítette társadalmi pozícióját. Orczy kiterjedt földbirtok ura volt és apja óta a Habsburg politizálás tekintélyes, bár néha e lojalitás ódiumát is érző főnemesi család feje.

Hogyan kerültek egymással kapcsolatba, nem tudjuk. Az sem lehetetlen, hogy rövid ideig valamelyik Orczy lány kezére pályázott Barcsay. A levelek arra utalnak, hogy idővel Barcsay valóságos bécsi udvari ágensévé lett Orczy Lőrincnek, egyszersmind gazdasági, sőt politikai szaktanácsadója erdélyi-bánsági ügyekben (például földvásárlásban).

Tekintve, hogy – mint már jeleztük – a levelezés mintegy félszáz vers kéziratát (fogalmazványát vagy tisztázatát, esetleg mindkettőt) tartalmazza, eme levél alakú autográfia alapján rekonstruálhatók a szerzői szándék szerinti versváltozatok is.

Barcsay leveleit egyenként és egy-egy személyhez címzett sorozatként (ciklusként) kispóza-szövegeknek tekinthetjük. De ki is emelhetünk belőlük egy-egy anekdotikus vagy novellisztikus részt mint csaknem önálló egységet. Szépprózai műre – eddigi tudomásunk szerint – nem tellett Barcsay kedvéből vagy idejéből. De levélprózája, amely a tudatosság mozzanatait sem nélkülözi, friss, színes, hat. Mondhatni: katonáskodott, verselt, gazdálkodott, de levélíró volt ő igazán.

II. A művelődés hírei háborúban és békében

A deákos iskolai kultúrát folyamatos önműveléssel kiegészítő erdélyi nemes fogékony volt az újra, mindenféle kuriózumra, érdekelte a társadalmi berendezkedés alakulása az időben, de a magánélet területi változatossága is. Olvasott németül és franciául, az egészen friss külföldi szépirodalmat is megszerezte, és kereste az alkalmat, hogy reflektálhasson rá. Környezetét egyfolytában olvasásra, a nyelvismereket fordításra biztatta. (Ő maga nem szívesen foglalkozott e kitartó figyelmet és következetes filológiai munkát igénylő tevékenységgel.) Az Orczy-gyűjteményben fennmaradt levelek között Barcsay bevallása szerint fordításbetétek is vannak, némelyikük mára mint önálló Barcsay-vers szerepel az antológiákban. Legnépszerűbbé lett a saját maga által is hol fordításnak, hol eredetinek nevezett *Barátim ha egyszer az én orám eljön* kezdetű költemény (ő a *Barátimhoz* címet adta neki, a XX. századi publikációk többnyire *Testamentum* címmel közlik. Ennek német eredetije is olvasható a misszilisben. Német nyelvből Barcsaynak erről az egy fordításáról tudunk.

Latinból és Orczy kérésére fordította a *Pásztor, szántóvető és katona voltam* kezdetű Vergilius-verset (Orczy Bene pascere-korszakához való baráti alkalmazkodás jeleként). Maga is elégedetlen volt az eredménnyel; ezt írja 1772. okt. 8-án Orczynak: „Utolsó postával Küldött Levelemmel elfelejtém a tudva lévő Koporsora valo jedzésnek fordítását elküldeni; én ugyan azt már régen sebembe hordozom olly reménységgel hogy talám majd valami ollyas rendes fordítást tehetek rajta, de hafztalan. — — — Nállam a Juháfbot, eKe, 's Kard nem akarnak öfzve illeni; csak a M. Ur tudta s tuggy azokat egyaránt forgatni, és ugy vélem már régen magyar Kofzoruba füzte vagyis Kötötte őket; 's engemet mint ama Korcsomákon lézengő olafz Improvisatorokat csak próbára tett. De akár hogy légyenis Mesterem előtt térdet hajtok 's parancsolattyának engedelmeskedvén, így téfzem által Magyarra. [...] A M. Urnak Könyörgők, ocsálja rostálja; ha valami meg maradhat benne jo, ha pedig nem, közölje velem maga fordítását.”⁷ A (műfaji, prozódiai, szóhasználati) minta követésére igen kevés hajlandóságot érzett magában és ez az az ódzkodás a végleges formák gondolatától, az előírászerű műgondtól már a romantika készte-téseire mutat.

Mindhatni, persze, hogy eleve gyűlölte a kötöttségeket, de ez nem így van: a hadi fegyelmet könnyebben tűrte.

Bécshez és általában a császári hadsereghez való kötöttségéről szólva többnyire a katonai eskü és a (magyarságának betudott) hátrányos helyzet következtében elmélyült sérelemérzet jellemezte Barcsayt. Érthető: nem került sor az elvárásai szerinti előléptetésekre, noha próbált a Kálnoky-huszárezredbe vagy a székely határőrökhöz kerülni valamiféle képességeihez és a leszolgált éveikhez is jobban illő beosztás reményében. „Én a mint jól mondad Képzelt fzerencsémet minden modon el akarván érni Kálnoky Ezerében már alkudt tettem: ugy pedig hogy itt feregemet hat ezerért eladván amott a Fő ftrázsa Mesterségért tizenegy ezeret fizellék. Jól látod tehát melly fzükségem légyen kezelfégedre.” 1779-ben panaszkodik így újra Orczynak, mint olyan embernek, aki mindenképp jobban ismeri a császári hadsereg személyi politikáját. Erkölcsi és anyagi tekintetben is hasznosnak bizonyuló barátságukat ilyen felbecsülhetetlen értékű bizalmi gesztusok hozták létre és mélyítették el.

A katonaelet mindennapjai is követhetők e szövegekben, a békeidő táborozása és hadgyakorlata, a hadakozás idejének végtelennek tűnő várakozása vagy hadmozdulatai, a hadviselés valóságos vagy álhírei, terve vagy felelevenítése. Az ambíciókkal teli alhadnagy gondjait, a hadnagy tennivalóit közli távoli ismerőseivel. Közben a kényelmetlenségeket (a hosszas lovaglást, a szállás milyenségét, az élelmezés, a felszerelés problémáit), a csak lélekközei személynek elmondhatókat sem tartja magában. Sok esetben a levél publikálása ennyi év távlatából is az indiszkrécio kérdését vetette fel bennünk. Mégis a gyűjtemény teljességének jegyében döntöttünk valamennyi levél publikálása mellett, egyszersmind a levélben megjelenő előbeszéd korabeli rejtőtechnikáira is felhívva a figyelmet. A bajok, sőt sérelmek közlése nem ássa alá, inkább erősíti ezt a kapcsolatot. A fölesküdt, elkötelezett

⁷ A levélnek – és benne a fordításnak – fogalmazványa a Radvánszky család levéltárában maradt fenn (Berkeszi 1887. 280.). Az autográf misszilis három nappal későbbi keletű – okt. 11.; a fogalmazványhoz képest igen kevés változtatás van benne, a versben semmi (OGy 2. 25.).

császári katona és a személyi szabadsággal kapcsolatos művek iránt különösen fogékony magánember hangja követhető a levelekben, azé, aki elégedetlenkedőből egyre inkább politikailag is művelt értelmiségivé válik.

Barcsay elégedetlensége az apró tiltások elleni zúgolódást (a küllemére is adó férfi önérzetes reakcióját) éppúgy tartalmazza már a hetvenes évek elejétől, mint a mellőztetés motívumainak megértését: „A Császár haj Kötésünknek formáját, és bajufzfz viselésünknek modját jövő zaklatás alkalmatosságával maga ki fogja adatni. Senki más fűrtöt, vagy külömb tsimbokot nem fog viselni etc — — — /”⁸. A hírek közlése hol indulatos, hol ironikus árnyalatot kap: a levél egésze pedig hangulatában színes, érzelmi vonatkozásaiban igen személyes lesz.

„...öt vasas Ezereket el fognak szakasztani és a többi közzé oltani. tehát nézzed minémű előmenetelt lehetne nekünk várni. a könnyű lovasokat akarják szaporítani”⁹ – olvassuk továbbá az életesemények jelzését, az ebből esetleg levonható a katonai adminisztrációt illető megfigyelések sejtetésével. Az erdélyi határőrkatonaság híreire különösen érzékenyen figyelt, korán ki is alakította a jövőalternatívát: tisztté lenni birtokai közelében. Csakhogy a Habsburg katonai vezetés ezekre a részletekre politikai szempontból is figyelt: a polgári lakosság és a katonaság összelebegedésének gondosan elejét vette. „Most a füzékelyek között üresség fog lenni de vallyon Hazafiját tefzneké oda vagy nem? ettől nagyon félek.”¹⁰ A kulturális csoporttudatnak valamiféle jele, a katonai és állampolgári kötelességek mellett való érvényesülése nem egy levélben felbukkan, és anélkül, hogy túlozni akarnók ennek jelentőségét, emlékeztetünk arra, hogy a patrióta érzelmek eredendően a politikai-katonai értékrenddel is kapcsolatosak voltak a XVIII. század végén.

Az a fajta katonai hivatástudat, amelyet Ligne herceg megkövetelt a legutolsó bakától is, nem fűtötte Barcsay Ábrahámot: „gyakorlok én ugyan olykor szokásból, de az igaz hadi erkölsőket nem itt lehet meg tanulni jól tudom a többit pedig nem tudománynak tartom, mert arra szűletik az ember”.¹¹ Ligne herceget nem véletlenül említettük: Barcsay fölöttesének, Hadik generálisnak eszményképe és tanácsadója volt a nagy ambíciójú francia; ez a Ligne herceg elvárta a katonáktól a hazafiság harcos érzését minden körülmények között. A katonáskodáshoz való viszonyulás lassú megváltozása, a hősi eszményeknek a császári személyi politikához való leszállítása a felnőtté és értelmiségivé válás iskolája lett a költő számára. „Kérdezed Barátom nem tserélemé fel fejér DoKámot Kurta piKKelyes Katzagánnal? ...De hogy? modját nem láthatom... mond meg, hogy lehet a fejér Dokától Becsüllettel szabadulni?... tizen nyoltz esztendőknél elfolyta alatt látod mennyire mentem. fogadom hogy a Kapitányságot ritka németh ’s Irlándus talám, soha egy sem viselte tizen négy esztendőig, még pedig csak harmadik vagyok. Ha magamról nem unnám vagy szégyenleném befzélleni, mondhatnék Neked egynéhány rendes történeteket, mellyek velem nehezen éreztették Magyar szűletésemnek

⁸ OGy 2. 82. Jellemzőnek tartjuk Ligne herceg hadszervezési javaslatát: kilenc év kötelező szolgálat, aki ezt elvégezte, máshoz nem ért, újra elszegődik, és két szolgálatnyi idő már egy katona teljes élete: „Je crois que neuf ans est ce qui vaut le mieux. Celui qui a servi ce tems-là, a de la peine à faire autre chose. Il se rengage et deux termes font la vie d’un soldat”. Ligne I. 185.

⁹ OGy 2. 82.

¹⁰ OGy 2. 144.

¹¹ OGy 2. 156. verso.

büntetésit. HufzároKhoz nem bocsátottak, 's mondhatom igaz LelKemre néked hogy // ez a köntös, melyben ifiúságomat mások bitangolták, szinte olyan gyáfnos már nekem, mint a Daira mérges inge, melyet HerKulesnek küldött volt.”¹² 1787-ben alezredes, 1790 december másodikán ezredessé léptették elő (számára, mert már le is mondott erről, meglepetésszerűen).¹³

A levelek politikai reflexiói egyrészt az olvasmányokra, másrészt a társadalmi helyzetre, a diplomácia kérdéseire vonatkoznak. Ezekre a jegyzetekben részletesen ki is térünk.

Barcsay Ábrahám nosztalgiája, történelemértelmező sztoicizmusa olvasmányokból és az emberi akarat végességének felismeréséből származik. Az élmény ilyen típusú tudatosítása Byron, Goethe, a magyarok közül Kazinczy vallomásaiból ismerős. Az erdélyi nemes rom-élményének, történelmi hősképeinek igen szép esete a leveleskönyv olaszországi mementója: „Elpufztult Aquileanak még fenn álló egy darab tsonka tornyát több porba fekvő vároknak és Kastélyoknak szomorú omlásaival Keserves szemmel tekintettem. Attilát 's akkori eleinknek vitéz árnyékait meg szolitottam. – De úgy találtam hogy nem sokára hasonló változások fognak föld ízínire elő Kerülni.”¹⁴ A magyarok függetlenségi politikai terveit elősegítette ugyan az udvari diplomácia korlátai között az utazó tiszt (életrajzi adatok jelzik), de ennek sok nyomát az Orczyhoz küldött levelekben (legalábbis a postára bízottakban) nem találjuk.

A korszak, amellyel a költő életideje azonosítható, Európában a nagyhatalmak összebékülésének, a véres francia forradalomnak, majd Napóleon sikerévének ideje. „Ez az Erőszaknak száza”¹⁵ – fogalmazza meg nem is történeti, inkább filozófiai időérzetét az egyre békepártibb katona. „Nagy paroxismusba vagynak a Nemzetek” – állítja, és ez a mozgás nem egyértelmű politikai jelentést hordoz a magyarság számára. Napóleon mozgásba akarta hozni Magyarországot, talán, hogy a meglazult csoportfegyelmet, valójában sajátos államrendet kihasználva bővíthesse birodalmát; Barcsay számára a mozgás – a politikai-katonai konfliktushelyzet néhány pillanattól eltekintve, ha az 1780-as évek elejére gondolunk – inkább a nyugalanság, a nemzetföltés kiváltója volt. „Boldogtalan idők ezek Kedves Barátom, hasonlok a Bizantziumi Császárok 's Grammaticusok idejéhez.”¹⁶ Barcsay Angliára, az Amerikai Egyesült Államokra és Franciaországra figyelt különösképpen. 1771-től 1789-ig a politikai eszmék terjedésére-terjesztésére is konkrét példákat láthatunk a leveleskönyvben.

¹² OGY 2. 147.

¹³ Hadilevéltár. Bp. A magyar nemesi testőrségre vonatkozó iratok. *Grund und National Lista 1760–1838*. 415.

¹⁴ Laibach 1787. jún. 14. OGY 2. 166.

¹⁵ OGY 2. 89.

¹⁶ OGY 2. 183.

III. Olvasmányok

Barcsay Ábrahám szerkesztési képessége (valójában általános műveltsége és könyvkultúrája) különösen megmutatkozik ott, ahol Orczy felkérésére könyveket csoportosít (Orczy feltehetőleg sorozatba kívánta a különböző füzeteket kötetni); itt nyilatkozik – igaz, csak egy kurta mondat erejéig – a női olvasótáborról, illetőleg a pásztori történet világirodalmi, irodalomtörténeti helyéről. Az irodalmi orientalizmus korai definíciójával van dolgunk: „a NapKeleti mesékhez minden Nemzeteknek nagy hajlandóságok vagyon, mivel erkölcféinktől különböznek; a szép Nemt (!) semmivel hamarébb olvasásra nem lehet szoktatni: a Havasi Pásztorneis ezekhez tartozik.”¹⁷ Az olvasmány nem jelentett számára feltétlenül nyomtatott könyvet, de tanúi lehetünk, ahogy lelkesedésbe jött az őt foglalkozó kérdéseket tárgyaló külföldi (többnyire kortárs szerzőktől származó) nyomtatott könyvektől; amit tudott, meg is szerzett magának.

Ami a magyar műveket illeti, ott már a régít is értékelte. Adott arra, hogy saját véleményt formálhasson a művekről: valahogy, valamikor szerét kellett ejtenie a sok (ha nem is módszeres) olvasásnak. A magyarság, magyar íráság Barcsay gondolatrendszerében ikerfogalmak. Egy Triesztből keltezett levelében vall például a magyar őstörténet nagyjaival való találkozásról. Szerinte nem a katonai készültség, a hibás politizálás, hanem maga a végzet vetett véget a magyarság honfoglalással kezdődő sikereinek. A történelem mint titokzatos folyamat vonzotta.

Ide kapcsolódik a levelező kör közös munkájaként elképzelt és elkezdett honfoglalási „eposz” rejtélye: úgy tudjuk, Ányos készült azt megírni, Barcsay csak ötleteket adott hozzá; az Orczyhoz szóló levelekben azonban Barcsay úgy utal a honfoglalás körüli nemzettörténeti mítoszokra, mint valami saját, folyamatosan készülő műre: „Minekelőtte arrol tudosithatnálak mennyei Barátom, ha Aladárbol vitézt vagy orfzáglo Fejedelmet tsinálóké? – ha az öreg Cziró velle egy Nemzetből valóé? – sattőbbi, – sietek tudtodra adni hogy én ma Maros Vásárhely felé indulok.”¹⁸ Megfogalmazza véleményét a jogfosztottság állapotáról is („Én ugyan nagyobb inséget a rabságnál nem tudok”); filantrópiája pedig a társadalmi méltanyosság Montesquieu-re, Voltaire-re, Hobbes-ra visszavezethető elemeket tartalmaz. Olyan író-olvasó katona, aki csoporttulajdonként határozza meg az anyanyelvet, és a társadalom kibontakozásában komoly szerepet szán neki: a hazafiság számára is a „nemzeti nyelv” létrehozásának/kiművelésének kötelezettségével jár. Véleménye szerint a hitélettel kapcsolatos könyvkiadás ezt a szerepet nem tölti be maradéktalanul: „A Griff Madárral valo idő töltésedet irigylem (...). Én ha velle lehetnék így elmélkedném előtte. ValaKi a hitnek és érKölcsőknek gyarapodását kívánnya annak szükségesKéppen jó Hazafjiánakis Kell lenni, es azon igyekezni, hogy Nemzetének nyelvét minél tisztábbá és minél szebbé tehesse; mert ha nem idegen nemzetek Könyvei által ujjabb ujjabb hitgáncsok és erKöltstelenségek csufznak bé Hazánk*; már pedig ezek így öfzve Kapsoltatva lévén nyilván való hogy Nagy Haza fijainak illik ollyan Könyveketis nyomtattatni mellyek nem csak csupán a hitről és annak ágazattairól tanitanak, Külömben a nyelv foha virágjára nem jut, és végre ugy feledékenységbe jön mint ama régi szomoru Magyar noták

¹⁷ OGY 2. 16. verso.

¹⁸ Nagy Szeben 22 Jan. 783. OGY 2. 184.

KiKről már Berkiék sem emlékeznek.” Michaelis értekezése a nyelv és a gondolkodás összefüggéseiről,¹⁹ Toussaint vagy Rivarol akkoriban vakmerően újszerű elképzelése a nyelvnek a nemzeti karakterre utaló jegyeiről, ha nem is tételszerűen, csak nyomokban, de érzékelhető Barcsaynak a beszélt és nyomtatott szövegek, tervezés és emlékezés összefüggéseire vonatkozó megállapításaiban.

A cél tehát az általa leírt (folyó vagy versbeli) szavakkal főleg az adott világ sokféle determináltságának ellensúlyozása volna, mégpedig egy teremtettség vágyvilággal, amely felé az érzelmek és a róluk valló „széptudományok” vonzanak, amely azonban elérhetetlen a maga tapasztalati, nyers valóságában: „tsak ugy mereK én Közéltetni hozzád mint Confuz leg Közéltett való attyafjiához – rettegve ’s méjj tífztelettel – vagy azzal, az e Kettő Között való érzéKenysséggel, mellyneK Pláto és Pope hafztalan akartak nevezetet adni, mert azt tsak érezni fízzad, de Ki befzélteni lehetetlen”²⁰.

A nyelvkritika a nyelvújítási érdeklődés megvalósulásának tekinthető Barcsay gondolkodásában.

Ezen a nyelv eszközváltára vonatkozó (kora) romantikus szépségszen túl foglalkoztatta őt a magyar vers eszményi formája is, a forma és a hatás kapcsolata. Úgy azonban, ahogyan Rájnis civakodott Baróti Szabó Dáviddal és utánuk egész értelmiségi csoportok egymással, Barcsay nem vitázott. Orczynak címzett leveleiben reflektált a nyelvújítási disputák hírére („Mond meg kik azok a Tudosok kik versel szagattyák egymást? esméremé vagy nem?”; 1775. okt. 30.).²¹ Valójában – úgy tűnik – szívesebben alakított ki magáról éppen romantikus *génusz*-imázst a szótagmérő és -számláló költői küzdelmek korában. Az sem mellékes, hogy a Barcsay körében toleranciában, államrendben, kultúrában eszménynek tekintett Anglia értelmisége a *hősi párverset* vélte a tanult emberek mértékének, és úgy használta. Ilyen vonatkozásban Barcsay választása az imitáció sajátos esete: archaizálás egyfelől (Gyöngyösi versgyakorlatának felelevenítése), másfelől pedig a modern világ egyik – vershasználati – modelljének tett értékű felmutatása.

Megállapításunk az Orczyhoz címzett levelekből is következik, amelyekben Barcsay az írói nyelvteremtés létjogosultságát hangsúlyozza a nyelvszellem elméletének elfogadása mellett. Nem érthetünk egyet Benkő Loránddal, aki szerint Barcsay mindenről beszél szerteszét küldött leveleiben [verseiben], csak a nyelvről nem.²² Igaz ugyan, hogy nem fejt ki nyelvelméletét részletesen, de nagyon is foglalkoztatja nyelv és tudás, nyelv és hatalom viszonya. A világszerte nyelvi vonatkozását mint érzékenységi és lexikális kérdést jelöli meg – e szókincs-problémát pedig az elhatárolódás, a nyelvi önazonosság jegyében kapcsolja össze a (jobb híján mondjuk:) purizmus gondolatával. A jelentések és jelölők közti újra- meg újralétesülő rés, a különbség a nyelv használata és ideálja között visszatérő gondolata az elmélkedő katonának: „De térjünk vízfíza a Magyar nyelvre és annak

¹⁹ *De l'influence se opinions sur le langage et du langage sur les opinions*. Berlin 1762.

²⁰ OGy 2. 137.

²¹ OGy 2. 89. verso.

²² „Bessenyei és Báróti levelezésében viszonylag nagyon kevés a nyelvvel való foglalkozás, Bartsai pedig nagyszámú és szanaszét küldözgetett leveleiben mindenről beszél, csak a nyelvről nem.” Benkő 1960. 310. Benkő Loránd nyilván csak a publikált levelek alapján formálta meg ítéletét; a nagybányai Orczy-gyűjtemény tartalmát nem ismerhette.

szükölkedéseire. A M. Ur küldött Frantzia és Görög szavaiból eléggé láttam mely távol vagyon még nyelvünk tökéletességétől, és arra talám egynéhány esztendőök kívántatnak míg csak azon kilentzven vagy száz szoknak jól ki tudjuk jelenteni értelmét. Én már azon is gondolkoztam, hogy bár csak a Deák elegyítéstől menthetnők meg, ha ebben boldogulunk célunkot elérjük és a nyelv fog virágozni, de valamig a DeákosaKat²³ Ki nem nevettyük, addig a nyelv régi fallangjába marad: mert a Nyelvnek forsa olyan mint egyéb emberi találmányoké kiket csak a szükség és a történet találtak fel: a mely Embernek // [31d] szép lelke vagyon, jó szive 's számtalan érzékenységei az ilyen embernek mondom, több szóra vagyon szükség mint másnak, Ki annyit nem érez, és az nyilván való hogy az illetén Emberek szívek bővségétől viseltetvén eleitől fogva fikárolták és fikárolják a világ nyelveit. De ha ezek uj érzékenységeiknek ki fejtésére szükséges jeleket az az szokot, idegenektől kölcsönöznek, úgy igaz az is, hogy az ő Anya nyelvek szüntelen bőcsőbe fog maradni. Tehát a Deákos, Tótos és Németes elegyetiséket meg kell vetni és Ki kell nevetni. Erre jók a Kisbetyárok és a szép Alfzonymok.”²⁴

A nyelvi tudatossági szint, a beszéd képessége és készsége mint az alkalmazkodás velejárói, mint a személyiség összetevői érdeklik a költőt.

Tréfába burkolva ugyan, de jelzi azt is, hogy magyar versszerző-mintákra is szükség lenne, ha művelt – és a hazához érzelmileg is kötődő – magyar polgárokat, nemzetet akarnak „kinevelni” az elképzeléseik szerint még öntudatlan magyarországi lakosságból: „midőn olztán az úgy nevezett Helycon fiaji Voltair kaptáját 's Metastasio rámaját oda hagyván írásidnak íratására mennek”.²⁵ Ugyanerre vonatkozik értékelése egy ismeretlen magyarul verselő esztergomi papköltő szövegeit illetően, aki ugyan „Voltairnak, Popnak, Rousseauinak soha hirit sem hallotta”, de akinek poézise „rendes gondolatokat, alkalmas verseket... s többnyire tiszta magyar szókat” jelent Barcsay megítélése szerint. Itt egyszersmind az is nyilvánvalóvá lesz, kik azok az írók, akiket valódi tekintélyként nevez meg 1772-ben.²⁶

A magyarnyelvűség programja Barcsaynál történeti szemléletmóddal párosul. Nemcsak a társadalom (és az anyagi civilizáció) fejlődése érdekli, hanem a nemzeti nyelv is; ugyanakkor a nyelv használatának vagy mellőzésének okait szociokulturális és mentalitásbeli okokra vezeti vissza. Sajnovics János csak 1770-ben közölte (Faludi Ferenc olvasatával együtt) nagyszombati kiadású *Demonstratio*-jában a *Halotti Beszéd és Könyörgést*; 1772-ben már reagált rá Barcsay, a *Halotti beszéd* és saját kora között is párhuzamosságot keresve: „A Besnyei Klastromhoz vízfőzta térvén, fajnállom a Magyar halotti befzédnek esetét; csak ilyen szomoru forsa fzerencfétlen Nyelvűnknek: a Nagyok nem értvén meg vetik, a Középrendűek a Deákot nyesik, a Kösség pedig csak maga szükségét tudja magyarázni.”²⁷ A schilleri nyelvfejlődés-gondolattal rokon az az elképzelése, hogy művelődés (és a

²³ Nem egyértelmű, kiket ért *Deákosakon*. Az antik metrummal kísérletező költők csoportját, akiknek prozódiai monizmusát a magyar fültől, valójában a magyar nyelv szellemétől idegennek érezte? Vagy a nyelvi polémiaikban – a hagyomány nevében – a latinnyelvűséghez ragaszkodókat, például Teleki Józsefet? Valószínűbb az utóbbi feltételezés.

²⁴ OGy 2.31. verso.

²⁵ OGy 2. 36.

²⁶ OGy 2. 12.

²⁷ OGy 2. 14.

nyelv sokirányú használata) révén éri el az anyanyelv kifejezőerejének teljességét. Nem utasítja el a nyelvújítás szükségességét, de inkább új szavakat szeretne, semmint latin jövevényszókat.²⁸ Ebben nem egyezik véleménye barátjával, Bessenyei Györgyével. Herder jóslata idején írja Orczynak (1773. aug. 9.): „egy dicséretes Piaristával jövendőt mondtam arról, hogy vallyon a Magyar nyelv fogé valaha virágzani vagy talám egészen eltemettetni...”²⁹

A fantázia költészetbeli szerepére (jóval az *Erdélyi Muzéumbeli* esztétikai tanulmányok előtt) felfigyelt Barcsay. Leibniz monász-elméletétől, Fichte „stimuli societatis”-gondolatától nem idegen ez a saját használatra kialakított filozófia: „Sokszor érzékenységeim elmémet mint egy falra mutató üveget külömb külömbféle árnyékokkal bétöltik, és így jövendő vagy mult dolgoknak látásával lelkemet gyönyörködtetik”³⁰; vagy „Hazámnak jövendő romlásán aggottam énis, és sokszor mint egy közelítő üvegen földünknek színén most Uralkodó Nemzeteknek valóságos erejeket, s változás alá rendelt boldogságokból szükségképpen következő elfajulásokat mélyen vizsgálván, mérő serpenyőben tettem, és abból hanyatlo Hazámnak hol jót hol roszzat jövendőlttem.”³¹

IV. Bécsi udvari események

Beszámoló a pápa, az orosz nagyherceg, aztán a francia, a török, a kínai követ látogatásáról a császári udvarban, a császári rendeletek személyes és udvari kommentárja olvasható az Orczynak címezett levelekben. Küldőjük tudatában van azonban a posta által képviselt és nem is veszélytelen cenzúrának: olyasmiről, aminek politikai súlya van, vagy burkoltan (többnyire humoros metaforákkal), vagy egyáltalán nem tesz említést leveleiben (például külföldi diplomáttal, hazai politizáló értelmiségiekkel való találkozásairól).

A bécsi farsangok és színházi előadások, az opera és tánc, sőt az állatheccek a szabadidő eltöltésének formáit, az erre vonatkozó preferenciákat és előítéleteket jelentik. Ilyesmiről ritkán számol be levélben, hölgyekkel való találkozásaira sem utal gyakran, bár tréfás félszavai nem késnek hírül adni a nőkhöz való szerencsés közeledéseket.

A levelezőkör híreit kiemelten fontosnak tartjuk ebben a tematikus sorban, hiszen az írás szokására, a kapcsolatok természetére vonatkozó tudnivalók írás- és művelődéstörténeti értékkel bírnak. Kezdjük azzal, hogy Báróczi rendkívül sokszor hivatkozik a költő (sajnálhatjuk, hogy levelező kapcsolatukból nem maradt szöveges emlék), de a sorban Bessenyei Sándor majd György következik, és a lassan erősödő elismerés vagy rokonszenv hangján Ányos, a Barcsay által leginkább valamiféle verstanoncként elkönyvelt szerzetes pap.

Hogy Bessenyei, Báróczi vagy Ányos hol tartózkodik, mivel foglalkozik, mit olvas, mit ír vagy fordít, hogy a magyar államiság és nyelv történetére milyen újabb publikációk utalnak, azokat milyen indulattal kell olvasni – erre rendszeresen

²⁸ OGy 2. 31. verso.

²⁹ OGy 2. 49.

³⁰ OGy 2. 48.

³¹ OGy 2. 53. verso.

kitér Barcsay leveleiben. A politizálás személyes ösképet teremt meg, a közösség problémáinak a magánéletben való megjelenését nem minden tetszélges (korabeli szóval élve: hívság) nélkül mutatja a következő levélrészlet is (mivel Barcsay nem lehetett jelen a találkozón, elképzei, milyen volt Forgách Miklós, Orczy és talán Richwaldszky György találkozója, hogyan beszéltek végig a politikai erőviszonyok európai alakulását baráti körben): „a régi Triumvirátust vízfőz hozván egész világról törvényt tartottatok és a leg homályosabb regiségnek túKörében KuKutsálván világ-bíró Nemzeteket mint falra huzott árnyékoKat fzeimeitek eleibe vontátok, a jelen valót réginek, a hajdonit mostaninak találtátok, 's végre Cyrus vendég haját Lajosnak, Fritz Kotzpergyét pedig Sándornak hagyván, Tokaÿ bortol, Tudománytol és végre Barácságtól rézfegettetek”. Vagy: „Sokáig halafztottam írásomat vélvén Nemzetünket illető dolgokrol valami bizonyost írhatok néked.”

A mámor fokozatai, látható, a barátságot a legmagasabb szinten tételezik; a híradások hol ironikus, hol felelősségteli hangja mégis politikai eszmecsere iránti (korlátok közé szorított, de valóságos) igényt jelez.

Versírás és retorika

Barcsay tudomásunk szerint nem írt értekezés jellegű poétikát, de levelei, versei, sőt szövegversei tartalmazzak a költészet mibenlétére, saját verselésének okára és céljára vonatkozó (gyakran vallomás jellegű) megállapításokat. Verseiben megvalósuló poétikája feltételezésünk szerint párhuzamos az itt-ott (leggyakrabban az Orczy-levelezésben) azonosítható tételekkel. Fontos, hogy szabálytisztelete nem vezetett kifejezési görcsökhöz, és noha a XIX. századi irodalomszemlélet formái változatosság-igénye vagy előírt műgondja láthatóan nem bírt elsődleges jelentőséggel Barcsay számára, az ismerős-otthonos, a néhol kultúraeszmény tekintetében is vállalt prozódiai, versmondattani megoldások markánsak, a képek és a hangnem határozott eredetiséget jeleznek; az írás és a magyar irodalmi nyelvhasználat kétértelmű autonómiáját.

Nyilván saját művészeti szemléletmódjáról, irodalmi értéktudatáról beszél akkor is, amikor a verselési kedvét elvesztett költőbarát, Orczy költeményeinek apológiájára vállalkozik egy egészében pozitív gesztus jellegű levélben: „Azonban nem tudom miben kárhoztathatnád magadot eddig írt munkájdiban, én azokban erkölcsi tudománynál, keresztyénségnél, józan okoskodásnál, és szívet ható szép gondolatoknál egyebet nem találtam; ha ezek kárhozatra valók, ha ezek semmik, égesd el munkáidot.”³²

A levélíró közösség valamiféle belső demokráciát hoz létre, amely a kritikai megjegyzéseket, az ironikus visszazólásokat a kapcsolat bizalmi értékeinek természetes velejáróiként kezeli. Emóció, profán és keresztyén etikum, gondolatiság („mert én azt vélem, hogy a gondolatis teremtés” – uo.): ezeket a jelentéselemeket várja el Barcsay a jó poézistól; bár a konkrét szövegek esetében legfőképpen az egésznek a harmóniája, megfoghatatlan szépsége illeti meg. A tömörség, a jelzés a túlbeszélttség helyett, az utalás a megnevezés helyett – állapíthatjuk meg, ha figyelemmel követjük értékrendjét.

³² OGy 2. 36.

Felvetődik a minták rendjén (és alkalmasszerűen elfogadva az önbeállítás és irodalmi alkotás imitáció-voltát) a diatribé. Ez a görögöknél a szórakozva tanítás gondolatából született erkölcsfilozófiai beszéd sajátos formája volt (legkedveltebb a hellenizmus kori cinikus filozófusoknál); a jó időtöltés, társalgás, a tanultak és az iskolázatlan jószándékúak ideális kapcsolata jegyében érvényesült. Hogy Epiktétosz, Juvenalis, a pruszi Dión, a türoszi Maximus mellett éppen Horatius művében jelentkezett legerőteljesebben, még inkább megerősíthet hipotézisünkben: Horatius nevét, egyes verseit is emlegeti e levelezőkör, de igazán a versek értékrendjét (erényközpontúságát) és atmoszféráját veszi át. Ilyen vonatkozásban – nominalista alapgondolatai révén is – a klasszicizmus sajátos irányáról van mégis szó, amely nem értéktelenebb a romantikánál és meglepő érzelmessége, hangsúlyos csoport- és individuum-dialektikája miatt tűnik árkádikusnak, preromantikusnak.

Barcsay párhuzamosan fogalmaz meg a költészet, általában az irodalom szerepére vonatkozó gondolatokat, leginkább saját életmozzanataihoz vagy a barátaival közös (néhánykor írásos szövegeket jelentő) élményekhez kapcsolódva. Versei megcenzúrázásának hírért sértett önérzettel fogadja, a verstéma és ezáltal a csoport-eszmény ellen elkövetett merényletként nyugtázza – a szóláshoz való emberi jogát is hangoztatja a szabadság sérelméről szólva: „Mi birt engem tudva levő verseimnek firKálására azt magad tudom általláttad, azért ha tsonkulás lett volna benne, a tzelte el nem érvén, ’s inkább ártalmasak, mint hafznosak lévén a Hazának, jól esett félre tételek: fzeretném ugyan tsak tudni, ki tett benne jegyzést és melly tzikkelyekre?// [156v] Mert meg vallom, fzomorunak tartanám, ha már anyira jutottunk volna, hogy a fzaadságról fzollani fzaad nem lenne– –” (Orczynak, 1780. július 20.).³³

Ebben az általa verssel is megjelölt világban saját szerepe a Youngé, aki a fájdalom álomvilágának megteremtője. Említettük már, hogy magyar Youngként szignálja egyik első, Orczynak küldött levelét; bár többször emlegeti Platont is, mint akinek magatartását a legvonzóbbnak érzi („mi pedig jövő holnapnak tizenötödik napjáig itt fogjuk nyargalni a réteket. Platon, Platon! quel exercice pour un pauvre philosophe!”).³⁴ Ha e versek helyzeteit tekintjük: leginkább valóban a változó világ, a meglepetések és esztelenségek birodalma van egyfelől, másfelől pedig a szemlélődő ember, aki önmagát is látja, amint hol töpreng, mint Zénón, Epikurosz, Platon tanítványához illik, hol belekényszerül – átmenetileg – a világ zajlásába.

Ennek a meditatív életeszménynek a verseléshez való kapcsolását (így saját szerepfelfogásának előzményeit) történeti-poétikai mintákkal indokolja Barcsay, amelyek sorozatában mint szemlében nem a kronológiai elv dominál, hanem a magatartásváltozatok hasonlósága: „Helvetius is vers csinálással enyhítette mély elmélkedéseit; Rousseau oda akart vinni bennünket erővel, ahova a M. Ur [Orczy] néha tudos Unalomból kívánczik. – Hát a vak Homerus mit mivelt volna kinek koporsoját egy Groff Grun nevű Muszka tiszt Hio vagyis Jos szigetében nem régi-ben találta meg?”³⁵

³³ OGY 2. 156.

³⁴ Vagyis: mekkora próba ez egy szegény filozófusnak! OGY 2. 21.

³⁵ OGY 2. 16.

Műfaji problémák

A levél és az episztola viszonya vitatéma az irodalmi filológiában. A levelek műfaji elvárásai az antikvitás óta a megszerkesztettségen és a köszöntő- és záróformulán kívül sok mindenben eltérnek egymástól. A ma rendre kiadásra kerülő irodalomtörténeti jelentőségű leveleskönyvek más-más jelentésvonatkozás hangsúlyozásával tárják fel a minták árnyékában a magyar levélanyagot. Hogy minden levélszerző vagy levelező kör másképpen értelmezte a maga számára a kapcsolat-tartásnak ezt a hagyományos módját, érthető. Az is, hogy a folyóiratkultúra kiterjedésével veszített vonzásából ez az alkotási forma. Leveleskönyvünk műfaját egyrészt a postai levél – levél jellegű írásos üzenet kettősségében, másrészt a prózai szöveg–verses szöveg váltakozásban kell látnunk. A levelek eredendő értéke a magyar nyelv tudatos használata (a fogalmazványok megléte, versek és „folyó beszéd” egybeszerkesztése utal a szövegteremtő gondosságra). Az elbizonytalanodás ott kezdődik, ahol a levelek olvasója a címzett szerepébe helyezkedik. Ahol például a „Mennyei Barátom” címet magunkra vonatkoztatjuk, a magánügy közlése fölött nem siklunk át, a halálos veszedelemről való híradást mint festményt észleljük – nem a felhívásokat, életjeleket, hanem a szöveglétet tudatosítjuk magunkban. Amikor nemhogy misszilisnek – de még életjelnek sem tekintjük a (vers)levelet.

Az antik, a humanista, az árkádikus levél változatai után az, amelyet Barcsay kedvel, leginkább Révai Miklósnak a nyájas stílus jegyében íródott „alacsony” – valójában bizalmas, közvetlen, csevegő – szövegtípusának felel meg. Az első levelek kimódoltsága, a későbbiek tudatos szerkesztetlensége nemcsak a barátság elmélyülésére és ezzel összefüggésben a levélműfaj kívánalmainak (megengedett) elhanyagolására utal, hanem jelzi is a levélíró viszonyulását saját énjéhez, ötleteihez, életeseményeihez: ezek fontossága pedig növekszik a levelekben is követhető módon: a romantikus személyiség- és létélmény jeleit láthatjuk mind a szövegkezelésben, mind Barcsay egyre festőibben ábrázolt saját életútjában.

Irodalomtörténész és szövegnyelvész gyakran folyamodik misszilis levelek vizsgálatához. Az irodalomesztétika sokáig nem lelkesedett az írónak a hétköznapiak sorrendjébe illő nyelvi tettéért, a levélírást. Ha nemcsak retorikumot keres, hanem átadja magát a sajátos szövegfajta hatásának, a megértés érdekében ki kell lépnie a szöveg által behatárolt világból; emberi viszonyt, de legalábbis szövegek két sorozatát kell vizsgálnia, amelyek egymással is (mint folyamatosan létrejövő és mint egymásra viszszautaló kisformák együttese) összefüggenek.

Ha a magánélet írásos emlékeit kutatjuk, a levelezés felértékelődik. Akadályként is viselkedik: egy életrajzi kísérlet létrehozását szinte kötelező keretek közé szorítja, cenzúraként hat a rekonstrukciós munkában (az *Adieu, édes Barcsaym* című életrajz-kísérlet ennek a leveleskönyv-feltárásnak árnyékában jött létre, nem is tudott attól ideális mértékben eltávolodni).

A Váczy János-féle monumentális vállalkozásnak, *Kazinczy Ferenc levelezésének* publikálása után egy ideig alábbhagyott a magyar irodalomtudományban a levelezés iránti érdeklődés, és kevés kivételtől eltekintve csak a XX. század kilencvenes éveit követően elevenedett meg: a régi magyar levelestár retorikai megértés-lehetőséget nyújtott, az *Ányos-összeállítás* művelődés- és kapcsolattörténeti csemegéket a levelezés virágkorának mutatva az 1770–1780-as éveket. Mezei Márta a műfajnak az irodalmi nyil-

vánosság megteremtésében betöltött szerepére irányította a figyelmet. (A Mikes-leveleskönyv mint szépirodalmi jellegű, tudatos szerkesztmény nem kerülhet a fenti sorba.) Debreczeni Attila a Csokonai-levelezés közreadásával szép torzót járt körül: nyilvánvalóvá tette, hogy a zseniális poéta leveleinek egyharmada elveszett vagy lap-pang, a meglevők is több címzetthez szólnak, így aztán nehéz egy-egy levélkapcsolat megjelenítése a túlon túl kevés hozzáférhető fogalmazvány vagy tisztázat alapján.

Ki kezdte a híres körben a verslevelezést? A magyar irodalomtörténeti hagyomány Bessenyei György érdemének tekinti a század hetvenes éveiben elemi erővel induló verslevelezéseket. (Ehhez képest valóban kései az 1777-es publikáció, *A Besenyei György Társasága.*) 1772. január 10-i keltezésű Orczynek a BGyT-t nyitó verses episztolája Bessenyeihez. Ez – válasz Bessenyeinek....

Orczy nem becsülte le a prózai leveleket sem. Nagyobb kedvvel olvasgatta a hozzá írott és elküldött (szellemes) leveleket, mint az általa személytelennek tartott – akármilyen műfajban megvalósuló – szépliteratúrát. Ez nem akadályozta meg abban, hogy alkalmasint mecénásként viselkedjék mások szépirodalmi elmeművei kiadása ügyében.

Barcsay első levele (noha ez a BGyT-ba nem került bele), az Orczyhoz szóló prózai levél 1771-ben kelt!

Társasági szokásnak tartjuk e kor levélíró kedvtelését. A szépirodalmi színezetű levelezés szokása a humanizmus ideje óta töretlen volt Magyarországon és Erdély területén is, a „hazai nyelvhez”, „szülőtte nyelvhez”, vagyis a magyarhoz kapcsolódó társasági szokás hagyományát inkább a barokk kor nemesi szokásaiból eredeztethetjük: ott azonban férfi és nő kapcsolattartásának formájaként jelenik meg (amilyen például Forgách Pál és Nádasdi Orsolya levélváltása).

Az elfeledettek sorába tartozik, de a levélműfaj korabeli nagy felfedezőjének számít Fekete János gróf, aki Barcsaynál korábban élvezhette Orczy bizalmát és író-olvasó műhelyének áldásait. Az 1760-as évek közepén már példás következetességgel váltják poétikai elveket is vita tárgyává tevő versleveleiket: Fekete saját kezű és Mátyási József másolatában fennmaradt vershagyatka indokoltan vizsgálható a Barcsay–Orczy levelezés közeli/közvetlen előzményeként.

Barcsay Ábrahám számára a levelezés révén fenntartott és elmélyített, egyre meg-hittebb és irányíthatóbb baráti kapcsolat kitörést jelentett abból az életformából, amely-re katonai esküje, polgári és vagyoni helyzete, ha nem is kényszerítette, beállította. Helvétius halála évében kezdődik ez a levelezés, mintegy Helvétiusnak Voltaire-rel és Hume-mal együtt művelt episztoláris jellegű, társalgó filozófiája magyar variánsaként. Az imitáció, ha nem is programszerű, de feltűnő és filológiai érvekkel bizonyítható.³⁶

Kezdeti tartalmaiban ez a levelezés Rousseau D’Alembert-hez írott esztétikai, van Swieten színházról szóló, vagy Lessing antikvitással foglalkozó leveleihez mérhető. Lassan aztán fogyatkozik benne az életeseményektől függetleníthető, esztétikai-kritikai vonatkozás; a személyes találkozások előkészítése, az azokra való utólagos reflektálás lesz az egyes levelek legfontosabb célja. Átmenet is a személyes hírcsere és az újság-olvasás szokása között, illetőleg jelzése egy sajátos periódusnak, amely egyszerre él a

³⁶ Helvétius életművének 1797-es kiadása a korszak irodalmi szokásaihoz híven nemcsak a szerző műveit tartalmazza, például az emberi természetről írott értekezést, hanem a hozzá hasonló versleveleket is. Helvétius: *De l’homme, de ses facultés intellectuelles, et de son éducation.* In: *Oeuvres complètes d’Helvétius.* VI. Paris 1797.

levél nyújtotta intim és a sajtó által hordozott nyilvános hírcsere lehetőségeivel. Ilyen értelemben különösen értékes az a híradás, amelyben Barcsay arról tudósítja Orczyt, hogy az újságban olvasható közleményét ismeri: „A Magyar Hir mondo ujjságai között örömmel olvastam Ugocsa vár megyéhez tett befédedet.”

Barcsay nem hagyott ránk összefüggő élettörténetet. Vagy a szövegei egészéből, az énkép tudatosan megformált elemeiből kell kialakítanunk az általa sugalmazott élettörténet-változatot, vagy pedig a nagyobb szövegszerkesztményben kell meglátnunk az élettörténet-szerű szegmentumokat. Hadd tegyünk itt egy kísérletet ez utóbbira, úgy, hogy a levélíró helyzetéből kiindulva a korrespondencia kínálta lehetőségekre figyelünk.

Ha az emberi megnyilatkozás megformálása mai ismereteink szerint nagyon is függ a várható hatástól, amelyben fontos szerep jut a megnyilatkozás értő tanújának, címzettjének, hallgatójának stb., ez a magatartáslélektani-nyelvi helyzet sarkítva jelentkezik a levél esetében. A nyilvánosságnak szánt vagy az irodalomként létrehozott levél határeset. A bennünket Barcsay okán érdeklő magánlevélnek – akár stílusosan, akár célzatát tekintve – sokféle variánsa létezik a tanulmányozott korban is, a levélváltás gyorsuló tempója pedig a hírcsere-igényt és az időben korlátozott kisműfaj elfogadását is jelzi.

A magánlevél természete kettős: egyrészt célszerűen megszerkesztett szövegszerű jel, másrészt egy élet (életrészlet) szimbóluma. Másféle kettősség is érvényesül benne; semleges – köztes – levél nincs; minden levél felhívás vagy válasz, egy virtuális sorozat aspektuális része.

Azonos szemantikai térbe sorolható szövegek tartoznak mintánkba, ezt a teret a metonimikus kohézió révén akár erőternek is tekinthetjük. A minimális szövegmenyiség itt (ama nélkülözhetetlen hívóminta) az egyértelműen Barcsaytól származónak tekintett szövegcsoporthoz tartozik, aztán pedig az, amely a vele mintegy azonos periódusban és az övéhez hasonló életformát élők műve: magyar testőröké, középnemesi származású katonáké, erdélyi születésű kancelláriai vagy guberniumi tisztségviselőké. Ezért kell figyelemmel olvasnunk nemcsak Bessenyei György verseit, leveleit, hanem azokat is, amelyeket egy Baranyi László vagy Báróczi Sándor írt; érdemleges adat lehet mintánkban a Czirjék Mihály levele Kazinczy Ferencnek vagy a Gvadányi-, Fekete János-, Kisfaludy Sándor-szerű művelt katonatisztek verses és prózai öröksége. Ha a Barcsay-versek, sőt a versebe hajló Barcsay-levelek szövegtörténetét komolyan vesszük, nem is elegendő csak magyar nyelvű korabeli irodalmat olvasnunk, a jelenség párhuzamait (esetleg éppen tudatosan követett mintáit) Európa más régióiban is feltételeznünk kell: ilyen módon bukkantunk a francia katonák verselő csoportjára (mint *A Besenyei Társasága* francia változatára) és az érzékenyek német nyelvterületi, az Árkádiába vágyók német és olasz társaságára. Barcsay Ábrahám szabadkőműves elkötelezettségében baráti kapcsolatok és irodalmi formakultúra lehetőségét sejtettük, így jutottunk el a Blumauer-vershagyományig, mint ami nemcsak a férfibarátság kultuszának tanúbizonysága, hanem közvetlen európai irodalmi kapcsolatok igazolása is. A katonáskodásnak mint életvezetési iránynak tanulmányozása Barcsaynak az elvárásokhoz való viszonyulását tette egyértelműbbé, a romantikus élmény és mentalitás jelenlétét indokolta a kutatás elején nem is remélt intenzitással (Ligne herceg javaslati és császári hadsereg átalakítására, szigora a katona érzelmi motiváltságát illetően, irodalmi alkotásainak jellege).

A statikus, fikciós, játék-, illetve konverzációs műfajok között keresve a levél helyét,³⁷ megállapíthatjuk, hogy a levélváltás (hívás és válasz minimális kéttagú egysége) a konverzációs műfajcsoportba tartozik. A társalgás e formájának divatszerű felfedezése nálunk a XVIII. századra esik. A művelt írás tanulása egyfajta levélíró-beállítódás elsajátítását is jelentette.

A levélműfajt tekintve Kazinczy,³⁸ a nagy levelező elfogult volt, az intimitás értékeit hangoztatta benne: „Leveleink annak mutatnak bennünket, a mik vagyunk.”³⁹ Barcsay is így gondolkozott. A magyar nyelv használata programnak és érdemnek számított abban a körben, amelynek Barcsay is tagja volt, és amely valójában a testőr-írókéhoz hasonló más érdekcsoportokat is jelent, olvasóköroket, baráti társaságokat, amelyek – legtöbbször nem is egy közös tag révén – könnyen kommunikáltak egymással. Így a hír és a megítélés mint az (irodalmi) ízlés és ítélet alakító tényezőpárja az intézmények kialakulása előtt is könnyen terjedt.

A Besenyei György Társasága című kiadvány 1777-ben antológia formában teszi közzé a baráti társaság közelmúltbeli, irodalomnak tekintett, gyakran ugyancsak személyes, sőt alkalmi vonatkozású szövegtermését. Cselekvési forma a magyar társalgás, Bessenyeiek az állampolgári hasznosság jegyében szorgalmazzák. Fontos az is, hogy a társalgásnak ez a neve a nyilvánosság előtt zajlik: a nyelvi-érzelmi-poétikai viselkedés változataként, az intimitás feladásával, vagy inkább kialakítva annak szalonképes változatát. „Nem újság már a mi hazánkban-is, hogy az Írók, jó baráttaikkal váltott Leveleiket, nyomtatásban Világ eleibe bocsássák.”⁴⁰

A versíró Barcsay itt külső tag, rangban a testőrírók (Bessenyei, Báróczi) fölött áll, de már életformában is, hiszen aktív katonai alakulat tagja, csak formális kapcsolatban áll a testőrsereggel. Bessenyeinek címzett prózai levelében azonban mind a ráruházott *vitézi*, mind az Orczy vagy Bessenyei által kedvelt *bölcs* szerepet elveti; a társadalomból kivonuló, diogenészi és a hódító Nagy Sándor-i magatartás ellenében az állampolgári hasznú cselekvés filozófiáját mutatja fel.⁴¹ Bessenyei kap is rajta. A kultusz kiala-

³⁷ Voigt 1985. 22.

³⁸ Kazinczy impozáns méretű levélhagyatékát vizsgálva jutott el Mezei Márta a levélműfaj tisztázatlan elméleti kérdéseire; csak utal a Jürgen Habermas ajánlotta lehetőségre, amely szerint a levél a társadalmi nyilvánosság előalakja, amely a társadalmi jelenségek értelmezésekor fontos szerepet szán a magánemberi és aktuális szempontoknak; Mezei Márta az önálló szövegszerűséget egyszerű kommunikációs rendszerbe illesztve tanulmányozza Kazinczy több, mint húsz kötetnyi levelezése kapcsán; vagyis a feladó, a címzett, a levélhelyzet, a funkció és a tárgy alapján (még pontosabban a levélhelyzet-funkció-tárgy-alany-címzett modell alapján).

³⁹ Kaz. Lev. XV. 349.

⁴⁰ Batsányi levele Báróczihoz. Buda, Karácsony hava 1786. BÖM II. 88.

⁴¹ „Szép volt nyilván *Diogenes*nek hordóban fütözni, s a Filep fiját, ki előtt e világ rettegett, a nap elől el-üzni; bizony szép volt, s még máig-is az a kérdés, hogy vallyon a *Bölcs* és a *Vitéz* közül melyik vala nagyobb?... Gyuri, jere velem a hordóhoz, tekints belé, s meg-látod, hogy mind a két Görög bolond volt. Egy forrásból meritettek mind a ketten, tsak hogy a király tsészéből ivott, a másik meg a markából hörpölt... Be ditsősséges volt *Diogenes*nek így innya, midőn Hazájában a hívság uralkodott! Be hasznos lett volna, ha ezen példájával a hajdani erkölcsökre hozhatta volna elfajult lakossait! Ez az ember *Nagy-Sándor* ellen dolgozott; de mivel a nemzeteknek sorsa olyan, mint az embereké egyen egyen, *Diogenes* későre született, Nagy Sándor pedig pontba termett.” BGyT 15. (Patai Kunyhómban, 15. Febr. 1772.)

kulását körükben a görögös apoteózis gyakorlatának meghonosítására tett kísérletek segítik elő: ehhez nyilván emfatikus kifejezések egész tárára szükség volt. (Lásd Báróczi magasztalását Batsányitól⁴², Orczyét Bessenyeitől, majd Barcsaytól, Révaitól – KSz –, Gyöngyösi Istvánét valamennyiüktől.) A fárasztó szerepekből való felüdülés helye volt Árkádia völgye, ligete, kunyhója, ideje pedig a pásztoróra: ez a derű, a nyelvi pajkosság alkalmja is. Ányos a már neves költőnek küldte el verseit, de témákat is kért tőle: a magyar költészet művelésében egyrészt az ősmagyar eposzhoz, másrészt apró versekhez (például a szerelmi líra még trubadúr- és árkádikus szövegrészeket is tartalmazó korai változatához) számított Barcsay ihlető ötleteire.⁴³

A kultuszteremtésben nálunk különösen nagy szerepük volt az érzékenységek jegyében létrejött, de értelmiségi felelősséggel is telítődő férfibarátságoknak; az, amire Barcsay úgy hivatkozik gyakran, hogy „majd Pesty homokon szólhatunk ezekről”. A nemzeti kibontakozás, politikai függetlenedés perspektívája, amelyben az írástudóknak is szerep jut, s így a költészetnek is, színhelyeket keresett magának, alkalmat (időt); bár persze a sorozatban elmaradó diétákat is pótolni próbálta egy-egy baráti körben elköltött vacsora a Pesten fenntartott Orczy-házban vagy valamelyik fogadóban. A baráti körök tagjai egymás irodalmi teljesítményének, antik minták szerint tételezett erényeinek népszerűsítésével járultak hozzá a csoportok nézeteinek elfogadtatásához, az általuk képviselt szépírói értékek kanonizálásához. (Ligne hercegnek a testőrírók szellemi környezetében jelen levő, irodalmi jellegű elmeszüleményei is tartalmazták politikai vagy kulturális nagyságok társalgását; ez nem a pásztori ekloga hadfiakra való alkalmazása volt, hanem az antikvitás nagyság-élményének újraélesztése. *Mes conversations avec Mr. de Voltaire; Mes conversations avec Jean-Jacques* címmel közli is irodalmiasított párbeszédeit a XVIII. század tudós különceivel.)⁴⁴ Kortársai még általános műveltségénél és verssorainál is többet tudtak Barcsaynak Orczyval folytatott, folyamatosságában rítusszerű levelezéséről. Költői megítélését mindenképpen befolyásolta a tudatokban mindig vele együtt felbukkanó, költőként hamarabb hírnevesült, de politikai és kulturális egyéniségként is jelentős Orczy Lőrinc alakja.

Nagy a kísértés, hogy a BGyT-ben olvasható Barcsay-szöveget a költő már ismert helyesírási szokásai szerint átírjuk: de mára e levél kézírata is lappang, nem korrigálunk.

⁴² Batsányi *Barátságos levél* című prózai episztolájának versbetétje (BÖM II. 89.) magasztalja Báróczit:

Felfedezvén nyelvünk fényes méltóságát

Elűzted sok Magyar előbbi vakságát.

⁴³ Brodersdorfból adja meg a költői magatartásmódok között való tájékozódás üdvös, egészséges módját Barcsay 1782-ben: „tanulj égés nélkül szárnyaidat összehúzáván, Árkádia vagy Hesperia gyönyörű kertjeibe csendesesen leszállani – ott, Hebe vagy Pomona folyosói között nimfák seregében Vénussal enyelegvén felejtse szeretet keblében gondjaidat, míg Márs vagy Minerva inésire nemesebb tűz támadván szívedben, nyugalom édességét megvetvén dicsőség mezejére szállasz”. ÁÖ. 44.

⁴⁴ Ligne 1796. 10. 257–277. Barcsayék is Jean Jacques-nak nevezték Rousseau-t maguk között, de ennél sokkal beszédesebb az a tény, hogy Fekete János gróf (Barcsay közeli ismerőse, időnként társa a császári katonai alakulatban) Ligne rajongója volt és irodalmi próbálkozásaiban buzgó követője (például Bécs leírásában; Ligne: *Mémoire sur Vienne* (uo. 23–235.); Fekete: *Tableau mouvant de Vienne. Par un Cosmopolite*. 1787.).

Bessenyei Györgyöt irritálta is ez a számára érthetetlenül szoros barátság, amely a jelek szerint Barcsay szerzői viselkedését több ízben meghatározta: „Meddig kell még, barátom, Generális Báró Orczy után loposkodnunk, hogy el-rejtett munkájit kezéből ki-lophassuk, s'nyomtatás alá adhassuk?”⁴⁵ – írja Barcsaynak barátságuk elején. (Viszszatér még ez a poéta-bosszúság tíz esztendő múlva: Horváth Ádám panaszolja be Révainál a csak Orczyval verslevező Barcsayt!⁴⁶)

Barcsay viselkedéstörténetében a levelezésnek mint kapcsolattartási lehetőségnek a felfedezése időben egybe esik másodszori elárulásával, kényszerű életformaváltásával: nem lehetett könnyű 1761-ben elveszteni a nagycsaládot és az erdélyi birtokos nemesi életvitel biztonságát, és alkalmazkodni a bécsi testőrsereg rendjéhez, nyelvi-magatartásbeli normáihoz, meglepetéseihez. A Lipót herceg nevét viselő dragonyos ezredbe kerülve aztán 1766 novemberében Barcsay Ábrahámnak el kellett hagynia a számára lassan érthetővé lett császárvárost; eleven díszlethől, udvaroncból hol hónapokig táborozó, hol valóságosan hadat viselő katonatisztté válnia. Nem a versírást, hanem a levélírást fedezte fel magának, mint személyközi kapcsolatait annyira amennyire pótolni képes kommunikációs formát; az ő számára a vers a levélen belüli kisforma – mintegy rokokó intarzia; a személyiség kiterjesztésének (a megteremtett szabadságnak) egyik formája az írásban küldött üzenet, a másik az üzenet *poétai gesztusa*, amely a szerelmi ábrándtól a tréfás fantáziajátékig, a verses részvétnyilvánítástól nemzetpolitikai paraboláig sok minden lehet.

Nem érdektelen, hogy a levelek kronológiájának helyreállításakor nyilvánvaló lett a megszólítás és a szövegmódusz összefüggése: a versben könnyebben adódott, mint egyszerű poétai konvenció, a tegező megszólítás (előbb a Richwaldszkyhoz, majd a Bessenyei Sándorhoz szóló versben, később 1772. november 17-én az Orczyhoz szólóban): ezt aztán a valóságos tegeződés is követte (a költői szerepből kilépve, a prózai levélrészben is alkalmazza Barcsay).

A levélbe illesztett, vagy akár attól független Barcsay-vers lényegileg dialogikus természetű. Alkotáslélektani szempontból a szöveg létrehozása könnyebb, ha képzetem van a címzetről. Barcsay versei a legtöbb esetben a fellelhető versválasz ismeretében nyernek világos jelentést, a legelvontabb mondanivalók is csak a címzett iránt érzett emberi vonzódás (tisztelet, barátság, gyöngédség, szeretet) ihlető lelki tónusában fogalmazódnak meg.

Sok mindenre kell figyelnünk egy ilyen dialógus-vers értelmezésekor. A stylionáriumok kezdő- és záróformulái, előírt kifejezései nem tekinthetők e levelek retorikai alapképletének. Ha a levélből kisarjadó versre figyelünk: a szöveg (ama vers szövege) csak részjelentéseket tartalmazhat; sőt még a dialógus a maga kommunikációs helyzetével sem mond ki mindent; a közös élménytár utalások, jelzések segítségével állandóan részét képezheti a versbeli jelnek. „Holtig bánom, hogy múlt ősszel Bécsbe nem ölelhettem, hol satrapaságotam olykor le vetközvéen barátság kebelében némelly hivságos órákot tölthettem volna.”⁴⁷ Ez a vallomás a kikoszarozott kérő baráti kéznyújtása – megtérése – a régi barát felé.⁴⁸

⁴⁵ BGyT 17.

⁴⁶ Révai Miklós *Elegyes versei*. Pozsony 1787. 265.

⁴⁷ Bécs titkos falai közzül fársáng közepébe. 774. OGY 2. 53.

⁴⁸ A levél a *Nyájas Házasságnak lobogó fáklyái* kezdetű elégiával indul. Nem tudjuk, ki az elszalasztott menyasszony.

A dialogikus versjáték visszavezethető a barátságnak a reneszánszban poétikussá alakított kultuszára; így a küldött és kapott versek sora mint a barátság momentumai-ból összeálló monumentum tételezhető. (Hogy ez nem túlzás, arra álljon itt Rettegi Györgynek Lázár Jánost bíráló megjegyzése 1772-ből: „Nagy poeta volt és sokan correspondeáltak vele versek által, melyekre való feleleteit kinyomtatta. *Difficultálom benne azt, hogy akik versekkel írtak neki, azoknak verseit ki nem nyomtattatta, hanem csak az azokra való maga feleleteit.*”⁴⁹ Ez az olvasási szokás a Barcsay–Orczy levelezésben sajátos megerősítést nyer: a levelezőtársától 1778. okt. 20-án kapott levél hát-lapjára azonnal verses választ fogalmazott Orczy (a folytatás a nov. 3-i levélen olvasható). És vannak olyan szövegeink, amelyeknek ez a dialogikus természete a szerzőség megállapításának akadályai: *Nyugodalm-helye csonka Caesároknak* kezdetű, *Egy sebes katonának sóhajtása a megtörődött vitézeknek számokra épült pesti házra* című vers (KSz 143–147., Szira 40–43.) az Orczynak szóló levélsorozatban nem jelenik meg.⁵⁰

A levelek többsége gondosan szerkesztett klasszikus episztola, a kisforma jó értelemben vett retorizált válfajából. Mindenekelőtt a versebe forduló (és később esetleg a prózai kifejezésmódhoz visszatérő) *episztolát* nevezhetjük meg, mint Barcsayra jellemző kisformát.

A szövegfajta keverésére magánál a Barcsay fölöttesével, Hadik generálissal is levelező hadtudományi írónál, szabadkőműves szépírónál, a legendás Ligne hercegnél találunk a klasszicizmus irodalomeszményével sem ellenkező magyarázatot: „Mivel farasztó, ha túl sok próza vagy túl sok vers következik egymás után, megszakítottam az egyiket a másikkal, hogy ne legyen az írásom túlságosan unalmas.”⁵¹ Ez Barcsaynál a következő verszárlatot (ízesülést, áthajlást) eredményezi:

„Így – De már el hagyom hosszas verseimet,
Szabad szókbán küldöm többi rendeimet.”⁵²

Barcsay Ábrahámnak sok tekintetben ötletadója, költői versenytársa volt Fekete János gróf. *Esquisse d'un tableau mouvant de Vienne* című könyvében ő is Ligne-nek (szerinte „korunk Gramond lovagjának”) követője; Chaulieu-re és Voltaire-re való hivatkozással szeretne prózában és versben egyaránt ékesen szólni.⁵³ A *Vet-tem drága néném! kedves leveledet* kezdetű episztola a maga „láttató”, leíró-értékelő poétamagatartásával, látszat-megbotránkozásával, jóízű ironiájával tökéletesen illeszkedik abba a nyelvi viselkedéshagyományba, amelyet a *Le Militaire en Solitude*, Ligne művei és Fekete prózája jelentenek a korszak katonáírói számára.

⁴⁹ Rettegi 1970. 288. Kiemelés: E. E.

⁵⁰ H. Kakucska Mária szóbeli közlése szerint – mert töredékes kézirata fennmaradt – a vers Orczy műve.

⁵¹ Ligne szövege eredetiben: „Comme trop de prose de suite, et trop de pièces en vers fatiguent encore plus, j’ai interrompu l’une par les autres, pour être moins ennuyeux.” Ligne 1796. 12. 6.

⁵² KSz 126.

⁵³ „Écrire en prose et en vers comme Chaulieu et Voltaire.” Fekete: *Esquisse d'un tableau mouvant de vienne*. 71.

Költői és levélíró gyakorlatát nyelvileg a szóösszetételek, a metaforák, a nyelv képi értékeinek kiaknázása jellemzi. „Ég-tája” – mondja például arra, ami ma klímaként, éghajlatként jelenik meg a szóhasználatban, és szóalkotásai nem a bizarrság, hanem a leleményesség, egyszersmind a nyelvi gazdaságosság újdonságával hatnak. „Ditsériát” vár el Orczytól, persze magyar versben, vagyis ódát a legközelebbi baráti összegyűléskor Pesten... „Az én Hazám tsak meg marad ugyan tündérségib(e)” – tájékoztatja barátját az erdélyi belpolitika hagyományos kiszámíthatatlanságáról. Hogy a nyelvújítás szempontjából is markáns nyelvhasználat hangos ellenérzést vagy feltűnő ujjongást nem váltott ki kortársai körében, azt jelzi, hogy a többnyire nyelvi megszokottság, a „természetes beszédmód” határain belül maradt.

A levelek

Többnyire 19×23 cm-es méretre vágatott vízjeles levélpapírt használt Barcsay. Egyes leveleit kézből (alkalmi postással) küldte, másokat a rendszeres postajáráttal. A leveleket pecsétviasszal zárta le, pirossal, néha feketével. Egyes leveleken ma is csaknem ép a pecsét.

A kisebb méretű vagy a mellékletes keltezetlen levelek datálása többféle módszerrel történt. A korábbi számozás – néha nem is a teljes leveleké, csak papírszeleteké – nem mindig egyezik meg az általunk felállított sorrenddel.⁵⁴

Külön figyelmet érdemel viszonyuk a Révai szerkesztette 1789-es kiadvánnyal. A *Költeményes Szüleményekben* minden esetben címmel ellátott, nyelvileg helyesírásiilag egyneműsített versekkel van dolgunk. Ez Révai szerkesztői gondosságának következménye. Az egybevetés során azonban kiderül, hogy nemcsak a hangjelölésben, toldalékolásban, nagybetűhasználatban módosított a tudós szerkesztő a szövegeken, hanem (igaz, ritkán) szavakat is kicserélt, sorokat is „beírt” a prozódiai szabályosság eszménye jegyében.

A *Költeményes holmi*, amely, mint feljebb utaltunk rá, Barcsay olvasmánya volt még kéziratoss és szerkesztetlen formában, rövid summázatot kap szerkesztőjétől,

⁵⁴ „A levéltártöredék az 1880-as évekig még az egységes Orczy családi levéltár szerves részét képezte, és Petrovay György családtörténeti munkájának elkészülte előtt még így találta az anyagot. Ebből válogatta aztán ki azokat a részegységeket, amelyek megítélése szerint, munkájának elkészültéhez szükségesnek vélt. A kiválogatott töredék akkor került Máramarosra, ahol legkésőbb 1900 és 1910 között, amikor Petrovay Máramaros megye levéltárnoka volt, az Orczy anyagot is a megyei levéltárba szállították. Ezzel egy időben több Szabolcs megyei, főként köznemesi család levéltártöredéke is ide került. Az 1948 és 1957 közötti periódusban ezek a megyei levéltár állagaival keveredtek össze, majd 1975 után, az Állami Levéltár máramaroszigeti alegységének felszámolása során ez az összekeveredett anyag Nagybányára került. Az anyag rendezése és leltározása 1980-ra készült el.” Balogh Béla 53. Ezt az utolsó rendezést maga Balogh Béla végezte tiszteletre méltó gonddal.

amely (állampolgári) emóció, kontribúció (a nemzet pozitív megítéléséhez), mecenatúra hármasságában ragadható meg.⁵⁵

A *Költeményes Szülemények* poétikája részletezőbb, akár a sorok mellé is rendelhetjük a megjelölt témát vagy hangnemet, amely tehát a tanítás, erkölcsi-érzelmi ráhatás dichotómiáját nagyság (fennkölttség) és ártatlanság (naivitás) együttesében, összpontosítás és szabadidős játék egymásra vonatkoztatásában képzelet el:

Mi jó a' Szabadság féket nem szaggatva:
Mi boldog a' Függés szívet nem szaggatva.
Mi nagy az érdeme szántó vető pórnak,
Mi rút bűne vagyon a' dagályos kórnak:
Ha e' munkás rendet a' henye Uraság
Tsigázza, 's tapodja katzér Katonaság.
Mi szent Kötelesség a' Hazát szeretni,
Boldogulásáért a' halált meg vetni.
Mi szép tündökleni velős tudománnyal,
'S hogy kell élni ezen égi adománnyal.⁵⁶

A szövegritmus

Hadd kezdjük a versekkel. A költőre leginkább jellemző tizenkettesek az elbeszélő ritmushagyományból bontakoztatják ki a személyesség szólamait is. A versritmus félbemaradása, elhalkítása sajátos megoldás itt: az ízesülés módszere a következő: vers – „satt,” „etc” – próza. A félbeszakadt versmondat prózamondatként és új lendülettel való folytatása kedvelt szövegalakítási eljárása Barcsaynak. Rímhasználat egyszerű, a Gyöngyösi-iskola követését mutatja, a korabeli költészetben közkeletű kádenciákat. Voltaire *Lettres en vers et en prose*-ja 1774-ben jelent meg, ekkor Barcsayék a formát már javában használták. Marmontel elvei jegyében a könnyed elegancia, az élőbeszédnek ható periódus, a keresetlen rímhasználat írásszokásait alakították ki: tartózkodtak a keresett (mesterkelt) művészi nyelv alkalmazásától a fennkölt témák esetében is – vagy ellensúlyozták humoros fordulattal, önironikus kiszólással.

Előítéletnek véljük Barcsayval kapcsolatban, hogy a (franciás) párrím híve. Sokszor élt a négyes/bokorrímmel is. Saját verselését sohasem nevezte franciásnak. Prózaritmusa is sajátos; lendületes kezdés, frappáns zárlat jellemzi, a mondanivaló kibontása rendjén a humor változatossá alakítja a mondatok terjedelmét, költői kérdések, felkiáltások ékesítik az eleven, közvetlen beszéd hatását keltő szöveget.

⁵⁵ „El sohajtja magát, s vére méltósága

Mire inti, arra gerjed buzgósága:

Szeretni Hazáját, 's a' Magyar Nagyságot

Emelni. Szerezni népek boldogságot.”

A' Szent hamvakat tisztelő Révai Miklós. KH előzéklap. (Révai verse)

⁵⁶ KSz. előzéklap.

Helyesírási, hangjelölési kérdések

Barcsay nem teljesen következetes az írásmód, az egybe- és különírás vagy a hangjelölés tekintében. Korábban inkább az jellemző, ahogyan ő írt: alkalmoszerű, egyszeri megoldásokkal. (Bod Péter, Révai, vagy Kalmár György tudatos hangjelölése kivételnek számít!)

Amiben élen jár: a központosítás tudatossága, hatásfoka. A félbehagyott mondat (...) a romantika töredék-konceptióira utal, a kifejező nyelv biztonsága ellenében. Vesszői, pontosvesszői jó tagolási érzékre vallanak. A felkiáltójel, a kérdőjel gyakorisága jól elsajátított retorikai ismeretekből és kapcsolattartó nyelvi képességből adódik. Dialogikus jelleg uralja Barcsay legszubjektívebb hangvételű költeményeit és e költeményeket magukba foglaló leveleit is a felszólító mondatok sokasága, a megszólított személy gyakori emlegetése révén. A gondolatjelet gyakran használja a helyettesítésre, az elhallgatás, az utalás poétikája csak nyer ezzel az azóta más szerepben rögzült írásjellel. Gyakori a mondatvégi pont után a kisbetűs mondatkezdés.

A kis és nagy kezdőbetűk használatában nála nem érvényesülnek következetes szabályszerűségek. Tulajdonnevet is kezd kisbetűvel, köznevet is naggyal. Mondatot kisbetűvel is kezd.

A szóelválasztás a levelekben többféleképpen történik: elválasztó jellel sorvégen és sor elején (reme/-tének, lát/-tzanak), csak sor elején (er/-kölsünk), a hosszú mássalhangzó szabálytalan szétbontásával (szekrén/-nyében). A szavak egybe- és különírásában a korabeli bizonytalanság érvényesül (inkább külön írják az összetartozó fogalmat jelölő szavakat, mint egybe), és az erdélyiekre jellemző kötőszó-toldás. Az is módosító szó, az egyes igeekötők egybeírása a megelőző szóval – többekre, mások mellett Aranka Györgyre, id. Cserey Farkasra is jellemző.

A hosszú mássalhangzó jelölésére időnként mellékjellel él: Korbácsol (a cs fölött vízszintes vonal); Egyet (a **gy** fölött vonalka). Egybeült kettőzi a mássalhangzót (szókezdő helyzetben nem), vagy annak első betűjét.

A magánhangzónak számára nincsen jellemző rövideége vagy hosszúsága: következetesen ú-val, ü-vel, ő-vel jelöl minden ö/ő, u/ú, ü/ű hangot, ugyanígy az i/í jelölésére ritka kivételektől eltekintve csak az i-t használja.

A mondatkezdő 's kötőszó után következetesen nagy kezdőbetűt ír.

A kiadás módszere

A leveleket betűhíven írtuk át, bizonyos hangjelölési szokások bemutatására is törekedtünk. Az s háromféle: s/S/í, a k kétféle k/K, a z szintén kétféle betűvel z/Z jelenik meg a leveleskönyv kéziratában. Az átírásban korabeli mintánk Bessenyei *Lukánus első könyve* című kiadványa (Landerer, Pozsony 1776) és összehasonlíthatóképpen *A Besenyei György Társasága* (Bécs 1777), illetőleg a *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei* (Löewe, Pozsony 1789). Ez utóbbin azonban erősen érzik Révai grammatikusi (főleg fonetikus) hatása: szerkesztői ceruzája. A mai kiadványok közül többet is haszonnal forgattunk. Az átírás szabályaira a jegyzetekben visszatérünk.

Magának az írásban többé-kevésbé rögzített hangállapotnak a rekonstrukciójára (a jelölések tanulmány értékű interpretációjára) nem törekedtünk. A Hunyad, Alsó-Fehér vármegyében felnőtt Barcsay magyar nyelvhasználatára további tanulmányokat is megér, hiszen a latin és a német nyelv (sőt a család birtokainak elhelyezkedése miatt a román nyelv közelsége is) befolyásolta anyanyelvhasználatát (szókinccsét), sőt anyanyelvéhez való viszonyát is.

Ő maga a magyarra utalva többnyire nemzeti nyelvről beszél, ami az államnyelvet megillető joghelyzet felidézését-előrevetítését jelzi, egyszersmind a költő képzetait a nyelv történeti és társadalmi értékeit illetően.

A levelek jegyzetei

Lábjegyzetben a szerző által végzett szövegmódosításokat jeleztük, egyéb emendációk a kritikai szövegrészbe kerültek. A levelek szövegét ötösével sorsámoztuk. A jegyzetcsoporthoz a levelek lelőhelyét, esetleges kéziratvariánsait, megjelölésüket, aztán a szómagyarázatokat, sőt a datálatlan levelek besorolásának indoklását külön-külön tárgyalja. Magyarázatok a mutatóban keresendők.

Külön levélmutató segíti az évek termésének felmérését.

Kézirathagyomány

A kiadás szövegforrása kizárólag kéziratos. Az Orczy család levéltára ma az Országos Levéltárban van; ennek egy kisebb része Aradon a városi könyvtárban és Románia Levéltárának aradi fiókintézményében. Az 1880-ban még egységes család-történeti anyagból Petrovay György dolgozott (családtörténeti kiadványaihoz válogatott anyagot). A levéltáros máramarosszigeti tartózkodásának idején (Balogh Béla kutatásai szerint legkésőbb 1900–1910 között) több Szabolcs megyei (túlnyomórészt köznemesi) család iratanyagával kerültek be az Orczy családot illető dokumentumok a máramarosszigeti levéltárba. Itt a megyei levéltár állagaival össze is keveredtek. A helyi levéltári fiók 1975-ös megszűntével Nagybányára szállították az immár eredeti rendjét elveszített anyagot. A ma Nagybányán található gyűjtemény az 1533 és 1847 közötti időből tartalmaz kéziratokat. E gyűjteménynek a Barcsay–Orczy levelezés csak kis része.

A nagybányai levéltárban Balogh Béla számozta újra a levélcsomó darabjait az Orczy családnak a levéltárba került iratanyaga feldolgozásakor. 1980-ra készült el az egész anyag rendezésével. A főként gazdaságtörténeti és genealógiai jellegű szövegek mellett méreteiben nem lebecsülendő a misszilis leveleknek Orczy Lőrincchez, a huszár generálishoz, illetőleg a Borsod vármegyei főispánhoz, a Tisza-szabályozás császári-királyi biztosához kapcsolható csoportja. Orczynak nagyobbik fiához, Józsefhez intézett levelei (1777–1788) 32 lapot tesznek ki, családtörténetileg érdekesek.

A másik (2. sz.) levélcsomó 303 számozott oldalnyi irodalmi levelezés. Többnyire Barcsay a feladó, de Kazinczy Ferenc, Bessenyei György, Batsányi János, Baróti Szabó Dávid és Révai Miklós kezétől is származik egy-két misszilis (Balogh Béla, H. Kakucska Mária publikált belőlük néhányat).

Kronológiai problémák

Az autográf szövegforrások és gondos tisztázatok keletkezési sorrendbe állítása nélkülözhetetlen mozzanata a kritikai szövegkiadásnak,⁵⁷ de hasznos lehet mind a költő poétikai elveinek változásban való megértéséhez, mind pedig az életesemények folyamatának elképzeléséhez, illetve a már kialakított életrajz-modell ellenőrzéséhez.

A keletkezési sorrend megállapítása után is van nem egy olyan levelünk, amelynek megnyugtató datálásával e kiadvány megjelenésének pillanataig kísérleteztünk, és reméljük, hogy a publikáció többek között az egyéni munkával megoldhatatlan problémákra is felhívja a filológusok figyelmét. Nem hisszük, hogy a kérdések lezárása volna a irodalomkutató feladata; a szövegforrás és a műhelymunka a nyilvánossá tételtől kezdve válhatik (a korszak kifejezésével élve) a „társalkodás” alapjává.

Balogh Béla előtt láthatóan két személy számozta, datálta a leveleket.

Az egyik az Orczy-ház írnoke, aki gondosan ráírta a levelek külső oldalára a gyűjtemény nevét *Epistulae ad Baronem Orczy*, és az egyes levelek keltezését. Helyet nem jelölt. Sokszor ez a tintával, gondosan végzett számozás – a levelekre ragasztott címke – áldozatul esett a használatnak, a levelek „kopásának”; az apró betűs írás a papír szakadozottsága miatt nem is olvasható minden esetben jól.

A másik számozást piros krétával olvashatóbban (és az előbbi felirattal nem minden esetben törődve végezte a család levéltárának rendezője, és e szövegegyütttest levelenként EF jellel látta el. Balogh Béla újrakezdte a gyűjtemény rendezését, a levelek gondos újraolvasásával próbálta feltárni a hiányzó keletkezési adatokat. Több ízben sikerült is a tévesen megállapított sorrendet helyesbíteni. Hatalmas munka volt a gyakran keltezetlen levelek egymáshoz illesztése, a kronológiai rekonstrukció; alig két-három levél esetében találtam a Balogh Bélánál valószínűbb keltezést.

Problémát jelentett többek között a „Yerdegezd” keltezésű levél datálása.

A levelek időrendjének megállapításával nemcsak a katona életeseményeiről, hanem a Barcsay-versek keletkezési sorrendjéről is többet megtudunk. A *Levélek fejemről Múzsák sisakomat. Barcsay Ábrahám költészete* című 1998-as kiadványhoz képest is hozott újat a kutatás. Az egyik, ott Barcsaynak tulajdonított verslevél Rhédey Lajosénak bizonyult, egy másik Orczyénak, de sikerült a leveleskönyvben újabb verseket felfedeznünk: például a prózába tördelt szász-szebenit (1776. június 22.).

A BGyT még legtöbbször az episztola keltezését is adta (e szerint az első, Besenyei Györgyhöz címzett versét 1772. február 3-án írta Barcsay).

Az 1789-es KSz már más, nem kronológiai elvet követ, ekkor kezdik meg Barcsay versszövegei a keletkezés *alkalmától* való elszakadást.

A fennmaradt autográf levelek, illetve a vers- és hitelesnek tekintett levélmások azonban segítenek a szöveg hagyatéka nagyobb részének kronológia szerinti elrendezésében.

⁵⁷ A források hitelességének megállapításában, az autográf szövegforrások időrendjének vázolásában Stoll Béla 1987-es könyve volt segítségünkre. Ő *külső forrásnak* nevezi a szerző kezétől származó keltezést (1987. 20.). A továbbiakban a részletekbe menő *összehasonlítás* módszerével él.

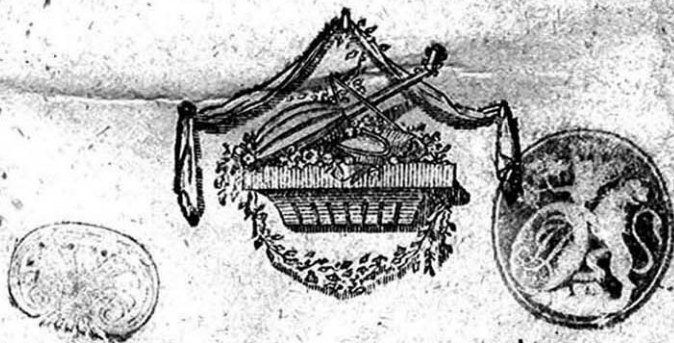
Személyes szó

A versolvasó előítélet-mentességével, néhány antológia-darab szépségén felbuzdulva Barcsay költészetének és életrajzának feltárását határoztam el 1991-ben. Ekkoriban hívta fel figyelmemet Kiss András, az Erdélyi Múzeum-Egyesület főtítkára a nagybányai gyűjteményre. Az Orczy-gyűjtemény felelőse, Balogh Béla főlevéltáros akkor már évek óta publikált a Nagybányán található magyar szövegekincsről tanulmányokat. Önzetlen segítségükért itt mondok szívből jövő köszönetet.

Köszönöm továbbá mindazok segítségét, akik tudásukkal, szeretetükkel hozzájárultak e könyv megjelenéséhez: Antal Árpád, Bálint Lajos, Benkő Samu, Cuius Mária, Debreczeni Attila, Engel Károly, Fejér Ákos, Gaal György, H. Kakucska Mária, Judák Margit, Koltai András, Kósa Ferenc, Lőrinczi Réka, Nagy Irén, Soó Tamás, Szajbély Mihály, Tóth Péter, Tóth Katalin +, Venczel Géza. Köszönöm családom megértő türelmét is: ez a munka több, mint tíz évig tartott.

KÉT
NAGYSÁGOS ELMÉNEK
KÖLTEMÉNYES
SZÜLEMÉNYEI.

A' KÖLTEMÉNYES GYŰJTEMÉNY.
ÖREGBEDÉSÉRE
A' NAGYSÁGOS
SZERZŐKNEK
EGYEZŐ AKARATJOKBÓL
KÖZRE BOTSÁTOTTA
RÉVAI MIKLÓS.

POZSONBANN,
LOEWE ANTAL' BETŰIVEL.

1789.

A Révai Miklós-szerkesztette Barcsay–Orczy verslevél kötet belső címlapja

Bécs - 778^{or} ^{Prinzessin Antoinette Nagynő}

Barcsay Generális Original ^{Prinzessin} ~~Sikességi~~ ^{Küldött} ~~Küldött~~ ^{versen}

Megint nem hagyod békét, egy pód tűzmet
Igen jól eméred bajlándó Livemet
Melly a Barcsaynár Poros Kövelénel
A kilens, hűzmet tiszor erejénel
Egy arant vonj d hozád, és tiszteleddre
Veret irat velem gyönyörű versedre.
Izjunt hát Berátom irat vagy pomarut
A nélkül hogy várnád Boronyán kaparut;
Nemtelen jűz fákna r, segény árnyéksában
Több, dör. ahit öröm mint Nap templomál
Itol dicvűlneknek, pentsels oltravarat
Izgyuség mardosvón fénys, aszlopakat
A leg nagyobb, félret sok pázadat malva
Örök háború közt vagynak felzúdulva.
Boldogabb egy per ki zab szorzával
Eméresten labván völgyetke nyájával
Nem emelet soka fene ritizéknél
Se már ellenjésete bűzde nemzeteknél
Hancuú Boronyán Dmgy hűz Philippénél
Pentsels verset. Juhász emeletnél

LEVELEK

À Monsieur
Monsieur le Baron d'Orszy
General Major des armées
Im. R. et Comte Suprême
Du Comitat d'Abaujvár
en Hongrie. présente
à venue
In Mátyás-Hof
2e Stock.

Barcsay-misszilis címzése

1.

[10r] Méltóságos Generális Ur!

Leg fzerentsésebb történeteim közzé számlálom utolzfzori Bétsben való létemet, és ott a Méltóságos Urral tett esmeretségemet. Ebben igazán bétellyesedik, hogy az embereK csak vaktában eveznek ezen a Világon, és hogy
5 többnyire váratlan rév-partra érKeznek. Én a Méltóságos Urat Hazánk Közepében kerestem volna nem pedig az Udvarnál a hova engemet az iffjúságnak természet szerint valo vágyakodása vitt vala. Meg vallom hogy ezért az Udvarnak örökös háládatossággal fogom tartozni.

Generalis Uram el indulása után magam fem mulattam fokáig mivel mult
10 hónapnak tizen negyedik Napján Bécsből el indulván Verebély felé fiettem hol nemes Regimentünk ezen holnapnak tizenötödik Napjáig táborozott. Most //

[10v] Sással fedett Kunyhómban meg vonván magamot a napot hol hofzfzúnak hol pedig rövidnek lenni vélem: de rettentőképpen hofzfzúnak mégis egyfzer fem mert Ujjlaktol csak fél orányira vagyok hol Groff Forgáts Miklos
15 Urral magyarul ditsérjük az Istent, és a mezei élet gyönyörűségeit énekeljük. Bujjúk el Virgilius Ekéjével és barázdáival, olyan fzánto-vető Ember nints mint Groff Forgáts, Ki: tudja jól hogy a föld Sirjából él minden.

----- En ugyan fzeretném a Méltóságos Ur tanátsaivalis élni olykor mert azt tartom ugy hofzfzabb életű lehetnék. Ne vonnya meg azért Kérem töllem tanító
20 Leveleit melyekből különös örömmel fogom mindenkor olvasni a Méltóságos Urnak állandó jo egészségéről valo tudositását // [10vv] Magam pedig ha fzíntén Sajnovits Jesuitával Lapponiába vízfíza térnékis /: a hol nem felelek hogy ilyen írásra nem találánánk: *Dum patriam laudat, dum damnat Poggius hostes, Nec malus est Civis, Nec bonus Historicus:*/ vagy ha mondom fzíntén
25 ama hires Országba jutnékis valaha a hol minden egy arányu négy fzegeletre vagyron osztva, és ha fzíntén valahogy magamis négy fzegeletűvé lennékis, akkoris annyi fzámtalan fok fzegeletnek közepéből fzivemből fogom tífztelni

A Méltóságos Urat

alázatos hiv fzolgája

Barcsaÿ

30

Vasas Kapitány még eddig

Patai Kunyhombol. 20dik 7bris 771.

P.S. A Mlgs Afzfzonyt alázatosan tífztelek. Ha méltoztatik írni a Mlgs Ur csak Nyitrára igazítsa a Levelet.

[56r] Méltóságos Báro és Generalis Ur
Nékem jo Méltóságos Uram!

Tudva lévő Kunyhomban fűtőztem midőn Kedves levele a Mlgs Urnak mind fzivemet mind pedig fzegény hajlékomot örömmel eltöltötte: fok volna azt
5 le irni minémű fzives indulatokat ebrefztett olvasása bennem és amaz ritka barátságú Groffba, ki Groffnéjával edjűtt ezerfzer kölfzönti a Mlgs Urat; elég az hogy azon fszempillantásban ha fzeműnkkel nem láhattukis a Világos Belisáriust, de lelkűnkkel fel Kerestűk és egynéhányfzor meg ölelvén csokoltuk kértűk jőjjön közinkbe 's maradjon velűnk. De láttuk hafztalan mert a királyoknak adó kell és
10 Ki fizetné meg ha érdemes Polgárok nem Kézfzittenének utat az erőfzakkal kérő Katonának? tehát a mi Barátunknakis Kassára kelle¹ menni. Sajnálom hogy énis Groff Forgácfal a jővő télen nem mehetek azon tájékra, maga ugyan oda igyekezik, bezzeg én fem tserélnék akkor a Persák Királlyával.//

[56v] Itt most agaráfzattal töltyűk az időt, mivel Gralis Forgács ő Extz*k ez
15 mindennapi gyakorlálá 's magais Ujjlakon vagyon, fzip mulacflág mert fzelek fzárnján járnak Kutyái, már negyven egynéhány nyulat fojtottak meg. Ez ugyan a Lelket nem táplálja, de gondolja meg a Mlgs Ur melly Kedves Vendég volt nállam minap Bessenyei Hadnagy a Bécfi nagy világot kevés idejig oda hagyván egy jó reggel hajnallal edjűtt fzubámba nyitott ugy hogy még
20 ágyamba talált: énis ezen barácflágaért elvittem amaz hires gazdagságu Kytzpreli Hertzeg Alfzfzonynak látására, egy hétig oda jártunk tántz és játékok között hol győzettűnk hol pedig győzedelmeskedtűnk, utollyára mégis azt tartom, hogy Sándor győzedelmes volt: Granicumbol vízfza tértűnk, 's onnét a jo Barát Bécsbe vitte viselt dolgának jeleit//

25 [56vv] Rőfzemeről azt reménlem hogy majd ezen következendő Katona Eftzendőnek elejin nekemis egyfelé elválík forsom 's talám valamellyik győzhetetlen Legionak énis egy fzázadik kereke léfzek, külőmben ugy tettzik hogy a Janus Templom²ajtájának forka nagyon meg rosdáfodott és nehezen nyilik, azért Mársnak csak-okossan és tapogatva kell áldozni Venufnak pedig
30 éppen kevesét vagy femmitis, mert nem tudja az Ember mire juthat

Themistochles.

P.S. Én ugyan Novemberben Bécsben igyekezem menni valami Két hétre de mivel az időt 's napot bizonyosson nemtudom ha méltoztatík írni csak
35 Nyitrára igazítsa Levelét a Mlgs Ur, a mellett jelentem alázatosan hogy én Baro nem vagyok mert azok a kik voltak Familiánkba meg holtak és többet nem fzaporítottak etc.

¹<tt> kelle

²<ának> Templomajtájának

[11r] Patai Kunyhombol 5dik febr –772

Méltóságos L. Báro és Generalis Ur
Nékem különös tífzteletű Mlgs Uram!

Én mult holnapnak harmintzadik Napján remeteségemben fzerencsésen meg
5 érkeztem: a Dunát kétfzer által eveztem, első nap Budánál, második nap pedig
Eftztergomnál hol nem kicsiny mezőt adtam mind fzememnek mind pedig
Koborló gondolatimnak. Azon hires Érseki Lakhelyben érkezvén mig ebédünk
Kézfűlt volna Sándor Őcfémet a fogadoban hagyván, magam ama hajdon
Mohács mezein parantsolo Pap Várában fel máfztam; azt véltem, hogy majd
10 több nyertes záfzlok között jeles Ofzlopokon fogom találni fel függelzttve egy
felől Generalisi – másfelől Páfztori bottyát. De meg csalatkoztam
reménységembe* mert midőn a Várban fel érkeztem volna, leg elsőbbfzöris a
Csáfzár Ispotállya ütődött fzemembe* mellynek füstös ablakain a külömb
külömbféle betegségektől meg fárgult Katonák fzennyes ingekből Duna³ folytát
15 fzomoruán nézdegelték; meg valлом hogy én oda fel jo fzinű piros posgás 's
Kővér Káptalan⁴ Urakot kereftem volna – –//

[11v] De láttam azonnal holmi régi Kőfalaknak omlásaiból hogy ez pufzta
vár lehet, imitt amott láttzott ugyan az embereknek nyoma Kik régiségeket
Kerefvén fzámos Ki ásott nagy Kőveket hánytak halmokra. ezen Vár
20 Közepében egy ujj Templomot találtam mellyet mostani F. Királynénk építettett
felis vagyón írva neve arany betűkkel az ajtónak felső külfzöbére. Tovább
indulván midőn némelley omladozott bástyákon ide 's tova fzőkdécselnék imé
egy Remete forma Pap ütődik előmbe: ez ugyan a helyhez és alkalmatossághoz
fzabott fzemély volt, mivel tekintetéből mingyárt képzeltem hogy valami ollyas
25 fzent kőveket fog őrzeni azon helyyeken: azért Kaptam rajta és Deák nyelven
meg fzollitván kőfzöntöttem, fogadtais, és csak hamar egy vas ajtora vezetvén
azt meg nyitotta 's azon bé vivén mutatta fz. István Oltárának, mellynél meg
Kerefztelkedett, helyjét és kővét, fzabad levegő ég alatt vagyón és holmi régi
márvány Ofzlopok között magánoson fekfzik, ott körül bé némelley jofzagu
virágoknak gyökereivel edjűtt egynéhány fzőlő-tőis vagyón ültetve; ez a
30 Remetének Kertye, Temploma és Kintse – – –//

[12r] Csak Kőzzel mellette vagyón Kunyhója régi Kő falak Kőzött, abban
bé menvén csudálkoztam midőn afztalára tekintvén írásai között egy rakás
magyar Verset láttam; ő azt ingyen fem gondolta, hogy én magyar légyek, azért
mintegy fzanakozó mosolygással nézte miképpen töröm fejemet a Caucasus
35 mellyéki fzokon: azonban én jo darabot elolvastam verseiből kik Kőzött
valójában mind rendes gondolatokat, mind pedig alkalmas Verseket találtam;
s többnyire tífzta magyar fzokot. Ő fzületett Gyöngyösi fíu, fok ideig egy
falunak papja volt, azt meg unván még néhai BarKotzi Érseksége előtt juhait
aklostol edjűtt oda hagyta, éf ugy lett őrzője azon fzent Kővek*k:

³ <a Duna> Duna folytát

⁴ <Káplán> Káptalan beli

40 Papságában ő fokat irt, de a Kösségnek irt: Az ő faluja leg szebb falu volt; 's az
ő harangjának leg szebb hangja volt. Ő Voltairnak, Popnak, 's Rousseauinak
foha hirit sem hallotta, azért máigis azt gondolja hogy az Istennek Magyar
Országra leg több gondja vagyon. Ő szent meséket foglalt Versekben: hogy
45 hogy büntette meg a restet Kitől utat Kérdett; 's ellenben a ferény Leányt hogy
áldotta meg aztán, //

[12v] a Czigányok hogy ették meg a Sáskát Tokajnál sattöbbi. Ő ezeket
most utolsó napjaiban rendbe fzedegei, nyilván azért, hogy Ugymint halála
előtt Kőlt munkával a Magyar Kösséget velle meg ajándékozza. utollyára én is
50 magyarul elbucsuzván biztattam, bezzeg akkor szerezte volna a pap velem
tovább befélgetni de halztalan mert csak eltűntem: bezzeg azután bánta Sándor
hogy velem nem akart jönni. de az Elztergomi Remetének 's mind annak a mit
láttam most látok 's olvasok csak a volt és léfzen a vége, hogy a Méltóságos Ur
társaságát szüntelen fogom ohajtozni, bár csak azt nyerhetném meg távul
55 létemben hogy az a két irott KönyvetsKe nállam volna, nem adnám azt a Miklos
Kincsiért. Sándor Ötfém Két napig mulatott nállam mert huzta inkább hízzem
fzivét allattomban a Bécsi fényes farsáng, itt hagyott egy bolond szomorú
Ánglus Könyvet *Young* a neve, de félre tettem, mert én szomorú a nélküli
tudok lenni, aKár hova tekintek egy aránt lehetek vigis és szomoruis, a Két
60 ellenkező Kedvű Görög Bolond szép példája az emberi kedvnek és elmének, a
melly felől fogja szemlélni a Bölts a dolgot, fog nevetni és Sirni a szerezint.//

[13r] Másképpen a bolondság nélkül mivel töltén idejét az oKosKodás
vagyis az elme? A Pesty Királyi Táblán perrel azt felelni Tyhányi Uram. Fines
(?) Bécsbe pénzelt, 's így a többi, az Elztergomi Remete pedig fel kiáltana
65 hízzem az is mind bolondság és hivság. Én azt mind jól látom, de ha már élni
kell, hidjük inkább, hogy az élet nagy ajándék, és az alatt Kostollyunk
mindenből részegség nélkül. — — —

Tegnap volt OberftLeut* ezen Regimentel Bétlből jövén nállam ebédelt, ötöt
a Királyné Maýlándi Németh Gárda obesterének tette, a fő ftrása Mesterünkis el
70 mégyen, és ez szerezint már 147 ember fejévé tétettem, azt vélte a jó Barátom
hogy bőrömbe meg nem maradok örömembe de megcsalatKozott. Albertné
Hertzeg Afzfzonyrol azt írják Bécsből hogy réa volna bizva hogy az egyenetlen
három Nagy Méltóságait ezen Monarchiának öfzve béKéltesse. Az Egyesség
Isten Afzfzonya képit jázodja, majd kapunk az áldamáskor Udvari szérdékből –
75 Ma Nagy szombatból egy Könyvet Küldöttek, Unter den Tittel *Von der
Verwandlung der Domainen ingüter*⁵. Ezt az oda való Tifztesség tanító
Professor bocsátotta ki, szép Könyv. tudom hogy//

[13v] meg szerezné a mi jó Barátunk. Nagyon fog kötölezni a Mlgs Generalis
Ur ha a Gödöllőn léjendő halotti pompákról valamit méltoztatik tudositani, nem
80 azért mint ha halálra készülnék, hanem azért hogy annális Kedvesebb festék
alatt láthassam az ollyas szomorú dolgokat, mivel hidje el a

⁵ nehezen olvasható, talán Baurengüter

Méltóságos Ur hogy nem szeretném el bujdosni erről a Világról míg Nagyságod barátságával fog becsülni

85

Magyar Young

P.S. Csak Nyitrára méltóztassék igazítani a Levelet. már éjfél el mult, az írásom bizonyította

Patai Kunyhombol 5dik febr
-772

4.

[14r] Patay Kunyhombol 6dik April -772

Méltóságos Generalis Ur
Nékem különös tiszteletű jo Mlgs Uram!

Boldogult Groff Grassalkovits halotti pompájának le írását olvastam, és az
5 egézf gyázból úgy részesültem, mintha szinte magam személyembe jelen lettem volna: illetis az fzivemnek állapottáához Ki már jo időtől fogva magába* Keseregvén csak annyi vigságnak színét hadta rajtam a mennyi mégis szükség külsőképpen hogy a társaság* szenvedhetetlenné ne légyek.

Ugy vagyok én már régen a Vak szerencsével mint a Ki szembé-kötösdit
10 jádzik, 's rajta lévén a for békötött szemmel várja, melly felől fogják ütni vagy talzítani: Én ugyan ellene egyebett nem vétettem, hanem hogy változó oltáránál Kevesset áldoztam; azért nemis vetettem Soha benne reménységem. Jol tudom melly Sik poltzra szokta vezetni a szegény bodult halandokat. Miolta egynehány jo Barátot szerzettem magamnak, és kiváltképpen miolta a
15 Méltóságos Ur méltóztatott szives barátságába venni, én a hitetlenre tömjényt éppen nem vesztegetek. Ne gondolja a M. Ur hogy a házasság lett volna indító oka első esmérclégemnek és hajlandóságomnak; akkor én arról nemis álmadoztam, ha nem azután jo Barátim ebrefztettek//

[14v] talám ha Miklós Ur tanácsát követtem volna valamivel ugyan
20 idejébben érkeztem volna a pálja futok Közzé, de mivel már más előttem elvetette az arany almákat ugyis övé volt a nyereség. Kérem mindazonáltal, és reménylem, hogy a M. Ur méltóztatik velem holtig úgy bánni és parancsolni valamint szokott legengedelmesebb fiával.

A Besnyei Klastromhoz vízfíza térvén, fajnállom a Magyar halotti beszédnek
25 esetét; csak ilyen szomoru forsa szerencsétlen Nyelvünknek: a Nagyok nem értvén meg vetik, a Közép-rendűek a Deákat nyesik, a Kösség pedig csak maga szűkségét tudja magyarázni.

Totul ugyan nem tudok, de fokát mernék fogadni, hogy még eddig a tót nyelv több szerencsét tett Hazánk*, mint a magyar. Ama hires Pertűzők
30 többnyire mind Tótok voltak, mennyit nem segítették ezek születt nyelveken? Onnét származott a tótos magyarság mellyet nem nem Kitsiny munka ki irtani. Ez 's több ehez hasonló fontolásaim megvallom olly szomoru gondolatok közzé

vetettek hogy csak a fzeles Piáristának emlékezete huzott ki Közüllők; annak én mind fzemélyét, mind pedig Festői ájulását olly elevenséggel képzeltem
35 magamnak mint ha fzeimeimmel láttam volna. El hízzem hogy arra valo emberre bizta a M. Ur a fíralomra rendelt helylynek elKézfítését, voltis mivel ékesíteni azt, mert meg kell vallani hogy sok szép nagy tettei voltak Néhai Groffinak, főt a mint fajditottam//

[14vv] Sajditottam olly fzivbeli érdemeis volt, melyet nem lett volna
40 tanátsos Képekbe Kifejteni. Nem régen ugyan egy Bécsi Tudos így ír nekem iránta: Sed nempe hi nostri sunt mores qui solvere mendacem potest laudatur. De én arra azt felelem, hogy itt nem volt fzükség hazugságra – – –

Ha a M. Ur hátra maradástól nem félti Nemzetünket annak talám tsak az oka, hogy maga erejéhez Képest nézi (?) fzámosoknak tehetségeket, én pedig
45 ugy vélekedem, hogy minek előtte a szép Tudományok* Kies mezejére jutnánk, addigra Kemény rabságnak lántza eljőnn és földhöz ragaszt bennünket. Ez pedig más Nemzeteknél többnyire mind Külömb* történt. Ugy tettzik mint ha a Kerefsztyének Között a Világosság most nagyon fíetne, és mint egy előre érnék az értelem. A Királyok egymást Követik; a
50 Nemzetek egymást futva majmozzák, és ebben a majmozásban áll majd minden erKöltsünk. Boldogok ha oda vízfza térnék a honnét eredett hitünknek tudománnya! Kik elébb fíövetkeztek a Romaiakkal hamarébb jutottak oda a hova mi most igyekezünk, azért hamarébbis vesztették fíabadságokat. Én nem tudom mit lehetne tanátsolni Nemzetünk*. A vad
55 méhek rengeteg erdőbe tudnak rajzani és édes mézet gyűjteni; avagy egy meg éhezett Embernek Nyalánságáért ott hagyáké kedves fájokat, és bé zárassáké magokat ganéjjal Kent Kosarakban? – – –

lokfzor gondolkozom; 's nem ok nélkül, hogy vallyon a szép Tudományokkal edjűtt nem maradhatnae meg nemzetünk* valami
60 Kovásfza ama régi Atyáink erköltseinek; és hogy lehetne azt meg marasztani –? Egy híres Elme ugyan azt jedzi hogy//

[14v] hogy csak az Anglusokban vagy on tapasztalható külömbfég a több Nemzetektől, így fíollván rollak: Ils sont fiers, fombres, détermnés, genereux, et magnanimes. ha ez igaz, mi marad nekünk, vagy miből
65 réfzesülhetünk miis? – Ezen gondolat gyakran fíomoritt engemet.

Meg kívántatta velem a M. Ur az Eger vizét, és a Csárdákot; rendesek az én fugárlásaim: már azt kezdem hinni, hogy a Csárdák* valami ollyas titkos erő lakozik mivel csak a M. Ur Leveleinek vagy on az a szép és folyo magyarsága melyet egyfzersmind fízeretek és csudállok. De hízzem
70 Városbolis vettem én levelet. – – Éppen Ujjlakon voltam midőn az utolsó megérkezett, elis olvastam, fenn fízoval 's még a Groffnéis dicséretekre fakadott, hát még az a ki Két hegyű kutsmának és egyébb a félének érdemit érzi 's tudja hogy ne tapsolna? Holnap ebédén nálla léfzek, őis Bécsbe kézfűlt 's ha meg tudja ott létit a M. Urnak, mellyről Sándor emlékezik,
75 bizonyos on fogja fíettetni uttyát, a Kastélyát felgyujtó Lengyelekkel lévén baja fí. György napjára megint fízésényb* mégyen 's onnét Sáros vármegyéb*. A Persiai Gazelláknak jeles Fordittojával most jó volna meg

esmerkedni, 's mivel Festetits Ur már Pozsonyb* lakik, Majláth⁶ Urnál hasonló alkalmatosság vagyon a velle való találkozásra. Külömb* a Stern
80 Kukerische Házba lakik auf der Bestäg. Bároczi nevű Nemes Magyar Test
Őrzőtis ajánlok a M. Urnak; Sándor által hivattassa magához; hozzá való
Baráclágom nem engedi egyebet szollani ritKa érdemeiről. — //

[60r] György Ur* elküldötte Nekem Benedekből a M. Ur Levelét eredetibe;
megis tartom holtig mint szerecsémnek és szerecsétlenségemnek örökös
85 emlékezetét. Az Efsztergomi Pap írásainak elfzedését majd Praelatus Urr* bizom
mihelyst velle szembe lehetek. Ottis meg csökkentem egy gyönyörűségemb*
mivel nem azt az Esquadront kaptam melly azon jo Barátunk* szomfédjába
fekszik. A Nyűgött már nyakamb* vetik: mint egy öt nap múlva mindent által
kell vennem és azután Érsek Ujjvár mellett Bánkészb* léfzen lakásom. A fok
90 Nagy Stibliknek, Nyergek*k, takarok*k 's egyéb számtalan Németh
szerecsámok*k az árnyéka üldöz még álmambanis. Ha az Udvar érdem szerint
Kiván becsületet osztogatni, és ha a Bethlen Regimentyét szereti, kérem előre a
M. Urat, szabadicsom meg ezektől idővel; tavalyis meg ígérte ő Felsége a fő
ítrása mesterséget, de éppen a volt szerecsétlenségem hogy Nálá kereskedtem.
95 Nekemis irdogál olykor Gyuri: most velle lévén a M. Ur jo móddal értésre
adhatta miért üldöztetett annyira Galileus midőn a föld mozgulását merte
hirdetni: ő az én intésimet vagy meg nem fontolja vagy pedig valami szegény
irigység gyümölcsének lenni itélvén elfelejtkezik mely tövissel után indult meg:
a mi Londonba szabad nem szabad az KecsKeméten s még Bécsbe annális
100 inkább nem. Kár volna ha az ő szép tűzének Kárát vallanok. Ne tégyünk ugy
mint a Cadmus Nemzete ki alig bujt Ki a földből s már egymást vagdalta. Jo
volna ha a M. Ur le menvén Ujjlak felé venné utját. Sok jo Baráttával
találkozhatnék ki Közül én holtig léfzek alázatos hiv szolgája

B

5.

[15r] BánKefzei Kunyhomb* 2dik Maÿ –772

Méltóságos Generalis Ur!
Nekem Különös tífzteletű jo Mlgs Uram.

5 Nem oK nélkül dorgál engemet a M. Ur utolsó Levelében, mert valójáb* fel
háborodott 's hánkodo gondolataim között irtam: de azért ha jól emlékezem,
magamis meg egyeztem némelly vélekedéseimb* a Londony Kapitánnyal és az
Eörssi Kertészfel. Énis Kérdésbe vettem vala hogy vallyon nem ártalmase a
tudományok*k színezése, és vallyon meg maradhatnaé vellek hajdoni
10 Erkölcsaink*k téfztája? A rabságtól féltettem én Nemzetünket midőn ama
gondolatra estem, hogy a Méheknek jobb erdőbe rajzani; mert a ganéjos

⁶ <most> Majláth

Kosarakon ám én a cifra aranyos Palotákat, és az atzélós kapuju városokat értem; hol csak azt vefzi éfzre az ember, hogy egy csinos Káplár mindenütt Kisérgeti mint a fzegény, ködmőnyős Berényit. Könnyű BollingbrocK Uramnak
15 úgy bezélleni minek utánna az Anglusok Birodalmok*k formáját, 's hiteKnek ágazattyát fenekestől fel fordították, még pedig olly időkb* midőn úgy fzolllván, másokhoz képest csak vad fzigetiek voltak: Nállok tehát a tudományok akkor a Theologiát kivéven, semmi változást nem okoztak: hozzájuk igazán bujdosva jutottak egynéhány Deák 's Görög Authorokat ki vévén Kik a tengereken által
20 talám úgy fšarmaztak oda valamint az Arabiai Mag Lovak.//

[15v] Én Nemzetemre nem haragfzom, hanem tévelygéseit látván hozzá való fzeretetemb* sokfzor panafzra fakadok. Bár sok volna közöttte ollyan Kinek panafzolhatnak, és Ki panafzaimnak mértéketlenségéért büntetésül oktató tudos Leveleivel enyhítene 's vigafztalna mint a M. Ur!

25 A Majorkodásnak, fšántásnak vetésnek, én nagy fzeretője vagyok, és ha fšintén most a fšakos Mársnak vagyokis Oskolájáb,* de mégis ollykor a trombita fšo mellől elfšokvén örömmel nézem a Pálztor, magát hofzfzu Dudájával mulatván, hogy Keritti őfzve fšelid Teheneit, és gyönyörködve látom az izmos TulKoKnak iparkodását, Kik hogy vastag Kévéket Kőthessünk, a barázdával
30 edjűtt hofzfzan nyujtják nyakokat.

Meg válik mit végeztek az Istenek Lengyel Orfzág felől: a mi fšomfšédunkb* is Lövenstein Régementyinek parancsolattya érkezett kéfzen lenni. Reménlem a M. Ur tudja már hogy festették le Lengyel Orfzágot fejős Tehény Képib*, egy Austrianus a fšarvát tartya, egy Saxo a farkát fogja, egy Borussus a tölgyit feji,
35 egy Mufzka pedig Korbácsal veri. – – – – . Én azt tartom hogy miis ezentul őrómost másnak adnok a fšarvát. Ha többet foglalunk attol félek hogy még egy Bánátusunk léfzen – . A mi Ónós nehézségünk oka talám hogy még meg nem mozdítottak. Mult holnapnak tizen Ötödik Napján Pataji csendes Kunyhomat el kellettven hadni most//

40 [15vv] Groff Károlyi Megyeri Dominiumáb* Érsek Ujjvártol fél orányira a Csavargo Nyitra partyán laKom. Itt Kőrül bé nagy Sima térségnél egyébb nincsen, hanem a fšemnek mindenfelől gyönyörű határai vadnak: Nap kelet felől a Nográdi 's Vátzi, Éjfzak felől Honti, Barsi, 's Nyitrai, Dél felől ama hires Pannoniai, Nap nyugot felől pedig a Posonyi Hegyek távul kékesen láttzanak.
45 Etáján még csárdákis vadnak. Most ha érkezném foglalatosságaim miatt Aeneas bujdosásit s Dido Afzfzony fšzerelmét olvasgatnám, de mivel hufzon harmadikb* Nyitrán Mustránk léfzen holnap az Esquadronyomat őfzfzve huzom 's mind addig együtt léfzünk. A mi jó Barátunk Nográd vármegyéb* igyekezett de hallom rofzfzul vagyon egy néhány napoktól fogva; Bécsbe pedig nem volt.
50 Revitzky Lengyel Orfzági Követnek neveztetett, úgy vélem a békesség Czikkellyeinek nagyobb réfzit magával fogja vinni, és abbanis fog dolgozni a Török Udvarat arra birván. György Urtol érkezett tegnap ide egy Emberem aztis a hideg leli: az Elfztergomi Papnak papirossait réa biztam. G. Vicarius Bányai mult napokb* N. fšombatom meg halálozott. Nyilván Bottyáni Ádámnak ofztogatott
55 Kincset az agyatlan vén Afzfzony, így fšokott ő gazdálkodni. Írták nékem Béclből hogy a M. Ur jo reménységgel indult el: adná Isten minél hamarébb. Tudtára vagyon a M. Urnak Kytzpreli Kis Afzfzonynak G. Rohhschitzal valo mátkasága; egy jo Magyar azt//

[15vvv] azt írja nekem rolla: Ez a mod nélkül való neveléfnék gyümölcs⁷,
60 mellyet én a Magyar Leányokb(an) utálni szoktam. ezen Emberséges Uri Ember
leg közelebbről való Attyafia lévén a kis afzfzonynak⁸ minden képpen Sándornak
akarta volna szerezni.

A Magyar Vers Irokrol mit irtam légyen tavaj történetből már említettem volt
a M. Urnak; imé most bátorkodom elküldeni olly reménységgel hogy a M. Ur
65 magánál meg tartya, és mind leg hivebb tífztelőjinek hibás Verseit el rejti; én azt
Baroczinak feleletül küldöttem; mivel ő vélem Abelar és Eloise Németre által tett
verseit mint első munkáját közlőtte. Azért meg is pirongattam hogy nem fzületett
nyelvén irt, tudván azt hogy már Prosáb* gyönyörű magyarsággal irt légyen. Ha
más alkalmatossággal Béclbe mégyen a M. Ur esmérje meg mind munkáját⁹ mind
70 fzemélljét.

Ugy hallom hogy már belöllünk ujja Compágniákat formálnak, és azokból
Batalionokat, az Esquadronok*k még Neveketis el törlik. A F. Császár kívánta
tudni a B. Praesestől hogy miben jobbult meg az Armáda utolsó Háborutól
fogva; mondják hogy Két ujnyi vastagságu Könyvet adott bé, melly csupa
75 jobbitással tele van írva. Én pedig alig tudok egy fél árKost bé imi 's akkoris leg
igazabbat akkor szollok, midőn azt mondom hogy én a Méltóságos Urnak holtig
léfzek alázatos hiv szolgája, szives tífztelője
Barcsay

[299r] Vettem Piladefem Musádnak fengéjét,
Tudd meg hát iránta barátod elméjét.

80 *Comminge* késervét Németül olvastam,
Hogy magyarul nem szoll azon csudálkozom:
Avagy nem leheté nyelvünken jajgatni,
Vagy pedig szertőt szivesen siratni?
Mi van szebb a fogor csikorgo nyelvében,
85 Mint sem Komám Uram édes beszédében?
A régi Vad száfzok rut erres szavai
fértik füleinKet idétlen hangjai;
Hidegebb orfzágok durtság Nemzeteit
Hadjuk el Barátom, hadjuk el verseit:
90 szedjűK Ki Közűlek a drága Köveket,
'S EKesítsük velle ha lehet nyelvünket:
Ha NapKelet felől származtak Eleink,
Apollohoz Közél, szebbek hát VerseinK. //

[299v] Sirassuk mig szabad Gyöngyösi Mufáját

95 Hogy most nem irhatta bus Cárchliáját:
Az akkori hadak félelmes Záfzloji
Mindenütt lobogtak mint Márs jelt adoji,
A Nimfák rejtettek Köfzicklák odvában
Gyöngyösit el hagyván Murányi Várában.

⁷ <a> gyümölcs

⁸ kis aszszonynak – beszúrás

⁹ <magát> fzemélljét

- 100 De mégis olvasván éretlen munkáját,
 Ha nem ízvelnőkis magyaros notáját,
 Láttzik hogy Kostolt volt Pégasus Vizeből
 Hogy szeretett érzik *KEMÉNY* szerelméből:
 'S A hol szabadon folytattya meséjét
- 105 Láttzik mennyei tűz táplálta elméjét.
 De melly nehéz legyen Vitézi versekben
 Irni, meg vallották soKan életekben;
 Meg mutatta *Máro* Ki sok éftendőkig
 Faragta Didóját mig vitte felhőKig,
- 110 AKKoris Homerus roppant forgácsai
 Lettek munkájának leg ízebb öfzlopai. //
 [300] Mennyi ízelvéfzeztől hányatott SajKája
Tassusnak mig partra jutott Ármindája?
 A szerelmes Versek ugy tettik könnyebbek
- 115 'S a meg terhelt ízivnek ollykor Kedvesebbek:
 Ezekkel hirdette Kerített Völgyében
PetrárKa szerelmét hajdoni időben.
 Illy versekkel hajtya *Lázár* ízép BiKáját
 A ízüz elejiben Kezdvén Florindáját,
- 120 'S Tégedis ültetvén a nyájos marhára
 Kölcség nélkül vífzen Mádríd látáfára.
 E Kopafz Homerus ollykor ízunyodozik,
 De mégis elméje most íem fogyatKozik;
 Sőt ha GyalaKuti híres forrásából
- 125 Ífzik, vagy Drassai rosa ízin borából,
 Láttzik ugyan hogy Kezd öfzülni Musája
 De még azért Kedves 's vídám az Ortzája. //
 A ízegény *Koháry* íetét tömlötzében,
 ízép Verseket Koholt képzelt ízencségében,
- 130 Ha egyebett nem nyert Könyörgő Lantával
 Legg alább öfztönöz jeles példájával.
Illei TorKvátus ízép fordításában
 Meg mutatta hogy van éfz Magyar agyában;
 És hogy nem kell élni költsönözött ízokkal:
- 135 Igaz hogy íok helyyen Magyar erőfzakkal,
 És az értelemtól ollykor elcseppenvén, **xxx**¹⁰
 A Papokkal utaz Sebessen ügetvén.
 MondjáK hogy ORCZÍnak titkos ízekrénnyében
 A Musák rejtettek Kintset ízegletében.
- 140 A Vitézi Versek ösvénnye nehezebb,
 'S a ízok méltosága Sokkal ízükségesebb:
 Itt a folyó Vizek távul búfzKélkedvén
 'S mások mélységével titKon nevedkvén;

¹⁰xxx El cseppenvén és ügetvén igen kedves két szava lévén azon fordító Urnak nem csuda ha ollykor mind a kettőnek értelméhez közelít magais véletlenül. – A szerző jegyzete.

Lassan hőmpolygetik arany fővenyeket,
145 Vagy pedig zugással forgattyák Kőveket. //

[301 r] A fozoknak ereje változik ellenben
És szerelmet jelent minden e Versekben:
A Kis patakotsKák lassu futtogással
Hol nyögnek hol pedig vadnak fohajtással,
150 Hol pedig föld alá rejteztvén halgatnak;
Itt már a Nimfákis örömet mulatnak:
És olykor Óblekben reKefztvén vizeket
E gyönyörű szűzek itt mossák testeket.
A titKos myrthus fáK ott Körül bé nyőnek:
155 E magános helyre Páfztorok sem jőnek.
A szerelem Annya magának szentelte:
Tífzta szeretétét Dámon ott nevelte.
Tovább az erdőnek árnyékos Völgyében
Ki felel oly bátran mások személlében?
160 Echo ez, a szegény Dámont csalogattya
Ki már szeretőjét rég nem találhattya:
A fáKra fel irta okát Keservének
Kérvén hogy tűzével betűji nőnének xxx¹¹
Ha Chloris kegyetlen ide hozd fétálni
165 Meg látod hogy tölled nem kíván elválni. //
[301 v] De térjünk Barátom visfza Commingére,
És a lírban szegzett ritka szerelmére,
Lássuk, hogy áztattya Kőnyvekkal hamvait,
Halljuk hogy bocsátya Istenhez szavait.
170 Hogy vífzi fájdalmát fényes fámollyához,
És hogy esik vífzfa Koporso lábához.
Tudod hogy németül többet nem tanultam
Mint a mennyi Kevés, arrais szorultam:

¹¹xxx A gyenge szívú Madame Deshoulières
éKéppen tette szerelmét halhatatlanná midőn Kedves Szeretőjének távol létében
annak nevét fákra fel metztvén, így szollott:

Puisse durer, puisse croitre
L'ardeur de mon jeun Amant
Comme feront sur le Hêtre
Les marques de mon tourment. – A szerző jegyzete.

Mégis Verseidet midőn el olvastam¹²
175 Illyen esméretlen szavakra fakadtam:

Haller, Gellert, Klopstock sind dir berühmter
Comminge Thränen doch rühren mich mehrstens:
Gellert würde weinen, aber seine Thränen
Wären von meinigen sehr leicht zu erkennen.

6.

[16r] Bánkefzei Kunyhombol 29dik Maÿ –772

Méltóságos Generális Ur!
Nékem különös tífzteletű jo Mlgs. Uram!

- 5 Ki-mondhatatlan nagy örömmel vettem az elrejtett drága portékáknak
Laistromát: érzem is egélsz érdemét 's valóságát az illy bennem tett
bizodalomnak. Ugy jártam én igazán a M. Urral mint a Ki pénz nélkül a
Smyrnai vásárra mégyen, 's Keserves szemmel nézi a Sok Napkeleti fűvések*k
fényes kötését, melly okból bölcsen rendelt engemet a M. Ur ki-többesnek az az
10 Licitánsnak. Egy gazdag Kereskedőnek áruja hamar el kél, mivel ő hitelben is
ád, azért én általlýába* meg vészem és egyről egyre mind piatzra valónak lenni
ítélem. Csak azt fájnaálom hogy Csáfzár foldossa vagyok külömb* azoknak
kedvéért a Tarna vize mellé egy Kalibát építenék magamnak, ugy kettős volna
nyereségem, de így nem tudom micfoda alkalmatossággal juthatnak kezemhez.
15 Én vállaltást közöttek nem tehetek, mindenik tettzik, az ofztovátája
mindeniknek rendes -----.//

[16v] Ugy tettzik hogy az Emlékezetnek ofzlopa némely Magyarok*k, a
többi Között drága fog lenni és a Pántlikás Uraknak Kedves; egyfzersmind
letzKe léfzen valamint a M. Ifjúságához való intés, hogy ne lármázzanak.

- 20 A Mátra mellyéki Nimfák éneke, Cupido Temetése, A Vénushoz való
föhajtás, és Örsý Lakásomhoz, úgyvélem hogy a Versek Istenének Apollonak
fugarlásából költek.

Foháfkadása egy vén Katonának: A Játékos pokolb*, Intés egy fzeptől a
vén szerelmeshez, Magyar és Déák nyelvek fíralmas panafzfza, Tercfa és Bandý
25 Énekei azt tartom a tréfás Satirák notájára irattak.

- Barkoczi Érsek bucsuzása H. Va*tól, igazság fzerint, a télen Pesten
Kezemb* forgott munkához tartozik, és ott a több néki irt Levelék közzé jól fog
illeni. A fzarcsához való befzédet pedig talám helyyesen lehetne ragasztani a
Beleznainak irt Levélhez. Prosáb* nekem sok okokból nagyon tettzik Zsoldos
30 Mihály Könyve, Zemira és Durda; 's a Vitéz a Korcsomán: a NapKeleti
mesékhez minden Nemzeteknek nagy hajlandóságok vagyon, mivel
erkölcféinktől külömböznek; a szép Nemt (!) semmivel hamarébb olvasásra nem
lehet fzoztatni: a Havasi Páfztornéis ezekhez tartozik.//

¹² <a midőn olvastam> midőn el olvastam; el – beszúrás.

[16vv] A falusi bölcseslég: fáz rövid tanítás történetekből, és a jeles irokból
 35 Ki fzedett mondások leg alább olly hafznosok léfznek mint a több áhitatos
 irások. Ha azt nem tudnám hogy az Istenis meg bánta hogy Embert teremtet,
 Káromlásnak venném azt hogy a M. Ur elme betegséginek kezdi álitani mind az
 olvasást mind az írást. *Aut infamia Homo, aut versus facit*, mit csinálnánk ugyan
 mert a föld golyobissát 's az égi jegyeket fzüntelen nem mérhettyük? Helvétiusis
 40 vers csinálással enyhítette mély elmélkedéseit. Rousseau oda akart vinni
 bennünket erővel a hova a M. Ur néha tudos Unalomból kívánczik. — — Hát a
 vak Homerus mit mivelt volna Kinek Koporsoját egy Groff Grun nevű Mufzka
 Tifzt *Hio* vagy *Jos* fzigetéb* nem régiben találta meg?

Azt a mit a M. Ur szent Domofzlairol ir meg érdemli hogy a Magyarok*
 45 Efztendős Könyveiben fel jegyeztették. Itt miis elmondhattuk Aenээással: *Sunt*
Lachrimae rerum, et mentem mortalia tangunt. Majd a Tatárokra kerül az
 Urbarium. Vallyon a Lengyel Orfzági levegő ég mellyik hadnak fog jobban
 szolgálni? már csak Török nints nállok. Mi Junius*k első Napján ujra Nyitrára
 gyülekezőnk gyakorlásra, meddig léfzünk ott nem tudjuk. A FiáKer Lovak
 50 valamivel rofzlzabbul élnek mind mi. De aKár hogy légyenis az én Lelkem a M.
 Urat fzüntelen ohajtya és fzüntelen fzereti.//

P.S. Ne vélje a M. Ur hogy én olly álom-látó légyek: Nehéz nékem, főt
 bolondos hinni, hogy a M. Ur engemet Kövessen. Az alacsonyabb Spherák
 mindenütt alája vadnak vettetve a felsőbbeknek. Én meg elégfzem ha ollyKor
 55 dél tájban oda juthatok a honnét a M. Urat hofzfu üveg fzemmel láthatom. Ide
 illik az a mit Bievre Markefz a Tivoli mulatozo házban Horatiussal mondat
 Ovidiusnak:

Mon Cher Ovide, O! toi, dont la brillante aurore
 60 Promet a nos desirs un plus beau jour encore,
 60 fonge a bien diriger l'emploi de tes talens:
 Célèbre les Vertus qui font aimer les Grands;
 Laisse aux flatteurs le foin d'encenser leurs Caprices,
 A L'avenir celui de condamner leurs Vices.
 65 D'une basse louange on a trop a rougir;
 65 D'un jugement hardi L'on peut se repentir;
 D'un Sot qui s'applaudit demasque L'imprudence;
Mais lorsqu'elle est modeste, épargne L'ignorance.
 En fuivant Ces Conseils, ne craigne point d'ennemi:
 70 *Auguste est Empereur, Mécène est son Ami.* etc.

A M. Ur drága fzeKrénnyit mint a Ó Testamentombéli Frigy ládát tifztelem,
 de nem képzeltetem minémű fioKjáb* lehetne helye Leveleimnek, mert én azt
 gondolom hogy az ollyan Kis fzeKrényKe mellyet a leg gyengébb estvéli
 fzellőskeis fzárnynain hordozhat a Parnaszus tetejére.

75 Lázár notáját küldöm. *Baccinaque in tremulo* etc.

B

B

- Nem tudom, Mecenas! Kilentz füzek Közűl,
 Kik tántzokat járnak a Parnassus Kőrűl,
 Midőn fáradt testem munkáb* majd el dül,
 5 Mellyik jelenik meg nékem onnan fellyül:
 Nem tudom én kinek kőfzönnyem Kedvemet,
 Hogy a hartzoKrol el fordítván èlmémet,
 És fugallásával élelztvén Lelkemet.
 Füzött fzikban küldi hozzád Leveletem.
- 10 Mioleta Csáfzárnak Napfzámossa lettem,
 És fényes fíakját homlokomra tettem,
 Attol a mit régen olly nagyon fzerettem,
 A Vers csinálástol kedvem el vefztettem.
 Esméretlen nékem a fziknak mértéke,
 15 Nints itt a gyönyörű Musáknak rejtéke,
 Nem láttzik e táján Murány 's Örss mellyéke,
 Hanem a fzomoru Zobornak Kőrnýéke.
 Rettentő munkákra Kézfzítnek bennűnket,
 Most meg keménnyitik egézfzen testűnket,
 20 Hogy Könnyen hordozván vasas tekenyűnket,
 Majd mezfzfe vihessűk hirűnket nevűnket. //
- [17v] Roma Katonáji így nem gyakoroltak
 Mikor fáz Nemzetet erővel hodoltak,
 Sem mikor bolondul két felé pártoltak,
 25 'S önnön rabságokért dühössön hartzoltak.
 A fzip Hajnal alig rubintos ágyából
 Kél fel mosolyogva fzerelmes álmából,
 'S Csak annyit réfzesűl Napnak Sugárából
 Hogy fzőKe fűrtöket fodorhat hajából,
- 30 Midőn már én nékem egy trombita fzóra
 Mint erőss BajnoKnak kell ugranom Lóra,
 'S Egy aránt úgetvén ugarrol tarlora,
 Csak hamar érkezzen Nyitráról Jatóra.
 MiKor habos Lovam ott meg állapodik,
 35 Elmém gondolkozni ugyan iparkodik,
 De testemb* Lelkem hafztalan hánykodik,
 Mert csak uti társa baján fzmorkodik.
 Nem jut itt ő fzegény olyan magosságra
 Mellyről tekinthetne bátron igazságra,
 40 Mert őtőt az Isten Kemény fzolgaságra
 Itélte e földön mig jut fزابadságra.
 fزابadság! fزابadság! Lelkem Urasága
 Nyilván nem lefzfz egyébb hanem boldogsága,
 Midőn el omladoz mulandó rabsága,

- 45 Mellyből elfogadja Mennyeeknek orfzága.//
 A testi miben áll, hol van; 's hol bujdosik,
 Kőnyörgők Barátom! ird meg hol lakozik?
 Én azt tartom hogy csak pufztán mulatozik,
 Árnyék hidd el az mi másutt találkozik.
- 50 Kérdezd bár Corsica és Lengyel orfzágtol
 Kik írva bucsuznak még a szabadságtol
 Hogy ki menti meg majd Kegyetlen rabságtol
 Ha meg vakitattnak fényes Jobbágyságtol?
 Ugy tettzik az Ember olyan mint a madár,
- 55 Ki csak azért fűtyöl KalitzKában hogy vár
 Egy társat magának, de általla melly kár
 Lefzfz, midőn Madaráfz fok ezeret bé zár.
 Igy van éppen a mi dolgunk Királyokkal,
 Ugy bánnak ők velünk mint a madarakkal;
- 60 Sőt Kedv szerint téfznek szépekké tollakkal,
 Vagy irtoztatokká Kőrmekkel 's OrroKKal.
 Talám azért vagyon annyi Sas Czimerben?
 Nem régen kérdezte egy Chinai Pogány,
 Hogy van, hogy nállatok annyi fas, Orofzlány,
- 65 Párdutz, tigris, Solyom, Belénd bika, SárKány
 Vagyon czimerekb*, és olly Kevés bárány? –//

A M. Ur mit irt légyen nekem a fzegény Lengyelek forsárol, arról itt naponként változó híreket hallunk: A Brigadierünk G. Riechcourt valami Kővecfégb* most elküldetik Lengyel Orfzágb*. Nyilván B. Revitzky a

70 Buckeresti gyűlésben fogja el mondani mit tanult a Nap keleti dolgokból. Lövenstein Regimentyének valami galibája volt a Lengyel Confoederatussokkal, mivel Két Kapitány esett el közzülők, egyiket esmertem és fájdalommal hallottam halálát.

A Pyrénéusi havasok között támadott most¹³ egy Marquise Antremontné¹⁴

75 nevezetű iffju Poétáné, Ki söha Udvarnál nem lévén, annak inye szerint való gyönyörű verféket ír, imé egynéhányot közlök a M. Urral.

Ce public superbe et volage,
 Dont on prise tant la faveur,
 Que peut il pour notre bonheur?
 80 Eh! que m'importe son suffrage?
 En a t' on besoin a mon age?
 Tout l' univers est dans mon Coeur.
 Dois je, pour un laurier frivole,
 Aux pieds de cette vaine idole,
 85 Risquer des mespris eclatans?
 Qui l'élève cherche l'Orage;

¹³ most – beszúrva

¹⁴ Antremont<né> Antremont

Les monts font battus par les vents,
La paix regne dans un bocage. etc.

90 Énis velle tartok, és holtig vagyok a M. Urnak hiv

tífztelője

B

P.S. Svvieten helyyiben Kollár a Könyves Háznak első gondviselője
léfzen négy ezer forint fizetéssel.

8.

[18a] Komjáti, 14dik. Aug. –772.

Musák! az árnyékos Zobor tetejéről,
A néma fzenteknek tunyogó helyéről,
Hova távoztatok Nyitra Vidékéről;
5 Nyilván hallottatok Orczi hidegéről.
Mennyetek O! füzéek le hajtott fejekkel,
Mennyetek a Sikra Ki bomlott fűrtökkal,
Kedves Orczitoknak vigyetek Versekkel
Álmot, ételt, kedvet, gyógyító füvekkel.
10 Vigyetek ha lehet engemis veletek.
Tudom ugyan hogy Őrss egy tanya helyyetek;
De míg feboss Garam vizén által Keltek
Addig talám hafznos Kalauz lehetek.

Az álmos Ipolyis utatokban esik,
15 Lappang, és többnyire Nádak között fekfzik;
S ezerféle-képpen gödrökbe* rejtezik
Mig végre Dunába Kelletlen érkezik.//

[18v] Unalmas vizeit Kérlek Kerüljétek,
fzomoru révjeit méltó hogy féljétek;
20 Hogy pedig az utat elne veszessétek,
Kettő ott a Révéfz, el ne felejcsétek.

Egyiknek valamint fényes a ruhája,
Ugy rudjával edjűtt aranyos fajkája;
A másnak csak fából vagy on hajotsKája,
25 Őreg, 's fejét fedi fálból font sapkája.

foKfzor fzántotta ez Tifzának Vizeit,
'S csudálva hordozta Orczi leveleit,
Hogy hátokon látta Ősseink neveit,
Kik fzaporitották Magyarok tetteit.

30 Ez fogadta régen Álmusnak fzavait,
'S El hagyván Meotis végtelen Sarait,
Pontusba mártotta Csolnak oldalait,
'S Dunának vetette fíradt lapáttyait. //

[19r] Vélvén hogy munkája nagyobb erejénél

- 35 Egyfzer kiis kötött Hémusnak tövénél,
 És már Vizát süttött pattagó tűzénél,
 Midőn illy fzo hallott viz tulso széllyénél:
 NapKeleti Népnek evező Követje
 Ki tudod hol fakad Tanais Kut feje
- 40 Hogy van hogy tartoztat Dunának ereje,
 És a magos Hemus felleges teteje?
 Old fel hajod, Siess Duna forrására,
 'S mivel itt nyugottál¹⁵ elefz utollyára
 Álmos orfzágának fokáig határa.
- 45 fzollott: Hémus pedig meg hajlott fzaára.
 El indul a Hajos 's habos lapáttáával
 Vagdalván vizeit, Kűfzkődik Dunával;
 Csak hamar Kezet ad a Sebess fzáával;
 'S a pufztákot mosó fok halu Tifzával. //
- 50 **[19v]** Vitték már O! Magyar határod Csováját!
 De ki vizsgálhattya Istenek munkáját,
 Miért forgatta meg Neptunus villáját,
 Hogy el borithassa Követed SajKáját?
 Nyilván nem áldoztál Soha oltáránál
- 55 Hogy bátran evezvén csendes Vitorlánál
 Kincseket gyűjthetnél Tengerek partyánál
 Vagy nagy folyó vizek tágosabb torKánál.
 Nem jutott tenéked Ó birodalmából;
 Jutott ugyan Kevés a Földnek javából:
- 60 De nem vízik hired Pekinbe Romából,
 Sem fzegény Sajnovics Kőltött Hazájából.
 Nem mezfzle juthatott Követed fajkája
 Hogy habokba borult Kisded vitorlája:
 Mondják, hogy olly nagy volt Neptunus munkája,
- 65 Mint mikor porrá lett Priamus hazája. //
- [20]** Már Követed Morva vízétis haladta;
 Petronella várát háta megett hadta,
 És a sebess Dunát lassanként fodratta,
 Midőn hiv fzolgáját Eol bocsátatta.
- 70 Ugy rohantak ezek régi fogságokból
 Mint az orofzlányok, midőn barlangjokból
 KőllyKők vezedelmét¹⁶ értvén rivásokból,
 Áldozatot tefznek fzegény vadáfzokból.
 Így ezek meg járván Tengerek partyait
- 75 Őfzve háborittyák nyugovó hajjait,
 Fel zavarják vizek csendes forrásait,
 'S Nagy zugással vijják hegyek oldalait.
 Hafznos Nilus akkor teis meg változtál,

¹⁵ <Elesz elegyen> elesz utoljára

¹⁶ <érzik> értvén

- 'S Gazdag fzmzfédidnak Károkot okoztál:
 80 Tágus akkor teis aranyot nem hoztál.
 Barátoddal Volga te sem találkozta. //
- [20v] Illy nagy fzelvéfzek Köz, 's ennyi Csudák Között
 Népek bujdosása virradtrol Kezdődött:
 De Álmos mig Néped Csoportba verődött
 85 Czéljától Hajosod melly mezfzfe vetődött!
 Más Nemzet érkezett Duna forrására,
 'S Onnét Unokáid örökös Kárára
 Meg romlott vizeket küld Néped számára,
 Mig meg részegiti velle utollyára.
- 90 Ez vége Neptunus Kemény haragjának,
 E volt akadály a fcythák munkájának,
 Ezért nem lönn hafzna Átila Karjának:
 Ezért rendes forsa Álmos Hajossának.
 Mert meg eligétvén Thétis fzeretőjét
 95 Hogy meg huzta Eol fzeleKnek gyeplőjét,
 Meg fzanván fcytháknak fzegény Evezőjét,
 Kérte érette világ Teremtőjét. //
- [21r] Légyen Révéfz így mond: Ti pedig Leányok!
 Mig e Földön lefznek fcytha maradványok
 100 Nyujsátok fonalát, 's ő légyen kormányok
 Mig nagyobbra terjed ujja Tartományok.
 Musák! ha valaha földünkön bujdosotok
 'S Ha fzent Hegyeteokről közinkbe fzállotok,
 Jollehet hogy engem ritkán fugallatok,
 105 De Könyörgők hogy ez légyen hajosotok.

A Méltóságos Ur hidege engemet nagyon meg fzomorított; vajha küldhetnék valami olyast ami gyógyulást okozna. Én itten a hadi gyakorlások között továbbra való vitézségekre fenem elmémet. Liechtenstein Károly H. most éppen nállunk vagyon. Saját Generálisunk G. Nostitzis ide fog jönni ezen holnapnak
 110 vége felé. Felséges Csáfzárunk a jövő Holnapba All Országokba kézfzül, és onnét Frantzia ország*. Nem tudom hogy őfztönözhetném Bécsi fzés elméket, azok ugyis elég élesek. De ugyan tsak a Piaristának Laistromáb* tudnék egy Magyar fordítot, kinek munkáját még Kézi írásba a láda fenekib* hever; ez egy Cassandra nevű Asiai vitéz mesét nyelvünkre gyönyörűen által tett, ha a M. Ur
 115 megfzánna és feledékenységből Nyomtatok által Ki huzatná, mind nyelvünknek hafználna, mind pedig//

[21b] iffjainkat őfztőnezné. Azt tartom hogy leg alább méltó társa lenne TorKvátus fordítójának. – – A M. Ur fzés verseiről, mellyeket a télen olvastam, azt vélném hogy jo volna ha ki adathatnának. Hízfem a temetés után fzületett
 120 gyermekek* talám nem ártanának semmit. Én most Ovidiussal csak azt mondom a M. Urnak:

Nos, quibus ingenium longi minuere labores,
 aut etiam nullum forsitan ante fuit,

Viribus infirmi, vestro candore-valemus.
125 quem mihi si demas, omnia rapta putem.

Tristium

Én illy gondolatok Között halok meg a M. Urnak

hiv fozlgája
B

- 130 P.S. Itt Lörintz napja elis mult és még dinnyét nem ettem, de ittam bort a
M. Ur egészségéért. Ez egy az én csudálkozásaim között való hogy az idején
három jó Barátomat lelta a hideg: bezzeg énis áldoznék most fekete Kakaso-
kat ha hajdoni pogányság idejéb* élnék. György barátunk ugyan jobban
vagyon, de most a Sclénoji ferdőben öblegeti tudos testét: a más pedig mezei
135 fzogalmatosságokb* egézfzen elmerült, most meg tölti csüreit és meg dugja
vermeit, mi pedig jövő holnapnak tizenötödik napjáig itt fogjuk nyargalni a
réteket. Platon! Platon! quel exercice pour un pauvre Philosophe!

9.

[22a] Komjáti. 24dik Aug. – 772

Méltóságos Generalis Ur!
Nékem különös tífzteletű jo Mlgs Uram!

- Groff Károlyi Ur ő E* Megyeri Inspektora tegnap Pestre menvén elmémben
5 tűnt hogy jo volna ha a M. Ur tudos írásai Közül valamit azon¹⁷ emberséges
Ember által, mindazáltal pecsétek alatt jól bé zárva nékem méltoztatnék küldeni:
Illy jo alkatosság nem adja olly hamar elé magát; én ugy tudom hogy tiz
napokig fog oda alá mulatni, azért idő elég volna az alatt egyett vagy Kettőt
azon drága nyalábokból elkészíteni és elküldeni. Lystius és Zerinyi Ur*
10 tífztelelem betsüllem de nem esmerem, elis hízem hogy jo notát dudoltak de én
csak az Őrsi Homerust olvasom. Énis azt mondom a M. Urral, a mit a faunus
dorombolt a szép Isten Afzfzonyt látván:

Vidit, et incaluit. Silvestria Numina dixit:
Nil mihi vobiscum, hic meus ardor erit.

- 15 [22b] Groff Nostitz ma estvére hozzánk érkezik, 's a mint Sajditottuk talám
a fő Császáris. A Niederlandi Ut jelent valamit. A frantziák hamis Emberek 's a
fzükség még több páltza fordításra *tour de batonra* taníttya. Ugy tettzik irtam
vala utolsó Levelemben hogy G. Bethlen Miklós lett Erdélynek Thesaurarius
és hogy G. Kláry Ki hivatott: több Nevezetes tífztségeket nyertek a Haza fiai

¹⁷ ezen – átigazítva.

20 melyeket réfz szerint fogoraink viseltek, réfz szerint az udvar el törölt volt. az
Asiai Pestis ellen ujra erőssittik a Katona Sinort Erdélyb*. Eusebius Severinus
Teremtője Manifestum név alatt uj galiba munkát bocsájt Ki, hallom már
Cassán prés alatt vagyon. Azt mondják Lengyel Hertzegek akarunk lenni. Én
meg elégfzem ha a M. Ur engem fog szeretni.

25

B

P.S. Bizonyos Németh Poeta rendes Testamentumot tett Barátynak,
fzések a versek, a gondolatok gyönyörűek, meg nem álhattam magyarra
fordítottam, imé Közlöm a M. Urral mind két nyelven hogy láthassa abbolis
mennyivel bővebb a Sogorok csácsogása.

30

[23r] An meine Freunde

Ihr Freunde! wenn einst meine stunde schlägt,
Bald wird sie, wie ich glaube schlagen,
Und Phillis kanns am besten sagen,
Warum ichs glaube; O! so legt
35 Mich nur nicht unter einem Thurne <sic!>
Zu Mönchen staub und eines Fürstens Urne!
In einem Thale, fern von dem gerausch der Stadt
Umschattet von bejahrten Eichen,
Last meinen Staub den wunsch erreichen,
40 Den nie mein Hertz eirreichen hatt.
Ihn wird nicht lang das Todes-hügel halten,
Ders Staub entlehnt unzählige gestalten;
Vielleicht, das meiner bald in eine Rose fliest,
Worin ihn Phillis Sympathetisch küst,
45 Wenn sie nicht weist warum sie traurig ist.
Indes ein Fürst, der nichts als Harm gestiftet,
In Zinn und Marmor wohl verwahrt,
Jahrhunderte auf die Verweisung Harrt,
Und noch im Tode seinen Hoff vergiftet.//

50

Frey(herr) H. von. N.:

[23v] Barátimhoz

Barátim! ha egyfzer az én Orám el jön
És már nintsen mezfze, maga Phillis önnön
OKát meg mondhattya; O! ne temessétek
55 Torony alá testem fzerzetes por Közzé,
Vagy pedig Hertzegek pompás Vedre mellé.
Távol nyughatatlan roppant Városoktól,
Egy fzüntelen Kies, 's tölgy fák árnyékától
Setét Völgyben mezfze hamvam elvigyétek,

- 60 És leg alább néki érni engedjétek
 Azt a mit én fzivem foha nem érhetett;
 Ugyis ő fokáig fírban ott nem lehet:
 A por ezerféle formákban változik,
 Talám enyim majd egy rosában bujdosik,
 65 Mellyben midőn ötöt Phillis meg csokolja,
 fzivét fzomoruság titKoson elfolja.
 Mig egy Király Ki csak erőszakot mivelt
 'S magának Koporsot még éltében emelt
 Értzben márványkőben várja Sorrvadását,
 70 És fáz e fztendőre rendelt rothadását;
 'S akkoris el tölti méreggel Udvarát. –

10.

[24r] Komjátib* 15dik 7bris – 772.

Baro Orczy Generalis Urnak

- Jol mondod Mecénas, énis azt álitom
 Hogy csak herék vagyunk, 's már régen tanitom;
 5 Ezen igasságot mostis bizonyitom,
 Confuz Mestert azért én meg nem fzolitom.
 Nagyobb most az Őrssi Bölcsnek Iskolája
 Mind hajdon Plátonak Academiája;
 'S Külömb(en) táplálja Lelkemet Musája
 10 Mind Csázfárnak egélfz Könyves palotája.
 Ádám Uram ugyan néha jo Kedvéből
 Sok Könyvet Ki huzván régi penélfzéből;
 És lopva Ki rántván réz poros Sebéből
 Kezem Közzé nyomott tudos fzerelméből.
 15 Láttam ott nagy Mantschout és Tient Képekb*,
 Céres Afzfzonyt néztem titkos fzenccségek*,
 Olvastam Mahomet Soltárit versekb*,
 'S Ómár imádságit apro Czikkelyekb*./.
 [24v] Fejtettem Kezdetét egélfz Régiségnek,
 20 'S Mesés eredetét annyi Istenségnek
 Kit nagy a Gazdagok adtak fzegénységnek,
 Vagy pedig a Papok balgatag Kösségnek.
 Láttam Minos, Solon, 's Lycurg Uraméket
 Hogy akartak tenni boldog maradéket,
 25 Kivált ez hogy adott Kedves ajándéket,
 Midőn ofztogatta a fzés Lakosnéket.
 Céléus Fiának ekés hagyományya
 Tudom hogy hafznosb volt mint Márs buzogánnya.
 'S talám mint Sok Bölcsnek ritka találmánnya
 30 Apisnakis ezért lönn becsbe bálvánnya.

- Azt jegyzi egy régi csudálatos irás
Hogy van e világon egy bizonyos forrás
Kit nem vélzen Kőrül emberi boltózás
Hanem van Kőrnýülle Isteni alkotás.
- 35 A szép Arcádia gyönyörű Völgyében,
Kőfziklák hasadtak a hegy Közepében,
Hova nap nem Sűthet tavaí mezegében,
Sem pedig a Nyárnak gyulafztó hevében.
E KőfziKlák Között soK mohos helyyeken
- 40 Tífzta víz csergedez apro Kővecseken.
Ki eltévelyedvén ízámtalan ereken
Ujjra találkozik Virágos réteken.
Az éjjízáki fzelek fagylaló fuvása
Nem jut oda hol van e Víznek folyása:
- 45 Ott vagyon a fáknak örök virágzása,
Ott van Pomonának Kedves mulatása.
Ezer madaratskák fáknak tetejéről
fzűntelen csevegnek páryok hívségéről;
Az eggyik énekel ujj ízeretőjéről,
50 A más emlékezik régi ízerelméről.
A levegő égneK, és helyynek ízéspege,
Ugy az állatoknak ritKa ízelidsége,
'S az egéz Vidéknek örök csendessége,
Jelentik e helyynek hogy van Istensége.
- 55 Demiurgos véget vetvén Munkájának,
'S Réfzeit elofztván föld golyobissának,
E vizet Békesség csendes Forrásának
Nevezte, hogy lenne hafznos Világjának.//
Ide a Királyok vezetik Népeket,
60 'S Seregestől edjűtt a Vad Nemzeteket,
Kik ha meg Kostolják ez édes vizeket
Azonnal elvesztik ott Kemény íziveket.
Látnál, ha Sétálnál e Kies helyyeken
Sok Vitézt meztelen a puha gyepeken,
65 KiKnek már Kofzoru nincsen a fejeken,
Sem pedig pántlika nem függ a mellyeken.
Ott mossák némelleyek véres Kőntösőket,
Mások pedig fogván gyilKos fegyvereket
Azokbol Kéíztnek ízántó efzKőzeket,
70 Mások Lo helyyében cserélnek őKróket.
Azok kik tábori föld-mérést értettek,
Őldőklő bástyákat, 's Sántzot építettek,
E ízentelt forrásbol alig meritettek,
'S immár mulatozo házat méregettek.
- 75 Sokan azok közzűl Kik perben borultak
'S Verbőcz homálllyib* már megis vakultak,
E tífzta Vizektől midőn meg tífztűltak,

Még onnét Parnassus felé el indultak.//
 Nagy titok e Forrás; de hidd el Barátom,
 80 Hogy már Nemzetemet ahoz Közel látom:
 Én addig le vetvén Császári Kabátom
 Lassanként puttonnak készítem a hátom.
 Abba vetem tölled vett Leveleimet
 Mind bujdosásomb* fzerzett Könyveimet,
 85 'S az égre fordítván Nedves szemeimet
 Lángnak adom eddig firkált verseimet.

G. Nostitz nállunk meg fordult de Kevés ideig mulatott, F. Urunk éppen az előtt Kevés idővel lovával el esvén hozzánk nem jöhetett; most ujra várjuk, azon okbol ezen holnapnak utolso napjáig itt maradunk, de azt tartom hogy a
 90 Frantziák mesterségei Bécsbenis dolgot adnak. Én ugyan már alkalmasint meg untam ezt a fáradságos henyéllő életet, és csak a Köz emberek engedelmességén csudálkozom. Az Udvar igen meg elégedett G. Richecourt Lengyel orfzági végezéseivel, írják, hogy érti a Kövecséget; az ahoz valo mesterséget. Én igen bágyatt testel 's lankadt lélekkel vagyok mostis mind holtig a M. Urnak alázatos
 95 hiv fzolgája

B

P.S. Mikor a M. Ur verseit olvasom újjrafzúletem.

11.

[298] fzklénoi Ferdőb* October 9dik napján

Báro Orczi Generalisnak

Vége van Barátom már a gyaKorlásnak,
 Eljött az ideje Kunyhóba lakásnak,
 5 Hol mezeje vagyon mély gondolkozásnak
 'S olykor, ha Ki telik, magyar vers írásnak.
 Mult héten fárattan hogy haza érkeztem
 Vasamat azonnal falra függefztettem,
 Vialfzos Sarumat Kaptára verettem
 10 'S Sarkanytyustol edjűtt melléje tétettem.
 János Uramékot haza bocsátottam,
 Az az quártélyokban hizlalóba adtam;
 Gazdával egyesség légyen ajánlattam,
 És jo Gomboczákat egyenek meg hadtam.
 15 Hadd légyen erejek a jövő Tavafzra,
 Ha pallost kell huzni a fzmzféd Kopafzra,
 Vagy pedig Éjzfaki Koronás Ravafzra,
 Ki még vizre vífzen, vigyázz bár f zavamra, //
 [298v] A Frantziát hivság ámbár meg rontotta,
 20 De más egyebekb* Termézfzet pótolta,

- Ezer mesterséggel őtöt meg áldotta,
 Ímé ívécsuKnál nem rég meg mutatta.
 Ízép dolog az igaz a mostani ofztás,
 Ha valahogy vége nem léfzen ágyuzás:
- 25 Ízép dolog meg vallom az ilyen nyíl huzás,
 Testvérek Közé sem volt soha ízebb ofztozás.
 De vallyon ha török nem akar békéllni,
 Fogjuk-é Mosquákat magunkis fegéllni?
 Vallyon a Frantzia meg fogé Kémélni?
- 30 'S Turini Ízomfzéddal nem fogé befzélni?
 Nem könnyen tágíttjuk mi Olafz Orfzágot,
 Mert onnét birták volt az egéíí Világot:
 Bécs nem adhat nekünk olly roppant nagyságot.
 Más partra Kell vinni Németh Csáfzárságot.
- 35 Romaival Kortsos hivatal magáb*
 De még csak név ízerint vagyunk bírásáb*:
 Igaz csáfzár már rég íss hivataljáb*
 Fő Papnak Kengyelét nem tartya Romában. //
- 40 Tőnek Jobbágyokat Corsicánusokból,
 Majd CsipKét Kivánnak a Gazdag Belgáktól;
 'S íellyem KefzKenőköt a Lombardusoktól.
 És akár melly Kegyes Légyenis Afzfzonyunk
 Nem kell azt gondolnunk hogy leg Kőnnyebb jármunk,
- 45 Ezen Két orfzágb* Sok változást tudunk,
 Kivált Olafzok*k nehéz hitelt adnunk.
 Ha Lengyelnél örök léfzen a Királyság,
 AKár melly kitsiny is, de mégis Ízomfzédság;
 Vallyon Kível léfzen örökös Barácság?
- 50 Czárnénak adhattyá az háládatosság.
 Ha Mosquának léfzen illy hafznos Frigyesse,
 Ámbár meg rövidül Lengyelek Bekesse,
 De lehet tartani visfza ne vétesse
 Azt mit most nekünk ád Hadik esKetése.
- 55 Lehet ugyan azis hogy modját találják,
 'S A három foglalok egymást evincálják:
 De vallyon Törököt majd mivel taplálják,
 Mivel Frigyesseit mellőlle el csalják? //
- Vagy már azon vadnak, hogy MeKát el rontsák:
- 60 Külőmben a Kormányt aKár hogy forgassák,
 És Hartz nélKül a just akár mint mutassák,
 De modját nem látom azt hogy megtarthassák.
 Azért majd az Erő Sikra fog ízállani,
 Ki előtt a Világ meg ízokott hajlani,
- 65 És Kit büntetésül Isten ízokott adni,
 Midőn Nemzetek* akar meg dorgálni. –

Én a M. Ur Leveleivel ide a szép Erdőkbe jöttem lakni 's itt olvasgatom.
 Nékem ugyan Istennek hálá semmi bajom hanem ObertstLieutnántom kedvéért
 egynéhány napokig itt fogok mulatozni. Talám majd ezen Erdőknek Nimfái
 70 meg látogatnak és valami ollyassal Sugallanak melly a M. Ur olvasását
 érdemleni fogja. György Barátunk minap Komjátiba meg látogatott. Nagy
 elmebéli hivsággal olvastuk azt a mit a M. Ur nékem irt; bár azon drágalátos
 fzekrény Kincseiből rézsesülhetnék, mellyet én tudok és őis esmér! Miklós
 Urnak a fel vetett Kérdést elejibe terjesztem első alkalmatossággal. Tudom első
 75 felelet a lefzáz a mi fzivembe vagyom – holtig a M. Urért.

12.

[25r] Radván. 11dik 8br. –772.

Utolsó postával Küldött Levelemmel elfelejtém a tudva lévő Koporsora valo
 jedzésnek fordítását elküldeni; én ugyan azt már régen febembe hordozom olly
 reménységgel hogy talám majd valami ollyas rendes fordítást tehetek rajta, de
 5 hafztalan. — — — Nállam a Juházbót, eKe, 's Kard nem akarnak őfzve illeni; csak
 a M. Ur tudta s **tugya** azokat egyaránt forgatni, és ugy vélem már régen magyar
 Kofzoruba füzte vagyis Kötötte őket; 's engemet mint ama Korcsomákon
 lézengő olafz Improvisatorokat csak próbára tett. De akár hogy légyenis
 Mesterem előtt tédret hajtok 's parancsolattyának engedelmeskedvén, így
 10 téfzem által Magyarra:

Pálfztor, fzántovető, és Katona voltam,
 Legeltem, miveltem, győztem ha hartzoltam,
 Juhakot, mezőket, erőss Bajnokokat,
 Fűvekkkel, *ekével*¹⁸, Kardal mind azokat:
 15 [25b] Ámbár Juhaimot Kővéren legeltem,
 Darab fölgyeimet szépen bé vetettem,
 És az Ellenséget keményen meg vertem;
 De tejet, fe Kévé, fem prédát nem nyertem.

A M. Urnak Könyörgők, ocsálja rostálja; s ha valami meg maradhat benne
 20 jo, ha pedig nem, közölje velem maga fordítását. Ugy tettzik, hogy ha az Ember
 nem kötné magát annyira a jelentett dolgoknak rendéhez, hamarébb tehetne
 valami fzerencsés fordítáft. De mi vitte a M. urat olly idején Koporsora valo-
 jedzésnek ki Keresésére? illy Setét gondolatokkal ne fzomoriton engemet. Énis
 majd azon felkiáltásra fakadok mellyel néha Augustus csáfzár élt midőn boldog
 25 emlékezetű Nagy Pajtásunk Máro halála előtt Aeneidossát tűzre ítélte. Ergo ibit
 in ignes? Magnaque doctiloqui morietur Musa Maronis?

Hát én temessem el Orczinak Musáját?
 Én irjam be verssel Koporso tábláját?
 30 Nyissa meg Apollo sok Kincsű ládáját,

¹⁸ ekével – alája írva mint változat

S abbol jegyezzék meg Musák Koporsoját!//
 [25c] Elég léfzen nékem, ha vélek írhatok,
 'S holtomig írjánál gyáfzb* mulathatok;
 Elég ha hamvával akkoris szolhatok,
 35 'S Kedves árnyékával ott társalkodhatok.

Ugy lehet még hogy a M. Urral a Rajna vize mellett Liliomot Kafzálunk. A
 Frantzia máris egynéhány ezer Emberrel meg erősítette Alzátiáb* lévő
 Katonáját: az Ujjság irok mindenfelől trombitálnak, szintugy szégyenlem hogy
 40 ábrázatu és száraz testű Voltair pajtásunk munkáját olvasgatom, és a M. Uréval
 öfzve téfzem: Nem régen költ Ki pennája alol egy rendes gondolat illy név alatt:
Jean qui rit: Jean qui pleure. mondhatom szép elme játéka és egy öreg Apát Ur
 feleltis réa, ugyan azon notán dudolt őis: ha időm léfzen mind kettőt le irom, és
 elküldöm a M. Urnak. Most szklénoi hé vizből egypár Napra ide Radványba
 45 télen említett oda valo Jánoshoz rugafzkodtam, véle edjűtt emlittyük régi
 Atyáinkot, fohajtunk; teprenkedünk, de olykor örvendezünkis, mert a M. Urrol
 emléKezünk //

B

P.S. Az Asiai Hertzeg Aszfzonynak egy Kevéssé nagyocKa a StriK
 50 roKja, és a mint írják 2000 fl* kerülne lakadalmi Köntösse, mivel nyoltz
 darabból álló, nem tudom a mostani Publicum meg érdemelé olyan
 lakadalmi kölcséget; a Hertzeg Aszfzonyért jót állok, mert esmerem hogy
 szép. Ajánlom ügyét még egyfzer a M. Urnak, hízen talám lefzen olyass
 ember, ki magára végye az Nyomtatásoknak eladását, melly által a M. Urnak
 55 nem telnék olly Sokjába; tudom, és esmérem magos gondolattyait a M.
 Urnak, de ha ez szzerint nem kezdjük bajos valami örömet érnei.

13.

[26r] B* Kefzei Gunyhombol 17dik 9bris –772

Báro Orczy Generalis Urnak.

Ott hagyád hát Örssön görbe csorofzljadot,
 S Két szarvu Kertéfi Kicsiny Kapácskádót,
 5 szórárol szüretre hívád vig Musádót
 Hadd halja dongatni a Sok mustos Kádót.
 számtalan hordodat előre Küldötted,
 Pincze mesterreddel mind számba vétetted,
 'S Ha egynek vagy másnak penéfszét érzetted,
 10 Dio virágjával jól ki füstöltetted.
 Közelítisz, nem vagy már mefzfze Hegy-allyátol
 Jo Kedvű Bachusnak leg főbb tanyájátol;
 Füstöl a hegy távol fok firos Konyhátol,

- szóll a völgy még üres hordoknak hangjától.
- 15 Nyerítő Lovaid huzzák szekeredet,
Természet titkai foglalják Lelkedet,
Hegyről fokra veted bujdosó szemedet,
szüntelen neveled érzékenységedet.
Hasonló szép elméd a magos fecsKéhez,
- 20 Ki játszodva csapván vizeKnek szinéhez,
Onnét lövi magát csillagok székéhez,
'S úgy víz nedvességet szomjuzó félzKéhez.
Igy Teis megjárván e föld KereKségét,
Magadban szemléled világ csekélységét
- 25 'S földhez ragadt szegény Ember Kicsinységét:
Igy éred szőlődnél ofztán utad végét.//
[26v] El érfz, minden ott vár bundáb* gatyában:
A vidám vinczellér szennyes ruhájáb*
Mondja, mely szerecsés légyen munkájáb*
30 'S Hány száz aKó Nectár lehet hatalmáb*.
Meg járod a szőlőt, szemekkel vizsgálod,
Hol Tokaj gyümölcset szárazon találsz
Egyet le szakasztván szemeit próbálsz,
Melyből majd Királyok italát csinálsz.
- 35 Reggel a szedőknek szabad a pázmákot,
Kik rendben elálván a kis barázdákat,
Elkezdik fölteni gyenge szőlő fákat,
'S Édes terheikkel töltnék Kádba fákat.
Ireg forog Kiki, dolgot adsz mindennek;
- 40 Nagy puttant JanKonak, kis csebet Petinek;
Afszú szőlő mivét adod a szűzeknek
Kik érdemét tudják az édes szemeknek.
Tudom hívtál arra nyájas Gyermekeket
Kiknek ha szőlő-méz ragasztja Kezeket
- 45 Hívsággal lehessen szopni ujjbegyeket,
'S ártatlanul kezdeni más enyelgéseket. – –
Illy helyen meg szokott Vénuszis jelenni
És hamis Fiával olykor sok csint tenni;
szere a szedők Közt lopva lézengeni
- 50 'S Sokszor gerezd gyanánt sziveket metteni.
Sőt mondják hogy néha szép veres csuporban
szerelem elegyít titkon az ujj borban;
Mellyet rá Kőzöntvén a szedőkre forban
Mosolyog, 's eltűnik hirtelen Páphosban.//
- 55 [27r] Ez szüretre régen, midőn Indiákból
Bachus meg tért volna, 's a több Országokból,
Hozott volt magával ama Leányokból
KiK Seprűt Kötöztek a Nyirfa ágokból;
Kötöztek, 's előtte azokkal tántóztak,
- 60 Sokféle fajtalan bor notát danoltak,

- Éjjel pendely nélkül szélllyel Koboroltak
 Mások szőlőjébe erővel fajtoltak.
 Semeles Gyermeke ebben gyönyörködött,
 De Venus ellenb* nagyon meg ütődött,
 65 Azért bolzfzu állást ő magáb* főzött,
 'S hamar szerecsenné bőrből öltöződött.
 Szép berke Kondorság fodrotta szőreit,
 Körül nagy fejérség foglalta szemeit,
 Ki biggyesztés huzta ajaka széleit,
 70 Meg tartván egyébben ékes tetemeit.
 Nem irom le néKed ama szép helyeket
 KiK testén okoztak gyönyörű gödröket,
 Sem pediglen ama Kis lentse szemeket,
 Kik meg vakítottak már némelly Bölcsüket.
 75 Elég hogy Vénus volt szerecsen ruhában:
 Ő így meg jelenik reggel a pázmáb*
 Mint a több szedőknek Kosár van Karjáb*
 Más felől csebretsKét szoritt kis marKáb*.
 Vélle volt Cupido őis szüretezett;
 80 Hogy le ne hajolják Annya figyelmeztet,
 Törpe gerezdekét serényen le metztet,
 'S tölt edényKéjével őis búzKékedett.//
 [27b] A nyir Seprűs Lyányok csudálják szépségét,
 Illy Kisded Korában olly nagy fürgeségét;
 85 Látták az Annyának szemérmességét
 Melly inkább nevelte nyájas Kegyességét.
 Bacchus fel ebred gőzölgő álmából,
 'S szőlő levelekből terített ágyából
 Fel kél, nagy bor Kódók támadnak agyából
 90 Ásítózva Ki jönn mustos látórából.
 E volt a mit Vénus soha sem szeretett,
 Mert hűségét mindég józonón Kedvellett,
 Azért szüzetébe ha Ki részegedett,
 Soha Templomában többé nem mehetett.
 95 Bacchus kornyodozva midőn elérkezik,
 S Önként a szedőnek közzé elegyedik,
 Cupido csak hamar nyilához férkezik,
 Melly szegény Bórosnak szívébenn lövetik.
 Illy nyállal febhette Ulisessnek Fiát
 100 Midőn tenger partján látta Cálipsoját
 Ezzel kényszeríté Indiák Királját
 Arra hogy tisztelné szeretnek Annyát.
 LanKad szegény Bachus, láng gyulad szívében,
 Tétováz, nem tudja mit tesz szerelméb*,
 105 Esméretlen tüzet érez kebelében
 Mellynek eredete van Vénus szeméb*.
 Kérleli: de Anyánk gőgösön fogadja,

- Kis CupidotsKáját ölében ragadja,
 Arany fellegek Közt el tűnik, 's ott hadja
 110 Bacchust, Kinek szivét ezer Kin szaggattya.//
 [28r] Nehéz gerezdekből Kötött Koronáját
 El veti, 's eltöri Királyi páltzáját,
 El úzi Leányok csufos musiKáját,
 'S józonón most láttya elsőszőr hibáját.
- 115 Meg szűn a dobzodás az egész hegyeken,
 Nem orditnak többet éjjel a Völgyeken;
 Keresi Vénussát magános helyeken.
 A szűret meg szűnik az egész vidéken.
 Igy volt: a mig egyfzer szent András Havában
- 120 Setét gondolatok közt lévén magáb*
 Ama szőlő felé el indul bujáb*
 Hól Isten Afzfzonyát szemlélte pázmáb*.
 De melly nagy bámulás fogja tetemeit!
 Midőn akár merre forditsa szemeit
- 125 Mindenfelől láttya szőlők gerezdjeit
 Kik magokban rejtik arany fővényeit.
 A Napis nevelte ezeknek szépségét,
 Mert Sütvén közlőtte véllek fényességét,
 'S a mi több meg hadta Levelek zöldségét
- 130 El tiltván hóharmat mérges hidegségét.
 Csuda volté vagy nem? Bachus annak vette,
 Azért e gyümölcsöt egy Kádba meg szedte,
 'S szerelmes Kinnyának italává tette.
 Mondják ez Tokaji bornak eredete.//
- 135 **[303r]** Azt tartom ha abból adnál a Papoknak
 Kik Pócsba szolgálnak régi óltároknak
 Majd nyelvünken fujjának a misét Rátzoknak,
 'S több gyűrűjek lenne bucsus Leányoknak.
 Csak pálinkát ilfznak ugy vélem e szentek,
- 140 Melly természet szerint rátzra óldja nyelvek;
 Ez Mosqua italtol zibbadnak az erek:
 Tótóknakis azért izetlen befzédek.
 Nem ugy vagyon dolga Keve fijainak
 Kik urai lettek Tókaj máljainak:
- 145 Kedves hangja vagyon Magyar szavainak,
 Ellenben idétlen éjzrak Lakossinak.
 szűrj hát 's fajtólj, kérlek, töltsd meg pintzéidet,
 Meritsd mély kádakb* untig Csebreidet,
 Árpával, buzával dugd meg vermeidet,
- 150 Csak én olvashassam magyar Verseidet.
 Hadd lássam hogy folynak bövség Kebeléből,
 Érezsem hogy Kelnek Bölcsesség Öléből,
 Sőt a mi még szentebb Barátom szivéből,
 Nem valami fel futt Tudos elméjéből.

155 Nem tudom ki félhet inkább a meg rontástól én-e vagy a M. Ur, elég az, hogy én oda vagyok. A Garammellyéki fejr szoknyája Venussa 's Kurta KanKocskája Cupidoja a M. Urnak engemet egészlen el fogtak 's rabjokká tettek. Én az enyimet szerecsen ruháb*//

[303v] öltöztettem, vélvén, hogy úgy nem kell olyan szépek lenni, de
160 érzettem magamb*, hogy csak hibázok, mivel minden Nemzetnek vagyon olyan szépsége, mely néki tulajdona: de leg alább azt az igasságot tanultam hogy egy szerecsennétis lehetne szeretni; 's lehetis.

A M. Ur egyik kedves levele Befzterczét meg járta és ott Keresett midőn már onnét eljöttem vala, de ugyancsak örömemre Kezembe jutott: Nagy szívbeli
165 hivsággal láttam, hogy a M. Ur rollam mindenütt méltóztatik meg emlékezni, még a homok Tengerekennis.

En sem földöttem meg egyzeris úgy hogy az Örssi Nayadesek 's Driadesek Attyához egy fohajtást ne bocsátottam volna. – – Én abból a mineralis orfzágbol, hova csak a Barácság vitt vala meg mult hold-napnak 22dik napján
170 tértem vízfz; de nem soKára obristlejtnantom, Kivel mulacság dolgáb* mindég szimborázok, rajtam ütött, gunyhombol ki huzott, 's mikor leg jobban akartam volna papirosson füzretezni magához vadáfzatra el vitt. Egy egész hétig oda Koboroltunk, pusKából, pistalybol lödöztünk: a többi között ama híres bór-fáknak, B. PatusKának tilalmas erdejében tolvaj modjára kopointkat bé
175 erefztvén, 's egy dél előtt tizenöt nyulat öltünk meg. Erre mit mondana Confuz Tanitvánnya? Mi még Európában csak ölünk. Minket a jövő nyárra egy nagy hír szerint vagyis ijjeftző parantsolattal Pest alá táborba idézének. Tavaj a Mulzkát, jövő Eftendőre a Töröket fenyegeti az a Pesti tábor: valjon Ki ijjed meg? //

180 Hallom Erdélybe* Magyar Gubernátort tevének: az úgy tetzik nekem mint egy álom. A Mekai Koporsob* fekvő árnyéktol még látom Sokan félnek. Lássuk ha az ég-tartománya alatt füzletett Hertzeg Afzfzonyt valahogy férjhez adhattnok; a M. Ur annyira meg jobbitotta magát hogy én nehezen találóK más
185 Ki annyit fzanynon Lakadalmi kölcségre – – gondolkozom rajta 's majd vagy két helyen zörgötek. Hát ha az Károlyi Griff Madár valamire venné magát? próbálja meg a M. Ur. Ott betükis vadnak, most egy jó magyar orvos Könyv jutott kezembe, mellyet ott nyomtattak ezen eftendőb*. Azon lefzek, hogy leg alább háló Ingeiből vagy kettőt meg szerezhessek M. Ur Kivánsága szerint előre. Holnap után úgy mint Ersébeth Napján Posonb* Királyi vendégség lefzfz;
190 most Grassalkovitson van a for, az Udvar Bécsei koronás fejekkel edjűtt fogja vendégelni. Chacun a fon tour. Hát mi mit csinálunk, én a M. Urat láthatomé a télen? Voltair Nevető 's Siro Jankoját imé küldöm. Énis el mondhatom igazán a M. Urnak azon ifjú Poétával, hogy: Ne dedaigne point fon hommage:/ fes penchans, fes plaisirs, fes gouts font ton ouvrage
195 És ugyan azzalis végzem mert igaz 's illik réam

B

[29r] Ezer hét fáz hetven kettődik Efstendőbeli történetek + + +

- Az éjféli szelek fujnak fűvöltéssel,
 Sok Posta Legények futnak Kürtöléssel,
 Félre Ki az utbol! Kiálnak mindnyájon,
 5 Az Ujj Efstendőnek kiki helyt csináljon.
 Két homloku Jánus csattogtat előtte
 Ki titkos Templomát nyitva felejtette:
 A Hartzok Istene véres szekerével
 A fagyos Februust üzi fegyverével,
 10 Április is várja hogy első napjára
 Érkezzék a Török Tanais partyára.
 A zöldellő Május virágos Kertyeit
 Ki teritti bátran pásintos réttyeit;
 Az iffju párok nyögnek szerelmekben,
 15 A Hadak Gyermeki gyűlnek feregekben.
 A Töröknél mérész Mosqua nem vizsgálja
 Melly mefzize maradott líberia tája,
 Oda siet nagyon hármás Kerefztyével,
 Hol régen Romától meg vált miséjével.
 20 A Frantzia félti Török birodalmát
 Mellyel gyengítette¹⁹ Németek hatalmát. //
 [29v] Ispahánnak Ura Mahomet lábánál
 Mustaphával Kiván áldozni firjánál.
 Várják Bizántzium férelmes Leányi,
 25 Hogy Kinek lehetnek idővel fákmanyi.
 A vizeken bíró Nemzetek vigyáznak
 Mi lefziz ha Pontuson Mosquák hajokáznak.
 Az alatt Juniust görbe Kalzájával
 Követi Julius éles Sarlojával.
 30 Császáris meg indul maga holnapjában
 Sok országok Sorsát hordozza markában.
 Ama kintses város Neptunus Mátkája
 Várja hányra fordul Genua KotzKája.
 A szegény Sarmata feredik vérében,
 35 Hogy idegeny Királyt ültessen székében;
 Dantzkais irtozik híres szomfzédjától
 Mert többet fizetne terhes hajójától.
 Bécs pedig magában Keresvén nagyságát
 Lassanként tsorbittya Magyar szabadságát,
 40 Más felől tekinti Roma Kőfalait
 'S szent tsontokkal fekvő Császárok hamvait:
 O! Földnek Afzizonya hitünKnek hajlaka,

¹⁹ <Császárok> Németek

- A Régi Rómanak hogy lettél árnyéka?
[29c] Meddig őrizheted forvatt csontyaiddat
 45 'S Egyiptom porából emelt ofzlopidat?
 Irigy Europa! fő tudományodot
 Mitsoda Népekre veted még jármodot?
 A tűzes Etnának Kénköves hamvait
 Miért gerjefzted fel elalut lángjait?
 50 Mit keresz a ligetes Amerikában?
 A Vad Embert miért űzöd barlangjában?
 Viselj a szegény szerecsen aranyát
 Hordozzad hátadon AfztraKán báránnyát,
 Töltsöd meg torkodot Cyprusi borokkal,
 55 Czfifrázd afzthalidot Chinai Korsokkal,
 fzobáidat pedig nyugovó székekkel
 'S Persáknak modjára Kézfűlt fzönyegeekkel.
 Evez hajojiddal Világnak Végére,
 Találj ujj betegség halálos mérgére.
 60 Hivságban el merült Kényes Királyidnak
 Tőmjényezzel többel mint szent Oltáridnak,
 Emelj szegény hátán Arany Ofzlopokat,
 Lántolj lábaihoz Sok ezer rabokat.
 Hirdesd Népeidnek Ki huzott fegyverrel
 65 Hogy nem fzűlettett fzabadság Emberrel.
 Eljön az az idő hogy világ végéről
 Ujj nemzetek jönnek Polus hidegéről.

15.

[30r] Gunyhombol, folyo Elfztend* utolso Napján – 772

Méltóságos Báro Orczi Generális Ur*

- Társ ujjra gerjefzted pislogo tűzemet;
 Verseiddel birod egézfzen fzivemet – – – –
 5 Azért lud tollához erefztem Kezemet
 Hadd fesse előtted Vándorló efzemet.
 Jol mondd hogy nékem a Musák csevegnek,
 De Koránt sem azért hogy talám fzeretnek,
 Hanem mivel mint vak fzeretőt Vezetnek,
 10 'S néha botlásimon magokis nevetnek.
 Ollyanok ők hidd el mint ama szép fzűzek
 Kiknek mesterséggel lobog Kényes tűzek,
 Soknak intselkednek de Kevésnek hivek:
 Melly sokaknak véfz el ohajtások s mivek!
 15 Nehéz az én Vasam nehezék faruim,
 fzent Hegy máfzására rofzfzak farkantyúim;
 Inkább vijjására fzegezem ágyuim –

- Arra találkoznak tudom több Társaim.
 Fritz Bátyánkis addig fujta furulyáját,
 20 Mig Márs nem kívánta fiKra Katonáját,
 De mihelyt hallotta vitézek dudáját
fans foudiba hagyta azonnal Musáját.
 Ágyukkal bassusra füttette notáját. //
- [30v] Csak így vagyunk dolga Hadak Gyermekeinek
 25 Tövire sem érnek Parnassus Hegyinek,
 Izét sem kóstolják Musák szerelmének,
 'S Már Kereftért Küldik Rákos mezejének.
 Hova víz vakságod telhetetlen világ?
 Ki ez előtt fénylett hol van a sok ország?
 30 Látod nagyobb része szomorú pufztaság –
 És hogy ez életben minden mulandóság –
 Mondjátok meg nekem Udvari-Polgárok!
 'S Ti fényes Nagyságban el merült Királyok!
 Cadmus fiajnak hova dőlt szép várak?
 35 'S szegény Lengyeleknek hól van most határok?
 Nem tudom Barátom magam mit ohajtsak;
 Mufftivalé vagyis Katafzfzonnyal tartsak – –
 Bár ülhetnék veled mint irod fájára,
 'S Érhetnék Hercules híres szorossára,
 40 Vagy hol Atlás vette a földet vállára,
 Tám még ott csipethetnék mit Magyar számára!
 Hát ha meg lelhetnök Eleink lakását?
 Mivel már esméred szivem vágyódását,
 Ám légyen Kormányozd Kettőnk vándorlását,²⁰
 45 Menjünk és írjuk fel²¹ Salamon mondását - //
- Voltairhoz nem bánom igazítsd utunkat:
 Ott úgy mint Jordánba mossuk meg magunkat,
 Pláto formájára ússúK Kalapunkat,
 'S Hofzfu tág Köntösbe végezzük bucsunkat.
 50 Jövet tekintsük meg a JanKó Jakabot,
 Ki neveltetésnek Külön törvényt szabott,
 Mellyel Tudosoknak nem kis dolgot adott,
 'S Párisi Érsekkel üstökbenis kapott – – –
 Ha honnyunkba térünk éljünk csak figével,
 55 Téjjel, és ártatlan rajjoknak mézzével,
 Juháfs medentzébe forralt Sentyitzével –
 A vizet hőrpöljük kézzel nem Cséfével.
 Keressünk ha vagyunk olyan szézeletet
 Hova még Comifzár 's mérő nem mehetett;
 60 Légyen bár éjszakra hóban helyheztesztet,
 Emeljünk magunknak ott egy kis fedelet. –

²⁰ <írjuk fel hegyére >

²¹ <írjuk fel hegyére> menjünk és írjuk fel

Ott talám majd derültebb elmével vizsgálhattuk természet titkait. De valyon valami Sándor nem jönne odais, 's előnkben állván Nap Sugárinak elvételével nem akadályoztatnáé szabad gondolatainkat? — — — — Maradjunk hát itthon, 's
 65 legyünk testünk* nedvességei szerint hol vig hol Komor Kedvel míg a Tömlőtzt
 tarto eljövén zörget, 's Lelkünk fogságából Ki szabadul. — //

[30d] A M. Úr Kedves írása engemet a leg fetétebb gondolatok Között talált. Az időt íratam. Ezen feneketlen méllység, mert egyébnek nem mondhatom az időt, minden eíztendőnek fogytán meg ízomorít. Mult éjjel fel
 70 ebredvén eízembe juta hogy én egy ízép és jeles tudományu Hertzegeének Ujj Eíztendő idvezlésével tartozom; arra, tóstént az időnek természete 's sebess elfolyása mint egy ízemeimb* tűnvén, Kapám gyenge ecsetemet, 's őKemét amint lehete frantzia olajjal le festém. Már morgolodva ízáraztom valais váfznomat midőn a M. Úr természet Kies mezejin ízedett gyönyörű versei²²
 75 elérkezének, 's Nehéz Kedvűségemből tündér modjára Ki huzának.

Bezzeg látám énis a Rigó fereget,
 Hallám kis Cupido miképpen Kerepelt —
 Látám faunusok hogy vitték a Lepelt, —
 'S Hogy Köték fel utnak ízüekis a pendelyt.
 80 Láttam hogy fetrengett Bachusis vérében
 Hogy dugtak ruhákat ífzonyu febjében
 Nézttem mikép hága Venus ízekerében
 'S Hogy vivék Galambok Erdély Közepében.
 Egéí ízéKelységet velle meg íétáltam
 85 Hól jó Magyarságra örömmel találtam:
 Kótyáfzó ízerelmű ízép Fátákat láttam,
 'S Tráján Jobbágyival batutátis jártam. //
 [31r] Hívságra ragadák mind ezek Lelkemet,
 Elis úzék hamar borongó Kedvemet,
 90 Barácság öröme meg lepé ízivemet
 Ki nyitá 's fel olíztá érzékenységemet. —
 Ezen ízempillantást o! KiK esmérítek,
 Ti kik egy Barátnak lelkit ízeretítek,
 'S a több boldogságot érte meg vetítek
 95 Tudom csak egyedül velem ti érzítek!
 Nem ízállott ő Soha Királyok ízivében,
 Sem ama Cromwelek pántzélos mellyében,
 Csuda volt Pilades arany idejében
 'S most csak ritkán tér bé ízegény kebeléb* —

100 Engemet igazán most csak ez vigafzta. Valyon azon Anglus lép dagadás mellyről a M. Úr emlékezik nem ragadó nyavalyáé? — most énis csak tunyogok. Még a dicsősség maízlágán íem Kapok: íőt valamint azon említett érdemes Piárista Atyának esméretséget ízivemből óhajtanám, úgy nagyon félek a M. Úr tanácsának engedelmeskedni; és jollehet ugyis esméretlen léízek, mindazáltal

²² <szép> versei

105 mostani Világba még nagyobb homályban szeretnék rejtezni. Könyörgök azért a
M. Urnak, méltotassák engemet, szeretetének bizony//

[31v] bizonyására, azon Magyar Könyvfzerzők vagyis Tudosok laistromából
Ki hagyatni. Azon kívülis munkáim nem egyébből állanak hanem csak
Barátaimhoz irt Levelekből, Kik Között a M. Ur első, egyebekről pedig nemis
110 álmadozom. Ha Külömb* szolgálhatok Nemzetemnek, és ha a M. Ur valamire
abban elégségesnek itél, parancsolattyait fogadom, és tanátsai törvények léfznek
– – – Mostani időben nem lévén tanátsosabb mint az Iffju Antremontné
mondását követni, még egyfzer elő hozom: Dois je pour un laurier frivole aux
prés de cette vaine Idole, chercher des mepris éclatans? Qui s'élève cherche
115 l'orage, Les monts sont battus par les vents: La paix regne dans un bocage. Az
Íróknak is vagyon magos hegyek 's aztis vijják a fzelek. Voltair Apánk eleven
péllda; az irigység még most sem fzünik mirigyesíteni életét. Nem régen csak
nem Kórcsomaini káromkodásokra fakasztá a fzegény 80. Efztendő's őreget.
fzintugy bánom sorsát mikor keferves panafzfzait olvasom. Csudálom, mégis
120 mult Holnapban egy igen fzip erkölcsös mesét irt Verfekbe La Bequell vagyis
Álindának kerefztelte. Ez //

Ez ugyan meg érdemli hogy Attyának haláláig ölébe²³ enyelegjen, 's akkor minden van nélkül Heliconra el tűnjék. Ha hofzfzatska nem volna elküldeném a M. Úrnak. Igaz hogy petyegis ő néha némely írásaiban, de láttzik, hogy erőltette magát mert hizelkedni akart. Így kezdi: *Sauveur d'un Peuple Libre!* holott ő mindenütt Kerüli a Királyokat. Melly gyengeség! Más rendes verseketis tulajdonitanak néki illy név alatt: *Mon Réveil*. De térjünk vízfzfa a Magyar nyelvre és annak szűkölkedéseire. A M. Ur küldött Frantzia és Görög szavaiból eléggé láttam melly távol vagy on még nyelvünk tökéletességétől, és arra talám egynéhány efsztendő kivantatnak mig csak azon kilentzven vagy száz szoknak jól ki tudjuk jelenteni értelmét. Én már azonis gondolkoztam, hogy bár csak a Deák elegyítéstől menthetnök meg, ha ebben boldogulunk czélunkot elérjük és a nyelv fog virágozni, de valamig a DeákosaKat Ki nem nevettyük, addig a nyelv régi fallangjába marad: mert a Nyelvnek forsa olyan mint egyéb emberi találmányoké kiket csak a szükség és a történet találtak fel: a melly Embernek //

[31d] szép lelke vagyon jó fíve 's számtalan érzékenységei az ilyen embernek mondom, több főra vagyon főűksége mint másnak, Ki annyit nem érez, és az nyilván valo hogy az illetén Emberek főivek bővségétől viseltetvén eleitől fogva főkárolták és főkárolják a világ nyelveit. De ha ezek uj érzékenységeiknek ki fejtesére főűkséges jeleket az az főokat, idegenektől Kőlcsőnezik, 140 úgy igaz az is, hogy az ő Anya nyelvek főűntelen bőcsőbe fog maradni. Tehát a Deákos, Tótos és Németes elegyítésüket meg kell vetni és Ki kell nevetni. Erre jók a Kisbetyárok és a szép Afzfőzonyok. Ugyan ezen Két főármazás Kedvéért én javasálnám hogy a Kinek valami piatzra valója vagyon most bocsássa ki, mert 145 lehet félni, hogy az más nyelveken irt Kőnyveknek olvasása izeket úgy annyira meg rontya, hogy magokkal egészlen elhitették hogy lehetetlen magyarul főépen írni. Minap egy Kőtyáfző szerelmű főéppel rendes találKozásom volt: Ez fájdalommal panaszolta, melly szerencsétlen légyen nyelvűnk, mivel az Uri Afzfőzonyokat nem is különbőztethetnek a Nemessektől ha csak a frantziáktól

23 <annak> ōlēbe

nem kóduljuk a fzőt és Dámáknak nem nevezzük: arra el mosolyodván mondám néki, hogy hajdon az olyan Afzfzonzyságokat patyólatos rendűeknek nevezték; 's talám azt mais meg lehetne érteni.ugy, de Uram ma nem viselünk mi
190 patyolatot hanem..... azért mond meg ha jó magyar //

[63r] magyar vagy miKéppen lehetne névvel külömbzetetni ezen Két Afzfzonyi rendet. én ujra felelék hogy ugy lévén a dolog mivel több patyolat nintsen te hát jó léfzen talám közönségesen Uri Afzfzonzyságnak nevezni mind egyiket mind másikat, erre látám hogy az Afzfzony mérgeződik együgyűségemen, és mintegy nehefztelessel kérdi tőlem, hát nintsen azon Két rend között Semmi külömbség? Meg unván csiripolását, Afzfzonym mondék néki, én más Külömbséget nem tudok, hanem a melly²⁴ vagyon a Dám vad és Őz között, csak hogy a Dám vad hímjeinek nagyobbak a fzarvai. Ezen fzőra ha a fzeptet öllömbe nem fzorítottam volna²⁵ agyon ütött volna legyezőjével és talám Török lőtzája előtt nyalta volna véremet öllbe való KutýátsKája – – – Így jártam én a Dámával de meg fzaadultam tőlle HerKules modjára. főt annyira kéreltem őtöt, hogy indulásom előtt eskűdött hogy ezentul Soha más²⁶ nyelven nem fog gyónni hanem magyarul. Tehát ez egy meg tért Lélek melly a magyarságot fogja apólgatni. Reménlem az Ásiai Hertzeg Afzfzony²⁷ férjhezmenetele után fzámtalant fog meg téríteni; má postával fogok irni és Pestre való Küldésének modjáról értekezödni; én ugy hífzem fzüzességébe semmi Kétség nintsen, azért meremis ajánlani azon jeles Piarista Atyának: Magyarsága ugyan tífza és ékes, gondolattjai pedig elmét köfzörölök, és fzívet gyarapítók. //

[63v] Egy fzőval azon hires Görög történetek mellyeket egy tüzes elméjű frantzia vitéz mesében öfzve foglalt, most pedig egy nagy elméjű Magyar Anya nyelvére által tett. De a M. Ur titkos fzekrényéből nem jöne valami piatzra? Bezzeg ez ám a Haza ellen való véték, ha azok addig zár alatt léfznek, míg más nyomoru írárok Kótyáfznak és a Hazabéliek izét meg rontyák vagy el idegenitik! Én hízelkedés nélkül mondom, hogy a M. Ur munkájiba vagyon
210 Gyöngyösi Magyarsága, Pope mélyisége, Voltair éKessége, 's PetrárK édessége. A M. Ur verseiről is el lehet azt mondani mit Fenelon mondott: *Malheur! a qui n'est pas ému en lisant ces vers:*

Fortunate Senex! hic inter flumina nota,
185 Et fontes Sacros, frigus captabis opacum.

fzerencsétlen, vagyis boldogtalan Magyar az Ki az Orczy Verseinek fzéségét nem érzi. Annak bizonyosságára én nem Két verset tudnék²⁸ előhozni, hanem ha Leveleit vízfíza akarnám küldeni minden Leveleit. Én részemről boldognak tartom magamat, mert azokat olvashatom, és ötet holtig fzerethetem

B

²⁴ <ki> melly

²⁵ <talám> agyon

²⁶ más<kép> más

²⁷ Aszfzony<nak> Afzfzony

²⁸ tud<nék> tudok

P.S. Sándor Nékemis írja²⁹ hogy minden órán a pompadour hajtoKáju oriások Közé fog menni. Sajnálom, mert az én Tulajdonosom is dolgozott ide tételébe. Ne vélje a M. Ur hogy talám valamit olly Baráttól el titkolnék im frantzia verseimet is küldöm.//

195 [63n] Loin du faste éclatant et des pompes mondaines

Des Temples consacrés aux vanités humaines,
Dont L'appareil Superbe impose à L'Univers
L'humble Religion se cache en des deserts –
Benir est son destin, Souffrir est Son partage

200 Elle prit en Secret pour L'ingrat qui L'outrage
Sans ornements Sans fard belle de ses attraits
Sa modeste pudeur la dérobe a jamais
Aux hypocrites yeux da le foule importune
Qui court à Ses autels adorer la fortune –

205 Corige le Valet & respecte le Maître
Dieu ne doit patir de sottises du Prêtre
Des Lezards et des rats mon logis est rempli
Mais L'architecte existe et quiconque le nie
Sous le manteau du Sage est atteint de manie //

5

[64a] + + +

10 Du centre de Chaos, de l'abime des mistères
Plus vieux que le Monde, plus rapide que les sphères,
semblable aux tristes songes,
Et a leurs vains mensonges,
215 Naquit un Fantome, qui sur ses ailes légères
S'envole, et laisse tout dans la tombe de misères.
Toujours dans la Course, des siècles il se nourrit,
15 Cruel pour soi meme il n'est jamais endormi. –
ses yeux sont des Destinées –
220 Il hâte de tout le trépas,
Et dans ses terribles repas
Il engloutit des années – –
20 C'est le Tems Princesse! quel Tyran inexorable!
fur l'an qui va finir sa main redoutable
225 A deja sans pitié semé des Cheveux blancs;
Et ne lui laisse ces peu d'instans
Que pour le plonger dans sa nuit effroyable –
25 Pardonne li je retrace ces tableaux effrayans,
O! qu'ils n'atristent point de Destins si brillans!

²⁹ <meg> írja

230 Vos Vertus vous ont élévée
 Au dessus les Coups force nés
 De la mort et du Tems –
 Rejouissez vous tous les ans,
 Et laissez moi seul redouter
 235 Du Tems le cruel arret.

A M. Uratis ez fzerint és fzivemből idvezlem az Ujj Eftzendőben

B

16.

[57r] Bánkefze, Bőjtölőhava 14napj Ÿerdegerd 695 Eftzendőben
 Báro Orczi Generális Urnak

Már nyughatatlansággal vártam az Őrssi főhalandónak irását, mert legg
 fzerencsésebb fzeppillantáfaim azok mellyekben kedves Leveleit
 olvashatom.

Hova nem vittél jo Barát illy hofzfzas halgatásoddal?

Most Aba Ujj vármegyét, majd Pestet futosta lelkem és mindenütt
 Kerestelek. Azonban Te meg unván a gyáva illendőségnek alKalmatlan
 nyűgit hordodba huztad magadot, onnét a Világnak dudoltál, a Királyokat³⁰
 dicsérted és tanítottad. Bezzeg jól pengetted lantadot, tettzik mind a fülnek
 mind s fzivnek mit énekeltél – – ha a Romai fő pap Aladár Rókonynyai
 közül valo vólna ezért is meg ajándékozhatna azzal a Kofzoruval mellyet már
 Tassus idejétől fogva fenki nem nyert Romáb* – – a Királyok is tartoznának
 valamivel igazság fzerint, mert nem tartom én azt hízeltetésnek mit rolok
 irtál hanem inkább oktatásnak. Nehéz ám azokat a gyémántos lűvegű
 Gyermekeket dicsíret nélkül valamire tanítani. Ama szép elméjű Phrigiai Rab
 mesék közzé pólálta az igazságot 's úgy mutatta meg nékiek: Mondják a
 Napkeletieknek most is ritkán lehet őket másképpen látni; főt a mi égtanyánk
 alatt is legalább inget adnak rea, //

és másképpen nem is igen mutatták. Róla mondotta volt Voltaire apánk:
 "Hélas! la verité si souvent est cruelle; on l'aime et les humains font
 malheureux par elle!"

A Kantlaqua Krapatlý (?) irásnak magyarázójis meg csalták magokat tíz
 ezer fáz nyoltzvan eftzendőkkel mivel most meg vagy on mutatva hogy a
 helytartó tsillagok egy eftzendő alatt 90 II és következendőképpen 72 Eftzendő
 alatt egy egész gráditsig érKeznek, már pedig mivel az Abroncsnak határa
 mellyet azon Csillagoknak meg kell kerülni 360 Gráditsokat foglal magában

³⁰ <és>

nyilvánvaló hogy azon Plató Elftendeje melyet közönségesen Nagy Elftendőnek neveznek 25920 Gélál vagyis Attiumi elftendőkből álló. Ennek fogytán hihető, hogy az egélfz Égi-ftárok vízfza tervén régi helyekre
30 éppen úgy lefznek helyheztetve mint voltak világ Kezdetén, és a föld golyóbissa meg gyulván az az helytarto (Giles?) hivatalját viselvén azon forsrá fog jutniés egélfzen meg fog égni Platon elftendeje után. Ez időre rendelik a láthatatlan tudományok*k üzői a világnak végét. Ez ugyan ha igaz nagyobb lefz a Trójai gyuladásnál – mindazonáltal azért vigabbak vagy
35 szomorubbak lehetünk, mert ha fzinthe a Pekini Tudósnak időravásai nem hibáznánakis, mégis untig elég vagyon meg királyoknak ezen a föld golyóbissán ofztózodni és hadakozni.//

addig nemis léfzen az illetén Pereknek vége míg az Embereknek agyag darabon Kel élni, és annak risKásájával vagy máléjával táplálni magokat. Nem
40 régen gondoltam, talám meg érdemlené, hogy ezen Kérdés a Párisi Tudosok Serege által pályára tétetnék t.i. *Si c'est la force qui a régné plus sur ce globe, ou bien la raison?* Ugy tettzik a dicső emlékezetű Montesquieu tzélján Kívül nyomozta ezen kérdést: de mivel a mező igen tágos, nem csuda ha csak Kevés helyen aratott. Mult napokb* a Nemzetek lórsait 's történeteit forgatván
45 elmémben, ezt jegyzém meg magamnak: hogy a Magyarok forsa fzinthe olyan mint hajdan a Frantziáké midőn ezek egyfelől a Romaiakkal, kik birták, más felől pedig a vadócz Németekkel voltak határosok. Ugy a Magyarokis, idővel mint egy fájtó defzKáK Közzé estek, a Németek és a Törökök közzé; fzukség volt azért nékiek egyfelől elfajulni, mivel másfelől Pogányok lévén fzmízdéjai
50 azoktól irtoztak és inkább fzerettek magoknak hivságban lántzokat keresni, mint sem ujj Pogányfzgb* vízfza térni. Ezen vélekedésemben³¹ magadis megerősítél ezen helyes versednek értelmével a Magyarokrol fzollván: *Kostolta ez fulyját Török legiltségnek* – – De azért mostani³² boldogságunk ölében nem kell nekünk egélfzen el alunni, mert fzámtalan az inség ezen a földön és nem tudjuk
55 mire jutunk.//

En ugyan nagyobb inséget a rabságnál nem tartok. A Griff Madárral valo idő töltésedet irigylem mert esmerem nagy LeIKét; de azon eléggé nem tsudálkozhatom hogy esküdtött olyan dolognak meg tartására mely maga magában nem hit és ugy fzollván femmire fem Kötelez. En ha velle lehetnék így
60 elmélnedném előtte. ValaKi a hitnek és érKölcsőknek gyarapodását kívánnya annak fzukségesKéppen jó Hazafjánakis Kell lenni, es azon igyekezni, hogy Nemzetének nyelvét minél tíztábbá és minél fzebbé tehesse; mert ha nem idegen nemzetek Könyvei által ujjabb ujjabb hitgáncsok és erKöltstelenségek csufznak bé a Hazánk*; már pedig ezek így őfzve Kaptoltatva lévén nyilván
65 való hogy Nagy Haza fijainak illik olyan Könyveketis nyomtattatni melyek nem csak csupán a hitről és annak ágazattairól tanítanak, Külömben a nyelv foja virágyára nem jut, és végre ugy feledékenységre jön mint ama régi fzmorú Magyar noták KiKről már Berkiek sem³³ emlékeznek. A fzent Könyveknek valamint a törvényeseknek igen rövidnek minden boKrétázás nélKül

³¹ -em- beszúrás (eredeti szóalak: vélekezésben)

³² mostani – beszúrva

³³ <Tudnak semmit> emlékeznek

70 valóKnak Kell lenni mint mondja: Legem brevem esse oportet, velut emissa divinitus vox fit, jubeat, non disputet. Nihil mihi videtur frigidius quam lex cum prologo etc. Az illetén Könyvek pedig valja meg a Griffis, a Mohácsi pocsolyából³⁴ sem segítik ki Nyelvünket 's Nemzetünket.//

[59r] Hidd el Barátom hogy hejában kívánod magadat elrejtteni a dicsősség
75 elől, igaz érdemeid tündökölnék és Barátaid szívét világosítván magoknak azokban oltárokat emelnek melybe holtod utánis fogfz élni, 's végre a maradékis például fog Téged emlegetni.

Hozd hát Pestre Kérlek drága fzeKrénykédet
80 Nem Kérek én tölled fzállást vagy ebédet;
Hanem segítségre hívom szép elmédet
Hadd felejtsem míg ott léfzek az inséget,
Hogy Kelljen gázolni tudom a Csalmákat,
Tudom ellenzeni a lökött zsidákat,
85 Értem hogy kell győzni a ravafz BasáKot
De fzivnek dudolni nem tudok notákat.
NéKed adattatott fšivet éreztetni,
Te tudod a LelKet testel egyeztetni,
Termézfzet titKait lantodon pengetni,
90 'S vélle fšiveinket ájulásba vetni.
Az Oder és Elba Között nyargaloztál
Verner Hufzárjival elégfzer birKoztál
Akkoris ágyuk Közti Musákkal suttogtál,
'S Onnétis magadnak Két Kofzort hoztál.
95 Mond meg boldog Öreg! Két tífztesség közzül,
Mellyel fšép életed ragyog és dífzesül,
'S hanyotlo Napodra ujj fšenyekkel derül,
Mond meg Kérlek Lelked most melyiknek örül?

Az ilyen Embernek, ki ezen³⁵ Dicsősségeket fšánakozo fšemel nézi, nem csoda ha néha lép dagadása vagyon.
100 Mi Majusnak hetedik napján Lichtenstein Károly előtt Nyitrán fogjuk kiáltani Hier ist der Mann most pedig csak azt mondom neked Gut Freund

B³⁶

³⁴ <ki> sem segítik ki

³⁵ eze<k>n<ek> – áthúzással javítva: ezen

³⁶ az utolsó mondat a baloldali margóra írva.

Baro Orczi Generalis Urnak!

Öfzve huzom hát vitorlájimot és mint a fáradt halálfzok estve, part felé inditom hajotsKámot hadd lebegjen a csendes tengeren, míg még a nap eltűnése
 5 előtt vízfzfa tekintvén enyésző sugárral aranyozza a fima Vizeket. Nem indult ő vétKes igyekezettel az Indusok arannyáért sem a Chinaiak drága cserepéért; nintsen néki ahoz valo árbotz fája hogy a dagályos tengeren KűfzKűdő fzeleket meg vetvén vízben merült oldalait Kűfzikla fzáloKtol ne félhetné. – –

Ízegény halálfz vagyok. Nem jut az én odvas fám tornyos bástyáju
 10 révpartokra hol a Nemzetek Kűlőmbfőle portékák neve alatt egymásnak árulják hívságokat és ízegénységeket – apro követsekkal elegyedett pufzta fővenyekre kötöm ki sajkámot hol emberi nyomot nem látok, ott hálóm fenekét ki fordítván mit fogtam meg vizsgálom, 's ha történetből gyöngy akadott retzėjimben aztis vízfzfa vetem – ott hálók reggel a napot kűfzöntvén //

15 [35v] kérdezem tőlle ha tegnap ízeműnk határának fzełlyérő el íetvén midőn vízfzfa nézett, ízámba vetté minden halandókat, kiket a setét éjtfzakának által adott, és ha most mind életben találtaé azokat? meg kérdezem ha a mái nap ízerencsés ífzené Barátimnak, és ha nem, érié őket valami vefzély?

20 AKKor Sohajtással rollad emlékezem,
 Mit téfz, ha ízeretfzē fzüntelen Kérdezem,
 Érted az egeknek gyakron esedezem,
 S Csolnakomot ujra vizeknek ereszttem.
 Nézem Nemzetemnek fillyedő fajKáját,
 25 Hova hajtyák fzelek bágyott vitorláját,
 ízememmel kísérem csonka árbotz fáját
 S minden kötél nélkül lévő vasmatsKáját.
 Nyőgők, s nyofzolyámot Kőnyvekkel áztatom,
 De fájdalmam oKát csak elrejtve tartom:
 30 Ha néha előttd ki nyilatkoztatom,
 Meg bocsáss, mert hidd el máfnak nem mutatom.

Illyen ífzen az én életem. Mioleta kedves Leveledet vettem, én esméretlen név alatt István tornyátis meg láttam, más fél nap mulattam azon Csáfzári városban, de olly Kevés idő alatt //
 mennyi irtoztató ujj nyomoruságok Kéfzületeit hallottam, mellyekkel
 35 ízabadságunk ellen fegyverKéznek az odavaló paroKás fejű 's Vaniliás gyomru Németek! Én ha ezen Nemzetnek eredetére és hajdoni erkőlceire vízfzfa tekintek ezen törő dűhősségének más okát valójába fel nem találhatom, hanem hogy a ToKaı bort meg ízerette. Ugy jártunk mi azzal a hegy allyával mint a ízegény ízerecsenek az arannyal. A ípanyorok aranyot a Németek pedig bort
 40 ízomjuhoztak. – Vallyon nem volna-é jó azon ízölő tőkét míveletlen hagyni mellyeknek gyűmőlcséből vefzedelműnk ízármazik? De majd a Debreczeni

Kenyeret Kivánnák meg: már egyszer úgy is vittek a Debretzeniek egy török Basának kenyeret ajándékba – –

- 45 Meg válik Groff Miklos hogy fog az oda való kováfzsal banni: tudom ő
femlyét ha lehet nem fűttett. De midőn egy felől örvendek más felől
szomorodom, mert fül hegygyel hallottam hogy az Udvar B. Revitzky
munkálkodásaival nem elégfzik meg, és hogy más Követet fognak Kűldeni
helyébe Lengyel országban. Nehéz jó Lelkű embernek jó Követnek lenni, én
50 azt előre meg jövendőlttem néki.//

- Mondják a felséges Császár Lengyel országba 's onnét Erdélybe kézűlt, de
Hertzeg Ponyatovtzky halála oráján azt izente ő felségének, hogy koporsoja
széllýéről kéri még egyszer oda ne mennyen mert várják a Lengyelek és élete
után leselkednek. Relata refero – . Posonyba a Hely tarto tanátsnak jött
55 parancsolattya melybe az uti rendeléseket vízfza huzták. Ez már nagy
méréfszég és nagy makacsság volna ha igaz. Tudom Te bátran fétálz az Őrsi
réteken. Reánk nem illik ama régi mondás: qui a multis timetur, necesse est ut
multos timeat. Az Ember ugyan egy rendes állat meg Kell vallani. Jól fajditottad
az hitetlenséget, és egyéb vetemedéseinket, mert ez úgy van énis tapafztaltam.
60 sed felix vates quia Dis gratissima dixit. Bízunk Istenbe Őf. meg orvosolya
mind ezeket; a jövendő mondókot igen szokta a menkő találni Kivált a Kik
Olympushoz közél járnak. Azonban kerted szegelésében mit álmodtál ohajtva
várom. Tudom a pacsirtás mezők és az egélf³⁷ természetnek ujjuló tavafzi
ábrázattya fényes gondolatokra ragadja szép lelket. Bár Ki bocsátanád valami
65 munkájidat mert félek attól hogy az izetlen vers szerzés és az erőltetett³⁸
magyarság előre elidegenetik még azokatis kik nyelvűnket szerették. //

- [61r] Külömben már nagy bizodalمام vagyom hogy Magyar Nyelv el nem
fog töröltetni egélfzen, mert esett értésemre, hogy a Trencsén Vármegyei
Nemesek ide etájára küldik még kised fíjajikot anya nyelveknek meg
70 tanulására, egynéhány falu vagyom itt körül bé hol tífta magyarok laknak, elébb
oda küldik őket magyarul kenyeret kérti tanuljanak és azután Nyitrára vagy N.
szombatba, minap lookon egy öreg Notariusnál hármát láttam olyan nemes
gyerkőczét, négy holnap alatt már többet tanultak magyarul mint a mennyit egy
Theresianumból kijött Grofocska ott elfelejthetett és ujra meg tanult. De
75 Parnassust sem kevesen másfzfák közűlünk. Nyitrán egy Dubovitz vagyis
Budovits nevű piarista minap nekem nem tudom ki javallásából Trója
vezedelmét mutatta magyar versekbe, mondhatom hogy szerencsés verseket
találtam azok között kiket hirtelen által futhattam, úgy tudom már
nyomtattyákis Pozsonyba, Gufztinyi Püspök költségén; mondtam a jó Pajtá-
80 sunknak hogy nagy örömemre lett illy barácsága, de még nagyobbra vált volna
ha elébb közlőtte volna velem minek előtte prés alá nem adta.³⁹ Majd
Marmontelis piatzra jön, már némely meséjit olvastákis nekem, ebben nagy
reménységem vagyom hogy fog tettzeni a szépeknek. A Moraliser Briefetis
fordították, most éppen nálam vadnak, de én azt a Czinéas és Cléon szerelmét

³⁷ Egész<n>

³⁸ erő<fzakos>ltetett

³⁹ <volna>

85 vagy nem érzem, vagy nem tudom mit ítéljek rollak. Ez fzerint látod hogy minden ki telik a Magyarbol mint Te hajdon a Mátrai hegyek között jó ízű notán dudoltad, mert nemis másé ezek a versek:

Nints fzüke hazánkban az okos embernek
90 főt talám sokanis csak porban hevernek
fok jeles férjfiak itten tündökölnék
Mint kurta ugy hosfzu ruhások telhetnek.
Igazság fzerető ez a tanáts házba
De durva 's izetlen a köz társaságba
95 Amaz törvényinket hordozza markába
De keze fertőzött idegen marhában.
Ez haza javáért áldozza életit;
De rejtekben tartya minden itéletit;
E nagyra emelte suba tífzteleit
100 Be hunt fzemmel nézte Baráttjának estit.
Eröss férjfiakat találíz udvarban
De nevit nem hallod sehol az Hazában,
Idejit töltötte király fzubájában
Nem tudja hogy járnak Magyarok Csubában,
105 Ezt idegen nemzet tífzteli csudállya,
De maga nyájába senki nem talállya
Emez Tudománnyát fzüntelen vizsgállya,
Mi hafzna! Társait hátratafzigállya
Ez erőss az Hadba fátőbbi

Én ezt a gyönyörű munkátskát minap egy öreg Nemes Embernek könyvei
110 közzül ki válafíztván olvastam 's fzerencsesen elis loptam: midőn sebembe dugnám sohajtással gondolám magamba O! Magyarok olvastátoké ti ezen verseket? Egyedül ezen gondolatis volt oka a kis könyv el rejtésének, mert így vélekedtem magamba hogy a jó öreg vagy nem ugy érti mint én, vagy ha érti másnakis adja kölcsőn. Majd meg gyonom 's a könyvet vízfízaküldöm; ugyis
115 Husvéthi gyónásra vasas feregemet 23dikba ide gyűjtöm mivel a Regiment Káplánnya nállam kezdi az áhíatosságot. ha magyar volna így kezdenénk gyónásomat:

Atyám! bűnös vagyok fízep verseket loptam,
120 Helicon vizéből tolvaj modon ittam,
De talám Apollot ezzel nem bántottam;
Mert tolvajságomat fzereti hallottam.
Őis marhát lopott rég földőn jártában,
Tám Orczi göbőlyét találta pufztában,
125 'S azt vette felsége akkori dézmában,
Én most belé nyultam Musák ládájában.

vagy:

Én most vétkes lettem Musák Templomában.

Méltóságos Báro Orczi Generális Urnak.

Ugy jártam mint ama kertész, ki, midőn veteményei között csendesen mulatozna, Nagy Sándor elejib* ki hivattatván, még azt sem tudta, hogy Filep
 5 Fia Dariussal hadakozik, és hogy már a városis, hol kertészkedett Sándor hatalmáb* vagyon; úgy énis midőn kedves Leveledet vettem, a gyengén zöldellő tavafzi vetések között sétálván nem Alj Basa tornyos csalmájáról sem annak tündöklő fegyveréről hanem a szépen ki kelő árpának és zabnak vékony szállairól gondolkoztam, és azokat csudáltam. Sok ezernek egyfzerre való
 10 látásával hizlaltam fzememet és a közöttök lévő hasonlatosságon olly örömet érzettem magamban melly az utánnis nevededett midőn a szálokat egymás között külön vizsgálván mindeniknek növésiben különbözést találtam: valamint mikor egy szép tilalmas erdőben be lépvn; első tekintetre az egyenes fáknak szállai mindenb* hasonlokknak láttzanak, azonban mindenik más képpen serdült,
 15 nevededett és terjefztette ágait ----- Illyenek az emberekis, //

[36v] Iok ezer közzül alig találkozik egy pár ki fzemélyében egézfzen hasonló lenne egy máshoz. Hát még a fziveknek sokféle tekervényes vándorlása mennyi külömbséget okoz érzékenységeinkbe*? Nem tudom Vieland tükörébe lehetné csak fázad rézfétis látni azon indulatoknak mellyek egymástól
 20 külömböztetik ezt a két lábu tollatlan madarat. ----- Én most csak nézésre 's halgatásra adtam magamat; és ha azt meg unom le fekfzem 's addig alufzom mig ftrása Mesterem valami nagy pecsétű siető Levéllel fel nem ebrefzt, akkor fzememet ki törölvén első kételkedésem az ha éleké, az után mit kezembe ád elolvasom, parancsolatomat ki adom, meg fordulok 's elalufzom: hejába
 25 idéznek Rákos mezejére a rezes homloku vállafztott Pluto fiaiival – – – hafztalan recseg a trombita hejában mutatod a zöld mezőn fáguldozó fzpáhykot 's feltúrt karu Jancsárokat, hejában kiáltják vivat! mert én alufzom, és azért fel nem ebredeks, hogy egy mulando tömjény füst után kapdossak. Me non oracula certum Sed mors certa facit. Pavido fortique cadendum est: Hoc satis est dixisse
 30 Jovem! – Két fáz ezer //

gyilkos közzé vagyok énis számlálva, ott a fzerencse úgy meg találhat mint a halál, én reájok bizom a dolgot. Hanem egy jo Barátnak meg öleléfire ugyan fel ebredeks, és fzinteugy fel ugrom ágyombol azért előreis örvendek, mivel reménlem, hogy kevés ideig elhagyván a Darvaknak notáját 's tántzát Teis meg
 35 fogfz jelenni azon a Márs mezejin, és ott egy homok dombon meg álván, előre fogod ofztani magadba kinek a kofzorut kinek a csillagot fzélesebb pántlikával, kinek a nyakba valot, 's kinek a mëllyre valot. F. Csáfzár könnyű Lovassai tegnap elidulának filesia felé mondják Lusnitzky özvegyét felváltani, ez pedig az ujj bitang orfzágban mégyen hizni, már én néked kívántam eztis; bár csak⁴⁰
 40 gurusolni tudnék! de hafztalan mert Legiokat akar állítani Groff Moritz, mert ő csak egyedül kíván lenni a ditsősség templomába. – Mult héten Grof Miklossal

⁴⁰ <én>

találkoztam Bécsben, kérlek unfzold mindenképpen hadd kérje a vice
kancelláriusságot, mert már a mint sejdítettem ő felségeis hozta elő néki, de ő
mint nagy Lelkü Cato nem hajlott, és az ingerlésnek meg eddig semmi
45 foganattya nem volt, én már a magamét meg tettem nálla, tudom nagyon bírod
Lelkét, Örössön meg jelenik kevés idő múlva //

azért az oda valo Musák Notáján szolj néki, énekelj, hadd szolgáljon
Hazájának, de ne mondezt mit irtam, Az emberekkel lőtt megbékéléseden
örvendek, bár ülhetnék a Tarna partyán veled és szedhetném begyembe azokat a
50 szép gondolatokat mellyek az ég és a föld⁴¹ között határ nélkül futosván,
Teremtőjekben meg akadnak /:mert én azt vélem, hogy a gondolatis teremtés-:/
az Istent veled imádtatják és Lelkoddal az embereket szzerettetik! – – Csak azt
várom, bizonyos alkalmatosságom lehessen melly által egy szép Magyar
imádságos könyvet számodra versekbe küldhessek, ha abból fogsz könyörögni
55 elhíved tudom hogy vadnak olyan Poéták kik a kerefztfánál tudnak írni. A
pifze orru Leányoknak lefzsz miből foháfszKodni. Azonban nem tudom miben
kárhozathatnád magadot eddig irt munkájdiban, én azokban Erkölcsi
Tudománynál, kerefztyénségnél, jozón okoskodásnál, és szívet ható szép
gondolatoknál egyebet nem találtam; ha ezek kárhozatra valok, ha ezek semmik
60 égesd el munkájdidot, és keresd abban végre szomoru gyönyörűségeidet, hogy
midőn olztán az úgy nevezett Helycon fiaji Voltair kaptáját 's Metastasio
rámáját oda hagyván írásidnak íratására mennek 's könyveikkel hamvait meg
áztattják, akkoris ezen illendő gyáfzolzást nékiek meg tiltsad mint
méltatlanoknak mert azokis! – – //

65 [32r] Egyébként az ugyis minden Könyvszerzöről értetődik hogy
munkájában jámbor erkölcsöket fessen, és magais jó életű ember légyen, más
Képpen a Könyv tűzbe való, az Irót pedig Kalodában kell vetni. – – –
Még arra is emlékeztetném a Griffet, ha meg engedné mit ama Velentzés
mondott volt: *Siamo nati Veneziani e puoi Christiani*. Külömben az Áziai
70 Hertzeg Alfzonzynak erkölcsi fedhetetlenek, és én már azt véltem hogy a mi
Nevezetes Piaristánk annak Ki nyomtattatását minden tovább való akadály
nélkül magára vette, nem lévén szükség azt vizsgálás aláis küldeni mivel olly
Könyvnek fordítása melly nem tilalmas és minden orfzágainkb* szabadon
árultatik. Mind ezekre nézve itéletem szzerint halálos véték lenne azt
75 feledékenységre kárhozatni. Azért én a Te gondviselésed alá ajánlom, mert az
ugyan Haller magyarságával vagyon által téve.

Gloria vos acuat, vos, ut recitata probentur
Carmina, Pieriis invigilate Choris – –

Fájdalom! ha egéfsz Hazámat olfzve futomis nem talállok többet, sem mást
80 rajtad kívül kinek e Két verset irhassam. Besenyey György munKájitis
Küldezetik nekem darabonként; Pop most érkezett meg és még Kőtetlen
fekszik lotzámon⁴², mig tovább mehetnék ajánló Levelét olvastam 's csak
hirtelen //

⁴¹ <a föld> föld

⁴² <a> lotzámon

láttam, mely nagy a Sas, és mely Kicsiny az Ökörízem. Ő ugyan hafznos
85 Térítő léfzen ha egyfzer a Te munkáidot olvashattya – – – – –
Hellyesen emlékezel, és értem tréfádot az ölbe való Tzenk és török lóta előtt
esett történetről, de én ugy rozfz volnék a magyar ige hirdetésére, mert igen rest
vagyok és a bucsu járast nem fzeretem.

A mi volt Erdélyi Püspökünk halálával válék meg fzegény Orfzágunk
90 fzellyétől, testit vízfza vitték ugyan de nem tudom ha ⁴³ott olyan áhitatossággal
fognaké imádkozni Lelkéért mint meg érdemlette. Néki történt halála fzerint
lehetne ezt írni firkövére:

Midőn Dáczában vefztené dézmáját
Bajtai, Ki hozván Püspöki ládáját,
95 Aradon Kólika fogja Köldök táját
'S Porba veté velle ÉrseKi Kutsmaját.

Mondják a Kamara Posenbol feboss postát Küldött mind a Test után mind a
pénz után mellyet már némelly fzerzetesek rfzéről kiknek adós volt el vittek,
mivel azon adosságoknak ki fizetésére hozta volt magával.

100 Nem tudom MiKlos Ur hogy vigafztalja magát mert azon halálozás engemis
csak nem a guta ütésig fzomorított, azolta nemis kívánok véle találkozni; minap
tudom Bécsben rándult volt holmi dolgainak igazítására, most N.fzombatba fog
lenni, hirelik ugyan hogy//

hogy ujra a Genevai Tó fzellyére akarna⁴⁴ menni. Én ugyan néki házasságot
105 javasolnék, és egyedül ezen okból KivánnéK velle találkozni. Egy reggel reámis
a Poéták betegsége jött volt és fzomoruságom csak nem meg fojtott, mig
orvosságra nem akadtam, végre ilyen versekre fakadtam:

Siralom az élet, inség, nyomoruság,
Álom, nem egyébb a leg fzebb iffjuság,
110 Bölcsönket rengetik kin, és fonyorúság,
Minden öröműnKnek vége fzomorúság!
Ember! hogy apafzfzam Könyvemnek árjait,
Mond meg hogy enyhitem fzivem fájdalmait?
Hogy felejtsem halál Kegyetlen fogait
115 KiKkel meg eméftté Forgácsné napjait?
El jött mint a mord fzel tavalz Közepében,
'S Bé fujván Barátom virágos Kertyében
Kedves Liliomát kit tartott ölében
El hervaltá, 's veté Simnak mélységében.
120 O! Ki nem kesereg? ki nem fzanakozik?
Tudom hogy olly Kemény fziv nem találkozik.
Nem vitt ő magával Semmi méltóságot,
Eltében fem kívánt magának nagyságot:
De most árván hagyá a fzelid jóságot

⁴³ ott – beszúrás

⁴⁴ -na – beszúrás

125 'S a ritka példájú Kegyes jámborságot.//
[32d] Ne kérdezd halandó egyéb Jóságait,
 Férjét hogy szerette és több RoKonait,
 Hogy tudta szívelni Hazája fíjait!
 Mind ezekért Isten meg áldja hamvait.
 130 Hanem melléd velem im ezt író kövére:
 Itt nyugfziK ----- Bottyániak vére
 Ki még alig jutott élte fengéjére,
 'S Már halál vezette koporsó széllyére,
 Gyáftt hagyván Forgácsra szerelmes Férjére.
 135 Álj meg o! vándorló ne szánd Könyveidet,
 E' csendes halomra fordicsd szemeidet
 Mellyben halál zárta minden dífzeidet:
 Itt porban szemlélhedd leg szebb reményidet.

Igy írártam és mostis Kesergem azt a drága Groffnét, kerefzt nevét nem
 140 tehettem verfeimbe mert foha sem tudtam, külömben nehezen felejlhettem volna
 el illy hamar.

Azomban Te mondásod szerint, il mondo va da fe, a világ fársángol, Te
 pedig az alatt szép verseket koholíz, Nyelvünket szépitéd, és ujj szokat találíz
 gondolatidnak ki fejtésére: Ötven öt esztendő Bóldog Kopalz! Ki tudta volna
 145 Közülünk léleköröd nélkül az irigyféget butának, a bienféancet illendőségnek
 vagyis bévett illendőségnek, a hívek mezejit harmatofnak mondani fattóbbi? – –
 – – Ki tudta volna Közülünk ama tudos és gyönyörű hat verseket úgy fordítani
 magyarra mind Te? Les honneurs passagers. etc.//

[33r] etc Ki tudta volna? Egy fém. Nem rejteztem én el Barátom, mert nints
 150 miért. Hanem gyengeségemet esmérvén, Lelkem tanásából meg vonom
 magamot, és azt vélem akkor nagy fényesslégben vagyok mikor árnyékok alatt⁴⁵
 mulathatok és ott delelhetek. Ha léfzen valaha ollyas piatzra való munkám
 mellyet magamis szerethetnék, hidd el elébb veled Közlöm, azután itéleted
 szerint Vulkannak vagy a – – – – – adjuk. Multnapokba⁴⁶ a szajna partyára
 155 vittek vala⁴⁷ gondolataim. Bécsb* kívánta egy valaki tudni hogy mulatom
 magamot ezen az orfzágön.

Kutak versekbe a mint folytak így szollattam:

Au reste vous voyez que ma Muse
 Est moins triste, et moins solitaire,
 160 Et moins atrabilaire,
 Ma Muse m'amuse et m'abuse.
 Elle vient dans ma folitude
 Par fois semer des fleurs,
 C'est une Maitresse dont les faveurs
 165 Ne me derobe point a l'étude:

⁴⁵ alatt – beszúrás

⁴⁶ multnapokban; n – beszúrva

⁴⁷ < ujjra> vala

Je lui confie mes erreurs,
 Et les plus cheres de mes folies
 Doux sentimens de la vie
 Tendres Idoles de mon Coeur!
 170 C'est elle qui vient me consoler //
[33b] Lorsque la Noire Envie
 Jalouse de mon bonheur
 Voulut verser Sur ma Vie
 L'amertume et la douleur.
 175 J'espere que cette année
 Aura changé ma destinée
 Et que mon ame pourra se livrer
 Aux transports de L'amitié.
 Quel plaisir ma Chere Amie
 180 De mener une paisible vie
 sous un toit humble et tranquille
 Loin de la Cour et de la Ville!
 L'Etiquette ne vient point ici
 Chargée de rangs et de Soucis
 185 Disposer de mes jours heureux
 Elle ne traîne pas ses Lambris
 Ni Ses ennuis dans ces lieux.
 On est maître de son tems –
 On est heureux par sentimens.
 190 ----- etc.
 Nous avons ici des Masquerades
 Et des jolies serenades,
 Ce sont des jeuns Paisans
 Qui se demènent nuit et jour,
 195 Ils chantent leurs airs de Manans
 se marient, et font l'amour. –
 A Vienne on ne voit pas les Noces;
 La on la met la belle en Carosse
 Et sans autre forme de mariage
 200 On la mene a son ménage.//
[34r] Cela est triste pour la Fiancée:
 Ici on fait plus de tapage
 Et plus de prestige d'hyménée
 Qui paignent les meurs du premier âge –
 205 Ici la Future est portée
 D'un gros bouquet Couronnée
 Avec sa dote et son trousseau,
 Sur un Chariot guirlandé
 De six gros boeufs attelé.
 210 Ce spectacle est bien beau.
 Pendant qu'elle est promenée,
 Et qu'elle tient la tete penchée,

Voila qu'arrive Michau
 Bride abattu sur un biclet
 215 Avec un habit tout nouveau
 Plus fier qu'un Cadet;
 Et à peine ot' il Son Chapeau,
 pour faluer les afflistans,
 Que Couvert de joujoux et de rubans
 220 Met pied a terre, faut sur le Char,
 Et tout en triomfe comme César
 Enlève la Belle á ses amans. –

A Tótók itt úgy házasodnak mint a Csere bogarak. A Pap nem győzi hirdetni a fok házasságot. Irtóztató szapora Nép ez! Én az Obristleut*^{tomal} György
 225 Úrhoz fogok menni vadászatra, és ha Isten éltet hustis ott fogunk hagyni a régi Benedictinusok Kőfalai Között.//

Nékem ez lélzen minden fársángom, hallom Pestenis csak Kornyadoznak az iffjak, Bécsbe pedig lárvát fem kapnak eleget a Kif-betyárok és a Kotyálfzó szépek, de hadd bolondozzanak, majd hamvat hintenek a homlokokra – – azon
 230 iffju vitézeknek ugyan Keserves lelfz a fársáng kiknek most Olafz orfzágban kell utazni, mult héten Komáromnál a leg csattogobb hidegben költözött⁴⁸ által a Dunán Preifz gyalog serege, Hont Vármegyébe hagyták a jó majoránnás Kolbáft és a fejr pogácsát. Meg válik mit végez a Verfzályi Követ Kit most Küldött Lajos Katalinhoz.

235 Berlinbe rövid volt a felelet. Bécsbe Ki nyomtaták Trattnernél a⁴⁹ Lengyel Orfzági ofztozáshoz valo igazságunkat, Ádám Ur azt írja nekem, hogy annyira⁵⁰ meg herélte ezen munkáját az Udvari Polgárság hogy szégyenli szüleménnyinek mondani. Most olvasom, de ki tudná azt a fokféle PerfzeKrényekből kifzedet álitásokat 's Diplomákat elő számlálni? – Azzalis nevelném talán
 240 Lépdagadásodat, azt pedig nem kívánom, főt inkább azon kérlek, hogy egéflégedre különös gondod légyen, és a fűrű gőzölgéseknek ne add által magadatot⁵¹, társolkodjál csak vig Musáddal az elofzlattya nehéz kedvűségedet, Barátodnakis ugy ferezhetfz gyönyörűséget egyedül. Isten hozzád

B

245

⁴⁸ -őzött – beszűrés

⁴⁹ a – beszűrés

⁵⁰ <ugy> : annyira

⁵¹ -ot – beszűrés

19.

[47r] Bánkefzei Gunyhombol 8dik Juni 773

Méltóságos Báro Orczi Generalis Urhoz.

1.

Mély álmomból felebredztél
5 Lantodnak szép hangjával:
Bámulásra kényfzerítél
Tudos Musád ízavával;
Hogy nézném a fzerencsének
Álhatatlan forgását,
10 'S egyenetlen Kerekének
Bolondos mozdulását.

2.

MiKép jött ki a Templomából
Jégnél líkabb lépcsőkön,
15 És Császárnak Udvarából
Hogy tűnt alá felhőKön:
Mikép fényes Cselédeknek
Tojóngó Csoportjában
Elegyedék, 's fzegényeknek
20 Réfzt ada mafzlagjában.
Fő Baráttya KirályoKnak
Kikkel fšovetséget tett,

3.

Fő Bálvánnya halandoknak
25 KiKet már megfzédített.
Vallyon hol volt mulatása
E csalárd Istenségnek;
Mig erdőKön volt laKása
Az Emberi Nemzetnek?

4.

30 Nyilván füst ajándékait
Nem Kívánták Juháfzok
'S nem tíztelték oltárait
AKKor fzelid Páfztorok.
35 De mind addig incselkedett
Együgyű Halandoknak
Miglen egyet Királlyá tett
Ki lett Ura másoKnak.

5.

40 Ennek mondják hogy Álmában
 Arany páltzát tett Kezében,
 Ki fel Kelvén valójában
 Nagyra vágyott fízívében.
 Majd patakoK fenekérül
 45 fzedvén szép Kovacsokat,
 Czérnán büfzke feje Kőrül
 Tüzegette azoKat.

6.

Börit legfzebb Báránnyinak
 50 Le huzván meg fzarította
 'S Némely réfzit tagjainak
 Azokban taKargatta.
 Leg első büfzKeséginek
 Kegyetlen volt Kezdeté,
 55 Mivel bárányKák vérinek
 Bére lönn öltözete.//

7.

(47v) Igy Társai eleiben
 Meg jelenvén egy reggel
 60 Már parancsolta fízivébe*
 Hajoljanak térdekkel:
 Megis lönn: mert ezek látván
 fzerencse ajándékát,
 Adá, KiKi le borulván
 65 Jobbágynak maradékát.

8.

Más nap az Ur tífztségeket
 Ofztogata másoKnak,
 Ofztán titKot 's fzencségeket
 70 Ajánla Öltároknak
 Majd erősedvén ezekben,
 Mesét költe Papoknak
 Hogy őkis Segrestyéjekben
 fzolgálnának Uroknak.

9.

75 Halhatatlan Istenekhez
 Vivé fel eredetét,
 Mondván hogy eltűn ezekhez
 Itt végezvén életét.
 80 Igy terjede fzerencsének
 Végre el tífztelete:

És emberek inségének
Ő Lőnn első kezdete.

10.

85 Roncsátok el Kerefztyének
fzerencse oltárait!
Kerüllyétek O! Emberek
Királyok Udvarait!//

Nem tudom, a Magyarok hogy kerülnek el, de tavaj fzentzen Zabola házat
90 építének, már most Posonyban zállog házat rendelnek. Boldog Isten! melly sok
fzégyent és nyomorúságot okoz az Embernek⁵² önnön nemének faporadása. Én
ugyan álmombol kevés ideig felebredtem, de még csak félig nyílt fzemekkel
nézem egyfelől az UdvaroKnak fézfKelődését, másfelől a Nemzeteknek forsát.

95 Annak a lotzán ülő Öregednek nem tökkel ütötték fejét mert ugyan meg
mondá az igazat a Gazdának és ugyan le festé amaz agyatlan vén Alfzsonyt.
Majd a Homok Dombon többet befzéljünk felölle, talám, én ugy hízzem, hogy
leg alább a nevetés f szabad léfzen. Azonban Jövendő mondó lettem, és
Nemzetemről jót remélek. Be nagyon ohajtom fzivem egézf indulatiból azt a
100 fzerencsés fzezpillantást mellyben Tégedet ezen mulandó föld golyóbison
látnom engedtetik! Melly sokfzor fogok kebeledben borulni, és ott el ájulván
halhatatlan réfzeiddel eggyesülni? Mennyifzer foglak megölelni? és hányfzor
fog Lelkem feléd repülni addigis. Isten hozzád.

B

20.

[48r] Bánkefzei Gunyhomból fz. Jakab hav*k 28dik Napj* 773.

Méltóságos Baro Orczi Generalis Urnak!

Nem ok nélkül alufzom én Barátom, mert az egyenetlenség a Kerefztyén
Nemzetek Közzé fujván mirigyes lehelletét, már az erőfzakot fel ebreftette,
5 fzfomfzédot fzfomfzédjára támafztotta; s ki tudja fzent oltárainkatis ma holnap fel
nem fordíttyaé? Az emberi oKosKodásnak tudod hogy vége bolondság: már
pedig ezt a fzfáz ebfztendőt tudos fzfáznak nevezik a mái bölcsek, én ezt nevetem,
bifulok rajta, 's el alufzom. De ne véld azt⁵³ hogy álmom csak olyan légyen
mint Diána fzegény fzeretőjéé, vagy egy máKtol el alutt Tóté: soKfzor
10 érzékenységeim elmémet mint egy falra mutató üveget Külőmb Külőmbfőle
árnyékokkal betöltik, és így jövendő vagy mult dolgoKnak látásával lelKemet
gyönyörködtetik. Nyilván láthatatlan lélek az Ki testi érzékenységeinketis néha
annyira ragadja magával hogy ezer mért földéken által Kedves Barátainkhoz
tűnvn ott vélek tárfazkodunk//

⁵² <az önnön> önnön

⁵³ azt – beszúrás

15 és a távul lételt meg csalván így látogattyuk egymást véletlenül – EKéppen ragadtatom gyakran énis hozzád és ott az Y*knak farsárol barátság Kebelében vélled befélgetek. Jobb azért nékem alunnom, mert leg alább akkor vélled lehetek, holott ébrenlétemKor Vasas feregemnek nyerge, bugyogója, Lova 's Kent faruja elmémbe ötlődik, és annak Kinos gondviselélétől csak Nap le
20 mentével szabadulok.

Bessenyei Sándoris a mint írja Márs isKolájában jutott, meg válik ha ezen irgalmatlan tekintetű Istenség olly Kegyelmes léfzené néki mint valaha voltak Minerva és Venus. De mit itélsz állapotunkrol ha a mi Annibálunk mostani betegfégeben meg találna halni? hol talál Udvarunk olly fszámvető 's fszám tarto
25 vitézre Ki annyi ezer Katonának maga fzeme előtt minden eíztendőben ujj ingeket varratott, és a mi tzérnájából meg maradott azt ágyuk öntésire, 's egyébb fő hadi Keteputákra fordította? – – – bezzeg ez ám a Kérdés! és ma Bécsben egyébről nemis befzéllenek. Hát a Te Mézet gyűjtő bogaraid//

mit mivelnek? azokat nem valami Pyrrhus vagy Friderik tápláljaé? mert ökis
30 hadakozó állatotKák és fulánkjaikkal oltalmazzák magoKat ha valaki meg bántya? A mi Világunk most azt írathattya leg inkább, hogy igen sok fegyveres embernek ád enni; – még eddig Magyar orfzágba ugyan Tertullianus fzerint: *plus Togae, laesere Rempubicam quam loricae.* igazis, mert Pálffi János, Károlyi Sándor, 's több régi vitézeink Hazánkknak egézf életekben annyit nem
35 hafználtak, mint most eíztendő alatt egy fz. István Kerefztyét viselő fél német fél tót parokás Irodeák árt Magyarok királynéja Posonyban hat napokig mulatott, és a mint hallom az aranyat mindenfelől bőv Kézzelel öntötte: Boldogságos füzű Apátzáinak adosságait Kifizette, 's meg azon Kívül eíztendőnként négy ezer forintokat rendelt nékiek míg a Primásság üres
40 léfzen: utollyára annyin fognak rézfefülni ezen jövedelemből hogy nemis marad⁵⁴ valaki ki ezen fő Papságnak tételit kívánná. Nem ugy vagy on a mi dolgunk Erdélybe. Ott nem régen egy óláh Püspökséggel fza porodott az Papi Urrend mondják hogy e fzerint Érsekünkis lehet, melly által//

általl nemcsak Testünkkel hanem Lelkünkkel is el állunk Magyar orfzágtól. főt
45 meg több ilyen dicsőféges változásokat is reménlhetünk minekutánna a mostani iffju Trajanus Hazánkat meg járván ott ama régi nagy emlékezetű Elöljárójának Kőből rakott uttyain fel 's alá fog futosni, hol hajdon a Vitéz Arzatzidesek és Mithridatesek sebess futó lovassaikkal prédára nyargaloztak, 's a Romaiakot hol üzték, hol pedig előttök önként meg fzaladván az üzőKet futás Közben fűrű nyíl
50 esővel elborították. A világ részei megváltoznak. *Majd ott*⁵⁵ *Páris lefzen hol rég fzeben vala!*⁵⁶ Azonban⁵⁷ én csak azt híszem, hogy ez a mi mostani világunk nem a leg tőkélletesebb; és hogy annak jelen valo állapotya nem tölti bé Istennek azon tzéljait mellyekért teremttette: ezen tzélok vagy végek elébb nem tellyesednek bé, hanem más jövendő állapotban. Örökké való boldogság lefzen
55 jutalma a joságos embernek; és örökkös fájdalom büntetése a hamisoknak. Mars

⁵⁴ <lessen> marad

⁵⁵ ott – beszúrás

⁵⁶ Majd Paris lészen ott hól most fzeben – így kezdte a mondatot: átjavítással, kihúzással <ott> ráírással (rég), beszúrással (ott) alakította ki az új változatot.

⁵⁷ <mindazonáltal>

sisakja alattis lehet így gondolkozni. miért ne fzeretném a fzántást vetést s' a gajos földet melyből én is lettem? Hányfzor nem mondom magam magamnak: *Vos, Cinis exiguus, gelidaeque jacebitis umbrae*. Egy kis marok hamu 's hideg árnyék léfzek, de még akkor is foglak fzeretni

60

B

21.

[702 r] A kenyér mezei Pór

Scilicet et tempus veniet, quum finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exesa inveniet scabra rabigine pila,
Aut gravibus rastis galeas pulsabit manes,
Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulcris
Virg. Georg.: L.1.

5

Tündér Ilonának híres orfzágáb*
A mint Allvintzről mézfz Marosnak folytáb*
10 fzip mező terjedett Erdélynek torKában
Mellyről mit olvashatfz Magyar Cronikában.
Keletről a Maros 's Kenyér vize folyák,
Kik arany fővennyel bőven ifzapolják,
Délről a Hunyadi Bértzek árnyékolják,
15 Nyugatról 's éjfzokról nagy bányák árKolják.
Régen Mars mezeje, most Céres tanyája;
Ott tompult vala meg Bátor⁵⁸ fzyblyája
De majd meg érKevén Kenési⁵⁹ i Dandárja
Ott fetrengett porban Törökök Csalmája.
20 Tráján arra repült uttyát ottis hagyta
'S e munkáját idő ámbár ostromlotta,
Fenn áll bosfzujára s még el nem ronthatta,
Josef minap azon fzekelet hajtatta//
[702v] Rég nem fzállott olly sas közép Dáciára: –
25 'S mivel fzegények*k jött volt hallására
És inkább Kösségnek igyelt panafzfzázára:
A Nép mindenfelől todult látására.
Egyedül egy agg Pór Tráján uttya mellett
Földjét fzántogatván Csáfzárta fém nézett,
30 Hanem némelly Ember kaponyákat fzedett
Sisak, kard, tördarab 's egyéb afféléket.
Ezeket rakásb* vetvén, fzepek Tulkait
hajtván, tartogatta Ekének fzarvait

⁵⁸<Kenési >

⁵⁹<Bátori >

- S' Nemis látván Jósef repülő hintáját
 35 Refzkető Kezekkel vitte barázdáját.
 A Császár ezt látván szekerét állította,
 És a szántóvetőt magához szóllította,⁶⁰
 Ki legyen röviden őtöt meg tanította,
 'S hogy kérne valami kegyelmet biztattya.
 40 Mit kérjek! O! Király mond a pór. Jósefnek?
 Tehetédé jobbá gyümölcsét földemnek?
 Avagy meg fordítván rendjét Természetnek
 Vízfza hozhatodé hajnalát éltemnek?
 E föld kit mivelek Össimis szántották
 45 Véreket érette fok izben ontották,
⁶¹Ime bizonyították e néma barázdák
 Bár szoljanak értem e rosdás koponyák⁶² //
 [703r] Azért Császár ha mi kegyelmet mivelhetfz,
 Meg kölfzönöm ha e csontoktól meg menthetfz,
 50 Helly⁶³ van ⁶⁴szekeredbe ⁶⁵belöllek el vihetfz
 Nefze – Istenhozzád repülj míg repülhetfz.

22.

[49r] Bánovetz au Comitat de Trentsin le 9 aout 773.

Je vous fois bien obligé mon cher Orcanes de l'avis salutaire que vous me
 donnez: je tacherai d'en profiter non pour faire ma fortune, mais pour le doux
 plaisir de vous avoir des obligations, Homme Vertueux! Les sentiments les plus
 sacrés que vous avez pour moi, Vous inspirent sans doute. Mais Bayard me
 5 connoit-il? Mais Bayard est toujours juste? Helas! je rougis pour les hommes
 lorsque je dois vous avouer que c'est pour complaire à L'envie que je me mets
 au niveau de ces esprits qui croient me connoître: trop heureux si en m'amusant
 à des bagatelles je puis dérouter les Curieux et peux demeurer inconnu. J'ai lu
 Voltaire dans la fougue de ma jeunesse, en m'amusant il m'a guéri de beaucoup
 10 de préjugés, et je le laisse encore dormir quelque fois sur ma table: mais les
 deux filles d'Epaminondas, et la mort de Caton font cachés sous mon duvet, et
 me suivent partout. La Cour que je fais aux Muses est un passe tems bien
 passager: je ne connois rien de plus inconstant que moi de ce côté-là. Je les
 traite comme on traite les coquettes, mon attachement est d'aujourd'hui à
 15 demain.//

⁶⁰ <hivattya> szóllította

⁶¹ <szoljanak most értek> Ime bizonyították – fölébe írva, majd tisztábban a sor végén

⁶² Bár, értem

⁶³ <Im>

⁶⁴ <mint látom>

⁶⁵ tehetfz A mondat eredeti változata: Im Helly van mint látom szekeredbe tehesz, ebből alakította ki áthúzásokkal, fölébeírással az újabb változatot.

[49v] De bezzeg mélyebben vagyon fzivembe mettzve Nemzetemnek forsa.
 Ezen holdnapnak ötödik Napján seregemmel edjűtt ide Trentsin vármegyében
 Boflätta nevű helységben által KötözösKedtem; le nem irhatom hány rendbéli
 20 érzékenységek váltottáK⁶⁶ fel egymást csak hamar fzivembe* ezen ide valo fok
 fzegény Nemellégnek látására. A mennyivel Morvához és több felső
 orfágokhoz közelebb vagynak a majmosság annál nagyobb és a fzegénység
 annál tapafztalhatóbb. Én Vág Ujj-helly mellett mindjárt Morva szélin vagyok:
 minap a határokat meg nyargalván Verner jutott elfzembe mikor Katonájival a
 25 Körül fágodozott: Obesterűnk itt marad Bánovetzbe egézf Regiment bottyával
 edjűtt. Most jut elfzembe hogy minap Posenbol Landerer Uram
 Kedveskedésiből bizonyos Kártigám Török Kis Afzfzony történetit
 nyomtatásba* vettem. Ottis hadtam B. Kéfzi fzfomzfedomnak mert igen izetlen
 magyarságúnak láttzat lenni; lehet hogy a fok raKofgatás között még az
 30 olvasásis ellenemre volt. Ugyan az idő tájba egy dicséretes Piaristával jövendőt
 mondattam, arról, hogy vallyon a Magyar nyelv fogé valaha virágzani vagy
 talám egézfzen eltemettetni. Ime ezt felelé Sybillája: Aequa petis, tamen haec,
 quae fperas vota fenescant. Már vállalf ebből a mit akarfz.//

Minapi írásod fzerint csak nem Tündér Magzatnak tevé. Ha igaz, hogy a
 35 Csalmások a Görögöket meg verték, most ugyan tudnék jövendőt mondani. De
 időm nintsen. Élj foKáig és fzeressed azt a Ki Tégedet holtig tífztel.

B

P.S. A K. Griffnek Tífztyétől fogod venni a Bécsből Küldött imádságos
 Könyvet de Kötetlen lévén a Képekre vigyáztass a kötővel külön* el
 40 hányodnak. Griff Uramnakis küldöttem egyett. Leveleidet igazítsd Galgotzbol
 Trentfinbe. Isten hozzád. Vajha én lehetnék ama Barát Kire orvosod
 javaslásából fzukséged vagyon, levegő ég változtatása gyanánt! talán egymást
 gyógyíthatnok.

23.

[50r] Boschátzai Dio fáK alol 8dik 8bris 773.

Báro Orczi Generalis Urnak.

Hafztalan ebrezfgetfz Társ vigabb notára,
 Mert hogy telepedtem Vág zugó partyára
 5 Lantom függefztettem fekete fzil fára,
 'S Lassankent igyekfzem más élet modjára.
 Nem a nagy buzgoság téfzen illy változást:
 Tudod hogy az idő ront minden alkotást,
 Ő hoz tagjainkra vénséget rothadást,
 10 Ő fzeréz Lelkünkben külömb oKosKodást.
 Ha vénül a Kertézf nem mivel rosáKot,

⁶⁶ Eredetileg: érzékenység váltotta. Ráírással alakította ki a végső változatot.

- Nem épít hívságos tornázt házatsKákat,
 Hanem inkább ültett hafznos gyümölcs fákat,
 'S fony afzalójában füstölő léfzákot.
- 15 Többnyire páráKhoz Kapnak a halandok,
 Mellyek mint az álom, könnyek és mulandok,
 Ollyanok mint magunk nem meg maradandok,
 Az örökös jóra Kevesen hajlandok.
- Egyik oltárakhoz lapul vénségében
- 20 A más pénzt bálványoz Korosb idejében,
 Ez belé betegfzik fok építésében,
 Amaz gyönyörködik fzámtalan perében. //
- [50r] Mennyi bolondságok várnak utollyára
 Mellyekkel érKezünk halálnak partyára,
 25 'S alig irhattuk ezt egymásnak írjára,
 Itt feKfzik ki nem lön fenkinek Kárára.
- Harmintz efsztendeje hogy anyám méhéből
 E Világra írva jöttem hirem nélKül,
 Ezt minap olvasám Atyám egy Könyvéből;
 30 Ideje ebredgyek álmom mélységéből.
- Eleget álmodtam Hazámnak javára;
 főt ha fzellyel nézek Világ piatzára,
 Ugy tetzik álmaim lennének hafznára.
 De -----
- 35 Vagyon KrimieKnek egy roppant Ládája
 Melly azon orfzágnak leg nagyobb csudája,
 Neve tatár nyelven a Napnak BárKája;
 Vas annak oldala, Vas teteje 's zárja.
- Nintsen Anya-levél abban fe Tudomány,
 40 Nintsen Nemzetektől odarejtett Sákmány
 Nintsen imádásra benne fekvő Bálvány,
 Űres; s mégis féli az egézf Tartomány.
- Nehéz Vas rudaKon őrzik hét laKatoK,
 Kik úgy fűgnek rajta mint nagy Verő Kosok,
 45 Mondják kéfzítették a MenKő Kovácsok:
 Egyébb rfezfzeiről én most csak halgatok. //
- Erről azt hirdetik az egézf fzigetben,
 Hogy rég mig Emberek éltek eggyeségben
 E Lada nyitva volt egézf efsztendőben
 50 'S KiKi mindent talált benne fzükségéb*.
- Az eh Kőzeledven talált bőv afztalra,
 A fzmjü csak hamar akadt jó italra
 Halálos betegek leltek orvoflágra
 És a meztelenek Kaptak jo bundáKra ---
- 55 Egy Képpen töltötte fzivek Kivánságát,
 'S Lankadó Lelkeknek titkos vágyodását,
 Ott találta Dido Kedves Éneássát.
 Ott lelte Pilades gyengéltető Társát.

A Bölcs oda jöven mély tudományával
60 Valóban egyesült Természet titKával:
A Tudos könnyebben fért meg csimboKjával
Mellyet maga csinált szédelő agyával.
Anacharsys, Socrat, jártak e Ládánál:
Plato tovább akart menni több Társánál,
65 De szinte hagymálfzban esék Baráttjánál
Midőn Világokat koholt vacsoránál.
Boldog idők voltak! de hamar mulának;
Mert hogy a Nemzetek meg szaporodának
És majd Királyokat külön válfzfztának
70 Ezek a Ládára töstént rohannának. //
Egyik Követeket Küldött látására,
A Más katonákat elfoglalására,
Harmadik ágyukat őfzve rontáfra,
De bé zárá magát fzemeknek láttára. — — — —
75 Nemis nyilik meg már mondják a Tatárok
Mig e földön lefznek hatalmas Csáfzárók,
'S Bika csög tziemerű irtoztató Czárok
Kiktől szomfzfédoknak nem bátor határok.

Ezen csudálatos Ládáról sokat lehetne írni de talám az Európai fikárlott
80 nemzeteknek az illetén Láda már nemis tettezenék, annyira fel forgattuk
Természetnek minden Törvényeit. Loyola Gyermekének sorsát fzivemből
fíratom: ezen Társaság* az Anyafzent Egy Háznak leg dífzesebb ofzlopát
látom eldőlni — ŐK igazán a Burboniai Ház búfzkeségének áldoztatnak fel
minden egyébb fontos ok nélkül; Nem tudom Ő fzensége mi hafznát fogja
85 venni ezen véres áldozatnak. Majd Golgota hegyén egygyütt lefznek mind a fő
Pap mind az áldozat. Ha Cserey hymnussait ollyKor énekled emlékezzél
rollamis. Ki⁶⁷ ámbátor hideg köfzizklák között lakjam is hozzád valo tűzem nem
alufzik

B

90 P.S. Közelgető fzüretre György Uramhoz igyekfzem a Garam vize mellé.
Engem barátom Bécsbe csalogatnak, történhetik hogy jövő télen oda fel fogok
mulatozni. Ird meg nem rándulfzé fel azon nagy hangya bojnak látására? — —
Isten hozzád. Magadra vigyázz, hogy tavaji lép dagadásod ujja meg ne
Környékezzon. Éljd Kedvedre.

⁶⁷ <nek> A mondat áthúzás, helyesbítés előtti változata: Ki ámbátor hideg Köfzizklák
Között lakjonis. (Ráírással alakult ki a végleges változat.)

[51r] Bécsbe a Kápolzta Utzába Csillagfalvi házból.
Karátson Hv*k 14. Napj.-773.

Báro Orczi Generalis Urnak.

Justa petis, tamen haec, quae speras vota fenescent. Minap egy hires
5 Pythoniffa ezt felelé Kérdésemre, hogy t.i.: vallyon a Magyar nyelv fogé valaha
virágozni, vagy talám minek előtte virágzásaira juthatna el fog temettetni – ?
Ezen homályos felelet meg vallom gátolhatna akár Kitis fel tett tzéljáb* elébb
mozdulni, de éppen azon fenn tűnő gondolatok*k oka melly⁶⁸ azon kérdést
tétette velem, intselkedik nékem és talán csalogat szándékomban megmaradni 's
10 reménységemb* nem enged elcsüggedni. Miért nem engedhetett én nekem
Mennyei Barátom veled edjűtt itt mulatni? Talám fok rofznaK elejit vehettük
volna – – talám – – – Én már tizen négy naptól fogva itt a rettenetes Város
Zörgés Között fetrengék olly bámulva, hogy a fok ujjságok Között alig
válalázthatom Ki azokat magamnak mellyek szegény Hazámat és kedves
15 nemzetemet illetik.//

[51v] Ágis Authora most a Nemes test őrzők seregéből Ki lépik, és itt
magának félzKet vervén a Proteftans státusoktól eftendőnkint 2000 fl. fog
nyerni. Jancsi ide való kövecségébe több nagy végzéffei Között ezen kötést is
meg tette *en la faveur de notre ami*. Freret azt mondotta volt: *que Les guerres*
20 *de Religion ont leurs Causes à la Cour*. Mi ha lehet Tchach-Gebal fényes
udvarát Csudáljuk, és a Scheccsiának módja szérint éljünk – Reménlem Tarna
partyára érkezvén iráfomot már ott találtad, mult postán ⁶⁹tráfá Mesteremnek
meg irám hogy oda érkezendő Leveleimet ide Küldje mellyek Között Tiédetis
várom. Landerernél láttam, hogy Budát ajánlásod alatt préselik, bár Cassándrátis
25 Ki bocláthatnok: Kérlek szánd reá a tavaji száz arannyot had lehessen egy tífzta
Magyar Könyvűnk, a többi Kölcséget magamra vészem – koldulással 's a mint
lehet. Azon könyvnek csak elől járó Befzédje arany betűköt érdemel: tehát
epedezve elvárom jó vállalzódot.//

A Mosquák ujja meg pirosíták Várnának Véres mezejit nem tudom ezen
30 csapások után vízfíza költeké a Dunán vagy ezen szégyenneket ott Kivánnnyák
elmosni⁷⁰. Bizonyos az hogy nagyon munkálkodik egy részé az okos világnak
azon hogy a Petropolyi és Constantinopolyi Udvarokat meg békéltesfők, és
talám azonniss hogy örökös frigyre hozzák: a Frantziaák már nem Kicsinnyé
nyerték meg a Görögök szívet – – – –

35 Banatus egézfzen Katona fubába fog öltözni Schichkovits szabatja meg néki
a ruhát. Most a Posta fíet többet nem irhatok. Éljj Kedvedre fokáig Istennek
Embere s barátom

B

⁶⁸ Melly<en>; áthúzással helyesbítve

⁶⁹ <ha>

⁷⁰ eltör – ráírással alakult a mostani szóalak.

P.S. Leveledet egyenesen a Bécsi Postára igazítsad, én még Két holnapokig
40 fogok itt mulatni. Groff MiKlos holnap indul Jofzágába de megint vízfza tér
Januarius elején.

25.

[52r] Bécs titKos falai közzül Fársáng Közepébe –774

Báro Orczi Generalis urnak –

Nyájas Házaflágnak lobogó fáKlyáji,
KiKet gyujtogattak fzeretet fizikráji!
5 Elégtetek tehát fizivem Keservére?
’S Im juték éltemnek gyáfzos idejére –
Valamint a Hattyu Kimulása előtt
Midőn nedves füvek közzé elvetődött⁷¹
Vonogláfi között éneKli Társának
10 Hogy eljött ideje Kinos halálának:
A Vizek meg álnak végső panafzfira,
’S Nyögéffél felelnek méltó firalmira
Ugy kívánnám énis pengetni lantomat
Melly jövőndölhetné fzomfzéd halálatom!
15 De fojtsad el Muám kinos panafzidat
’S Zárd fizvedbe holtig Nehéz fajdalmidat.

Jobbis Kedves Barátom mert tudom hogy fzomoruságommal csak nehéz
Kedvüségedet nevelném. Tehát Tarna partyárol irt Leveledre felelek inkább.//

[52v] De mit írnak? én Ki itt az Udvari fenyességektől vakittatván mindent
20 setétben tapogatok, botlom, ’s mint a csiga ha⁷² leg gyengébb fűhez érekis
természettől kézfizett váratsKámban vízfza huzom amaz érzékeny és meg
foghatatlan rízfzeimet mellyek az örökkévalóságonnis tull tűnnek ’s talám meg
unván magokat – – – onnésis hozzád Kiváncokznak – Holtig bánom hogy mult
őzfzfel Bécsbe nem ölelhettelek, hol fíatrapaságomat olykor le vetkezvén
25 barácság Kebeleiben némelly hívságos orákat⁷³ tölthettem volna.⁷⁴ Valahányfzor
az arany ōKōr udvarán által mégyek mindenkor fel tekintek ’s fohajtások Között
titkos fzemmel keresem ama fzerencsés fzobát mellyben a régi Triumvirátust
vízfza hozván egézf világrol törvényt tartottatok és a leg homályosabb
regiségnek túKōrében KuKutsálván világ-bíró Nemzeteket mint falra huzott
30 árnyékoKat fzemeitek eleibe vontátok, a jelen valót régeinek, a hajdonit
mostaninak találtátok, ’s végre Cyrus vendég haját Lajosnak, Fritz Kotzpergyét

⁷¹ A sor eredeti alakja: Nedves füvek Közzé midőn elvetődött. (Áthúzással, a sor elébe
írással alakult ki a végső változat).

⁷² Ha – beszúrás

⁷³ <nem>

⁷⁴ volna – utólagos beszúrás.

pedig⁷⁵ Sándornak hagyván, Tokaÿ bortol, Tudománytol és végre Barácságtol
rélzegettetek.//

En Nem olly boldog időben érKeztem ide, mert a mint jól tudod
35 Parnaflzusnak egyik Kedves Fija György Calvin 's Luther szárnyas Lovajira fel
ült⁷⁶ 's innét hirtelen hozzátok repült, engemet pedig a fzen égető Thaleffel
egyedül hagyott. –

Ha látod Kérlek Köfzöntsd fzommal, és mond meg hogy ohajtva várom
ujjságait. Az arany fzáju Kadika biztatott hogy talám ide el fogfz jönni etélen,
40 ezen reménység mégis táplálgat naponként az estve egy Magyar Testörző a
Játék piatzon azt mongya nékem hogy B. Orczi kíván velem találkozni, éppen
Obesteremmel befzélgettem, arra örömemb* mellölle el tűntem, 's végre
Kedves fíjadbán Képedet csokoltam, meg vallom hogy rendes változásokat
éreztem fzivemb* mert igaz ugyan hogy én Orczinak Nevitis fzivelem de mikor
45 Obesteremet oda hagytam azt véltem Lörintzel fogok találkozni: fíjad által
Küldött Köfzönetedet Köfzönöm, abbolis látom hogy fzeretfz. Ma Báyardnál
ebédelek ottis fogfz jutni efzembe. Én itt a Tänz-Csúrben még nem voltam, azon
áll-orcsás szabadságok éppen nem tsiklándoztattyák érzékenységetemet – itt most
Kardal tanulunk vágni, Tráján minap látta 's jóvá hagyta. Kérlek irj nékem
50 Magyar Ujjságokat. A Griff Madárnak csokolom körmeit, Téged pedig
fzivemből öllelek

B

Másfzor többet –

26.

[53r] Boschátzai Gunyhombol Böjt-más Havának 5dik Napján 774.

Baro Orczy Generális Urnak.

Ideje már egyfzer irjak Néked Kedves Barátom; minekutánna a Bécsi fényes
palotákat és oda való titKos pitvarokat untig laKtam volna; im
5 egyedülvalóságomb* tegnap vízfza térék, hol Barátimmal, különösön pedig
Veled, tifztább fzivel, 's derültebb elmével társalkodhatom. —

Ugy tettzik mintha Örflí fzenelőd előtt ülven fzíves gyengélkedéffel hallanám
hofzfzas halgatáfo mért érdemlett méltó panafzidat. — — — — — Ugy tettzik
mintha magamat mentegetném fzeplőtlen Baráclágod még nagyobb vétKesnek
10 tenne azzal a mivel bocsánatomat reménlhettem — — és ujj erőre kapván még
nehezebb vádokkal csüggefzteni hívségemet önnön fzívednek olly nemes
tárgyát — — — Ugy tettzik mintha lelKeinKnek fzeretetbéli KüfzKódései Között
mind Ketten elfáradván végre egymást fzívesen meg ölelnők — — 's Te nékem
egy ható magadhoz való fzoritással bocsánatomat örömmel jelentenéd — Illyen
15 's még ezeknélis édesebb árnyékok csalogatnak engemet Kedves Barátom: de

⁷⁵ Pedig – beszúrás

⁷⁶ ülven ráírással: ült

vallyon reménlhetemé bocsánatomat? – Tudom ugyan a meg engedés Néked
olyan gyönyörűséges lefzen valamint nekem //

[53r] most édes a félelem: mert hidd el hogy leg Kedvesebb
fzempillantásaim Közöttis KiKet talám az intselkedő indulatoKnak áldoztam,
20 még azoK Közöttis hozzád KivánKoztam; de sem ezen eltéKozlott órák sem az
azokkal Kelő maga elfelejtés halgatásomnak oKai nem voltak, egyedül a
Környül álló dolgok tartották függőben aKaratomat 's számtalanfzor tétették
félre már írásra fel vett tollamat – – – Hazámnak jövőendő romlásán aggottam
énis, és soKfzor mint egy közelítő Űvegen földünKnek fzinén most Uralkodo
25 Nemzeteknek valóságos erejeket, s Változás alá rendelt boldogságKbol
fzükségKéppen KövetKező elfajulásokat mélyen vizsgálván, mérő serpenyőben
tettem, és abból hanyotlo Hazámnak hol jót hol rosszszat jövőendőtem. Végre
Mustafa halálát 's Kata aszfony fzerencsétlenségeit halván Istenhez
foháfzKodtam

30 Arra Buda táján láttam egy Csillagot
Melly ott Várunk felett foKáig ragyogott,
Onnét mint a Villám Tengerig fzaladott,
sebessen vízfza tért 's fényében maradt.
Efzembe jutának Babilon falai
35 KiKhez rég csapdodtak Eufrát habjai,
fzemembe tűnének Memphis oltárai:
Roma 's Cárthágonak fofztott Tárházai.//
Régen fényes Tornokok most fzomoru halmok!
KiKben temetKeztek olly nagy Birodalmok –
40 S Ha Kérdeked mit hafznált akkori hatalmok;
Hogy voltak, csaK a lönn egyedül jutalmok –
Ezen látásoKtol mezfzfe ragadtattam,
Világ golyobissát marKomba forgattam
Földet, tengert, eget egyben olvaftottam,
45 'S Végtelenségekben Lelkemet futtattam.
Végre mi lefzfz Paris 's London lakossiból,
Mi lesfz Confuz fzelid Tanítvánnyaiból,
KiK most réfzegettek hívság pohariból,
Kérdém, mi lefzfz Álmus vitéz fjaiból?
50 Azonban a Csillag ragyogó fzárnnyain
KiKkel hofzfzan fénylett Budának falain
Midőn csudálkoznám Kegyes fugárain,
El tűnék EgeKnek dicső határain –

Igy reánKis fog jőni a for: most pedig mi bajunk? – Már a Tokaÿ bort
55 könnyebb vámmal viheted a fzegény Lengyelhez majd gazdagabb
Nemzetekreis útunk, és a császárok fasait Magyar Legióink Tengereken-tull
vivén a NapKeletieketis adó alá vetik, s aKKor reménlhetem, hogy vagy egy
Kényes Lucullus, vagy pedig egy Egyiptomi Tifztartó léfzeK – – – Már az
aranyak olly hatalma vagyon fzivünkön hogy azért mindent elKövetünk; nem
60 régen Parisba, abban a Lajosok fényes tömlőtzében azt a veszedelmes értzet

- véKáKKal Küldöttük.// Párisba hol régen a Sajna helyett Pactolust vélted volna
follnyi! Ne Kérdezd azért Barátom a Lojola árváinak Kintsét hova tefziK – –
mert azt jo Gondviselők kezébe hagyák mig csaK aranyra lehet szúKségűnK.
Tum facile, et pronum est Superos contemnere Testes; Cum mortalis, idem
65 nemo sciat – – Magyar orfzágon ugyan ÉrseKségekről és PüspöKségekről
gondolkoznak, Erdélynek Érseket akarnak adni sattöbbi de meg mind ezek nagy
titoKban vadnak és ezen változások a Környül álló dolgoktól 's Kúlső polgári
történetektől függenek. SoKat akar a fzarKa de nem bírja a farKa – – ha szabad
nagy dolgokat illy Kitsinyekhez hasonlítani.
- 70 Addig Te majd ha melegebb Tavafti szellők lengedeznek bocsásd Ki
munKás méheidet hadd szállják meg a gyenge violáKot és azoKrol mint egy jo
illatu tömjényt vigyék Kosarakban az ujjuló Terméftzetnek első ajándékát. Idézd
Pánt magadhoz hadd vegye számban juhaidat, és azokat KiK már ellettek
jegyezd meg bárányokat hadd esmérđ meg midőn gond nélkül fétálván
75 halgatod hogy⁷⁷ leg kövérebb legellőnis miképpen folytattyák béegő panafzokat
– – Florának 's Pomonának nyujts áldozatokat, Ut fínt Tibi mitia Poma
Casteneaq* molles, et pressi Copia lactis — Töltsd meg azokkal majd
tarifznyádot és hozd Pestnél Sátoromba, hozz Musák fugallásábolis 's aKKor
fogod vítézségemet előtted térden látni 's mennyei érdemeidet mindenek felett
80 tíftelni.

B

27.

[54r] Gunyhombol, Böjtmás Haván* Utolsó Napján 774
Baro Orczi Generális Urnak.

- Melly szent csipet hamu szállott homlokodra
Lőrintz! jőjjön áldás Kivánom Papodra,
5 Ki olly notát adott tziherés torKodra,
És olly szent befzédett fűzött ajaKodra.
Fel mettzem Barátom LetzKédet szivembe
Hadd ébrefzfzen jóra soK gyengességembe;
El vífzem magammal temető helyyembe:
10 A hiv tanás-adás ritKa ez életben.
De ne véld hogy Bécsnek állorczás piatzán
Én buján hevertem hivság puha Karján
'S Űlvén intselkedő szépeknek lotzáján
Vélek tolyakodtam tántzolók pajtáján.
15 Ha néha Világnak árja ragadottis,
Ha a győnyörűség őlében hivottis,
És ha szinte gyenge szivem habozottis,
Még soha rabjává nem tévé Sybaris.

⁷⁷ Halgatod hogy – beszúrás

- Ezer érzékenység laKja e rélzemet
- 20 Melly fzüntelen ofztya rövid életemet
 Igaz de meg ezer Kin rágia fzivemet,
 És így miben leljem gyönyörűségemet?//
- [54v] Nem tudom! Társ nállad talám fel találánám,
 Ha veled az Örssy kerteket kapálnám,
 25 'S ott a gyümölts fákat sorjába plántálnám.
 Vagy hafznos veteményt burjántol gyomlálnám.
 Ha tövisset tépnék ama rofzfz nyelveKet
 Képzelném KiK öntik éltűnKre mérgeket,
 Ha bojtorjánt, vélném ama rest LelKeket
 30 KiK más munKájával hizlalják testeket.
 De azonban míg Te ujj zöldellő ágot
 Mezgésen le fejtven; fujod vig notádót,
 És csendes aKolba hajtod nyájatsKádót,
 Én csak mezfzfe hallom fűz fa furulyádót.
- 35 Minapis elsőbizer Ki vivén nyájamat
 Hogy szép Napfény érte legellő tájamat,
 És fzőKdősni láttam vig bárányKájimat,
 Csernek vetvén hátam próbáltam⁷⁸ fipomat.
 Azt véltem hogy talám öröm lefzfz szollása
 40 Azonban a fzomfzéd kőfzikla hangzása
 fzomorun tért vízfza, mert bus volt hallása,
 'S Mint néKem néKiis panafzos mondása.
 A fãK levelei halván Keservemet
 ŐKis kettőztették gyáfzos énekemet:
 45 A pataKok vélek vitték nyögésemet,
 Hogy még a vizeKis tudják esetemet. //
- Ha Chloris valaha Neptunus ölében
 Hitetlenül menne habok Közepében,
 Hadd jusson panafzom Thetisnek fülében,
 50 'S Külgye Chlorist vízfza gunyhom Kűzfőbében. –
 Azonban a Napis égő Lybiának
 Érvén határra meleg AfriKának
 HegyeKről vastagabb árnyékoK hullának,
 És én kecsKéimis haza ballagának.
- 55 Magam, Istenhozzád, pedig az erdőKnek,
 Isten hozzád mondék, Kies legellőKnek,
 És a virágok Közti mulató fzellőKnek,
 'S a harmatos égen bujdosó felhőKnek.
 De aKár est csillag ragyogó fényével,
 60 AKár világos hold éjjeli dífzével,
 Tűnt légyen fzemembe hódító fzinével,
 Utamot mulatám csak Chloris Képével.
 Mindenütt ő birja egyedül lelkemet:

⁷⁸ próbálám átjavítva: próbáltam

- 'S midőn éjjel álom enyhitné testemet,
 65 Akkoris árnyéka foglalja szívemet,
 És jelen létével csalja reményemet.
 Hánykodásim között soKízor álmaimban,
 Azt vélem hogy őtőt tartom Karjaimban,
 'S hogy lábait mosván Könyvhullatásimban,
 70 Végtére Kegyelmet nyerek Kinnyaimban. //
 fszámaltanlfor látom Komor tekintetben
 Hogy előttem álván gyáfzos öltőzetben,
 Panafzos szavakkal juttatja efzemb*,
 Melly légyen Keserve most távulléteomb*.
 75 Kegyetlen árnyékoK! tündéres látások!
 Kik tsendes elmémet így háborittátok;
 És szabad szívemet ujra raboljátok,
 Nehéz fogságomat Kérlek tágítsátok!
 De már ujra virrad, Keljetek fellérek!
 80 Izmos tulKaitoK igába vessétek:
 Páfztorok az ehés nyáját vezessétek,
 'S Délre e fővénybe fejni térítsétek!

Én ezt csak éneklek Te pedig valójába éled. Gondold! egész nagy hétben
 Mársnak bolondja leszek, úgy hogy Husvéth Napját sem tölthetem ott a hól
 85 Kivántam volna, már meg irtam vala György Barátunknak hogy nálla fogok
 innepelni N. szombatba 's most szavamát vízfzla kell huzni. Melly Kegyetlen
 áldozat ez ítéltetted – – Vallyon Mátyás király dandárja alatt 's mostani Fritz
 táborába a szegény tífzt így fenývedette? vallyon a Frantzok által meriké ufzni a
 feboss rajnát? Vallyon akarnaé az udvar most Dietát hirdetni? Tudom hogy egy
 90 DietátsKárol volt Kérdés, az az Hazának csak némely Tagjainak őfzve
 hívásárol, de ez meg Ki nem főtt *⁷⁹

28.

[58r] Ének a Hajnalhoz

Mennyei szép Hajnal
 Ki mosolygásoddal
 Vidittod az egész földet!
 5 Sebess lovaiddal
 Állj meg, és csak halkal
 Indítsd fényes szekeredet.

Jusson most efzedben
 Hogy Istenségedben

⁷⁹* 's talám erről hallottál valami Isten ne adja hogy olly rofzfizizű vetretzét találjanak
 számunkra Isten hozzád Szerelmes Barátom. (B) (A szerző jegyzete).

10 Hajdon nem volt boldogság;
Hanem szerelmedben
Titánnak ölében
Tetfzett a halandóság.

Midőn szemeiddel
15 Sűrű könyveiddel
Izép gyöngyöket hullattál,
Es hajlott térdekkel
Könyörgő kezekkel
Atyádnak imádkoztál;

20 Hogy Titán napjait
Hanyatló óráit
Érted holzfzabitaná,
'S El aggott tagjait
Hervatt ajakait
25 Újjra meg iffjítaná.

Tengerek öbléből
Éjj setéségéből
Izép ruhába öltöztél,
Atyádnak bértzéről
30 Dicső lakhelyéről
Tudod miképp siettél?

Midőn elindultál
'S reggel meg mosdottál
Kláríst festő vizekkel.
35 Midőn rá találtál
Tudod hogy sárgultál
Nyughatatlan szemekkel.

Mig a források közt
Hol sok myrthus fa nőtt
40 Álmából fel ébredtéd
'S kedves szeretődöt
Sok hé csókok között
Ujonnán meg vénitéd.

Igy, sőt még hivebben,
45 'S nagyobb szeretetben
Lángol az én fízivemis
Hajdon örömedben
Gyönyörűségedben
Vagyon rélzem nekemis.

50 Violás réteken
 Árnyékos helyeken
 Im felém jönn szép Chloris
 E setét Erdőken
 Titkos ösvényeken
 55 El indulunk majd miis.

[58v] Ezen ének között és a mellyet Te küldöttél, ez a külömbség vagyon egyedül, hogy ezt mostani Pajkos, és amazt akkori pajkos irta, ez kényesebb gondolatjaiban és magyarságában, amaz pedig durvább gondolatok mellett gyönyörű magyarsággal él, és a mit akar ugyan helyesen ki tefzi, 's leis festi."

60 De írj bár most egy gubás kecskének ollyast, az egélfz Afzfzonyi Nemet ki tőri a nyavalya érette: de ha azt mondod hogy mirthus fák között meg vénitette fzeretőjét valamellyik, azért ⁸⁰ nem neheztelnek. Isten hozzád ezerfzer, Isten hozzád.

B

29.

[71r] Boschátzai hideg hegyek közül fz. Mihály Hav. 25dik Napján 774
 Baro Orczi Generalis Urnak

Rákos mezejére Küldött Leveledet
 Vettem jaj! 's olvastam bal történetedet.
 5 Melpomene töstént fetét fátyolával
 Előmbe toppana zokogó fzávával,
 'S fírára kélztetvén gyenge fzeimeimet
 Már fugta fülembe gyáfzos Verseimet.
 Már ama fzomoru dombokat átKoztam
 10 Kiken Mars Istennek naponként áldoztam;
 Majd megint Dunának habjaira nézvén
 Véllek befzélgettem rollad értekezvén.
 Mint midőn Orfeus Strymon vize mellett
 Erdőket, vadakat nyögni kénfzerített.
 15 De hafztalan mert Mars bumat irigyelvén
 Keservembe gátolt Kínomat nevelvén;
 Mezejére hajtott öldőklést tanulni
 Mintha ugy is e Föld nem tudna pufztulni.
 Ott láttam Bellona Kendőzött fijait
 20 Hogy vitték előre Csáfzárok fassait.
 Miképp indultak el középről, fzárnnyakrol
 'S KigyoKnak láttzatván foK csavargásokrol
 fáz felé nyujtották fulánKos fejeket

⁸⁰ <meg>

- 'S Hol kellett egy helyre huzták erejeket. //
- 25 [71v] Itt egy hoszfu csorda ágyus gyalogokkal
 Vegyesen elindul fázmos lovasokkal:
 Maga völgyén útat, Kémjeit dombokra
 Küldözi, 's a fázmféd nagy orfzág utakra
 Amott egy vállafztott sereg záfzlojival
- 30 Erdöbe rejtezik Pluto fíjaival,
 Itt egy sima mezön mozog a deréK-had,
 Midőn piros hajnal még csak alig hasad;
 Ellenséget keres, útat Kér magának,
 Vagy jobb fekvő-helyet Kíván táborának.
- 35 A kémek véletlen kül-örre botlanak
 Kik egymáshoz hamar pistolyal fázollanak.
 Lárma lefz, az all Tíftz jelenti Tíftzyének,
 E pedig tudtára adja Vezérének.
 Túl az ellenség is, ki fázKvén ágyából
- 40 Fegyverben öltetik 's fíet Táborából:
 Előre kiküldi a kéfzen állókat
 Hogy távúl mutassák ők is Záfzlojokat,
 Hírt adjanak arról egéfsz erejével
 Ellenség hová vágy rontó menkövével.
- 45 Azonban a nagy had nyomúl, mesterKedik,
 Homloka hol fázorúl, hol ki terfészKedik
 Valamint Oczean dühöss gyermekei
 Kiket hajtogatnak Éjzfaknak fzelei
 Zúgással útKöznek Kőfziklák lábához
- 50 Vagy lassan érkeznek Nereus partyához //
- De mivel erőnek Afzfzonya Mesterség,
 Itt válik meg Kiben van elme 's vitézség:
 Egyik magát fzedvén Kantsali formába
 Ellenségnek akar csapni oldalába.
- 55 A más elindulván hegyes ék modjára
 Mint egy mérges vadkan rohann derekára.
 Harmadik Völgyből vegyes csordájával
 Ki nyulik, 's bal fázárnyát lepi Lovassával.
 Ez másodík sorját előre vezetí
- 60 És manko modjára elejiben vetí.
 Itt a fegyver zörgés, Lovak dobogása,
 PéterKés villogás, s ágyuk ropogása,
 Lelkemet ragadván dicsofflég fázárnyára
 PoKloKíg fázállottam Mars biztatására.
- 65 Ott Sándor 'S fíciok vitéz árnyékával,
 Pompejus és ennek nagy írigy társával
 Mertem befzélgetni 's vélek tanátsKozni,
 Hogy Kell embert ölni, hogy Kell hadaKozni.
 Mert Ember Istennek képe s teremtése
- 70 Nyilván dühösb mint Vad fenék Kőlykezése,

- Dűhős; mert a vadak magok fegyvereket
Természettől vették rontó elzkozekeket.
Mi pedig a Földnek el rejtett gyomrába
Le szálván Keressük hideg Kősziklába. //
- 75 De mit szomorítottam ezekkel szivedet?
Tudom hogy átkozod Teis fegyveredet.
Tudom győzedelmed nem egyszer sirattad,
'S Véres kofzorudot Könyveddel áztattad:
Tudom, de Barátom, inségre születtünk,
80 Istentől jót rofszal elegyesen vettünk.
- Im özvegy Katának az öt száz feleségű Törökkel
tett csinnya most eleven példánk: már azt
mondják egymást halálba szerezetik. — — —
A Duna és Nefzter partját vérrel bé fecsken
85 -deztetek 's utollyára egymásnak kezét adának.
Énis hónap után Bossátzát Nagy szombattal fel
váltom. Itt valo számKivettetésemben jót rofszal
egy aránt kostóltam, 's mint háládatos sellér
most így bucsuzom:
- 90 Gyalog fenyőfáKnak barna gyümölcssei
Kiktől Kékesülnek BetzKonak hegyei!
Ti! Kiket a Napnak szikKafztó tüzei
Úgy érlelnek mint Tél csattogó derei!
Ablakomból sokszor tekintek reátok
95 A sovány bértzeKet mikép borítottatok,
És a vad rigokat mikép hizlaljátok,
Kikkel fültyeinket majd szaporítottatok.
A nagy Alkotónak bölcs rendelkezéséből
Tinéktekis jutott jó téteménnyéből,
100 És a Természetnek titkos törvénnéből
Tiis adot adtok földnek termékéből.//
[72r] Látom a szűres Tót vas szegű bottyával
HavaKnak tetején hogy máz csáklyájával,
'S Titeket le szedvén keztyűzött markával
105 Hogy hord nagy üstökbe teli tarisznyával.
Meg rothaszt, és Ki főz noha vezélyére,
Mert e mérges italt öntvén gégéjére
Fojtó dűhösllégek forranak szivére
'S Késsel támad sokszor maga Testvérére.
110 A Vág Ki sebessen le fut Közöttetek,
Csudálja sziklákon mikép nőhettetek:
Látni szőlő fátis nyögni mellettetek
Ki már elszáradott míg ti zödültetek. —
Ugy nőnek Éjszaknak végső határain
115 Érzelketlen fáKnak jég csapos ágain

Csudálatos rügyek Nubya partyain
 KiKet lelt Dodona Phebus oltárain.
 Igy olvadnak hideg vizeknek öblében
 Gyönyörű Klárisok Scylla közepében
 120 Igy teremnek gyöngyök Thétis kebelében
 KiKet Chloris fel fűz, s függefzt Kis fülében.
 Fenyvesek, patakok, eleven források,
 Ti, Kik Közt NimfáKnak volt néha laKások,
 'S hol fzivemből folytak sok mély sohajtások!
 125 Bucsuzom tölletek — — titkomot tartsátok — — //

[72v] Tehát minden tartománynak vagyon valami jó tulajdonsága. Itt a föld igen népes, nállatok pedig igen kövér. Azért ott a Házaflág nemis olyan foganatos. Itt a víz jó, nállatok pedig a bor. Itt fa elég vagyon, Tifza mellett pedig fzalma 's nád sattöbbi. Ezekből következik, hogy a kereskedő városok
 130 ezek közül femmivel fem dicfekedhetnek. Ők a világ henyéi. Én őKet olybá képzelem mint a vizek Között a tengereket Kik mindent öblekbe vefznek. Valamint egy nagy város idővel egy egész tartományt meg ront, ugy amazok a világnak nagy részével Közlik mérgeket — —

Eden kertjét Ki vévén, az ő Kebelekben fzülettek eleitől fogva minden nagy
 135 vefzteségek, és ők küldötték azokat partról partra. Azért én őket nem fzenvedhetem, mivel éppen olyanak mint a tenger ki egy felől fzomoru fővényeket hágy, más felől a leg fzebb termékeny vidékeket irtoztató örvényekké változtattya. Nagyszombat kitsiny városotska⁸¹ mégis Pataÿ hajdoni gunyhomot elébb becsüllöm. Miért? Azt kérde. Mert már előre látom, hogy
 140 György Barátunkal ritkán lehetünk együtt Kedvünkre: mert a mostani fázban ha valaKinek házát Templommá változtatták az Istenek, nyilván Györgyén fzebb (.....) lefznek mint régen öreg Philemonén.//

Ő vendég nélkül főha nincsen. Bár Teis vennéd már egyfzer arra utadat, 's ird meg nekem talám akkorra oda gyűjhetem Bécsi Barátainkat: talám már
 145 egyfzer Kényünkre nyulhatunk amaz Apollo tarifznyájába, mellyet rég juhálz korába vefztett volt a Mátrai völgyen, most pedig mint mondják nyakadba hordozod. Mi KiK igen fzerettyük a talált vagy lopott portéKáKot⁸² igen kívánnánk bellé nézni. Minap Papfalvi táborból Bécsbe rándulván ott Györgyel Sándorral 's Bárocziival Tokaÿ bortol 's baráclágodtol részegedtünk. Mondá
 150 Gyuri hogy meg átkozta a gyilKos Lovakat kik fel fogattak. Hát én ki ohajtott fzemélyednek látásától olly kegyetlenül meg folztattam, mit tégyek nékiek? — Nem tudom: ha csak azt nem Kivánom, hogy öröKKé Lovak maradjanak — — Ez azt tartom Plato isKolájába elég nagy átok lett volna, de mostani világban kételkedem erejéről: azért talám jobb lefz ha azt kívánom hogy csak Te
 155 gyógyulj, azután bár minden Urbarialis Commissariusis rajtok járjon postán nem bánom. Ezt, vélem hogy nem tsak ugy Kivánhatom mint világi versfzerző, hanem mint Kerefztyénis Ki fzivemből öllelek

B

⁸¹ Eredeti szóalak: városotzka. A z-re írta rá az f-set.

⁸² Eredeti szóalak: portéKát. Ráírás.

P.S. Pesti Ház gazdád parantsolatod fzerint borral KedvesKedet, utrais adott
 160 ToKaýt mellyből jól Kostoltam egyfzer s ugy mentem a Griffhez Cassandrát
 dicsérni, jól pergett a nyelvem, azért Kétfzer Közfzönöm. Örvendek rajta
 fzivemből hogy azon Könyv piatzra jön, mert igazán fzés Magyarfágal van
 fordítva Már ugy tetfzik negyedik rézfzitis nyomtatták mikor Bécsbe valék. A
 többi Között hogy el ne felejtsem előre fzerencsétletlek a Cassai Püfpökségre:
 165 már Romába ment a Kérés de ez köztünk marad, mert nékem titok⁸³ gyanánt
 árulták. Befzterczénis lefzfz egy, a harmadikat pedig el felejtettem. A Levélnek
 málfát olvastam s ugy fzoll hogy *pro nunc sede vacante* csak hármat Kivánnak
 teremteni. Tehát Püfpököd lefzfz.

De bezzeg nem adnám én azért ha HadiKnak segiltőjévé lehetnék: ezt nékem
 170 Bécsbe javasolták, de nem tudom Ki által vihetném jó moddal véghez. Másfelől
 vásárba akarnak avatni, de fulyos dolog rabságot drágán venni, pénzem sincsen
 elég: adj tanácsot Kérlek, írd meg, mit javasolfz. Istenhozzád. leveledet igazítsd
 Nagy fzombatb*.

B

30.

([76r] Bécsb* a Kápolfza Utzáb* Karácson Hav* 27dik Nap 774
 Báro Orczi Generalis Urnak.

Bécsi Udvarnak fik piatzán magát fzegecs bottal támogató Barátodnak
 ha hirét kívánod hallani, imé tudd meg hogy ő él, és Tégedet fzeret. Itt hol a
 5 Királyi méltofág özvegy ruhában uralkodik, és fejedelmi maradékainak orfzágoló
 letzKéket ad; hol már a fényes példáKbol ki fogyván, egy felől a ravalfz
 vénségnek fortéllyaival ámitgattya gyermekeit, más felől régiségekből
 ujjságokat Koholván, polgárt, papot, Katonát öfzve vesztetett, azután agg
 Kontya alol neveti maga csinnyait, 's midőn mindent Lelki idvefflegért
 10 tselekednék orfzágaival még Istennek naponként holfzfu életért esedezik.

Itt mondom Barátom Terka Udvaráb*
 Mint régen Isisnek babonás házában,
 Jutván a titKoknak álnok pitvaráb*,
 Tekintek Hazámnak jövődő forszában –
 15 SoKfzor vén fzipáknak rántzos homlokokat
 Dicsérem ólom fzin fonnyadt ajakokat
 Ólómbe fzoritom guzsadt derekoKat,
 Csak Közfzljék velem ifzonyu titKokat. //
 [76v] Themistocles ugyan Athenas falait
 20 Nem ugy oltalmazta házi bálványait:
 Meg valloim Catois Tanátsnak tagjait
 Nem így igazgatta Romának Naggyait.

⁸³ <Ként> Eredeti szóalak: titokként

De más fázok ezek melyekb* mi élünk, 's a mint Te bölcén mondád már
Országokat sem úgy Keresünk mint régen, azért én hol a Nagyok hol a
25 Kitűnyek között tévelygek csak hafználhassak Nemzetemnek – – Te ugyan más
uton indultál el, 's a fő Tanács nem héjáb* vállaltott vizKórosnak, mert tudom
majd el járíz munkádban, 's egy gátra, egy folyamatra hajtod a csavargo
vizeket.

Látlak Neptunufnak tündér fzigonnyával
30 Hogy evezíz Columbus könnyű fájájával
Mi képpen Kűfzködöl Tifzának habjával
'S hogy téríz vízfza gazdag fzamos arannyával.
Kőfzöntsd fzommal Kérlek Mátra forrásait
Kik nyárban öntőzik Musák lakásait,
35 Tífzteld Havasoknak fenyves⁸⁴ barlangjait
Kik magokba rejtik Echonak hangjait.
Sót hordozó Maros vizeit ha fzántod
Tündér Ilonának vároflát meg látod
Két hires hatyuját feredve találod
40 'S Ezer mosó fáták tzombjait csudálad.

Én addig itt meg várom melly felé vezet a jó vagy haragos Lelkiőr: eddig
csak tulajdonosomat vártam, most ide érkezvén ma vagy holnap a Csáfzárral
forsomrol végeznék, bár tanácló kedves Leveledet két nappal elébb vehettem
volna, most nem lennék alkuba; de Barátom a fázadosság most terhesebb a
45 gályán evező rabságnál. Mi lefíz vége dolgomnak majd meg irom, 's ügyemet
elődbe terjeztem, csak tudhassam hova igazítsam Leveleimet. Tegnap iffju
képeddel ebédlék, groff DietrichKőnél, 's aztis csak tőlle tudtam meg hogy még
Őrssőn vagy. Külőmb* már régen írtam volna néked. A jámbor Cancellárius
Terka Anyánknál hallom kedvetlenségbe esett mivel mondják Josephel tart azt
50 tapafztaltamis már, de ezen házi izetlenségnek akár melly Kétséges és rofíz
lehetneis vége reménlem még őfzve alkufznak Te azomb* tartsd ezeket
magadnál, és nagy igyekezeteid Között ne felejtkezzél el hiv

Barátodrol

P.S. Én egéíz télen itt fogok mulatni, de bezzég ha tavafízfal fűzfa furulyára
55 Kaphatok majd felelek vén hajos Notádra. Isten hozzád.

⁸⁴ <szoros>, helyette: fenyves

Baro Orczi generalis Urnak

- Midőn havas Kárpát jeges fellegein
 A Tél fzálván lakik ToKajnak hegyein,
 5 fzakállos Neptunus Nedves Udvarában
 Nevetik mi forog Magyarok agyában,
 Hogy az esméretlen fáros patakokat
 Hajossá akarják tenni nagy lápokat –
 Csudát irfz Barátom Bodrognak partyárol
 10 Hol tanátsot tartál vizek folyásárol:
 Soha tehény fejű Gangesnek habjait,
 Ennyire nem vitték Nilusnak gáttyait,
 Soha febeff Tygris Eufrat társával
 Ennyi gondal nem folyt Persák hajojával.
 15 Soha Pactolusnak fárga fővennyeit
 Így nem visgáltatták aranyos vizeit,
 Mint Ti bűdős Bodrog 's Tifza csavargását
 Homályos kezdetét, 's hasonló folyását.
 Jószívű Polgárok ugyan elmélkednek,
 20 De az igaz tzeltoz melly hamar el esnek?
 Így van, mert gazdagság van csak becsületeb*
 És csak Kintsre vágyunk erővid életben – – //
 [81v] Eregy odvas fáddal fzántsad a Vizeket,
 Baharem partyain halálfz szép gyöngyöket,
 25 Pégu bányáiban áss drága köveKet,
 fzegy izlést ingerlő illatos fűveKet:
 Rakd meg hajotskádót, térj vízfz honnyodban
 Meg ládd hogy mirigyét hoztál Városodban –
 Melly fok portéka van Corynthus révében,
 30 Kire nincs fzükségem! mond SoKrat fzivében.
 A Görög igazat fzollott; de Társai
 ÉrzéKenységeknek levének rabjai.
 Lássátok! majd énis Hátzeg vidékéről
 A Zuhogó fztrigynek galoczás vizéről
 35 Meg rakván fajKámot fzilva pálinKával;
 fzegednél fel váltom MoKának babjával.
 AfztraKán tájáról vélfzem Kossaimat
 'S véllek beregtetetem borzos juhaimat.
 Bassorai Bassa tátos ménelféből
 40 Mag lovat hozatok fzelek mezejéből.
 Rontó fejfzét küldők búKKős erdeimre
 'S Tölgy helyet ültetek eprest hegyeimre.
 Drága hernyoimnak házokat kéfzitek,

Sellyem nyalábimnak Csüreket épitek.
 45 Alma, dió Körtvély, mogyoró, gefztenye
 Ez csak Medve, Majom, fertés eledele,
 Cocos, fige, narants, tölcse kertyeimet,
 Ros helyyet bors, 's láfrány lepje mezeimet. //
 Mit hafználnak nekem számtalan rajjaim,
 50 Ha nincsenek közel mézt adó Nádjaim?
 Kegyetlen Termézfet miktől fofztottál meg?
 De trutzodra léfzek – – –
 Sellyembe takarom gyenge tetemimet,
 Ezer számra vífzem Kényes izlésimet.
 55 Kedvesebbé tefzem a levegő eget,
 Fűfzerfzámval úfzöm a bűdös felleget:
 Ott lefzfz hol mulatok hivságok gyűlése – – –

Nézd a ti hajokázásotoknak intézése már engemet hogy el ragadott. Meg
 fzmoritott. Tudod hogy én csak a nagy városokatis mennyire gyűlőlem; hát azt
 60 a mod nélkül valo Kereskedést hogy Kedvelleném? A négy buár vice Ispányok
 okoflan gondolkoztak. Te bölcsen mondád hogy nekünk a hafzonra valóért
 entzenbentzel fzurának Ki fzemünket ha valaha Duna fzájához fzonának a
 hatalmasabb Kereskedő Nemzetek. Mit adhatnak ők nekünk fzükségest?
 Eltöltik Konyhájinkat fűfzerfzámokkal, fzaKácsainkból lassu hohérokát
 65 csinálnak, tagjainkat olly erőtelenekké téfzik mint a fiámi Lakosokét, Kik étel
 után lotzára fektetvén magokat, és egézfzen el hagyván Testeket fzolgálok által
 egymásután lábjaiKnak 's Kezeiknek ujjait Ki huzattyák, és azzal gyenge
 ájulásoKba esnek. Afzfzonyaink hivságos öltözetek által minden
 fzemérmetségeket elvefztik. Satt* — //

70 De mit mondok? mert most élünk olly fzázban mellyb* Horátz Társunkal azt
 kell dudolnunk: O! Cives Cives qaerenda pecunia primum est, Et virtus post etc.
 Erre fzorultunk mert mái világban Nemzetek leginkább pénzfel járják a bucsut:
 Sok a nép a föld alig táplálhattya 's Flaccus mellé im Ezekiasztis hozom elő.
 Multiplicasti Gentem, sed non laetitiam etc -- Különben ne véld hogy az
 75 ide való Németh polgárok ágyából fzármazott volna azon Hufzti intézésének fel
 melegítése, mert ők ha lehetne, az efsztendőbeli adón Kívül egy fillérrel se
 bocsátanának többet hazánkra. Ennek pedig okát könnyű Ki találni.
 Mindazonáltal tudatlanságból ártottak Nemzetűnknek, mert ime visgáld meg jól
 mit mondok miolta Kissebb usorára fzállott a pénz N. Orfzág*, azon
 80 fzempillantástól fogva a kik nem akartak építeni pénzeket M. Orfzágra kívánták
 helylyheztenni: ezzel számtalan pénz ment az Orfzágba, és ezt én egézf méregnek
 tartom, vagy leg alább ugy itélem hogy fokakkal a fzerint történt mint a
 Gyermekkel Kiknek kést adnak Kezekbe – – De az éjfzaki Nemzetek nem
 pézzel hanem erővel dicsekednek, imé ugy láttzik a Mosquáknak ujj mezejek
 85 lefzen a borostyán aratásra. A Svecusok Livóniát, Fritz bátyánk pedig Curlandot
 akarnák magokévá tenni. Dantzka felett sem ittak még áldomást. Meg válik a mi
 saffaink mellyik réfzre⁸⁵ állanak. A Prussiai király//

⁸⁵ eredetileg: rész mellé. Ráírás, kihúzás.

[81r] Moldvának elfoglalását nehezteli, azért itt a nagy üstökök fejek még csak tétovázna, és a haszonkeresést hol hit, hol méltóság, hol Lelkiesméret, hol
90 barátság Képiben öltöztetik — Azonban Barátom mi élünk, boldogok ha ezen földet csendesen mivelhetnők mellyen ők olly sokszor ofztoznak, és fájdalom vérünkel áztatnak. de Te mért nem hozád fel ide Commiffariusi méltóságodot, itt együtt örvendhettünk 's Kesereghettünk volna: én Bramina modjára imádsággal honn üléllel töltöttem färsángomat, a tántz csürbe egyfzersem
95 voltam és csak akkor voltam boldog mikor Barátainkal rollad emlékezhettem. Most KadiKa Mihálytis kegyetlen⁸⁶ köfzvénye itt ágyában nyomta: 's foKfzor fzemünk előtt jajgatván ⁸⁷nagyon fzomorittya vidám gondolattyainkat. MiKlos Úr jól irta Néked állapotom változását: és vajha egy nappal elébb vehetem vala ama Leveledet mellyben Vasárlásomb* Kívántál ellenzeni! de a fő Hadi vezér
100 fúrgetésére már fzőt adtam vala. Most már feregemért annyit nem Kaphatok mennyit reménlettem vala, négy ezer forintom vagyon itt, azt réa fzántam, de ahoz még leg alább Két ezer Kell, és azt segilcséged nélkül kedves Barátom most hirtelen nem tudom hogy keresheflem, a csáfzár meg mondotta hogy vásárlás nélkül előmenetelt senki se várjon azért látod mire jutottunk.
105 Dolgomrol régen tudositottalak volna de nem tudván hol létedet függőb* tartottam elmémet. Imé Kérlek most nyujts segiltő Kezet nékem //
és majd ha Hazámb* véfzem lakásomat ha répával éleki helyre hozom jó tételedet. Vállalfzodat ohajtva el várom. Élj sokáig fzerencsésen.

P.S. Én jövő Holdnapnak ötödik Napjaig itt mulatok az után Nagy
110 fzombatba vízfza térek. Azt már halhattad, hogy Braschý Cardinalis ezen Hónak tizenharmadik napján fzent Péter Kolcsát e földön el nyeri. Isten hozzád.

32.

[82r] Nagy fzombatban, fzent György havának 11dik Napján 775

Báro Orczi Generalis Urnak Barcsaý Kapitány egésséget Kiván.

Tudtam Kedves Barátom, hogy ok nélkül olly sokáig feleletedre nem várakoztattál volna; Én a mint jól mondád Képzelt fzerencsémet minden modon el akarván érní Kálnoký Ezerében már alkudt tettem: ugy pedig hogy itt
5 feregemet hat ezerért eladván amott a Fő ftrázsa Mesterségért tizenegy ezeret fizelflek. Jól látod tehát melly fzükségem légyen kezelfgedre. Nem tudom Kinél Kellene zörgőtnőm Bécsben mert jóllehet Nevedre mindenűt adnának, én mindazáltal eziránt tölled várok parancsolatot ird meg azért mit tévő légyek. Már ugyan annyit tudok hogy a Pesti Homok dombokon meg kell jelennem
10 még e nyáron vasas tekenyőmb* mert Josef ugy akarta. Talám már tudod vagy hallottad hogy őt vasas Ezereket el fognak fzakafztani és a többi közé ofztani. tehát nézzed minémű előmenetelt lehetne nekünk várni. a könnyű lovasokat

⁸⁶ <itt> áthúzva: kegyetlen

⁸⁷ <sokfz> kihúzva

akarják faporítani. A Császár haj Kötésünknek formáját, és bajuszunk viselésünknek módját jövő zaklatás alkalmatosságával maga ki fogja adni.

15 Senki más fűrtöt, vagy külömb tsimbokot nem fog viselni etc — — — //

[82v] Én ezen Holdnapnak első Napjától fogva ide őfzve huztam seregemet, azzal enyelgek és időmet úgy fozollván femmiséggel veztegetnem. Be boldog vagy Te hogy Kerteidet, fővényidet ujjíthatod addig míg én a fényes fzegénységnek repedezett hajóján keservesen evedzem és búfzke Uramnak nem
20 tudom micsoda rév partra kincset akarok hajtani! Most jut efzembe hogy én tavaj őfzfzel a Békefleghez egy versLevelet irtam vala, még mult télen akartam Néked elküldeni, imé most vedd jó néven, és ne nehefzteld hogy ilyen későn jut Kezedhez egy írásom melyet ugyis fzámodra kéfzitettem vala. Siető dolgaim most nem engedik néked többet írni. Élj fokáig Kedvedre, és hiddel hogy én
25 holtig Tiéd vagyok.

B

Le livre de l'Histoire Philos* et Pol* etc. est un achat que j'ai fait pour Mr. votre fils à Condition qu'il vous le donneroit — je L'ai moi meme mais pas d'une si belle edition. Ce que vous en dites cher ami flatte un peu mon amour
30 propre, sur le choix que j'en ai fait mais je pense sans vanité que c'est le plus grand eloge qu'on pouvoit faire de cet ouvrage. J'étois bien impatient de savoir vos sentiments la dessus. Vous me fortifiez dans les miens, et j'en sois bien aise —. Adieu.

35 [297r] Omnibus una quies, operum, Labor omnibus unus Virg. Georg.

A BéKességhez.

Ohajtott BéKesség! ki nyájas ortzáddal
Nyugalmat parancsolfz dicső Koronáddal,
40 Nemzeteknek intefz Olaj ágatsKáddal
'S e Földnek pihenést fzerzefz szent munkáddal.
Bé hunnya fzavadra Méduzsa fzeimeit,
Nem önti világra Kotzytus vizeit,
'S Nem nyujtya Katlanba Kárhozott mérgeit
45 Hogy abba márhassuk halál efzKözeit.
Az egyenetlenség emberek fzívéből
Ki tér Királyok*k tántorgó fzekéből
Nem nyerhet meny Követ Jupiter Kezéből,
Se pufztító hadat poKlok fenekéből.
50 Elúzted régenten fimois partyárol,
Azután végezvén Nemzetek fországol
Bölcs rendelést tettél Vestának lángjáról,
'S most myrthusok nőnek Ilion hamvárol —
De onnét hova tűnt, hol Kivánt pufztitást?
Hova tafzitotta a Kegyes Eneást?

55 Micsoda mezőkön parancsolt vérontást?
 Melly Vad NemzeteKnek ígért jó vándorlást? //
 [297v] E Föld a kép látta bujdosni Fijait
 Valamint tengernek fel zudult hajjait,
 Kik elhagyván mezőre Nereus partyait,
 Egymást üzik 's tolyák dagályos halmait.
 60 Végtére el fillyedt gályáKnak kincseit
 Ki vetvén terhelik Triton fővenyeit,
 Legeltetik vélek Nazamon szemeit,
 'S mások vezérléssel táplálják Népeit.
 Ennyi inségek Közé illy nyomorúságon
 65 Sürget maga sorsa Kit Kit e világon;
 Mig egy nemzet Kapdos városi hívságon,
 A más nyilat Képzit fene pufztaságon.
 Tudod O! Békesség meg nem gátolhattad,
 Sándor dühösségét nem tartoztathattad,
 70 Mivelt Mezeidet héjában mutattad,
 'S Musák Templomait hafztalan firattad.
 El indult mint egy sas Imaus hegyéről,
 Vagy éhes orofzlány Lybia széllyéről
 'S Még honnyában törvényt tett Perzsák Kincseről
 75 És szegény Darius temető helyéről.
 A nagy csillagzatok kik földünk forgattyák
 'S adott törvényeket közöttük meg tartják,
 E kinokat reánk vagy tudva bocsátják
 Vagy ökis szüntelen egyik a másrt rontják? //
 80 MinKetis meg szánván eljöttél végtére
 Csendességet hoztál Duna Mellyékére,
 Malasztodat adtad ScytháK Nemzetére
 Ama nagy Árpádnak vitéz feregére.
 De mennyi vér folyta ujj Örökséginket!
 85 Mint dulta Bellona foglalt Mezeinket?
 Hogy hántuk Romára éles töreinket,
 'S Hogy hagytuk el érte régi Isteninket?
 Egeknek munkáji! titKos történetek!
 Nemzetek sorsáról csuda végezetek!
 90 Testvérinkis Kayng partyára érkeztek,
 Hol jámbor finestől más tudományt vettek.
 Boldogok annyiba hogy szelid ég alatt
 Lakván olly sok inség rájuk nem szállhatott,
 Omár buzgó Kardja oda nem juthatott,
 95 Sem szulimán tüze ott nem pufztíthatott.
 Örök tavasz folja elftendő réfzeit,
 'S Gazdag harmat szálván finesek mezeit
 Nem sujtja igában ott laKos ökreit,
 A Föld ingyen osztja minden gyümölcsseit.
 100 NéKünKis épülnek ugyan várossaink,

Változnak falukká régi szállásaink,
 Emelkednek lűrűn fényes Templomaink
 105 'S szüntelen tömjénnyel égne Oltáraink. //
 A Bővség szarvából önti adománnyit
 Mellyekkel el töltvén Duna tartománnyit,
 Már Hazánk* hívja világ tudománnyit,
 'S Közinkbe szolittya Parnassus Leánnyit.
 110 Ajándékid ezek O! áldott Békesség!
 Sőt ha verseinket kedvelli Istenség,
 Tiéd a dicséret, övé a Dicsőflég,
 Csak boldogságunkat ne kövellé inség.

33.

[83r] Bécsből. 19dik máj –775

Barcsay Orczynak

Tegnap előtt Pozsonyb* Vármegyével tett számvetésünk után egy néhány napra ide fel rugaszkodtam. Azt véltem utolsó Leveledre innét egyenesebben felelhetek mert már ohajtanám hogy egyfzer dolgomnak vége ugy szakadna mint Te Kivántad, és mint Te jobbnak ítélted. Most ugyan lehetne
 5 reménységem mivel az eladás és vétel tilalmas, de én mégis szavamát vízfíza nem huzhatom, függ tehát csupán Josef akaratától. Ha vízfíza tér lábaihoz borulok, meg látom mit fog végezni forsomrol. A világ ugy vélekedik hogy mivel nekem kétfzeris meg ígérte az én vásárlásom az ujj törvény alól ki vagyom rekesztve. Mi történik velem Isten tudja, mindenekről foglak tudositani: de
 10 Kérlek addigis tégy olyan rendeléseket hogy ha vennem Kellenék tudhassam hova folyamodjam. Bár mult őfzi Leveledet egy nappal elébb vehettem volna! – – – Hidd el hogy tanácsod olyan kedves léfzen mindenkor mint a tífza Barácság melly azt fúgárolja néked: kérlek egyikét se huzd meg töllem. Bécsi ujjságokat írnek néked de mivel jokkal nem kedveskedheteK talám csak
 15 szomoritalak ezekkel. Egy szugolyba hallám hogy vén//

[83v] Anyánk Elfzterházi Ferenczet mint jó Haza fíját meg unván azon mesterkedik hogy mostani tízfzségéből miképpen vetKeztesse ki becsüllettel. Groff Fefztetits ki Kaunitz lábánál az igaz Magyarságot el eskütte ennek helyyébe fog jönni, csak alkalmatosságot Keresnek hogy jo moddal meg
 20 eshesllék. Mondják hogy így Calvin s Luther fíjai az Egri Püspöknek meg alázttatását, ha nem romlását, Könnyebb* el érik. JanKó itt vagyom még – holnap el indul Pest felé, és azt tartom Györgyis el késéri honnyába – – – A Horvátságot Németh Ezerek Közzé akarják öfztani. A Romaiak soha⁸⁸
 25 fízkása fzerint hafznát vették. Binder és Kaunitz agyából még zürzavarnál egyébbb nem fízmazott.

⁸⁸ <a>

Hát te Buvár Vice Ispánnyiddal meddig érkeztél vagy hova jutottál? a Tífta
 30 lánjai már virágoznak a Narancs fák, és ott hól hajdon a Gődények egy
 néhány halacskáért Egyiptomi TavaKnak mélységét hörpölték; teremé már
 bors, és Cávé? Tudosits, kérlek, mindenekről, és fzeresd azt a Ki téged holtig
 fog fízvelni

B

35 P.S. Én ezen holdnapnak 23dik Napján N. fombatba vízfza térek. Dervis
 György jó Barátunk most vízfKnoi feredőb* vagyon. Említett ujságok Köztünk
 maradnak. Éljj sokáig Kedvedre.//

Ma szép Kutba Kéz csokolás és Nagy gyülekezet vagyon mert az Ferdinand
 Hertzegnek Társa fíjat hozott a Világra. Tegnap itt menydörgött, jég első esett
 40 hideg⁸⁹ volt, és szép Nap sütött. Illyen változások csak Udvaroknál szoktak
 történni. A fízget Kertet még nem látta, Theresia fíjánál jobb akarván lenni, ezen
 Kies Kertnek tágasítására Házakat döntetett le, Kerteket tépetett Ki, és Erdőket
 hozatott a fízfzéd hegyekről. Tegnap előtt ott felestőkőmőzött. Mondják
 némelly Barátim hogy a Kapun való írás nagyon fízvébe hatott etc. Isten
 Hozzád.

45

34.

[87r] N. fombatnak áhitatos falai közül. 12dik aug. –775.

Barcsaŷ Orczinak!

Musám! Kitől immár Mars biztatására
 El bucsuztam vala Jozsefnek fízáára;
 5 Te! Kit hajdon Orczi babonás lantjával
 Ollykor ebrefízgetett tudos pennájával –
 Mig én Mézré, Guilbert öldőklő fortélyit
 'S Véres győzedelmek el rejtett ősvénnyit,
 Éjjelis nyomoztam pislogó gyertyánál,
 10 Vagy fízunyodó mecset dohos világánál – –
 Mig én Minervának fízentelt Napjaimot⁹⁰,
 'S vadáfz Diánnának adott oráimot,
 Ollykor bumba Vénus nyájas titkaira
 Kezdtém tékozolni fízvek csinnyaira –
 15 Mond meg édes Musám addig hól mulattál?
 Illy mélly Kedvűségbe 's ennyire mért hadtál?
 Ebredj fel, és ujira jőjj fígiltésemre,
 Hints némely virágot gyáfzós életemre – –

⁸⁹ <és> hideg

⁹⁰ Napjaimat-ból ráírással javítva

- Hadd legyen e pufztán vándorló Lelkemnek
- 20 Bár kis pihenése bágyadott fejemnek.
 szollalj meg mint régen Zobor tetejéről
 Midőn hangoskodtál Nyitrának völgyéről.
 Menny lapos Tifzának nádas partaira
 Ott találz Orczinak Kedves nyomaira:
- 25 Keresd fel, és köszönts, 's így szolj ősz fejéhez //
[87v] O! Te Dicsőségnek tudos éneklője
 Ki voltál a jónak mindég szerezője!
 Emberek Barátja, tárgya hív szivemnek
 Lőrintz, gyámitója légy most énekemnek! --
- 30 Védelmezd irigység mérges fulánkjától
 Ojjad táfolóknak szurdosó tollától. ---
 Érzem mennyei tűz gerjesztő szikráit
 Kik már gyujtogatták Magyarság fáklyáit.
 Látom Gyöngyösinek mosolygó árnyékát
- 35 Áldani, 's szerezni Keve maradékát.
 Haller Lázsló ki kél hideg hamvaiból
 És biztató szokat erefzt ajakiból.
 A Garam, Vág, Morva, Duna szomszédjai
 Ehezett sváboknak örökös árjai,
- 40 Hafztalan öntenek Kúnság mezejére,
 Gondja lefz Egeknek Magyarok nyelvére ---
 AKár ujj Romának tekintsd oltárait,
 AKar Mosqua Czárné rémitő hadait,
 Császárnak szűksége lefzen Nemzetünkre
- 45 Rea szorul Németh éles fegyverünkre.
 Nemzetek már egymás fülébe futognak,
 Mint beteg ágyában, iregnek, forognak.
 Így volt, midőn Fülep Görögök igáját
 Elkéltitvén titkon, meg rontá Hazáját ---
- 50 Így fog még lakolni szegény Keresztyénség
 Mert sokáig közte nem mulat Békesség --//
 El értük már ama szoross mértékünket,
 Mellyre szabták egek mulandó létünket:
 Valaminthogy a Nap rendelt szirkalmába
- 55 Távozik, Közelget, szabott határába.
 MiKor felleg támad Neva partjairól
 'S a havas Tanais vad szomszédságirol,
 DantzKának Révjétől Azof tengeréig,
 Régi Mithrydates országa széllyéig,
- 60 Kegyetlen háborut látok mindenfől,⁹¹
 Király Királyt üz Ki Őssének székéből ---
 Mint midőn a fasok Annyoknak fészkeből
 Ki Kelvén, szüléjek nevelő helyéből,

⁹¹ betűhiány, értsd: mindenfelől

Előbb fellegek Közti Kivánnak repdesni,
 65 De midőn Kezdenek végtére ehezni,
 Kegyetlenül csapván⁹² hattyuK Seregére
 Vért fecsKendeztetnek vizeknek színére – – –

De hova ragad hirtelen Vers szerző szédülés? most vezem észre, hogy
 tegnap előtt Lörintz Napja lévén fel tettem vala magamba néked irni. György
 70 kedves Barátunknál azon nap egéllőgedért Tokay bort részegségig ittunk. Ő
 Tégedet velem együtt tífzel és szeret. Az én fő Strása Mesterségem ezen
 alkalmatossággal füstbe ment. Josef meg iratta utolsó postával hogy sajnálja
 mivel ígéretit most vízfűz kell huzni! Mokr (?) Obrist Lieutenant* fizetésével
 haza bocsátta. Én ajánlott jótéteményedért Kezedet csokolom – – tartsd meg
 75 számomra talám ma holnap reám ruházhatod mivel az austriai Ház igen változó
 feltett széljaib* – – Theresia Cseklőszről hirtelen el mene mivel a Morvák már
 egy csoport Katonáját meg rongálták – Felső Austriában be harapodzott a
 Parafzt Zenebona. Ezeket egy Frantzia Comediások serege talám mind el
 szélyezti //

80 melyet jövő őszön Schönbroni Néző helyb* fogadtak a Bécsi fő Házak! Ott
 talám láttuk egy mást mert az már érdemli figyelmettségünket. Holnap estve
 innét⁹³ Dragonos feregemmel Bazin várossába möggyek egy holdnapi
 gyakorlásra. – Meg vallom Barátom hogy a Világ játékait már csak nem
 unalommal kezdem nézni. Félek nagyobb nagyobb inségek ne jöjjenek
 85 Országainkra – Te Kérlek ird meg nekem hogy töltöd napjaidot. Meg bocsáí, ha
 illy Későn vállaltam, késedelmeknek leg nagyobb oka volt jövő sorsomnak
 bizonytalansága. Most el vált. Bessenyei György már jobb Kedvű, talám
 Kadikais meg szűnik jelenéseket látni. – Minap amannak Két levelit vettem.
 Bároczi Marmontelt, és a Moralische Briefe zur Bildung des Herzens Magyar
 90 világunknak ajándékozta: minden órán várom. Isten hozzád, kedves Barátom,
 öllelek, ezerfzer öllelek szivemből hiv szolgád

Barcsay

35.

[89r] Prágából. 30dik 8bris –775

Csarabý CzirónaK egésséget –

Itt a tompa Csehek Orfzága széllyéről
 A zavaros Eger hideg vidéKéről
 5 Hol a száfz szél fujván bértzek tetejéről
 Éjzszakot jelentget Annának hegyéről:
 Itt hol fetét fenyves vadas Erdejében
 A nap alig süthet vadásznaK szemében

⁹² <csapnak> áthúzással átjavítva

⁹³ <feregemmel>

Nem tudom⁹⁴ Barátom Társad Kebelében
 10 Mi támad egyfzerre habozó fzivében –
 Murányi NimfáKnak Kedves éneKei
 Kiktől lelkesedtek Gyöngyösi versei
 Efzembe jutának Orczi Levelei – – –

Igy kezdettem vala Komotauba hozzád valo befélgetésemet midőn a
 15 Lócsifzár Sidok félbe fzakafztának. Bezzeg ha időm Lehetne meg mutatnám
 néked ezen nyomorult orfzágnak le írásával hogy Cziro Hajas Társa böltsen
 elmélkedik. Ámbár tsalatkozíkis némelyKor. Itt a Nagyok, Középfzerűek,
 fzegény és gazdag jobbágyok egy aránt nyögnek az iga alatt. félek ne talál – –
 De isten hozzád, ez az Erőfzaknak fzáza, azért jobb halgatni. Ezen Levelemet
 20 Bároczi által küldöm nem tudván hol létedet, holnap innét indulok. fzeress
 engemet aKárhol légyis

36.

[90r] Egy vers-fzerző özvegynek, ki egy levelében intett
 ne fzerelmeskedjem

Vettem Drága Néném Kedves Leveledet
 Fogadom tanátsod, tsokolom kezedet:
 5 Abbol esmérhetem egyenes fzivedet
 Hogy jóra intetted tévelygő Őcsédet.

Ritka madár vagy Te Phénix e Világon,
 Nints párod városban, nintsen puftzaságon,
 Csuda hogy illy virág termett vad Tótságon,
 10 Láttzik, hogy elejid nyőttek Magyarságon.

Ott hól hideg havak kődös fellegeit,
 Liptónak 's Árvának mostoha hegyeit,
 Örökös tél tartya Páfztorok helyeit,
 Ki keresné kérlek Flora fzekfüveit.

15 Meg bocsáss jó Néném én ki Dáczában
 fzülettem Ilona tündér Orfzágában,
 Ámbár fzip Óláhnék hordoztak pólában
 Nem vagyok olly rögzött Venus játékában.

Tudom én zablázni nagy indulatimat,
 20 Sőt ha világ banná nyájas tréfáimat,
 Vagy merné tzáfólni kis mulacságimat,
 Tudom változtatni hajlandóságimat.//

⁹⁴ <mi támad>

- [90v] Ezer tárgya vagyon érzékeny fzivemnek:
Tettzik a szép 's a jó eleven fzememnek,
25 Kedves a dicséret gyenge füleimnek
Tzélja dicsősségis habozó Lelkemnek.
- Sokfzor el merűlvén könyv olvasásában
Éjlfzakákat töltők Minerva karjában
Sokfzor Diánnának futván hajlékában
30 Napokat mulatok tölgy fák árnyékában.
- Most egy magass hegyen hajnal hasadását
Társaimmal várván kürtőknek fuvását,
Midőn fzarvas futná kutyák ugatását,
Nyughatatlan várom puska ropogását.
- 35 Majd a Nagy városok Tolyongó utzáin
Egyedül sétálván téglázott bástyáin,
Magamban nevetek Nagyoknak pompájin,
Kiket hívság hordoz bolond taligáin.
- Most Udvarhoz menvén pipes öltözetben,
40 Kényesen bélépek búfzke kézfűletben,
Hertzegekre törők egyik fzegeletben,
Mig tull egy nagy fejű Tanáts fut előmben.
- Egymást meg ölelvén mosolygó ortzával,
Harmadiknak intek fejem hajtásával,
45 A többit idvezlem fzem hunyorgásával,
S koptatom a márványt tsizmámnak talpával.//
- [91v] Képzelj ezer madárt egy nagy kalitzKában
Kikre nap kezd sütni Pünkösdnek havában
Vagy meg annyi majmot kalmárnak bóltyában,
50 Ezek ugy csevegnek Csáfzár pitvarában –
- Egyik arany gyapjas, más csillaggal fényes,
Ennek költs van sebin, más keresztel kényes,
Ez jól tud fzámolni, amaz nagy törvényes;
Ki ki nagyra vágyik, ki ki fzerencsét les.
- 55 Egyet toppantanak, sorjába áll minden,
Az udvar érkezik leg nagyobb fényiben
Gyémántos kalap van királynak fejiben,
Bé ül méltosággal aranyos fzekiben.
- fzerencse azonnal tsorba kerekével,
60 Melléje férkezik Irigység Nényével,

Az hinti javait királynak kezével,
Mig ez szivekben száll mérges epéjével.

- Barát Baráttjának itt lesz ellensége,
Itt vész sok jámbornak minden reménysége,
65 Itt nyeletik soknak Saját öröksége,
Innét bomlik gyakran Hazák békessége.

- Mennyi híres vitéz ki vérit ontotta
fzedett borostyánnyát ingyen odahagyta!
Mennyi igaz Polgárt Társa megrontotta,
70 Végre vagyonnjától s Tifztyitől fofztotta!//

[91v] Nints e fzemföny-vefztő helynek írására
Elegendő erőm le rajzolására –
Önnét el tántorgok Nézők piatzára
Hól fzememet vetem jádzok csoportjára.

- 75 Itt ezer gyertyának gyenge világánál
Nyoltzvan hegedűnek babonás hangjánál,
A Városnak fzinét Momus játékánál
Ájulásban látom leg kisebb tréfánál.

- Ott találom Chloét bársonyos fzikében,
80 Lankadság van fzemén, unalom fzivében,
Tárgyat néz magának Nézők Seregében;
Forog legyezője gyűrűzett kezében.

- Egy tekintetével Dámont csalogattya,
Mással szép Alexis fzivét csábitgattya.
85 Egynek alabástrom mellyit mutogattya,
Míg amannak kezét csokra nyujtogattya.

- Más, ki már nyoltzadik ötödit éltének
Elérvén, végére jutott szépségének,
Hogy eltitkolhassa ragyáját fzinének,
90 Festékkal mázolja rántzait bőrének.

Láttam vén Anyostis kendőzött orczával
Néző-hellyre jőni görbült derekával –
Láttam pipeskedni ujjmodi bubjával
S őtis nyájaskodni ag Filémonnyával.//

- 95 [92r] Itt van iskolája vétkes csélcapságnak
Ez az igaz félzke minden bujaságnak –
Itt romlik el fzive gyenge iffjuságnak
Itt vagyon kezdete tzitzés pajkosságnak –

Mindezek foglalják bujdosó elmémet,
100 De Barátság mindég birta hiv fzivemet,
Mert ha valakinek adtam hivségemet,
Azért fel áldozom egész életemet.

37.

[93r] Nagy fzombatb* 13 Jan. 776

Ezen kis darab Levélre egyebet nem irhatok hanem azt hogy én fzerentsésen
haza érkeztem, György Köfzöntet, a f szabadságról való munkádnak neve léfzen:
Befzélgetés. Discours. Végezd el esedezem, és jőjj hamar Posonyb* – vigyáz
5 magadra hogy úgy mint Tifza forrásainak fejét Bécsbe ne maraszon TerKa.
Sokat ne kotyálf az áll ortzás tántzok Között. Ha fzegény Kohárynénak f számára
valamit hozzád hoznak kérlek hozd magaddal Pozsonyig. fzeress engemet.

Ha akarod hogy ezen mulandó tündér álmodt valaminek tartsam a Tót
Socratest látogasd meg. Isten hozzád. Ird meg hogy van egéfléged. Most
10 mindjárt Bazinba Obesteremhez kell indulnom

B

38.

[94r] Nagy fzombatb* 30 dik Januarius –776

Te nékem azt irád, hogy ezen Holdnak utolsó Napján Pozsonyba f zánkázol
ha úgy vagydon holnap léfzen az a nap. Még Kétségem vagydon a f zóban, mivel
nem holdnapot irál – – azért még ezen Leveletskémet Báróti keze által talám
veheted ha hold utolsó napját értetted – külömb* kezedhez nem juthat irásom
5 Bécsb*, mivel innét a Posta csak kétfzer f zalad oda egy hétbe – aKár hogy
légyenis Isten hozzon fzerentsésen: én holnap után estre a Posonyi vendég
fogadokba fel kerestetlek, bár tudhattam volna előre hol léfz hogy egyenesen
oda f zálhattam volna. A SKatulkát csak hozd le, vámot érette nem kell fizetni.
Itt az Indiai Királynak fzentelt napok igen f zomorúak miolta Groff Forgácsné a
10 más világ* el indult. Ha nem sietfz minden orán nehéz kedvűségbe esem.

B

Isten hozzád –

39.

[291r] El érhetem végre Kivánt örömemet

Ma meg ölelhetem Kedves Lőrintzemet:

Gyámolítgasd Isten! lanKadó fzivemet,

Hogy majd elbirhaffa érzékenységet.

Én tegnap estve ezen nagy hangya bojba érkezém, Kedvedért a Dunán által
ufzék a jég darabok Között mint a vad Kácsa Ki a hozfzú pusKáju vadáfzok

előtt⁹⁵ zajrol zajra repdes 's partot ér. Hallám Udvarnál hogy ma reggel
15 meghallásra vagy rendeltetve. a Tifzát látom hogy árafztod fekete tásKádbol. A
végére egész Neptun tarifznyájává léfzen. Itt létemet tartom titkon, 's ird meg
miKor láthatnak meg fzeimeim

B

20

40.

[290r] Már azt véltem hiv Társ Bécsben enyvesedtél,
Csáfzár Küfzöbénél Kelepczéb* estél,
Vagy fzeép fzfűzők Között Adoniffä lettél,
Végre mégis tegnap rosához érkezétl
25 5 Lásd már ötöd napja hogy én itt lankadok,
Nagyoknak fűstyétől csak meg nem fulladok,
Mégis Te kedvedért továbbis maradok,
Ma ugyan Bazinba ebédre fzaladok –
Estve vízfza térek Téged meg ölelni –

Ugyan mond meg miért késtél illy sokára – Groff Miklos velem edjűtt már
30 majd kétségben esett. Imé most nékem kell obesteremhez menni. Ellenkező
történetek! De már meg bocsátok nékik csak Te fzerelf engemet.
Ird meg hány nap leszén⁹⁶ itt valo mulatásod, György Barátunk a Ludnál lakiK,
az is ohajtva vár. ÉlJ Kedvedre

41.

[95r] Nagy fzombatba 20dik febr. 776

Pozsonyba a Hatyu farKánál csak hűlt helyedet találám. Átkoztam főt még
mostis átkozom azt az órát mellybe onnét egy állortzás feregnek kedvéért
fzombatba indulék vatsorát kélfziteni. Másnap estve el indulék Pozsony felé és
csak nem a vizekbe velftem. Kedden regel meg érkezém és már Te a Dunán tull
Pestfelé fűtyölve eregeltél. Hejába öltöztetett engem obesterem Velentzei hajos
ruhában, hejába intselkedtek a fzepek, mert én mind ezekhez érzékenytelen
voltam. A Pesti homok dombokon nem tudom megjelenűnké vagy nem. De Te
mond meg mikor jőfzfz Posonyb*? – Azokat a Grotius fattyu gyermekeit, kik
Verbőczinek Két értelmű tzikkelyeiből Jofzágodat perlik üttesd meg //

Jupiter menyKővével. Azok olyanok mint a kicsiny Tyrannusok zsoldos
katonái. Lengyel Orfzágba hufz négy fzegletű mért földnyi Tartományt
vízfzaadánk – az Ember csak így öfztozik azzal a mi ma holnap öteti el
nyeli.

Nékem a mi fzüleményem vagyón az mind tőkélletlen még; imé
Sajnovitshoz való írafomat elkűldöm. Irsad le fzepen ha véled hogy érdemi, és

⁹⁵ előtt: beszúrás

⁹⁶ lészen-ből az ékezet áthúzásával javítva

a GriffMadár Presse alatt nyomtattasd ki tizfzer vagy hufzfzor, de ugy hogy Közönséges kézbe ne jusson. Én nyughatatlanságal várom a Te két ígért ajándékaidot, t.i. a Kis Kopafz Ember verseit a szabadságról, és a fejér Tatárok történeteiről. Ma Györgynél egésségédért ittunk. Istenhozzád Kedves Barátom kit lelkemből fzeretlek

B //

[95v] Tudom Levelem már hamvas homlokkal talál: ugyan mit itélfz a fzegény Abonyi Fő Ispányságáról. Régen a Káplárokkal nagyobb becsülettel bántak. Adieu.

[695r] Scytha vagyok nem Lapon.
Felelet
Egy Lapponiai Tudoshoz.

Hac ego sum terra, Patriae nec poenitet, ortus.
Ovid. Ex Pont:.

D.//

[696 r] Tuttevas Bérafztalam!

Meg fűnik NapKelet Nép-őzönt Küldeni,
35 Dél fzent villongásit Kezdi felejteni,
Nap-nyugot Oltárit Kézfűl eldőjteni,
Éjjfzak Ujj világot akar teremteni —
Nem elég hogy már rég nyult gyilkos fegyverhez,
'S A foK Ki ontott vér Kiáltoz egeKhez,
40 Hanem hogy emelje Királyit ezeKhez,
Bólcseit idézi a fagyos tengelyhez –
Lássák a jeleket mi fog KövetKezni
Talám szabad léfzen TELLEL fzővetkezni
És általla olly nagy hatalmat fzerezni
45 Hogy e földet lehet lántzoKra Kötőzni.
El lepik GróóKnak zuzmarás hegyeit,
VifziK Zóroáster tündér efzkőzeit,
Ijjesztik LappoKnak félénK Nemzeteit
Midőn Csővből nézik az égnek jegyeit.
50 CsillagoKnak ezek fznak Ösvényeket,
Bólt-hajtáson huznak melleselegeseket,
Mérnek esméretlen Világ fzegleteket,
Csak nem ostromolják ujfra Isteneiket. //

- [696 v] Partrol partra űzik természet Csudáját,
 55 Keresik Neptunus elhányott Csigáját,
 Azokkal meg töltik Királyok szobáját,
 Mondván, ott tartották Eleji gályáját.
 Némelyek le szállván a földnek gyomrában
 Ott a fővényeknek fok rétű ágyáb*
 60 Világnak Kezdetit kérdezik héjáb*;
 'S A föld hogy önthette magát e formában?
 Ki válaftá Külön a Kis Kővecseket,
 'S Kintsel elegyítvén a hideg Értzeket,
 Mi moshatá őszve így a fővényeket?
 65 Hány ezer efsztendő végzé mind ezeket?
 A Nap mégis fel jön ennyi tébolygásra,
 Setét fellegekből tér szánakozásra,
 Sugárral fegilt igazság látásra;
 'S Vénus önként kézfűl szokott utozásra.
 70 Teis el érKeztél oda KuKutsálni,
 Hellel tsillagokat Nap alatt visgálni:
 Ezeken mondjátok nintsen mit tsudálni,
 Azért hadjuk őket Kedvekre bujKálni.
 De mivel olly távul találtál feledre,
 75 Mond meg hogy esmérél Kedves Nemzetedre?
 Látom irásodban háritod csak Hellre
 Hogy ő Kénfzerített illy esmeretségre. //
 [697 r] Tudom meg örültél az Atyafiságnak,
 'S illy Nemes Nemzettel való róKonságnak,
 80 Nagy hire volt mindég vitéz Lapponságnak,
 Valamint most Köztünk a jeles Tótságnak.
 E Népeknek lehetnél valaha vezére
 'S el vivén a jeges TengereK széllyére
 Talám emelhetnéd majd dicsőffégére
 85 Mellyet jó Svátoplug veltett szégyenyére.
 Adunk mi Ti néktek Anya-Leveleket
 KiK bizonyithallák eredeteteKet,
 Serény jobbágyoKnak tudunk benneteket,
 Ugyan azért hadtuk volt meg földeteket.
 90 Lássátok ha immár nem tettzik a pórság,
 Mivel nem tudjátok melly szent a Magyarság,
 Ott talám Sorsotok lehet majd Uraság,
 Mert itt nem ofztozó szolgával szabadság.
 Avagy véliteké hogy ama Vitézek
 95 KiK hajdon Sándornak olly fenn felelének,
 'S Kinek kopjájokkal búfzKén KérKedének;
 Véleteké hogy most Laponok lennének?
 Ó! nem, távul légyen ollyan káromkodás

Nem voltak ScytháKnak fattyu Gyermekei,

100 Mutattyák még mais vitéz erkölcei:
 Déli Kézfűlettel jöttek feregei:
 Így voltak barmai, nyelvek, fegyverei.//
[697v] Ezt érzi magában Ki Ki mi Közöttünk,
 Érzették mások is ha Kardot Kötöttünk,
 105 Aggodják ámbátor világ honnét jöttünk,
 Elég az hogy vala Mars első Istenünk.
 Te pedig Csillagátf bár aKár Ki lehetfz
 Kedves RóKonidhoz töstént visfza térhetfz,
 Véllek fzaraz halbol kézfűlt málét ehetfz,
 110 Mert lám ítéletet nyelvünkről nem tehetfz.

Egyéb aránt valójába meg nem foghatom hogy Atyaságod tziKalmás lévén magát sok tudos bizonyoságoKnak öfzve halmozásával héjába fárafztotta, és vélekedésének meg állítására a Lapponoknak erKöltseiről semmi emlékezetet
 115 nem téfzen. Talám lehetett volna azok Között némelly hasonlatosságot találni: p.o.: a Lappon természet fzerint fzmoru vagy vig, örömetst tántzol, dudol, efczik, és alufziK: a Magyaris fzmoru vagy vig, tántzol, dudol, satt.. Tehát e Két

Nemzet csak nem egy Testvér. Illyen állításokkal mezfzfe lehetne menni. Ezek többet próbálnának mint Atyaságod vaKartsa, máléja, 's több idétlen
 120 fzaival. ---- Az erKöltsők a bennünk rögzött természetnek 's AtyáinKrol Örökbe maradt fzoKásoknak el törölhetetlen jelei://

[698r] Már pedig nintsen olyan Nemzet melyet az időrovásokbol egy házi Népségre vízfza ne lehessen vinni, Kivált a Magyarokat Kik nem olly régen hagyták el a MajorKodó mezei életet. Tehát az erKöltsők kútfejére Kell vala
 125 menni: mivel a nyelvekb* találkozó Két vagy három fzáz fzoKnak hasonlatosfága csak olyan mint Két Romai és Parisi hegedűseknek egynehány nyirettyű vonásban való meg egyezése -- vagy pedig mint a PeKini és Constantinápolyi SiposoKnak valami furulyabéli fuvásoknak hasonlatosfága. A Nyelvnek hangjai csupa történet fzerint valok: azok hol olvadnak hol pedig
 130 Keményednek a fzívnek fzükségei fzerint, mint Ovidius mondja egy helyen: *Accedevit questus accedet amabile murmur, et dulces gemitus.* Az pedig egyaránt történhetik a Czigányoknál, IroKaiaknál, TotóKnál és Lapponoknál, de azért nem fog Következni hogy a Czigány, IroKa, Tót és Lappon egy Nemzet légyen és egy nyelven szóljon.

135 Mitsoda irtoztató bátorsággal mer Atyaságoda Coppenhágai Tudosok Királyi gyülekezetének illyen ujj mesét befzélleni? //

[698v] "Si cogitem: de illius Gentis agi idiomate, quae Communi „Historicorum Consensu amplissima haec borealia Regna prima olim insedit, ingentesque terrarum tractus dominatione sua complectebatur. Quae hodie
 140 quoque ab extremo Europae, quae occasum, ex Septentrionem respicit angulo, per Finnmarkiam, Lapponiam, Fenniam, Tartariam, in Asiam usque, non interrupta Serie protenditur etc. Micsoda Nemzet lehet ez Atyám Uram? Ha azt nem esméri atyaságod minémű Külömbőség légyen a Lapponok, Tatárok és Scythák között, kérgye meg tudos Pajtársait Kik nem Lapponok, ők meg
 145 mondják. Atyaságod erőfzacos álitásaival ama Kegyetlen időKre emlékeztet midőn a vadotz Királyok fiaikat csak Lóra ültették, 's egy néhány fzáz Emberrel valami Nemzetre rea küldették hadd verjék meg, Királyját fosfzák ki; 's az

országglás gyepelőjít vegyék Kezekbe: Ezek hol oda vefztek, hol pedig
szerencsésen tolvajKodván Nevekre nagy városokat építettek és a Lakosoknak
más nevet adtak. A Scythákrol, sőt még a Tatárokról is lehet régi hiteles Iroknak
150 munkájából nyomozni, hogy ők az illetén országokból Ki üzött Királyokat, Kik
mint egy menedékben⁹⁷ többnyire hozzájuk folyamodtak, örömmel fogadták, //

[699r] mellettek fel fegyverKeztek, és Királyi székekbe visfza tették. Illyen
példát nem egyet mutatnak a Történetírók. Ezen igazságot és szabadságot
szerető nemzetnek nemes cselekedetei eltöltették régen a földet Eufrates folyó
155 vizétől fogva egészen a Tanaisig. Nyilván a mi Elejink is illyen erőszak tételnek
meg belfzullására hivatnak Ki elsőbbfzör a Tanais mellé, honnét vagy
ellenségeik üldözése, vagy pedig frigyelléKnek kérése vezette egészen a
Dunáig: már pedig a tájban Pannonia több fzmfzéd Tartományokkal edjűtt a
Rimai fényes igának terhe

160 alatt nyögven, nem nehéz Ki találni, hogy Elejink ezen Birodalomnak
elrontását, nem arany, gazdagság, vagy egyéb hívságok*k Kivánságából,
/:mellyet a Scythák mindég meg vetettek:/ hanem az erőszakos Uralkodásnak
gyűlölségéből, határozták el magokb*.. – *Justitia gentis ingeniis culta, non*
legibus azt mondja Justinus a Scythákrol, és alább: *Aurum et argentum, perinde*
165 *aspernantur, ac reliqui mortales appetunt: Nihil Vietore, praeter gloriam*
Concupiscunt. etc. Így lehet tehát hiteles történetírók nyomozása mellett jozón
elmélkedéssel vélekedni; így lehetne⁹⁸ valami bizonyost állítani, és azt hinni. //

[699v] De még egyfzer, micsoda Nemzet lehet az, Ki ma Európának
Napnyugoti és Éjzfaki fzegeletétől fogva a Finnmarkián, Lapponián, Fennián
170 és a Tatárságon minden fzakadozás nélkül egészen Ásiáig terjed; és talám ott
Imaus hegye mellől az említett Tartományokon Lapponiai nyelven vízfza ír és
levelez? -- Arngimus Jonásis csak petyegett, 's maga sem tudta mit hígyen
midőn így fzollott: *Credo totum orbem Arctorum, et Populos vicinos antiqua*
lingua Gothica usor fuisse. Boldog Isten! be fok féle Credo vagyon e Kerek
175 földön, és be fok féle halztalanság jön e világra az irtoztató írás vízfKetegsége
által! – Atyaságod elmélkedése fzerint lehetne így gondolKozni: Nem régen
Syberia fagyos fővényei Között egy meg Kövesedett az az petrificált
Rinoczeros fejet találtak, holott ezen állat csak meleg Tartományokb* fzikott
fzaporodni. Hogy vetődhetett oda az a csudálatos fő mellyen egy igaz
180 Rinoczeros tagnak minden erei láttzanak? MásKéppen nem eshetett, hanem
nyilván Syberiában Sok ezer fztendőkkel ez előtt valami Nap Keleti Király
lakott Ki vadas Kertyében tartott olyas állatokat; //

[700 r] tehát Syberia a Persiai Sophi vagy pedig a Nagy Mogol
Birodalmához tartozik, Sattöbbi. E nyilván való -- Illyen édes Atyám Uram az
185 emberi elmének elfzelős tévelygése ha fzedítő felfuvalkodásának és vétkes
büfzkeségének határt nem fzaunk. Ő okozott ezen fíralomnak völgyén eleitől
fogva annyi irtoztató háborut, és annyi nyomoruságot. Tudom még emlékezik
Atyaságod az Apostolnak amaz intésére, hogy t.i: az emberi Értelem egy olyan
gyarló nád mellyhez csak rettegve Kell Közéltetni, és csak félve Kell benne
190 bizni. Ezen kerefztyéni letzkére én A. régen emlékeztettem volna, de mivel, már

⁹⁷ először itt is: *menedékben*, az e fölébeírva

⁹⁸ a ne utólagos hozzátoldás (ugyanazon kéz írása).

Két efsztendővel ez előtt N. fombatban ki nyomtattatott MunKája, hofzfzas utazásaim miatt, csak mult napokban került Kezemben, ezen fzerencsétlenségemmel egyedül a a vaktörténeteket vádoló. Nem tudom micsoda lelkiismerettel álithattya A. ajánló levelébe aztis, hogy nyelvünk Átila
 195 idejétől fogva Magyar orfzágon fzüntelen különös virágjába lett légyen, holott még mais csak bölcsőib* fetreng. Ha egyéb probájim //

[700v] nem lennénekis, ezen vélekedéséből eléggé által látom, hogy atyaságod a maga nyelvit, ha ugyan csak Magyar lehet, nem tudja. Külömb* ami Nemzetünknek dicsőflégét illeti, mellyről atyaságod nem értem⁹⁹ mi okbol
 200 emlékezik, jól tudjuk mi azt hogy nagy kegyességű felséges Királynénk azt naprol napra nagyobbra Kiványa vinni: *Non obtusa adeo gestamus pectora Poeni*. Felis léfzen irva, ennyi királyi dajkázkodásának örök emlékezete arany betűkkel könyveinkbe valamint most fziveinkbe illy nagy dicsősségű Anyánknak a leg tifztább fzeretettel és leg állandobb hivséggel fzüntelen
 205 áldozunk. De tudjuk mi aztis, hogy mezfzfzünen jöttek sokat befzéllenek, és hogy mái napon sok ollyas tudosok vagynak Kik a futban orofzlány bőrt vévén magokra, azzal akarnak büfzKélKedni, és másokat ijjesztteni: én nem mondom, hogy Atyaságod illyetén bőrt vett volna magára, de talám valaki hire nélkül felakafztotta hátára, 's maga fem tudja. //

210 [701 r] Ha így vagyon a dolog, Risum teneatis amici Én tréfán kívül vagyok A --- igaz Kerefztyéni felebaráttya

Vasmatskai Mátyás

Irtam Sátoromba Phasis folyó vize mellett, Elejink ki jövedele után Ezer Száz
 215 negyedikben, – A Pacsirták holdnapjáb*

42.

[97r] Nagy fombatba Böjt más hava 2dik Napja –776
 Barcsay Orczynak

Hallám hiv Társ Pesty Bachusnak csinnyait,
 Ki meg réfzegitvén város lakossait
 5 Borral elegy vérrel oKádta falait,
 'S utzán kinoztatta Verbőcznek fiait.
 Rut dolog! nem történt ez hajdon Spártába,
 Nem gyült ott a Kősség dobzódó pajtába,
 Hogy ott bor gőzölvén fzedelgő agyába
 10 Éjjel lármát vigyen jámbor hajlékába.

⁹⁹ Előző variánsok: 1.<tudom>, 2.<érzem> az előző kihúzott szó fölé írva, szintén át-húzza.

- Nem vették örömmek ott a dévajságot;
 ErKölts józon fzivben lelt ott vigallágot;
 A szépek szerették vitéz iffjúságot,
 Mint ezek Kedvelték füzű ártatlanságot.
- 15 Valamit a fzem lát és a fziv érezhet
 Hidd el hogy az elég hivságot szerezhet,
 Ember egyebekben bár mitis Kereshet,
 De való örömet azokb* nem lelhet.
 Miért részegedik fzőlőnek levétől?
- 20 Miért kezd tántzolni hurnak pengésétől? –
 Gyengeség: mert én hiv Chlorisom fzemétől
 fzfázfor több hivságot érzek szerelmétől – //
[97v] Ámbár nints fzükségem ama szép zsebekre
 Kiket Lykurg varrott fpártai fzüzekre,
- 25 Hogy fzerelem onnét lődőzzön fzivekre;
 Mégis dicséretet háritok ezekre –
 Jol tudta vén Apos fzivek gyengeségét;
 Nem tette csézfékbe azok részegségét,
 fzemmel fegiltette fziv érzékenységet,
- 30 És ugy Kélfiztette főbb gyönyörűségét –
 Boldogok ezerfer! kik nagy városoktól
 Távul vigadhatnak áll ortzás báloktól,
 Ojhattyák magokat Redout palotáktól,
 'S Lábok nem hólyagzik menuet tántzoktól –

35 Nézd minek tulajdonitom én a máí rendetlenségeket.

Nem tudom a Kis Kopalz Ember velem tarté – azt írta vala ugyan nem régen,
 hogy három fzfáz efsztendőig erKöltsnél egyebet nem papoltat a fzülékkel
¹⁰⁰gyermeknek. Énis ezen vélekedésbe vagyok. Felséges Alfzfonyunk a
 Várasiaot nagyon Kárhoztattya; vallyon valami parokás főhonnyai nem sugé
 40 ellenkezőt fülében, kételkedem. A Kis Papot tudod hogy Calotsai Dervissé tette.
 Ez hogy Alfzfonyának halhatatlanságáb* annál bizonyosabb* munkálkodhaffék
 Buda és Pest között kő hidnak építését találta fel. Pest e fzerint nevét egézfzen el
 vefztené. méltó büntetését venné¹⁰¹ utobbi rendetlenségeinek.//

45 Ezen történetről ugyan lehetne valamit írni. Te Ki a Magyar folyó
 Vizeknek Királya vagy vesd¹⁰² földbe három águ villádot és fegilts
 bennünket Pestnek Ki oltásába – Tudom gyengén zöldellő réttyeid Között
 fétálván az efféléket fzanakodó mosolygáffal halgatod; de midőn méheidet az
 iffju violákra fzaaditod ha azok Között versengés támadna jusson efzedbe
 50 hogy a Kezdő rész büntetést érdemel mindenkor. – Én husvéth előtt való
 fzombat estvéjén Bécsbe akarok lenni, másnap veres tojást fogunk törni.
 Ottis fogunk emlékezni rollad. Minap Ujjlakon Primást fogadván Groff

¹⁰⁰ <A>

¹⁰¹ Venné: beszúrás

¹⁰² <földbe>

Miklós engemis oda hívott vala egésségedért egy nyitra vármegyei magyarral
ittam. Mondják a Griff Madár Bécsbe vagy on Bár kedvem fzerint lágyithatnám
55 fzivét. Vous saurez deja la ruine totale de la famille de Koharÿ qui vient de
perdre l'entreprise du theatre et par la les biens des Enfans. On va les vendre
pour fix Cents mille fl. C'est pour satisfaire les Créanciers. Il leur restera pour
tout potage cent mille fl. – Vojez si ces Enfans ne sont pas dignes de
commiseration Songez y je vous prie, et mandez moi a peu pres par quel moien
60 on pourroit leur faire du bien. Adieu.
Tres Chér Ami je vous embrasse tendrement

B

R. de meme.

P.S. Au mois de may après la révuê je dois aller fans miséricorde
65 dans mon pais. Par un article de Verbóczi on me persécute de meme que vous. –
écrivez moi bientôt.

43.

[99r] Tornyo Nagy fombatba 25 May 776.

Barcsay Orczynak

Philep Jakab napján irt Leveledet már jó ideje vettem. Gyönyörű verseidet
olvastam s érzettem. Igazak; és helyes azoknak Érzelme, bár ne lenne igaz
5 fzivédnek sérelme. Irtam volna néked Pestre vagy Cassára, De Levelem tenni
kétséges postára, nem mertem és azért vártam jobb órára – Lépünk hát az Egri
Püspöknek dolgára. Tudom már Posonyba küldötted panafzod, Udvar 's egélf
város hidd el jó Barátod, Az Ország Bodrogtol Morváig pártosod, azért
panafzodnak Kudartzát nem vallo, Esmér Téged ki ki esmerik a Papot – –
10 Mondák hogy gorombáb nem láthatott Napot – Kenyerellé Györgyis ellene fel
forott 's ¹⁰³ vak buzgoi nevet rut fejére csapott – A Cantzellarius busul
történetén, Cseklészen ott valék fzomoru ebédjén – Félek ellenségi Testvére
esetén Kapnak 's győzedelmet nyernek gyenge fején – Az udvar óhajtva várja
bucsuzását Felztetits távolrol kézfiti romlását, már ugy megis ásta házának
15 állását, hogy naponként várja bizonyos omlását. – En Györgyel akartuk,
mellőznéd dolgodat, De már ha feltetted igaz panafzodat, Gyógyittyuk Erőnkől
nehéz¹⁰⁴ fájdalmodat, Érted élünk halunk 's kereflük hafznodat – Melly
kegyetlen fázban kell élnünk Barátom! Nemzetem fégényét mindenfelől
látom, Hit, fegyver, Polgárság erKölts minden gátom; Mond meg mit itélz, mi
20 lefzf ezen Papi perlekedésnek a vége? Minden felől azon aggodnak hogy az
Emberi nem gondolkozni mér. – Reádis azért támadott az Egri Sekrestyének
titok tartója. – Soha ennél jobban meg nem mutathatta volna tudatlanságát –

¹⁰³ <'s érdemli>

¹⁰⁴ <méltó>: nehéz

Mint fellyebis mondám igaz én azt tanátsoltam volna hogy mellőzd a dolgot de mivel //

- 25 [99v] Már benne vagy verni kell mig meleg – Fefztetits azt mondá nékem
hogy Posonba némelly tanátsosok igen könnyen vették panafzodat – ebből
veheted éfzre hova tzéloz Fefztetits – tegnap előtt a Primás Magyar-bélben
Házi-lasKát adván engemet Tifztyeimel hivata tántzra, ott lévén Sok
30 Posonyiak én ugyan semmit el nem mulattam dolgod előmozdítására. Ma
Socrates Uramnak irok Bécsbe ha eddig meg nem tudta panafzodat, mert azzal
ugyan egéfz világ tele. Isten hozzád édes Barátom, Közöld velem ügyedet, mert
bár melly nagyon fzmoritsais fzivemet, inkább fzeretek veled fzenvedni mint
egyedül boldog lenni

B

- 35 György Köfzöntet fzivéből, tegnap Primás Kivánságára a Prépostal és még
négy Canonokkal Magyar bélb* ment nyilván holmi fzent végezéseknek Ki
Koholására – ma vízfíza várom – gondold meg, a Hadi Tanáts f szabadságomat
még sem küldi – holott a Pesty Táborra vízfíza jöveletem ajánlottam – vald
meg hogy e nagy rabság –. Tudodé már hogy a Mosquával valo hires frigyből
40 semmi sem lett mint a Pongrátz Kastélyából – Fritz elejit vette, ’s azt tartom a
frantziák is dolgoztak ellene. Isten veled, kérlek írv nékem gyakrabban, hadd
olvashaffam kedves leveleidet. Groff Kohárýné tífzel és kér el ne felejtkezzél
rolla – hallom férjén fegiltettetek, ez becsületére válik az Emberi Nemnek – Azt
izeni még néked ez a fzerentsétlen Afzfzonyság hogy három elfzendő mulva
45 férjhez menendő leánya Léfzen, a fíja jól tanul arról magam tehetek bizonytságot
– De ne hidd Te azt hogy ezen néző helyly vefzése által az Attyok jobb állapotba
hozza Gyermekeit. Él j sokáig kedvedre.

44.

[100r] Tornýos Nagy f zombatb* 31 dik May

- Nem tudom utolsó Levelem mellyet Cassára igazítottam vala jutotte kezvedbe
– az Udvar és egéfz Bécs meg botráncozott az Egri fő pap gorombaságán –
Socrates tegnap azt írva nékem hogy igazolja panafzodat, és már mindenütt el
5 töltötte a titkos f zugolyokat – Midőn ezek történnének, gondold meg a fő hadi
Tanátstol tegnap estve vettem engedelmememet, jövő hetfűn el indulok
Dáciába, jele hogy a Pesty Táborból semmi sem léfzen. Írv nékem leg alább
minden héten egyfzer és igazítsd Leveleidet par. Clausenburg. à Déva.//

- [100v] Isten veled édes Atyám és gyönyörű Barátom, légy vigan úzzed
10 bánatidot melyet a fsekrestyebeli tudatlanok okoztak, fzeress engemet, mert én
holtig fzeretlek

Barcsay

Egy mása viafzk gyergyát küldöttem fázmodra a Pesty ház mestered kezébe,
 15 Él! soKáig és iparKodjál azon hogy leveledet Deván találhassam ha azt akarod
 hogy hazámba vig lehessenek – ezen fzeppillantásba indulok Posonyba, ott //
 majd meg tudom mit végeztek dolgod iránt – – itt azt rebesgetik hogy
 Tifztartod a Plebanus mellé Difznó páfztort laktatott, azért ítélük
 cselekedetedetis; de ha az igaz volnais, a Difznó páfztor nem Emberé, vagy
 20 fokfzor a Pap nem rofzfzabbé a Difznó Páfztornál? Irj nékem mind ezekről
 esedezem néked.

Kristus Urunk nem ártotta Sertésekb* mutatni mindenható erejét. Ezek a
 férgek pedig páfztoroktól ojják magokat. Sattöbbit. mert fietek

45.

[102 r] fzfzf fzeben 22dik Juny –776

Barcsay Orczynak

Kassárol btsátott Kedves Leveledet Vettem, hiv Barátom, tsoKolom
 kezedet. Látom, s Világ láttya ártatlanságodat, Ne félj, meg tanítyák vad fzivű
 Papodat. – Im itt egy Levélke, Kit Bécsből irtanak, Mutattya Udvarnál rolla mit
 5 tartanak. Ne bánd, ne aggodjál ezen történeten – Arany fzebben fénlik rut fzen
 Közepében. Irod hogy bucsuzni kívánfz tifztségedtől Majd Pesty homokon
 fzolhatunk ezeKről – Addig légy tsendesen, mert fzolgalatodat, A Király 's a
 haza Kivánnyák hafznodat. Ha mind el¹⁰⁵ távoztak okos Polgárokul, Mi lesfz
 boldogtalan nyomorult Hazánkbul? Légy víg, jobb időket ígérnek az Egek –
 10 Nap fény derül midőn mulnak a fellegek. – Im itt írom máffát ígért levelmennek.
 P. P.

Fanatici Agriensis, Calchantis inhumani mores et aulae et Urbi nostrae sunt
 notissimi. Videtur is ex Turcarum, nisi fallor, disciplina institutus vi atque
 injuriis Imperium Suum extendere velle, quod Scelestum propositum quam
 15 vehementer a Divini Magistri nostri Doctrina, moribus disciplina abhorreat,
 omnes nos, qui nequaquam nigra toga sed candorem animi veri Christiani
 Sumus, facile perspicimus. De communi Amico nostro polliceri mihi possum,
 gravissimam hanc eum injuriam longè pulchrius esse Laturam, quam vulgo ab iis
 fieri Svevit. qui *Curios Simulant et bachanaliam vivunt*. Quid enim? ignoretne
 20 Illustris Orczium et vir et miles fortissimus, nemini unquam fuisse probro aut
 dedecori, ab homine mente Capto, aut quod perinde est, a fanatico, impotente
 animi, maledictis laceffi//

[102v] Sinamus gloriatur, inque Sinu Suo gaudeat Agriensis *Tartufe*
 immeritis, Ill: Orczium injuriis contumeliisque Superatum esse: quis enim est
 25 qui ignoret Agriensem et ejus similes homines, ex eorum Paraquaiiae animalium
 genere esse, quibus *pigritiae* nomen est, quaeque adpropinquantem
 honestissimum quemque, Obscoeno more Suo, lotio emissio urinaque res
 pergunt. Haec et horum similia mussare vicissim possumus at nequaquam tamen
 publicè vociferari cum pro dolor! huc denique rerum processum sit, ut nisi nos

¹⁰⁵ elsz átjavítva

30 profani, vos Scilicet milites et nos anathemate perculi scriptores, sanctitatem
dignitatemque Religionis nostrae cauti mansuetisque moribus tueamur, necesse
omnino sit, eam ab universo reliquo genere humano pro barbara atque
inhumana haberi. Ne tamen improbi probis impunè insultent, et quia injuriam
suam modestè conqueri, et inflictorum vulnerum remedia quaerere leges
35 divinae humanaeque permittunt; dabo sane operam perquam diligentem ut
inhumanum hocce Agriensi *Tartuffi* factum illis brevi innotescat, qui
innocentiae praesidio, et probis auxiliis esse debent. De modo, ut Svasisti cum +
+ + agam, et eo, qui optimus esse videbitur utar. Sattöbbi. Ez az egész Levél
ollyan hogy ki nyomtatást érdemelne, némelly részit mint azért hogy időmből
40 Ki fogytam mind pedig azért hogy most el halgatni tanácsosabb, továbbra
hagyom. Utollyára mint egy fzeretóm úgy ír – t.i.: „Revisendae Patriae tuae
fuscepta consilia tua probo, invitus tamen; cum longius quotidie a nobis
abfuturus sis: cura tamen literis tuis ut iter tuum levius feramus. Vale! animae
dimidium meae, et me vel Dacis tuis tuum ex asse esse nuntia. iterum vale!” //

45 Más jó Barátunk frantzia nyelven ezt írja:

Je fois sensiblement mortifié du procédé de l'Éveque d'E* vis a vis de notre
Ami Orczi Croyez moi que ce prélat est bien indiscret, et en voulant augmenter
le nombre des Catholiques par force, il se rend odieux et ridicule, son zele loin
de convertir les protestants, les aliène, les rend plus entetés et fanatiques – cet
50 outrage Cher ami servira de glaive zu Comte Festetits pour couper les bras de
cette famille. Si vous écrivez a Orczi marquez lui mon resentment: peut etre ce
fera l'occasion qui concieliera au jeun B. Orczi le C. Festetits *qui jusqu'a
présent ne pouvez pas le souffrir etc.*

Látod ezt talán magad sem tudtad eddig mert én ugyan nem. Már te látod
55 miben vagyok az okos világ előtt dolgod – Én ha Pesty Tábornak helye léfzen
oda ki rándulok, de onnét megint vízfőz térek Kis jószágotsKám rendbe
fzedesére – Én fzeretném ha a naptól barnult oláhné vásárlatlan eledelt tenne
alfzalomra – Ha itt nem boldogulok hozzád mégyek és veled kívánok meg
halni. Isten veled

60

B

P.S. A Magyar Uri Alfzönyság mellyet az én fzerentsétlen Hertzeg
Alfzönymal mérő serpenyőben tettél esméretes előttem, meg vallom
fzánakozást az is érdemel – de elébb segiltsünk az enyimen, mert ez Két képpen
boldogtalan, és ezerfzer érzékenyebb fzenvedése mert ártatlanul fzaamkivettetis
65 – Ezt hidd el hogy nem fzerető hanem igaz fzivű ember és barát írja. Isten
hozzád édes Barátom csokolom kezeidet ezerfzer. Itt rebesgetik hogy a Moldvai
határ dolgába a Török nagyon kezdett durtságKodni; 's jó végét nem várhattuk
az ide// valo Határ katonák* mint Bécsbe sejditettem fegyvereket elakarják
venni. Mászor többet¹⁰⁶//

70 Leveleidet igazítsd mindenkor Dévára. Holnap után halehet innétél megyek.
Bruckenthal már eddig Bécsb* ért. Utb* találtam a nagy Leveles táskával.

¹⁰⁶ A baloldali margóra írva.

Tudom hogy ott tejkervényesebb gondolatok vadnak mind a Te Tiszádnak folyása. Élj sokáig.

75

46.

[104r] Batizi oláh tóka mellől 2dik 8br 776

Nem tudom mit gondolsz illy halgatásomrol
Hiv Barát el hízzem álmodol Sorsomrol:
Hová lettem ofztán, hogy meg öleltelek
5 'S Uti fzekeredbe belé emeltelek? –
Mélto tsudálkozni meg valloim magamis. –
'S hogy így kellett esni átkozom Sorsomis.
Valahányfzor Oláh hangos tóKájával
fzomfzédomb* zörget liturgiájával
10 Valahányfzor Fáta potrás pártájával
Batutát jár estve botsKoros lábával;
Valahányfzor Fitsor gombos tarifznyáját
Elöttem vonfzolja atzélos baltáját –
'S elhajtván farjura kis fzarvu marháját
15 Keserves nótára fujja furulyáját –
Valahányfzor Juháfz gypjas bundájába
ballagván, friss tejet vífzen fajtárjába,
'S meg támafztván magát nagy tsögű bottyába
Unalmas fzerelmét fujja dudájába – –
20 Valahányfzor Czigány régi fátorából
Ki Kelvén egy tsomót tsinál purdējájából,
'S Egyiket ki hagyván tarifznya fzájából
E vezeti házát nyereg Kápájából –//

[104v] Valahányfzor – de mit mondok? akárhová tekintek rollad emlékezem, Te jutfz efzembe, és egyedül veled kívánnám Közleni gondolatimat. de Te hól vagy? hol bujdosol kedves Barátom? A fzamosnak
25 folyásán feljöttél Erdélyi prunkulyaidhoz? vagy nem? Én annyira dolgaimnak fókasága miatt, mint azért hogy féltem Levelem el ne tévelyedjék valahol utánnad – Én eztis egyenesen Őrsre utasítom, tudván, hogy a jó Kenyér és a fzüretnek közelgetése, ha későreis házadhoz vízfza vífzen. – A mi ide bé való dolgaimot illeti, azok Istennek Hála jól lennének, hanem édes Barátom, nekem,
30 ha boldogulni kívánok, segítségért Hozzád kell folyamodnom. Hunyad mellett a Zalasdi Dominiumnak és oda való vas bányáknak fele az enyim ha hét ezer forintokat le téfzek. Itt a Káptalanakis olly pénz fzükibe vagynak, hogy ki nem lehet mondani – a Károlyvári Prépost még Táborra lett indulásom előtt ígért vala, 's még nem gyűjthetett fszámomra – Esedezem néked Kedves Barátom, jőjj
35 ebb* segítségemre olly moddal hogy eftendőnként fzikott interefinek meg fizetése mellett, lassan lassan vízfza fizessém – a Jofzág mint itélheted magadis jővedelmes, mert külömben nem vágnám a fejfzét belé, de az hogy hafznot hozó

– más, hogy olly örökön mellyen¹⁰⁷ régen idegenek bitangolnak azért kívánom
 40 magamévá tenni – vagyon pedig//
 egy magát egyedül fzerető atyámfia Kit a másfele illet, ez most meg
 Kénálatott ha véle egyett tartoké vagy nem, Külömb* hogy ő Ki vefzi és fél
 fízízig kívánnya birását – Lásd így vagyok. Ha háboru nem lefízí sokáig meg
 unom végtére azt a hafztalan gyakorlást, arrolis kell gondolkoznom. Nagy
 45 reménységekkel nem taplálom magamot mert ha lehetneis, az értelem azt
 mondja, hogy jövő februariusb* 33¹⁰⁸ Efztendősz lefzek, és hogy elég az ha jó
 Barátimot tudtam, és tsendesen meg halhatok. EzeKre és több okokra nézve
 fzaadságomnak hozfzfabítását még Két holnapra kértem. Tudositásodat el
 várom, 's Kérlek tedd azt a mit tehetfz, és jónak ítélfz tenni – Ezen JofzágnaK Ki
 50 váltásába ugyis még egy efztendő telhetik. Isten veled édes Barátom, ezerfzer
 tsokollak 's betűidet ohajtva várom.

B

Légy boldog.

55 P.S. György Barátunk írja hogy már Kapornaknak idejő ura. Az Egri
 Tartuffel hogy vagy, 's dolgaidd hogy fordultak ird meg, Bécsbe mézfízí a fekete
 fzknyás vén Afzfzfonyokhoz – 's ha mézfízí, miKor
 Élő fokáig –

47.

[105r] Batizi magánosságomból f. András H* 5dik Napj*– 776

Mond meg kedves Barátom mit irjak én néked érzékeny fzivednek
 csendesítésére? az enyim ki benned főbb boldogságát találja haboz: de miért?
 azért hogy barátságodat ellenkező időben fzolítván meg fél ne talám annyira
 meg busított légyen, hogy még történt házi terheidetis fájdalmasabbakká tette
 alkalmatlanságával – De ha ezeket atyai fzivednek kívánsága fzerint
 5 orvosolhatod légy jó Kedvel menyei Barátom, mert én magamra lévén
 tízfztefféges Karba helyheztetett Könnyebben Kűfzkódhetem forsommal, hanem
 Könyörgők énis, sieff vejednek, Leányodnak és hét unokáidnak fsegiltségekre –
 Az én Jofzágomnak által vételéb* azonkívílis még Két három efztendők
 Könnyen eltelhetnek, akkor ha élünk hozzád folyamodom. – Lássuk már mi van
 10 fekete tásKádb*? Vagyis inkább mi van a fzent Gellér hegyén imádKozó kis
 Kopafz Embernek velejében? – Alig várom hogy ezekből rézfzesülheffek.
 Tudom vándor-Könyvedbe hafznos dolgokat jegyzettél, azokat olvafluk és
 egymással közöljük míg Magyar Mylot világra jön – Ittis iparkodnak némelley
 egér modjára magokat¹⁰⁹ Nagy Karimájú Sajtba meg vont fzent Páfztorok –
 15 Irám minap Gyurinakis hogy kedves Youngjának fzmoru munkáiba egy fzigeti

¹⁰⁷ Olly örökön melly – beszúrásokkal kiegészítve

¹⁰⁸ az évek száma talán 32-ből javítva (ráírással)

¹⁰⁹ magokat beszúrás

nevezetű, ausburgi valláson lévő Pap kegyetlenül belé KapafzKodott –. – talám egyik réfizt már nyomtattyákis, más darabját //

[105v] esméretlen lévén a fordítóval, bizonyos jó Emberemnek adta hogy
20 velemis közölje – kár hogy németből fordította, mivel ezen nyelvnek fő-
lántozattya mint magadis igen jól tudod, éppen ellenkező a mi Anya
nyelvünkkel – De bizzuk mi ezt a minapi Pozsonyb* őfzve jött Magyar¹¹⁰
Tudosok gyülekezetére.

25 Irjunk mi ha lehet 's ha szabad Verseket
Kikkel meg lágyitván elébb vad fziveket
Könnyebben hóditsuk majd a szép fzüzeket,
Mert őK kormányozták mindég embereket –

Éppen jól – Mivel most Bécsset kerülni fogod kérlek a szabadságról irt szép
verseidet vedd tiftára hogy majd Őrsről magammal el vihessem. Én jövő
30 holdnapnak első Napjain innét okvetetlen el indulni igyekezem, Nagy Váradig
tudom az utat, de onnét merre vagyom a jobb és rövidebb ut nem tudom, azért
tudosits az iránt, és aztis ird meg a tájban nem léfzfz Pesten. Ha Őrsön léfzfz ne
sajnáld Pesti Gazdának parancsolni a melly melyre-valoim a fzaonál és
kefzkenyőim nem tudom mitsoda fzüznél maradtak külgye ki Őrsre. Meg
35 bocssás ezekről, mert én néki irtam volna de nevet elfelejtettem – Egyéb aránt a
miket énis itt bujdosásom alkalmatosságával begyembe//

fzedhettem alig várom néked ki befzélhefsem. Itt a fza f Uralkodás
naponként erőssódik, minapis egy Braflai Tanáts-belit Udvarunk¹¹¹ az ide való
főigazgatásnak Tanátsollává tevő – pedig semmi üres helyly nem volt, így hát
40 fenatorbol egybe Consiliarius lőn. Nem tsuda, mivel a mint nekem írják Bécsből
Baro Bruckenthal felséges Afzfzonyunk előtt oly kedves megint mint annak
előtte; fel érkezésivel minden fzelvfzeket le tsillapított – Ezt, és a Ti Groff
Festetitseteket nem féltem kikiről azt tartják hogy Kaunitz lábánál hitet tettek a
szabadság ellen, mint régen a kised Hannibal Atya ölében megesküdtött Roma
45 vezedelmére – Egy Barátom rolla azt jedzi, hogy felséges Urunk erre nagyon
nehézfzel és üldözésbe vette azért hogy a Camara Jofzágait arendába adta;
ellenb* a királyné mentegeti nyilván Kaunitz fugarlásából ki már régen akarta a
frantzia *fermeket* bé hozni Birodalmunkba – Már Berlin után vagy Paris után
indulunké, nem tudom ki lefzfz erősebb – Én Dubos munkájának két darabját
50 mellyet magamal¹¹² el hoztam vala Pestről majd által olvastam. Ha
Constantinusrol igazabb* mert volna fzollani nem meg vetni való könyv lenne.
De az okoflagnak titkosabb¹¹³ fzővéseinis által láttzik Tartuffsege – Isten veled
Kedves Barátom, élj boldogul és fzeressed azt Ki tudositásodat ohajtva várja.

B

55

¹¹⁰ <Tudo>: Magyar

¹¹¹ <az>: Udvarunk

¹¹² <velem>: magammal

¹¹³ <szentebb>: titkosabb

48.

[108r] a Sas fogadoba

Mennyei barátom!

Éppen midőn a Kolbázos Kaulerabét enném érKezik Ezeremtől a balsorsu
posta Ki azt hozza hogy mindjárt menjek feregemmel a fíkra fiok strázáKot
5 állítani – gondolhatod hogy azonnal Te jutál efzembe de mit tégyek, imé meg
sem ölelhetlek egyéb Képpen hanem csak gondolatomban

B

A homok Dombok Között 24 óráig oráig fogok lenni, 's egézf éjjel a fzip
tsillagnál hálván Platoval 's veled sokszor léfzen befélgetésem. Isten veled, a
10 Griffet ha látod tífzel fzommal.

49.

[107r] Már eltökélttük vala magunkat nagy orru Obesteremmel néked
udvarolni, és nállad ebédet enni, éppen most akarok vala hozzád küldeni, a
dolgok meg fordultak, fel tett fzándékunkb* gátlás esett, Ezerünk ebéd után
Josef előtt fogja magát mutatni, az orát ugyan még nem tudjuk mikor fzállunk
5 fíkra, mindazáltal itthon kell váraKoznunk – Látod melly ellenkező sorsunk –
Isten veled – a mit tegnap hallottunk itt maradásunk felől még eddig mind igaz.
G. Nostitz mondotta obester* meg válik mi nem engesztelhettyük é meg Caesart
– Be boldog vagy Te Lőrintz! Kit egézf világ fzeret az Egrý püspökön Kivül –

Im ma jó regel ezt olvasám egy igen elmés Könyvben –
10 Vous voulez, disoit un Philosophe a une jeune fille, apprendre la
philosophie! ah! contentez vous de blesser la raison, sans la connoître; et laissez
nous la confusion de savoir raisonner, sans etre plus raisonnables – Ez
fzerencsés gondolat. Irj Te és ébrefzgess engemet, mert majd el fzunyadott
lelkem.

15

50.

[106r] Pesty Tábornak jobb fzárnýáról 776

Engem Stráza helyről immár fel váltának,
'S Azonnal ujj munkát előmb* adának,
fzegény katonáim enni sem tudának,
5 Kefe 's dörgöléshez azonnal fogának.
Ma este első treff fíkra fog fzállani,
Csáfzár előtt magát meg fogja mutatni.
Holnap hajnal előtt Ki fogok futtatni,
És úgy seregemmel Kúl Strázát tartani.

- 10 Látod szent Barátom Kegyetlen sorsomat
 Meg sem ölélhetem szíves Barátomat.
 Ma Lovasok szárnyán nézd feje Lovamot
 Jere 's tsendesítsed nyughatlanságomat.¹¹⁴

B

- 15 Itt Kiáltják hogy Josef érkezik. Isten veled, holnap ha lehet el megyek
 hivatalodra ha estvére egy Kis Tokaÿ bort küldesz, azzal fáradt Testemet
 egéllégemet fogom eleveníteni. Adieu. Miklos Groffot tiszteld szommal

51.

[115r] Nagy-fzombatb* fársáng utolsó Napj* – 777
 Barcsay Orczinak.

- Dobzódó fársángnak áll-ortzás Leányi
 Vigadó Bachusnak részeg Tanitványi
 5 Kiket fedd 's apolgat Püspök szent–I– –
 Mit zörögtek annyit hívság maradványi?
 Meg untam én immár Tótóknak dudáját,
 KiK szekerre vetvén Janónak mátkáját,
 Plebanushoz vízik szerelmes Ancsáját,
 10 És ott meg áldattyák Cupido munkáját. –
 Nem így van Erdélyben, hol havas tetején
 Egy szép nap, virágos tavaznak elején,
 Mint régen Albának vendéglő mezején,
 Hires vásár esik Zarándnak Megyén.
 15 O! Te Ki nem régen iffiu Florindával
 szárnyas lóra szőKél vén banya Musával,
 Ha mezfzúnén volnál Bocace árnyékával
 szerezsz segedelmet ennek hatalmával:
 Hadd én le festhessem e szent sokadalmat
 20 Hol az egélfz vásár keres lakadalmat,
 Hol Fáta fítsornak ígér olly jutalmat
 Melly Két fáradt szivnek nem okoz unalmat. //
- [115v] Fényes nap tűzének első Sugárain
 Alig jut kis világ Ojtoz határain,
 25 Még Juhálfz ípot nem fűjt Zsily havassain
 Hogy már zsib kezdődik Bihar kopafzfzain.
 Felyül e nagy Bértznek Kies tetejére
 Már ezer szűz nyugott virágoK helyére,
 Hol kofzorut fonván társának fejére,
 30 Ki Ki Hébé maga, vagy tekint Hébére. –

¹¹⁴ eredeti változat: nyughatatlan. Ráírással, fölébeírással jött létre a végleges szöveg.

- Gyengén lengedező Zefir futtogása,
 Kivel hasad arany hajnal mosolygása,
 Itt van, nints fűzeknek tölle nyugovása;
 Siet, mégis ott van leg több mulatása.
- 35 NapKeleti völgyek Kellős Közepéből
 Valamit lophatott Florának Kertyéből,
 Vagy futva nyerhetett Pomona Kezéből,
 Véle van: 's itt ofztya Kedves Kebeléből –.
- Mondják, hogy el hozván ama¹¹⁵ forrás vizét,
 40 Mellyben az Est-csillag mosván fényes fejét
 Virratra úgy fonnya ragyogó üstökét;
 Véle fetskendezi fűzeknek feregét.
- Mellyre majd ha Phebé kegyes tekintete
 Fénylik, Kitől vidul világ Kerülete,
 45 Keleti gyöngyekké válik ujj élete,
 Kinek halandoKnál harmat nevezete. //
- Végre e szakállos tsoport Közepéből,
 Mint fzikott Glaucus tenger mélyységéből,
 Egy ezüst fzin haju fel Kelvén helyéből,
 50 Ezt lehet hallani törött befzédjéből: –
- "O! Ti kik e napon Egek védelmével
 "Ez helyre jöttetek Ámornak hírével,
 "Imé fel oldozlak tífzem erejével:
 "Légyetek boldogok Hymennek mivével –
- 55 Erre egy Tyrusi csigánaK vérében
 Mártott fzip kefzKenyőt vévén a kezében,
 Ki veti mind labdát vásár közepében,
 'S rövid foháfkodást tefz Vénus nevében.
- Az után két fejer galambnak véréből
 60 KiKnek még inai rángódnak testéből;
 Áldozatot tévén buzgó fzerelméből
 Az iffjaKra hinti fzentelt medentzéből. –
- Ezzel ezer fzózat édes zendülete
 Mint a mellyel hangzik Paphosnak fzigete
 65 Midőn már közelget Anyánk tífztelete,
 Égig hat, 's meg vidul Bihar Kerülete.
- A sebessen folyó vizek forrásai
 KiKtől nedvesednek hegyek oldalai
 Ki fzőkvén mint Márly ugró patakjai,
 70 Vékony fellegeKKé változnak habjai.
- Mikor világosság éltető tűzével
 Fának, fünek fzin ádtitKos erejével,
 Ez áldott viz mulik ragyogó fzinével;
 Bihar pedig ébred zengő seregével.//
- 75 Valamit efitendő kedves fzakafzfzával

¹¹⁵ <Amann>: ama

'S ujjuló természet hozhat tavaízfzával,
 Itt meg találhatod ízüzeK vásárával,
 Mellyet Ki Ki hozott el adni magával.
 Egyik jó illatu epret tart kezében,
 80 A más, galambfiat zárt Kis rekeízfzában,
 E, kosár tseresnyét tett Ki elejében;
 Amaz pedig gombát mutat tenyerében.
 Alol sűrű gyalog-fenyők ízomízfédjában
 ízámtalan Iffjak állanak sorjában,
 85 Ollyanok mint HerKul volt serdült korában,
 Mikor még nem lankadt Omphales lántzában.
 E két ízép sereg közt Őregek nyugofíznak,
 Nagy Atyák és Anyák sokan találkoíznak,
 Kik e ízfent vásárra ífáz unokát hoznak
 90 Hol boldogságokért égbe sohajtoíznak.
 Azt vélnéd Filémon van itt Botzissával
 Vagy az öreg Ninon aggott Dámonjával –
 Vagy – – – –
 Már ezt befízelje meg Konyi musájával.//
 95 **[116r]** A Nap ez éltető állat árnyékában
 Rejtezvén Kegyessen mosolyog magában.
 De hogy rézfeszűljön Vénus munkájáb*
 Sugárait Kűldi Iris abrontsában –
 Musák! kik rég Homert Troja Juháfízfárol,
 100 És most leg közelebb Pestnek fársángjáról
 Orczyt fugárlátok Bachus Templomáról;
 Mondjátok a többbit Bihar vásárjáról –
 Én, kit a dicsősség hartzoK mezejére
 Régtől fogva ífollit Márs tízfzeletére,
 105 Myrthus ágot hinteK végső tömjénnyére ¹¹⁶–
 S vékony ágot huzok hívság íferegére.

Ezeket, s több ilyeneket irdogáltam midőn gyönyörű verseid el érkezőnek és
 el alélt ífzivembe ezer édes érzékenységet ebrefíztének – bé zártam azokat
 110 ífzivemnek *tárházába*, és bé nyomám elmémnek leg titkosabb *ízfeglet*
KutziKjában. Méltán ífíratod te kedves Barátom Nemzetűnknek tsufos íforsát –
 Én azt tartom hogy mivel minden kerékben fordul ezen a földön vagy a
 bolondságis helyt ád az okoflágnak és bölcsebb igazgatás modjának, de megint
 visízfater; mert – a mi Magyarjaink koránt se gondolják hogy most okosak
 115 kezdenek lenni, én éppen az ellenkező vélekedésbe vagyok, most, most
 kezdenek bolondozni.//

[116v] Minap azt mondám Miklós Barátunk előmenetelére: Encore deux ou
 trois avancements pareils – voila nos loix en vigueur, la superstition et le
 fanatisme au ífpielberg, et la bonne fois couronnée sattuóbbi. E közzi a három
 120 közé titkon tégedet értettelek. Mikor érem meg ezt? Ő még Bécsből vízfízfza nem

¹¹⁶ <Nem lévén Kőntösöm Venus innepére>

jött, a Titkos tanátsoffág hitét ott le fogja előbb tenni. Nagy hit! Ird meg igazán mézfíze Babilonba vagy nem, én mivel leg fellyebb egy hétig fogok mulathatni, akaratod fzerint ofztom fel időmet de most édes Barátom Isten veled, az az átkozott Posta flet indulni csokollak ezerfzer – Hallodé! Tudodé hogy Te
 125 fze gyent téfz az iffju Vers fzerzőkőn – O!¹¹⁷ Hányfzor olvastam által leveledet. Bess. Sándorral edjűtt – György Ur* Posonba a Primáffal valami Titkos pástétomot főz most – Adieu.

52.

[117r] Bőjtős N. fzombatb* 29 Martz* – 777

Mennyei Barátom!

Reménlem ezen Kis levelem még Pesten talál. Tegnap Béts vároffából fél
 fzedült fővel érkezvén kedves vállafzodot örömmel vettem. Oda valo
 5 menetelemnek okaihoz mellyek fűrgetők voltak, járult még Obesteremnek
 akarattya ki magával fel vive, tehát reád többé nem várakozhattam Mit
 hallottam, mit láttam. s mit tapafztaltam kedves magzatod Láfzló meg fogja
 befzélleni, 's a mit ő el találna felejteni, vagy Te nyomára nem akadnál Bécsben
 majd Pozsonyban fzoval elődbe adom. Kérlek, groff Miklossal egyetemb*,
 10 kinek Ujjlakra jőnni meg ígérted vedd arra utadot – Ha Két igaz Barátodnak
 látásába valami gyönyörűséget Kerestél valaha, most meg nem bännád Kis
 Kerülésedet – Ird meg akaratodat hadd tudhaffam fzivem vágyodásait ahoz
 fzaalni – nékem ezer a dolgom, mert Mars mezejére kéfzűlünk, de Barátfalvára
 megyűnké vagy Pest alá még bizonytalan. Miért nem mehetek én Bécsbe? Soha
 15 lehetetlenséget fzomorubb tekintet alatt nem képzelttem mint most – A leg
 fzentebb Barácságra Kényfzeritlek tudosits engemet//

[117v] hol láthatlak – Unom életemet nálad nélkül – Miklos Ur nagy
 joságal vagyon hozzám, tifztelem ötet, de még nem érezem hozzá azon
 fzeretetet melly feléd vonfz. Jőjj el talám ragad valami rea mi kedvellébbé téfzi
 20 előttem. Ő ugyan ugy Magyar ruhába öltözött hogy még faluhellyt sem véfzen
 mást testére – Kőfzöntet tégedet ezerfzer – én pedig meg annyifzor tsokollak

B

Mond meg KiK azok a Tudosok kik versel fzagattyák egy mást? – esméremé
 vagy nem? Socrates minap Bécsbe majd meg hala mérgibe azért hogy Festet*
 25 dolgaiba nem boldogult – Györgynek meg mondtam hogy őis fekete epés
 kezd lenni – Itt a Magyarok fő Papja B. Josef hinti balra 'jobbra az áldást, már
 az uttzán sem merek járni – Isten véled édes Barátom, ha az időm igen rövid
 nem volna Bajzáth butszuzását mellyet Bécsbe Kis postán fzolgáltattak kezemb*,
 elkűldeném. Másfzorra hagyom. Élj fokáig boldogul.

30

¹¹⁷ <Me>

- Meg romlott Világnak fzenntes fzugollyába
 Mit Keres bölts Musád Matsák Udvarába?
 Melly idegeny Vendég hivság hajlékába,
 5 Egy kis kopafz Ember Kurta dolmánkába!
 Látom hogy vánfzorog bástyárol bástyára,
 Vélvén hogy majd talál igaz baráttára
 Könyves fzemmel tekint Kösség tsoportyára,
 Mig jut végre fziget-Kertnek kapujára.
 10 Itt, hol a mesterség természet kezéből
 Mint régen Vad Tibur setét erdejéből
 Nagy fákat ki vévén fagyos gyökeréből
 Tündér Kertet tsinált Duna ligettyéből –
 El telik itt a fzem, fziv marad függőben,
 15 Ezer tárgyat fzemlél árnyékos erdőben,
 Kik mint a pillangok virágos mezőben
 Repdesnek, vagy fetsKék KéKes levegőben.
 Ide siet Phriné, ki fzáll fzekeeréből,
 Fő Afzfzony, Ki tettzik Kendőzött fzinéből,
 20 fzemtelen bujaság tsillámlik fzeméből:
 Mit Kiván ítélhedd lankadt lépéséből – – //
 [118v] Űtetett utaknak hives árnyékáb*
 Sétál egy ideig Kösség tsoportyáb*,
 Végre fzüK ősvénykén esmert barlangjáb*
 25 El tűnvén, oda döl Leander Karjában.
 HaggyuK ott, és mennyünk titKos ősvényekre,
 Hol Cupido lest áll ártatlan fzivekre,
 Elsőbb arany béKlot ver iffju kezekre,
 'S végre Kinos lántzot vet fzegény fejekre –
 30 Űljünk egy fzegletbe zöld borostyán mellé,
 Nézzük hogy fietnek fzüzek e tör felé,
 Hogy vilzi Dajkája ki Phillist nevelé,
 Most már Keritője, 's vezetgeti elé – –
 Amor myrthus alatt egy rut vén banyával
 35 Hogy lappang meg hodult iffjak hadával
 Hogy lődöz fzivekre Kegyetlen nyilával
 'S hogy vefzteget mindent hivság fulánkjával.
 Űlj le, de ne Keresd itt Catot, Senecát,
 Ne kívánd te látni itt fzüZ Lucretiát,
 40 Keresd tsak Lucullust, kőfzöntsd Aspásiát –
 Kik fzoKták jelentni Birodalmak fogytát –
 Igy dölt Corinth, Athén, Roma nagyságával,
 Igy küfzkődik Paris hivság kórságával,
 Igy vefz hires London nagy gazdagságával,

- 45 Így enyészik Bécsis szent István tornyával. //
 Posony nevededik, Buda roppant léfzen,
 Belgrád még úgy lehet Király széket véfzen;
 De ha egyszer oda bus Kints fézfKet téfzen,
 Ottis lefzfz romlottság Kit rabság vár Kéfzen.
- 50 Illyen fő végzése Alpha 's Omegának –
 Ki tudja titKait természet Urának?
 Ujj fzfűlöttek 's holtak, O! bár fzolhatnának!
 Egy aránt adoznak örök hatalmának.
 Elég ha fzfűlettem, hogy már meg halhaffak,
- 55 Elég hogy meg haljak hogy fel támadhaffak;
 Életről halálra így vándorolhaffak,
 'S Nagy Teremtőm tagja mindég maradhaffak – –
 fzfűnnyetek halandok hitek fzerzéséb*,
 fzfűnnyetek titkoknak mély kereséséb*,
- 60 Nyugodjatok inkább természet ölében,
 Mert bár éltek haltok, ő tart kebelében.
 A fa Ki most dőlt le, gyenge tsemetével,
 Melly nem rég Kele Ki vékony tetejével,
 A tuzoK Kit folyom hasita mellyével,
- 65 A vig filemüle epedt gerlitzével:
 A Tzethal, Ki dóglőtt habok mélységéb*,
 A pifztrang, mely ufzik sebefl Inn vizében,
 A bárány, Kit Juháfz melegít ölében,
 Orofzlány, Kit vadáfz el ejtett törében. //
- 70 Vad Ketske, Ki fzfőkdős magos Kőfzijklákon,
 A béKa, melly meg fult fzfáradt potsolyákon,
 A Bika, Ki bőmből zanotzos pufztákon,
 Kis légy, Ki meg fagyott fepretlen rámákon;
 Király, ki most fírba fzfállott tronuflábol,
- 75 Koldus, Ki Kenyérért Kiált furulyából,
 Kis tsetsemő, Ki fír fzfzoros pólyájából,
 Agg, ki földbe vágyik Kinos nyofzfolyából,
 Törpe gunyhó, mellyet fzfegény most építe,
 Erős vár, Kit Vauban bástyákkal keríte,
- 80 Oltárok, zsámolyok Kit Kints fenyeseite,
 Egy fzfzoval valamit Termézfzet kézfzíte,
 Egy aránt változik formából formába,
 Van ez Föld, Levegő, Víz, 's Tűz hatalmába,
 KiKnek élet laKik örök tsatájába;
- 85 De nintsen semmiség ezek munkájába – –
 Semmiség! tűnnyél el érthetlen voltoddal
 Bőlts előtt nem találzfz helyet hatalmaddal,
 Plato rég el űzfött űres árnyékoddal,
 Nints helyyed fuhultis ijjezfztő álmoddal.
- 90 Bár, majd midőn egyfzfzer fagylalt tetemeim
 Hideg földbe fzfálnak érzéKenységeim,

Nem élek köztetek, de minden réfzeim
 E világban léfznek hol vagynak elejim. //

[119r] Akkor Ki gőzölvén vékony párátskába,
 95 'S Jutván láthatatlan testek tsoportyáb*,
 Mégyek esméretlen világok fázámáb*,
 Nem lankadok tsak itt földünk határába –
 Akkor e sár darab mellyet kedveltetek,
 Nem léfzen Barátim eKéppen köztetek,
 100 Hanem sok formába repdesvén veletek,
 Fűven, fánn, virágon léfzen előttetek –
 Igy miKor egy por fzem, ki fzelek fzárnnyain
 Mefzfze ragadtatott tengerek partyain,
 'S fagyos fellegek közt éjlfzak havaffain;
 105 Végre le fzáll, 's nyugfzik Hybla virágjain;
 Igy támad hivságos város omlásából
 Kis gunyho Kit gazda fonyt gyenge füz fábol,
 Igy lefzen Orczinak Őrssi lakásából
 fzip Templom, melly épült Musák malafztyából.
 110 Igy mulik el Phriné bujaság Kertyével,
 Halálos Cupressus gyáfzos feregével
 Bé nyővi vad fáKnak sűrű gyökerével
 Igy hanyatlik Bécsis¹¹⁸ veszett erKöltsével –
 Igy. De már el hagyom hofzfzas verseimet
 115 fzabad fzoekba küldőm¹¹⁹ többi rendeimet.

Mond meg már Barátom hogy van egésséged? A Bécsiek hideg lelésednek
 hirével egézfzen meg fagylalták fzivemet – ez olta homn létedet nem //

[119v] tudván irni nem mertem néked. Eddig ha egésséges vagy,
 Vármegeyébőlis vízfza tertél, tehát bátra utasítom Őrsre ezen Levelemet. De
 120 mit mondok? inkább ez tévelyedjen el ezerfzer, mint sem betegségedb* légyen
 vételének bizonsága – Tudosits kérlek minél hamarább – Nékem nem elég
 hogy feregembe lévő bárdolatlan Németh 's Cseh fa képpekkal kell
 bajoskodnom, a fő Hadi Tanás Pallérnak tett, az ide való volt Loyola
 gyermekeinek Házát Petaui Márs fíjainak fszámára épittetik 's arra kell gondot
 125 viselnem – Ezer foháfzkodást és titkos gondolatot melly sok fház ezfzendőktől
 fogva vastag Kő falak Közé rejtezett volt, most a Kegyetlen Kő mives atzél
 tsákánnyal ki dönti 's porrá lefzfz – – A leg fzentebb oltár helyek hol hajdant az
 áhitatos Jesuiták térden virrattak, most egy fzegény káplár Kétséges
 gyermekének háló fzobájává változnak – Minap egy fzip ember Koponyát
 130 találtak a mester Emberek, rosdás betűkkel e volt réa írva: Hodie mihi cras Tibi
 – Ebbőlis láthatod mennyei barátom melly igaz az mit állitok e világ
 változásáról. Ez Koponyát fzeretném UjjlaKra küldeni – a mi Groff M. – ott
 vagyon Aspasiával. Minap Bécsbe rándult vala, már fzinte//

¹¹⁸ <romlott > veszett

¹¹⁹ <hozzád> többi

reá vettem, kérné a v. Canzelláriusságát, Kérlek unfzold teis, mert a¹²⁰ mit
 135 Te jövődőlétl félék be tellyesedik. Bajzáth főha vízfza nem hivattatott volna ha
 az Egri Püspök Testvérít réa nem vitte volna – 's ha ezek az Urak Hazájokért
 semmit sem akarnak tenni – gondold meg G. Nitzky leg első Concurrens –
 Groff Josef Bécsbe van ugy hallom nem tudom mit tsinál a B-val. Ha tudnám
 hogy őfzve békeltethetném fel fzaladnék két három napra. Minap
 140 Marmontelnek egy Bárotzihoz irt Levelét Párisbol vettem; melyet kezébe
 szolgáltatván tudom veled fogja közölni – én fel nem fzakafztottam a pecsétet –
 egy öreg Euripidés fejével volt ki nyomva a Spanyol viafz. Mond meg Te
 Nékem miért akarod késleltetni a fzaadságról irt verseidet? Nem értem.
 György Urunk tsak négy verset talált benne melyek az ő értelme fzerint igen
 145 érdeklík a Papokat – ezen könnyű segíltetni ha akarod – Egyéb aránt arra a fzent
 barátságára melyre kénfzerítefz esküfzöm titKodat meg tartom – Siess ird meg
 nekem mitsoda munkát akarfz előre bocsátani – Itt egy ifju Paulinus iparkodik
 Parnaffus teteje felé – velem közlette minden írásait – sok a jó közöttük – oda
 éré vagy nem a hova te jutottál azon kételkedem örökké
 150

B

Élj boldogul//
 P.S. A Nyitrai Pompárol néked nem írhatok mert én sem voltam jelen –
 Groff M. Debretzen fele fog le menni – eddig talám tudtadra adta – Pálmát
 Splényi helyébe Budára akarják tenni – Isten hozzád édes Barátom, élj sokáig
 155 Kedvedre –

54.

[110 r] Obesteremmel edjűtt tífztelűnk Téged. Holnap ha meg engeded
 harmad magunkal ebédre hozzád megyűnk. Ma foglalatosságaim nem engedik
 bemenni. A Lukanus fordítássát kérlek kerestesd fel 's kőttesd bé fszámomra, 's
 fzeretném tudni ha a Kalotsai Érsek el érkezetté már? mert a Kis Papot majd
 meg gyontatom bizonyos feladásról (?)
 5 Isten veled

55.

[103r] Toujours à Ujjlak

Au moment que son Excellence notre digne ami alloit vous donner une
 reponse, j'arrive de Tyrnau, rempli de votre image et pénétré da la douleur de
 n'avoir de vos nouvelles, il me présente votre lettre que vous lui avez écrit; il
 divine ma pensée; il me permet de joindre ce petit billet je le fais – je respire
 5 Votre fidel ami

B

¹²⁰ <Te> kihúzva

56.

[114r] Sarlos Boldogafzfzony Havának 29 napj. 777

Mennyei Barátom

Ujjlakon Groff Miklos levelében zárt rendetskéimből eléggé éfzrevetted
 nyughatatlanságomat. Még mult holdnapnak elejin Őrsre utasított levelemet
 5 vettede vagy nem? rollam egéfzlen elfelejtkeztél? vagy vagy akarfz
 elefelejtkezni? – Hová lettél? Mellyik Basának ferdőjében mosod testedet?
 Mitsoda elmés gondolatokat fűfz ki török fejű ezüstös nagy pipádból? –
 Vallyon hová mennek azok a dohány párák mellyeket a mostani ujj iskolákról
 keserű tsutorádból fzmoruan fzipogatfz? – bár világ elejében jönnének – talám
 10 ugy jobb erkölts, több jámbor polgár lenne. Talám majd énis valami Oláh vagy
 Rátz falunak mestere lennék; ’s a görög liturgiát a Diák misével egy pohárba
 elegyítvén ugy töltögetném tanítványimnak – mint az Europaiak a pálinkát a
 vad fzerecseneknek – Már Erdélybe fzfz fejedelmünk vagon – Mondják hogy
 Bukurestre egy Prágai Professort candidáltak – Én Pesten nem ölelhetlek mert
 15 itt meg vagyok kötve seregemmel – kérlek légyen gondod az egésségedre és
 fzeress engemet

B

57.

[120r] fzebenbe, a menuetes fzfztorony mellől 10dik Jan 778

Barcsaÿ Orczinak

Pajtás! A Gyöngyösi papoK Kriptájába
 Hogy jutéK efzedben Groff Haller torjába?
 5 Lásd, gondolat sinsen ember hatalmába –
 Ez is van Termézfzet leg mélyebb titkába –
 Igy gondolt Orestes dűhöss fzerelmében
 Piladeshez, Ki volt habok vezélflyében,
 Igy jutott Socrates Sándornak efzében,
 10 Aldozván Ajaxnak temető helyében –

Te irtoztató átkoddal engemet el ijjesztettél, – De vallyon Te hol töltöd most
 napjaidot, Hacker-báljába, a Bécsi nagy Tántz pajtába, vagy boldogobbul Őrssi
 magánosságodba? Tudosits hadd lehefzen utamat előre ugy igazítani. Jövő
 holdnapnak közepe felé léfzen innét indulásom – Imé az ide való fzépeKnek,
 15 kik között az erKöltsőknek hanyatlását ugyan tsak magam Költsége nélkül
 tapafztaltam egy fársángi boKrétát kéfzitettem; fzanakodással vegyes unalomból
 – Itt kiis akartam nyomtattatni, de látván hogy esmeretlen név alatt magokra
 venni nem merik a prés tartok, néked küldöm, légy Birája és//

- 20 [120v] ha méltónak gondolod add Sajto alá – talám a Duna mellyéki fzepek
inkább meg érdemlik a Maros partyán danoló Nimfáknál – Élj soKáig
kedvedre, és Leveledet utasítsd egyenesen Dévára; a Mosquák Nister innetső
partyán fzüguldoznak immár – a fzegény Boérok pedig Havasalyföldibe
refzKetnek ide nem bocsátták – kegyetlen Kételkedés ez Közöttek, hogy
25 vallyon a fojtó Török zsinor irtoztatobbé vagy a Mosquák biKa tsőgie?
Siracusai Denis idejéhez méltó kérdés! Berlini Academiát sem hízsem jól ki
fejezhetné – Isten veled mennyei Barátom, öllelek ezerfzer tífza fzivemből – Irj
nékem hadd láthassam leg alább rendeidbe¹²¹ Lelkednek példáját – Igy is
árnyékod után eleget futosok

30

B

58.

- [296r] Engedd hogy már egyfzer gyönyörű Évátskám
Bár mit rajzolhasson Vers fzerző pennátskám.
Küldhessen Kis adot Nevednek Napjára
'S irhasson valamit Fársáng homlokára –
5 A Fársáng jól tudod tarKa öltözetben
SoK fház áll-orczával ezer csergettyűben
Hat fzip bonta Lóval aranyos fžánKában
Csattogtatva fiet Pápához Romában:
E már fzent fžekéből időK hofzfzaságát
10 Telet, nyárt, őfzt, tavafzt, emberek vigságát
Egy kis hazug Könyvben iratván előre,
Áldást ád Farsangnak, tántz lefzfz nyakra főre.
Azonnal a fžűzek Lankadt orsójakot
El vetvén fonyásb* kopott gusalyokat
15 Tükörhöz fžaladnak, 's annak tanásából
Kenőtseket Lopnak Pándora tokjából. –
Egyik Kiván lenni fžultánok ágyafla
Más Spanyol vagy Anglus hajosoknak társa,
Ez Bofztoni Rabné erdők lakosnéja
20 Ama Duna mellől fzent Endre Rátznéja
Egyik hiv Indusné, más fzelid Juhászné,
Ez Lengyel, Tót Afzfzony, Óláhné vagy fžáfzné //
[296v] Illy tzifra udvarral Paphos fžigetében
Siet a vig fársáng Venus elejében;
25 Pápának levelét vévén Vulkán társa
Jelt ád, nints fiának többé maradása.
Vegyes nyilaival dugott putzdérKáját
Kis vállára vetvén nyomja hátatsKáját –
fžárnyát Kéfzitgeti, Kis ijján játzodik
30 Nyakán csűgg Annyának, 's hé csokkal bucsuzik.

¹²¹ <rendeidbe>

- El indul 's azonnal tündér Seregével
 Velentzébe repül Annya Levelével –
 Ott szent Márk piatza kellős közepében
 Venusnak pecséttyét mutattya Nevében.
- 35 szép pecsét! hathatos, Kinek erejéről
 Nem szűkség befézlnem örökös mivéről:
 Ádám, Noe, Dávid, Salamon 's több szentek
 Bizonyrágot tettek, erről énekeltek – – –
 Ez hirdetés után, mint a Sebeff szelek
- 40 Egész Európán hamar el terjednek:
 szereztek jól tudom Garamnak partyátis
 Lakták velem hajdon Radván Kastélylátis.
 Jut ezembe midőn Urbár hirdetésén
 Nállad tántz közt Sirtunk HazánKnak esésén.
- 45 Mint mikor a Juhász vén cserfa tövénél
 Kárát felejtgeti Sipja énekénél,
 A jól lakott fárKast ballagva szemléli
 Nincs mivel elejtse, bánattyát kiméli //
 De mit szomorítlak illy bus befédekkel?
- 50 Hajó törés után mit szóllok szelekkel? –
 Ha van ürmös borod, jó borsos kolbázzod,
 Elég hetsepetséd, Lízted, szép Kalátsod
 Légy vig, és ha fázol társad kebelében
 OllyKor melegedjél Istennek nevében.
- 55 Hagyad gyermekidnek önnön erköltsidet
 Hogy majd vigasztalják agg elszendejidet – –
 szerezted férjedet mint önnön magadat,
 'S El ne felejtssd kérlek régi barátodat

B

59.

[122r] Bécs 17dik febr. 778

Mennyei Barátom!

- Az én ör Lelkem nem roszszul fugarlott – Mars retflegteti trombitáját – már
 Éjjelzak fegyverben áll – Nem tudom a Habsbourgi 's Bourbon házak hogy
- 5 fogják támogatni régi dőledező falakat – a mi ezerünköl holnap 16. tízt 20. all
 tízt 40 Köz ember postán mennek ágyu eleibe valo Lovakot hajtani – olyan
 siető a dolog úgy tettzik hogy már hibás Késedelmetis talállok minden
 rendeléseinkben – veszedelmes és igen erőszakos állapotban vagyunk – A
 Mosquát véltük Törökkel fog hadakozni azonban ők meg békélhetnek és hiv
- 10 frigyessékkal Fritzelt egy erővel rajtunk ütnek. Stupai! Stupai! itt a bekennő – Én
 féltem Mária Tereziát: utolsó napjait zürzavarba tölti és vérrel fetsKendezett

halotti lepedőbe takarják testit a Koporsoba félek – Hazámat féltem és a ti szép virágzó Országotokat féltem//

- [122v] ifzonyu gondolat ötlődött Elmémb* – minden erőnket Cseh és
15 Saxonia országok felé huzzuk vallyon nem telyesitié bé most ellenségünk nagy emlékezetű Svverin Kivánságát? vallyon nem indulé meg akkori¹²² tanátsán, és Magyar Országba rohann leg elsőbben? De Isten ezektől talám védelmezni fogja Hazánkot. – – Itt az estve fényes Udvari bál volt –

- Élj boldogul kedvedre, és ha mélfz jőjj fel fzaporán, mert mi itt ugy vagyunk
20 mint a madár az ágon haec tantum Tibi.

Laudon Cseh ország felé el ment. Nádasdy ide hivattatott, és a Tanácsával élnek.

60.

[124r] Vifzternitz, Olmutz öldőKlő bástyái alol 17 May 778

Barcsay Báro Orczi Generalisnak

- Mit mivelfz boldog Agg! Őrssi Kertetskédben?
Mond meg mit forgatfz most angyali elmédben?
5 Hol járľz? hova fiefľz Hazánknek térségén?
Talám ujja tzirkálľz tífza ligetségén.
Áľj meg ne menny tovább: hivd vifľza Musádot,
Vesd el gondol pűffedt Leveles tásKádot. –
Ideje már egyľzer Nimfák forrásából
10 Kostoltaľ engemet Linus poharából –
Mert miolta Janus Kettős homlokával
Ujj időkRe nyitott titKos ajtajával,
'S engemet Honnomnak édes kebeléből
Hirtelen ki ragadt Chlorisnak öléből:
15 MiKor a fzeretet Bellonát átkozta –
'S Elepedt fzivemet gyáľzba borította;
Egy felől ditsőľľg borostyán ágával,
Mas felől Kegyesem halavány ortzával,
Olly probára tették érzéKeny fzivemet
20 Melly mostis hervalľztya bágyott életemet.
fzőrnyű fzempillantás! Kegyetlen elválás!
Halál ehez Képest csak gyenge rajzolás.//
[124v] Eljöttem Barátom – Őledbe siettem –
De nagy Keservemet Ki femis őnthettem.
25 Tőľled el válásom ujj febet kėľzített,
'S az olta fşép Napot rám nemis derített.
Elvitte titkomat Világ Lármájába
Azt véltem könnyebb leľľz majd Bécs vároľľába.
O! bár hagyom vala Orczi hatalmába!

¹²² akkori – beszűrás

30 — — — —

Ő majd enyhitette volna fërelmemet,
Kőtőzgette volna ifzonyu febemet — —
De nem: így hurtzoltam egyedül kinomat.
Im tudjad hát, 's ofzizad velem bánatomat.

35 *Az az Isten Afzfzony Kit Kassán tífzteltél*
És felöllem velle fülbe befzélgettél,
Tudd meg hogy *Azfzonya barátod forsának* — —
Légy hát hiv láfárja leg fzentebb titKának.

EzeKet, mint látod a leg hivebb Barácság lankadt versekbe fugja teneked.
40 Zárd azokat fzivednek leg titkosabb rejtekébe, és jusson efzedbe rollam hogy az
Ember nem egyébb, hanem egy viz fzinén ide 's tova ufzkáló Könnyű nádízá
mellyet tsupán a fzelek igazgatnak. Hányfzor véltem hogy már parthoz érek
hányfzor jutottam megint mélység Közepében! — — — — De hogy van kedves
Mecenásom, hogy rollam így el felejtkeztél? Meddig fogfz még halgatni?

45 Bécsből irt rövid levelemet vettedé? //

Én meg vallom a legmélyebb¹²³ békességbe élünk, Egy kis fél orányira
Olmutzol nyugfzom feregemmel. — Nézem a Világot, gondolkodom — a Te Ujj
katonád jut efzemben Ki a Budai bástyárol vízfza sohajtott az apja siros
Kásájára — Látom hogy vezetik őket falam mellett tsoportonként — Nagy erőfzak
50 tétel a nyögő természetén! El vífziK — Semmi sem hafznál — nem fzaadithattya
többé ötet sem Annyának Keserves ölelgetése, sem jegyessének kétségb*
esése. —

Minap a Prussiai Király fzőkevénnyei miatt határinkrol visfza huzta magát,
ez azonnal nagy mozdulást okozott mi nállunk, Schakmint hat ezerreddel Cseh
55 orfzág fzelire Leutomirfeld felé küldötték — a Lengyel orfzági gyalogoK tegnap
Kezdtettek érkezni, Almásy már Troppauba van, de nehezen marad meg ott — ma
Brockhausen ezerít mellülünk Hof felé el mozdittyák — a fzikelyeket Prerauba
várják — e volt első quartélyunk a Bétsi után. Bétsből 13dik apr. indultunk és
27dikbe Premislbe érkezünk — Alig voltam tíz napig Rafzlovitz nevű falub* —
60 ide huzának feregemmel, hol az olmutzi harangoknak hallása unalomnál
egyebet nem fzeresz//

nem így volt Rafzlovitzba hol a Pettvar sebess vizének partyaira ki sétálván,
azzal Könnyebbittem unalmamat, hogy azoKon a helyyeken még fen maradt
régí Magyarok birodalmának fzéles határiban gyönyörködtem elmémet —
65 Képztem magamnak azokat a Vitézeket kik vagy ott éltek, vagy ott
temetkeztek — Berám maga, Mátyás király parancsolattyaából erősitette volt meg
bástyákkal — mostis fenn van a vár — De mit fárafztalak én ezekkel? Te már
régén ki nyargaltad Ehellyeket —

A mi vezéreink Istennek hálá frissen vagynak — Groff Hadik kezén
70 fordulnak többnyire minden dolgok — Nyilván Békesség lefzen ezeKnek vége —
a Mosquáknak tett frigyünk most elsőbfzör mindent meg gátol, míg a Prussiai
Király ujj fzővetséget nem forrafzt, által nem láthatom hogy Kardra Kelhessen
velünk — Groff M.— kedves Áspásiájának betegsége után magais nehéz

¹²³ leg<nagyobb> mélyebb

nyavalyába esett volt – Cantzellárus G. Efzterházy fájdalommal befzéllette
75 egyfzer nékem de az után helyre állott –, hát Banatusi vásárod dolga mint van?
En Groff Nitzkinél hoztam elő, azt tartom jó lenne velle egyet érteni. Tudosits
iránta mit gondolsz talám énis egy atyámfiával sellér modján mellétek állanék,
ha egyébert nemis tsak hogy Magyar Orfzági Lakosnak mondhasam magamat.
Ez ugyan fzés nevezet, de még nagyobbra becsülem azt hogy holtig barátodnak
80 nevezheti magát

Barcsaÿ

P.S. A kissebb fzerű ujjságok közül azt irhatom néked hogy a mi
Gastheimunk egy Silesia Groff Kaschinné nevű özvegyet magáévá telfzen

61.

[125r] Cseh orfzágba a Schmirshitzi Táborbol. 9dik July –778

Ezek a veres betűk azt jelentik Barátom hogy mi már négy naptol fogva
Mársnak áldozunk. Folyo holdnapnak ötödik Napján a hajnal fúgáiraival Őreg
Mythridatnak fegyvere villogását láttuk innen lévő határainkon. Nákhot,
5 Braunau és Trautnau uttyain ütötte Ki fejét öldöklő ofzlopainak. Mi ötödikbe
virratta előtt már itt Schmirschitz alá érkezünk, Brockhausen és Caramelli
ezereivel, engemet sereggemmel fiok Strázsára mindjárt Ki tevének az Elba bal
partyára, ez a nap és éjtfzaka tsendesesen töltek el – más nap negyedfél orakor
reggel Joseph már ittis termett, és Nákot felé indult hét Lovas fereg védelme
10 alatt. fzechvitz Ezeres kapitány vezette őket, Vurmseer Ezeréből egy fereg,
Barkoéból kettő, Csáfzár hufzárjaiból Kettő, és a Carabinirosok könnyű lovaik
közül kettő követte ötet; egy kis fz. Kalitz nevű városotskába Fritznek négy
hufzárját a piatzon lelik, loptak, predáltak – ezeket meg illafztyák, úzik a mig
Iffju Tzittennek Ezerire akadnak – – – – –//
15 Vurmseer Escadronnya belé vág, tsudát téfzen. fok meg sebesedik, de vízfzfa
nem hajthattyák egélf egy oráig, tart az apro csata, akkor Tzitten Ezere egélf
erővel vízfzfa nyomja – de ujj Magyarokra talál, mert Barko két serege vízfzfa
tsapja, és egynéhányat el fog Közüllők – tizen öt Lovat fel füz. – SKálitz felé
vífzsa huzza magát, mert Ezer ellen, két fzáz gyenge lett volna, hofzfzabb
20 csatára. Itt az utak fzúkek és odvasak lévén Barko egy Tíftet el vefztett, az az itt
Schmirschitzbe febei miatt azon estre meg hala. Felséges Urunk mind ezeket
fzemmel nézte egy kis fertály orányira, a febes hufzárokat tsak meg nem
tsokolta, maga jelen volt kötőztetéseKnél, 's egyről egyig meg ajándéKozta.
Egy, a többi között az orvosok felé lovagolván Urunk kérdi hogy hol van
25 megsebesítve – ez a csákoját le huzza a fejről 's egy egélf itze alutt vér fzottyán
Ki a Csáfzár eleibe, három vágás volt rajta; s mikor azt Kérdették ha nagy
fájdalmai vagynaké? azt felelte fejit megrázván, Nem bánom az ebattát. A
hadnagyom ordonántzon jelen levén Hadiknál, azt mondja hogy meg fzinibe se
változott meg a mig kötőzték, 's fzüntelen azt mondta: nem bánom Sattöbbsi! //
30 Soha Nemzetünknek fzebb alkalmatossága nem volt Mohátstol fogva, Ura
fzemei előtt illy boroftyán ágokat fzakafztani. Azolta minden nap tsaták vagynak

tegnap egéŷ estve feléig tartott – Én az Elba partyáról tsak a fűstöt láttam; ’s
irigyletem hogy nemzetem között nem foroghatok énis olyan vezedelembe –
A Horváth pusKáŷlaink tegnap ŷzörnyű kárt tettek az Ellenségnek. Egy obestert
a Császár ŷzemei előtt ellöttek, estve felé Nakotnál sánczba vízfűza huzta magát –

35 A Király maga Nákotba van. Urunk pedig Nesnasov nevű faluba ide egy
orányira a Sileziai hegyek alatt. Ezt reggel kilentz orakor irom, ’s már itt a hir
hogy ujj tsata volt a fioK Strázsák között. – Ebéden Vurmser Generalisnál
léfzek a többit azután.

Imhol érkezik Voghera hat Lovas ezerrel, ’s a ŷzámtalan Horváth
40 lovassággal – Brockhausen, Nostitz – Richecourt Generalisok vélle vagynak –
Én Obesteremmel Nostitzot felKeresők, hát La’cy Marchal hozza jön ’s
parantsolatot ad a Császár réfzéről – abraklás után még ma estve elmennek
Schurtz felé – mi nyilván követni fogjuk, de még parancsolatunk nintsen
pennámot a fél érett árpába kell vetnem – rakosgatok – Téged pedig mennyei
45 barátom ezerŷzer öllelek ŷzívemből

B

Élj boldogul//

P.S. Levelemre tsak ezt jegyezd
50 En Boheme

62.

[126r] Sátorombol, Arnau mellől 31dik July 778

Barcsay Baro Orczi Generalisnak

Óriás hegyeknek hives oldalából

Itt íŷzom Albisnak jeges forrásából,

5 Hol Anhalt lövöldöz fűstös ágyujából,

’S prédáért ŷohajtoz ehés táborából.

Azt vélte Fritz Bátyánk hogy egér modjára

Egy sajtnak kerülván repedt oldalára,

Belé furja magát ’s ott leŷűz olly sokára,

10 Mig tulfelől talál más tömlő lyuKára.

Nem így van a dolog; mert a ŷajt ŷzélyében

Mindjárt kerítettük egy ŷűk Keleptzében:

Vízfűza megy honnét jött: – vagy még vénségébe

Madzagon Kinlódik gyermekek kezébe – –

15 Nagy ringyó volt mindég a tündér ŷzerencse

Csalárd és változó minden adott Kintse.

Azon mesterkedik büŷzkét majd meg ejtse,

’S El hitt Kedvesŷeit miképpen felejtse.

Nem rég vitéz Denhoff Kostolván javait

20 Hartzra kéŷzítette orofűlány karjait,

Alig egy kis sugár éré ŷzép napjait,

Hogy már itt Arnauba temetők csontyait.
 Vigyázz te magadra méhes Kertetskédbe
 Ne ejtsen tégedis valahogy törébe
 25 Gyűjts inkább rajj viafzt ezüst medentzébe
 'S küld a Békességnek fzentelt segrestyébe. //

[126v] Mennyei Barátom a dolgok úgy vannak a mint verseimből értheted.
 – tudom a hireink változok oda le – de hidd el hogy én igazat irtam – mi itt a
 határtól fogva le Schmirschitzig huzzuk magunkat az Albis mellett a király
 minap kedves Anhaltját ide indította volt de elejibe kerültünk – most már
 fzemünk elől el sántzolja magát – a fzőkevényeknek fzama halhatatlan –
 Seregenként jönek, már Tifztekis jöttek – a Káplár ki Levelemet vífzi mégyen –
 el kell tölled válnom jelen alkalmatossággal – fzeress engemet – Bánátusi
 vásárban 4000 forintnál többbe nem avathatom magam – Mászor többet –
 Nitzkynek sem írék még – Itt minket d'Alton vezérel – a Nagy Tábort pedig
 Laci bírja – Éljen boldogul

63.

[127r] Hohen Elbe mellől egy fzomoru fenyő fa alatt. 29dik aug. –778
 Barcsay Baro Orczi Generalisnak.

El mult Lőrintz napja 's dinnyét még nem ettem,
 Se Kedves Orczimnak Verset nem küldöttem,
 5 Chloris ajakiról tsokot nem fzedhettem – –
 Illy kegyetlen nyarat foha sem töltöttem.
 Itt a Nedves őfz már hideg harmattyával
 Pomonát tzitzázza borzos fzakállával –
 Majd el illant innét essős palástyával –
 10 'S által ád a Télnek¹²⁴ fzent Mihály havával.
 Nem látok én itten rosdás gerezdeket
 Se Kertéfz kezével mivelt körtvélyeKet –
 Vintzellér nem lakta soha e helyeket
 Hideg fenyves lepi völgyet, 's a hegyeKet.
 15 Innét Sebess Albis jeges vizeivel
 Zugállal hőmpölyög sikos Kőveivel
 'S Ollykor pirosodván kurutzok vérivel
 Nyögve elegyedik ÉjfzaK tengerivel –
 Mi történik Albis még Te partyaidon? –

Mennyei Barátom mikor ezeket énekelném, hát ropog az apro pusKa –
 ropog az ágyu – a király mozdul – fzegény Gastheim pajtársom tegnap váltta fel
 – most izzad – mert tudd meg hogy a mi Ezerünk Csáfzár Magyar Hufzárjaival
 tartya a Külső ftrázsákat – az ellenség Langenauba; mi a kertek mellett vagyunk

¹²⁴ <fák Sa>

fiok Strázsáinkal; egy nap 's Két éjtfzaka ugyan vitézi modon tartottam magamat – a Király bé akart hajtani, hat Zűg volt vezérlésem alatt, a helyet meg tartottam 's egy embert sem vesztettem – fut a Kurutz mihelyt magyar katonát lát, Császáréból két zug volt alattam – már egy kis Borostyán bimbotsKát nyertem – Itt urunk egész erejével hátunk megett – mesterségből kell állani minden leg kifibb mozdulásnakis – a helyek 's vidékek irtoztató fortélyosok – Ám fzegény Anhaltot régi Kedves Rajkóját a király Spandauba küldötte azért hogy egy hegyet elöttünk el nem foglalhatott – Mig kűn állottam magam fáz nyoltzvan fzőkevényt küldöttem a lieneba. A főbb vezérek ütközetet várnak a Királytól itt – én eddig kitsinységemhez képest azt mondom hogy //

[127v] itt belénk nem akad – már három naptól fogva igaz proféta vagyok – fokot mernék fogadni hogy Arnau vagy Járomirch félé vízfz fordúl 's ott talám bennünket fíradtan elől talál – mert néki az uttya jobbis rövidebbis – voila la feule reflexion que j'apprehends. –

Te azomb* Barátom sieff jere Ki az Ujj vitézekkel – fűkség lefzen reád – a lovasoknak már majd semmi vezérei nintsenek – hallottad eddig fzegény Ravitza Obester halálát – bár tsak elébb tudhatom vala Cassára való meneteledet, Semiramisnak izentem volna valamit általlad. Most elvégzem ezen levelemet, de még nem petsételem bé, mig az ellenség mozdulásának vége nem lész – az után többet irok – többnyire fűntelen lovan vagyunk – Horváttyaink űzik a Király Vadászfait most éppen.

Még egy Kis zab volt a tulsó völgybe, azt kalfzáttatá le, de nyilván nagyon fél, mert irtoztató erővel jött, az 'sákmányolok fegiltségire – bizony fzépek a Helvetius versei! gondold meg egy kis zabért 's fzalmaért hogy öljük egymást – Mais l'État de L'homme¹²⁵ suppose une guerre. Élj te boldogul azomban, 's fzerelf engemet úgy mint én holtig foglak fzívelni 's tíztelni (fzignó)//

P.S. Leveledet tsak így utasítsd *A la grande Armée en Bohême*. Itt most SisKovits az egyik vezér – Lacy, Hadik, hátunk megett vagynak a Császárral¹²⁶. Knébel Generális hallom arestomb* vagyon Ő felsége quartélyánál azért hogy morvába Wűrtemberg 's Iffju Modena Ezerjeit, kik alatta voltak, az ellenség éjjel meg lepte, 's nem Kitsiny Kárt fzerzetek. A mi Erdélyi BasánK B.B. is három regimentet ajánlott az Udvarnak, ezeket a Nemesség költségén akarja fel állítani. – Afzfzonyunk ide Urunkhoz küldötte a projectumot – még titkoson tractálják a dolgot. Tenger Nép lefzf az. Isten veled légy jó egéflégben.

¹²⁵ <un>

¹²⁶ Spanyol dohányt fzipákolnak. (A szerző jegyzete.)

64.

[128r] Kovács nevű falub* a Gytsinyi domb felé vezető uton 13dik 7br 778

Mennyei Barátom!

Ez a levél nem tudom hol fog találni Tégedet, magam sem tudom hol fogok meg állapodni ma seregemmel. A Trautnaui lyukon ki nyomok Fritzet, bujt
 5 előttünk mint sz, Mihály Napja előtt a Kigyo – farKát mégis meg nyomtuk –
 Ifzonyu kép egy ilyen Tábornak vízfza nyomulása – nem festem le néked,
 többfzer, 's régebben láttad nállamnál. Tizen öt Napokig ott a hol valánk
 fzüntelen esett havazott, abból itélheted melly Kinnal ment vízfza – ágyuit fárba
 kellett hagyni ott a hol elevenebben fűrgettük, tizen ötöt el kaptunk belöllek,
 10 betegjei el vefztek, hat nap tartott a Ki menése, ez tegnap előtt estve leve meg.
 Urunk onnét el huza bennünket, már Két napja tanyáról tanyára vífznek a nélkül
 hogy tudnok estve hova jutunk – ma megint menyünk – az út egéfzen Laudon
 felé vífzen – Urunk Tábori portékájiis ma menének erre – Laudon HenriKen
 alkalmas tsapást tett – 's talám még sem akar Bátyta példájára ki menni Cseh
 15 Orsz'gbol? – vagy talám mi Saxoniába 's Bavariába több népet fogunk küldeni
 – ha bizonyost tudhatok meg irom – addigis öllelek egéfz fzivemből.//

[128v] P.S. Igazé hogy Ti ajándékkal el háritottátok Nemzetünkről a felkelés megváltását?

Szegény Knébel Gralis Olmutzba ül Klebersbergel a Császár hadi igazságot
 20 vagyis törvényt tartatott reájok – a vétek amazra háramlik, mivel azon nap maga
 parantsolta a le nyergeltetést – s a Közönséges hir úgy terjeszkediK Ki hogy
 Verner ezért nyomta meg őket – hihető, de szomorujátéka ez a fzerencsének –
 ÉlJ Kérlek boldogul fokáig.

65.

[129r] Gytsinbe 18dik 7bris 778

Tudom már hova vezetnek 's Josef Mithridáttal mibe forgolodnak. Ez
 Gabelnél, mint egy hofzfzu fziiju, mellyet Két lyuKon kerefztül huznak, az Öcse
 helyyibe Ki Éger felé terjeszkediK, minekutánna az Elbe partyain hafztalan
 próbálta volna, ujja Cseh Országba akar nyomulni Silesiából, és HenriKkel
 5 kezet adni. E Kőröm szakadás nélkül meg nem esik, és talám már ma¹²⁷ utak
 ifzonyusága a királyn¹²⁸... addig erKezni engedte, fzol a puska 's az ágyu –
 Laudon Henriket oldalaslag Követte – Itt a mi gyalogságunk a hegyesebb
 helyyeken¹²⁹ 's rövidebb oldalakon még tegnap Laudon táborozó helyyibe

¹²⁷ olvashatatlan (kiszakadt a papír)

¹²⁸ olvashatatlan (kiszakadt a papír)

¹²⁹ S rövidebb utakon – a szerző megjegyzése a baloldali margón.

10 telepedett – MinKet kik a Kisérésbe Trautnaunál utolsok voltunk, nyilván hogy kerefztbe ne találkozzunk az menő ofzlopokkal, itt Gytsin mellett//

[129v] meg állítottak. Urunk, és La'cÿ Gabel felé meg előztek bennünket – Táborÿ portékájok itt nállunk hált. Az első ujra omlik erre a fzerencsétlen földre – bár tudnák a királyok könyv nélkül, 's volna fzivekbe oltva Helvet* négy
15 verse – de ha olvassák, elfelejtik –

Másik levelemet postára nem tehettem eddig – ezzel Küldöm – fzedd rendbe a fzéjjel hányt gondolatokat és válogaľđ¹³⁰ ki mind a kettőből a mi valamire való – Nekem pedig bocsáľđ meg hogy tsak így futolag lehetek veled – Isten veled – légy egéľđges és boldog – az én Semiramisom hufzadikb* haza felé
20 indul – hallom az Urát Kolosv* fő tľfztnek tették – hát a mi Banatusi vásárunkból lefzfé valami? Ha a télen haza nem ereľftzenek fzaadságal küľdj nekem egy Virgiliust, hadd olvashaľđam leg alább őtet ha Kedves társaságotba nem győnyörkőđhetem. Éľđ fokáig.//

P.S. Mint az előre tsinált ofztályból látom Nyitra Vármegye nem sok
25 Katonát ígért – bezzeg jó volna most ha a parokás Polgárok valami nagy¹³¹ mesterséges *Cheaufoir*t, melegítő efzközť találhatnának mellyel egy egéľđ Nemzetnek fzivét fel lehetne buzditani – vallyon a dicséret elégé erre, mint egynéhány tsepp fspiritus a meg hűlt étKek melegítésére? – Anchyses fiának utazo Társai tsak erre a versreis fel ugrottak – *Vincet amor Patriae Laudunque*
30 *immensa Cupido*. Adieu.

66.

[130r] Gitsini vidéklésbe 29dik 7bris 778

Bezzeg nem hasmányt fekvő, 's nem ferrel lotsolt tentával iroK most Neked mennyei jo Barátom. Mielőta utolsó Levelemet feléđ utasítám a leg nagyobb nyugodalomba merűltűnk. De ezt a hirtelen való változást, az Ellenségnek vízfza nyomtatását, a mi méľly tsendefľgűnket vallyon Barátom mire lehet
5 ezeket¹³² magyarázni? – Talám a Sasok titKon meg egyeztek magok között, 's majd harmadik költségén potolják Ki magoknak azt a mit a hadaKozásba vefztettenek – Urunk, Őcsével Leopoldal tegnap előť innét Laudon tábora felé el indult – a Nagy Hertzeg onnét egyenesen Bécsbe vízfza fog térni nyilván Annyának meg vinni melly állapotban találta beteg őcsét 's Báťtyának tábort.
10 Amaz meg mostis vér hasba 's azzal elegy hideglelésbe vagyon, táborunk pedig réfz fzerint vidéKel, réfz fzerint pedig fátor alatt fekfzik – a gyalogság nagyobb árra mint táborozik – a mi Ezerűnk, mivel néki egéľđ nyáron elég jutott, itt Gitsin Kőrűl négy jo helységb* fekfzik – Magam másfél fereggel egy

hétťől fogva itt Gittenovetzbe lakom, a Gazda asfzony mindennap négy veder

¹³⁰ <bocsáss meg>

¹³¹ nagy – beszűrás

¹³² ezt-ből ráírásal javítva

15 tejet fej teheneitől, juhaitól, gyermekei a Cseh buchtival tsak úgy hajigálnak egymáshoz, nyoltz meddő öreg szolgáló éjjel nappal tsépel, szilvát afzal, borsot vállafzt és savobol köpül vajat. Meg//

[130v] itélheted abbol mely jó dolgom légyen. Te eddig Bécset megis futottad, 's a titKos szugolyokban értetted a tsimbokos parokáju Ministerek
20 merre kívánnják Kormányozni a Birodalom dolgait. Nehéz időpontya meg kell vallani, mert ha nyerünk ellenségeket támasztunk magunknak; ha vefztünk ugyis lefznek ollyas szomfzédaink KiK az alkalmazatlágal élni foglak erőtlenségünkben el nyomni. Sokszor jutott efzembe hogy vallyon töltőké én valaha egy jó Napot abban a résziben Bavariának mellyet el foglaltunk?
25 TsaK egy szempillantástis nehezen híszem.

Vurmseerre az irigység szokása szzerint feltámadott, már tselekedetit kezdi ocsállani. fenki egy naptól a másodikig nem bizonyos maga becsületének meg tartásáról. Ezek a példák nagyon határba szoritották vitézségemet, 's hidd el Kedves Barátom hogy egy Frantziának mondása mély gyökeret vert
30 szivemben; az Austriai Haznak, így szollott, nem kellenek *Hazafiai*, már elég gazdag és erős jövevény béreseket *fizetni*. Azt ugyan jól vetted észre hogy a mi hazánk *nagyai* még fiokat sem akarták előmozdítani nemis mégyünk elé Barátom. – Nékem Groff Hadik egy szép zomántzu tzifra levelet irt a minap, a Levél a fejembe vagy, magam pedig már tizenharmadik esztendeje hogy
35 Kapitányoskodom – Ezen panaszomat tsak neked öntöm Kebeledbe, mások előtt mosolygó ortzával szollok mindezekről. Némely Grális Urak KiK jo akarom unfolznak mennyek La'cyhoz//

de én erre a lépésre még nem vehettem büfzke szivemet, 's reménylem hogy foha nemis vefzem. Itt azt rebesgetik hogy Turnau felé fogunk menni, Lacý
40 vezérli ezt a nagy Táborn – hertzeg Alberth HadiKKal Járomirch felől maradtak. Braun (:a Ki se nem ír se nem olvas többet:) egy Corpussal Reicherbergnél áll – Ezek mind mefzfzelató mesterséges főKnek a mozdulásai. Sok szpanyol dohányt kell addig szinni míg valami ollyast Koholhat az ember. Pipázzál Te addig kedvedre, élj boldogul, 's ne tserélj, a tsillagos mellyű Urakkal, se afztalt, se
45 ágyat – szivet pedig éppen ne. Isten veled

B

P.S. Ugy értem hogy a magyar *Hudibrás Bécset el hagyta 's Pestý vagy pillisi Remetévé lett* – a Kis Öcsémet nálla hagytam vala Bécsbe a Kálvinistáktól való féltemben, még semmit sem irt iránta, miolta magával oda le hordozta. A
50 sok történetű¹³³ Sánta Benyovtzky a frantzia Udvartól három esztendőre nyervén szabadságot ide jött – máris Kantsal szemekkel nézik némellyek, mivel úgy hallatik hogy Urunk szolgálattyaába akarná venni – habet etiam ille peccatum mortale – irremittibile. Vale.

¹³³ Sok történetű – beszúrás

67.

[131r] Leutomir* utomba futolag 2dik 8ber 778

Minket nem soKáig hagynak a Gitsini mély nyugodalomba – Urunk az előbbivel Turnau felé nyomult – Minket Coburg Dragonnyossaival titKon erre el küldének – holnap Marick Tribauba ebédelünk, a Közönséges vélekedés az,
 5 hogy Botta Corpussainak fegiltségire megyünk melly felé a Király Braunsweigi Hertzeget Küldötte volna. Holnap után talán többet tudhatunk, tsak Lovaink győzhessék. – Ezek gyümöltsei az EzereK el ofztásának. Nem birja a barna hágora – fsufzogni kell de a fzivünk mégis jo – ’s az enyimnek az az érdemeis van mindenek felett hogy Téged fzeret

10

B

P.S Hogy leveleidet annál bizonyosabb* vehessm zárd ennek utánna mig téli tanyára nem fzállunk, Báróczinak, általla hiba nélkül kézhez vezsem. Éljb boldogul.

68.

[132r] Megint Vifzternitzbe 7dik 8ber 778

Sietek Kedves Barátom meg irni NeKed mi történt tovább velünk. Botta, vagy az igen nagy okosságtól vagy egy kis félelemtől, vagy mind a Kettőtől egyfzersmind viseltetvén, előbbeni Táborából egézfzen ide Olmutz alá huzta
 5 magát – Ezzel, a mi utunKat olly félelmetessé tette vala, hogy vezéreink alig tudják vala merre vezellének. Talám fzerencsénkre az ellenség hadi fortélynak vélte ezt a Botta ráK menetelit, azért Troppaunál tovább nem méréfzelt menni – ott haljuk erősíti magát, nyilván ottis fognak fzánkázni a Kurutzok. Minket falukba tettek, mert LovainKot ugyan Tatár modjára meg hajtottuk. Coburg
 10 Dragonyofflai, Csáfzár La’cý, Colloredo és Heldburghausen gyalog ezerei követtek//

bennünket, már azokis itt vidékünkbe vagynak. A Botta Tábora holnap ebéd után falukba ofzlik. Urunk tegnap Olmutzba maga megjelent két órát foglalatosfágának, kettőt álmanak engedett, azután el repült nem tudom, merre?
 15 Igy tsendeffédék¹³⁴ meg kevésbé rebegő Morvának félelme, melly az Udvarnak fegedelmét a mint hallom, a leg Keservesebb fzokkal Kérte. Igy juték énis harmintz mértföldel Közlebb hozzád – Éljb boldogul, kedves Barátom, és jusson efzedbe ollykor ollykor az Ki itt vefztett patkoidat Keresi’s rollad fzüntelenül emlékezik.

20

B

¹³⁴ eredeti változat: csendeffég (ráírás)

P.S. Az ellenségnek Troppaunál álló erejét hufzon négy Ezerre becsülik. Elrickshausen még eddig Olmutznál és egész Morvába levő Népünknek vezére. A fzerentsétlen Knébelt Spilbergi fogságra törvényezték

69.

[133r] Pauts mellett Silezia fzélin a szép tsillag alatt 12dik 8bris

Megint hasmányt feküve irok Néked Kedves Barátom. Olmutz bástyái alol ide repülénk. Az ellenség itt kezdett vala prédálni, Tegnap még Troppau ba volt, ide Két mért földnyire – egy néhány részeg Kurutzait el fogtuk, ezek azt
5 mondják hogy egész erejével vízfza nyomul: így tehát ütközetet nem vár a Bruntzviki hertzeg.

Nékünk a parantsolatunk rajta ütni ha meg vár. Elrickshausen Hoffnál vagyon, Barko itt velünk a jobb szárnyán vezet. Urunkis itt van valahol a mint mondják. Ha mi történik megírom. De ugyan mesterség tollat forgatni mert már
10 Keményen Kezdt fagyni – de¹³⁵ azért az én szívem hozzád fo ha Hideg nem léfzen.//

VernerneK halálát elhírefztették vala, de úgy hallom nem igaz tehát egy híres tolvajjal több van még a világon. Isten veled.

70.

[134r] Sileziába Glotzersdorffi gunyhombol 20dik 8br 778

Az irtoztato dér ma faluKba fzoritta bennünket a fzegény lakosoknak nem Kitsin inségekre mert tfák nem egy más hátán fekfzünk –

Az ellenség még Troppauba van, tegnap virratta előtt egy tsoport Horvátság
5 Hufzárokkal edjűtt az fäntzokba bé vágott –’s irtoztato lármát oKozott – A részeg Burgusok pokol modjára ágyuztak, de a fetétbe nem tudták hová arányozzanak: Már a mi Horváttyaink ’s Hufzárjaink egy orányira voltak megint Troppáutol ’s öK fzüntelen lödeztek – Hír futamodott hogy Obester Splényi meg febesített volna – akarnám fzívemből ha igaz nem lenne – mert ha
10 fziinte egy kis vereffél elegy pántliKával bé kötíkis a sebet, de ha mélly holtig meg marad annak a helye. Mondhatom néked hogy ez ám az igazi Kärn¹³⁶ orfzág Itt földi almánál egyebet nem terem a föld Ugy tettzik mint ha Mars mondva vagy akartva vállafztotta volna magának ezeket a Tartományokat, mintha azért hogy még a föld is a tsillagzatis legyenek hasonlok az ő
15 ifzonyuságához – ez a gondolat minap efzembe juttatta Hazámat ’s Nemzetemet, hald meg mitsoda versekre fakada Musám a Magyarokrol:

Mit hallok Magyarok Pindus tetejéről?

Nints kérdés már Budán Rákos mezejéről.

Eltűnt már Bellona Parnasfzus hegyéről

¹³⁵ de – beszúrás

¹³⁶ nem sikerült teljesen kiolvasni

- 20 'S Thalia hárfázik szent Gellér bértzéről.
 Ott hol rég Athila kegyetlenségében
 Mártotta kezeit öcsének vérében
 Hol világ zsakmánnyát rakván székrénnyében
 Bizántz 's Roma forsát tartotta kezében;
 25 Hol Mátyás azután szelídebb időKben
 Békeséget hozván Kaláfczos mezőkben
 Pallásnak templomot emelt a felhőkben,
 Melly csak hamar dőle rut vér-feredőkben
 Hol vad Musulmánok Mahomet holdgyával
 30 Tündőköltni kezdtek 's szulimán Kargyával
 Atyáinkat ölvén vitette Dunával,
 Mely Pontusig nyögve folyt véres habjával;
 Hol//
 [134v] Igazé hogy ott most Békesség ölében
 35 Minerva szoptatván Kegyes Kebelében
 Nevel benneteket Apollo nevében
 'S Kard helyett tollat ad fiatok Kezében?
 Ha igaz, Kűlgyetek Gyöngyösi Lelkéhez,
 Ki már régen jutott Elis mezejéhez,
 40 Térjen onnét visfza megint Nemzetéhez,
 S adjon kedvet néki szűletett nyelvéhez.

Bár ne Gyöngyösi lelke térme visfza, hanem a te szabadságról való verseid
 jönnének¹³⁷ világosságra – mond meg mit téfz te ezekkel, Nemzetedet ettől a
 nagy jótól meg fofztod – Talám AmeriKa el szakadt Európától most ragafztod
 45 hozzá Belétedd azt kérlek majd a télen azután együtt olvassuk 's bele toldozzuk
 hová leg jobban illik. Te addig írj ne heverj mikor polgári foglalatosságaid
 engedik. de mindenek felett légy egéfléges, boldog és szerez engemet.

P. S Egy Hadnagyom Ki tegnap Barkónál volt ordonáncon ebbe a
 szempillantásban visfza jöve. Az Obester Splényiről támadott hirt, fájdalom
 50 igenis meg erősíté mert maga látta míg Kötözgették; elsőben egy zsida szurással
 van nyakba sebesítve, másodszor a tzombja van kereftől löve: mint
 Hadnagyom mondja még eddig egyiket sem ítélték az orvosok halálosnak Isten
 veled

¹³⁷ <jöjjen>

Afzfonyunk csecsés irásával Cseh országba utasított Leveled Koránt sem
 tévelyedett el Kedves Barátom, sőt egy nappal elébb juta Kezemhez az
 utolsonál, melyet Pestről írák hozzám. Bizony nagy Kérdés, (:s talám a szeretet
 5 fzőrnyű Kissebbsége nélkül arról gondolkozni sem volna szabad:) nagy Kérdés,
 hogy vallyon Semiramis leveleé vagy a Tiéd okozott több győnyörűséget
 unalomba merült szivemnek? – Elég hogy én egynéhány fzeppillantásig
 függőben voltam, 's azt tartom, hogy ha a Barácság maga olly fzemérmes és
 alázatos nem volna, még mostis függőben volnék; – de tudod hogy a szeretet
 10 vakmerő 's vak – tudod – hogy erőfzakos – mégis, mégis hidd el hogy az elébbi
 nagy Kérdés nagyon fenn van előttem – De azért Kérlek Cupidonak el ne árulj,
 mert jól érzem hogy még továbbis Kell szolgálnom Kedvének – –

Látám én igazán a P.S.-ból Bécs Lelkit 's a Magyarok szivit. Esmérem mind
 a Kettőt. Groff Telekő Károly kintstarto Erdélyb* – Majd néktek Palatinustok
 15 léfzen – a Frantziáknak szabad Bécsben Negyedik Henrik vadáfzattyát 's
 Rodogunt jádzani: – 's a többi – que de foibles ressorts font des Nobles destins!
 így kiáltott vala fel egyszer Voltair Bátyánk//

Hoffzas háborunál egyebet nem láthatok előre 's félek, hogy a Hit iránt való
 jövendőlése ezen dolgoknak forgásával bé ne telyesedjék. A Németh Áthila
 20 mint talám utobbi Levelembé meg irtam vala, Tropau városfán tull Jägendorf
 nevű helységben telepedett, nyilván onnét ujj tolvajkodásokrol elmélkedik. ez
 ollyan fzegelet ország mellyből tsaK hamar három fele indulhat pufztítani. Ti
 ugyan ne féljeteK, mert van neki efze, Kerúli határaitokat, a Közönséges
 felKeléstől nagyon tart. Hanem Lengyel Orzfági so Bányánk Wichnau Könnyű
 25 fzerrel áll: minap egy ravalz koborlo Verflegs ObristLieutenant neve alatt ott
 volt, 's a Tifztekkel azt hitetvén, hogy ide valo Cassáink meg üresedtek, tizenkét
 ezer aranyokat Kivánt marháK vásárlására, azok fzerencsénkre olly Könnyen
 hívők nem voltak, a rozfz ember pedig vévén éfzre a Kétséget el illantott. Most
 itt köntősit, termetit le irták, 's nyomozzák mindenfelé – Ez Könnyen lehetett
 30 Fritz mestersége, az által leg alább az utat; 's mennyi pénzt reménlhetne ha oda
 fzaguldoztathat, megtanulta. Tudnok mi Barátom az utat Berlin feléis, de Ki
 vezet oda? fzegény Knébel fzerencsétlensége Generalisfainkat úgy elijjefztette,
 hogy ezek leg kissebbet sem mernek fzerencséjére bizni: a Cabinet pedig *fur la*
defensivot vett sinor mértékül magának, nyilván azért hogy több ellenséget ne
 35 támafzfunk magunknak – e pedig fzomoru hadakozásnak modja, mert nehéz Ki
 találni hova akar //

[135v] bé rontani az ellenség, mindenfelé kell futKosni, tsupa utazással vélz
 a Nép és a Marha: Hufzárságunk igen Kevés vagyon, a mi tortyossaink sok
 bagagiájaktol nem alkalmasok valamit hamar végezni – Így ugyan a
 40 FranKfurti homokban maradt patKoidat vízfza nem hozom; Külgy Te Nékem
 inkább Virgiliust ha innét nem szabadulhatok, leg alább majorkodni tanuloK. A
 mi itt lévő erőnk már könnyen 40m emberre mégyen, de mit hafznál? a
 fzeppillantást elmulattuk. Igaz hogy Grétzet Troppau mellett meg erősítettük,
 de azért az ellenség Troppaubol ha Ki megyenis, akkor tér vízfza mikor akar,

45 ha tsak nagyobb erővel oda nem nyomakodnak 's csatára nem botsáttuk a
 dolgot. – B. Splényi vezedelmén kívül vagy, ide mint egy két orányira Harta
 nevű faluba feksziK, azon nap fegiltőivel edjűtt három Tilfzyét 's 54. vitéz
 Hufzárját vezette el. eztis az ifju Modéna Ezerének lassúsága okozta. Lásd
 mire vízen bennünket az öreg Mythr* – azt hallom Anthropol leküldött 's
 50 három ezteendő várakozást alkudott tőle a Köfzvénnel úgy végzett hogy tsak
 ujj ezteendőől fogva februar közepéig laKjék tsontyaiba – a mejj vizKorságnak
 pedig azt ígérte, hogy ha három ezteendőig lélegzetibe nem gátolya, 's fizin
 felyül levő vékony hártikáját addig által nem lyiKafztya örömet hal meg velle
 – – – Isten ójjon Tégedet mindenkitől, 's engedjen Néked boldog órákat
 55 tölteni Kivánom B//

P.S. Madagascári Gubernator igaz hogy a Fekete Úgy mellett lakó
 fzeKelyeKnek Tulajdonosla 's Obestere – Félhetnek a Crimiek, mert ő majd ki
 hajtya onnét a Mufti 's szent Péter vári Patriárcha pártosfait; 's a fekete tengeren
 Magyar gályák vitorláját emeli fel – Isten veled Kedves Barátom, légy boldog és
 60 fzeress engemet.

72.

[136r] Schribau. Prussiai Silesia fzeLin. 3dik 9bris 778 reggel négy orakor

Barátom! Itt nyugodalom még nintsen – Éjjel nappal Lovan – már megint
 tsak az Opa vize vagy Közöttünk; a hidakat el fzagattatták mind a Két részről
 – holmi aprolékos tolvajkodások, mint fzikott történni, mégis esnek, mert a víz
 imitt amott gázolható – Nékünk minden éjjel a vizig Kell fziguldoznunk, jobbra
 5 Ofztrau felé van MitrovzKy Generalis egynéhány ezerrel – a Jablunkai és
 Teschini vidéket fedezgeti – ez előtt három nappal tíz bataillonnal, ezer
 Lovassal ott fát keresett a Brunz*-hertzeg – Troppauba nagy fzukséget
 fzenvednek fa dolgából – már a Csűreket kezdik el hordatni 's a fzelid Céres
 pajtájiból így tsinálnak áldozatot Vulkánnak – Talám Udvarunk akartva nem
 10 bolygattya Troppauból hogy leheffen oka panafzra 's az Agreflőri büzt világ
 előtt rajta hagyhassa: elég hogy nekünk igen alkalmatlan fers jutott, Hufzárság//
 nintsen, Efzterháziból Bonyhádi Major Divisiojával itt volt mellettünk, már
 azt fe tudom hova küldötték – utolsó nap fzinte nagy fzerencsétlenségek volna a
 boldogtalan Vürtembergi Ezernek vigyázatlansága miatt – tizen öt Embert
 15 vezettek el Hufzárjaink, azt pedig a mi magunk Strázái Között, jól látták míg
 tíz feregel Troppauból Ki jöttek, mégis se nekünk se Efzterházi Divisiojának, ki
 éppen Marchba volt, hírvöl nem adták a Lomposok – Már fel váltották innét,
 mert utolyárais Kudartot vallottak volna – azon nap egy Magyar szentelt vitéz a
 holt koponyával bélyegzett feKete Kurutzok Obristlieut* Mannteufelt Lováról
 20 le vágta, de a fokaság miatt el nem hurtzolhatta magával – bé zárom ezen
 Levelemet mert megyen az elküldött – Te pedig talám Kivánfz tudni valamit
 arról Ki Tégedet holtig fzeret

P.S. Kedves vejed B. Splényi itt a Graetzi lántzokba előre áll Trillier Két Battaillonnal 's holmi horvátsági friss helyyre vállalfzották – az Obester febei gyógyulnak. Isten veled.

73.

5

[137r] Tsirm. Silesiába a ho fuvatagok között 8dik xbris 778

Lassan azzal a fel melegített Spártaÿ feKete Levessel! el ne önts d valahogy –
 nekemis hagy belőlle, mert nagyon fel ingerléd véle izlésemet.– Láttalak olařz
 10 kementzéd mellett míg horváth mentébe, veres jantsár füvegbe főzegettél: bár
 tsak én pipa tífztitod lehetnék, 's ollykor olykor fzeralfzKier dohányodat eleven
 baK szénnel gyujtogatván, jo gondolataiból, ha lopva is, hőrpőlhethék. Mert
 tudom, hogy az Eleusinaÿ Céres titkaiban bé avatott nagyobb Bőltsek, mint Te
 vagy, ritkán fzořtak tartaléK nélkül fzollani: azért tsak ugy mereK én Közeleni
 15 hozzád mint Confuz leg Közeebb való attyafjiához – rettegve 's méjj tífztelettel
 – vagy azzal, az e Kettő Között való éřzéKenységel, mellyneK Pláto és Pope
 hafztalan akartak nevezetet adni, mert azt tsak éřezni f szabad, de Ki befzélteni
 lehetetlen – bezzeg ha ezt tudná az én Kedves Semiramisom pőrul járnánk mind
 Ketten, mert ő tsak egyedűl akar fzerettetni – De mit tsinálř Te Mably Apát ur
 20 törvényt adó írásaival? mit Leo Csáfzár fstratégiájával? – hadd el Kérlek ne
 vefztegesd idődet – jobb igazán azoknál a gulyás hus – nekem már Virgilius
 sem Kell, tsak tréfából kértem tőlled – Pesten akarlak én Tégedet őlelni – mi
 Közőm tehát Dido fzerentsétlenségeivel? – akkor fogom azokat megint olvasni//

[137v] kívánni, mikor magamis fzerencsétlen leszek – de hadd most előbb
 25 éřeznem boldogságomat mellyet majd Kebeledben 's Semiramis Őlében fogoK
 Kostolni – Tsudálkořol talám Te ezen Kedves Barátom – de ne tsudálkořzál –
 mert Felséges Urunk ezen eřztendeji Táborozásának itt véget vetvén 's utolsó
 estve Különős jó Kedvibe lévén, egy oráig magánál tartoztatvan engemet, rěfzt
 találtam három holnapı f szabadságomnak meg nyerésére – Ezen holdnapnak első
 30 Napján már elis indultam volna, ha az nem tartoztatott volna, hogy az Ellenség
 némely mořdulásaival Láttzatván mint egy Lengyel Orřzág felé igyekezni, és
 ott talám a Mosquákkal Kezet adni, ha Ezerűnket valami f szolgálat, vagy talám
 apro csatais találhatta volna, jelen akartam mindvégig lenni – ezen
 bizonytalanság volt ugyan tsak oKais ilyly hořzfřzas halgatásomnak. De tegnap
 35 előtt Urunknak különős parantsolattyából adaték tudunkra hogy a Savoya
 Ezere itt rövid idő mulva fel fog bennűnket váltani, és mi Freydenenthal vidékibe,
 hol most Generalis quartélya vagyon itt 's Morváb* fekvő Táborunknak,
 fogunk télire f szállani – ideje már egyřzer, mert a németh HansliK, ámbár már fél
 rěfz abrakkal tartottukis de már alig bírják lompos lábaikot – onnét hát majd
 40 talám f szabadulhatok – aztis előre tudodra fogom adni mikor indulhatok – //

Vödöt ne féltsd Grätzbe, mert azt ő úgy meg erősítette, hogy sántzai eleibe, a Komáromi híres ízüzet, mely fügét mutat, bátran Ki tétetheti: ízerentséltetet ő engemet egyízer Kedves jelenlétivel Tiefengrundi posztomon. Gondolhatod melly drága vendég volt előttem a ki a Házallág Istenének erős kötelei által, 45 fíjaddá lett? – – ízorgalmatos nagyon, és a Grätzi várnak réa bizása hidd el, nagy betsületire ízolgál: gyakran fellármázza a Troppaui fázott heréket – minape éjtízaka két ízáz Horvátságál annyira vitte őket hogy fegyver alá ízaladván ágyukat húztak előre, 's minden ágyu mellé hat fáklyát gyújtottak – e már ugyan elég nagy ostobaságis volt tölleK magok ágyuja mellé fáklyát 50 gyújtani – e horvátok minden veszteség nélkül ízépen visíza tértek – Mi itt az ő háta megett ingre gatyára vetKézünk, pedig igen meízfíze nintsen tölünk a Hofízyiba lappangó Kurutzság.

Kata Afízfzonynak jelentései még eddig mind távulrul valok, ha tsak valami egyéb változás nem történik hamarébb lehet olaj ágat mint borostyánt 55 reménleni. A KaKasoK már a Németh íz. Birodalomnak határán belől éneKelnek – Ezek tsalhatnának meg bennünket – mert a hadakozás nékiek ízükséges mind addig, míg America egéízfízen el nem ízakad 's a Török¹³⁸ Hold utolso háboruba veszített fényít //

vízfíza nem nyeri. EzeK nagy változásokat hoznak magokkal – félek a 60 Richelieu tanítványaitól mert a mostani háborunakis titkosabb ágát bogát még mind őK tartják Kezekbe jól tudom. Majd a Bécsi ízugolyokba többet tanulhatok talám – ízeretem hofízfízas éjtízakáimnak ízörnyű unalmát ezekkel rövidíteni – Hát Te nem jóízfíze Ujj Efíztendőre azokba a ízáz Ezer gyertyákkal világosított tündér paloták* tolyongani a soKasággal? Volna miről írni egy Kis 65 *Recueilt* őízfíze ízedett gondolatokat: én már anynyít fértzeltem taríízfízyámb* hogy egy három ízemélyre valo KereK afíztalt bé takarhatnál véllek, 's még írhánakis maradna. De Te AmeriKának mért nem akarízf kedvezni Musáddal? – A Stockholmi és Varsavaí Nemzetektől semmi jeles vagy nevezetes változást nem reménlek. A Crímiek hamarébb lehetnek Bernaí polgárok mint amazok. Már én helyyiben Stadthoudertis Candidáltam, a Dozsé név utálatos előttem, 70 miolta a LukaíynaK KomornyíKját az AntiCamarába ízálámit tölítogetve találtam – Élí Te azomban boldogul mennyei Barátom és ne ízünnýél meg ízeretni engemet

B

75 P.S. Tudosításodat ezentul tsaK Bécsbe Bároczi barátunk Kezibe küldjed. Ellrichshausen betegen Brünbe vízfíza indult innét 's helyyébe Schackmint nevezte az Udvar Fő vezérnek kíis¹³⁹.be véízen ízállást magának. Isten veled.

Telekí Károly Kints Tartoságából íemmi íem lett – mégis 3000. Katonát adnak a Nemesek.

¹³⁸ <Diván>

¹³⁹ olvashatatlan

Barcsay Generalis Orczynak Silesiáb* küldött verseire

- Megint nem hagyfz béKét, ebreftzed tűzemet.
 Igen jól esméred hajlandó fzivemet –
 5 Melly a Barácságnak fzeros Kötélével
 'S a Kilentz fzüzeknek titkos erejével
 Egy aránt vonfz hozzád, és tifzteletedre
 Verset irat velem gyönyörű versedre.
 Irjunk hát Barátom vigat vagy fzomorut
 10 A nélkül hogy várnánk borostyán kofzorut;
 Nemtelen füz fáKnak fzegény árnyékában
 Többfzör laKik öröm mint Nap templomában.
 Hol dicsőülteknek fzentelt oltárokat
 Irigység mardosván fényes ofzlopokat
 15 A leg nagyobb lelkek sok fzázadok mulva
 Örök háboru közt vagynak felzudulva.
 Boldogabb ezerfzer Ki zab Sipotskával
 Esmeretlen lakván völgyekbe nyájával,
 Nem énekelt soha fene vitézeKről
 20 Se már elenyéftzett búfzKe NemzeteKről,
 Hanem Baráttjának vagy hiv Philiffének
 fzentelte verseit Juháfz énekének.//
 [139v] És bikk hajra metzfvén Páfztori notáját
 Lassan hajtogatta ugrándofo nyáját;
 25 Mig egyfzer, O Egek! melly fzőrnyű gondolat,
 A PárKÁK elmetzfvén e Kinos fonalat,
 Nem marad itt egyébb hideg árnyékánál,
 'S Phillisnek Kőnyveit árafztó hamvánál.

- Barátom én már itt vagyok a tündér Paloták Között tsaK úgy tántorgok 's
 30 vergődöm mindenfelé mint a madár Kit léppel meg fogván KalitzKába zárnak.
 alig várom egy kis lyukat Kaphassak 's feléd repülheflek. Itt furtsa világ van
 most, Két felé ofzlott a Birodalom – Divisum Imperium cum Matre Caesar
 habet – egyik fél békeflegget a másik háborut ohajt – féleK hogy az öreg
 Mythridates ezzel az alkalmazoflással élvén alánk ne öntse a lugot. Tölletek
 35 megint Katonákat Kérnek, de ki fogja azokat békeflegbe fizetni? – Egytől félek,
 's nemis merem fenkinek mondani hogy igaz ne legyen, majd az ötödik
 Divisionak ös több Magyar Katonáknak kikkel most az Ez.eket fzaporityátok,
 fizetéstis tölletek fognak kérni békeflegbe – vigyázz réa bár – A Satyráb* éppen
 egy gondolatunk volt – énis Tsirmi unalom oráimot azzal kezdettem vala
 40 rövidíteni//

fzebeni¹⁴⁰ Collignon bálját vettem tárgyal – volna elég mit irni Flaccusnak vagy Boileau-nak, de érzem hogy Musám mind gyenge mind félénk az erdei KetsKe Kőrmű füles farKas Isteneknek nyelvén befzélleni – Majd öfzve vettyűk őket, talám Te bátrabb vagy az efélékb*. Tudos Társadat ide el várom meddig léfzen
 45 mulatásod Pesten. El ne menny valahogy Caffára, vagy a Tifza mellé Lápokat méregetni. Urunk Paripáit Olmüz felé el küldötte, azt hírelik hogy magais utánna el indul minden Orán – én fzüklégtelenek találom, de Isten tudja fzándékát – a frantziák a fegedelmet meg ígérték. Leopold Hertzegről titkon ugy fajditottam hogy Madridba akarna menni: Florentziáb* rendelt uttyaK
 50 hufzadiKig hátra tétetett. Most fz. Péter várából várunk egy Couriert kinek hir hozásától függ a Békesség vagy hadakozás. isten veled Menyei Barátom – azt már tudod hogy a Neapolisi Koronás Hertzeg meg holt, de Parisba ellenben Lucina fegedelmével egy hires fzéspségű *Princellè de France* jött a világra? – az én kedves Semiramisomis már fzerencsésen meg fzaadult, de mijelett azt
 55 elfelejtette meg irni, nyilván örömbibe vagy igen nagy fájdalmib* 1779be Néked ezer boldogságot kívánok fzeretettel

(B)//

P.S. A Ti Veres Kalapu Primásotok itt futKároz. Pálmának mond meg KérleK hogy Ürminyi azt tudakolta töllem ha elvégezteé már a Historiáját és
 60 hogy ohajtva várja – én jóllehet Stutterheimről tudtam volna talám többet befzélleni azt találám felelni hogy ugy vélem már elvégezte munkáját. IroK magam Pálmának ha egy kis időt nyerhetek enapokba – most a térdeimet fzoKtatam a Spanyol hajlásra, hogy hibát ne tegyek valahogy. Ugyan most jut elzembe ama furtsa gondolatod, hogy Novemberbe leszfz dolga a fzegény Posta
 65 Lovaknak; mert

Sternbergtől fogva Brűnig TifztAfzfzonyoknál egyebet nem találtam az uton. Éljj sokáig.

75.

[143] Hamvas fzeredán fáradt elmével 's igen lankadt erővel 779 Sietve

Ha élfz, és boldog vagy örvendek Kedves Barátom. Én élek és fzeretlek – Várom már¹⁴¹ 's bár Könnyebben várhatnám azt a napot, mellyb* Tündér Ilona orfzágából – Semiramis öléből ki ragadván magamat ditsőfleg mezejére
 5 siethessék ! – Hozzád való Barátságom nem Kitsiny erőt ad erre nékem – Ird meg Pesten találhatlaké jövő holdnapnak hufzadik napja táján? Kétséges vagyok abb* hogy valyon nem Lengyel orfzág* találomé Ezeremet mert már három héttel ez előtt parancsolattya volt kéfzen lenni első trombita fzora indulni. Europa ugyan tsak nem béKélliK meg, nem? Közelit ahoz a nagy romlášhoz
 10 mellyet oltárainak eldöntésivel 's erköltséinek meg vefztegetésével kéfzített önnön magának – Igy mulnak el mindenek – fzomoru igazság öröKös változás!

¹⁴⁰ fzebeni – beszúrás

¹⁴¹ már – beszúrás

– boldog AtyáK! kik már nyugodtok és ezeket nem láthattátok – nyugodjatok békefűgben – fzerencsétlen Unokáitokis el mulnak a föld ujj Nemzeteket teremt.//

- 15 De ezekis el enyésznek – miért fíráncozunk tehát? jobb DemoKrittal tartani – Semiramis Közfőnt tégedet ezerfzer – eljőfzfz Kolosvára installalni? – Isten veled – Egyebekről most ha időm lenneis bővebben írni tanácsosnak nem tartanám – tartsd meg fzivédben ’s emlékezetedben Ki tégedet holtig tífzel//

- 20 P.S. Itt a foKhagymás Hadtol félünk titkon, de mélyen halgatunk. Ugy hallom Néked Cassára fegyveres vendégeid fognak érkezni, SisKovits a SlaKták földin fog parancsolni – Élj boldogul – Ugy – – a Griff madár megyéne Hadba vagy tsak Pater Farkassal ott hon marad? – tudosits ezekről. Pálmát közfőntsd fzommal

76.

[141r] Vienne le 29 de Mars 779

- Cette nuit je pars pour l’Armée. – La paix n’est pas bien sure encore. Le terme de l’armistice est jusqu’au 15. d’avril. Il y a de l’apparence que tout cela n’est pas trop durable. Sa M. l’Empereur est encore ici – son frere l’Archiduc
5 Max; est malade d’une enflure de pié, qu’on a coupé la 3me fois. Pardonnez ce chiffon est une impertinence mais j’aime mieux manquer du coté de l’etiquette que du Coeur qui vous appartient par le droit le plus sacré

B

- Notre Regiment est toujours en Silézie. Aimez moi toujours. A l’Armée
10 j’espère de trouver vos lettres égarées.

77.

[142r] Megint Glockersdorffba Silesiába 8dik apr.779.

- A Békefűség itt igen kétséges Kezd lenni: Köfzvényes vezérüK ma parantsolatba ki hirdeté hogy mindenre kéfzek légyűnk, mert ezen holdnaK
15dik Napján éjjfél után a Vér ontás megint fel fzabadul – Én itt ujra huzni
5 Kezdettem az igát 14dikbe ha a dolgok nem változnak az Opa vize mellé megyek pajtásomat fel váltani. A Halál és a Betegség bezzeg kalzálja itt az Embereket! fzegény vitézek! hány ezernek kell párnán has menésbe meg halni? hánynak hagymáfzos fővel Cháront köfzönteni? hánynak beteg pajtársátol mellyibe fzivott mirigyes lélegzettől meg fujlani? hánynak? – Barátom! ’S az
10 Emberek még Hadakozást ’s kinzo efzközeket gondolnak Ki – Egy fájdalombol másba merül fzivem –

Semiramis távul létit – tölled valo elválásomat siratnám – de azt se sirathatom cfendeszen. Vigafztalj, kérlek iráfiddal – Erdélybe keringő kedves két

Leveledet még máig se vettem – ezis fzmorittya érzékeny és mindenek felett
15 hiv barátodat, Ki csokol és ölel Tégedet foK ezerfzer

B

78.

[144r] Madersdorf. Az Austriai Savanyu Bachus földin. 19dik May – 779

Jol van biz e Pajtás Mert a világ tsak nevetésre 's Sirásra való dolgokból áll
– tegnap azt gondolám midőn az élet gyönyörűségeit hántorgatnám elmémbe 's
azok között rollad is emlékezném, azt gondolám hogy az időnek leg kedvesebb
5 fzakafzfzai mellyek az éjjel és nappal között vagynak, hasonlok e világ
örömeihez – egy fzempillantásig tartanak – mi van fzebb a Hajnalnál és
fzeretnél? mi van drágább egy fzés estvénél és fzives barátságánál? – de alig
nyujtod Karjaidat ezek után hogy már elenyézfzednek félve találkozol Barátoddal
's rettegve öleled fzeretődöt mert tudod hogy léfzen olyan fzempillantás
10 melyben bizonyosan meg kell töllek válnod – Mond meg hát mit volna jobb
egy érzékeny fzivnek vállalfzani? Lássuk ki találodé – én már meg határoztam
magamba. Te eddig Temesvárról vízfzfa tértél – hoztál magaddal tudom hafznos
polgári gondolatokat: Közöld azokat velemis. Én Soprony mellett valamelyik
lutheranus faluban fogom öntözgetni az olajfa kofzorut addig mig valami
15 történet másfelé nem fordittya vitorlámot – Most a fzeKelyek között üresség fog
lenni de vallyon Hazafiját tefzneké oda vagy nem? ettől nagyon félek. okát sem
fzükség mondanom magad jobban által látod nállamnál –//

[144v] Nékünk Posony felé kell vala mennünk azonb* staffetánk érkezék
Bécsnek venni utunkat 22dik vagy 23dik kerefztül pipeskedünk – eddig nyakra
20 főre kofzálunk – gondold meg 12dikbe indultam GlocKersdorfból 's már tsak
hét mért földnyire vagyok fz. István tornyától Mikor az Opa mellyékit el
hagyam gondolám magamba vallyon miKor térünk vízfzfa? Itt a magyar
királynét vízi Korságba lenni mondják minden bizonnal – A frantziáknak
nintsen a Békesség inyek fzerint ujj fortélyokat koholnak. A Teschiniek közzül
25 egyik ezt mondta:

"Quand les femmes sont vieilles, dit la médisance,

"Elles sont ou devotes ou bien entremeteuses;

"Mais de nos jours, d'un Roi la triste impuissance

30 "Dispenseant deux Princesses de cette complaisance,

"Fit qu'en depit de leur entreprise glorieuse,

"Elles ne purent obtenir qu'une paix tres honteuse.

EzeKet égesd el, mert nem volna tanátsos tovább adni. Éljd boldogul,
Leveledet igazítsd egyenesen Sopronba ezentul. Bécsből egyebekről foglak

tudosítani, most fogadd hiv tífzteletemnek ezen rövid de mindazáltal fzives
zálogát

P.S. Azt már tudod hogy Henrik Király testvére meg tébolyodott elméjében – Őis egy áldozattya testvére telhetetlen büfizKéségének. Isten veled, mennyei Barátom, fzeress engemet kérlek.

79.

40

[144r] Régen Nagy Márton, azután Martinsdorff – már most Mardersdorff, Soprony V.ben 21dik Juny –779

Igértem vala Néked Mennyei Barátom Bécs mellől irt Levelembbe Tégedet egyebekről is tudositani Vártam Naponként a nevezetesebb dolgoknak ki fejlődéseit, ezek között leg első vala B. Bindernek, G. Cobentzel által lett fel válthatása – az után, a mint még máigis tartják, az Udvari jövendölők szerint¹⁴², Kaunitz nak el butsuzása. Te mit tartasz erről azt igen fzeretném tudni. Ha e le
5 f száll a poltzrol, minden bizonyal Mosqua tejen nevelt gyermek ül helyébe. Mondják ugyan hogy Binder egy különös Commentáriust hagyott volna – *Über die Ungurische Nation und ihre Freiheiten*. Detalan a Kaunitz következőinek erre sem léfzen fzüksége, mert az Erőszaknak soha könyv nem kellett¹⁴³ – – – Tirckheim, Gold, Lievervaldek csak ezzel kezdik a Rescriptumot – –
10 *Anzufügen!* Tegnap addig olvastam egy ilyen parantsolatot hogy a fejem fzédelegni kezdett – – ’s végre csak a jött ki belőlle, hogy ámbár¹⁴⁴ most a Dragonyosoknál és Könnyű lovasoknál, Békefűg idején egy sereg 170 köz emberből áll, mégis a sereges kapitányoknak az eddig Ki mért Rumpf quantummal meg kell érni; a külömbség csak ötven Emberből, Lóból, stiblib.
15 etc. áll.//

[146v] Ellenb* minden seregből 19-t Haza bocsátani tartozom, ezek csak Táborba 14. napi gyakorlásra jelennek meg. Ezeknek inge, nyakravalója – válzon zeKéje, sattöbbi két annyi ideig fog tartani mind a többinek, ezekre nékem kell gondot viselnem, holott ő Cseh orfzágba oda hordozza – Vigye a
20 patvar – már unom életemet – Leg édesebb orájimat meg keseríti Tirckheimnek csak egyetlen egy penna huzása – a MusáKrolis csak úgy emlékezem immár, mint egy álmából fel serkent gyermek bé hunyt fzemmel látott játéKairol – Vénüle. Minap pántzér vasambol levetkezvén, álmélkodva három fejr fzőrt találtam mejjemen – jutott efzembe fohajtással, hogy bár S-sal vagy ki
25 tépethetném, vagy többet őfzithetnék! – Őtetis most a hideg leli – De vallyon Te egéffűges vagyé kedves Barátom? Miért nem irfz? Félek hogy a BacsKasági Levegő ég talám ártott egéffűgednek? Tudosits. Erdődi Lajosnak Erdélyben küldött verseit minap itt vevém, – jól mondottad pends toi mon Cher Grillot! mert ez ugyan reám ’s hozzám hasonlokra illik. Azomba ujj vers fzerző
30 Pajtásunknak esmeretségén örvendek, – jól peng a lantya, meg nem álhattam hogy gondolatimat ilyen forma versekbe ne rekefűfzem: – //

¹⁴² szerint beszúrás

¹⁴³ <volt>: kellett

¹⁴⁴ <a fereges kapitánynak>: ámbár

35 Álmos Morfeusnak tündér orfzágáb*
 fzerelmes árnyéKoK titkos barlangjáb*
 Nem rég egy vers fzerző Venusnak ágyáb*
 Dölvén, le festette mit látott álmába* –
 Apolloval irta gyönyörű verseit,
 40 Mársal, MátKájának fult pihegeseit
 – Boldog¹⁴⁵ lenne a füz mely olly érdemeit
 Valoban Kostolná ölelgetéseit!

Mult héten Obesteremmel Sibaris Fiját Efzterházán meg udvarlok: meg
 fzomorodtam látván hogy ugy fzolván, Nemzetemnek első fzemélyit,
 Parisban¹⁴⁶ fzótt tazinege forma köntösbe, gusalyok között orsóval találtam –
 gondolhatod mit érzettem magamb* – Három arra rendelt hizelKedőK tsak
 hamar Kőrül vevének; 's a Kastély Urának intésire, hivságot 's hafzontalan
 45 Kintset látni elvezetének – Ez az elfzetlen elfogadásnak modja (:melly minden
 oda érKezőkkel történik:) tsemert oKozván bennem 's meg fzégyenülést,
 efzembe juta ama gondolat mely soKfzor forgott elmémbe – que le défaut
 principal de la Nation¹⁴⁷ dans la faute de prudence. Énis ellopván magamat a
 bámuloK 's három Kegyetlen vezetők közzül, egy kis fzugolyba álló ofzlopra
 50 ezt jegyzém:

Sérail usé, Schönbrun imité, Versailles manquée, Bourse épuisée – azzal a
 kertnek leg árnyékosabb fzegeletibe rejtven magamat, Semiramiffal,¹⁴⁸ Veled¹⁴⁹
 's tölletek fzármazó érzékenységeimmal mulattam magamat – De ottis fel
 találtak a hizelkedők //

55 Németh Comediába vittek unalmamnak többitésire. Isten veled Édes
 Barátom, Légy boldog, és fzeress! kérlek engemet

B

P.S. Leveleidet utasítsd R. Presbourg á Édenbourg. Én ugyan itt FraKnó
 60 mellett éppen Austria fzélyin vagyok. Bár tsak most jöttél volna Badenbe.
 Laxembourg mellett három Magyar Lovas Ezer feklzik egynéhány naptól fogva
 – Ugy tettzik Ketteje Horvátságbol áll – Nyilván a tojulás miatt tselekfzik.
 Austriának némely vidékejin, hol követsesebb a föld, Céresnek virág nélkül
 magv nélkül färgult Mezejit, mult héten Kafzákkal Kopafzitották – Itt az őfzi
 gabona elég terméKeny, az árpais sok helyen meg lehető. Mégis a tífza
 65 buzának mérője 2 fl. 6. garas – fzőrnyű drága föld ez. Élj fokáig.

¹⁴⁵ <Afzfzony>: lenne, a füz <ki> mely (a verssor eredeti változata: Boldog Afzfzony lenne,
 ki olly érdemeit)

¹⁴⁶ Párisból hozott ráírással javítva

¹⁴⁷ szakadt papír

¹⁴⁸ Semiramisról – ráírással átigazítva

¹⁴⁹ <rollad>

[147r] Gunyhombol. 26dik aug 779

Kérdezed Barátom nem tserélemé fel fejér DoKámot Kurta piKKelyes
 Katzagánnal? nem aKafztomé pántzélomat mohos Ofzlopra? De hogy? modját
 nem láthatom. – Erről Tacitus meg intett: Precarium Seni Imperium et brevi
 transiturum. Theresia hanyatlik, Josef fog uralkodni – – mond meg, hogy lehet a
 fejér Dokától Becsüllettel fزابadulni? Alhatatlansággal, 's a fzolgalattól valo
 5 hirtelen unalommal vádolják fokan Nemzetünket: én, boldogságomnak 's
 nyugodalmomnak fel áldozásával, el végeztem volt magamba próbát tenni ezek
 ellen, meg váliK meddig vihetem: várjuk dolgok Ki menetelit, én rézfzembről
 Kevés jót ígéreK – tizen nyoltz efztendőket elfolyta alatt látod mennyire
 mentem. fogadom hogy a Kapitányságot ritka németh 's Irlándus talám, soha
 egy sem viselte tizen négy efztendőig, még pedig tsak harmadik vagyok. Ha
 10 magamrol nem unnám vagy fzégyenleném befzélleni, mondhatnék Néked
 egynehány rendes történeteket, mellyek velem nehezen éreztették Magyar
 fzületésemnek büntetésit. HufzároKhoz nem bocsátottak, 's mondhatom igaz
 LeIKemre néked hogy//

ez a köntös melyben ifúságomat mások bitangoltáK, fzinthe olyan gyáfzos
 15 már nékem, mint a Daira mérges inge, mellyet HerKulesnek küldött volt.

De már légyen elég barátod forsárol –
 20 Lássuk Te hol jártál el menvén Kassárol
 fzültálé Musákkal Tamának Partyarol?
 Vagy tsak Kaláft fzedtél Céres homlokárol?
 Mond meg hogy töltötted a Nyárnak hévségét?
 Hogy túrted paroKád fzőrnyű melegségét?
 25 Vesd el – idegen Nép vétkes pipességet –
 Hadd a Kopatzságnak maga dicsősségét.
 Van ugyis borostyán kolzoru fejedre
 Lefzf az Néked foKKal több becsületedre
 Mintha vastag fűrtet függefztnél fűledre,
 30 Vagy három csimbókot Kőtnél üstöKödre.
 Lásd Homérnak nem volt soha parokája,
 Vetélkedett város hét mely volt hazája:
 Igaz Lázárnakis Kopafz volt tsiglája
 De ő tsak Drassai 's olyan Florindája –

Ugyan mond meg miKor fzanod meg Nemzetedet és futo gondolatodat
 mikor bocsátod Ki? egéfzen meg kortsosítják Nyelvünket a foK IróK elveszik
 fzéspségit, meg untatták a jó igyekezetű olvasókat, mert nints remek munKa. //

35 Én ezeket Néked nem hizelkedésből (:melly fzivemhez nem fér:) hanem
 Nemzetemhez való fzeretetből mondom – Lássad ha rofzfz fzeméremből meg
 veted Kérésemet 's Hazádnak hafznos munkáidot eltemeted. Hermes
 Tanitvánnyával Ki tiz napokig mulatott nállam, sokfzor emlegettünk. Ugyan
 ezen jó Barátunknak leveléből értém tegnap egy jó Papnak, tudos Embernek és

40 mindenek felett nagy Hazafijának Richváltzky Püspöknek halálát. Gyáfzos gondolatokkal bujkál körülöttem Melpomene:

45 Pusztán maradt már Efsztergom Temploma!

Eldőlt szegényeknek menedék Oszlopa!
Az Árvák Garamnak fehérlő vizeivel
Könyveket vegyítik Aggok Könyveivel.
Gyászos Zászlót látok Nagy Szombath Tornyából

50 Keserves szó hallik Istennek házából –
Szent Ember halálát jelentő látások!
Jót tévő Atyáért első zokogások!
O! ne szünnyeteK meg.– Sirjatok halandok!

.....

55 Nincs hát halál ellen se szentség se jószág?
El nyel mindent e nagy rettentő valóság?
Oltár mellett lappang – hordozza Kafkáját,
S Onnét ragagya el Istennek szolgáját.//

Nagyon illetve érzékenységet ezen nagy jó Barátunknak Ki mulása.
Soha az idő nem fogja Ki törölhetni szivemből ezen Kedves Embernek emlékeztet! körülöttem fog Kovályogni szüntelen ¹⁵⁰ árnyéka – mind addig míg
60 énis hamuvá s árnyékká nem változom. Viselj Te gondot egéltedre kérlek.
Ird meg nekem mikor és meddig fogsz Örssi magánosságodba mulatni. ha lehetne úgy akarnám Kormányozni dolgaimat hogy ezen bé álló őfnek vége felé őledben vehessem magamat testestől lelkestől

65

B

81.

[150r] Gunyhombol. 2dik Jan. 780.

Tegnap mennyei Barátom fohászkodtam éretted és egélt Házadért. Ne gondold hát azért hogy talám most Ujjfázi Majorodból irt Leveledre küldök vállalt. Késő lenne – de mivel arra mit felelni nem tudtam, imé boldog ujj Efsztendőt Kivánok Néked – élj Te még fokáig örömemre, Hazádnak pedig és Nemzetednek Különös hafznára. Irod Örssi magánosságodban vártál mult nyáron; Barátom, Te esméred a Kapufához lántzolt ebeknek farsát, olyan az
5 enyim, 's mind azoké KiK úgy mint én a fereges Kapitányok gályájába eveznek. Ne gondold tehát Soprony táját vagy Efszterházát olly szemfényvesztőnek lenni: szabad vagy unalmas óráimot Erdőkbe őzek és roKák üldözésibe töltöm. Most egy ügye fogyott atyámfának Barcsay Lajosnak Udvarnál folyó pere, kedvemen kívül, kényfzerít Bécsbe menni: szabadságomért irt Obesterem, ez

10

¹⁵⁰ <az ő>

meg érkezővén két vagy három hétre fel megyek, de olyan szándékkal hogy onnantól azután ölelésekre és úgy Hazára felé, ha lehet Maros partjára induljak.//

- [150v] Addigis mindenekről tudósítani foglak. Marmontelnek kívánságod szerint irtam, meg köszöntem Magyarok képibe Perou pulzításának le festését.
- 15 Nagy forralás vagy a titkos szugolyokban – Frantzokkal való frigyünket el akarják szakasztani, Nehéz lesz Revitzkinek ezen pontba a kengyelt egy aránt nyomni; tsuda ha már Fritz Bátyánk alattomba a Liliomokhoz nem kötötte sebessen repülő sassát. Mi Katához ragaszkodunk. E nagy változást tenne Nemzetek sorsába. Meg válik a Tavas mit fuj Penn boldog tartományából.
- 20 Estaing mit hozott Párisba? a szultán mit végzett Divánnýába? Vané valami még Kaunitz parókájába vagy Lacy tsinos Kaputtyába. Él Te azomb* boldogul Kedves Barátom, szerezess engemet, és hidd el hogy életemet a Barátságának és nemzetemnek egészlen felfizenteltem

25

B

P.S. Rendes munkát forgatok most fejembe, de minekelőtte öfzve fértelném, szereztném veled Közleni. Isten veled. Groff Fekete Generalis Aristippusnak 's Voltairenak hiv Tanitványa most Sopronyba mulatván emlegettelek vele. Ő Brúnbe akar telepedni. Ő azt a mit számtalan szerezőjítől nem nyerhetett, paripájától meg kapta. szörnyű férülése vagy.

30

82.

[151r] Madersdorff 30dik Jan –780

Jövő szeredán az az 2dik febr. a Bécsi füstös Kőfalakba szállok Drága kedves Barátom. Leg alább két hétig ott léfzen mulatásom, azért ha a Hacker vagy hét Elector tántz pajtáiba a farsangi multságoktól meg tsemerevén, rollam emlékeznél unalmas óráid között – Bécsbe Báróczi Barátunk neve alatt kereff fel Leveleddel. Ha léfznek nevezetes ujjságaink, azokrol foglak tudósítani. Él addigis boldogul, parantsolj velem – és szerezsd hiv szolgádot

5

B

P.S. Pálmát köszöntsd szommal kérlek – 's a Magyar Lás-Cásástis ámbár személlýéb* esmérni szereztsém még nintsen. Isten veled mennyei Barátom – Bezzeg van itt szán ut.

10

5 En menyei Barátom az Őcsémnek Barcsay Lajosnak perit olly ősvénybe
 tettem hogy nem fok idő múlva jóra el fog dőlni. Bezzeg jutott efzemb* most a
 magyar perlekedés ellen való haragod. igazán ifzonyu tévejkert az – Ariadné
 10 fonala nélkül benne véfz az ember. Azomb* itt ollyas nevezetes ujjságok nem
 történtek, azért írásommal untatni nemis akartalak. Mult napokban két Chynai
 evezőknek Kiket Broglie mint mondják rabságból ki váltott volna, meg
 jelenések, az ide való bámuló Népnek leg első és leg főbb ujjsága volt. Felséges
 Afzfzonyunknális voltak: **egyik** Tatár közüllök, Ez a királynénak ollyan Tanais
 15 vize mellől való notát énekett, hogy a Koronás fő utollyára hallván a sok Chi-
 Chou-Chout alig tudta velle hymnussát el végeztetni. A másiK társa, kit ámbár
 igaz Chinesernek mondanak, mind azáltal őis az oda való Népnek csak
 salakjából való, fzmoru és ostoba, azon hires Nemzetnek erKöltseiből és
 fzkásaiból semmi példát nekünk nem //

15 [152v] fzolgáltathatott. Sok ajándékokkal megrakva rövid időn innet
 Livornoba vízfzfa küldetnek, az én itéletem fzerint tsak ugy mint a leg első
 Majmok kiket azon partokrol hozzánk Küldöttek. Én nem láttam őket, mert se
 négy fzemek, se négy kezek nem volt. Hires időpontya léfzen mégis ez a Bécsi
 városnak, talám leis festik őket. Én azomba ma jó fagyos uton Madersdorffi
 20 gunyhomba vízfzfa térek – ki dörgölöm ott egy kevésfég homlokomat, melly a
 sok fzan zörgéstől elejinten, 's már most a sok fzekér zugástol mint egy meg
 bomlott – a per folytatástol pedig tsak nem meglodult –

Tudodé¹⁵¹ Te pedig drága Barátom melly ifzonyu áruloja találkozott
 Hazánk* hajdoni Loyola Tanitvannyainak, azután Iro Deáakodnak mint
 25 mondják Grossing nevezetű fzemélyében. Nyárshoz és örökös tömlőtzőkhez
 méltó munkát tett. A Magyar Nemelli fzaadságot és törvényeket mirigyes
 pennájával el akarván töröltetni¹⁵², elébb az főbb Németh polgárság palástya alá
 bujt, azután egy fedett név alatt//

Ferdinandi Osorý, Equitis Hyerosolymitani, de Nobilibus Regni – Hungariae
 30 Liber Singularis in quo, Prima Juris in Hungaria publici principia eleganter non
 minus ac erudite deteguntur. Opus usui omnium Europae Nationum perquam
 accomodum. Veronae. Cum indultu (?) super. – 779 bizonyos könyv
 nyomtatokhoz vivén munkáját, a leg fzerencsésebb történetből jo Barátunknak
Arannyasinak ki Hermes tanitvannya, kezében jutott. Most nállam van – a Tot
 35 Sokrates benne némelly ditséreteket mellett sértetődve lévén általunk könnyen
 arra birattatott (:mit nem téfzen az önnön fzeretetis!:) hogy Kaunitz a tudva lévő
 ember munkájának ki nyomtatattását meg tiltotta. Ezek ugyan még mind titokba
 folytak. A Magyar Urak tsak zugni hallottak rolla – hanem már, mivel félhetni
 né talám tám másutt ki nyomtatattallék én ugy vélekedtem hogy Aranyofli a

40

¹⁵¹ Tudodé – a mondat elé beírva

¹⁵² törteni – erre ráírással alakult ki a végleges megfogalmazás

Cantzellariusnak Efz. Ferentznek fedezze fel az egész dolgot. Mefzfzün repült nyilak kevésbe árthatnak. //

Másfzor ezekről többet – meg bocsáßl, mert mostis tsak mázolóßsal
 45 terheltelek – Sietek – de mégis még egyre kérlek! Régen Nádasdi Hufzár
 Ezeréböl bénán Ki lépett Kapitány Láßzló Pál, Zemplin vármegyéb* *Erdő*
 Horváthi nevezetű helységben lakozó ember, mivel ott senkivel esméretes nem
 vagyok, általlad Kivánnék életéről vagy haláláról valami bizonyos tudositást
 venni. Már egynéhány holnapoktól fogva ide való jo tévője semmi hírét sem
 halhatván, ezt reám bizta. Éljl boldogul édes Barátom, és fzeressed egéßz írjáig
 50 hiv szolgádat

B

P.S. Egnéhány napok mulva én ugyan ide megint ide vízfzfa térek – de Te azért tsak Sopronyba utasítsd Leveledet a régi szokás szerint. Isten veled. Groff
55 Zichi, Kedves Társát Cler-pajtásoddal ájuló félben találván, a történetet bolondul elhirdette – azért harmad nap Groffnéjával Romába indult. Ízekeére azt irták. Je suis le premier qui fera ce voyage. Jamais Vatican n’a recu cet homage. Il connoit les pechés, il connoit les crimes – Mais selon ses//

loix et d'après ces maximes – Il ignoroit que l'Homme martyr du mariage –
Voulait etre encore absout du cocuage.¹⁵³
Ezen levelemet égesd el. Isten véled.¹⁵⁴

84.

[153r] Bécs. az arany Griffből 4dik Mar 780.

5 Én megint itt vagyok mennyei Barátom. Bőjt elő Havának főző Napján írt
 leveledet Aranyosi kezemben adta mihelyt quartélyomból ide vízfőzsa érkeztem
 – a Nagy hó majd oda Lepett. Látom Pestre illy későn lett érkezésednel
 szomorú okait – de mindenképp felett betegeskedésedet fájjalom. Arra Kérlek
 különösön gondot viselj hogy egészségedet el ne rontsd. Remélem múlt héten írt
 Levelemet eddig vetted. Azóta semmi olyas nevezetes dolog nem történt ezen
 10 füstös falak között. Vurmseer egy tizen három esztendő gyönyörű Leányával
 Frantzia országból ide érkezett – d’Alton pedig a Morva országi újj hit
 szakadáshoz állott Faluknak okoson tett le tündésítésének jutalmát, ő felségek
 lábánál nagy dicséretekkel védi naponként – Már a többi Papokra fog bízodni
 – jó volna talán csak elmellőzni és nagy dolgot nem csinálni belőlle. Mivel
 15 Mablý Apát urat még nem olvastam nem tudom ő mit ítél ezekről. Groff Teleki
 Joseff, Kinél tegnap ebédlek, szereti nagyon a hitbéli csatákat – én pedig félem
 és utálok – Ő Tégedet, ámbátor más akolból való juhat igen tisztel és szívesen – ’s
 most általam közlötis. //

[153v] de ne gondold Te azért könnyűnek vagy lehetőnek az ő meg térését –
20 pokolba mennyünk mi azt gondolja ő szívében. Azomban KöszönhetiK mégis a

¹⁵³ Ez a két sor a jobboldali margón fért el.

¹⁵⁴ Ez a sor a levélpapír felső üres sávjára került.

- Magyar Musák veled való Esmeretségét – Közfönheti inkább őmagais – Sully dicséretit biztatásodból jól fordította, más szép munkáit is elkezdve láttam nyelvünkön jól és könnyen folynak versei, – Ha a sz. Bibliának méjjségeiben el nem merülne reménlhetnők minél hamarább valami szüleménnyét – de ez
- 25 nagyon elfogta Lelkét. A Magyar Hudibrás már tudod Császári Könyv tartó Ház egyik őrzőjivé lett. még ugyan bé nem eskettetett Schwardenbergnek betegsége miatt. V. Svieten és több ide való meg esKütt irigyei nemzetünknek eléggé akarták gátolni Afzfzonyunknak igyekezetét és ha a Tot Socrates B. Kegyelemnével edjűtt nem segítették volna barátunkat fogatlanlanná lefz vala
- 30 minden iparKodása. Légyen már ez elég a magyarságról. Láffuk más Nemzetek mit mivelnek. az ide való titkos tanács Láttzatik már minden igyekezetit a Németh ország felől lévő határokon építendő Kerített váraknak fel emelésére fordítani. Le tette minden reménységét Burgus romlásával valaha boldogulhatni – bányá már, miért az utolsó háboruba//
- 35 költött 80. Miliont nem városoknak építésére fordította inkább – Miért rontották erejeket hafztalan annyiszor egy olyan erős Ofzlop ellen melyet nem hogy gyengithetnének főt inkább erősebbé téfznek valahányiszor el dőteni próbálják – Sattőbbi. Másfelé kell tehát fordítani gondolattját és foglalni kíváno fegyverét – olly Tartományokra hol Tenger szomszédaságával a Kereskedés és
- 40 Kints mellyek most hibáznak önként follyanak. Meglátod Te hát még a mint kívántad Belgrádi számló-Házakban, az Anglust a Tottal vagy oláhval árut tserélni – Circaffiai kereskedőnek Füredi¹⁵⁵, Váczi vagy Posonyi szerezőjeknek erfzenyt vagy óra Kötőt tsonakon fog* Küldeni – én sajKán evezzem¹⁵⁶ Küküllő partyára – Ezek itt alol tréfák ugyan Barátom, de a mi nem tréfa, és a mit én
- 45 Hazámnak jövőendő forsárol fokfzor aggódó gondolataim között szomorán fel találtam – ez az kedves barátom: *hogy t.i. Banatusnak Magyar orfzághoz való kaptsoztatását a legg vefzedelmesebb és Troja Lovához hasonlo ajándéknak látom.* Ennek valóságát az ide való Polgári tanácsnak itt fellyebb említett igyekezetéből, és több titkos szándékaiból mellyeKet most elhalgatok, magad
- 50 könnyen által látod. de kérlek ezt csak minden kétség Kívül lévő barátidnak fugd fülekbe.//
- A mosqua Czárné ország utakat tsináltat nyakra före – jövő Juniusba maga Khiora fog jönni – Nagy dolgokat forgat ez a Nemzet elméjében – Isten veled – Légy boldog mindenkor Kivánom. Tudositásodat ha nem restelled még ide
- 55 várom; legalább 8 Napokig itt fogok mulatni. Graeffernél még semmi se találtam néked valót – a Colombiádot nem esmérem – utánna járok, Pálmát Köfzöntsd szomal, nem mulik olly nap, olly ora hogy itt ne emlegetnénk benneteket. szerezess engemet Kérlek szünetlen

B

¹⁵⁵ Füredi – beszúrás

¹⁵⁶ evezzek –ből ráírással javítva

Mi hozott engemet ide? ne Kérdezd. Semmi a barátságánál egyéb Kedves
 menyei Barátom. Semmi a jó igyekezetnél egyéb ide nem hívott már egy hete
 miolta itt Koptatom a titkos külföbeket de nem ott hol Gralis Vurmseer
 5 lappangva ellenségre ütött – hanem tudd meg, hogy két Philadelphiai igaz Lélek
 tsalt ide – régebben irtam volna Néked de mind azt vártam orfzág gyűlésről,
 király felfzenteléséről irhassak valami bizonyost de még eddig ezek mind
 titokba vagynak, 's talám egy Mosqua magzat zsebibe Kürtös Kalács formára
 sodrott papirosson várják a fzeptillantást mikor kell ki fzőkni. Groff Parutzai
 10 Miklos itt van Áspásiával, még galambok fzarányain utaznak és élnek, mindazon
 által fzfzKet nem igyekeznek együtt építeni fzabadon akarják egymást fzeretni
 magamis javallottam Nékiek//

[285v] Miklos Urunknál Két izben lévén hofzfzas befzélgetések volt együtt,
 reménlem hafznos dolgok forgottak fenn közöttük. Ugy vezsem éfzben
 15 Kedvesen fogatta ötöt a fejedelem, de az Orfzág gyűlésről 's Koronázásról
 éppen semmit sem fzzoltott. *Manet alta mente repostum*. Én tsak attól félek hogy
 a tsipést nem felejtheti: azomb* Miklosnak nem, hanem vármegyéjének két mag
 Lovat ajándékozott tegnap. Egyik Spanyol de nem tátos, a másiknak pedig
 fzőrit nem kell nézni mivel ajándék marha. – Ugy! a Necker fzámadását
 20 Birodalom jövedelmeiről olvastadé, most itt árulyák Trattnernél fzip 1 fátzol
 fzmzféd nemzetek fzemöre – A három Liliomok a Török tsalmákat a Németh
 Csáfzár¹⁵⁷ ellen akarják támafztani – tapogatozva fzolj Bánátusba – *Soprony*
 vármegyébe egy fzip falu léfzen most eladó éppen Bessenyei Sándor
 fzmzfédságába Zeke nevű Nemelf Ember fzfalmára jutván általla a Tót
 25 Sokratest kínáltatta fzfzágaival Irj Sándornak ha aKarnál abba//

az alkuba avatkozni, de ne mond hogy töllem hallottad – örökös lehet a
 vásár, SoKratesnek pedig tudom annyi pénze nintsen. Több rfzf fzfzágai Között
 a egyik falu melly eladando nem mesfze Horpátstol vagy on helyheztetve.
 Leveledet Sopronyba igazitván Sándor hamar veheti; ő pedig ZeKénének tsitsos
 30 béje lévén általla könnyen folytathatnad a dolgot. Tsak kérlek el ne áruly. –
 Isten veled – kedves Barátom, Pálmát nem tudom élé vagy nem? Pirongasd meg
 képemb*. Hallottadé hirit ama hires pixisnek mellyet Urunk Kaunitzknak
 Küldött? Az egéfz Csáfzári házból lévő fzeméllyeknek kik Ferentz és Teresiától
 fzfarmaztak képek rajta van – Mon cher Prince! etc Cette boite toute *vilaine* et
 35 *incommode* qu'elle est, me sembloit faite pour séjourner sur votre table,
 contenant les portraits d'une famille à laquelle vous avez rendu des services etc.
 Pardonnez cette folie à l'amitié raisonnée que vous meconnaissez. Ez tsak
 némelly darabotskája a Levélnek de némellyek azt vélik hogy butsu lefzfz a
 vége//

40 Egy Frantzia azt mondá: Cela est trop poli *cela a l'air d'un congé*. Bizonyos
 ujj Könyvnek nagy hire futamodott de nem találhattyuk fel – *Les trois Rois* igy

¹⁵⁷ <Armádák>: Császfzár

nevezik – Irj Láfzlonak Posenba talám ő nyomába akadhatott – Kérlek fzeress engemet

B

- 45 P.S. a nagy orru O.el vagyok most itt nem tudom meddig – azt vélem még két nap itt mulatok. utasítsd Leveledet P. *Vienne à Gross Höfflein* ezt Sokrátész fejével petsételem.

86.

[154r] Nagy Mártoni Magánosságomból 16dik Apr. 780

- Aranyosi Kedves Barátunk Későre vette Leveledet: Bécsből már elindultam volt, ide Küldette utánnam. Örömet fzerzett nékem, és hogy azt ujítsam mindjárt is feleltem volna néked. – de hova? El repültél Mustapha
- 5 Birodalmának határáig – Már eddig talám meg fordítottad vitorládat, Dunán fel felé evedzel: azért ezt Pestre küldöm. Columbus viselt dolgairol irt Éneket én két formában vettem meg, amannak első versei jobban tetszvének nékem, Boccage Afzfzonymét magamnak tartottam – Most unalomból, ide 's tova hányatván habozó gondolatimtól, elő vettem 's meg vallom hogy fzámtalan fzés és
- 10 fzerencsés verseket találtam benne. volna az irigy fzennek mit rostálni – de ha az fziwet vefzfzük elé minden apró hibáit elfelejtyük – olvasd el, Pálmától le fogom néked Küldeni – 's talám addig nékiis a KapornaKi vagy LeKéri Apát Urság neveli hasának vastagságát. Több érdemei között tudom azis meg van a melyről Te nékem irtál: reménlem most fog boldogulni.//
- 15 [154v] Nem tudom még mitsoda Nagy Innepre hivogatfz le Budára – talám a Tudományok Annyának fognak fzentelni egy napot – jó volna – erre már énis igyekeznék jelen lenni, Kivált ha tudhatnám hogy Te egy Magyar ditsériát fogfz mondani. Míg ez a fzikás bé nem vétetődik mint Parisba 's hajdont Demosthenes hazájába, hidd el hijába fzámlálunk mi alattomban vers fzerzőket
- 20 és írókat. Az éKesen fzikásnak, úgy mint a hagymának, 's almának, Különös piatz Kivántatik – Az el adás fziabad légyen Kinek Kinek, hanem a vételt és vállagatott izlést az egéfz Nemzetre kell bizni. Én ugyan azt hízfem hogy Bostonba 's Philadelphiába most nagyobb virágjába vagy az éKesen fzikás mind itt nállunk Europába – Nondum umbraticus Doctor ingenia deleverat, cum
- 25 Pindarus, novemque Lyrici Homericis versibus canere timuerunt – Nondum Juvenes declamationibus continebantur cum Sophocles aut Euripides etc. Várjuk el merre fog dőlni Nemzetünk forsa – Még nagy fényibe juthat valaha ha a fziabadság mellett fog maradni. Isten veled mennyei Barátom, én öllelek fok ezerfzer

30

B

- Kedves Barátom, te el méfzfz, és nem irod meg hova Küldjem Leveleimet: már egyet Pestre utasítottam hát ezt merre igazítsam? a Barácság őfztönöz – Ki tudja nem léfzené Késő tudositásom. Minap Lováfz Cons. és activarius a
- 5 Bánság el adattatáfába nem tudván fzfövecségűnk azt találá mondani a Te jövendő vásárodrol, hogy Maros partyán lévén a Modenai jofzágok*k töss fzfomzfzéságáb* az a darab mellyet te vállafztottál tsuda ha néki nem adattatik, és ugy mint fiscalitas, meg nem tartatik. Barátom! látod, Te a Közönséges jóba fáfadozol, azomb* itten nemis tudod miképpen akarják hivségedet jutalmazni://
- 10 Ezt adom tehát rövideden tudtodra, ne kéfflél barátaid által Kivánságodat támáfztani: Ha valaha fikamos volt itt a föld – most ugyan az – fzförnyű változásokat Kell várnunk. Én a mit ma 's holnap melletted mozdithatok, el nem mulatom. Pálmais a Kalocsai Érseknek vice paculárja léfzen olly reménységgel lehetünk, de minden Apát Ursági falat nélkül – az Kapornakýt
- 15 Györi fugallásából a Budai Univerfitáshoz Kaptfolták ugy hogy ez meg vévén annak árrával egy Horváth orfzági Püfpöknek jofzágot vegyenek: hanem e helyibe talám ő Felsége erfzenye megnyilik első vacans Beneficiumig.//

- [155v] Urunk mult fzeredán Lengyel orfszág felé és onnét Mohilow Afzfzonyának látására indult erről irni rövid az idő és Kevés a papiros. Még
- 20 Holits vagy Jablunka táján Lappang. Mondják, Fritzetis az őreget oda hivta volna Kata, de e fzinlett okok alatt nem akart menni – már most sok titkos fzfugolyokb* ugy futtognak hogy talám Katais elmarad. Nagy találKozások! és félek rofzfz végek ne légyen.

- Isten veled. holnap után Gunyhomb* vízfzfza térek. Most többet irnom se
- 25 nem lehet se nem fzfabad.

*Non illa DEO vertisse licet
quae nexa currunt Causis,
It cuique ratus
Prece nec ulla*

- 30 *Mobilis Ordo.* *Vale.*

A Magyar Orfzági Tudományoknak fő Gyülekezetihez – Budán – 780-b*

- [196] Melly ffozat hallatik Dunának partyain! –
Szűzek! Kik Sirtatok Gyöngyösi hamvain –
- 5 KiK rég Pindarusnak mennyei lantjával
A fzfót egyeztetvén halandok fzfavával,
Ujj utat lertetek fzfivek rablására,
'S A vad indulatok meg hodontására: –
Ugy tettzik O! Musák, ha nem tsalatkozom,

- Titeket hall fülem – ti néktek áldozom.
- 10 GyerkeKek. – gyermekeK! Ide Siefletek,
 Borostyánt fzedjeteK – Kofzorut KőzzeteK.
 Volt olly idő melly rég Mársnak oltárához
 Hivott benneteket pufztító nyilához.
 Vérrel festett NapoK! Népeknek hibáji,
- 15 Minden Nemzeteknek első Nyavalyái!.
 Meddig rutitották Nilusnak vizeit!
 Meddig a Persáknak elfajult Népeit!
 Az után a Görög és Olafz partokat
 Melly fok öldökléssel töltötték azokat!
- 20 El fáradván foKfzor ember dőhössége,
 Azt vélte már a föld lefzfz tám béKessége:
 De mig itt pihentek olaj árnyékába
 Amott Márs öltözött fetét pántzéllyába.
 Jelt adott Lobogó véres záfzlójával;
- 25 ÁlbionT Ki hivta Rajna fzmzfédjával:—//
 Tüzet és pufztítást Küldvén a Kezekben
 ŐröK gyűlölséget támafztván fzivekben.
 Igy, halál és rablás táplálván magokat
 E Világra fzülték ujj Birodalmakat:
- 30 Szörnyűbb fzármazások fzőrnyű Kezdeteknél
 Fel Keresték egymást a vad embereKnél.
 Ártatlan Indusok! Fel áldozott LelKek!
 Im most egymást ölvén laKolnak értetek.
 Tiis Nemes ScytháK, kik ma Pannoniát,
- 35 Birjátok, és azzal a régi Daciát!
 Tudom, o! fájdalom, tudom. Hogy tudjátok
 E Kis földet mennyi vérrel áztattátok.
 Keserves ŐröKség! Drága birodalom!
 Ezer vefzélyek KözT Keresett hatalom! –
- 40 El mult ez az idő – — ’ f már nem Bellonához
 Hivlak, hanem Pallás dicső Templomához.
 Nem kíván ő rablást se véres KopjáKot,
 Ha nem tudománynak fzentelt éjtfzakákat,
 Hanem fzelidséget, ferKöltsel joságot,
- 45 Nemes indulatot, igaz jámborságot. —
 Vefzfzen el a Kardal erőfzak munkája,
 Mellynek ember nyakát nyomja vas igája;
 Kegyetlen törvények, búfzKeség lántzai
 Mellyet forrafztottak Világ bálvánnyai;
- 50 Ollyanok mint viafzfz gyermeknek Kezében
 Ha nints az igazság fzabad erejében;
 Ha nintsen Hatalom, és a Nemzet között
 Olly fzővetség, mellyet mind a Kettő kötött.
 O! fzerentsés Nemzet! O! boldog Magyarság!
- 55 Mig még mezejiden mulat a fzabadság,

[197] A szép Tudományok, béKesség Leányi,
szabadságnak voltak mindég maradványi:

- 89.

Mivel meg engedéd Mennyei Barátom Tömös partyán fel kereslek
 Levelemmel – onnét nem mefzle hol régen Naso a Kődmönös Géták között
 fázmkivetésiben Parnaffzus Léányinak áldozott. Kivánom fzivemből vessen
 téged a Sors mostani kotyavetyéddel Maros partyára – Simogasd meg a Trojai
 5 kantzát egy kevéssé, talám meg engedi válogathass elrejtett fzerencse
 golyobissiban. – Ugy tsolnakon ufzfkálnék Erdélyből a Frantzia falu fzélyéig –
 be édes Kaprázatok ezek nékem! fzerencsémhez képest igen nagy boldogság
 mintsem tellyesedésével hizelkedhessem magamnak – Ti azomb* nagy
 pompával Theresia fzárnyai alá befzállitottátok a Musákat Budára – Ezen napra
 10 irt versekből még egy sem jutott Kezemhez. Esmérem a kis Ányosnak tüzes
 Elméjét, de még e felett inkább becsüllem benne nemzetéhez való fzeretetét. Mi
 birt engem tudva levő verseimnek firKálására azt magad tudom általláttad, azért

15 ha tsonkulás lett volna benne, a tzel el nem érvén, 's inkább¹⁵⁸ ártalmasak,
mint hafznosak lévén a Hazának, jól esett félre tételek: fzeretném ugyan tsak
tudni, ki tett benne jegyzést és melly tzikelyekre?//

[156v] Mert meg vallom, fzmorunak tartanám, ha már anyira jutottunk
volna, hogy a fzbadságról fzollani fzabad nem lenne — — — meg irtam Pálmának
20 bővebben okaimot, és hidd el, hogy már előre tekintvén, rofzfz végét annak
éppen nem várhattam volna. meg bocsáss Barátom, de úgy tettik, hogy vétKes
félelmetek. Még az nagy fzerencse, hogy Udvar előtt esméretlen félénKségtek —
már régen hafznát tudták volna venni ha a Nemzetnek romlottságát erre a pontra
értnek lenni hitték volna a mellyb* én tapafztalom. Utolsó Dietától fogva a
25 Magyar alig lehet esmérni. Napok kellenének ennek ki befzéllésére. A
Cantzelláriust már Palatinussággal, Pálffy Károlyt aranygyapjus vitézséggel
biztattyák — Minden tífztég 's előmenetel meg nyerése alkuval esik meg —
mindenik egy kis tsorbát téfzen maga, vagy enged tenni Hazájának kárával.
fzóval bővebben mernélek tudositani most véget vetek fzmorito
30 gondolataimnak. Azt véled rollam vitézség dühössége el fogta talám elmémet —
tsalatkozol Barátom, gyakorlok én ugyan olykor fzokásból, de az igaz hadi
erKöltsöket nem itt lehet meg tanulni jól tudom a többit pedig nem
tudománynak tartom, mert arra fzületik az ember.//

Jövő holdnapnak 10dik Napjától fogva egézfzen négy hétig ide Két orányira
35 őfzvegyűl Ezerünk — Unalmas idő vefztegetés nékem. — azután még mind itthon
maradni igyekezem míg az őfz hofzfzabb éjtzfzakáival valamelly felé el nem üz.
Itt fzerencsétlenségemre olykor nékem fzip vadáfzatom vagyon, Gralis Kinsky
Obesteremmel meg látogatnak, de amaz Ostriaŷ machina; ezzel pedig nem
sokkal többet lehet befzélleni. Mult holnapba mégis kétfzer Aranyosít Badenbe
40 meg látogatván, Barácság tűzénél egy Kevélfő melegithettem magamat. NéKi az
oda való ferdés jót tett. Egézfzfzen ujjá fzületett. Nagy fzmobathi Aspásia
fzámkivetésiből fel fzabadult azt tudod immár — de vallyon Gróf Miklós
KifesliKé az ő Közéléből? jó volna. Groff Solyom várít minden napon Bécsbe
haza várják. Talám Hugát Allso Orfzági fejedelemségre idvezült Károly Hertzeg
45 helyyibe bé vezeti mivel ezen tartományába még nem volt — Zsebibe vagynak
hallom az ujítások mellyeKet ott akar tenni. Te élj boldogul, és ne fzünnyé
fzeretni engemet ki holtig igaz hived léfzeK.

B

90.

[157r] Nagy Marton 17dik 7ber 780.

Hát már megint indulfz Neptun fzigonnyával
Tífzát méregetni *Krieger* zsinorjával? —
Neveti fzakállos Triton dudájával
5 Hogy aggodik ember vizek folyásával.
A föld nem elég már fok fősvénységének

¹⁵⁸ <jobban>. S inkább — fölbe írva

- Aranyt fjomjuhozo rut betegségének:
A gyöngyöt irigylitenger méjjségének,
Az értzet KőfzikláK hideg Kebelének.
- 10 Semmi sem áll ellent nyereség árjának,
Örvénnyére nem hajt ugató Scyllának,
Meg fogja defzKáját eltört hajójának,
Által ufz, 's but vífzen fzelíd gazdájának.
- Ujj gondokot ébrefzt ártatlan fzivében,
15 Idegen fzükséget oKoz életében:
Majd hivság efzkőzit adván a kezében,
Ugy vonnya magával önnön inségében.
- Zsib-vásárra vífzen mindent hajójával,
Partrol partra mégyen tsalárd vitorlával,
20 Ember társát hajtya piatzra marhával,
A fzegény fzerecscent váltya guineával.//
- [157v] Kérdezd bár a fetskét 's bujdosó gólyákat,
Ha láttak olly bünös áruló gályákat,
Mellyek Gánges mellől a jámbor gazdákot
25 Ásni lántzba vitték az arany bányákat? –
- Halálnál keservesb forsa volt azoknak,
De még kegyetlenebb amaz IndusoKnak
Kik esvén kezében a Spanyol papoknak
Lettek áldozattyi fősvény oltároknak. –
- 30 Nints ott fzanakozás hol Isten nevében
A bün öltőzködik fzent hitnek képében:
'S pufztito fegyverrel indulván kezében
fzines buzgoságot visel tzimerében.
- Mond meg mi jót fzerzett Columb vitorlája,
35 Bermudes fzigettyi, 's Montezum hazája?
El esett már ottis a Hit áll ortzája, –
Pénzért egymást rontya Kerefztyén gályája.
- Mégis arany fzáznak merjük ezt nevezni
Hol leg nagyobb érdem sok kintset fzerezni:
40 Illyen értelemben meg lehet engedni; –
Mivel tsak aranyért fzeretünk evezni.
- Im már a Mosquais hideg orfzágából
Ki Kelvén hajoKon didergő honnyából
'S Boldogságát várván Oceán habjából
- 45 Halat hoz magának Hudson blatonnyából – //
- Felejt Napkelet 's Délnek fzmőfzéságát
Hol elégithetné vétKes fzmőjuságát –
ÉjlfzaKnak irigylit Kevés gazdagságát
Két uton követi romlott Kivánságát.
- 50 Nem fzollok most a több régibb Nemzetekről
Mellyek már hiresek KeresKedésekről
Majd eleget hallunk gyáfzos esetekről
Mind Tyrus 's Carthago lett eltörlésekről. –

Te mig igazitod Tifzának partyait
 Mig tsapoKra huzod nádas posvánnyait, – –
 56 Én addig fzemlélem Nemzetek dolgait,
 Mellyek vélek vonnyák Hazámat 's fíjait.

Vald meg Barátom hogy ifzonyu elragadtatásban vagynak most az Europai Nemzetek. Félek már az Amerikai ujjságokat olvasni, nintsen olyan tenger, 60 nintsen olyan part, melly vérrrel nem volna festve. Ki ki azt kiáltya fenn fzoval – Gens inimica mihi Tyrhenum navigat aequor. Igaz tehát bölts Salamon mondása Nintsen ujjság a Nap alatt. Nézd Aeneas 's Dido történeteit megint vízfza tértek. De mi Magyarokul miért akarunk KeresKedökké lenni? már a vice szolgabirákis Commerciumrol befzéllenek. Illyen a Nemzetek bodulása, 65 azzal a miek vagyón élni nem tudnak, egymást majmozzák – 's végre egy selyem ereftő bogárért, egy nádméz timporáért, egy darabotska gyémántért //

hadat inditanak. Én tsak egy jó kereskedést tudok a többi mind vefzedelmes – *annyi idegen portékát venni a mennyi árrut helyiben lehet adni.* Ezen együgyű modja a gazdaságnak igen Könnyű, de az emberek romlásokat magok siettetik. 70 Nemis lehet másKéppen miolta a Luxusnak olly¹⁵⁹ apologistái támadtak mellyeket a Nemzetek böltsék Közzé számláltak. Az Austriai Ház építesse 's vigye tökéletességre váfzon, gyapju, 's gyapott fábrikáit,¹⁶⁰ úgy boldoggá téfzi orfzágait. Ne vágyék ő Tengerre, mert el van az végezve Istenek tanásába, hogy néki soha gályáji ne légyenek¹⁶¹. A mi a Tifzát illeti ha fzaad rolla ítéletet 75 tennem, úgy vélekedem hogy fok lápjait lehet Ki fzaasztani – de csavargó folyását egyenellő tenni úgy tetfzik lehetetlen vagy ha lehetis fzőrnyű teméntelenbe Kerölne. Egyik oka az, hogy a Duna nállánál febesebb lévén vísfza tojja 's nehezen vélfi öblébe, második oka csavargásának az, hogy hegyekről hirtelen nagy lapályba érKézik. Már a mi Marosunknak folyása egélz 80 fzegedig mindenütt egy aránt sebefi Mivel Erdélynek minden részei magokban magallabbak, ez tsak vélekedés – talám tsalatkozom. Krieger jobban fogja Ki mémi fzemével 's zsinorjával. Örömmel 's nyughatatlansággal fogom azomban vární azon órát mellyben Bécsb* ölelhesselek

Gyakorló helyűnket fzomoruán 's undorodva elhagytam mult héten. *toties* 85 *recoctus crambes! Mit zűgepfercht Ruch.* Most itt melegfzik egy kevésfi lelkem mert rolladis fzaadabban gondolkozhatom.

B

élj boldogul.

¹⁵⁹ olly – beszúrás

¹⁶⁰ tartson Kevesebb de jó Katonákat, ne jövevényt hanem haza fíjait úgy nyugodalma 's pénzeis léssen – Barcsay jegyzete a baloldali margóra írva.

¹⁶¹ <nem léznek> – kihúzással, ráírással: lett ne légyenek

[158r] Nagy Martoni gyunyhombol Mind szent Hava 24dik napj –780

- Meg járad – meg járad Bácskát 's a Bánságot –
 Pénzért sem kaphatál Királytol jofzágot;
 Fel áldoztad ennek Kardal iffjúságod,
 5 'S Hazádnak mint Polgár egéfsz boldogságod:
 Öfz vagy – görbült tested elztendők terhével
 Már föld felé hajlik aggott tetemével;
 Tekintefz a partra honnét el indultál,
 Mefzfze van – – 's csak álom minden mit tanultál
 10 El tűntek a napok, meg tsalt a reménység,
 Bizonyos a halál, keserves a vénség – –
 De mégis szép Lelked Küfzködvén azokkal
 Csillagokhoz emel fel sebefz szárnyokkal,
 fzánakozva nézed onnét evilágot
 15 Melly tsak ígér de nem adhat boldogságot.
 Evezz bár utánna Japponbol Chynába,
 Keresd a rest Spanyol Kintses orfzágába,
 Suhult sem találod – egyedül fzivedben
 Lelhedd fzerencsédet egéfsz életedben –
 20 Tudomány, ditsósság, nagy név, Kints, méltóság,
 Tsak füst – 's álomnális Kevesebb valóság. – //

E fzomoru nota mennyei Barátom – abba hagyom, talám Te eddig
 hurutodtol fzaadulván vigabbat énekelfz nékem Leveled által, vagy fzemélly
 fzerint majd mikor az álnok udvari fényes pitvarokba megjelenvén 's a Tízfát
 25 tarifznyádbol ki huzván meg mutatod a Bécsi Neckereknek (;ha vagynak:)
 miképpen lehet egy nádas lápas csavargó fzomoru folyó vizet olly hafznossá
 tenni mint a Tágus vagy Néva hires partjai – *Naviget haec summa est* – Ezt
 mondotta egy vers fzerző Pajtásunk mikor a Romaiak Kereskedőkké lettek – Én
 nyughatatlansággal várom már Kaunitz hajoján érkezett Napkeleti 's Déli drága
 30 portékáknak fel tseréltetéseket – de vallyon az Indiai szép válzonyért ' Tyrusi
 bársonyért mit adnak a Cseh orfzági 's austriai Dámák? Semmit sem adhatnak
 erKöltstelenségnél egyebet, 's fzegények Ki préselt véreKnél –

Bár mi a füstölt berbéts husnál, mellyet Benyovzký elfog adni,
 maradhatnánk. De meg látod a SunKáKra vagy SodoroKrais két fejú sas tzimert
 35 verettett groff Kolovráth – Ez az Ur (: talám már hallottad:) nem régen
 hizelkedésből az iffju Mayert mostani titkos tárház mesterit Afzfzonyinknak
Berg Rathá tette//

holott ő foha egy hámort vagy bányát fem látott, erre egy tsintalan elme (:
 meg ítéltetted ha Bécsi gondolat volté:) ezen verseket írta:

40 *Caligula, einer der Erhabensten geister*
Machte sein Pferd zum Bürger Meister –
Der unterirdische Graff Kolowrath

*Macht dem Majer zu einem Berg Rath;
Nun ist die frage, welcher wer Weiser
45 Kolowrath – oder der Kayser?*

Illyen embereK Kezébe vefződik Nemzetünk 's több Nemzetek forsa. Pálma
Bécset már meg járta, 's Junonak lábainál mint Püspök tömjényezett – vízfzais
tért Pestre – későre vettem tudosítását, külömb* siettem volna ölelésire mert
fzeretem. A Magyar Vaniernek mint irod P. fzafo Dávidnak esmeretsége
50 annyivalis kedvesebb lenne nékem mivel Eleusinai Társak közzé számlálod ötet.
Igy reámis háromlik valami azon tettetes érdemeidből mellyekért Nemzeted
fzeret és tifztel velem edjűtt.

B

Élj boldogul, és siess kedves Barátom repülni annak ölében, Ki egézf
55 Lelkéből ohajtya¹⁶² látni drága fzeméllyedet. Isten veled.

92.

[164r] Nagy Martoni Gunyhombol 6dik Maÿ –781

Ezen Levelem mig még Tételre indulnál talám Őrsön talál. Sokáig
halafztottam írásmat vélvén Nemzetünket illető dolgokrol valami bizonyost
irhatok néked. Azomb* a Kétség fzüntelen nagyobbadik. Elfzterházi Ferenc 's
5 Űrményivel 's Urunkal Két izben titKos tanátsot tartottak maguk Közt
Udvarnál, nyilván Orfzág gyűléséről, Király felKenetéséről; – vagy – De ugyan
azon napokban volt Jesuita *Sengirog* Csáfzár Csáfzár küfzöbénél nagy nyaláb
írásokkal forgolodott. Hallom olvasta Gáboris, Ki hajdon a fzent Írást borso
fzalmának nevezni nem irtozott, Pannoniai fzent Hegyen tunyogo here társait el
10 hagyván, Csáfzár palotáján maga 's Hudibras nevében öfzve foglalt Könyörgő
íráffal lelködött – ezek együtt mit Keresnek? Ez előtt négy nappal a Bécsi, már
tovább öfzve nem forrható Békefleges gyűlekezetre, érKezett fpanyol Generalis
előtt, Urunk négy Lovas fereget egy fzálas vitéz Bataillont gyaKoroltatott, azzal
az Őreg fpanyol (: a Placenziai útközetnél jelen volt:) re infecta, a Néva partyain
15 uralkodo Semiramis Udvarához indul. Felséges Urunk pedig, minekutánna//

még itthonn lévő Testvér Hugának Laxembourgba vagy ha tettzik Bécsbe
maradni parantcsolta [164v] volna, maga jövő Kedden a mint bizonyofon
hirelik, a Jobbágy BelgáKhoz mégyen. Több Udvari és Polgári változásokrol,
mellyeknek a Bécsi Camarán kezdeti már meg lett, mások nyilván bővebben
20 Tudosithatnak Tégedet. Most Ezerünkkel történt ujjságokkal végzem
Leveletem. Obesterünk pajtásod leve, olly biztatáffal, hogy ujra fzolgalatot
tégyen, ha egéfflege (:mert tőKös:) engedi. Obrist Leut*k, obesteri rangal és
fizetéffel nyugodalomra ment. Fő ftrázsa mesterünk Obristleut* leve és ily
gazdaságbol Ezerünk vezére az őregebbik Kapitány Sopronyi fiu *Artner* Májor,
25 magam pedig ámbár még harmadik a forban, az Obester divisioját vezérlem. Ki
tudja mikor, és hogy fzánnak meg bennünket? – Azomban a Nagy Vezér

¹⁶² <Ked>

Különös Kegyelemnek lenni izente nekünk, hogy idegen óbester nem Küldöttek, és hogy ez szerint az előmenetel Köztünk marad, ha ma holnap ő felsége Obesterré téjendi ujj Obristleutunkat. Tegnap estve egy fzőrnyű vastag
 10 tölgy fa alatt azt gondolám hogy a fāK közöttis vagyon pufztito Erőfzak, mert a miatt a nagy fa miatt a többi mind el fzaradott vagy tsak puján maradott//

’s még eldőlésével fzegényeknek utolsó romlást fzeréz – meg fzmorodtam nagyon ezen képzelődéseim között. Isten veled mennyei Barátom – ha igaz hogy Corsa fzigettyének lakoffai a Liliomok járma ellen rugodoznak, rövid
 15 békességünk léfzen itt Európában.

Hoc mersam Coeno Romam Somnoque jacentem quae poterant artes fana ratione movere,

Ni furor, et bellum, ferroque excita libido?

20

93.

[173r] Gunyhombol fz. András Hav* 19dik Nap* – 781

Hallom Áquilonak fagyos fűvöltését
 Fázom, ’s várom Groff Norde Bécsb* érkezését –
 Mig Te hiv Barátom nyilván Hegy-allyánál
 Vig notát énekelfz Bachus ofzlopánál:
 Távul az aranyos tündér Kárpitoktól
 5 Hivságban fetrengő Udvari raboKtol
 Boldogabb másoknál töltöd Napjaidot
 fzámlálod göbőlyöd, ’s avult afztagidot.
 Most fajtolfz – és talám Chloris sem hitetlen
 ÉrzéKeny fzivédhez ő sem érzéKetlen –
 10 Kedvesebb és ritkább ha télbe fzedhetünk
 virágot, ’s akkoris édest izelhetünk:
 Őrülnek a PárKák Philemon nevének,
 Kedvel hozfzabbittyák fonalát éltének;
 Az idő, melly siet febefz fzárnyaival,
 15 Nem hoz but fejére tűnő Napjaival –
 Betegítő gondok setét fellegei
 Nem terhelik fzivét Kinok Seregei,
 Örömmel néz vízfz már mult tavazfzára
 ’S Őzfzel fel változott hevesebb nyarára //
 20 [173v] Mult idő ’s jövőendő ijjeftző jelekkel
 Nem furdolja fzivét mardosó KépeKkel,
 Csendesen él ’s várja végét pályájának
 Bátran lép fzéllýére nyugovó írjának.
 Illyen a Jámbornak mindenkor jutalma,
 25 És ha ellenkező történet hatalma
 OllyKor meg fofztyais érdemelt bérétől
 Holta után vefzi nyilván Istenétől.

30 Ugyan fel kapnék a Magyar Lás Cásás előtt ha ezen kis predicationat hallaná. – de most jut eszembe hogy Chlorisrolis van emlékezet¹⁶³ benne – poKolra átkozna megint egy Kis bűnért. Hát Tégedet mennyei Barát mivel Kellene büntetni mivel olly régen nem irtál nékem? – hol vagy? – mit tsinálz? fzeretfzé még engemet? fzőrnyű kérdések? végy ki nyughatatlanságomból – adj
 35 tsendességet fzivemnek – Látod melly nagy történetek forognak fenn és készűlnek Világ piatzán – Nem merem gondolatimot pennámra bizni – Icarus tengerébe merűlnék. Imé a jövő nagy fzővetségnek Ezerűnkre terjede már jó eleve egy kis édessége – Mult héten Urunk egy Darmstadti Hertzeget //
 idvezűlt Mosqua Hertzeegnének Testvérét Obristlieutnántnak hozzánk tévé –
 40 biztatott ugyan ő Felsege Tulajdonosunk által hogy sokáig nállunk nem marad – de elég az Kedves Barátom hogy talám addig a mult münchenendorffi Táborba fzedett borostyánom el hervad vagy megis fzárad – Ki tudja lefzfzé erőm ujjat keresni – Illyen a fzerencse játéka – leg jobb az még egéfz történeteim között, hogy soha semmit magamnak bizonyosan nem ígértem e világon – azért
 45 nehezen nemis esik. Kergetem azomb* egyébb unalmimot – majd a télnek nagyobb részét Bécsbe fogom tölteni – nem a gyönyörűségekhez való fjomjuságért vagy annak oltásáért sem a fzerencse tifzteletéért – hanem egyedűl Hermes Tanitvánnához viseltető fzives barátságomért – Ird meg Te mélfzfé ’s mikor Bécsbe? közöld velem, a mellyek közölhetők, igyekezetidet és
 50 gondolatidot – félek hogy Bánátust még a Török vefzi meg ha sokáig tart a vásár – Isten veled kedves Barátom jövő héten Bécsbe rugalfzkodom – onnét talám többet irhatok. A nagy Hertzeget 23dikba várják. Soha egy Bika tsőggel uralkodó fejedelmet nagyobb pompával nem vártak

B

55 *hoc fonte derivata Clades! Élj boldogul –*

94.

[174r] Bécs. 4dik Janu* – 782

Ma Kilentz orakor reggel el mene Olafz orfzág felé a Mosqua Hertzeg Hertzeegnéjével edjűtt. a virtembergiaiak még itt maradának hetfűig. Az öreg Anyos rofzfzatskán lévén. Jövő Augustusb* Menny Afzfzonnyal térnek megint
 5 ide vízfzfa, – talám tréfából akkor Magyar orfzágba megis Koronáztattya magát Urunk. Juniusb* már Pesten Tábor lészén, augufztusban itt Papfalvánál – 7bre elejin Cseh orfzág*. Mind ezek ugyan változhatnak mert soK és hatalmas Nemzetek irigy fzemmel nézik az ujj barátságot. Mindenek felett a tsalmás vitezek, de már Mahometnek talám tsak el fajult gyermekei – a Berliini öreg
 10 Németh Mitridates most most vagyon leg inkább a sajtoba ha a Mosqua tőkélletlenség és a frantzia elmés ravafzság nem fegiltének rajta. Mind ezeket halván Te félhetfz a háborutól, félhetfz Banatusba földet venni – de ne félj – tegnap a Mosquák, kik itt a fő kém vagy követ mellett dolgoznak //

¹⁶³ <egy Kis>

Ugyan, vedd reá magadat, rándulj fel ide a fárságra – meg látod – iffjadni
20 fogsz – foK jeles iffju Magyarok voltak a Napokban itt – de Te mind az iffjak
mind az öregek Között hibáztál. A Nemzet panaszolni fog ellened. Ha valaha –
most fzeretném veled befélgetni. Már is unom nálad nélkül magamat. Nem
hogy jóra de rofzra sins kedvem, epedek magamban – a kis Podmanitzki
utazásaiból ide vízfza érkezett – elmés ifju – eleget látott – ’s ugy tapafztalom
25 jól látott mindent – hafznos Hazafiju lehet; ezzel és ollykor Láfzlo kedves
magzatoddal töltök mégis egynehány édes órát. De Láfzlo holnap vagy
holnapután Posenba vízfza mégyen – Én itt mulatok, még hat heteket – addig
talám Erdély Magyar országgal őfzveis forr – Már ugy a Bánátusi jofzágod
jóvedelmesebb volna – Hallom még a Tiéd réad vár ut sit Terra Domino¹⁶⁵
30 Digna Suo Schafrath a Lekéri apát Urságra későn érkezett, az öreg Pargamernek
adták – a Kapornakit OKolicsányi kanonoknak Ki Pozsonb* vagyon. Isten
veled Menyei Barátom, légy boldog – fzeress engemet és jőjj fel ha egésséged
engedi kérlek

B

40

95.

[179r] Gunyhombol 8dik Maÿ –782

¹⁶⁴ egy szó kihúzva (olvashatatlan)

165 <Sit>

- Rosa pirosságu Kedves orczájával
 Hol Cupido lappang mostis putzdrájával
Matolálni tudna még ő szomszédjával.
- 10 Tud ő még becsülni KőKény szin szemeket,
 Tizen öt efsztendős öKlelő tsetseket,
 'S Elsőbbfzör oltárnál forgó gyermekeket
 KiK pihegő mellyel nyujtyák zsengejeket, –
 Édes réfzagedés Venus poharából
- 15 Midőn ilyen gyermek Cyprus templomából
 Áldozatra liet Annyának karjából
 'S Kofzorúját vélzi nagy vitéz – –

Lásd Kedves Barátom szinte fajtalanságra fakada Musám – tulajdonítsd az unalomnak és szomorú egyedül valóságomnak. Ha az idő engedi jövő péntekre és szombatra feregemet ide öfzve huzom, azt vélem obesteremis ide jön – szombaton estve megint elfzélyeztem – ha//

modot lelhetek benne, és magad Pünkösdi inepén még Bécsbe lennél a mint én reménlem, rövid időre megint fel rándulnék tífzteletedre. A tudva levő irásokat rendbe fzedtem egézfzen, de magam akarnám fel vinni, nem merem másra bizni, ámbár ezen lánta Dromadariusom meg hitt emberem, még sem hízek annyit néki, hogy Kedves Leveleidet általla küldeném. Mond meg mit tsinálz abba a lármás városba? Lázló még veled vané? A Kis Berger hívedé naponként? irigylem forsát. A Besserábiai táto Mén Lovaknak Comissiojában végezteteKé már valamit? Az én Hazám tsak meg marad ugyan tünderségib* – Veselényiné apostasiája vagyis hitt tagadása fzörnyű lármát okozott Erdélyb* – Semiramis azt írja nekem hogy Ur Napján a leg fenyesebb gyülekezet jelenlétib* eskütt által, és Communioval élt mint egy *exorcismus* gyanánt. A propos – azt tartom fzeretőd nem fzeretné ezen görög fzót, ő inkább *inorcismust* Kivánna; de elég az, hogy Erdélybe több historiákis történnék ha a Csáfzár meg nem orvosolja jó eleve: most volna fzükség jo erköltsű okos papoKra.//

Mais je craigne le fanatique Eveque Battyáni s'y prendra mal – ha jövő pénteken azaz holnap¹⁶⁶ tudositásodat postára téfzed, szombathon Obesteremmel a fzerint fzahatnám időmet és rendeléseimet – Isten veled, mennyei Barátom, Kőfzöntsd Kedves Fijadot szommal és a Kis hiv Páfztorit fok ezerfzer – engemet pedig tarts meg régi Kegyellegedben – én holtig Tied léfzeK

B

¹⁶⁶ azaz holnap – beszúrás

Chloénak unalma.

Voltair szerint: *Souvent la plus belle Princesse languit dans L'age du bonheur etc.*

- SoKszor leg fzebb füzis lanKad virágjában,
 'S Kinos gondot visel fényes pártájában,
 5 Nints gyönyörűsége Kies tavazfzában,
 Lát nehéz rabságot jüvendő Sorsában.
 Terhes ajándékok; fzületés, gazdagság,
 RitKán fzerencsétet fzomoru méltóság;
 Mit hafznál fziveKnek a világi nagyság?
 10 Nem adatiK Kintsért ám igaz boldogság.
 Unalom töbnyire büszke palotákban
 Kér szállást magának, és nem gunyhotskákb*
 Nints Kivel senyvedjen fzegény Kalibák*
 Lótzán fzeret ülni bársonyos szobák*:
 15 Ott Kártya, biribi, Kotzka, lotheria
 Között, a henyéket egy tsoportban hijja
 Tolyodik Hertzezzel, Groffal, Kalmár fija,
 Ezt nyereség amazt más bolondság vijja.
 Ennek tsak ditsőflg füstölög fejében,
 20 A másnak irigység tsillámlíK fzemébe*,
 Ez örökös bozfzút forral epéjébe*
 Amaz egy barátot nem esmert éltéb*//
 Mégis, őfzve gyűlnek, egy mást meg öleliK,
 A jámbor gazd' Afzfzonyt mondjáK hogy tífztelik,
 25 De fölét hitetlen fzavakkal terhelik;
 Mivel altomb* mándnyájan gyűlölík.
 El bomlíK a vásár, Dámonhoz Sietnek
 Hol ötven fzemélyre fzasztalt terítettnek,
 Kedvetlen le ülnek, görbén tekingetnek,
 30 Ásitva fzollanak, 's fzunyodva nevetnek.
 Hafztalan igyeKfzik Berký hurjaival,
 Ámphion fziveket rabló hangjaival,
 Jó Kedvre nem bírja minden titKaival,
 Világnak így élnek vízfza javaival.
 35 Azomban iffju Chloénak fzivében
 TitKos tűz flnlödvén ártatlan mellyében,
 Unalom férKeziK lassan Kebelében,
 'S El Hervad éltének leg fzebb idejében.
 Nintsen Nagyok Között tífzta gyönyörűség,
 40 Minden böldogságok mázos Keserűség,
 Csak mafzlagas javaK hatalam 's ditsősség,
 Ha fzivünkben nintsen óhajtott csendesség.

[180r] fzmoru Falvi gyakorló helyből 14dik aug – 782.

Mennyei Barátom!

Mult fzmobaton, neved napján, tokaý fzőlő tőnek levéből ittam itt lévő Magyar Kenyereffeimel egéflsségedért – Mikor a pohárt töltötték, fenekéből¹⁶⁷
 5 fzámtalan csillagotsKák fzőkdősvén fel felé, 's Közepében apro buborékokká
 válván, fokáig tsendesen ufzkálták az itálnak fzinén: mellyből midőn örömmel
 hőrpőlnők, fzerentsés jővendőt meritvén, hofzfzas napokkal idvezlettünk
 Tégedet. Eljen mondék,

Éljen Lőrintz Tarna mellett
 10 Hiv Angyal áljon őrt egélfz Háza felett –
 fzívet győtrő bánat mardosó fėrgével,
 Kegyetlen irigység epefztő mérgével,
 Ne férjenek slőha jámbornak fzívéhez
 Ne vegyegyék soha bus gyáfz őrméhez –
 15 Mikor fejér galamb fzinú homlokKárol
 A Kéretlen Iris fűrtött mettz hajárol,
 MusáK fel emelvén kötött Kofzoruját,
 Zokogva borítsák árnyékával fírját //

[180v] De ez az apotheosis ugyan Későn légyen – Levelednek némelly
 20 tzikkelyeire nemis felelhetek mert otthon hagytam Nagy Martonb*. Minek
 előtte ide jöttem volna Bécsbe valék hol a kis Bergérrel fzívesen emlegetvén
 meg nem álhatok Cantzellarius Esterházi Nepotismuflágát nem átkozni. Nem
 tudom mitsoda lelki esmérettel vífzi annyira vejéhez valo vak hajlandóságát – az
 egélfz Cantzellária meg ütődött benne. Tsak ritKa az igaz Ember! a mi
 25 gyakorlásunknak 24dikben vége léfzen itten, az után fšabadabb levegő eget
 fzívhatok. a fűstős falak közzé fel rándulok – látni mit Koholnak Hazánk felől –
 fzegény Bánffí ugyan, *inter malleum et incudem* vagyon tudosítását várom
 minden órán, mert az egélfz őfzve Kapsoltatás ellen még némelly Erdélyiek
 kemény gátot vetettek mult holnapba – Egyebekről, ha több időm lehet
 30 bővebben foglak tudosítani, Ha valamit ohajtok életemb*, Őrssre való
 menetelem első mit Kivánok egélfz fzível.//

A tudva lévő Pma planuma Bergernél vagyon már, de tsak tsonkán hibe
 hóba. Neked Kell azt tífztára őnteni, 's a mit találzf jó győngyet, a gazbol Ki
 vállogatni. El hízfem hogy énis adnék néked tsokot verseidet látván – régen
 35 tudtam én és érzettem azt mennyivel repűlfz fellyebb tanítványaaidnál – utól
 fēm érünk ezen mostani emberi nyomb*, Él főkáig boldogul – Agensednél
 fšámomra rendelt barátságoddal még nem élhettem, mert ide vagyok pántolva

¹⁶⁷ a fenekéből – ráírás. Az alatta levő szó olvashatatlan.

mint a tengeri rab, tsak akkor élek mikor rollad 's meg Semiramisrol emlékezhetem

40

B

P.S. B. Sándor egyik térgibe taplo gomba nőtt, feredik fzegény, de félek hogy ő nem őfzül meg Csáfzár zsoldoffai között. Isten veled – édes Barátom.

98.

[181r] Unalmas magánoffágombol 30dik 8bris 782

Reménlem már eddig *Josefet Kit*, a Biblia textuffa fzerint, *testverei idegeneknek el adtak*, Fő Ispányi fzékeben bé ültetted, és már vagy örssi kertetben vagy hegy allyai fzőlődben, gondo fzemmel nézed le hullott fáknak
5 leveleit, 's azokrol, mint régen a SybilláK, rövidebb de okosabb jövendőket fzedvén, fietfz a dér elől minden takarmányiddal – o, bár mint utoblzor irád, fz. András Haváb* Macsák Udvaráb* ölelhetnélek! Rollam azomb* a fors Különös rendeléseket tett. Mult Napokb* a fő Hadi Tanátsnak parancsolattyát vévém tartanám magamat Kéfszen első intésre Erdélybe menni Tátos Mén Lovak
10 vásárlására. Ugy véllem azt várják Scotti érKézzék meg Áltonából. E már akár hogy légyen, ezen utammal leg inkább azt akarnám meg nyerni, hogy Tégedet vagy Örssön vagy Pesten tífzelhetnének. Ha Bécsb* jófzfz, oda ugyis elindulásom előtt fel Kell mennem, tehát tudositásodtól függ, hogy az után, a mennyiben//

15 [181v] rajtam állhat, ott a hól léfzefz fel keresfelek: Énis mondhatnám most a Thordai Unitarius papal, *irtoztató Commiffio* ez! mert én ugy tudom hogy az Erdélyiek inkább magok vennének mint sem el adnának fzés mag lovakot. Nintsen egyébb mód, hanem tserét kell fzerzeni, Néktek török 's Spanyol lovakot kell adni, 's azután tölletek többi tartományok fzaporodására, egy
20 generatio után, melly a ménesekb* négy Elftendőt téfzen, Csáfzár fszámára vásárolni, ki öfztani a vidékek vagy tartományok fzerint. De hífzem ezeket Te ezerfzer jobban érted nállamnál. Befzéljünk mi most rövideden Parnaffus gyermekeiről: A Kis A+++ Vahndorffi Clastromb* nem jöhetett mivel, a mint jelentette nékem pályáján Kivül esnék az ott mulatás. fzés Fejér váron, a mint
25 más pap társaitol hallottam. nem tudom mellyik isKolának mestere lett. Még onnét nem irt nékem. Posenban kellett volna találkoznom vélle, ő ottis volt, de te esméréd a kinos jármot, mellyb* mi vagyunk. Kötelességem miatt oda nem mehettem.

A mi kedves Bergérünk Attyának hamvait öntözgette mind eddig
30 Könyveivel. Nem tudom vízfza térté már Bétsbe – tegnap küldém fel // egy emberemet leg inkább azért, tudhassam meg ha vízfza térté immár, fzomoru köteleffégiből. A tudva lévő Poém: – plánuma nálla vagyon, Kezedbe akarnám hagyni, hogy Á+++ öledben fel vévén, a munkát a dolog érdeme fzerint rendelnéd elejében, es a verseknek méltosffágát mellyel kell énekelni
35 mintegy ajakára ragafztnád. Isten veled mennyei Barátom – légy boldog, mert

ha valamit ohajtok e földön a mind nem tőkélletes lenne ha Te boldogsággal
őfzve nem volna kaptsolatva

B

P.S. Agensed Gruber tudom meg irta hogy barátságoddal éltem, és a rendelt
40 angária pénzt kezemhez vettem. Valosággal nagyobb jot mostanság nem
tehettél volna igaz hiveddel mint ez uttal. Élj boldogul és siell engemet
tudosítani Kérlek.

99.

[182r] Macsák Udvarából 3dik Xbris 782

Ime indulok ma Sopron felé, 's jövő csötörtökön onnét Pesten kerefztül
fzebennek az Udvari fő Hadi Tanács parantsolattya fzerint fietnem Kell tehát ha
Pesten lennél mennyei Barátom 8dik vagy 9dik hujus ott ölelhetnélek¹⁶⁸ 's
5 talám 24 órát barátság ölében veled tölthetnék. Itt a titkos¹⁶⁹ fzugolyokban
háborurol futtognak – a török hold ellen akarnak támadni vagy ez a Sasok ellen.
Urunk* Olafz orfzági uttya hátrább tétetett – ki tudja mi lesz vége a fok
utozásnak és fogorságnak – Isten veled, élj boldogul addig mig ölelhetnélek.

B

100.

[183r] fzeben 29dik Xbris – 782

Drága Mennyei Barátom!

Ezen holdnapnak 22dik napján estve, soK ho fuvatag, töretlen ut 's zajos
vizek Között, ide Herrmann fzomoru várossába fzerencsésen megérkezém.
5 Mindjárt csörgő fzanok, imitt amott tsak gyegén lobogó fãKlyák, elől
harisnyába kutsmás lovas legények, a festett fzanákba Lorinchen Cathrinchen
nevezetű fzfz Vénusok, hátul ezeket ölelgető fzappanyos vagy Csizmadia
Herkulesek – sattőbbi – – tűntek fzememb*. Méjj gondolataim között,
mellyekkel tekintetem Hazámot, ezek ollybá tettettek nekem, mintha Corneille
10 vagy Racine fzomoru játéakai között Kolbáfz János vagy Harlequin lépett volna
előmbe. De tsak hamar el múlék ezen nevetséges hasonlatoflág, midőn át kelle
értenem hogy B. Veselényiné ő Felsége parantsolattyából arra a végre itt lévén,
hogy azután klastromba menvén hat hétig tartó Lelki oktatását Püspök Urunktol

¹⁶⁸ <meg> kihúzva: ölelhetnélek

¹⁶⁹ titkos – beszúrás

ott¹⁷⁰ el fogadja: mindazáltal a Calvinismus fanatismus ezen rendelkezésnek
15 annyira ellenébe//

[183v] vetette magát, hol betegség, hol viselőffé színe alatt, hogy meg mind
eddig maga szállításán mulat, és így egy egész Igazgató Fő Tanátsnak ezírt
elfoglalván, az egész Hazának vélné ezen kérdéstől függni boldogságát: ha
Clastromb* kellé ötöt oktatni vagy nem? – Urunk parancsolattya így lévén
20 *Inviētis illam, vagy inviābitis illam in Claustrum monialum, et ibi* – etc

Boldogtalan időK ezek Kedves Barátom, hasonlok a Bizantziumi Császárok
's Grammaticusok idejéhez – midőn egy deák vagy görög szóért hadat
indítottanak. Én azt Kérdeztem. Egy Guberniumnak mitsoda Religiojának Kell
lenni? – vagy azt, ha leheté egyéb Religioja egy Guberniumnak, Haza
25 törvényre, 's fejedelem parancsolattján Kívül? Azt felelték hogy nem – 's
mégis látod disputálnak. Az Deficiens vagyis Apostata, azt kívánja hogy az
Ura véle leheffen Klastromb* 's több ilyen sületlen conditiokat kíván, nem ő
szegény, hanem nyilván a Synodus, szabni. Esméred e mellett B. Bottyáni
szörnyű buzgoságát – esmered emberek gyarloságát kívált nállammal – mond
30 meg tehát mennyei Barátom, Kétséges vagy nem méltó lenneé midőn meg
érthetetlen dolgokat kezdenek felfezgetni.//

esmered ugyé mind ezeket jobban, némellyeknek azt parantsolni? –
Inviābitis illos in Xenodochium Sti M.? azt tartom ennek igaz értelméb*
kétkedni éppen nem lehetne. Igazán bételik Erdélyen mostis az mi hajdont
35 történt, midőn Thordán 's Désen gyűlt Synodusokb* azon vetekedtek, mellyik
vallás idveffégesebb, a Kálvin* a Luther* – Catholi- vagy Balandratáké? addig
a míg az ellenség határokon bé útvén tűzzel vassal pulztított mindent, őKis
most, nem a Civilis vagy politicus szabadság mellett fegyverkeznek, hanem
opiniokért vefzekednek, 's¹⁷¹ ezeknek, mint egy bódító opiumától részegedvén,
40 Hazájok*k 's maradéKoknak egyenetlenséget 's inséget hagynak öröKségül.

Mond meg Sogorod Silvius Alexander B – most mennyit fogad háboru
iránt? bezzeg volna itt miből huzni consequentiákat – 2400. Spanyol lovak,
Difznot szuro villákkal, mellyeknek mustrája Bellicumbol ide Küldetett már áts
mestereK 's kovácsok által készűlnék – a vas Hámorok Cyclopsai nem győzik
45 verni a vasat a Limitroph- katonáknak revisioja léfzen a télen//

tár lovakat keresnek – sattuóbbi. Itéld mennyi okok ezek 's melly nagyok
háborut jóvendőlni. Talám az én Commiffiomis félbe szakad. Itt egy concertatiot
rendeltek, de még semmit se végzettek. B. Bánffinak kellene folytatni de ez
nintsen jelen, és már Statuum Praesidensnek neveztetett ő felsége által. Az
50 Incorporatiotól itt némellyek inkább félnek mint a Pestistől: én reménlem mégis
meg léfzen. Mond meg Bécsbe voltálé? Berger elküldötteé Scythák ki
jövételéről tett jegyzésemet? A Magyar Hir mondo ujjságai között örömmel
olvastam Ugocsa vár megyéhez tett befzédedet, kedvem volna itt a Biblistának
Newton Systemájából huzott tudos feleletit kinyomtatattni – Isten veled mennyei
55 Barátom – emlékezzél arról néha ki holtig tífzel és szível Tégedet

B

¹⁷⁰ ott – beszúrva

¹⁷¹ <mint>

P.S. A tudva lévő Nimfáról ha valamit értettél Grof Schmidektől, kérlek tudosíts minél hamarébb. élj boldogul. Veselényi nagyobbik fija kit R.
60 Commissariusok által akartak venni udvar parantsolattyából minap meg hala – mondják hogy szűléi inkább szereztek halálát mint életét más vallásb*. Et tantum est quos timent non nosse Deos.//

P.S. Leveledet csak szébenb* utasítsd. Isten veled mennyei Barátom¹⁷².

101.

[126r] Nagy szében. 22dik Jan 783

Minekelőtte arról tudosíthatnálak mennyei Barátom, ha Aladárból vitézt vagy országló Fejedelmet tsinálóké? – ha az öreg Cziráó velle egy Nemzetből valóé? – sattóbbi, – sietek tudodra adni hogy én ma Maros Vásárhely felé
5 indulok, és már a Ló Vásárláshoz hozzá kezdek. A kis Ányosnak ugyan mái postával egynéhány rendel felelek, mert időm nintsen, ő azt sem tudta eddig hogy itt vagyok. Nagy barátságot tselekednél velem ha Groff SchmeKel szolván vagy más esmerőseiddel, a tudva lévő Magyar kis Aszfzony iránt tudositanál. Azt írja egy jó Barátom hogy Apátira Attya halála után el menván
10 declarálta magát hogy Vas vármegyeihez nem megyen; azolta szala vármegyei jofszágába jött lakni. Kérlek jó moddal vedd vagy mások által vétesd ki indulattyát ha//

volnaé hozzám valami hajlandósága. D¹⁷³... alii bella parant vel gerunt – ego fe... nuberem. Itt a hadi készületek lassá ... kezdetek lenni – nyilván Természet
15 ereje ...mellyel ezen országot környül vette ... oda fel. Minap egy orofz Courier Bécs felől itt mene által moldvai 's oláh országi mosqua Consulhoz vivén magával szörnyű ajándékokat, azt tartom a Boérok szivének meg vásárlására. Onnét Krimbe megyen. Itt a Comendirozóhoz jöven ennélis jelentette magát, jele hogy alkalmas jó értelemb* vagynak a Két fejű Sasok; kívánom, soKáig
20 tarthasson a barátság. Isten veled, kedves mennyei Barátom Leveledet ezentullis csak szébenb* utasítsd, jóllehet két óra múlva már ide hagyom, de rendeltettem hogy leveleimet utánam küldjék. Meg bocsáss mázolásomról – Hic. Prot.: adhuc delirant: de reménlem meg gyógyulnak. Hidd el hogy betegek –. Őllelek sok ezerfzer.

¹⁷² a baloldali margón.

¹⁷³ Hiányzik a papír jobb felső sarka, a következő mondatok azért kihagyásosak, érthetetlenek.

[185r] Nagy fzeben; enyelgő fzfzok unalmából 10dik Maÿ – 783.

Mennyei Barátom!

Tudositásod fzerint imé levelemet egyenesen Cassára utasítom; kívánom talajlon tégedet egészfében. Énis a tátos Lovakot Megyékre ofztván hadd
 5 fzaporadjanak három nap mulva innét Hunyad vármegyébe hól világra lettem 's
 rengettek, onnét Bécs felé vélzem utamot. Ha nem fiettetnék fel menetelemet
 bizonynyára Calla felé mentem volna, de ez fzerint meg Laczit sem öllehetem
 megint Gyula fele¹⁷⁴ a sima pufztákon repülők kerefztül. Azt írják némellyek
 hogy megint ujj Comissiot akarnak rázni nyakamba. – Hát Te miért fiettél
 10 Callára nem mondád? nyilván ottis magazinumot állítasz. AKár hogy történnyék
 a Pesti homok dombokon reménlem öllehettyűk egymást. Előmenetelemen
 jelentett örömed tudom igaz valóság, de bezzeg ha így utaztatnak drágába
 Kerül, mostis kétségb* vagyok még ha Diétát adnaké ezen uttal, holott hiddel
 hogy ugy meg érdemlem mint szép leány a kofzorut.//

15 [185v] A Paripának valo Lovakatis már ugy Ki fzedték volt mult őfzfzel az
 orfzágbol, hogy magam alá Két iffju kantzánál többet, aztis nagy drágán,
 vehettem meg. Igaz a melly mag Lovakot vásárlottam orfzág fszámra azok ki
 állják a próbát: imé laistromokat közlöm veled. vagon közöttek egynehány
 melly a híres Persiai *Paripa mezőnnis* fszámot tenne. Vallyon mig magamat egy
 20 kevésbé jobb rendbe¹⁷⁵ hozhatom, mert már egyfzer ideje gazdánakis lenni
 vallyon ritka fzivű jó Barátom nem segíthetnéle engemet egy kevés költséggel?
 Ha Bécsbe rendelnéd PünKösd tájára azon fegedelmedet kettős jót tennél velem.
 Midőn őfzve jöhetünk egész ügyemet elődbe terjesztem, és akár boldoguljak a
 tudva lévő Nimfának el Nyerésivel akár nem, meg fogod látni hogy ha hozzám
 25 járul kegyes barátságod Nékem könnyen fogod jobbitani idővel sorsomat a
 nélkül hogy illy jótételed magadnak vagy Gyermekeidnek vízfza ne térne

Gondolkodj és légy segítségül könyörgők//

Leveledet azomban utasítsd tsak Sopronba a Stabhoz. Itt a Sas f szárnyai alatt,
 Erdély tsendesén, ámbár pénz nélkül fzánt, vet, 's nemis tudja, 's nemis fél hogy
 30 a fzfzfzéd tartományokba minden fegyverkezik – holott ő leg közelebb vagon
 a tűzhez. boldog béKeség Ugy láttzik a Havasok és fzikellyek védelmibe
 bizván ezen tartományt már nem félti udvarunk.. Itt minden a legméjebb
 tsendeségb* fzfnyadoz – találkozásra méltó rendelések! most Urunk ide
 érKézésétől a fzfz vajda nagyon meg ijedt volt – de nehezen hízfem hogy ő
 35 fels. ide jöhessen, mivel Uttyának végét Fiumé felé akarja tenni.

Isten veled édes Barátom, légy Boldog – emlékezz rollam, és fzerelf engemet –
 én holtomig maradok hiv fízfztelő fzfzolgád

barátod

B

40

¹⁷⁴ Gyul<ának>: Gyula fele¹⁷⁵ <nem>

P.S. Űrményi ide egy Kis ministeri utat fog tenni – azt tartom Palástiis vélle j nn – kérlek tudosits minnél közelebb  n ezen holdnapnak fogytán már oda fel lészek.  lj boldogul.

103.

[187r] Bécs 10dik Juny 783. igen sietve

Im  Mennyei Barátom a mi kedves Bergérünk ir  afztal rol tudositalak hogy   mult holdnapnak 15. Napján, jour a jamais heureux! Horvát orfzági Bakits Kis Afzfzonyt társul magának el jegyzette – onnét az estve érkezett ide Berger –
5 magam már három napoktul fogva vagyok a f st s falak között – Vas v rmege n al ll v fztegl  gyalog és lovas Ezerek első parantsol sra kéfzen állanak nyilván a tsalm sok határa felé mozdulni. Toscana holt!  s f ilel –. Isten véled. Berger tsokol velem edj tt soK ezerfzer

B

10 Urunk Juliusnak elejin itt lefzfz ha háborurol hallafz ne hidd

104.

[188r] Barátfalvi gunyhombol az ablaknál egy f ilvaf s kert mellett
22dik aug.783

M r afztalk m mellett  ld gelek mennyei Barátom. A PárKák kedveztek nekem. Minden v fedelmen Kiv l vagyok. Igaz olyan vala testem mint egy
5 nagy földindulás után egy épület mellyen a gazda ujjabb ujjabb repedéseket talál. Mostis kék derekam, v konyom ’satt bbi. – de fájdalmaim el tűntek. AKKor kinnyaim között nem irhattam meg a történt változásokat Magyar Polgáraink között. Tudom már nem ujjság előtted. Udvarnál kételkednek némellyek hogy Csákó János fel vállalná Judex Curiaes got a f zabott
10 conditioval. Ballassa fel m fzott az ugorKa f ra de Gy rit elejib  tették. Ki j n a helyibe udvarhoz m g ez is Kérdés? Ha Laczi régebben ment volna Temesvárra most fel f zerezhett k volna Bécsbe. Bizonyos BaKorol

[188v] hirdetik a lenne Referend rius. Psoni Cons. nem esmérem.//

Lehet hogy valami  fzterh zi Unokas g vagy fogors g eztis el nyeri.
15  rm nyinek már f zabad mezeje vagyon csupor alatt keverni a Kotzk t. Ezen változás nagyon fel nyitotta f zememet. Ha vélle léfzek jól meg visg lom f zive t j t – mert a k rny l álló dolgokból huzván j v nd l st, az udvar nagyon kezd közelgetni pl n m nak ki v iv s hez. Meg v lik kik lef znek erősebbek a
Whigsok vagy a Thorisok?  n ezeket¹⁷⁶ már egy lajstromba kezdettem f zedni.
20 Erdélyben az ujj Consili riusok mind c ndidation kiv l lettek: – többnyire nemes rendből, itt h t a nepotismus jó nyakon tsap st kapott. Ugy tettzik meg irtam már hogy a f  fz Pombol Bécsben j nni K redzett.

¹⁷⁶ ebből javítva ráírással: ezeKnek

Urunk innét Morva 's Cseh országi Táborokat ujj városokat megyen meg
25 tekinteni. Tegnap előtt württembergi¹⁷⁷ Esébeth Hertzeg Afzfzony egy folyosobol
nézte az ide valo Ezerek fordulását. A mi Ezerünk particularis productiojánál
megint nagy ditséretet nyert – nékemis egy kis zöld ágot küldettek ágyomba. //

A Mosqua hofzfzuKó kariKáK ez uttal Ki maradnak, holnap még egy
Maneuvr léfzen, azután a Nagyok Bécsb* 's ide 's tová elofzlanak. Lacÿ,
30 Laudon, itt vagynak. Hetfűn 25ta az Ezerek haza mennek. Én egéflégem
erősítésére egynéhány napra Bécsbe igyekezem. Úgy tudom Berger már vízfza
tért Horváth országi nimfájával. Fájdalom! ötet Fijuméba fogják tenni – Még
ugyan az egéflé dolgot voltaképpen nem tudom. Nagy pufztulás lenne e
Babilonba.

35 Isten veled Mennyei Barátom! foha fegiltséged jobbKor nem érkezhettett
volna. Nyilván geniusod vagyon mint Socratesnek. Áldást Kivánok néked
Csűrődbe, Kertedbe, mezejiden, Házadban fzívedben, és Kérlek, fzeress engemet

B

P.S. Adom tudtadra, hogy a mi hadi kézfületejink nehezen fordulnak a
40 Török ellen. Az oroszokkal meg Kezdetten nagyon hülni a barátság. Éljen boldogul.
Ez csak Közöttünk.

105.

[190r] Harkaui maganosságomból 29dik 9bris – 783.

Mennyei Barátom!

Óhajtott tudósításodat mult napoKban annális nagyobb örömmel vettem
hogy az által már gyógyulásodatis érthettem. Halafztattam az olta feleletemet,
mind azért hogy ream bizott Mentorod iránt valamit irhaflak mind pedig hogy a
5 környül álló dolgok felől történhető ulfágokbolis valamivel kedvesKedheffem
Néked. Azok Közűl melyeket máj postával Közlöttek velem, talám még az
ujjság, vagy leg alább bizonytalan léfzen előttd, hogy Urunk Olafz országi
utazása, ha Xbre közepéig nem történhetik indulása, erről a télről el marad,
mivel a mint maga mondja, Februáriusban itthon Kell ő felségének megint
10 lenni. Ha már a mint az Ujjság irokis jelentik, a békeflég meg forrott, most mi
gátolhattya elindulását? És tavafzfzal mi fiettetheti vízfza térésit annyira? – én
ugy gondolom az itthon kezdett fok változás, felforgatás 'sattóbbi – egyéb
nem: de ezis elég ok. //

[190v] Hogy a Toscánai első fzüflött Hertzeg Magyar országi L. Tenens
15 léfzen, és Budán fog lakni, a már bizonyos és meg határozott dolog – a
würtembergiai Hertzeg Afzfzonynak férjhez menetele ellenben Kihez? és miKor
még egéflzen kétséges.

Azomb* a Batavusok határán, ugy tettzik Bergomson nevezetű Citadellából,
mellyet mi régen fellegvárnak fzoztunk volt nevezni, a meg holtakat elejítől

¹⁷⁷ württembergi – beszúrás

fogva a mi földünkre mindjárt egy fzmzféd faluba fzozták volt temetni – Urunk ezen által hozását a holt testeknek egy parancsolattal meg tiltván, nem régen történt hogy a Hollandusoknak a várba egy katonájok megholt és ők minden ellentállást meg vetvén erőfzakkal oda temették, holott Kaunitz Ezeréből ott fekvő katonák nem akarták bébocsátani. Erre Bécsből parancsolat ment egy Bataillonnal és Lovas sereggel, a holtat ki ásatván, a várba akár mi moddal vízfza vinni. Megis történt, de azért a fzegény holt fel nem támadott, hanem a mint írják a Batavusok között támadás lett ellenünk. EzereiKet mind Bergomson körül való vidékbe huzzák – ezen temetésről lehetne valamit írni de most hadjuk abba *le droit de se faire enterrer*!!

Erdélynek Sorsa most forog a fzőnyegen, tegnap előtt a Cantzellárius Udvarnál volt utollszor próbálni ha nem leheté más tanásra birni Urunkat mit végezhetett még nem tudom. Ország gyűlése nélKül nem akarnának Urbáriumot se más ujj rendelést bé venni. Ha így folynak a dolgok igaz okos és állhatatos Haza FiaKot 's polgároKot kell kéfzitenünk; nagyobb ajándéKot nem adhatfz Nemzetednek annál mint ha fjadot jól nevelteted. De¹⁷⁸ bennem tett bizodalmadnak Mentor vállafztásáb* hogy felelhessek meg? Nagyra betsültél, meg valloK, 's annál kényesebb a vállafztás minél nagyobb bizodalmad. Ha erre tsak barátság ereje kívántatnéK könnyű volna, mindent fellyül mulnéK, Mentort hamar találnéK. De várjuk el az időt – addig már egyet fzivemben ki jegyztettem. E pap olyan érdemes fzolgája Istennek 's az oltároKnak hogy méltán lehet e földön Kalauzza az ifjuságnak ottis a hol siKámlos ösvényeken tévelyKertekben ollyKor bé Kell lépni, hogy emberi társaság tsinnyait, titkait jól meg esmérhessük, bizonyos tzérna fzálon vízfza vezetí onnéts tanítvánnyát. Elj boldogul 's¹⁷⁹ fzeress engemet//

B

P.S. a Bécsi Theresia IsKolájais elofzlik, Pattantusok jónek lakni az iffjuság helylyébe – a Bibliothecát Lembergbe gyalulatlanabb Nemzethez víziK által. A melly királyok a nemelléget mind Atyák magok akarták fzeveltetni fzentül gondolkodtak – Ellenb* főkfzor féltettem nemzetemet, 's más Nemzeteketis midőn láttam, hogy mindent egy kaptára huztak a nevelés által, az Anyák nemis aggodtak gyermekekkel – a Fejedelem gondja volt az; Ezentul más lábra állittatik a nevelés vagy ugyan jo léfzen vagy ugyan rofzfz, vagy pedig egy tsep semléfzen – mint Török ország* – Hidd el ezek között forgunk. *Tant il est vrai que les hommes tombent toujours dans des extremes.* Vale.

¹⁷⁸ De – beszúrás

¹⁷⁹ 's – beszúrás

[193r] Mennyei Barátom! Bécs 1ma Jan: – 784

Az ujj Elfztendőt, bár melly fagyos, borongós napokra derültis, jobban nem kezdhethném, mintha egyik réfizit neked és kedves emlékezetednek szentelem. Légy boldog szivemből ohajtom.

- 5 En Karátson előtt való estve jöttem ide. Február közepe feléig itt fogok mulatni. Tudosits hol létedről. Tudom nem kételkedsz azon hogy itt szünetlenül emlegetünk. Ma a kis Bergénnél ettem, eztis nálla irom. Tifztel sok ezerfzer. egélfégedért ittunk. Fel: Urunk a gyémántos kalapu Svecziai Groffal olafz orfzágot futkoffa. Az orofzok nem jó neven vefzik: elindulásomKoris a szimbora
10 bomladozni Kezdet. Onnét a fagyos tengely felől több két hónapjánál hogy tudositást nem vettünk. Az itt levő kis Hertzeg Aszfzonymnak orbántza vagy miye van: egyedül senyved. Sorsa még bizonytalan. A Spanyol királyt a törökkel és orofzokkal való alkuba akarnok huzni de nem akar. Ezer bizonytalanságok között haboz mái nap minden dolog. Éljb boldogul, tudosits és fzeress engemet.

15

Siskovits elment más világra Mádéfalván öldöklött szegény székelyek halálokról számadolni. Isten veled.//
Ha Koppi ide fel akarna jönni segiltsd ötet valamivel.

Mennyei Barátom!

[194r] Magánosságombol. 10dik Marty – 784.

- Hamvas szeredán nékem írt Leveledet egélf örömmel vettem Bécsben 4dik hujus. Más nap oda hagyám az aranyos és titkos szugolyokat hol minden Kints és gyönyörűség után fáradozik, haza jövék énis a patsirtákkal, és szomoru
5 álmadozásaimot mellyek elmémet egélf télen fárafztották, együgyűbb de mosolygobb 's ártatlanabb tárgyaKKal kezdem váltogatni. –

- Kivánom, a bogántsos ügyet, mellyet reád biztak és velle tsendes napjaidat Kéméletlenül terhelték, Teis minél hamarébb végezihessed, és azután egymást szerecsésen ölelhessük. isten hozza a vig orát. Már régen ohajtom, mert ritkán
10 találók olyan buzgó polgárra és meleg kebelű baráttra mint Te vagy.

- Mentort én néked, Kivánságod szzerint, már Kettőt kerestem ki. Az egyik világi, a másik pedig szzerzetes szent Dominik isKolájából, még eddig ezerünknek alamizsnássa, de most nem soKára Laxembourgi plebánusságra által vitetik töllünk – Néki tsak távulról szollottam, vágyik az utazásra, és eddig
15 még mind én tartoztattam Ezerünknel. A másik Groff //

[194vr] Pálffy Károly gyermekeinek volt nevelője most mind ketten szárnyra kelvén, szabad és maga Ura ezer forint fizetéssel a Háznál lakik, de ugy vettem éfzre, hogy utazni akar önnön költségén és maga kedvéből. Már kedves Barátom, itt tsak a vállafztáson állana, kellene nékem azt előre tudni mikor

20 akard fiadot indítani, Kellene néked a Mentorokat látni és vélek szollani, vagy ha mostanság lehetetlen lenne, egész planumodat nékem megírni minél hamarébb, hogy úgy azután egy bizonyost vállalfzhassunk¹⁸⁰ és azzal végezhesünk, mert mind a kettőt hamar elvezthettyük. Erről azért tudósításodat, szokott utasítás alatt a Edenbourg el várom.

25 A Mag Lovat az alatt míg Leveledet vettem volna Groff Schmideg nem tudom Ki számára, meg vette. Kár örökké hogy méneseb* nem juthatott.

F. Urunk Majlandbol nyoltzadikban> igyekezett haza felé indulni, Triestbe 's imitt amott fog mulatni – azért tsak a holnap végefelé gondolnám Bécsbe érKezesét. Gallizin Nagy Követ lett, és ifzonyu pompával fog udvarunkhoz be
30 lépni: pénz magra Kapott valahol Kata Afzfony mert sok orofz tallérokat Küldett nem régib* Bécsbe//

Ajándékb* 's a Követ Költségire. Katonáji ellenben mint hallom, zugolodnak, többet reménlettek rabolni ha háboru lett volna. Vezérjek Közöttis egyenetlenség vagyon, de majd meg egyeznek ha egy pendely alá hozhattya
35 öKet. Ezek így folynak kedves Barátom – Flaccus régen azt mondotta: *Fuit ante Helenam cunnus teterrima belli causa* – Sed – Mi elértük 's szemmel láttuk azokat a boldog időket – most várjuk el mi következik. Isten veled. Szerell engemet.

B

40

108.

[195r] Soprony 27dik 8bris 784

igen sietve

Mennyei Barátom!

A Gyémántos Kalapuak megint zúrzavarba hozzák Európát. Nem tetfzik nekik a Békesség. A mi Ezerünk Belgiumba van rendelve, mindennap várjuk a
5 trombita szot. Ugy tettzik nagy gyuladás fenyegeti Birodalmunkat. Vallyon Álmus gyermekeinek mire fordul sorsok? Ha ézfzel élnek boldogok lehetnek megint egynéhány százokig. Soha a nagy történeteknek változó kereKe sebeslebben nem fordult mint most. Ha kegyes ígéreted szerint számomra rendelt paripát vagy gyermek lovat Pestre vezettetné jövő hold vége felé nagy jót
10 tselekednél velem. Erdélybe ugyan¹⁸¹ Ló vásárra be küldött egy kapitányunk arra vévén uttyát több lovaival edjűtt akkor oda vezettethetné a hól Ezerünk léfzen. Erről vállafzodat ide Sopronba el várom. Ki mozdulunk azonnal tudodra adom. Éljen boldogul. A Duna partyán tekintvén a jövő és menő habokat emlékezz olykor olykor rollamis Ki holtig tífztellek

15

B

¹⁸⁰ <végre> kihúzva

¹⁸¹ <tsak>

[196r] Bécs. 9dik 9bris 784.

- Bizonyos hogy én Ezerűnkel 24ta hujus Nederland felé a hollandus sajttsinálok és halálfzok ellen fel fegyverkezve indulok. Ha, a mint utobbi kérésemmel meg Kerestelek vala, arra való Lovat rendelhettél volna fzámomra,
- 5 Könyörgők Pesti Házadnál várakoztasd a Lovat mig Erdélyből ki jövő Kapitányunk arra jövőn magával el vezetted. Irtam már ez iránt néki. Nagy jotselkedet volna pedig az ha azon kapitány magával Ki hozhatná a Lovat. Ezen holnapnak fogyta felé vagy a másnak elejin Pesten bizonyosan kereftztül fog menni.
- 10 Élj boldogul, én akár hól leheljekis fzivem éretted fog érezni – és dobogni holtomig.

P.S. A környűlálló dolgok fzerint a Lónak fzükséges-képpen jól kell ufzni tudni. Isten veled.

[197r] Bécs, 12dik 9bris 784.

Mennyei Barátom!

- A fzar lábu lovat szépen köfzönöm. Vasenauer holnap indul innét minekutánna a hadat sua forma Kaunitznál declarálta volna. Nagy méréfzség
- 5 meg vallom azoktól a zsiros sajt tsinálloktól 's fzappanyosoktól. Mi 25dik hujus Médling 's Laxenbourg tájára jövőnk, más nap ott nyugfzunk 's ugy azután felicibus aquilis tovább megyünk. Erdélyből jövő kapitányunk a lovat magával ki hozza. Gondold meg édes Barátom és firjís egyfzer's mind – azt hallám itt hogy a Kis Ányos meg holt volna! Ki végzi már el a Scythák Ki jövetelit? A
- 10 magyar Henriad itt van Bergérnél igen ékesen fordítva tsak sajtót vár. Isten veled édes Barátom – Légy boldog és fzeress engemet

B

- P.S. Erdélybe Zaránd vármegyében melly fzőrnyűséget követtek a pártos oláhok a Nemeseken annak fzomoru hire az estve érkezett. 10¹⁸² ezer oláh //
- 15 [197v] gyűlt őfzve hat nap alatt s Kristsor, Ribitze, és Brad nevezetű helységeket kegyetlenül tűzzel vassal el pufztított. Isten őljon titeket! A Cantzellarius ma vivé ő felségihez a fzomoru esetnek jelentésit, mi lefzfz ide hátrébb tsak az Isten tudja, mivel ezt a Hunyad vármegyei Tábla directé ide jelentette hogy időt nevezfzessenek azzalis mig a Guberniumnak irtak volna.

¹⁸² <100>

[198r] Hornstein, Magyar ország szélén. 24dik 9bris 784.

Mennyei Barátom!

Adom tudtadra, hogy én virradtat itt várván holnap reggel austriai földre
 Laxembourgba szálllok két fejű seregemmel. *Irtoztató Commissio ez szomoru*
 5 *halgatóim!* a Thordai Deista pap szerint. Tegnap előtt estve tsendes hajlékomba
 egélfz időmet fordítám leveleimnek és írásimnak rendbe szedésére, melyek
 között egyedül Kedves betűid¹⁸³ menekedhetének Vulcanus lángjaitól – a többbit
 – mit mondok! a többbit – még Semirámisétis tűzbe vetettem – ’s a mint mondják
kis tűzzel – – *a petit feu* áldoztam Venus hités Társának. A reám bizott prés alá
 10 jövendő szép gondolatidot az idők mostohasága miatt, onnét vízfzfa huztam és
 Hermes Tanítvánnyának adtam.

Már Te, mig nem tudosithatlak hova utasítsd Leveleidet, addig ne írj nékem;
 magam ellenb*, ha valamit arra érdemest tudhatok veled Közleni el nem
 mulatom. Erdélyb* lévő Kapitányunk*k nagyobb bizonyoságnak okáért Budai
 15 Hadi Commissariatus által utasítottam egy tudositást olly rendeléssel hogy
 midőn ott által menénd kezéb* szolgáltassák, hogy ugy szivességedből
 számomra parantsolt gyermek lovat magával el hozhassa. Kérlek magadis ne
 sajnáld ez iránt minél bizonyosabb rendelkezéseket tenni a Portai
 Commissariatusnál, mivel másképpen nem tudom hogy juthatnék Különös
 20 barátságod jelének elfogadásához.

Isten veled édes Barátom. Kegyes Groffnédot kérlek tífzteld szommal,
 rollam pedig ne felejtkezzél el Ki holtig hived léfzek.

B

P.S. Nyilván valamelly dühös patriotának gondolattya; mondják, hogy
 25 midőn Groff Miklos Fő Ispányi székéből lőtt letétetését vette volna, ezzel
 akarta vigafztalni jelen lévő azon baráttya, hogy F. tsak három vagyon a világon
 t. i. Fridrik, Franklin és Forgáts. Mit mondaí erre a nagy hasonlatosllágra? Él
 boldogul.

[199r] Bruxelles 27 april 785

Mult holnapnak 30dik Napján irt Leveledet ez előtt egynehány napokkal
 egélfz örömmel vettem. Én már hét hetektől fogva ebben a fényes városban
 bélyegeztetem a hadi készülethez kívántató minden szerű Lovakat, addig mig
 5 oda alá Tifza ’s Maros partyán házokat ’s embereket bélyegeznek ő felsége
 tífztyei.

¹⁸³ <levének>

Meg vallom hogy ha ezen operatio fzerencsésen meg esik Hazánkban bizonyos jele léfzen az akkor, hogy a Nemzetnek fzuksége¹⁸⁴ volt azon változásokra¹⁸⁵, külömb* inrángatás, *convulsio nélkül* meg nem történhetet
10 volna. Te talám fzanakodva mosolyogsz ezen fzomorú véleKedésre; de ne ne vess Mennyei Barátom mert ha fzomoruis mégis mindenkor hafznos az igazság! Igaz hogy ha a több Napkelet és Délfelől ki fzármazott Nemzeteknek történeteit vizsgáljuk nem olly könnyen lehetne hinni, hogy a Magyarokat Brandenburgiai 's Cseh Kaptára verhessék¹⁸⁶ olly hamar. De Voltair bátyánk
15 meg jövendőlte volt Kata Afzfzonynak fzolván ezen két verseibe:

A mon feu qui s'éteint rends sa clarté première!
C'est du Nord aujourd'hui que nous vient la lumière.

A Tatárokis onnét kéfzülnek a mint jegyzik némelly ujjság irok. Ezen ki rohannást a versályiai udvar Kémjeinek tulajdonittják: tavalyi őfztől fogva
20 fzüntelen küldették az ágyut 's fegyvert Nap kelet felé //

Azomban a békesség fzerető Batavus kereskedik mindennel valami Kintset fzerezhet nékie Maillebois pedig firtattya balra 's jobbra a pénzen fzedett gyűlevéfsz zsoldosokat. Már azzal mert Gascon modjára KérKedni, hogy nem sokára ide Bruxelles mellé a Hertzeg Afzfzonynak Lág nevű ujj Kastélyába fog
25 quartélyra fzállani. Ezer frantzia vitéz már 64 eftendős mégis hogy fzelez! Fritz fzmofzédunk sem viseli fzebben magát, mert a sajtosoknak maga vásároltatott 's küldött Lengyelorfzági Rimontákat.

Mi a teméntelen ágyukat, tűzes golyobisokat, 's fzurKos kozzorukot hordattjuk éjjel nappal Mosa partyára 's több arra alkalmas helyekre.

30 Múlt heten a Schelta fő vezére, Groff Bogli, ki KeresKedésében történt fzőrnyű eset miatt elbujdosott volt, az ide való fő Kormányozás engedelmeből kilentz holnap salva guardia mellett ezen városba meg jelent *Linguetiz* (?) ugyan azon folyó viznek proKátora Londonbol ide érKezett, a mint itélik, érdemlett jutalmának el vételére.

35 Isten vedel, mennyei Barátom, élj boldogul és emlékezzél holtig hív barátodrol

B

P.S. Láfzlót köfzöntöm 's őrvendek fzivemből, hogy már Tégedet unokával meg ajándékozott.

¹⁸⁴ kihúzással alakítva ebből: szükséges

¹⁸⁵ ra – beszúrás

¹⁸⁶ verhessék – beszúrás

ÉPÎTRE
À L'IMPÉRATRICE DE RUSSIE

par Mr de Voltaire

- Elève d'Apollon, de Themis et de Mars
qui sur son throne auguste a placé les beaux arts
- 45 qui penses en grand'homme et qui permets qu'on pense
Toi, qu'on voit triompher du Tyran de Byzance
et des sots préjugés tyrans plus odieux
prete à ma foible voix des sons melodieux.
A mon feu qui s'éteint, rends sa clarté première,
- 50 C'est du Nord aujourd'hui que nous vient la lumière;
On m'a trop accué d'aimer peu Mustapha
Ses Vizirs, ses Divans, son Muphti, ses Fetta
Tafa¹⁸⁷ ce mot arabe est bien dur à l'oreille
on ne le trouve point chez Racine ou Corneille,
- 55 Du Dieu de l'harmonie il fait frémir l'archet
On l'exprime en françois par lettre de cachet.
oui, je les hais ... mais il faut que je l'avoue,
Je ne veux point qu'un Turc a son plaisir se joue.
des droits de la nature et des jours humains,
- 60 qu'un Bacha dans son sang trempe a son gré les mains,
que prenant sa loix pour pure fantaisie
le vizir au Bacha puisse arracher la vie
et qu'un heureux sultan dans le sein du loisir
ait le droit de serrer le col de son Vizir; //
- 65 Ce Code a mon esprit fait maitre des scrupules.
Je ne saurois soffrir les afrons ridicules
que d'un foquin chatré les grossières hauteurs
Font subir gravement a nos ambassadeurs.
Tu venges l'univers en vengeance la Russie,
- 70 je suis homme, je pense, et je te remercie.
Puiſſent les Dieux surtout (: si ces Dieux éternelsX¹⁸⁸
que jadis dans la grece imagina Platon ,
conduire tes guerriers aux Champs de Marathon,
aux remparts de Platée, aux murs de Salamine;
- 75 que sortant des debris qui couvrent sa ruine,
Athenes resuscité a sa profonde voix
Rends lui son nom, ses Dieux, ses talens et ses loix.
Les descendans d'Hercule et la race d'Homère
Sans coeur et sans esprit, couchés dans la poussiere
- 80 à leurs divins aïeux craignants de ressembler
sont des fripons rampants qu'un Aga fait trembler.

¹⁸⁷ A szóalak ráírással alakult ki, az idegen szó utolsó előtti betűje Barcsay javítása

¹⁸⁸ <entrent moteurs du destin, ces confidents du maitre>

- Ainsi dans la cité d'Horace¹⁸⁹ et de¹⁹⁰ Scévole¹⁹¹
on voit des recollets aux murs du capitolé;
Ainsi cette Circé qui Savoit dans son tems
85 disposer de la lune et des quatre élémens
gourmandant la nature au gré de son capuce
changea¹⁹² en chiens barbets les compagnons d'Ulysse; //
Tu changeras les grecs en guerriers généreux
Ton esprit á la fin se repentira sur eux.
90 Ce n'est point le climat qui fait ce que nous sommes
c'est sous des regnes augustes que naissent les grands homes;
Tu formes de héros, ce sont les souverains
Qui font le caractère et les moeurs des humains,
Un grand homme du tems a dit dans un beau livre:
95 Quand Auguste buvoit la pologne étoit yvre.¹⁹³
Ce grand homme a raison, les exemples des rois
Feroient oublier Dieu, la nature et les loix;
Si le prince est un sot, le peuple est sans génie
qu' un vieil Sultan s'endorme avec ignonomie
100 dans les bras de l'orgueil et d'un repos fatal
ses Bachas afsoupis le serviront fort mal; –
Mais CATHERINE veille au milieu des conquêtes
Tous les jours sont marqu;s de combats ou de fêtes,
elle donne le bal, elle dicte des loix
105 de ses braves soldats dirige les exploits,
par les mains des beaux arts enrichit son empire,
travaille jour et nuit et daigne encore m'ecrire,
Tandis que Mustapha, caché dans son palais
Baille, n'a rien á faire, et ne m'écrit jamais,
110 Et lors qu'un Chiaoux lui dit que sa hauteesse
a perdue ses vaisseaux dans les mers da la Grece
que son Vizir battu s'enfuit très á propos
qu'on lui prend la Dacie et Nymphée et Colcos, //
Colcos ou Mithridate expira sous Pompée,
115 Jamais de Mithridate il n'entendit parler,
Il prend sa pipe et fume et pour se consoler
Il va dans son harem ou languit sa maitrefse
Fatiguer ses appas de la molle foiblefse.
Son vieil eunuque¹⁹⁴ noir témoin de son transport
120 Lui dit qu'il est Hercule, il le croit et s'endort.

¹⁸⁹ Horaces<s>

¹⁹⁰ de<s>

¹⁹¹ Scévole<s>

¹⁹² changea<t>

¹⁹³ <yvre>, az alig olvasható szót áthúzták, az utána kalligrafikusan leírt szó Barcsay keze írása

¹⁹⁴ eunuque-ből ráírással (Barcsay javítása)

O sagesse de Dieu! Je te crois très profonde
 Mais a quels plats tyrans as tu livré le monde?
 Acheve CATHERINE, et rends les ennemis
 Le grand Turc et les sots Eclairés¹⁹⁵ et soumis¹⁹⁶

- 125 Voici un épître de Voltaire assez mal Copié. C'est un Dragon de mon
 Esquadron qui l'a griffonné ainsi avec le bout de sa baguette – Adieu. Vous
 disiez m'avoir écrit une lettre avant mon voyage de Vienne. Je ne l'ai point
 recue. qu'est' elle devenue? Je vous en avertis.

B

113.

[205r] Capelle. Hollandus Vorpoftzokrol 25 dik 7bris 785 igen sietve

Mennyei Barátom! Az estve éppen a Batáviai Zanotzos pufzták, Dunes,
 Bruyèrek közül érkezvén gunyhomba, vevém örömmel és szomorúsággal
 elegyes leveledet. Láfzló fijdanak előmenetelin örvendek szivemből. Közföntsd
 5 ötöt szommal sok 1000fzer.

Adom tudtadra hogy Párisba a Sajtósokkal a békesség már meg forrott:
 Tegnap mene itt egy futó Hágába. Nekem Antwerpiából eleve ezen conditiokat
 küldék t.i. La demarcation des frontières selon le traité de l'année 1664. Les 4
 forts sur le bas Escaut et 16 a 18 villages dans le pais nommé outre Meuse près
 10 de Mastreht à l'Empereur, ainsi que 9 millions pour le rachat de cette ville.//

[205v] et cinque cens mille florins pour indemniser ceux qui ont souffert par
 l'inondation etc. Ezen futot alig botsáták által a határon hogy már parantsolat
 érkezék a gyalogságnak, ágyuknak satöbbi Malines felé cantonirungba holnap
 vízfzja térni. Én Divisiommal 's obrist* Nándorff magáéval Vurmser Ezeréből
 15 további parantsolatig itt maradunk, ő töllem egy orányira, a Brédai utat én pedig
 a Bergobzomit őrizzük. 15dikbe a mint voltis a hir ide ruckoltunk mais nous
 n'avons pas tiré. Vergennes 28dikig suspensiot kívánt: tehát már elzerint hijába
 néztünk Nandorffal hofzfzu tsövekkal a zsiros sajtos falukba, öt fáz embert egy
 régi kastélybol //

20 első pisztoly lövésre el foghattunk volna. Ezek vadászokbol és gyalogságbol
 állanak. Tegnap tizenhat fzőkött ide álytal egyszerre. Minden nap jönnek mi olta
 hozzájuk közelettünk. A melly faluba egy Hadnagyom előre áll annak fele
 holandus, fele austr: tull kalapba borult ortzával imádják az istent, innét misére
 tsengetnek. Jol mondád hogy világ bálvannya a commercium; mert én
 25 fzegényebbet mind erköltsre mind erfényre nézve a kereskedő nemzeteknél

¹⁹⁵ ráírással javítva ebből: ecllairs

¹⁹⁶ X entrent dans les debats des malheureux mortels:)

Puissent ces purs esprits emanés du grand Etre

Ces moteurs du Destin, Ces Confidens du Maitre – betoldás a bal oldali margón
 (Barcsay kezeírása)

nem esmérek. Angliába olyan gazdagok hogy már nem élhetnek, ell kell hagyni hazájokat etc., etc.: a pénz olyan közöttük mint a kéneső sohult sincs maradása, mert ha valahol meg állana, azonnal utolsó szükségre jutnának sok ezerek; ebben áll tehát a Nagy boldogság hogy senki sem bizonyos maga

30 fzerentséjéről//

Isten veled Mennyei Barátom! Mi történik velünk ezen Escaut comédiája után mi helyt bizonyost tudhatok meg irom, a tatárságnak bé hozatását én jónak tartom. Sőt már régen gondolkoztam, hogy kellett volna nekünk már régen őket közinkben szállítanunk, most nem volna annyi oláhság.

35 Élj boldogul és fzeress engemet B

P.S. Itt éppen úgy lát az ember és talál pufztán tsárdákat kutgémekkel mint nallunk, tsak az a külömbség hogy se fzalonnát se bort nem kaphat a katona. Isten veled.

114.

[206r] Antverpiából 24dik 8bris 785

Mennyei Barátom!

Holnap ezen hónap 25dik napja szabadulásnak napja Belgiumbol. Reggel innét Malinnes várossába, onnét Louvainbe szállunk egy vagy két napi ott maradással míg Vurmser és Coburg ezerei tovább eregdegelnek. Amazoknak
5 fzámos Katonái fzőkének el kívált miolta hallák Lengyel orfzágba valo meneteleket, emezeknek pedig több 140. Lovaiknál vezett el takonyba; melly okbol G.ralis Harrach, ki velünk utaz, jelentést tett hogy utánnak egy uton ne járjunk.

A Batavusokkal való Békeffég, a peu prés úgy a mit irtam vala meg forrott,
10 Urunknak nem Kitsiny fiettetésiből, mivel, a mint hallatik, a Németh Orfzági Hertzegeknekfrigy Kötése naprol napra méjjebb gyökeret ver magának.

Már a Batavusokat Friderik Bátyánk az anglusokkal fzorongattyák – *a force d’etre recherchés ils sont malheureux*. Amaz fegyverrel, ezek a Bengáli KeresKedésnek felofztásával

15 [206v] gyengéjeKen vezik a Sajtosokat és minél tovább annál nagyobb léfzen//

a tűz fellobbanásakor. a Liliomok gyenge és hivságba merült párnákon nem virágoznak tsak lankadnak – erős barátságot Keresnek, félnek az éjfszaki fzelektől és kertéfszkek úgy hallom éppen élhetetlen.

20 A ki a környűl álló dolgokat és Európának mostani Nemzeteit esmeri ebből alkalmasint előre láthatya minémű kimenetele léfzen a sok sógorságnak ’s Hadi kézfűletnek. Élj boldogul kedves Barátom – most Coloniánál mégyek által a Rajnán, rövidebb utat vezűnk mindazáltal Január közepe feléig nehezen látom meg fz. István tornyát. Hát Tégedet vallyon mikor és hol ölelhetlek?

25

B

P.S. Még Két helyen vehetem tudositásodat. egyfzer Frankfortumba, másodikfzor Braunauba, vagy Lintzbe. Isten veled légy boldog és szereff engemet.

- 30 Férjekől elvált magyar DámáKnak listáját olvastam: ugyan igazé – Erdödi Battyáni, Csákiné etc. etc. etc. Neveket 's Nemzeteket olly fzemtelenül fzeplősítik? – O Idők, o Erköltsek

Itt egy Vurmserianus fzőkévény¹⁹⁷ Bergobzomba fzerentsésebb, lovát 20 Lajoson eladta //

- 35 's egy gazdag özvegynek Lováfz mestere¹⁹⁸ lett, minden nap lovagolni tanította, mivel ők abba a hlfzembe vagynak *hogyminden Magyar fzületett jó Lovas.*

- Medaille sur la paix. Egy felől Neptunusnak áldozattal emelt oltárt mutat¹⁹⁹ illyen Légendával *Neptuno Belgicae Libertatis Patrona*. Más felől egy hét
40 fzegeletű 7gona Tekenyös Béka formájú Vár melly alatt három folyo vizek ömlenek Oceanba fások és Liliomok Között ezen írással: *Sub his felix testudo Manebit.*, a vár felett egy fenn repdeső két fejű fas, illyen jegyzéffel. Nec aquilam Submersa timet. Vale, és másnak ne mond.

115.

[189r] Bierbeen. Brabantiai Hertzeg* 22dik. 9bris 785(?)

- Csudálni fogod Mennyei Barátom! hogy még erről az Állföldről irok néked: de ne tsudáld mert a fzedülés némelly részeit Európának mint a Sertől rélfzeg embert, hól előre hól hátra tántorgattya egy időtől fogva. Mi merre esünk nem
5 tudom; elég hogy már egy holnaptól fogva itt egy fzomoru Brabantus faluba várom; elég hogy már egy váltást mellyet már jelentettem vala néked. A Németh Birodalombéli megyék tegnapig függőben tartanak, végre elérkezék úti rendelések. Holnap tehát Isten segedelmével indulunk Tierlemont, Liège és Coblentz felé. Az idő fzip mert már itt Kétfzer havazott. Febr. közepe felé talám
10 haza verekedünk. A Ti fő Polgárotok azomb* meg hala. Báró Híd-völgy éppen jókor ment Bécsbe helyyébe ülni – Groff Nitzkývel huzhat ujjat. Itt a Belgák a Bavariai tserét tsufságul véfzik, és azt mondják hogy tsak marhát fzohtak ugy vásárra vinni – az anglusok mondják a török holdal fzővetséget kötöttek, azon a lábón a mellyen volt frigyeffe²⁰⁰ olly sokáig a frantziának. Isten veled édes
15 Barátom. Minden órán verset várj

[189v] töllem, de hufzár verset, mert Vurmsernél egy iffju Gyöngyösi// nem merem mondani Orczi, támadott. De²⁰¹ Magam agyából Kóholtatt ne várj mostanság, mert én Maroval most fzomoruán tsak azt tudom énekelni: *Nec Spes libertatis erat, nec Cura peculi.*

¹⁹⁷ fzőkévény-ből az ékezet áthúzásával javítva

¹⁹⁸ javítva ebből: mesternek

¹⁹⁹ mutat – beszúrás

²⁰⁰ volt<ak> frigyeffe<ik>

²⁰¹ De – beszúrás

20 Élj boldogul tífzteletre méltó Barátom, tudosits ha lehet FranKfort.
Braunaüba, vagy Lintzbe a mint oda érKezésünket itélni fogod, a peu pres Xbre
Közepén Frankf. Januariusba Braün*.

Isten veled, emlékezel rollamis, és holtig ajánlott hiv tífzteletemet kedveljed
mindég

25

arra KérleK

B

116.

[289r] Lange Schvalbach Hess* tartományban 9dik xbris

Utolso levelembe ígért verseket imé itt küldöm in *pseudo-originali*,
Bessenyei Sándornak ízollottak: érdemesnek itéltem őket Néked mint Czéh
mesternek elküldeni. Olvasd ha lehet gyönyörűséggel, és emlékezzél távul
5 vándorlo vagy remetésKedő Hazádfijairól kik igazán ízivelnek tégedet.

Mi azomban nagy lépésekkel Közégetünk felétek, és már azon
fejedelemségekben értünk mellyek urunk ellen a Németh ízövetségbe tartoznak
's a régi Lengyel *Neposvoleur* ízerint se kenyeret se zabot se ízénát magoktól
adni nem akarnak, hanem maguknak zsidók által olly drágán amint taxálnak
10 vásárolnunk kell --//

[289v] Ifzonyu fokba Kerül a Schelta pere a Köz ember fél font husért 's
egy Kevés földi almáért 14. xrt fizet. a Lo portio 35 Xr. Ugyan Hollandiai
modón bánnak velünk. Bezzeg, ha a valaha, most jut elzünkben Magyarorízá!

Hogy a nemess ízivü Károly Gyengennek tífztségít magára vette azt
15 Koblenznél lévő Csáfzári Követünköt nem Kitsiny örömmel 's még nagyobb
álmélkodással értettem. *Qui nunquam recte fecit ut facere videretur, sed quia
aliter facere non poterat, cuique id Solum visum est rationem habere quod
haberet justitiam.* etc. – Ezen rajzólást ugy reád, mint Károlyra, minden
hízelKedés nélkül bátran lehet ruházni, és elhinni hogy ha Romának tsak egy
20 Catoja volt nállunk többetis lehet találni.//

Isten veled édes Barátom; tudositásod Kinos és hosízas utozásomat nem
Kevéssé könyebbitené, ha valahol Leveledet találhatnám. Holnap után
FranKfortumon által mégyek egyik feregével divisiomnak – több rífe
ezerünknek Két nappal hátrébb követ Gral Harrach vezérlése alatt. 20dik felé
25 már Bavaria ízélire érzem, mert nyoltz Kilentz óráig tarto statiokb* hajtanak
naponként. A ízegény tífzteknek ízekeres lovai egéízen oda leíznek. Még nem
tudom ha ezentull negyed napi Rasstagot engedneké vagy nem, mert azon
voltak hogy a Lovallág négy nap mennyen 's ötödikben nyugodjék – a
gyalogság pedig három nap nyomja a potsolyát 's negyedikben heverjen. Voila
30 bien des chicanes pour un empire //

aussi respectable. De a gyüíílség és visízfza vonás már igen meízfze ment a
két rífe között – ennek jó vége nehezen leízen. Élj boldogul.

[55r] Iustum est bellum quibus est necessarium et pia arma suibus nulla nisi
in armis relinquitur Spes. Tit. Liv.

- 35 Meddig Késel mégis fértődött Magyarság,
Midőn ízemed előtt tűnik a szabadság?
Gyávát illet rab ízijj, bátort a Nemesség,
Félénkre nem derült soha még ditsőffleg.
Kelj fel! ízaggasd ízélyvel ízolgaság lántzait,
- 40 Ebredj fel álmodbol, hald pengő vasait:
Imé Dunán ízáll le, völgyen és hegyeken,
Fenn vífzi páltzáját dörgő²⁰² fellegeken.
Atzél hálót vonízol, orozva teríti,
Nemzeted Naggyait fogja, vagy rémíti:
- 45 Utállatos tsuda, erőízak fajzattya,
Melly királyok inyét²⁰³ tsak vérrel ízoptattya
Tómlótz, örök rabság, kinzó hely lakása,
Hóhér efzközök közt vagy on mulatása.
Pufztító fene tűz lángol s ég ízemében,
- 50 Fertelmes rút íro toll egyik kezében.
A másban két élű pallosát forgattya,
Mellyel ízilajságát jelenti s mutattya.
Ezzel útköztek meg sok régi Nemzetek,
'S eltörőíhetetlen diadalmat vettek,
- 55 Belgiumon Nassau, Cromwell Angliában,
Franklin és Vasington most Amerikában,
Ezzel viaskodtak és győzedelmeket
Ég föld jutalmazta vitézi²⁰⁴ tetteket.
Ízerentsés bátorság! Isteni vitézség!
Mellyet ízabadságra serkent a ditsősség –
- 60 Ő volt fő bálvánnya minden nagy Lelkeknek
'S vezérő tsillaga ízentelt²⁰⁵ vitézeknek,
Ebben vesd reményed, ezt neveld ízivedben
Meg lásd igazságot találí fegyveredben,
Ne félí! bízz magadban, légy tsak álhatatos
- 65 Mert azoknak *míveK*²⁰⁶ egyedül hathatós,
Kik a ízabadságért²⁰⁷ elfízánván magukat,
Kéízek feláldozni éltek s vagy onnyokat.

²⁰² <Véres>, setét – fölébe írva, majd az is <setét>

²⁰³ <száját>

²⁰⁴ jeles ízép – alatta mint variáns

²⁰⁵ <régi>

²⁰⁶ fölébe írva mint lehetséges változat: ügyeK

²⁰⁷ Szabadság<nak> ráírással átjavítva

[207r] Danhaüsen Schváb orfzág* 21dik Xbr* 785.

Mennyei Barátom!

Tegnap reggel egy magas élre jutván az ott fakado forrásokat kérdém hova
fietnek, 's már mindnyájan azt felelék hogy ők a nagy Dunának gyermekei: –
5 tehát tull az élén Rajna vizeitől örökösön elbutsuzám innét pedig Lovamrol le
fzálván feléd folyo patakokat fzívesen köfzöntöttem.

Ki gondolta volna hogy illy hamar tserében forgó Bavaria fzélyire jussak
feregeimmel? Naponként Kilentz és tiz orát mégyünk Ló hátón. Holnap
Donaverth mellett fekvő helységekre fzálllok, és ott tovább való parantsolatomat
10 várván, más nap mindjárt Bavaria földjire lépek. Talám *scharfgeladen* mert
valami *Bayerische Stéffel* a fenyő boKor alol tüzet ád reám. Itt nagyon
hirefztelik hogy benn maradunk és Urunk nevibe quartélyt kéfzítünk utánnunk
jövő ezereknek. A föld népe ellenben, ugy hallom. a monarchizmus által igen
fel lázzaftatott ellenünk, //

15 [207v] a fanatismus annyira ment már hogy a Papok alattomban Prussiai
Királynak képit réz táblán ki nyomtatták illy irással²⁰⁸

Frideric der große Patron von Bürgern.

ezen KépetsKét amoulette modjára a Parafztoknak Ki ofztották. Mihelyt
egyét kaphatok elküldöm néked hogy láthaffad ebből is emberek bolondságát kik
20 a legprofánusabb Királyt egyfzerre fzentnek kiáltyák 's Canonizállyák – De mit
nem tehet L'intérêt Sacré des homes?

Fritz azomb* nem tsak pennával ellenzi a tserét, hanem fegyverrel is, láttzik
nagyon Kéfzülni, mivel négy Ujj Corpust vagyis Frey Corpot állit. Bezzeg ha itt
egyfzer hajba akadunk nem lefzfz a Sajtósokkal dolgunk, 's talám egy kevésfő
25 véressőbb kofzorokkal térünk haza. Isten hozzád édes Barátom, légy boldog és
fzerell engemet.

B

P.S. fzerentsés ujj Elfztendő Kivánok Néked minden kedvesfeiddel edjütt.
Isten veled.

²⁰⁸ <Frieder >

- István! Istennel van!. – nints velünk! melly eset! –
 Illy nagy áldozatot halál mért Keresett?
 Iffjuság, fzületés, erKölts Nemes Lélek,
 5 Párkák óllójától mind el metztetének!
 Kit hafznál halandok virág Kertetekben,
 Ha szép rosáK sorsa nintsen Kezetekben?
 Amott egyik hervad; a más bimbojában
 Ki hal győKeréből leg fzebb tavazfzában:
 10 Emez Ki nyilt reggel, de nap nyugottával
 Életét elveszti Kedves illattyával. –
 Sirjatok iffjak! Őregek sirjatok!
 Angyali feregek! tiis zoKogjatok:
 Segiltsétek *Baucis's Philemon* könyveit
 15 Mellyekkel áztattyák István tetemeit.
 O! Te fzelid Atya! 's gyáfzban borult Anya!
 Érzem fziveteKnek melly ifzonyu Kinnya:
 O! bár enyhithetném méjj fájdalomokat
 'S éltemmel válthatnám drága fijatokat!
 20 De nints attol váltás, nints fű, nints orvosság
 Fenn áll Kinek Kinek egyfzer az adosság. //
 [208v] Hafztalan ferdettél Jordánnak vizében,
 Hafzontalan néztél titKok fzeKrényében:
 Atropos Kegyetlen örök mértékével
 25 Eljőnn 's sirba talzit pufztító kezével.
 Nyugodj hát szép iffju! Kit mi most siratunk
 's Halálnak torkából már nem ragadhatunk:
 Nyugodj, Nemes tárgya hozfzfas sirlmunKnak,
 Hideg bizonyossága méltó fájdalomKnak:
 30 Nyugodj, és a Musák, kik Téged fzerettek,
 Befzéljék meg magok melly sokat vefztettek.
 Én, Atyádnak régi hive 's tifztelője,
 Elvezftedben igaz társa 's Könyvezője,
 Tsendes hamvaidra, több magyar fzivekkel,
 35 Virágokat hintek refzKető kezekkel

B

- Ímé, mennyei Barátom, ha a keserűség Téged PraediKátorrá tett, engemetis
 annyira a mennyire lehet megint Poetává tett. Tegnap meg érKezesemkor
 Levelednek olvasásával könyvben borultaK fzemeim és ezen egynéhány
 40 verseket mondhatom írva irtam. Nem tudhatom a barátságnaké vagy
 fzanakozásnak leheté annyi ereje hogy fájdalomnak nemtsak részesse hanem
 igazán hasonló érzékenységű társa lettem. Másik leveledet mellyben mondod

fijad halálát jelentetted még nem vettem: talám utánnam jő, ez Lintzbe várt. A versek mellyeket virraíztó baráttya Istvánnak irt utolsó szempillantásaiba
 45 érdekenek valoban a leg keményebb szivetis. Sajnálom a hátra maradott ifjatis mert ilyen efsztendőkbén kötött barátságna mássát ritkán találja fel az ember nagyobb serdülségben. Nemzetemetis sajnálom, mert hány százbol vagy Ezerből válik egy tudományra, erköltsre egy szóval hafznos polgárságra alKalmatos iffju? – és ha válikis, a mint látod, legg szebb virágjában, melly
 50 könnyen, melly hirtelen elvéfz!

Sunt lachrymae rerum et mentes mortalia tangunt.

Kegyes Groffnédnak alázatos tífzteletem mellett meg mondhatod hogy a többek között veled edjűtt leg inkább fájlalom ötet²⁰⁹. Ha Pesten lészsz, és az idő szolgálatommal meg engedik, el mégyek látogatásodra, 's ha nékedis ugy
 55 tettzik egész telet barátság kebelébe veled töltöm.

SoK vigafztalásra valot nem hozok, de a jelen létel, 's mindenek felett nyájas társaságod, talán valamennyire édesitini²¹⁰ fogja nekemis eléggé Keseredett szivemet. Ezen fel tett szándékomat azomb* tsak magadnál tartsd. Circa 26 Sopronb* érKezünk.//

60 tudositásodat oda elvárom. Addigis Bergérrel Bécsb* fogunk szivesen emlegetni. Mi nem tsak magunk jövénk nagy lépésekkel haza felé, hanem már Commandirozonénkis E. H. Kriftina Bécsbe érkezék. Tegnap előtt Lintzbe hált. Nyilván ha Bellona egyfszer véres záfzloját Ki teriti Niederlandba frantziák szállanak.

65 A Protestans fejedelmek Között lévő szövetség Keményen meg forrott, és én a Mosquakotis titkon közikbe számlálom. Élj boldogul kedves Barátom, mérsékeld keservedet²¹¹, vagy legg alább egy réfzit addig titKold mig nekemis szivembe öntheted

B

70 Isten veled.

119.

[209r] Soprony. 22dik febr. 786.

Mennyei Barátom!

Nem tudom vettedé Lintzből irt Leveletem vagy nem? Léven nagy vágyodásom ölelésedre menni, ugy emlékezem, tudositást kertem ide léjendő
 5 meg érKezésesem korrá. Vállafzt még nem vettem, és így ha szinte igámbol szabadulhattam volnais fel tett szándékombol még eddig semmi sem telhetett volna. Majd *Verhőr und Kriegs-Arest*, majd ujj *Dislocationak* ki szabása, ezer unalommal töltették azon óráimat mellyeket édes Hazám vízfzont látásával ígertem vala magamnak. *Caetera textus* habet. Bécsb* tsak futolag valék. Josef

²⁰⁹ ötet – beszúrás

²¹⁰ édesiti kiigazítása

²¹¹ keser<úségedet>vedet

- 10 fiad éppen akkor érkezett bé mikor én Ki indultam: ez is ujjította fájdalmamat.
Itt azomb* vigan vagynak: *le monde va son train*. Ízép Nemesség gyűleKezett
fársági multságokra, és látom még fenki fem ír. Posonb* hallom igen Ízámos
Uraság tsoportozott őszve nyilván bujának felejtésire. Hát Ti Pesten hogy
vagytok? Élj boldogul, és ha rollam emlékezel's időd engedi add nekemis
15 tudtomra boldogságodat. A Ízár lábu Ízép pej paripát már hátason jo állapotb*
találtam: ezt már tsak Ízoval lehet eléggé meg KőÍzónni néked

B

Isten véled.

120.

[211r] Ízent Margaréthau igen sietve 29dik Apr. 786
Mennyei Barátom!

- Ezen Ízempillantásban vévém Két rendbéli leveledet. Obesterem alázatosan
tíftel. és kéret előre, hogy leg alább felét a gyermek Lovaknak Ízámunkra tartsd
5 meg és által ne adassad tíftyeidnek míg én le nem érzem; ha az alatt
történetből a vurmserianus vitéz el jőne* Én 3tia vagy 4ta maÿ Sopronbol ha
Isten éltet őlelésedre le indulok. Ha azért Pesti félzkezből Ki mozdulÍz, kérlek
tégy és hagy rendelést hol találhaÍzalak fel. Groff HadiKné ő Exját jővő kedden
Sopronba várjuk ebédre talám Futakra föld mérni igyekezík.
10 Isten veled mennyei Barátom – Élj addigis boldogul míg őlelhetlek és holtig
tartó tífteteletemről Ízoval bizonyossá tehetlek. – mert tselekedettel meg most
erőm nintsen.

B

- P.S. Azt tudod eddig hogy Urunk unokája E. Hertzeg Ferentz Lovas
15 Ízolgálat meg tanulására Kőrmendre 's onnét gyalogság Kedviért hozzátok
talám Alvintzi isKolájába mégyen ezen a nyáron.

*méltóbb 's fényesebb piatzon esmertethettyük Barátfalvi táborba tátos fajta
Lovaidat. etc. etc. etc.²¹².

²¹² Barcsay jegyzete a baloldali margón

[213r] Pest au moment de mon départ.

Mennyei Barátom!

Ma 31mo maÿ itt hagyom Pest várossát fájdalommal azért hogy el
 indulásom előtt nem ölelhettelek, és hozzám mutatott kegyelűségedet
 5 fzemélyesen nem köszönhettem. Miolta egy mástol elválánk fokot esett és én
 rollad fok ezerfzer gondolkodtam. Az alatt Lovas Berényt meg jártam, ott három
 gyermekLovat vettem, jövet régi Leányomat Válba meg látogattam – tegnap itt
 Láfzló fijadat örömmel láttam 's ugyan érette egy napot mulattam. Ha velle
 találkozol a nállad hagyott imádságot irasd le, és az én kezem irását kérlek
 10 égesd el. Naponként ízomorubb időpontyához jutunk. Az ütőért némellykor
 tapogatván Nemzetünknel nagy változást tapasztaltam. A Mindenható még jóra
 fordította.

Isten veled édes Barátom! Te jöjj fel Bécsbe, 's onét Badába, hafznos léfzen
 egéffégednek, hiv barátidnak igen Kedves, et interim fiet aliquid. Obesterem
 15 Leveleimnek Későbbben lett vétele miatt nem tudom Kihez adreffirozza itt a
 Néked tartozo Lovak árrát: én utollyára az íram néki hogy Hirsch Doktorhoz²¹³
 kinek fija nállunk Hadnagy. Élj boldogul és szerez' engemet

B
 vertatur//

20

[213v] P.S. Meg botsáss hogy Clément forlábosodat Győrig küldöttem, mert
 másképpen nem tudtam volna fegilteni magamon. Itt Darvas Consiliariusnál egy
 veres deres, Zigány Kapitánynál egy pej, és RóKa Ló csifzárnál egy fekete Ló
 25 vagy on eladó – Darvas tsak mást keres. Kérlek szereztef néki edjett most vásár
 alkalmazatossáágával, 's az övét a más Kettővel minél jövedelmesebben alkudd
 meg – gustusodra bízom, és tudositásodat vévén azoknakis árrát azonnal meg
 Küldjük, a Lovakot pedig egy Pesti zsoldos által fel küldheted. Ezen
decouvertet Későre tettem. Kérlek ne sajnáld barátságodat.

30 Élj boldogul.

B

²¹³ <Profe>: DoKtorhoz

Mennyei Barátom!

- Különösön fogok örvideni ha fzerentsés utozásodrol valamit halhatok. Én Pünkösöd előtt való pénteken gunyhomb* meg érKevén, egy jó Barátomnak
- 5 Kapitány Ferentzinek hirtelen történt halálával nem Kevéllé fzmoritattam meg, mivel igen derék Tifzet és jó vitézt vefztett ezerünk benne, én pedig jó akaromat temettem el harmad nap mulva: jobb lett volna Pesten maradnom! Ezerfzer bántam hogy el jöttem. De ottis Afzodon temettetek – Itt pedig fzmofzédomban fzegény SzéKelyt pellengérre tették, három nap egymás után.
- 10 Vallyon maradé még érzékenység valakibe ennyi fzőrnyű meg tsufoltatás után? Obesterem az estve érKevék meg Bécsből: alázatosan tifztel és Kéret hogy ha lehet vétesd Bécsbe valaki által a Lovak árát mivel a mái világ* senki sem bizonyos betsülete elvesztéséről, postára erefzteni nem merte az assignatit; a CassáKot pedig mind öfzve öntötték az ide való Györbe ment; ugy ha Bécsbe
- 15 nem volna Kedved által vétetni, Györi Kassából kellene Budára assignálnunk. EzeKről meg botsáss, és parantsolatodat minél hamarább elvárom, hogy rendelést tehelfünk. Pesten hagyott Levelemben melly 3 Lórol irtam h. lehet vedd meg őket, Kezedet meg fogom tsokolni érette//

- Isten veled, légy te boldogabb a mostani időknél és nállamnális, nem tudom
- 20 valami méjj gyalft látnak fzeimeim minden felöll, fzeress engemet.

Mennyei barátom!

- Zanotzos pulztákrol lett fzerencsés meg érKevéseden fzivemből örvidék. Hogy Pesthy vásáron nem maradtam ezerfzer meg bántam. Nékemis lettek²¹⁴
- 5 volna veled közölni való egynéhány tündér gondolatim mellyek mostis mondásod fzerint *furdallyák agyamot*. tehát ezeknek kitállalására más mod nintsen hanem jójj fel ide Béts tájára. A világ KereKe ugy tettzik foha nagyobbban meg nem lodult mint most. Félek hogy még fázunkb* egynéhány Phaeton fog alá buKni Nap fzekeeréről. BűfzKe volt igen bűfzKe XVI Lajosnak
- 10 ezen Simboluma. Nec pluribus impar. Most Tournay vár foKoKon Koldus gyermekek KaKálnak reá.

- Tölled vásárlott Lovak fzerencsésen meg érKevtek 4 közzülök köteleffég alá, a többiek tifzteKálat meg vétetvén, cum omnium approbatione elofztattak; Obesterem Ki alázatosan tifztel és joságotat Köfzöni, a MoKust magának
- 15 tartotta meg különös fzüksége lévén reája. ÁrroKat hogy a Bellica Cassávalis

²¹⁴ ek – beszúrás

baja ne legyen. Groff Schmideknek²¹⁵ bizonyos embere által kit ezen holnapnak Budára küld Pesthy Házadba közönnettel által téteti. Külömben Stempel, quittung, contraquittu²¹⁶ng, etc Isten tudja mennyi secaturán kellett volna által menni. //

20 [216v] az óláh Menyetske ugyan egy Két térdeplést meg érdemel, mindazáltal gyomrának fájdalmában egézfzen ártatlan vagyok; talám igen soK spárgát evett. NB. Pesten az öröm leányok filles de joie azon panafzolnak *hogy egy darab időtől fogva éppen semmi Keresetek nintsen mivel a főbb rendű Afzfzonyságok elvették Kenyereket.*

25 Dialogue entre moi et une fille hongroise née du comitat de Veszprim. Talám még valahol reá találz. Én a hid végén befézeltem velle; et ce la d'un ton sérieux digne dde la matière dont il s'agissoit. A Kis Kurvának felelete nagyon meg fzomorított. Itt fzmofzédomb* mondják Elzterházi Hertzeget egy kis gutta ütés találta. Buffon azt állítja hogy a verebek más halállal nemis hálnak hanem
30 gutta ütéssel. Bezzeg én azolta felejem a verebek vagy galambok gyógyógésit! Marsnak áldozom ügetve, vágatva, sebell nyargalva; tanitom vezfedelmek közzé ugratni a bugyogosokat. Te azomb* Céres Anyáknak fogfz áldozni. A gabonák itt egézfzen meg értek. Éljen boldogul édes Barátom fzerell és tudosits minél gyakrabban engemet

35

B

124.

[217r] fzmorufalvi vidéKlésből 14dik aug 786.

Mennyei Barátom!

Ne gondold hogy mult Lórintz napját mi itt inneplés nélkül töltöttük volna. Egy Kis magyar *hódit* gyűjtettem magamhoz ebédre, 's egéflégedért teli
5 poharakból ittunk: ha azon napon tsuklás nem jött reád bizonynyára hazugság az egélfz *schnakerli* historiája. Ird meg holt töltötted neved napját, pufztáné, vagy városon?

Mi innét jövő vasárnap Barátfalva felé meg mozdulunk, de a határon mint Cesar Rubikon partyán, a Lajta mellett egy napot pihenünk. Nállatok már eddig
10 őfzveis taposták a homok Dombokat az eléfánt lábu nagy Németh Lovak. Azok ugyan nem sebességgel hanem nehézséggel foglalták a földet – *iners cum pondere vicit.*

Urunk Erdélyből mind betegen rheumatífmussal, 's mind talám némely kedvetlen hírekért, haragoson indult Ki. Reménlhetni hogy grof Nitzkő jobb
15 humorba hozza Budán léjendő mulatása alkalmatosságával. Ferdinánd Hertzeg testvérével mondják olaszorzfzági tartományokban tett nagy ujjitások miatt melyeket e nem jóvalot, őfzve háborodván a frantzia Királyné Közben vetése által most megint őfzve //

²¹⁵ nek – beszúrás

²¹⁶ két szó olvashatatlan

[217v] békélik²¹⁷ Cseh országi táborban együtt találKozván.

- 20 Groff Schmideknének ujjonnan történt fzerentsétlenségét talám hallottad: a Tselédek valami bált tartván Füreden egy ügyetlen szakáts tántz közben ötet mint nézőt könyökkel éppen a tsetsetlen feliről mellybe úgy meg tafzitotta hogy Két óráig félholtan ájulva feküdt. Ezen szomoru történet melly azon derék Afzfzonyságnak talám igenis veszedelmes lefzen jövődre egyfzrsmind aztis
25 oKozta hogy Obesterem a pénzt meg le nem Küldhette mivel Groff Schmidek Sopronb* ígérete fzerint fel nem jöhetett 's még eddig emberét sem Küldötte felénK. Obesterem ezerfzer bocsánatot kér. MiKor jözfz fel magad erre a földre? Huzd el magad Kevés ideig azon helyyeKről hol most mérő lántzoknál egyebet nem láthatfz, és jere a fényes fő tömblőtbe leg alább Trofoniot 's *Il Re*
30 *Theodorat* operába fogod szemlélhetni²¹⁸.

- Ibidem 16ta aug. Kőlbél nevezetű fő Hadnagy öregsege miatt tehetetlenek Közzé jegyeztetvén ezerünkblöi tegnap Budára küldtetett, e Lovak árrát magával vífzi olly parancsolattal hogy ha Pesten nem lennél vagy Josef Komornyikodnak vagy pedig Láfzló fíjadnak által adja. Isten veled kedves
35 Barátom, élj boldogul és emlékezzél némelykor rollamis.

B

P.S. Tudositásodat tsak Sopronyi postára küld
2da 7bris ide vízfza térünk.

125.

[218r] Magánosságomból 6ta 7bris 86.

- Tegnap előtt a Barátfalvi mezőkről ide gunyhomba fzerentsésen vízfza terem. UrunK jobb Kedvel indult töllünk mintsem érKezett, mert elejinten vagy a Dunára vagy a Hadi Tanátsra nagyon nehézfzelt hogy a három Ezer gyalogság,
5 mellynek vizen Kellett volna hozzánk jőni, táborba nem fzállhatott.. Büntetésül most Lintz táján három hétig kell nékiek táborozni. Nállunk szomoru Két történet esett. Az egyik Rottenberg Obristlieut. fzálas vitézek vezérének parKálábhoz lett küldtetése, azért hogy töllünk Lichtenstein Károly vezetése alatt (: contre la disposition de la manœuvre:) egy Lovas öfztály véletlenül
10 Batallyonna közé vágott. A másik, ugyan a fzálas vitézeknél nem mezfzfe a Laxembourgi Kertől egy sátorba fzámos tífzteknék *fáron* játéknál fegyver által lett Környül vétetések, és ad normam denuntiationis – feKete könyvbe lett fel irattatások etc, etc.: cum poena 300 + Egyébaránt mind a gyalogságot mind bennünket Különös dítséretekkel illetett ő felsége és a Köz embernek három
15 napi zsoldot ajándékozott. Au nescis longas Regibus esse manus. Az úgy nevezett Zaporovok közzül hatvanon az ujj zsidásokhoz öfztattak: egynéhánnyal szollattam többnyire mind oláh, lengyel, vagy orofz; oláhuul mindnyájon szollanak vagy leg alább értenek, Erdélynek határait hol

²¹⁷ béKéllenek-ből kihúzással, ráírással

²¹⁸ <látni>: szemlélhetni

tolvajkodtak jól esmerik, feleségesek is vagynak Közöttek, és most a factum
20 ugy jön Ki hogy népesítés kedviért török földjiről mi tsaltuk által //

[218v] A történet ugy akarta, hogy midőn 27ma aug* parantsolatért lennék a
Császárnál, Pálffy Károly éppen akkor nyujtotta bé Groff szécsényi Ferentznek
el butsuzását. Hellyiben ajánlani lenkit sem tudott. Fijaidrol volt gyanu
némellyeknél, de a jámborabbak másKéppen vélekednek. Talám *Gazniütöt*
25 tefzik helylyibe: e félékbe lehetetlenség mái nap nintsen.

Berger a Bécsi *UKázok* hámorából 14. napra elfzőkvén tegnap nállam hált.
Itt szomfzédomb* egy testvérénél mulatoz: öis örvend, és ohajtya személyednek
látását.

Isten veled. Itt ugyan máris olyan hideg fzelek járnak és annyit esik hogy a
30 gerezdek meg éréséről majd semmi reménység lintsen; Ha pintzédbe jó borod
van, tartsd meg, hafznát vedzed. Éljd boldogul és szerez engemet

B

126.

[219r] Soprony 14dik 7 bris 786 igen fietve.

Matsák udvarából 9na irt tudositásodat tsak tegnap dél tájban vettem.
Bizonytalan lévén ha feredőbe mentélé vagy nem, és azt különösön remélvén,
hogy már 8ber fogytáig itt fenn mulatozol; hozfzab porázra akarnék
5 szabadságot venni és veled több napokat tölteni. Hazulnéti tudositást várok
Groff Bánfitól. Bergeris itt szomfzédomb* van jövő vasárnaphoz egy hétre tér
vilfzsa Bécsbe. felém vefzi uttyát, és így mind ezekre nézve most hirtelen
eltőKélleni és elidézni dolgaimot nem tudom. További tudositásodat minél
hamarább el várom ugy az után tölled és az időtől tanátsot vefzek. Mult héten
10 Pestre utasítottam a Leveletem. Sajnállanám ha elvefzne. Éljd boldogul. Most a
ostriai *ukázok* fáabrikájába vagy: jo volna ha Gruebernél szép durántzi baratzkal
kereskedő szűzet látfz, emlékeznél akkor rollam is ki holtig hived vagyok

B

127.

[220r] Gunyhombol 21ma 7bris 786

Mennyei Barátom!

Azon Katonát Kinek ez előtt másfél efszendővel aranyot nyomtál marKában
imé itt küldöm. szolgalatodra vagyon egéfzen mert az én forláboschom az ut
5 iránt bővebben szolhatfz vélle és Kedved 's tettzésed szertint rendelheted a
merre akarod. Én ezt az erre valo utat jobbnak tartom Mag Ló vezetéknék 's
még másnak is. Az emberre tőkélletesen bizhatod magadot.

Ha a feredőből írének öléből fzerentsésen Bécsbe érkeztl azon örvendeni
10 fogok midőn általlad meg tudhatom. Hát ugyan tsak erre nem jőfzfz ez uttal?
Obesterem *proprio motu* akar le Küldeni hozzád; én a gögös leányok fzkása
fzerint tétettem magamat, és arra hagytam hogy a Lóvásár íránt elébb veled
fzoljon. Igaz hogy jobban őfzt nem tölthetnek mint Kegyes társaságodban: a
többi már tölled függ – Éljd boldogul, tudosits és fzeress enegemet

15

B

P.S. Berger fzávánál marad: jövő vasárnap regel nállam felestőKömöz, és
ínét ugy repül ölelésedre. Sághy tífztel egézf lelKéből.

128.

[221r] Magánosságombol 30dik 7br – 786.

Az Áziai tátos mag Ló (:kit én *Kuprolinak* neveztem:) tegnap reggel innét
5 fzerentsésen neki rendelt Ujjfzfzi vagy Fegyverneki Serail felé el indult. 11ma
vagy 12ma hujus Pesti házad előtt nagy nyerítéssel fogja magát jelenteni. A Ló
igazán tekintetére 's magaviseletére nézve Napkeleti négylábu állatok közzül
valonak lenni látzatik; azért Speculatiodb* vagy fantásiádban nehezen fogfz
tsalatkozni: Hallom Bécsben első letzkénél, az isKola=pányványbol Kaunitz
10 Lováfz mesterére Ki tátott toroKKal rugafzKodván, paroKájának egyik
tsimboKját fzőrnyű rőhögéssel Ki fzakafztotta, 's a nézőknek labda gyanánt Ki
vetette. Ezek mind olyan jelek melyek Scythiai vérből lett²¹⁹ fzármazását
bizonyityák. Nékem nagyon tettett.

Obesterem még Bécsben van, nem tudom melly nap repülhetek ölelésedre.
15 Mihelyt bizonyost tudhatoK első postával meg írom mikor fogok innét indulni:
Élj addigis boldogul míg magam jöhetek Kedves fzeméllyed tífztelésére.

B

129.

[222r] Soprony, 7dik 8bris 786 Igen sietve

Jövő hetfün vagy Kedden Bécsbe rándulok holmi Kis dolgaim végezésire.
Onnét ugy igyekezem ide vízfzfa térni hogy más nap Pest felé vehessem utamat.
5 Vallyon ott találhatlaké? A Dragonyost meg érKezésemig kérlek Pesti házadnál
fzenvedni méltoztatlál mert talám általla valami futtába vett Lovat fel
Küldhetnék. Onnét rabod, fzolgád, barátod s hiv árnyékod lefzek egy darabig;

²¹⁹ <valo>: lett

10 az utat együtt Ki tsináljuk, és ha nem arany gyapjút, mint az *argonauták*, ki tudja mitsoda haját vagy fzőrt menyűnk együtt lopni.–

Berger földig volt szomorodva hogy veled nem lehetett, majd Bécsbe ujttyuk szívükben oly méjjen mint édesen rőgzőtt Kedves emléKezetedet. Élj boldogul, és ha lehet a hid végénél szép időbe várj meg. – Sokat vífzek a begyembe s szívembe.

B

Isten veled.

130.

[226r] Soprony 18dik 8bris 786.

Mennyei Barátom!

5 A mi ezen eftendőbeli planumaink többnyire mind rofzfuzul estek Ki: gondold
meg! mult héten Bécsbe menék olly szándékkal 's egész Kélfüzlettel hogy onnét
Pestfelé vegyem utamot. Hát a parokás Hadi Tanátsosok azt kérdik töllem ha
már istructiot venni jöttemé Bécsbe? Mitsoda istructiot? Kérdezém. hízsem
Budára le ment a parantsolat az Ur Commiffioja iránt. 23tia hujus Mähris
10 Trebitsbe a leg fzebb 5 Csödör tsitkoknak Superarbitriumára és ki ofztando
jutalomnak Ki adására kell meg jelenni. Erre egész Morva orfzág Lovat nevelő
lakossai meg fognak jelenni. Irtoztato Commiffio! meg vallom. De e nem elég.
Onnét az orfzágon Kerefztül kassul egész Jablonkaíg, Vasas, Dragonyos,
könnyebb Lovas vagy Hufzár alá fel találando Lovakat kell meg tekintenem és
15 ahol találtatik meg vásárolnom. Özfzel azon a földén utazni, fzőrnyű
Commissio lefzen de még keservesebb hogy oda 's nem Örsre vagy
Hegyallyára kell sietnem. //

Igy már talám leg jobb volna ha te is Bétsbe jönnél November fogyta felé 's a telet ott töltenők, mert nekem, Familiámnak egy szinte el dőlendő perinek²²⁰ kimenetelit ott kell lesnem.

Vesd őlzve az időt a Kőrnűil állo dolgokkal és tudosits végzésed iránt. Én holnap Bécsbe indulok és onnét tovább kell folytatnom utamot jó madarakkal *bonis avibus*. Ugy reménlem circa 15. vagy 20mo Novembris talám Bécsbe vízfzfa térhetek. Talám Borofzlotis hol most ujj gyémántos Kalapuak
25 hólódóltanak meg látom. Ha írfs tsak Bergernek vagy Hermes tanítvánnyának zárd bé levelemet. Ezekkel fokat és fokfzor emlegettünk: tegnap reggel jöttem el töllek. Matsák Udvarába a Te laKatos rosa fzin szobádba laKtam: jól Ki fzellőztették volt, mégis érzett az ott megfordúlt Páphosi vagy Indiai gyermeKeKnek pézsma fza. Theresia napján a kofzorus vitézeknek ebédjén
30 fzámoson meg jelentek volt, 's a magos padokrol hunyorgattak minden felől a borostyán árnyék alatt szomoruán ebédlő kerefztesekre²²¹. Cupido a pendelyek alatt ide 's tova fzőkdesett 's előre hol egyiknek hol másiknak kívánt //

²²⁰ perit-ből ráírással alakítva

²²¹ <vitézekre>: Keresztetekre

vagy ígért győzelmeket. Én Matolainé mellé huzván magamat Adjutans
szolgálatot tettem feregébe, mely által azt elértem, hogy az idegenek előtt
35 nevem egy szempillantásban esméretes lett. A Griff Madár betegesen is meg
jelent ebédre a Ritter Saalba. Comondorokkal együtt csak nyoltzan voltak.
Mondhatom, hogy ez igen szomorú ceremonia: többfőző soha nem mennék ha
szépeknek Kedviért nem lenne.

De már szolgyunk szép Lovakrolis. Kuprogli reménlem, szereztésen meg
40 érkezett. Obesterem alázatosan tífzel és kéret hogy mivel magam le nem
mehelek, hat Tífzt alá való gyermek Lovat méltoztaffál vállaltani Ezerünk²²²
számára. Ezekben gustusodra²²³ bizza magát, és reménli hogy igaz Dragonys
termetűek lesznek. Azon kívül alafonyabb árru 's mértékűeket Trombitások alá
Két szűrKét kívánna. A Tífzt alá valokat kéri hogy se szűrkék sem tarKák ne
45 légyenek. Ird meg jó eléve mit reménlhetünk. Pesten lévő Katonámat kérlek
utasítsd vízfőzra hat arannyal, és négy forint ezüst pénzel botsátottam volt el
innét: a többiről számat adok a mi utra Kivántatnék neki ne fájna anticipálni..
//

[226v] Isten veled édes Barátom, már én a Karpatus hegyeit 's a Magyar
50 Határon le siető Morva partyait látom Képzeldésembe. Ugy tettzik fegyver
zörgést hallok. Az oroszok és frantziák barátsága Között most nagy ütközésbe
vagyunk Urunk. Kata Afzfonynak utobbi Ulyseffe elküldetett nagy
hirtelenséggel. Bécsbe Költi most a rublikot vagyis orosz tallérokat melyeket
véres veritékjével érdemlett; ezt Gyermolovnak hijják – Succedált neki eodem
jure egy Momolow! nevezetű Athléta. Éljen boldogul, hív barátod azt ohajtja s
55 kívánna .

B

131.

[227r] Brunából Mindenfzentek Napján 786
Mennyei Barátom!

5 Utolsó Levelemet reménlem eddig vévén érthetted véletlen utozásomnak
okát és tzeljét mely ezen hideg tartományokban hozott. Cseh ország szélit már
meg jártam és a rendelt Csődör tsitkó concursuson Két harmadfű
Baccalaureusnak jutalmat osztottam! Holnap magyar ország felé Jablonkának
vezem utamat, onnét Silészián Torrópó felé ide vízfőzra igyekezem, ha csak a
10 Magyar levegő ég valahogy meg nem tántorított 's Mátyás földre nem tsal;
Stiborius udvari komájának bolondos várát még egyfőz meg látnám. Ezen
földön már olyan hidegek voltak mint nálunk gyertya szentelő boldogafzfony
haváb* szokott lenni. Ugy tettzik az efszendőknek járásais az időknél
mostohaságához alkalmaztatta magát; egyik a másiknak közli sullyát 's
15 nyomoruságát. Gaznitz a mérő lántzokkal most itt mulat. Az uraság ittis

²²² <mag>: Ezerünk

²²³ o – fölébeírás

fejességből vagy együgyűségből nem akarja érteni ezen ujj fel mérettetésből következő boldogságát.

Gondoltad volnaé, hogy ezen városban találkoztak Nemzetünkéből származott olyan Uri Afzfonyságok KiK Groff Miklosnak képit praensio
20 gyanánt mellyeken hordozták? – Már ez a sexusnak ditséretire vagy a mi iffjainKnak szégyennyire szolgáljoné? nagy kérdés?

Bécsből azt írják hogy Kánitz herceg vénségire egy ujj eledelt rendelt magának: az [227v] ándivia falátát etzet 's olaj nélkül mint a Sarjut224 ugy efzi.

//

25 Ebből a Bécsiek valami nevezetes változást prognosticálnak. Egy Consiliarius két íródeákkal Ostria Tartományáb* a ki üresítettett KlastromoK Könyveinek eladására küldtetett nem régiben. Mázsa 's font számra árulják a szörnyű de kötésekből ki fejtett szent Könyveket. Nintsen olyan apostol vagy Mártírom ki fajtba vagy turóba nem harapna ezen alkalmatoflágga, mert a
30 kálfsteckerek vefzik meg a leg szebb legendákat.

Isten veled édes Barátom; ezen holnapnak fogytáig nehezen szabadulhatok ezen tartománybol. Éljl boldogul addigis mig ölelhetlek: ha Bécsbe jönél különös örömet okoznál barátidnak kik közzül ki ne zárd kérlek leg igazabb 's leg régibb hivedet

B

132.

Biela Gallitziából 4ta Xbris 786

[229r] Mennyei Barátom!

5 Irtoztató Commissió! vala ez az estve öt órakor. Tegnap egyfzerre az ablakok, ajtok, Canapék, ingani kezdenek és egy minuta alatt az egélz város népit piatzon 's után őfzve Kapsolt Kezekkel sirva láthattad volna Biela városllában. Tizen nyoltz holnapok alatt ez a harmadik föld indulás melly ezen Tartományok Lakosllait rebegtetti. Még nem tudhattuk merre vette uttyát. A
10 szomfzéd Karpatus havassai közzül szörnyű zugállal kezdi eredetit, 's a mint mondják a Vifzfa Vistula, melly innét nem melfzfe fokad, folyásával, némely helyen gyengülvén²²⁵ másutt pedig erőfledvén a föld láposllága vagy keménysége fzerint, egézfelen a tengerig érezteti mozdulását. Egy fertály ora mulva a leg szebb tífzta idő derült fel; a Napot Két hetektől fogva ma reggel leg
15 elsőbbfzör fzelellhettem. Ebből, leg rövidebben azt lehet itélhni hogy hafznos és egéffleges electrizatio a föld indulás. De félnek a halandok mert okát nem tudhatták.//

[229v] Már ezen föld rézfzire téli időkb* a nap tsak alig hunyorit: többnyire nyoltz és Kilentz holnapokig tart a hideg. A vagyonosabb Lakosok még magyar nadrágot 's mentét viselnek. Ha volt Verner most Gröhlhing Hufzárjait látnád el

²²⁴ <mézzel>

²²⁵ vén – beszúrva

- 20 nevetnéd magadot maskarájokon. fejeken fél tsákó fél afzfzonyi konty forma tsalmán egy réfní fejer kakas toll vefzfzövel²²⁶ lebeg. Tarsolyok a tsizma sarKát²²⁷ éri gyalog; lóvon a lóvas ...fzaráját²²⁸ tsapdoffa ügetés közben. Az övet mint a fzakátsok a Kötöt segekre Kötik, mintha féltenék hogy boldogult királyok gustuffa fzerint valaKi meg ne fzurja. – Isten veled már ez a gondolat
- 25 megint föld indulást érdemel 's Sodoma 's Gomora sorsával fenyeget, azért abba hagyom. Légy boldog ha lehet kerefztyének modjára. Én Karátson előtt való napokban ha lehet Bécsbe érkezem, ha egyebekről nem leg alább egéffégedről tudosítsd a tájba hiv barátodat

B

- 30 P.S. Itt Török háborut hirdetnek Mr Josephnek Pesthy Kafznárodnak kilentz forintyával tartozom egy akó Budai Borért mellyet nékem küldött kérlek méltoztassál meg fizetni néki Isten veled.

133.

[230r] Béts lma Jan* 787 dél tájban.

Mennyei Barátom!

- Ebben az ujj eľztendőben én néked ezer fzerentsét Kivánok és egéľz
- 5 fzivemből óhajtom hogy ama minden rofznak kezdete Árimán! távol légyen hajlékoddol 's minden Kedveffeidtől.

- Itt az ujj eľztendőbeli nagy fenyesség fzikott pompával meg lett udvarnál. BűfzKén 's örömmel taposták a Sárt a Nézők 's még az Actorokis. A Lengyelek párdutz bőrt függefztettek vállokra mind az által az egéľz magyar öltözet, de
- 10 Kivált a Kalpag és nadrag részűnkre hoditották.

- A régi Spanyol Etiquettának (:igazán fzaraz betegségnek:) ma lett itt végső kimulása. Minden Hesperiai térd hajtás, és a patyolatos rendnek Udvari abrontsra vert fzélyes és farKas fziknyája el töröltettek. Ezentull mint a régi pántzéloKat, tsak fegyverházakba fogjuk találni, ezt a hajdoni Chevallériának,
- 15 és talám Nemes erköltsnekis utolsó afzfzonyi monumentumát. Egy Káfztrol fenekű kalap és anglus fűr aloll a tójongást midőn nézném a bástyáKon egy kis pap mellém sugorodék 's hirtelen el tűnvn ezen következő verseket hagyá kezemb*//

Epitaphe des verdugadins

Ci gisent les verdugadins
20 qui nous distinguaient des Cattins,
plus de moeurs, et moins d'etiquette!
Est sans doute une bonne recette!

²²⁶ vel – beszúrva

²²⁷ <fak>

²²⁸ a szó eleje elmosódott

Mais qui sait, si dans nos festins,
 Supplantee par une grisette,
 25 La Duchesse par gout ou par dépit
 N'ira bruler son — habit.

1787dik elftendő criticus elftendő léfzen azt jövendőli Pater Hell és a több
 Magusok. Te élj boldogul és fzeress engemet.

B

30

P.S. Éppen midőn ide érkeztem fzegény Kopinak rofzfz resolutioja jött a
 piárista kofzt iránt. Savanyu Consiliariust öfzve hordottam érette. Azzal biztatott
 hogy ugyis minden órán meg változik a Kegyes iskolák Tanitvánnyainak forsa.
 Köfzöntsed ötet fzommal fzépen kérlek.

35 Groff Károlyiné meg betegedett, fzalmát hintettek ablaka alá tegnaptól
 fogva. B. Sándor tsinál itt? A gödőllői Hertzeg Áspásiájánál láttam pénzt és időt
 vefztegetni. Isten veled.

134.

[184] 15 Ian

Baro Hidvölgyi négy ezer, Almási hat ezer, Schakmin Nyoltz ezer forint
 élelemmel nyugodalomba tétetteK. Bánfi Erdélybe, Kintzky Budára, ide
 5 Majláth 's Telekő Samuel Nevezettek²²⁹ Mi lefz Károlybol? Még nagy és talám
 igen nehéz Kérdés. Menyed ugy hallom könyörgő levelet nyujtott Ő felséginek,
 talám most ezen változásokkal kedvit éri. Vagyon itt egy Kis ebédli fzoba hol
 olafz kementzében tsendes, de fzip tűz égdegel. foksor fohajtok ott hozzád,
 miért nem jöfzfz fel e földre? Isten hozzád, NapKelet Napnyugottal vetélkedik,
 10 Árimán fokat végez, de az igazság fenn marad. Él j boldogul.

B

²²⁹ Ezek után mi Következik jövő előmenetekre nézve még eddig titok – Almásinét fajnállom
 hogy activitásbol Ki esik – Hidvölgyi le tételire ezt irták:

Százbol fzázat tenni Thesia próbálta,
 Vallyon telhetiKé Josefis fzámlálta –
 De lám udvarnális végre tsak annyit tefz,
 Hogy, mint fzámvetésben, femmiből femmi lefz.

Mennyei Barátom!

Utolsó Leveledet uti kézfűleteim között vettem. Katona szállásomba három napra le rándultam volt, Hermes fíjátis magam~~mal~~ vittem, de a nagy havak majd
 5 oda lépének. Egy ora mulva indulok Hambourg és Áltóna felé Császári fegyveres Lovakot venni, és a Zsidokkal Kötést tenni. Az utam, a mint jól által láthatod, igen roszfz léfzen: 18va hujus helybe kell lennem. Obesterem, tífztele mellett, nagyon Kéret, méltoztatnál néki meg irni, miKor Küldhetne hozzád Tífztek alá való Lovakért. reád bizza egészlen a vállafztást, és midőn
 10 Kivánnád tsak által vételre 's elhozatásra Küldene le²³⁰ egy tífztet egy Kovátsal edjűtt. Leg alább nyoltz darab Kivántatik, a mellett még két Trombitás alá való fűrkétis Kér méltoztatnál nekünk adni. Nállunk fejéres Tátasosrol fujj portzelt a bugyogos Palinurus. Isten veled édes Barátom.//

Rendes az hogy Ostriai Háznál a Generalisok (:többnyire:) a Trombitások
 15 pedig közönségesen Nationalis ruhát viselnek. Láfzló Fíjad mind igaz Polgár és Hazafia úgy viselte magát, Poltzra nem vágy, meg fétetődéffel nem marad, ha szolgálattya kivántatik Kézf magát Hazájának 's fejedelminek ujjon~~an~~ el ajánlani. Él boldogul kedves Barátom, vesd meg a halálnak ide 's tóva való nyargalózását, reád nem meri ő lökni nyilát – tiltya Orozmán mert napjaid
 20 Kedvesek az élők előtt.

En Majusnak Középe felé megint itt lefzek. Bezzeg jó volna portugalliai narantfot itt együtt hámitani. Szeress engemet.

P.S. Obesterem tudositásodat ohajtva várja Sopronb*. Miklos itt volt, ma indul őis fok ezerszer emlegettünk. Vale.//

Mennyei Barátom!

Ezen holnapnak 16dik Napján estve Hambourgba, mellyet én gazdagságára és némelly folyó-árKaira nézve Németh Velentzének neveztem, haragos habok
 5 és ellenkező fzelek Között mégis szerentsésen meg érKeztem. Ott lévő Követűnknek szolló Leveleimet által adtam és más Nap ide Julius Zsidó Ló piatzára Ki vertem sátoromat. Az Elbe éjzaki partyán, szép fel emelkedésen épült Daniai palotátsKából Nap feljövetelivel és enyészettel Kőfzöntöm az induló és meg érKező hajokat, mellyek Európának termékényebb 's szelidebb
 10 Tartománnyaiból raKva meg szállanak, és ide való Kézi munkáKnak

²³⁰ <el>

remekjeivel többítván KereskedéseKnek jutalmát, innét Nevának és az egélfz Orofz Birodalomnak szegényebb 's mostohább Révjeire²³¹ lietnek.

- Az egyfejű sas orfzágaiban és több Németh Hertzegeknek vároffáiban mellyeket ide jövetellemmel kerefztül utaztam, azt tapafztaltam hogy ezen hideg
- 15 Tartományoknak lakoffai, mind fejedelmeket mind Isteneket, szegényebbeket tartanak és azokat szzeretik: Nyilván mivel a Termézfet sok adománnyait töllek meg vonván, minden hivsághoz Kevesebb hajlandoságot öntött szivekben. Egyéb aránt a Németh Kereskedő szabad városbeli Kalmárság a hollandiaitól nyelvben 's erköltsben igen keveset különbözik. //
- 20 Isten veled Kedves Barátom, imék többetis Nemzetek 's birodalmok Külömbőségéről de azt szoval akarom néked meg beszélleni, majd miKor Leveles tásKádban rejtett szép gondolataidat egyenként Ki szedegetvén, Nemzetünk forsárol fogunk tanátsKozni. Éljj addigis boldogul, és ha lehet Majus Középe felé jőjj fel Bécsbe hadd szorithaffalak őlemben.
- 25 P.S. Itt a Hessliai vidék Groffnak erőfzakos tselekedete nagyon fel ebresztette a már szunyodozó elméket. Parva Saepe Scintilla. Egyfelől tserebere, másfelől a Romai Királyság nagy tsuda ha változást nem okoz a Németh Birodalomb*.

137.

[163r] Comothau. Cseh orfszág széllýéről 20dik apr. 787
Mennyei Barátom!

- Áltonából küldött rövid tudositásomat reménlem eddig vehetted, és némely futó gondolataimnak Kitsiny fziKráiból unalmas szempillantásaid Között, olykor pipát gyujtván arabiai és magyar keserű levélből tömjényt szijhattál, és
- 5 szabadság Bálvánnýának hanem egyébbel leg alább dohány füstel áldozhattál. Bár én is Ujjfzáfzi méhéfzeddel szelid füzeseidnek hives árnyéka alatt nyájos társaságodban mulatozhatnék! számot adhatnék utolsó utozásomról, és a hegyen tull laKo KéK zabunos NémetheKnek erejiről és erKöltseiről. A fejedelmek nem szűnnek meg mégis Hadi erejeket többíteni. A mi tizenkét
- 10 Houlan: seregeinKnek ellenébe Vilhelm király öt Regimentet állit, Ezek között léfzen egy artillerie à Cheval. A Németh hertzegeknek szövetsége napról napra erőffödik, megválík ha Kata és Antonia szent Joseffel annyira vihetiké a dolgot *in foro superiori* hogy Belgrádot, Bavariát és a Csáfzári koronát Ferentz Hertzegnek meg nyerhellék. Ezen három aequisition kívül még nagyobb
- 15 dolgok is fekűsznek a szőnyegen, mellyeknek kimenetele közönséges háboru nélkül nehezen jöhet tókélletességre.

- Az én obesterem engemet ujra metzteget *fecal* hogy hat tíft alá valo és három Trombitásnak valo szűrke Lovaknak meg nyeresében méltoztatnál engemet előre tudositani ha Csekonits nem a javát vállafztottaé ki azoknak a
- 20 mellyeket számunkra rendeltél volt. Én három hetek múlva Sopronba lefzek.

²³¹ <partjaira>: Révjeire

Parantsolatodat oda várom. Történhetnék hogy magam rándulnék le ölelésedre//

[163v] Nagyon ohajtom 's szomjuhozom Kedves személyednek látását.
Nintsen Kinek szivemet Ki önthessem. Az üdő sebes szárnyokon repül, és
25 sokszor a leg nagyobb történetek egy kis szempillantásnak el mulatásától
függenek.

Isten veled édes Barátom, élj boldogul és szerezf engemet

B

P. f. a Tifzt alá való Lovak Külömb féle szörűek lehetnek. Elzttendejéről és
30 ároKrol jó volna ha engemet tudositánál. Légy boldog.

138.

[165r] Soprony 19dik may 787

Mennyei Barátom!

Ujjfázfi tudositásodat mái napon egész szívefőgel vettem ezen Lutheranus
városban. Obesterem alázatosan tifztel. Közfőni grátiádot és egyfzersmind azt
jelenteti általlam, hogy 4ta vagy 5ta Juny Medardus napja előtt már Pesten
5 lefzen Groff Stahremberg Kapitány a Lovaknak által vételére. Bizik egészlen
discretiodban és Kéret hogy ha Lovaid eléb érkezének a Vásarra vagy
várakoztasd őket a Tifzt meg érKezéséig, vagy néki ide ird meg hogy a Tifztet
hamarébb inditsa.

Belöllem egész Ménes Páfztort akarnak tsinálni; tegnap érkezém meg s már
10 holnap Carinthiába, Steuerb* a gelyvások orfzágába kell indulnom. Tsak fejr
inget venni botsájtottak haza a Bécsi TitoKnokaK. Ugyan szereztném Pesti
vásáron (:ha Commissiomat végezhetném:) oláh szakácsnéddal találkozni. De
talám ez olyan lehetetlen mint a Te Badeni Olafz operádnak representatioja.
Groff JanKovits ő Exját – a propos hujus, tifzteld szommal//

15 [165v] A Belgák meg bakolák magokat, Ki rugnak a hámbol; ujj Scénák
készülnek – a golyobis szomorúan hőmpőlyeg 's forog a szomfzéd plánéták
között – Én semmi jót sem várok. Nagy paroxismusba vagynak a Nemzetek. Él
boldogul – mosogasd tagjaidat, de szivedből Kérlek ne töröld Ki hiv barátodat

20

B

P.S. Egy holnap mulva ide küldheted tudositásodat. Addig reménlem vízfza
térek. Isten veled. Kedves Fijaidot tsokold képemb* –

- Tergestumbol, mostani ostriai Tartományokat fűszerfzammal étető olafz révből tegnap érkeztem ide fzerencsésen, nem Kitsiny vezedelmek Között mind azáltal mivel az eleitől fogva ezen orfzág uttyát pufztító Tolvajok most ujonnan
- 5 harmintzon öfzve tsoportován egynéhány órával előttem egy egéfz falut zsákmányra²³² vetettek. fzomoru vidéken²³³ laknak ezek a mi földünk és velentzések fzellyein hol az leg mostohább köveknek neminél a fzem mezfzfe egyebet nem láthat. TsitseKnek nevezik ezen prédára fzkott lakosokat Kik mint
- 10 Otzeán fzelýin hajdon a Nazamonok hajoK vezedelmiből vették élelmeket. Elpufztult Aquileanak még²³⁴ fenn álló egy darab tsonka tornyát több porba feKvő vároKnak és KastélyoKnak fzomoru omlásaival Keserves fzemmel tekintettem. Attilát 's akkori eleinknek vitéz árnyékait meg fzolítottam. – De úgy találtam hogy nem soKára hasonló változások fognak föld fzinire elő Kerülni.
- 15 A HetrusKusok *Práto* nevezetű városnál egy félre tett Nagy Innepű butsujokat el nem felejthetvén hufz ezerig fel támadtak minapáb*, és a Katonaság nem lévén elégséges tsillapításokra, a Püspöknek Ki Kellott állani és fzkás fzerint az egéfz Isteni fzolgálatot véghez vinni. félhetni, hogy az illetén fejes buzgoság többi olafz tartományainKbanis tóvább ne gyarapodjék. rendes,
- 20 de igen fájdalmas hogy a Németek vagy Isteneikkel vagy királyiaiKKal fzüntelen KülfKódésbe vagnak. //
- Isten veled, Édes Barátom, jövő holnapot reménlem gunyhomb* Soprony vármegyébe tölthetem; Kedves fzeméllyedet vagy tudositásodat látni ujj életre hozó balsamom lenne néKem

25

B

- Halandok földi boldogságáról irt szép Verseidet Hermes Tanitvánnýától által vévén Berger Kezibe úgy attam hogy első adandó jó alkalmatossággal minél hamarébb küldje Tarna partyán pipázo Méhészednek kezéhez. Ugyan azon árnyékos füzesek Között hól Apollo fugarlotta nyájas és tudos lantodat fogod
- 5 venni igaz fzívednek 's elmédnek ditséretes fzüleménnyeit. Önnön Kezed írását, hajól emlékezem, vízfza Kaptad, mivel erreis magad tettél holmi jegyzéseket. Minden papiroffaimat öfzve hántam de az első rajzólást nem találtam. Ugyan tsak ha Közöttünk ide fel van bizonyos lehetfz hogy el nem véfz. Én holnap Bétsbe vízfza térek 's onnét lma futuri Altonába a Németh orfzági Lópiatzra

²³² <ki>: zsákmányra²³³ <földön>: vidéKen²³⁴ <egy>: még

10 indulok. Emlékezz meg rollam a fzena boglya mellet 's mikor a kalangyák közt
tórton²³⁵ fogfz sétálni. Mig vízfz térek addig az úrmös boris tsipös léfzen.
Karátson havának Közepéig nehezen látom meg f. István tornyát.//

[234v] A Belgák el akarnak ettől az Anya Várostól fzakadni: mostohának 's
Kegyetlennek tartják. Ki tudja mi lefz vége a sajtosok 's fzappanyosok
15 pártútésének? Nagy villongás vagyon a Rajna és Otzén partyai Között. Egy
gondolkozó elmének szép mező a futtatásra. de még a Nemzetek nem érzik
eléggé terhes lántzoknak egéfz sulyát.
Egy magyar Verbungos pajzán²³⁶ éneket küldök Neked a győri piatzon éneklik
arra a régi notára.

20

Gyere fiam katonának!

Németh Nadrág, lusta f – f.
Nem kell nékem bizony az.
25 Abronts fzknya, költsön far.
Ne nyulj hozzá mert meg mar.
Festett ortza, tornyos konty
Távul uri, közel rongy.
Kurta dolmány, fefzes nadrág,
30 Vékony pendely, bimbos virág,
Óklös tsetsel tzombos legény
Ófzve illiK ámbár fzegény.
Télbe lotzán, nyárba gyepen
Ki tefzfz sokfzor a vereben//
35 Ha katona ugyan vitéz
Kardra tsetsre termett Kéz.
Ha meg kaphat jól meg vaKar
Nints jobb Kurutz mint a magyar.

Élj boldogul és fzeress engemet.

B

40

141.

[288r] A fzüntelen folyó, ide s tova habozó,
's Tenger vizeivel elegyedő Albisnak partyáról 13 8bris

Kazal árnyéka alol irt Leveledet tsak mult héten vevém Kedves Barátom!
5 Lovat Kivánfz töllem és festésed vagyis rajzolásod fzerint tellyes Lovat minden

²³⁵ tórton – beszúrás

²³⁶ pajzán – beszúrás

hiba nélkül valót akar fz. Tsuda lefz fz, nehezen hízem hogy Kedved fzerint tellyesithessem parantsolatodat. Öregebbik Julius még Lipsiai vásáron vagyon, én, az iffjabbik itt maradtam az alatt; itt Két hét mulva kezdjük a bélyegezést. Meg látom ha szolgálhatok néked. Talám Teis frey Corpot állítalf? Teis a török
 10 hold ellen fegyverKezel? – Ebből a kis Tartománybol, fzinthe hihetetlen dolog, ezen az őfzön már több négy ezer Lonál ment Ki frantzia, Burgus, Sardus, austriacus, és még a fzappanyos Hollandusok fzmárais. A Nemzetek nagy vadáfzatra kéfzülnek. Formalis..... jagd léfzen. A KaKasok az Angyal Emberekkel már hajba akadtak. Meg válik hogy bujnak Ki a lyukbol a
 15 Burgusok. Amsterdam vároffla még eddig keményen tartotta magát – most másodszor igaz – Nec aquilam submestra timet //

Élj boldogul mennyei Barátom, mikor liget fzüzeid 's kerti Istenei Között sétálva pipáztatf emlékezz olykor olykor rollamis

B

142.

[236r] Sylvester napján estvefelé

Mennyei Barátom!

Még egynéhány fzeppillantásom vagyon ezen elfuto 787dik elfztendőben,
 5 mellyet, mint a már aludozo metset fogytán pislogó Kis tűzet, Néked leg Kedvesebb Barátomnak akarok fzentelni. Nyájas társaságod zárja bé ezen tündér elfztendőnek fetétes ajtaját. Hofzfzas fáradozásaim után engedd Kebeledben pihegni utánnad fzünetlenül sohajtózó bágyatt lelkemet.

Hogy vagy Kedves Barátom! hól pengeted gyönyörű lantodat? Kik azok a
 10 fzerencsés halandok Kik körülletted foroghatván, valójában élhetnek azzal a Különös boldogsággal, mellyről én tsak távul álmaozom, és nézd, mégis boldognak tartom magamat! Bétsbe, egy fpanyol ábrázatu, hegyes orru Erdélyi fzip menyetsKe soKat emlegetett. Jó volna fegiltségire fel menni. Én fz. István tornya mellett jól meg sem melededhettem, megint vízfza Kergetének. Egélf
 15 telet, 's a tavafznakis talám jobb réfzit itt Kell töltönöm. Addig az ágyuk dörgését nyilak löKéseit, a fél Istenek elis fogják idézni, ha Délre, Nap nyugotra vagy Éjjfzakra kellesséKé fordítani?//

[236v] A Liliomok az ide valo fzozfzéd Sassal olly egyenetlenségre jöttek már, hogy amazok Silesia mellett tett garantiájokat Kezességeket solemniter
 20 retractálták; vízfza huzták. Ezen lépés illyen vonoglo állapotban lévő udvartol millyen a Lajosé most, valósággal remeK munka, és nagy változásokat fog hozni magával. Paris almája ujj vetélKedésekre mutat utat minden Kétség Kivül.

Ha ugyan tsak Teis lóra akarnál ülni, én pej Lovat nem egyett hanem kettött
 25 küldöttem quartélyomb*. De az egyik sem ollyan tökéletes, mint Te Kivántad, árra mégis darabjának 75 arany volt itt helylybe. Ha tettzésedre válhatnék valami belöllek szolgáltatodra lefznek annak idejével.

Kopit köfzöntöm fok ezerfzer. A Spanyol Dámát tsuda ha ő meg nem gyontatta.

Kegyes Társadat's Gyermekedet tífztelem és kőfzöntőm egyről egyre. Tégedet
30 pedig a régi fzivességl 's örőKős hiv barátságál öllelek

B

P.S. leveleidet utasítsd P. Vienne *Dresde Hambourg a Altona*
Élj boldogul. Groff Jankovits ő Exját tífztelem.

143.

[237r] Altona 17dik²³⁷ febr. 788 Concordia napján

Felix napján küldött tudosításodat feliciter vettem. Későbbben felelek reá
mintsem kívántam volna, mert az olta a Hannoveriai Tartományba
Lótsifzárókkal vagy Zsidokkal keréngettem. Tegnap a leg hidegebb Eurus
5 fűtyölésivel fzerentsésen vízfza érkezém minekutánna ezer egynéhány fáz
vasas és Dragonys Lovakot utnak indítottam volna. Rettentők Urunknak
Kézfűletei. A Török holdat már tsak Ki reKefztik Európából. A Circalliai fzépek
Bosphorus partyán nem feredeznek többé világánál: gyáfzos fátyol alatt
Mahomet Koporsojához mennek borulni és prophetájok hamvai²³⁸ mellett ugy
10 fognak virrafztani mint hajdon Silvia és Rea maradékai Vesta templomában. De
ezek meg tsak igen Kitsiny változások azokhoz Képest mellyek éjzfaki
Nemzetek Között Kézfűlnek Kiváltképpen. Azért Kopira ne haragudjál ha
Lutheranus predicatoria jár. Itt fzent Megváltonkrol ugy irnak és fzollanak
immár Közönségesen mint nem Isten fíjáról – a többi Között volt hitetlened
15 Grossing Berlinbe Különőson distingválja magát. A fzegény Magyarokatis még
most sem fzuínik üldözni fekete epés²³⁹ pennájával.//

[237v] De már a Németh földönis reá Kezdettek esmérni. Másfelől
Lavather el ragadta egy részit Németh orfzágnak. Magnes fegiltsége által az
ember fzemtől fzembe társolkodhatik az Istenségl mint régen Sinai hegyén
20 Moyses bátyánk a tsipke bokor mellett. Rendes hogy a fexus igen hajlik ehez a
hithez. Nyilván azért hogy távol lévő fzeretőjekkelsi ugy remélik társalkodhatni.
– Illen – és több okokra nézve itt igen könnyű a proselitismus: de én
tanátsosobbnak itéltem magnes Kővömmel Kémélve bánni. Urunkhoz bocsátott
foháfzkodásom meg halgattatott. Nebojfsza tornyát nem vefzitek meg nállam
25 nélkül. Holnap vagy holnap után Béts felé indulok, fزابadságom megérkezett:
gondolhatod melly ferénységl fogom fíttetni utamot. fzaam adásaimmal még
Bétsbe Kevés napokig dolgom léfzen. Azután ha Te Pesten lennél magam
postán arra venném utamot (: quel delice si je pouvois vous embrasser!:)
bagagiamot pedig egyenesen küldőném Tolnának. A mi őfzvejövetelünk Pesten
30 történhetnék ugy iránzom circa 10m vel 12ma Martý, mert én innét éjjel nappal
megyek Bétsig. Ez iránt téjendő tudosításodat vagy Hermesnek vagy Bergernek

²³⁷ A szerző maga javította 18-ból ráírással

²³⁸ hamvait-ból kihúzással alakítva

²³⁹ <epéjü>

zárhatnád. Ha egy Kis pénzbeli segítséget rendelhetnél számomra Bétsbe nagy
 35 jót tennél velem mert a remuneratióra mostani Circumstantiák* nem nagy//
 Ízámot tartok. Lovam ugyan elég van, de a sok hófzfas utozás miatt
 erfzényem tsak nem üres. Ha Ki pihenhetem magamat majd himembe megint
 vízfza lépek. Addig engeddd hogy már annyifzor tapafztalt barátságos
 40 Kégyellégedhez ragafzkodjam. Éljd boldogul Kedves Barátom. Az ollos füzek
 Kéméllik jól tudom napjaid fonalát, mert azért fízámptalan foháfzKodások
 mennek ég felé. –
 Én holtomig fogok éretted nékiek esedezni

B.

Entre nous

P.S. Un mauvais calembour sur la France et la Porte ottomane.

45 On sait qu'en son orgueil
 Un présomptueux Bourbon +
 Osa faire du Soleil
 De ses armes L'écuffon.
 Un Sultan, fon pareil
 50 Avoit de meme, la Lune
 placée dans fon blazon:
 Ils firent meme fortune;
 L'eclipse est commune

55 + Louis XIV avoit pris pour fon Symbole le Soleil avec cette superbe devise:
 Nec pluribus impar, ou feul contre tous. Isten veled. A fízinte elnyomattatott
 fajtosok ujj vér fzemre kapnak. A Liliomok elevenedni KezdeneK és már nem
 éppen olyan halaványak mint a közönséges vélekedés vala. Itt is tűz támad.//

A Hitetlent hogy Berlinbőlis minden órán Ki fogják tsapni éppen ezen
 60 fízempitallásban vett ujjságból fogod tapafztalni. Éljd boldogul.

144.

[292r] Mennyei Barátom!

Imé itt Küldöm az Osmanográphiát, a Két Csáfzári Narantsot mellynek
 egyike fízivdobogástól oldalba rothadni Kezdett 's két orofz Németh politicus
 nyársalást mellyet fízent Pétersbourgi titKos fízugolyból nyertem. A Finni parafzt
 5 elmélkedése olvasást érdemel – CosmopolitáK társaságával egyet ért.

Bergérnek 's Hermesnek ma meg írom hogy Bádába fogfz menni. Hízfedé
 Barátom, hogy nem őK Tégedet, hanem Te fogod őKet íffjítani és eleveníteni,
 annyira tsűggedeznek 's fízunyodoznak elméjekben, annyira fogja ebrefztetni
 őKet a szabadsághoz és Hozzád vonfzó igaz tífzteletek

10

B

Dignum laude virum musa vetat mori. Coelo musa beat. Horat. IV.od.8

f zabátsi foglyáfszotrol nem irtam Kedves Barátom, mivel azt fzerencsésebbnek
 mint ditsősségesnek tartottam. Nyoltz fáz egynéhány serviai Nemeffeket és
 Spáhit hat fáz egynéhány Afzfzonyt és gyermeket tizen öt ezere magunkal
 5 mint egy félzekbe háloval bé vontunk. Nyoltz köz ember ment Cháron partyára,
 igen Kevés sebes ha Rouvraýt és PonyatovtZKyt nevezetefflegek miatt Ki
 veszfűk. Ember vérrel fősvényen bántunk, Ásiai Haremnek fzemérmetes
 törvénnyeit fzentül meg tartottuk, 's azzal vad ellenségeinknek nemeff példát
 adtunk melly ditséretes légyen győzedelem után Emberek között a fzelidség.
 10 Tizenhét ágyut's ugyan annyi záfzlot tropheumba hoztunk Ki. Vagyonos
 Kalmárok boltyait, mellyeket oltani és rablani mind egy volt, az Afzfzonyok,
 béresek 's fzolgák, mig egy Kis rendelés tétetett a rablásba, illetlenül
 zsákmányozták 's fofztották – Nedves fzemmel néztem emberek forsát, 's
 láttom hogy igenis igaz az, *quod homo homini lupus*. Nékem egy Musulmán
 15 meg illetődöt fziel maga nyujtott egy török Kardot, Noricus f zabásu – ettől
 sokan félnek: pénz nélkül nem akarván tölle el venni, háládatofflagbol tsak nem
 földre borult előttem. f zép pár pifztolyt, jantsár kést, egy, Két aranyon lehetett
 venni primo impetu spoliontium//

[239v] Urunk borostyán kofzorutol ragyógó homlokkal járta a forokat.
 20 Bellona oltarán első áldozat volt ez mellyet maga nyujtott és nyert fzemélylesen.
 Másutt nem volt olyan kedvező Vezérjeinek a fzerencse. Ugyan a tájba
 Dubitzánál és a Zemléni töltésnél nevezetes vér ontás esett; amott Lichten.
 Károly Hertzeg, ámbár vitézi modon tartotta légyen magát, az igen nagy erő
 miatt vízfza nyomattatott; itt Valetti Kapitány, ki borostyánok alatt nyugfzik,
 25 Gyulai Sámuel vitézivel elvefztett ágyuinkot²⁴⁰ vízfza nyerte, 's mint
 Epaminondas örömmel halt meg. Azt irod a mostani²⁴¹ Törökök nem
 hasonlitanak Cara Mustapha idejében valokhoz. Én pedig azt tartom hogy, az
 udvar Serallyát ki vévén, egy Nemzet sem változott Kevesebbet mint a
 Muzulmán. Erről probát 's differtatiot tudnék tenni. Bár a mi Europai Kényes
 30 hadainkrolis annyit lehetne mondani. Mi bizonyítja²⁴² inkább azt, mint ez a mái
 axioma, mellyet talám f zégyenűnkre kellett adoptálni – *Hors du quarré point de*
salut. a régi Scythai vér meg pesdül bennem mikor ilyeneket látok. De várjuk
 el végit Seculum fogytával mind ezeknek. Orofzok lassúsága vagy talám
 hitetlensége miatt ugy láttzik mintha miif tsak tapogatozva mozdulnánk elő felé.
 35 Népünk azomba betegedik a f zörnyű hideg éjtfzakák miatt. Mayusba fátor alatt
 vizet fagyni láttam: nem jó angyal okozta azt.//

f jaidnak, ha eljönek, Lováfnál egy f zobát fzerzettem. Unokáidot még nem
 esmérem, mert tsak egy Divisiojokkal voltam együtt Vurmser Vitézinek.
 Gréffennél lévőf féltem, mert ezek között egy Esquadron sokat vefztett. Isten

²⁴⁰ javítva ebből: ágyukot

²⁴¹ mostani – utólag a margóra beszorítva

²⁴² javítva ebből: bizonyi<tha>tya

40 veled Mennyei Barátom. Emlékezzél rollam mikor őrsi Kertedben gond nélkül
sétálgatfz.

B

146.

[287r] Karánsebeſſi Táborbol 1ma 7bris hason feKűve estvefelé
Mennyei Barátom!

Hajdoni Kenyeresűnk Naso völgyéből meg nem álhatom hogy néked ne
irjak. Tegnap estve Urunk és Groff Lacý vezérlések alatt ide érKeztűnk. Groff
5 Várákozó-életű kissebb hadával az igen nagyon nevededő 's Dunán ide által
Kelő erőnek tovább ellent nem álhatván, már erre vízfzla hajlott vala, és
Méhádia vidékit ellenségnek Ki üresítette. Kérdés oda várnaké a Muzulmánok,
vagy másfelé fordittyák Mahomet záfzloját? Ma egynéhány oráig itt
Nyugofzunk; Holnap talám fenn lobogó lo farKokal találkoznak. A Csata véres
10 léfzen ha űstőkbe Kapunk, mert itt a válogatatott Magyarság (:sine qua non:) és
vasas Németség egéſz erejivel KivánKozik űtközni. Ezzel talám az ideji
táborozás véget venne, és a Sasok Nékiek²⁴³ ſzerencséebb eſztendőt várnának
az ellenek küſzködő ſzarvas hóld ellen. Sohajtva tekintem Erdély vas kapuját 's
ſzületett honnyomnak hóval bé takart ſziKlás határait. Már hátunkba maradt
15 Erdély. Tizen Két ora alatt egy régi kastélyba lent fonogató öreg Nénémnél
lehetnék — Sed vetat militis imperium //

[287v] Az oláh Tiroval ſzintugy haza vágyom énis.

Kivánnád talám tudni hány ezeren vagyunk mi, hányan a Törökők? Még
eddig 30. vagy Negyven ezerre lehet ſzámlálni mindegyik réſzt. Hozzánk mais
20 érkeztek Cseh orſzági gyalogosok. Ugy tettzik mint ha Urunk Méhádia, Korma
's KrotzKa vidékejit még egyſzer nevezetelſé akarná tenni űtközettel. Adja Isten
jó Kimenetelit: fegyverűnk éles, ſzívűnk bátor és heves tsak jó vezérléſtől függ a
ſzerencse. Fő vezérűnk és ő Felſége között támadott Kedvetlenség és vízfzla
vonás már egy darab idejítől fogva nem Kevélſé ſzomorittya jó ſzívű
25 Vitézeinket. Élſj Te azomb* boldogul, emlékezz róllam, és ſzeress engemet

B

P.S. Bánovitzi táborbol irt utolſo Levelemet nem tudom vettedé vagy nem.
Mit tsínáltak? A takarításra ſoha ſzebb időtek nem volt. Sieſſetek jó polgárok és
gazdák, ſieſſetek most, Nam fugit post occasio calva. isten veled. Gréffen
30 Hufzárjai vitézűl viselték magokat, és nem Kevés Áſiai görbe ſzablyától nyert
bélyegeKet hoztak vízfzla a tsatából.

²⁴³ Nékiek – utólagos betoldás a baloldali margón

[249r] Luge! Lugos 28dik 7bris 788 hason feküve a kukurizába

Jol elmékedtél kedves Barátom utolsó leveledben, publica securitاسról elfelejtkeztünk. Tudom eddig néktek Tifzán tullis meg dobbant fületek a futo Tábori tselédek pufztításától s lآrmájától. 21dik éjtfzaka és 22dik reggeltől
 5 fogva dél utánnig mi történt Ilova és Karánsebes között az austriai ház kronikájában nevezetes tzikkelyt fog foglalni magában. Most a nagyobb történetekről, és arról mi lehetett volna, 's mi lehet még annak következése halgatok: tsak azt adom tudtodra hogy mi Lovasokul Tábor vagyis *had farkát* formálván virratakor ásiái Spáhikkal üstökben kapánk, és ekkor látám leg
 10 elsőbför miképpen vehetik el sok tzifra pafzományosnak fejít 's szívét egy fzezpillantásban a reájok repdeső nyilak s golyobisok. Egy Roka nevezetű Káplárt fzerencsémre bal oldalam felől ki küldék, alig virradott még hát ló halálába siet vízfzfa. Uram! itt a török – előre ugratok; egy tsoport fzakállos vitéz kiáltani kezdi, hudri! hudri! hállá hállá! Még nagyobb fzerencsémre egy
 15 fél Esquadront kéfzen tartottam. Köppenyeg nyakambol, kardot huzék, 's utánnam vitézek felkiálték – Bezzeg nem álla meg a lآrmás pogány kitől annyin félnek, pedig mint egy harmintzon ökis voltak, pistolyt se sütének 's viszfafutának azomban Ezerünk rendbe fzedvén magát ki ki tsatára kéfzült, de ez hátunk megett Kavarnák Regimentyit//
 20 [249v] Caramelliével külömb sorsal érte mert posványba sokan el bukván mint egy 40 vasas nem kitsiny fzámu Törökkel edjűtt el vefzett. Mi egézf frontal bé várok, és így időt nyerének magokat rendbe hozni a vasasok. Itt egy Sárga Bosnyák Lovan régi Magyar modjára fzegény Gréffin egynéhány katonájival a kiabáló és reánk lövő vitézeknek hasonlo tonusibol valo kiálltással elejekben
 25 vágaték, de egy sem mere közelebb jőni. Ezt látván a bugyugosok ökis bátrabb fzeemel kezdék nézni a lobogo záfzlokat és repdeső zsidákat. fzegény Matyaschovfzký kapitányomnak Lovát mellettem lövék meg, de a Tót Magyar meg sem változott fzinébe. Tsatázásunk tartott egézf dél után két orájig míg a dombokon máfzott gyalogság és huzott ágyuk, Taktica fzerint *pour le malheur*
 30 *des hommes!* tzirkalmas figurákba formálhatta magát. Karánsebesbe nagy vér ontás volt, a Spáhik sok hortal három záfzlot vefztettek el. Nékünk az egézf Lovasságnál mint egy két holt és sebess embereink léfznek – Divisiombol hét sebess katona és öt Lo, kettő egézfzen meg lövött volt, holtan Istennek hálá egy sem volt. Élő Te boldogul. Egy Arabiai Monyos lett zsákmányomnak faját majd
 35 fel olfzom veled ha a Mindenható még egyfzer nyugodalomra pihenésre hozhat benűnköt. Hunyad vármegye azt tartom eddig el van pufztitva. Isten veled emlékezél rollam ollykor ollykor. B//

P.S. (baloldali margón) fzuha már kapitány, vagy minden orán a lefzfz. Jo volna néki most egy Lovat adni. Nékem nints, mert egy félénk fzolgám miatt
 40 énis egyet el vefztettem. Vale.

Gréffinnél lévő unokádót igen ditsérik. Mikor léfzen vármegye gyűléstek ugyan mond már meg egyfzer?

[286r] Berzentze, Babotsa, Istvándi, fziget vár; fzent Lörintz, Péts, SiKlos, Gáts falu és Efzeg-Vára, ma²⁴⁴ Vukovár innen írok Néked 13tia Aprili. Magyar Gibraltárt hajdont kerefztyénség Koltsvárát a mint irtam vala Néked, a fagyos Tenger fzellyéről Nállam nélkül vízfza nem vefzik. Későbbre érKezhettem
 5 ugyan ide. Rofzfz utak, Lovaim Kehellőge, sok afféle uti baj tartoztatott; aztis gondoltam hogy Ló nélkül, fátor nélkül, Cseléd nélkül ott mit tsinálhatnék, gyalogsághoz nem értek. A Nagy hadi Kézfűletnek farKát, fzent Gellér hegye mellől hurtzolt nehéz ágyukot, 's Káprára Olafz Mikkéllétyeit itt itol értem. Holnap után ha Isten segilt Ezerűnköt bé érem. Hallom hogy Rumáról
 10 Pántsovára által tefzik. Tehát Erdély és Duna bal partya Között fzagoldozunk, mert azt tartom, hogy a Csalmások arra leg hamarőbb fognak diversiot próbálni hogy Belgrádot fzaadithaffák. A Pej lovat mind a Kettőt magammal hoztam, nem tudtam hogy illy hirtelen olly mezfzfe elfűnk egymástol. Mond meg mit akarfz a pej tátoffal? Batskasági embereiddel majd későbbre el hozathatnád. Erről
 15 és egyebekrőlis tudositásodat parantsolatodat elvárom. //

Matsák Udvarába tsak egy Nap mulathattam. Éppen akkor fzállott volt alá tronus számollyárol Erdély panafzfzaira egy bonta vállafz. Eddig talám halhattad. Soha egy fzáznak bóróngobb 's zavarasobb vége nem volt mint e léfzen. Te élj boldogul és fzerelf engemet.

20

B

[254r] Továrník 5dik maj 789 Syrmiumba

Barátom! im el mult fzent György holdozattya
 's fel váltá fzelidebb Május harmazattya.
 Kőfzöntöttem Florát, hozzád fohajtottam,
 5 Midőn Smaragd fzinű fzávához jutottam.
 Nyakán apolgatám fegyveres Lovamot,
 Ki húzám tőkjából kardom 's piftolamot.
 Áldott légy Hunyadi! 'S fzaud házából
 Kőlt vitéz Eugén, OlafzoK honnyából! –
 10 KiáltéK hozzájok, Katonák modjára,
 MiKor tárogató hallott a Csárdára.
 fzomoru MusiKa! de vitéz notája,
 Nem ér velle Clávir, Se tótók dudája.
 Ugyan mit tartafzfz Te Társ az operáról,
 15 Egy herélt embernek idéetlen fzávárol,
 Mellynél, ha oda mésfz, leg főbb polgárokat
 Ájulásba találz vitézt, 's Királyokat? –
 Nem lefzfz már több Bétsbe, Urunk a KópóKKal

²⁴⁴ <most>: ma

- El tsapta, petzér sints, nem mulat azokkal.//
 20 [254v] Ha meg gyógyul fíve, Záfzlót vefz kezébe,
 'S Dunán vífzi hadát Stámbul közepébe.
 Én már nem vehetem hafznát e zsáKmánynak,
 Mikor öt fíáz ágyast majd KotzKára hánynak;
 Tám Circaffiai Zélim vagy Tótnéval,
 25 Feredhettem volna, ha nem Csáfzárnéval.
 De jobbat rendelteK rollam az IsteneK,
 fíentebbek előttem az igaz hymenek.
 Ó, bár vezethetném, majd, midőn Barátom
 Feredőből meg tér, s' egéflégben látom,
 30 Ó, bár vezethetném hozzá jegyesemet,
 Hogy őis kezével áldhatná frígyemet! –

Isten veled mennyei Barátom. légy egéfléges és boldog. Ide a leg ujjabb hir
 azt hozá hogy ez előtt négy Napokkal Nándor fejr vár segiltségire 36. ezer
 Osmánok érkeztek. Ha a Duna és fízáva Őzőnyieit, és a mi mostani
 35 politiKánKot tudták volna, talám otthon maradhattak volna. *Nulla enim res*
aequè adjuvat cursum, quam Summa pers veli: illine maximè navis urgetur.
 Isten veled kedves Barátom, Hozzád tartozó fívefleidet tífztelem s köfzöntőm.
 Láfzlót kéretem, hogy, mivel magais talám feredőbe mégyen, és a nékem ígért
 meg hitt jó fízolgát magával el nem hozhattya, ne sajnálja minél hamarébb ide
 40 küldeni, most fízükségem lenne réá. Ha ideje Ki telik megint el bocsátom.
 fízeresetek engemet

B

P.S. (bal oldali margón) Ha írfz utasítsd
 P. Efzeg, à Vukovár.

A kéziratos könyv-terv töredéke

150.

[4r] f. György Napjára irt versek + + +. Urnak

- Emberek Baráttya, 'S Istennek szolgája
György! Kit már kézzen vár szent György Koronája,
Mivel fel ebredett Barátod Musája
- 5 Mond meg mit rajzoljon lankado pennája?
Nagy a Kivánfága, fél hogy utollyára
Gyuladást oKozna Pháéton modjára,
Ki mérészül ugrott Attya hintójára:
Jobb azért másokkal mennyünk Korcsomára.
- 10 Mit hafznál ha szintén Sophocles Csizmáját
Felhuzván hirdetném Álmusnak csudáját,
Avagy EleinKnek haragos Kopját,
Kikkel rettentették Roma Katonáját?
Hol van a szabadság? hol lefz maradála?
- 15 Csak vadon Pufztákon vagyon mulatála,
Kerített várokban nem lehet szállála
Mert Ki szoritotta Királyok laKása.
Héroidok Kiálnak utzárol utzára,
Népek! Kik jöttetek ez hires pompára
- 20 Jertek Királytoknak térden látására
Kedvünkért Ki állott fényes tornáztára
Ezer gyertya villog egy nagy Palotában
Mint régenten Ammon szentelt Templomában,
Ide csak Uraság jöhet bé gálában,
- 25 Groff *Világis* ott lefz utolsó porában.//
[4v] Jertek! arra tudul a balgatag Kösség;
Nem kell az Embernek sok szemfény-Vesztőség
Kit már meg vakított ugyis a ditsőség
Hamar meg tántorított csak csekély nyereség.
- 30 Így liet az Ember Keserves jármához;
NEmrod erejével jutott páltzájához,
Mások mosolygással érnek Koronához,
Hajdon Semiramis így fért birásához.
A Reménység renget Kit Kit bölcsőjében,
- 35 Mennyi hajlandóság van Ember szívében
Annyi béKo hever Királynak kezében
Mellyel szegényt tartja fogva tömlőtzében.
Hogy ha Fabritzius fel Kelne porából,
Mit ítélne kérlek Oxus csillagából
- 40 'S válláról oldalra függő pántlikából
Kit a büzkesség szőtt bolondság gyapjából?

- Mit vélne ha másnak nézne báránnyára
 Kit nyakában tettek Kőtőfék modjára?
 Nem de nem gondolná hogy már utollyára
- 45 Az Emberi Nemzet Siet romlására?
 Nem de nem így öntné Ki fzmoruságát,
 Ti! Kik fel hoztátok Sýbaris világát,
 Tartsátok meg bátor Chrésus gazdagságát,
 Csak hadjátok épen Hazánk f szabadságát. //
- 50 **[5r]** Vagy adjátok vízfza régi erKöltsünket
 Mig még ésmérhetjük igaz Nemzetünket,
 Majd Méotis mellé vízfzük Seregünket,
 Meg haljátok onnét még egyfzer hírünket!
 Tatár Chám vette meg China Kőfalait
- 55 De Confuciusnak olvasván f zavait
 Azonnal le tette Kegyetlen Nyilait
 'S Pekinnek meg hagyta régi f szokásait;
 A f szép erKöltsőknek illy volt birodalma:
 De Kerefztyének Kőzt rofznak van hatalma
- 60 Ezzel nevededik Orfzágok Siralma
 Sok Fejedelmeknek pedig nyugodalma.
 Ha már Europa egyet ért Kárára,
 Jertek Unokáim! Tanais partyára,
 Vigyétek hamvamat a túlsó martyára,
- 65 Várjuk ott esetét Világ példájára!
 De Kedves Barátom miről álmodozom?
 Látom hogy ebbenis nagyon tsalatkozom,
 Mert a f szabadságot én vízfza nem hozom,
 Jobb talám ha rolla nemis gondolkozom.
- 70 Jobb talám mind mondtam menni Korcsomára
 Mint Sem véletlenül lodulni gályára,
 Jobb hozzád érkezni ma György poharára,
 Mint sem Pécsit látni holnap Vacsorára.

151.

[6r] Egy jó Barátnak neve napjára 771dikbe

- Emberek Baráttya 's Istennek f szolgája!
 György! Kit már kélfzen vár fzent György Koronája,
 Mivel fel ebredett Barátod Musája,
- 5 Mond meg mit rajzoljon lankado pennája?
 Nagy a Kivánfága, fél hogy utollyára
 Gyuladást okozna Pháéton modjára,
 Ki méréfzül ugrott Attya hintojára:
 Jobb azért másokkal mennyünk Kortsomára.
- 10 Mit hafznál ha f szintén Sophocles csizmáját
 Fel huzván hirdetném Álmusnak csudáját,

- Avagy Vitéz EleinK haragos Kopjáit,
Kikkel rettenték Roma Katonájit?
Hol van a szabadság? hol lefz maradáfa?
- 15 Csak vadon pufztákon vagyon mulatása,
Kerített várokbán nem lehet szálláfa
Mert Ki szoritotta Királyok laKása.
Héroidok Kiálnak utzárol utzára:
Népek! Kik jöttetek ez híres pompára,
20 Királytoknak jertek térden látására,
Ki állott Kedvünkért fényes tornáztára.²⁴⁵*
- Jertek! arra tudul a balgatag Kősség;
Nem kell az Embernek fok fzemfény-vefztőség
Kit már meg vakított ugys a dicsőség
- 25 Hamar meg tántorított csak csekély nyereség.//
Ezer gyertya villog egy nagy Palotában
Mint régenten Ammon szentelt Templomában
Ide csak Uraság jöhet bé gálában,
Groff *Világis* ott lefz utolsó porában.²⁴⁶//
- 30 **[6v]** Az Ember így siet Keserves jármához;
Nimrod erejével jutott hatalmához,
Mások mosolygással ének Koronához,
Semiramis hajdon így fért bírásához.
Tatár Chám vette meg China Kőfalait
- 35 De Confutziusnak olvasván szavait
Azonnal le tette Kegyetlen nyilait,
'S Pekinnek meg hagyta régi szokásait;
szelid erKöltsőknek illy volt birodalma;
De Kerefztyének Közt rofzlnak van hatalma
- 40 Ezzel nevededik Nemzetek Siralma
Sok Fejedelmeknek pedig nyugodalma.
A reménység renget Kit Kit böltsőjében,
Mennyi hajlandóság van Ember szivében
Annyi béKo hever Királyok kezében
- 45 Mellyel szegényt tartják fogva tömlőztében.
Hogy ha Fabricius fel Kelne porából,
Mit itélne kérlek Oxus tsillagából
'S válláról oldalra függő pántlikából
Mellyet búfzkeség szótt bolondság gyapjából?
- 50 Mit vélne ha másnak nézne báránnyára
Kit nyakában tettek KötőféK modjára?
Nem de nem gondolná hogy már utollyára
Az emberi Nemzet Siet romlására?//
- [7r]** Nem de nem így öntné Ki szomoruságát:
- 55 Ti! Kik fel hozzátok Sýbaris világát,

²⁴⁵ ez a sor baloldalt befzúrva

²⁴⁶ ez a versszak baloldalt befzúrva

- Tartsátok meg bátor Chroesus gazdagságát,
Csak hadjátok épen Hazánk szabadságát. //
- [5r] Vagy adjátok vízfőzsa régi erKöltsűnket
Mig még ésmérhetjük igaz Nemzetűnket,
60 Majd Méotis mellé vízfőzük Seregűnket,
Onnét meg halljátok idővel hirűnket.
Ha már Europa egyet ért Kárára,
Jertek Unokáim Tanais partyára,
Vigyétek hamvamat a túlsó martyára,
65 Várjuk ott esetét Világ példájára.
De Kedves Barátom miről álmodozom?
Látom hogy ebbenis nagyon tsalatkozom,
Mert a szabadságot én vízfőzsa nem hozom;
Jobb talám ha rolla nemis gondolkozom.
70 Jobb talám mind mondtam, menni Korcsomára,
Mint Sem véletlenül lodulni gályára;
Jobb hozzád érkezni ma György poharára
Mint fem Pécsit látni holnap vacsorára.

NB. Pécsit éppen a tájban árulták volt el Bécsben.

152.

[7v] G*ralis B. O*k 15dik 7bris 772. Felelet

- Jol mondod Kenyeres énis azt álitom
Hogy tsak herék vagyunk, s' már régen tanitom;
Ezen igasságot mostis bizonyitom,
5 Confuz Mestert azért én meg nem szóllitom.
Nagyobb most az Örszi Bölcsnek isKolája
Mint régen Plátonak Akadémiája;
'S Külömb* táplálja Lelkemet Musája,
Mind Császárnak egész Könyves palotája.
10 Ádám Uram ugyan néha jó Kedvéből,
Sok Könyvet Ki huzván régi penézfőzéből
És lopva Ki rántván réz poros sebjeből
Kezem közzé nyomott tudos szerelméből.
Láttam ott nagy Mantschout és Tient Képek*
15 Ceres Afzfonyt néztem titkos fzencségeken,
Olvastam Mahomet foltárit versekb*
'S Ómár imádságit apro tzikkelyekben.
Tanultam Kezdetét egész Régiségnek,
'S Mesés eredetét annyi Istenségnek
20 Kit vagy a Gazdagok adtak fzegénységnek
Vagy pedig a Papok balgatag Kösségnek.
Láttam Mínos, folon, 's Lÿcurg Uraméket,
Hogy akartak tenni boldog maradékot,

- Kivált e, hogy adott Kedves ajándékot
 25 Midőn ofztogatta a fZép LaKosnékot. //
- [8r]** Céleus Fijának EKés hagyománnya
 Tudom hogy hafznosb volt mint Márs buzogánnya.
 'S talám mint fok Böltsnek ritKa találmánnya,
 ÁpisnaKis ezért lenn becsbe bálvánnya.
- 30 Azt jegyzi egy régi tsudálatos irás,
 Hogy van e Világon egy bizonyos forrás
 Mellyet nem véfzen Kőrül emberi boltózás,
 Hanem van Kőrnýülle Mennyei²⁴⁷ alkotás.
 A fZép Árcádia győnyőrrű völgyében,
 35 KőfziKlák hasadtak egy hegy Közepében,
 Hova nap nem fűthet tavalz melegében
 Sem pedig a Nyárnak gyulafztó hevében — — —
 E KőfziKlák Között fok mohos helyeken
 Tifzta viz tsergedez apró Kővetseken,
 40 Melly el tévelyedvén fZámtalan ereKen
 Ujjra találkozik virágos réteken.
 ÉjjfzaKi fzeleknek fagylaló fuvása
 Nem jut oda, hol van e Viznek folyása:
 Ott vagy on a fáKnak örök virágzása,
 45 Ott van Pomonának Kedves mulatása.
 Ezer madaratskák fáknak tetejéről
 fZűntelen csevegnek párjoK hivségéről;
 Az egyik énekel ujj fzeretőjéről,
 A más emlékezik régi fzerelméről.
- 50 A levegő-égnek és helynek fZépsége
 Ugy az állatoknak ritKa fzelidsége //
 'S az egézf vidéknek örök tsendessége
 Jelentik, e helynek hogy vagy on fzensége.
 Demiurgos véget vetvén munkájának,
 55 'S Réfzeit el ofztván Föld golyobissának
 E Vizet Békesség csendes Forrásának
 Nevezte, hogy lenne hafznos Világjának.
 A Királyok ide vezetik Népeket,
 És már lántzok Között nyögő Nemzeteket,
- 60 KiK ha meg Kostollyák ez édes vizeket
 Azonnal el vefztik ott Kemény fziveket.
 Látnál, ha fétálnál e Kies helyeken,
 Sok Vitézt meztelen a puha gyepeken,
 KiKnek már Kofzoru nintsen a fejeken
- 65 Sem pántliKa²⁴⁸ nem függ Vitézi mellyeken.
 Ott mossák némelleyek Véres Kőntőssőket,
 Mások pedig fogván gyilKos fegyvereKet

²⁴⁷ <Isteni> Mennyei

²⁴⁸ <pedig> pántlika

- Azokból kéfzítnek fázntó efzKözöket,
 Mások Ló helyében tserélnek öKröket.
- 70 AzoK KiK tábori föld mérést értettek,
 Meredek bástyákat 's fázntot építettek,
 E fzentelt forrásboll alig meritettek,
 'S immár mulatozó házat méregettek.
- SoKan azok Közzül Kik perben borultak,
 75 'S Verböcz homállyib* már megis vaKultak,
 Ez édes forrásnál midőn meg tífztultak
 Még onnét Parnassus felé el indultak. //
- [9r] Látnád ott Modinak első eredetét;
 Mert hamar meg unván maga öltözetét
- 80 Ki ki meg kívánja szomszédja kóntósét,
 S leibelért ad dolmányt és pundráért mentét.
²⁴⁹Hát még az Alzfzonyság sok féle ruháját,
 Egyik a másiknak hogy adja fziknyáját,
 Ez nyakába veti másnak verdigálját,
- 85 Amaz kis paputsért el rugja tsizmáját.
 Nem szollok ortza, fő 's haj miveléséről,
 Egyik hogy veti el kalpagját fejről,
 Hogy oldja tsimbokját a más üstökéről
 'S hogy metzti²⁵⁰ bajufzfzát ajaka széllyéről.
- 90 Nagy Titok e forrás, de hidd el Barátom,
 Hogy már Nemzetemet ahoz Közél látom:
 Én addig le vetvén Csáfzari Kabátom,
 Lassanként puttannak Kéfzitem a hátom:
 Abban vetem tölled vett Leveleimet,
- 95 Mind bujdosásomba fzerzett Kintseimet,
 'S az ég felé vetvén könyves fzeimeimet,
 Lángnak adom eddig firKált verseimet.

Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellovere.
 Quibus iterum victis, arma et equi ademti, jussique Cauponias, et ludieras artes,
 100 et lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens, et manu strenua,
 effeminata mollitie luxuriante virtutem pristinam perdidit; et quos ante Cyrum
 invictos bella praestiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. Voyez
 Justin: Inscription sur le theatre de Presbourg.

²⁴⁹ 2 – a szerző jegyzete

²⁵⁰ <kaszálja haját> metzti bajufzfzát

JEGYZETEK ÉS MUTATÓK

Rövidítések és jelek

- Áö – Ányos Pál. *Összeállítás*. Szerk. Szajbély Mihály Vár ucca tizenhét. II. évf. 2. 1994/2.
 Báróczy – Báróczy Sándor: *Erkölcsei levelek*. Pest 1786.
 BGYT – A Besenyei György Társasága. Béts 1777.
 BJÖM – Keresztury Dezső – Tarnai Andor szerk. 1953–1967. *Batsányi János összes művei*. I. Versek. Bp. 1953. II., III. Prózai művek. Bp. 1960, 1961. Sajtó alá rendezte: Keresztury Dezső és Tarnai Andor. IV. Der Kampf. Bp. 1967. Sajtó alá rendezte: Zsindely Endre
 Egyed – Egyed Emese: *Levevél fejéről Múzsák sisakomat*. Barcsay Ábrahám költészete. EME, Kolozsvár 1998.
 – Egyed Emese: *Adieu, édes Barcsaym*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2001.
 ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
 EM – Erdélyi Múzeum és Erdélyi Múzeum I. 1874, Új folyam I (1884), LII (1947), LIII (1991).
 EPhK – Egyetemes Philológiai Közlöny
 HKR – Hofkriegsrat (Hadilevéltár), Bécs
 It – Irodalomtörténet
 ItK – Irodalomtörténeti Közlemények
 KÁL – Kolozsvári Állami Levéltár
 KazLev – Váczy János et alii. *Kazinczy Ferenc levelezése*. I–XXI. Bp. 1800–1911. – XXII (I. pótkötet) Bp. 1923. – XXIII. (II. pótkötet)
 KH – Révai Miklós s. a. r. *Költeményes holmi egy nagyságos elmétől*. 1987
 KMM – Kassai Magyar Múzeum
 Kol – Kollár Ádám Ferenc levelezése. Sajtó alá rendezte Soós István. Budapest 2000.
 Kosáry – Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*. Akadémiai Kiadó, Bp. 1980.
 KSz – *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei*. Pozsony 1789.
 KTÉ – A Kisfaludy Társaság Értesítője
 MKSz – Magyar Könyvszemle
 MTAKK – Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára
 NÁL – Nagybányai Állami Levéltár
 NyIrK – Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények. A Román Népköztársaság Akadémiája kolozsvári Nyelvtudományi Intézetének magyar nyelvű folyóirata. I. (1957)
 Ogy – Román Levéltárak Országos Igazgatósága, Nagybánya, Orczy-gyűjtemény
 OL – Magyar Országos Levéltár
 OSzK – Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár
 Szira – *Barcsay Ábrahám költeményei*. S. a. r. Szira Béla. Magyar Irodalmi Ritkaságok 25. Szerk. Vajthó László. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda é., h. n. (Budapest 1933)

fr.	– francia
gör.	– görög
lat.	– latin
ném.	– német
ol.	– olasz
or.	– orosz
rom.	– román
tréf.	– tréfás

- < > – csúcsos zárójelben áthúzott szövegrészt közlünk. Ha fontos, amivel az eredeti (áthúzott) szövegváltozatot helyettesített a levélíró, a zárójel után azt is közöljük a lapalji jegyzetben.
- * – egybevont betűk jelzésére használjuk. Többnyire –a, -e, -an, -án, -en, -én, -na-, -ne-, -nak, -nek, -ban, -ben helyett áll. A jegyzetekben közöljük a feloldást.
- [] – szögletes zárójelben közöljük a kézirat oldalszámát.
- kurzív* – a levelekben aláhúzott szavak, szövegrészek jelölésére használjuk.

Jegyzetek a levelekhez

1.

Kézirata

Orczy Lőrincnek küldött misszilis. Ogy 2. 10., és v., 5 EF. Aranyszélű, C & I HONIG vízjeles levélpapír (22,8/18,5 cm), piros pecsét feltörve.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Ez Barcsay első levele Orczyhoz. Tisztázat.

Magyarázatok

A levél megírásakor Barcsay már hat éve teljesített a dragonyosok között szolgálatot. Futárként és szabadsága idejére tért vissza a császárvárosba, a Testőrpalatában szállása is volt. Nem tudjuk pontosan, mikor volt az emlegetett bécsi találkozás.

- 6 *Az Udvarnál*: a bécsi császári udvart érti.
- 9 *Generális uram*: Orczyt tábornoki ranggal nyugdíjazták.
- 16 *Bujjék el...*: (pásztori) költészet és (vidéki) életmód összehasonlítása ez Rousseau elvei jegyében.
- 20 *tanító leveleit*: a korabeli friss műfaj: a személyes és irodalmi levél közötti szövegfajta egyik funkcióját nevezi meg udvariaskodás közben a költő.
- 22 Sajnovits: Barcsay nem fogadta el Hell és Sajnovits magyar nyelvrokonság-elméletét. Lásd Vasmatskai Mátyás néven aláírt gúnyiratát az OL Orczy-gyűjteményében, itt a 45. számú levelet. Vö. még Egyed Emese: „Scythia vagyok”. Kéziratos paszkvillus a Demonstrációról – Sajnovitsnak. *Nyelvtudományi Közlemények*. 97. köt. 2000. 246–260.
- 23 *Dum patriam laudat...* (lat.): Miközben dicséri a hazát, miközben kárhoztatja az ellenséget, Poggius sem nem rossz polgár, sem pedig nem jó történetíró.
- 32 Vasas Kapitány még eddig: már ekkor szeretett volna magasabb tiszti fokozatot.

2.

Kézirata

Ogy 2. 56., 29 EF, No 4., piros pecsét feltörve. Mérete: 23,5/19,5 cm.

Szövegkritika

A nagybányai Orczy-gyűjtemény rendezésekor ez a levél túlon túl hátra került. Tematikus, stílári és grafológiai érvek szólnak amellett, hogy 1771 őszére (októberére) datáljuk.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Magyarázatok

- 5 ritka barátságú gróf: Forgách Miklós.
- 15 Extz*k: Excellenciájának.
- 7 Világos Belisarius: Itt a Belizár név Orczy helyzetének emfatikus-tréfás jelzésére szolgál: őt is méltatlanul „száműzte” az udvar a nyugdíjazás révén, mint Justinianus a korabeli drámák kedvelt szereplőjét, a germán hadvezért, akinek a XVIII. századi ábrázolásokon gyakran sötét a bőre.
- 19 Bessenyei hadnagy: Bessenyei Sándor, aki ekkor még Bécsben teljesített szolgálatot.
- 22 Kytzpreli: a Priletsky anagrammája; Prileszky Eszterről van szó.
- 24 Granicum: határvidék, itt képletesen értendő.
- 27 elválík sorsom: előléptetést remél.
- 35 én Baro nem vagyok: a báróságért a családból Barcsay Dénes, majd Barcsay János sokat áldozott, de a költő az erdélyi birtokos nemességhez tartozott csupán, bárói címe nem volt. (Ez azonban nem volt akadály a annak, hogy Bethlen Zsuzsanna személyében 1789-ben grófnőt vegyen feleségül.) Az aláírás a hadi ambíciókat, az öniróniát jelzi.

3.

Kézirata

Ogy 2. 11–13., No. 6 EF, Nr. 6, a 13 kis lap vízjeles.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat javítások nélkül.

Magyarázatok

A magyar irodalmi munkák megítélésében, a buzdtításban, pártfogásban kiváló Barcsay itt a rá jellemző rejtőzködést mint identitásjelölő magatartást említi.

- 2 *L.*: Liber.
- 7 Azon híres Érseki Lakhelyben: Esztergomot érti. Ekkoriban a régi érseki palota már nem szolgált a várparancsnok szállásul (1763 óta); de Barcsaynak tudomása lehetett a Várhegy archeológiai érdekességéről egyrészt Johann Krey császári hadmérnök 1756-ban végzett felméréséből, másrészt Pray György munkáiból.
- 9 *Mohács mezejin parantsolo pap*: Szalkai László esztergomi érsekre gondolhat; ő is a mohácsi síkon lelte halálát, vagy Bakócz Tamásra, aki a híres kápolnát építtette a bazilikához – de akkor rosszul ismeri a püspök életrajzát.
- 13 Császár Ispotállya: katonakórházat rendeztek be az akkori püspöki palotában.
- 20 *ujj Templomot*: az esztergomi bazilikát Mária Terézia építtette újjá.
F.: Felséges.
- 26 Deák nyelven meg fozollitván: az egyházi személlyel vagy a tudományos emberrel latinul kezdett beszélgetni: a katonai egyenruha és a hagyományos műveltség nyelve el is rejtette hovatartozását.
- 28 Sz. István Oltárának mellynél meg Keresztelkedett: a hagyomány szerint Esztergomban született Géza király fia, és ott is keresztelték meg.
- 35 Caucasus mellyéki szók: a magyar szavakra érti.
- 36 *rendes gondolatokat..., alkalmas verseket..., tiszta magyar szokat*: Barcsay irodalmi ízlésének szempontjait foglalja itt össze: a klasszicizmus ismérveit.
- 38 BarKotzi érseksége: Barkóczy Ferenc 1761-ben lett esztergomi érsek.
versíró pap: Széless György lehet (meghalt 1773 márciusában Esztergomban).
Sándor öcsém: Bessenyei Sándor.
- 40 a Kösségnek irt: alkalmi, helyi érdekű verseket írt.
- 41 *Voltairnak*: lásd Voltaire.
- 41 *Popnak*: lásd Pope, Alexander.
- 41 Voltairnak, Popnak 's Rousseauanak soha hirit sem hallotta: Barcsay mint a felvilágosodás irodalmi mintáit nevezi meg ezeket a szerzőket.
- 43 *Szent meséket foglalt versekben*: úgynevezett legendamesék megverseléséről van szó (Krisztus, ill. Szent Péter alakja köré szövődnek).
- 47 A Czigányok hogy ették meg a Sáskát: jellegzetes népi trufa-típus (kedve ellenére eszik vagy iszik a cigány).
- 48 *halála előtt Költ munka*: a „filius post humus”, a kézíratos emlékhagyás szokás volt a XVIII. században.
- 55 a két irott KönyvecsKe: Orczy versesfüzetei (ma az egyik lappang, a másik az OL Orczy gyűjteményének Varia anyagában található).
- 56 *Miklos kincse*: Miklós püspök, a szegények legendás emlékezetű jótevője.
- 58 *Young a neve*: Young, Edward (1683–1765).
- 60 *a két ellenkező kedvű Görög Bolond*: Demokritosz és Hérakleitosz (erre a relatív életfilozófiára hívja fel a figyelmet Hermányi Dienes József is híres anekdotagyűjteményében).
- 64 Királyi Tábla: a királyi jelenlét bírósága.
- 64 Tyhányi, lásd: Tihanyi Tamás.
- 64 *Fines Bécsbe*: értsd: a fényűző nagyvárosban.
- 71 *147 ember fejévé tétettem*: második kapitányként került a dragonyosokhoz 1761-ben.
- 73 *Albertné Hertzeg Aszszony*: Habsburg Mária Krisztina (1742–1798), Albert főherceg felesége.
- 77 *Von der Verwandlung der Domainen in Baurengüter*: a bánsági földterületek eladása.

- 80 *Gödöllőn léjendő halotti pompák*: Grassalkovits Antal (1694–1771), 1771. december elsején halt meg. Ünneplés temetésére több mint egy hónappal később került sor.

4.

Kézirata

Ogy 2. 14 r és v + 60! (Balogh Béla második rendezése), 7, No 31 EF., mérete: 22,5/19,5 cm, vízjel: HONIG.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat.

Magyarázatok

A depresszió vagy a melankólia jelzése modornak tűnhet, de Barcsay egész műve összefüggésében jelentőséget kap: Szira fontosnak tartja megemlíteni, hogy Barcsay pecsétjén az „Árnyékban zöldül” felirat volt olvasható, a versek is többnyire a rousseau-i „magányos sétáló” képét hozzák.

- 4 Grassalkovits Antal ugyan 1771. december elsején halt meg, a budai nagytemplomban 11-én mondtak érte ünnepi misét; de a kor szokásai szerint a sok előkészületet igénylő gyászszertartás miatt a temetésre csak február eleje körül kerülhetett sor.
- 13 Sik poltzra: a társadalmi pozíció mulandóságát jelenti.
- 15 a hitetlenre: tkp. hűtlenre: a csalóka szerencsére.
- 24 A Besnyei klastromhoz vissza térvén: Grassalkovits Antal gyászszertartása Máriabesenyőn volt.
- 24 *A Magyar halotti beszéd*: A *Halotti Beszéd és Könyörgés* első ismertetését Pray György Szent Erzsébet életéről szóló 1770-es művében olvashatta (szemelvényekkel a nyelvemlékből); de teljes egészében is megismerhette Sajnovits nyelvhasznító munkájából (*Demonstratio Idioma Lapponum ungarorum idem esse*), amelynek 1770-es nagyszombati kiadását valóban tanulmányozta; ebben a *Halotti beszéd* Faludi Ferenc-féle olvasata is megvan.
- 28 *a tót nyelv több szerencsét tett Hazánkba*: Kollár Ádám tevékenységére utalhat.
- 33 *féle Piárista*: lásd az előbbi levelet (Széless György).
- 36 *El híjzem...*: Bartha Istvánra utalhat, aki Grassalkovits egyik halotti búcsúztatóját írta.
- 41 *Sed nempe hi nostri...* (lat.): De ilyenek a mi erkölcsünk: aki fizetni tud, dicséretet kap.
- 45 minek előtte a szép Tudományok Kies mezejére jutnánk: Barcsay a politikai szabadság megszerzését sürgetőbbnek tartja a művészetek (a közérthető olvasmányok) megkedveltetésénél. Történetfilozófiái felismerése, hogy nem általánosíthatóak az egyes „nemzeti” történelmek tanulságai.
- Ils sont fiers, fombres...* (fr.): büszkék, komolyak, határozottak, jószívűek és nagylelkűek.
- 63 *A Persiai Gazellának jeles Fordítója*: Báróczyt mint a *Cassandra* című heroikus regény fordítóját
- 76 említi.
- Festetits Úr*: Festetics György gróf (1755–1819).
- 77 *Majláth Úrnál*: Majláth József gróf alkancellárrol lehet szó.
- 78 *Stern Kuckerische házba*: a csillagvizsgáló házban.
- 79 György urunk: Richwaldszky György.
- 83 György Ur elküldötte Nékem Benedekből a M. Ur Levelét: Nem zárhatjuk ki, hogy a levél eredetije, amelyet emleget, a *Szent György napjára írt versek *** urnak* és az *Egy jó Barátnak neve napjára 771dikbe* Orczy-féle fogalmazványa. Ezek Barcsay másolatában maradtak fenn, de szerzőjük nem ő, hanem Orczy. Révai sürgetésére Orczy korábban szétajándékozott verseit bizonyára megpróbálta összegyűjteni (alkalmanként visszakérni) a *Költeményes Holmi egy nagyságos elmétől* című önálló kötete számára; ekkor Barcsay visszaküldhette és a maga számára emlékül lemásolta. De még az is lehetséges, hogy maga Barcsay próbálta elkezdni a dialogikus episztolakötet összeállítását: emellett szólna az, hogy az *Egy jó Barátnak neve napjára 771dikbe* folytatódik a *Jól mondog Mecenás* kezdetű, bizonyítottan Barcsay-verssel.
- Ejztergomi Pap*: lásd a február 5-én kelt levelet.
- 85 *ha a Bethlen Regimentyét szereti*: Barcsay magyar tulajdonban levő ezredbe szeretett volna kerülni;
- 92 Bethlen József gróf az 1741-ben felállított lovasezred parancsnoka és tulajdonosa volt. (Korábban Mórocz Imre, később Barco vezényelte ezt a huszárezredet.)

- 94 tavalyis meg ígérte: Barcsay ekkoriban a katonai pályán kívánt maradni: előléptetésért különböző módokon folyamodott.
- 96 Nékemis irdogál olykor Gyuri: Bessenyei Györgyre, Sándor öccsére utal, akinek írói ambícióit gyanakodva figyelték a szerzői kötelező szerénységre (vagy a sztoikus háttérben maradásra) esküvő politizáló bécsi magyar írástudó kör, Báróczi az élen.
Cadmus nemzete: az egymást elpusztító harcosok metaforája, itt Bessenyei kritikai magatartását mint a belső viszályok kártékony lehetőségét veti fel.

5.

Kézirata

Ogy 2. 15., 8 EF, No 8, vízjel, illetőleg Ogy. 2. 299 r–301 v., No. 233 EF. Külső lapján: *Barcsay levelezései versekkel*.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először.

A vers megjelent: *Magyar vers-írássra való ösztönözés. A Comminge' fordítójának*. KSz 63–67. *Magyar Versírásra való ösztönözés. A Comminge fordítójának*. Szira 63–65.

Szövegkritika

A levelet mint az értelmiség állásfoglalását és mint a magyar politikai gondolkodás értékes megnyilvánulását vizsgálhatjuk: a versmelléklettel együtt teljesedik ki a felvillantott koncepció, amely az önismeret és a tervezés harmóniájában látja a magyar politika járható útját.

Véleményünk szerint ide tartozik a magyar–német–francia verses levél! A költeményt a Leveleskönyv végére számozták be mindkét rendezéskor. A KSz-ben megjelenő cím lehet Révai szerkesztői döntése, de valószínűbb, hogy létezett egy olyan tiszttázat, amelynek címe is volt – azt adta ki Révai. A költői megszólítás (*Piladesem*) zavart is kelt, mert a Barcsay-szöveg hagyományban a Pylades/Orestes mitológiai és irodalmi névhasználat Barcsaynak Radvánszky Jánossal folytatott levelezésére jellemző. Tegyük hozzá: a Barcsay–Báróczi levélváltás viszont lappang, abba a sorba nincs módunk beilleszteni a verses magyar irodalomtörténetet. A KSz-ben ezzel a verssel kezdődik a *Két barát között való levelezésből szedett versek* első (Barcsay költeményeit tartalmazó) része. Révai a bekezdéseket strófakezdéseként értelmezte és a költemény tömbjét versszakaszokra bontotta. Másrészt leválasztotta a német nyelvű toldalékot a vers végéről. Ez a nyelvi egységesség szövegeszményéből, Révai klasszicista homogenitás-elvéből származhat. Másrészt filológiai erőszaktételt: Barcsay stílusosan fejezi be éppen *németül* a németül verselni kezdett honfitársnak szóló *magyar* episztolát: ez az üzenet csak Báróczinak és a mindkét nyelvben járatos írástudóknak szól. „az első irodalmi tanköltemény költészetünkben” – Császár Elemér ItK 1916.146.

KSz: közülsők.

- 90 KSz: Apollóhoz közel (elhagyja a vesszőt).

- 93 KSz: szeretet.

- 103 KSz: Kemény (Csupa nagybetű helyett).

- 103 KSz: Ármindája (elmaradt a ?).

- 113 KSz: Ortzinak (ORCZInak helyett).

- 138 KSz: Barátom!

- 166 KSz: fakadtam (a kettőspont helyett).

- 175 **Magyarázatok**

Mivel nem ismert Orczy levele, a levélvitát Barcsay válaszaiból kell rekonstruálnunk.

A verset Báróczinak írta (lásd „A Magyar Vers Irokrol mit irtam légyen tavaj történetből már emlitem a M. Urnak; imé most bátorodom elküldeni ...én azt Baroczinak feleletül küldöttem, mivel ő vélem Abelar és Eloise Németre által tett verseit mint első munkáját közlötte.” Ogy 2. 15. 1772. május 2.). Valójában a magyar költészeti hagyomány összefoglalása ez, antik és barokk világirodalmi párhuzamokkal; az irodalmi magyarnyelvűség (valójában a nemzeti nyelvű kultúra) verses apológiája.

Londony kapitánnyal: Voltaire-re utal.

- 6 *Eőrssi kertésszel*: Orczy Lőrinc.

- 7 *Énis Kérdésbe vettem vala*: Rousseau híres értekezését parafrázálja, amely a tudomány hatását vizsgálja az emberi társadalom fejlődésére: *Si la civilisation a contribué à épurer les moeurs*.

- 7 *A rabságtól féltettem én Nemzetünket*: az adminisztráció, az államapparátus elfogadásának áráról beszél, a kötelező kompromisszumok jogi következményeiről a Habsburg-kormányzat és a (rendi)
- 9 magyar társadalom viszonyában.
azt veszi észre az ember: a megfigyeltetés intézményesítése későbbi, II. József császár vezette és alakította ki a Rendőrmínisztériumot.
- 12 *Bollingbrock*: Henry Saint John, Bolingbroke grófja (1678–1751).
Meg válik...: Lengyelország első felosztása volt küszöbön (1772. július 25.); Nyugat-Galíciát,
- 13 *Krakkó és Sandomirz* vajdaságok egy részének elfoglalására készültek az osztrák seregek.
- 31 *hogyan festették le*: a politikai karikatúrának ez a korai ábrája ismert.
Saxo: szász
Borussus: porosz
- 34 Másnak adnak a Szarvát: a többes szám első személy természetesen az ironia eszköze: a Habsburg-
- 35 kormányzat már megbánta, hogy Lengyelország felosztásában a kezdeményező szerepet vállalta.
Groff Károlyi: gróf Károlyi Antal tábornagy.
Aeneas bujdosását: Vergilius *Aeneis*-ében szerepel Dido királynő.
- 40 *a mi jó barátunk*: Forgách Miklós gróf.
- 46 *Revitzky*: Revitzky Károly (1737–1793).
- 48 *György Úrtól*: Richwaldszky György.
- 50 *Efztergomi papnak*: lásd a 3. sz. levelet.
- 52 *Bottyáni Ádám*: nem lehet szó Batthyány Ádám németújvári grófról, mert ő ekkor már nem élt,
- 53 hanem inkább Józsefről (1727–1799), akit nem sokkal ezután neveztek ki az esztergomi
- 55 főegyházmegye élére, vagy Ignácra (1741–1798), aki ekkor egri kanonok és nagyrépost volt.
agyatlan vén Afzfony: értsd: Mária Terézia császárnő.
jó reménységgel indult el: Orczy birtokot akart vásárolni a Temesi Bánságban.
- 55 *Kyztpreli kisasszony*: Prileszky Eszter; Bessenyei Sándor hiába kérte meg a kezét.
- 56 *Rothschitz*: valójában Rohschitz: Prileszky Eszter vőlegénye.
- 57 *A Magyar Vers Irokrol*: a költemény elküldése az irodalmi művek terjesztésének korabeli szokását
- 58 mutatja.
- 63 *Baroczinak feleletül*: ezek szerint a vers 1771-ben (vagy korábban) íródott.
Abelar és Eloise versei: Báróti ezt a művet franciából fordította – németre.
- 66 *nem fűletett nyelven irt*: a szépirodalmi igénynek és a „lingua vernaculának” összekapcsolása akár a
- 68 jozefinus gondolkodásból is levezethető. Az anyanyelv szépirodalmi alkotás révén való vállalása a
- korban a polgári identitás kifejezése volt.
esmérje meg: Barcsay már harmadszor ajánlja figyelmébe Orczynak Bárótit mint támogatást
- érdemlő prózai szerzőt, fordítót.
- 70 *B. praeses*: budai katonai előjáró.
- Piladesem*: az antik hagyomány szerint Oresztész barátja (nevelőszüleinek fia).
- 73 *Comminge*: D'Arnaud érzékenyjátékának hőse. D'Arnaud *Les amants malheureux ou le comte de*
- 78 *Comminges* c. darabját Bermiller fordításában játszotta aztán a pesti német színház 1776-ban: *Der*
- 80 *Graf von Comminge*.
Avagy nem leheté: a nyelv érzelmkifejező képessége életképességének és – közvetve – rangjának
- jelzője Barcsay nyelvszemlélete szerint: a fájdalom, a szerelmi bánat kifejezésére felhasználható
- 82 nyelvi lehetőségeket is ilyen próbakönek számítja.
fogor: értsd: az osztrák.
- Gyöngyösi Charicliája*: Az *Új életre hozott Chariclia* Lőcsén jelent meg 1700-ban (Apollodórosz
- 84 szerelmes regényének, a *Sorsüldözött szerelmeseknek* átírása Gyöngyösi Istvántól).
- 95 *Hidegebb orfzágok durtság nemzeteit*: a szlávság, a germánság északi származásának,
- érzékenységének mítosza Herder és Schlözer közvetítésével Barcsayhoz is eljutott, itt a költő
- 98 valósággal ellenpropagandába lendül.
Murányi várában: Gyöngyösi Márssal Társalkodó *Murányi Vénusát* (1664) Barcsay igen nyersnek
- érzi.
- 99 *Kemény szerelme*: Gyöngyösi István *Kemény János emlékezete* (1693) című munkája.
Máro: Vergilius.
- 103 *Homerus forgácsai*: vendégszövegek Homérosz művéből.
- 108 *Tassus* Armindája: lásd lejjebb.
- 110 *PetrárKa*: Francesco Petrarca (1304–1374) olasz költő.

- 113 *Lázár János* (1703–1772): *Florinda* című verses szórakoztató könyve Szebenben jelent meg 1766-
 117 ban.
 118 *Koháry*: Koháry István (1649–1731) *Sokféle kerezztel eL'-kesereDeteMbernekk-Koholt Verse* (Hely
 és év nélkül. A kronosztikon 1709-et mutat.) című munkájára utal.
 128 *Illei*: Illei János; Tasso fordításának címe *Anitzius Manlius Torkvátus Szeverinus Boetziusnak V.*
könyve. Kassa 1766.
 132 *Illyen esméretlen*: a vers jelentése magyarul:
 Hallert, Gellertet, Klopstockot híresebbnek véled
 175 De engem Comminge inkább meg hat könnyeivel
 Gellertnek sírnia kéne, de könnyeit
 Túlságosan könnyen meg lehet különböztetni az enyéimtől
Haller, Gellert, Klopstock...: a német nyelvű érzékenység klasszikusai.
Puisse durer... (fr.): Növekedjék, tartson hosszan / Lángja ifjú szeretőmnek / Mint mit bükk törzsébe
 176 róttam / Vágyam jele nőhet.

6.

Kézirata

Ogy 2. 16., r és v., 9 EF, No 10. Vízjeles: bárói korona alatt AB. A levél végén említett melléklet, *Lázár Notája* nem volt sem a levél mellett, sem a nagybányai gyűjtemény egyéb helyén.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A levél tisztázat.

Magyarázatok

Barcsayt könyvek és kéziratok rendezésére kéri fel levelében Orczy: a bekötést megelőző csoportosítást bízta rá – látszólag azért, mert saját hozzáértésében kevésbé bízik, valójában, mert az új barátságnak irodalmi, sőt magyar irodalmi tartalmakat, a levelezésnek témát kíván adni.

ki-többes, azaz Licitáns: Barcsay szívesen javasolt magyar szót a latin helyett. Az itt megnevezett művek közül a *Beleznayhoz írott levél* és talán az *Intés egy széptől a vén szerelmeshez*
 9 azonosíthatók a *Költeményes Holmi* egy-egy darabjával, de a többi mű is lehet Orczyé.
Kalibát: kunyhót.

- Emlékezetnek oszlopa*: „M[agyar] Iffjusághoz való intés”: *Máttra mellyéki Nimfák éneke*: Orczy
 13 versének kézirata a MTA Kézirattárában található. Külön feladat a szövegek azonosítása: *Kupido*
 17 *temetése*, *Vénushoz való Sohajtás*, *Őrső lakásomhoz*, *Fohaszkodása egy vén katonának*, *A Játékos*
pokolban, *Intés egy széptől a vén szerelmeshez*, *Magyar és Deák nyelvek Siralmas panasza*, *Tercsa*
és Bandy énekei, *Barkoczi Érsek bucsuzása H. V[ásárhe]lytől*, *Szárcsához való beszéd* (a korban divatos verses állatmese lehet), *Beleznainak írt levél* (lásd Generális Beleznainak in *Költeményes Holmi*. 107–115.), *Zsoldos Mihály Könyve*, *Zemira és Durda*, *Vitéz a korcsomán*, *Havasi Pásztorné* (talán Marmontel *La Bergere des Alpes* című munkájának valamelyik fordítása), *Falusi bölcsesség*, *Száz rövid tanítás történetekből és a jeles irokból Ki fzedett mondások* – egy ismeretlen Orczy-kéziratgyűjtes darabjai.

- Aut infamia tulajdonképpen*: Aut insanit homo, aut versus facit (Horatius: *Satirák II. Könyve*. 7., 117.); értsd: Meghibbant ez a ember, vagy költ! (Horváth István Károly fordítása.)
 38 *Homerus koporsoját...* megtalálta: ez a hír nem bizonyult igaznak.
Hio vagy Jos: Chio görög sziget az Égei-tengerben.
 42 *Sunt lachrimae rerum...*: van a tárgyaknak lelük.
 43 *Majd a Tatároka kerül*: értsd: visszaüt magukra az osztrákokra, akik kitalálták az úrbéri rendeletet.
 46 A tatárokat ilyen jelentésben használta Orczy máig lappangó költeménye, *A fehér tatárok országa*.
Vallyon a Lengyel ...: napirenden volt Lengyelország felosztása.
álom-látó: itt: próféta.
 47 *hozfzu üveg fzemmel*: értsd: távcsővel.
 52 *Mon cher Ovide...* (fr.): Kedves Ovidiusom, akinek a hajnal vágyaink még szebb napját ígéri, jól
 55 gondold meg, hogy használod fel adottságaidat; áldozz az erényeknek, ezek miatt válnak a nagyok a szeretetre méltókká; a hízolgók hadd tömjénezzenek szeszélyük tárgyának, a jövő fog ítélkezni

- 58 vétkeik fölött. A földön csúszó dicséret miatt csak pironkodni lehet, egy vakmerő megállapítást a megbánás követi; a tapsoló ostobát leleplezi az óvatlansága, de a szerénységet védi az ismeretlenség; e tanácsok nyomán ellenségtől nem kell tartanod: Augustus császár, Mecenas pedig barátja néki stb. *minémű fioKjába lehetne helye:* Az első Orczy-kötet Orczy barátainak munkáit még nem tartalmazza. Orczynak ez az óhajtaása azonban az 1789-es kiadvánnyal (KSz) teljesült. *Baccinaque in tremulo* (lat.): és az (ahhoz illő) kürtzengést.

71

7.

75

Kézirata

Ogy 2. 17 r., 2, 10 EF, No 2do (No 9 áthúзва).Vízjeles: bárói korna alatt AB.

Megjelenése

A levél elején levő költemény megjelent: *Egy hadi ember jó barátjának.* KSz 67–70., *Egy Hadi ember jó barátjának.* Szira 86–88.

Szövegkritika

A KSz-ben: az utolsó szakaszban három sornyi hiányjel beiktatva – talán a strófa szabályossága kedvéért – a *Talán azért vagyon annyi sas Czimmerben* után. Ez a vers két variánsban is megőrződött az Ogy-ben. (Egyiket lásd a kötet végén.) Révai szerkesztői tolla a helyesírási adaptációt is jelenti: pl. -bann, -benn használata.

KSz: Moecenas

KSz.: körül

KSz: melylyik jelenik meg nekem onnan felül.

- 2 KSz.: Nem tudom, én kinek közlönjem kedvemet,
3 Hogy a harcokról el fordítván elmémet,
5 Füözött fzőkbann küldöm hozzád leveletem. Tehát a KSz-ben kimaradt egy sor.
6 KSz: tábornak (Zobornak helyett).
7 KSz: Belénd, Bika (félreolvasás-félreértés: Révai 'bölénybika' jelentésű összetett szó helyett használ
9 mellérendelést).
17 **Magyarázatok**
65 Mi az oka a versforma használatának a levelezésben? Egyéni döntés vagy ihlet kérdése a verses vagy prózaforma, illetőleg a szöveg hangneme? Hogyan egyeztethető össze a (költői) meditáció a hadgyakorlat valóságával? Ezek a kérdések tematikusan és mint költői kérdések is felvetődnek a levélben.

Nem jut... olyan magosságra: irodalomszemlélete az emelkedettség eszményét is tartalmazza, a nagyság, elvonatkoztatási képesség, a méltóság jelentéselemeivel. Vö. Bessenyeinek küldött versével: a szegény madarász félté növekedik/ha a sólyom-madár éig emelkedik (BGyT 19.).

- 38 *Lövenstein:* magas rangú osztrák katonatiszt.
Lengyel Confoederátusok: 1767 júniusában alakult az oroszbarát radomi konföderáció; 1768 februárjában az oroszellenes bari konföderáció.
71 *Ce public...* (fr.): Ez a gyönyörű és változékony közönség, / Amelynek mindenki annyira a kedvében
72 kíván jární / Mit tehetne boldogságunk érdekében? / Mit számít nekem a véleménye? / Szükségem van-e rá ebben az életkorban? / Az egész világegyetem a szívemben lakik, / Érdemes-e a mulékony
77 babéért / E hiú bálvány lábaihoz hullva / Kockáztanom a durva megvetést? / Aki magasra nő, vihart keres; / A hegyeket a szelek verdesik, / A békesség csak kunyhóban lakik stb.

8.

Kézirata

Ogy 2. 18–21., 11 EF, No 4 (no 11 áthúзва, no 12 a hátlapon áthúзва). Vízjel: postakürt díszes keretben, alatta C I HONIG.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Egy jó barát beteg barátjának* KSz 73–77., *Egy jó barát beteg barátjának.* Orczy Lőrincnek. Szira 88–91.

Szövegkritika

A levél tisztázata, néhol javításokkal (áthúzás, ráírás, melléírás). Az a névelőt Révai mindvégig a' formában írja át.

KSz: menjetek

KSz: gyógyító

KSz: gödörbenn

6 KSz: révész

9 KSz: felejtések

16 KSz: Egyiknek

21 KSz: együtt

21 KSz: a'

KSz: Orzi'

23 KSz: hátakon

23 KSz: Öseink'

27 KSz: *Álmusnak*

28 KSz: *Méotis*

28 KSz: *Pontusba*

30 KSz: *Hémusnak*

31 KSz: szélénél

32 KSz: Követje!

35 KSz: *Tánais'*

37 KSz: *Hémus*

38 KSz: nyugottál (mulattál helyett)

39 KSz: *Álmus*

41 KSz: szállott

43 KSz: indul

44 KSz: Hajós

45 KSz: halú

46 KSz: o Magyar! Határod tsóváját,

46 KSz: *Neptúnus*

49 KSz: Oltárjánál

50 KSz: Tágasabb

52 KSz: Hazájából

54 KSz: *Neptúnus*

57 KSz: *hagya*

61 KSz: *Priamus*

64 KSz: Sebes

67 KSz: *Eol*

68 KSz: Kölkök'

68 KSz: tengerek'

69 KSz: víják

72 KSz: Nilus!

74 KSz: *Tágus!*

77 KSz: *Volga!*

78 KSz: ilyen nagy szélvészek 's ennyi tsodák között

80 KSz: Virradtról

81 KSz: *Álmus!*

82 KSz: véle

83 KSz: utoljára

84 KSz: Neptúnus

89 KSz: lön

89 KSz: Hajósának

90 KSz: elégítvén

92 KSz: *Thétis'*

93 KSz: *Scytháknak*

94 KSz: úgy mond

- 94 KSz: Tartományok
 96 KSz: Ízállatok
 98 KSz: e' légyen
 101 **Magyarázatok**
 103 1772. augusztus 14-én keletzte verslevelét Barcsay Komjátiban. Erre kaphatta válaszként Orczy
 105 versét: *Merre kell a' hadat intézni*. KSz 154–156. A magyarság eredetére, a honfoglalásra, a kalandozásokra, az Európába való beilleszkedés történetére keres modellt Barcsay és talál rá a révész, az árral szemben evező hajós allegóriájára: a magyarság európai történetének poétikus-bölcséleti elgondolásában az élet vize itt magát a történelmi közeget jelenti. A történelmi katasztrófák oka kívül keresendő: a végzet rontó népet – értsd: ellenséget – küldött a Duna forrására: a szerző a németiséget jelöli meg mint a magyarok fejlődését (és nem is mellesleg: európai terjeszkedését) végleg megakadályozó egyetlen okot.

Priamus hazája: Trója.

Groff Nostitz: Nostitz Friedrich Moritz gróf.

Felsőes császáruk: József 1765 szeptembere óta Mária Terézia társuralkodója volt.

- 65 *hogy ősztönözhetném*: Orczy – bizonyára Révai kérésére – tervezte, hogy rendszeresen pártolja a
 109 magyar művek kiadását.

- 110 *Piaristának lajstromába*: Révai Miklós kiadandó magyar nyelvű irodalmi gyűjteményére céloz,
 112 amelyben Faludi Ferenc munkái is megjelentek.

- Cassandra nevű...*: Báróczi fordítását (La Calprenede *Cassandrát*) ajánlja sokadszor Orczy
 112 figyelmébe, azt szeretné kiadáshoz segíteni.

Torkvátus fordítója: Illei Jánosra utal.

- 114 temetés után született gyermekek[nek]: értsd: a szerző halála után kiadott munkáinak.

- Nos quibus* (lat.): Én kinek elmémet megrongálá veszedelem,
 118 Semmi se volt vagy tán számkivetésem előtt.
 119 Nincs erőm; érek valamit csak szívetek által
 122 Tölle megfosztok, széltire fosztva leszek.

Ford. Irmesi Homonnai Imre, Ovidius: *Pontusi levelek*. Buda 1827. A szöveg azonosítását Köllő Károly végezte el (Barcsay a *Tristiumot* jelöli meg forrásként, de rosszul emlékszik).

bezzeg én is áldoznék: a kakasáldozat tavaszvarázsló, természetűjítő (ezáltal gyógyító) szokás volt, az erdélyi szászoknál egyik változata (a kakaslövés, kakasütés) még a XX. században is élt.

György barátunk: Bessenyei György.

- 132 *a más pedig*: vagyis a másik György, Richwaldszky.

Platon, Platon... (fr.): Ó, Platón, Platón! Minő próba ez a szegény filozófusnak! (Ford.: E. E.)

133

134

137

9.

Kézirata

Ogy 2. 22–23., 12 EF, No <13> 5. Vízjel : HONIG.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A magyar versbetét megjelent: *Barátaimhoz*. BGyT 67–68., *A magyar Marmontel* hová kívánczik temetkezni. KSz 77–78., KTÉ 265. (*Testamentum*). Szira 51–52.

Szövegkritika

A költemény több felvilágosodás-antológiába bekerült mint Báróczi, majd mint Barcsay eredeti műve. A BGyT lábjegyzetet is fűz a vershez: 1. Báróczi Sándor, ki Kassandrával, az Erkölcfi Melék és Leveleknek nyelvünkbe való ki-adalával magyarságát halhatatlanná tette, itt barátihoz, versben fozoll. Nem igazolja, hogy a' Nagyob tefteket értzbe, világos kovel ki-rakott vermekbe temetik s' azért szollítja meg barátit, hogy ha lelke, teftétől el-válván, örökké valóságra mégyen, tetemét egy árnyékos, kies völgybe, valamely hives tölgy fa árnyékába temessék, had' változzanak hamvai át virágokká, hol a' Zefírustol tsendesen lebegtetve tsókolgattallanak. (BGyT 67.)

A vers tehát fordítás; a levél érdekessége, hogy benne az eredeti német szöveg és a fordítás egymás után következik, mintegy az ellenőrzés lehetőségét nyújtva. „Öregbik Auersperg herceg és feldmarschall Lienden halálokon fekszenek. Én nem régen ezen szomorú igazságról gondolkozván barátaimmal, ezt a testamentumot tettem. Barátim ha egyszer az én orám el jön (...) Minap ezen testamentumot egy barátomnak küldvén, kedvesen vette, s rendelésemet helyben hagyta. Komjátí 22

August 1772. Berkeszi 265. Baros Gyula Barcsay és Báróczy című írásában tisztázza Barcsay szerzőségét és közli a vers variánsait.

BGYT: Barátaimhoz

KSz: A' magyar Marmontel hová kívánczok temetkezni (cím).

KSz: Barátom!

KSz: Philis

KSz: közé

KSz: mellé!

51 KSz: Távúl

52 KSz: Egy,

53 KSz: enyém

55 KSz: el fogja

Magyarázatok

57 *Groff Károlyi Úr megyeri Inspector*: Károlyi Antal gazdatisztje.

58 Lystius: Liszti László költő.

64 *Zerinyi*: Zrínyi Miklós (1620–1664) költő és hadvezér.

66 *Órsi Homerus*: Orczyt nevezi így kedveskedve.

Vidit et incaluit... (lat.). Magyarul: Meglátta és lángra lobbant. – Erdei istenekre! – mondta –,

4 Semmi közöm hozzátok, ez az én szenvedélyem (szerelmem, kedvesem).

9 *Niederlandi ut*: József császár németalföldi látogatása.

10 *Asiai Pestis*: itt a törökök metaforája.

11 *Eusebius Severinus*; egybeült Eusebius Verinus: Benczur József (1728–1784). Egyik álneves munkája a *Commentatio Juridica critica de haereditario jure*. 1771. A Barcsay által emlegetett értekezés valószínűleg a *Jurium Hungariae in Russiam minorem et Podoliam... explicatio*. 1772.

16 *Lengyel hercegek akarunk lenni*: Benczurt itt azzal gyanúsítja, hogy röpirataival érdemeket kíván szerezni az udvarnál.

21 *Bizonyos Németh Poeta*: hogy miért nem akarta forrását megnevezni Barcsay, csak találgathatjuk. A magyarázat a vers enyhén antimonarchikus célzatában kereshető, vagy egy tiltott szerzőket fordító német költőt sejtethetünk a szöveg háttérében. A fiktív végrendelet az érzékenység poézisének kedvelt műfaja volt.

23 *bővebb*: a fordítandó műnek (forrásszövegnek) és a más nyelvű változatnak, fordításnak (célszövegnek) összehasonlítása, egymás mellé tévése Barcsay nyelvészeti érdeklődését (és elfogultságát) mutatja.

10.

29

Kézirata

Ogy 2. 24r és v.

Megjelenése

Arkádia le íratása. KSz 222–226., *Arkádia leíratása*. *Orczy Lőrincnek*. Szira 121–124. Valójában Révai nem ezt a változatot, hanem a *Jól mondod Kenyeres* kezdetű tisztázatot (kötetünkben lásd *Kiadásra előkészített kézirat töredéke* 2) vette át publikálásra.

Szövegkritika

A költemény szerzőjének Révai Miklós (a KSz) csoportosítása nyomán kialakult hagyomány alapján Orczy Lőrincet tartották. Arany János filológiai érvekkel próbálta igazolni, hogy Barcsay írta a verset, és éppen e költemény szerzőségének vitájával kezdődött az Orczy–Barcsay kötet darabjainak újravizsgálása.

Vö. Még: Orczy L.: Ne menjünk tsodálni Arcades' völgyébenn,

Miképpen öltözik Nagyság Kisedségbenn,

Hogy változik erős Vitéz Szelidségbenn,

És él a' Pásztorral Király egyességbenn.

Orczy L: *Jövendölés, ha nem hibáz*. KSz 175.

Vö. Még: Egyed Emese: *Barcsay-filológia*. In NyIrK, XL. évf. 1996/2. 181–190.

KSz: sok vízest mesztelen.

Magyarázatok

- 64 *Platonak Académiája*: Platón görög filozófus (Kr. e. 427–347) 387 körül alapította Athénban bölcséleti iskoláját, az Akadémiát.
8 *Ádám uram*: Kollár Ádám, a császári könyvtár igazgatója.
Manchou: mandzsú: mandzsúriai ember.

11
15

11.

Kézirata

Ogy 2. 298.!, no <15> 6, 32 EF, No.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *A hadi gyakorlás végén Orczy Lőrincnek*. KSz 78–81., *A hadi gyakorlás végén Orczy Lőrincnek*. Szira 91–93.

Szövegkritika

Erre felel Orczy: *Merre kell a hadat intézni?* című versével (KSz 154–156.).

A keltezés némi problémát okozott. Évszám nem szerepel a levélen. A levél a gyűjtmény végére volt ugyan beszámozva, de a magázódás és tartalmi érvek okán (Mária Terézia, Richwaldszky György emlegetése stb.), ide illesztettük.

KSz: hagytam

KSz: hagyd

- 14 KSz: a' hál' adatosság

- 15 KSz: Békese

- 50 Szira: békese

52 Magyarázatok

János uramék: az altisztekre utal. Orczy több versében szerepelteti Jankót, ezek a versek – talán Révai szerkesztői javaslatára – a KH-ba kerültek. Vö. még: Orczy: *Társai verseit ditséri*. KSz 161.

- 11 Azért a' Fernei Böltshözz vissza tértek

Genevai Tónál egy ingre vetkeztek,

Az öreg emberrel egy nótát kezdettek.

Jankójával sokszor sírtak és nevettek (*Jean qui pleur, et Jean qui rit. Voltaire – a szerző jegyzete).

szomszéd Kopasz: a törökök.

Éjfézaki koronás Ravafz: értsd: Gusztáv svéd király.

- 16 *Turini szomszéd*: Itália.

- 17 Békés: Békés vagy Bekes Gáspár, a fölkelés vezetője.

- 30 *Hadik esketése*: Hadik András felügyeletével Galícia Lengyelország első felosztása következtében a

- 52 Habsburg Birodalomhoz került.

- 54 *György barátunk*: Richwaldszky György.

71

12.

Kézirata

Ogy 2. 25 r, v., No.14 EF, No. 9.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A versek megjelentek: KTÉ 280–281. (*Koporsóra való jegyzés*), *Orczy Lőrincről küldött latin sírvers fordítása*. Szira 19–20.

Szövegkritika

Szira is közli a keltezést: Radvány, 11 Octobr. 772.

Barcsay jelzi a variánsok lehetőségét: Ekével/kapával.

KTÉ és Szira: De ámbár nyájimot.

KTÉ és Szira: Se tejet.

- 15 A KTÉ ugyan használja a prózai levélszöveget, de abból csak válogat, a két költemény (a fordítás és az epigramma) közötti gondolatmenet felét közli.

KTÉ és Szira. S sirjánál holtomig gyászban mulathatok,

S kedves árnyékával a sírban szállhatok...

33

- 34 A Barcsay-vers végleges változata ez (a KTÉ-beli csak fogalmazvány). Nemcsak teljesebb annál, hanem más is: a sírba ereszkedés antik-klasszicista mintájú képe helyett – hiszen Dante Vergiliusz-szal felkereste az Elysiumot – a kora romantika kedvelt intellektuális-filozofikus képe mellett dönt: a szólás, a társalkodás képe mellett, amely nem poézis nélkül való, ha a halott és az élő megjelenített kapcsolataira gondolunk. A rejtőzés és elenyészés szinte kultikus kedvelése jelenik itt meg.

Magyarázatok

Ezek után írhatta Orczy a Társ! néked a Múzsák szüntelen tsevegnek kezdetű, *Társa' verseit dítséri* című költeményét (KSz 159–161.), illetőleg a *Tokai szüret* címűt (KSz 161–165.).

Horváth János ezt a művet tekinti a Barcsay–Orczy levelezés első darabjának *Orczy Lőrinc* című tanulmányában. In *Irodalom és felvilágosodás*. 661.

Ergo ibit in ignes?... (lat.): Így hát a lángok martaléka lesz? Halálba dermed-e majd a okosszavú Maro Musája? Az idézés a viszonyt és az identitásokat közvetve ugyan, de értelmezésül használja fel: az ambíciózus Barcsay katonamivoltának Augustus császárságának, Orczy poétaságának Vergilius Maro az előalakja. A költői kérdés: „Én írjam bé versel...?” az utóéletnek az emberi szándékoktól való függetlenedését sugallja: saját költői művei garانتálják majd Orczy halhatatlanságát.

Voltaire munkája: a Jean qui pleure et Jean qui rit.

a M. Uréval őfzve tefzem: ismét bókol magas rangú Tarna-parti barátjának azzal, hogy őt és Voltaire-t azonos tisztelettel emlegeti.

Télen említett oda valo János: Radvánszky János protestáns zólyomi földbirtokos.

- 45 *régi Atyáinkot:* Radvánszky János felvidéki kuruc generálisra (1666–1738) és Barcsay Ábrahám
46 tordai főbíróra kell gondolni – ismerték egymást.
Az Asiai hertzeg Aszszony: valójában a korábbi levelekben már említett regényfordításról, a
49 *Cassandráról* van szó; itt: váratlanul magasak a kiadási költségek.

13.

Kézirata

Ogy 2. 26–28., 303 bl, 15 EF, 34 EF, no 9, vízjele: HONIG.

Megjelenése

Bacchus 's a' Tokaji bor eredete. KSz 84–90., Kazinczy Tübingai pályairatának német variánsában prózai fordítása Koppi Károlytól – Heinrich 120., *Bacchus s a tokaji bor eredete. Orczy Lőrincnek.* Szira 95–100.

Szövegkritika

A versnek a kéziratban nincs címe, a verslevél keltezéssel és megszólítással kezdődik.

KSz: Bacchus, 's a Tokaji bor eredete (cím).

- 2 KSz: csoroszlyadat
3 KSz: kapátskádat
4 KSz: Múzsádat
5 KSz: mustos kádat
6 KSz: pázmákat
35 KSz: El érvén
36 KSz: Barázdákat
36 KSz: Szöllő fákat
37 KSz: Kádba zsákat
38 KSz: hittál
43 KSz: kezdi
46 KSz: lézzengeni
49 KSz: köszönnén
53 KSz: kóborlottak
61 KSz: Semele
63 KSz: nyír seprű leányok
83 KSz: meg szünt
115 KSz: fogta
123 KSz: gerezdeit
125 KSz: kádbann

- 148 KSz: Bőség
 151 KSz: Böltéség kezéből
 152 **Magyarázatok**
 Egy kis mitologizáló borkultúra-történet. Még a táplálkozás-, illetőleg italkultúra és a beszédhangzás összefüggéseit is megfogalmazza a költő meglepő ideologikus határozottsággal: a pálinkaivók beszéde (a szlávságot érti) nem kellemes, ellenben az édes bor édessé teszi a (magyar) szót.
- Ulisszesnek fiát:* a Kirkétől született Télegonoszt.
Garammellyéki fejér szoknyájú Venussa...: A hívó vers Orczynál: *Társ társát inti miképpen mulassa magát:* „Itt Venus Mamátskánk járt fehér szoknyábann, / Kis Cupido pedig kurta kankótskában”.
 96 KSz 157. Barcsaynak e verses választát fűzi majd tovább Orczy *Tokai szüret* című írásával. (KSz 161–161.)
az enyimet szerecsen ruhába öltöztettem:* Vénus istennőt szerecsennek „festi” (a korabeli négerábrázolások pikáns pálmalevél-öltözetére gondoljunk), a szedőlányokat-asszonyokat
 158 cigánylányok közül választja: a szokásaiban változatos világ modelljét Montesquieu *Perzsa leveleiből* ismerős pajzán fantáziával alakítja ki.
Nayades, Driades (lat.): a najadészek forrásokban, tavakban lakó, a drüaszok a fákban lakozó nimfák; itt a vidéki élet metaforái.
 167 *Confuz:* Kung-Fu-ce (Konfucius) kínai filozófus.
Erdélybe magyar Gubernátort tévének: Hadik Andrásról van szó.
 176 *Mekai Koporsoba fekvő árnyéktól:* a török támadásától (vagyis ezt megelőzendő nevezett ki a
 180 Habsburg-kormányzat Erdély élére katonai személyt).
 181 *ég-tartománya alatt született...:* A *Cassandra* kiadásához megnyerte Orczyt támogatónak.
Károlyi Griff madár: Károlyi Antal.
 182 *Ne dédaigne point...* (fr.): Köszöntését vedd szívesen; hajlamai, örömei, ízlése – mind a te munkád
 185 dicsérik.
 193

14.

Kézirata

Ogy 2. 29., 16 EF, No 3, vízjele: szarvas.

Megjelenése

Megjelent: Lengyel, török, moska háború’ kezdetén: KSz 70–72. *Lengyel, török, moszka háború’ kezdetén.* Szira 26–28.

Szövegkritika

A kéziratban nincs keltezés, sem helyjelölés. Erre a versre felel Orczy *Jövendölés, ha nem hibáz* (KSz 173 –177.) című verse. Szira datálná is a verset, bár pontosan nem tudja: az antológia-részben nála 1768? áll a vers után, a jegyzetekben tematikus érvek alapján az 1787–92-es évek közti időszakot valószínűsíti.

Volt a versnek címe, de azt Révai megváltoztatta.

A KSz két verssorral hosszabb: Kik hírt, nevet hoznak világ piartzára / De ők is el múlnak többie’ módjára. Valószínű, hogy az utolsó sorok egy azóta elkallódott kéziratlapra kerültek, vagy (ez valószínűbb) létezett egy másik tisztázat, azon a két utolsó sor és a kiemelő aláhúzások is megvoltak: a KSz-ben kiemelve a képletes hónapnevek, Tanais, Siberia, Ispahán, Mahomet, Mustapha, Pontus, Neptünus, Genua, Sarmata, Egyiptom, Europa, Etna, Amerika, Cyprusi, Chinai, Polus. Révai az ultima manus elvét érvényesítve, Császárok hatalmát helyett Németek hatalmát írta be a KSz-be.

KSz: Lengyel, török, moszka háború’ kezdetén (cím).

KSz: éjtszaki

KSz: Félre!

- 1 KSz: pázsitos
- 2 KSz: ifjú
- 4 KSz: nyegnek
- 13 KSz: Moska
- 14 KSz: Mahomed’
- 14 KSz: Byzantium’
- 16 KSz: felül

- 6 KSz: Szent
 10 KSz: O Földnek Alfízonya! Hitünknek Hajléka!
 11 KSz: Töltsed
 17 KSz: asztalidat
 19 KSz: Tömjénezzél többet
 21 KSz: fűlötletett
 25 KSz: Hajóiddal
 26 **Magyarázatok**
 29 Az újévköszöntő krónikává, majd valóságos történelemkritikává változik. Rafinált politikai utalásrendszerével, névrejtő leleményeivel a vers a concettok sajátos darabja. A török–orosz háború, amelyre utal, 1768-ban kezdődött és 1774-ben a Kücsük-Kajnardzsi békével ért véget.
 46
 58 Mustaphával: III. Musztafa volt ekkor a török szultán.
 76 Bizánci sélmes leányi: véleményünk szerint nem szerelmezt akart mondani a szerző
 78 („Sértődött? Szerelmes?” kockáztatja meg Szira 1933. 127.), hanem fitogtatni tájékozottságát:
 81 tudhatott a muszlim nők rituális jellegű csonkaságáról.
 93 Császáris megindul maga hónapjában: értsd: augusztusban.
 100 Lassanként csorbítja Magyar szabadságát: értsd: az alkotmányos jogoknak egyre kevésbé lehet érvényt szerezni.
 39 A vers az emberi jogok számonkérését is tartalmazza – Európát szembeállítja a békés (precolumbiánus) Amerikával.

63
 107

15.

- Kézirata**
 Ogy 2. 30–31, 63, 64., 37 EF, 31 EF, No. 7, No 18: három egymás mellé illesztett levél, az első kettő félbehajtott, teleírt, a harmadiknak csak két oldalán van írás. Vízjel: ékes keretben IEW. Az első francia vers lelőhelye: OL P szekció, Orczy 10. csomó, Varia, számozatlan lap.
Megjelenése
 121 A levél egésze itt jelenik meg először. Megjelent *Válasz*. KSz 81–83., *Válasz. Orczy Lőrincnek*.
 125 Szira 93–95., *Ártatlan gyönyörködés, 's igaz Barátok*. KSz 90–91., *Ártatlan gyönyörködés s igaz barátok. Orczy Lőrincnek*. Szira 100–101., (*Du centre de Chaos*) EME 159.
 183 **Szövegkritika**
 184 Feleletként is olvasható Orczy *Társ verseit dicséri* című versére (KSz 159–161.).
 Érdekes, hogy Révai a prózai levélből is meghagy egy mondatot a vers után: KSz: Engemet igazán
 195 most tsak e' vigáľztal, 's a' t.
 Loin du faste... A számozatlan lapot az Orczyhoz szóló levelek, az elküldött francia versek közé soroltuk. A levélben francia versek küldését jelenti be Barcsay, ez akár egy vers sorait is jelenthetné, de a +++ jel a *Du centre de Chaos* kezdetű költemény elején Barcsay írásszokásában azonos jellegű szövegek elválasztó jele. A költemény filozofikuma, világmagyarázó lendülete nagyon is rokon a másik francia versével. Kézirata az Orczy-szöveghagyatéknak azon részében található, ahol a család (Orczy Lőrinc, Orczy József, Orczy László és a családhoz közel álló személyek) írásai vannak, többek között Barcsaynak *A kenyér mezei pór* című verse, a Sajnovitshoz szóló paszkvillus és Révai Miklósnak néhány írása – például az Orczy József-versek korrekció-javaslat, magyarázatokkal.
 Döbrentei *A jámbor evező* c. Barcsay-versről (Erdélyi Múzeum. I.) azt állítja, hogy Voltaire *Henriade*-jából való magyarázt: „Amint gyanítjuk, Voltaire-nek ezen verse szerint: Loin du faste humain... a *Henriade*-ból). Itt akkor olvasható az eredeti francia, vagy egy abból a Voltaire-helyből ihletett rész.
 A szöveg aláíratlan, címe, keltezése sincs.
 KSz: Társ!
 211 KSz: egéľzen
 KSz: lúd' tolláhozz
 KSz: Hagyd,
 KSz: botlásimon
 KSz: higyd
 KSz: álgyúim

KSz: furuglyáját,
 KSz: hiányzik
 KSz: Hegyének
 KSz: fzerelmének
 KSz: Melyly ez előtt
 KSz: ...most határok.
 KSz: légyen! Kormányozzd
 KSz: Voltérhoz
 KSz: ha lehet
 KSz: láttam
 KSz: a Faunusok (a névelő beiktatása miatt ritmuskényszerből az *au* diftongusnak számít).
 KSz: zsebjeében (pedig sebről van szó)
 KSz: lelkét
 KSz: e' vigasztal

Magyarázatok

Hercules híres fforossa: értsd: a Gibraltári-szoros (a mitológia szerint Héraklész talált rá a Gibraltári-szoros hegyfokaira, a „Columnae Herculis” nevű sztélékre útban Gerúoneusz felé, vagy ő maga emelte azokat.

valami Sándor: Nagy Sándor nevét itt a hatalmaskodó uralkodók metaforájaként használja.

Magyar Könyvfzerzők vagyis Tudosok laistroma: Horányi Elek *Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum.* 1775–1777. című munkájához ekkoriban gyűjtötte az adatokat, itt azonban – véleményünk szerint – mégsem róla, hanem Révai Miklósról van szó.

Dois-je pour un laurier... (fr.): Érdemes-e eme hiú bálvány közelében mulandó babér kedvéért a nyilvános megvetést keresnem? Aki fölemelkedik, a vihart keresi, a hegyeket szelek csapkodják, a békesség völgyben lakik.

La Bequell vagyis Álinda: Voltaire munkája.

Sauveur d'un peuple libre (fr.): szabad nép megmentője.

Mon Réveil (fr.): Ébredésem.

Malheur!... (fr.): Szégyellje magát, aki e versek olvastán nem érez meghatódást.

Fortunate Senex (lat.): Boldog venség, itt az ismerős folyóvizek és a szent hegyek között árnyadra lelsz majd.

Loin du faste ... (fr.): Távol a vakító fényűzéstől és a világi pompától / Az emberi hívságoknak szentelt templomoktól, / Amelyek fennsleges díszei a Világmindenséggel látszanak dacolni / A jámbor Vallás pusztákban rejtőzködik – / Rendeltetése, hogy áldást osszon, sorsa a szenvedés / Titokban mond fohászt a háládatlanért, aki becsmerli.

Disztelen, kendőzetlenül, keresetlen szépségében / Szerény szemérme mindörökre elrejt / A kényelmetlen tömeg álszent tekintete elől, / Az mindhiába fut oltáraihoz imádni a szerencsét. / Az Inast megfegyvermezi és megtiszteli a Mestert / Istennek nem kell a Papok ostobaságaiból kiindulnia / Kamrák gyikokkal es patkányokkal tele / De él az Építő s ha bárki megtagadja / A bölcsesség köpenye alatt eléri a téboly.

Az antiklerikális célzatú, egyszersmid szabadkőműves szimbolikával, sőt inkább pátosszal élő költemény a nyom jelentőségével bír: a Barcsay-hagyatékban egy eltűnt szövegcsoporthatóból való, bizonyára nem az egyetlen ilyen elkészült alkotás. Nem csodálkozunk azon, hogy eddig nem figyelték rá fel: a bécsi szabadkőműves anyagba nem került (bár ott Barcsay főlvételének és későbbi levélváltásának is van nyoma), az Orczyval való levelezésnek nem egy pontján azonban érezhető a világmagyarázatok sorában a szabadkőműves nézőponttal való azonosulás.

Du centre de Chaos (fr.): A káosz közepéből, a titkoknak mélyéből / Vénebben a világnál, fűrgébben a szféráknál, / A bús gondolatokhoz hasonlatosan, / És a hozzájuk tartozó hiú hazugságokhoz, / Világra jött egy árnyalak, aki könnyű szárnyain / Elröppen, és otthagy a nyomorúságok sírjában mint. / Mindig úton van, évszázadok jelentik a táplálékát. / Szemei a végzések – / Mindennek pusztulását siettet, / És e rémítő vacsorákban éveket nyel el – / Az idő ez, hercegnő! Mely kérlelhetetlen zsarnok! / A rettegett végéhez közeledő évre / Már könyörtelenül ősz hajszálakat szórt; / És csak azért hagyja meg neki ezt a néhány pillanatot, / Hogy borzalmas éjébe letaszítsa – / Bocsásd meg, hogy ilyen borzasztó képeket festek, / Ó, nehogy megszorítsák a ragyogó jövendőt! / Erényeid a halál s az idő / Kényszerű csapásai fölébe emeltek téged – / Örömben teljék minden éved, / S hagyd hogy rettegjem egymagamban / Kegyetlen megállását az időnek.

16.

Kézirata

Ogy 2. 57., 59., No. 30. EF, No. 17. Vízjeles papír (HONIG).

Megjelent

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: EME 147.

Szövegkritika

A szokatlan keltezés okozott besorolási problémát. A keltezés helyét és a hónapot ismerve, más bányászok és/vagy februári leveleivel egybevetve döntöttünk arról, hogy ide kerüljön a levelek sorában. Az EME-beli szöveg sajtóhibás.

EME: zsidókat (hibás olvasat).

Magyarázatok

A harmadik mondatától tegező levél.

A levél egy részletét a Kassai Magyar Múzeum közli *Holmi gondolatok* címmel: Magyaroknak sorsok olyan, mint hajdan a' Frantziáké (Gallusoké) midőn egy-felől a Rómaiakkal, kik birták, más felől pedig a vadász németekkel voltak határosak. Ugy a Magyarok is, idővel mint egy sajtó deszkák közé estek, a Németek és a törökök között; szükség volt azért nékiek egyfelől elfajulni, mivel másfelől Pogányok lévén szomszédjai azoktól irtoztak és inkább szerettek magoknak hívságban lántzokat keresni, mint sem ujj Pogányságba vissza térni. (KMM II. kötet, 1792. XVI. 157.)

A Királyokat dicsérted: véleményünk szerint a Orczy *Futó gondolat a Szabadságról* című poémájának Magyarok fejezetéről van szó, ahol oldalakon keresztül tart a fejtegetés arról, mit kell a (jó) királynak tennie:

Király Feje lévén 's Vezére Hazának,

Apja, Jó tévője Kedves Pogárjának,

8 Szeretet Strázsája lett Méltóságának,

'S a' Törvény Páisa lett Méltóságának. (...)

Azonban mint Király mutassa hatalmát,

Mint Atya terjesztse községre jó voltát,

Mint Bíró vegye fel Szegénynek oltalmát,

Mint Polgár fizesse Népe nyugodalmát. (KH 50., 58.)

gyémántos füvegű Gyermekek: értsd: a királyok

ízép elméjű Phrigiai Rab: Caius Iulius Phaedrus

égtanya: klíma

inget adnak rea: értsd: hogy ne legyen meztelen az igazság, „felöltöztetik”.

Hélas! La vérité... (fr.): Sajnos, oly gyakran kegyetlen az igazság; szeretjük, és az ember léte általa boldogtalanság.

14 Pláton esztendeje: a platóni kozmikus év-fogalomra utal.

15 Párisi Tudosok Serege: az Akadémiára céloz.

17 *Si C'est la force....* (fr.): Vajon az erőszak vagy a józan okosság uralma volt hosszabb a földgolyóbison?

20 Montesquieu tzeljén Kívül nyomozta ezt a kérdést: véleményünk szerint *A Rómaiak nagyságának és hanyatlásának okairól* című könyvre utal Barcsay, amelynek eredetije 1734-ben jelent meg.

32 Nemzetek forsait 's történeteit forgatván elmémben: egyetemes történelmi-történetfilozófiai érdeklődés.

40

41

42

44 Griff Madár: gróf Károlyi Antalt nevezi így.

Valaki a hitnek és erkölcsöknek a gyarapodását kívánja...: Barcsay tehát a közérkölcös terjesztésének feltételét látja a hazafiasságban és a „nemzeti” nyelv tökéletesítésére tett folyamatos kísérletekben.

Berkiék: cigányzenész-család.

- 56 *Legem brevem esse...* (lat.): A törvénynek rövidre fogottnak kell lennie; olyan legyen, miként az
 60 isteni megnyilatkozás hangja: parancsoljon, ne vitázzék. Semmi sem annyira visszataszító a
 számomra, mint az ötlő-hatoló törvény stb.
 69 A Csalmákat: a turbánokat (értsd: a törököket).
 71

17.

83 **Kézirata**

Ogy 35., 61 <17> 18 EF. Vízjel: HONIG.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. Három versbetéte van, az első vers megjelent: EME 143., a
 harmadik: EME 149–150.

Szövegkritika

A szöveg tisztázat.

Magyarázatok

Indusok aranya: Amerikára utal.

Chinaiak drága cserepe: értsd: a porcelán.

Esméretlen név alatt: inkognitóban.

István tornyátis meg láttam: értsd: Bécsben is voltam.

- 6 *parokás fejű s vaniliás gyomru Németek*: a németellenesség első megnyilvánulása Barcsaynál: a
 6 gyarmatosítás gondolatával magyarázza a Habsburg–magyar viszony alakulását.
 32 *groff Miklos*: Forgách Miklós.
 33 Relata refero: erről majd máskor (beszélék).
 36 *qui a multis timetur...* (lat.): Akitől sokan félnek, annak bizony sokaktól is kell félnie.
 sed felix: De boldog a költő, mert az isteneknek legkedvesebb dolgokat mondta. (Ford. Tóth
 45 Katalin.)
 54

18.

Kézirata

Ogy 36, 32, 33, 34. No 19., 19 EF

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Egy nagy Asszonyságnak halálát siratja*. KSz
 91–93., *Egy nagy-asszonyságnak halálát siratja*. Szira 28–29.

Szövegkritika

KSz: sanyaruság.

KSz: Hogy tudta ízvelni hazája Fiait,

KSz: koporsó' szélére.

KSz: Állj meg, o Vándorló! Ne fázand könyveidet.

- 110 KSz: fzelelhetd.

128 **Magyarázatok**

133 Rákos mezejére: katonai táborba.

135 Me non oracula certum Sed mors certa facit. Pavidio fortique cadendum est: Hoc satis est dixisse

138 Jovem! (lat.): Számomra nem egyértelmű a jóslat, de a halál azzá teszi. A gyöngye az erőssel együtt
 esendő: elég ennyit tudni, mondá Jupier.

25 grof Moritz: Lacy vagy Lascy Moritz (1725–1801) gróf.

28 groff Miklós: Forgách Miklós.

Erkölcsei tudomány, keresztyénség, józón okosság, szívet ható szép gondolatok: Barcsay
 eszmevilágában a pozitív tartomány elemei.

41 Helycon fiaji: a költők.

42 Voltair kaptája, Metastasio ráma: a franciás és az olaszos ízlés mintái.

57 Siamo nati Venetiani ... (ol.): velenceinek születünk, azután lettünk keresztyényekké.

Áziai hertzeg asszony: Cassandra (itt: Báróczi regényfordítása).

61 Wieland tüköre: Wieland (1773–1813) munkája, a *Der goldene Spiegel oder die Könige von
 Sceschian* 1772-ben jelent meg.

69

- 69 *nem lévén szükség*: Barcsay javasolja a cenzúra megkerülését, de erre azonnal argumentum-javaslatlaltal, mentséggel is szolgál.
Haller magyarságával: Haller László *Télemaque*-fordításáról van szó.
- 72 Gloria vos acuat... (lat.): Sarkalljon a dicsőség benneteket, hogy az elzengett énekeket teszés kísérje, viseljétek gondját a Múzsák kórusainak.
- 76 *Pop*: Pope *Essay on Man*-jét Bessenyei György *Az embernek próbája* címmel publikálta.
- 77 *melly nagy a sas*: Bessenyei irodalmi teljesítményének lebecsülését fejezi ki a példázat.
A mi volt Erdélyi püspökünk: Bajtay Antal.
- 81 *Miklos*: Forgách Miklós.
a Poeták betegsége: a melankóliára utal.
- 89 bienséance (fr.): jólneveltség.
- 100 Les honneurs passagers (fr.): a mulandó dicsőség.
- 106 Au reste (fr.): Máskülönben meg fogja érteni, hogy műzsám / kevésbé bús és kevésbé magányos, / én
145 magam pedig kevésbé vagyok komor: / műzsám elevenít és visszaél velem / Néha meglátogat
148 magányomban / virágot szór reám / Gyöngéd szerető, aki csöppet / sem von el a / tanulmányaimtól, /
158 bevallhatom neki tévedéseim / és legkedvesebb esztelenségeim. / Ó, élet édes érzelmei! / Szívemnek
gyöngéd bálványai! / Látogatába ő jön hozzám, / ha a fekete irigység / boldogságomra féltékenyen /
keserűséget és fájdalmat akar önteni létemre. / Remélem, hogy ez az esztendő / megváltoztatja
sorsomat. / És hogy lelkem átadhatja magát / a barátság indulatainak. / Mely boldogság, barátném /
nyugalomban élni / szerény, békés fedél alatt / messze az udvartól és a várostól! / Nem jó ide az
etikett / rangjaival, bajaival / boldog napjaimat / beárnyékolni / Nem hozza ide LAMBRISit sem
nyűgeit / Itt az ember ura saját idejének / érez, boldogan élhet stb. / Farsangolunk errefelé, /
Szerenádokkal mulatunk, / parasztleányok éjjel-nappal / itt kóborolnak, áriáznak, danáznak /
házasodnak, szerelmet üznek – / Bécsben az esküvő nem látható. / A hölgyet kocsiba rakják, / és a
lakodalom minden egyéb formája nélkül / új otthonába dugják. / Szomorú ez a menyasszonyra
nézve: / itt sokkal nagyobb zajjal és több külsőséggel / megy végbe az esküvő, / ez pedig az
emberiség gyermekkorának erkölceit festi. / Itt a jövődöbéli asszonyt hatalmas virágbokrétaival
megkoszorúzza / virágos hatókrös szekéren viszik / kelengyével möringjával. / a látvány
meglehető szép. / Miközben így sétáltatják, / a lehajtott fejű szerény menyasszonyt, / lám Misó
vadonatúj ruhában érkezik, / büszkébben mint egy katonatiszt, / és alig emeli sapkáját köszönésre,
már felszalagozva-feldíszítve / földet ér, felszökik a szekérre / és diadalmasan mint egy Cézár /
megszökteti kedveseitől a leányt.
A leányszöktetés mint falusi szokás leírása éppúgy figyelemre érdemes, mint a biharhegyi
leányvásáré (1774 farsangjáról – 54. levél). Ugyanakkor a komparáció a városi (bécsi) esküvői
szokással az empátia és a hagyományok értékelésének jele Barcsaynál. (Vö. Voigt Vilmos: *Az
érzelme és a fájdalom eltávolítása* [menyasszonysírató, in uő: *Világnak kezdetétől fogva. Történeti
folklorisztikai tanulmányok*. Universitas Könyvkiadó Budapest 2000. 341–359.] Itt a francia nyelv
használata meglepő, de a néprajzi, egyszersmind jogtörténeti kíváncsiság tényén nem változtat.
György úr: Richwaldszky György.
Lárva: álarc
Kif-betyárok: szépfíúk.
- 225 Kotyáízó ízépek: a laza erkölcsű hölgyek.
- 228

19.

Kézírata

Ogy 2. 47., No. 20, 20 EF. Tisztázat. A versszakokat Barcsay megszámozta.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 143.

Szövegkritika

Ez a vers válasz Orczynak *A Szerentse* című költeményére. (KSz 167–172.)

Magyarázatok

Rousseau-i kritikája ez az európai civilizációnak; az egyén társadalmi helyzetét nevezi szerencsének.

Lotzán ülő öreged:

„Úgy van, meg fzőllamlik lótzának végében

Egy Öreg, mosolyog Gazdának szemében,

Vaj ki! nyílás volna emberek' fživében,

95 Úgy mond, ítélnénk mind ezek fejében.(...)

[a Szerencse]

Fényesebb erköltsnek el rendelt jeleket.

Tsillagot, pántlikát, 's arany kereszteket

Tsak vaktáborn osztván, a jobb embereket

Le veri: így tsalja a' Fejedelmeket. (...)

Igy sorsra botsátván Vezéri Páltzákat,

Ezreket, Százakat, Kapitányságokat

Több e' féle Hadi Nagy Méltóságokat

El osztott, 's okozott ezer panaszokat

Mert ő nem tekintvén régi érdemekre,

Sem tett szolgálatra, sem a' vett sebekre,

Történetből emelt sokakat Tisztségre,

Több fizetés, több kontz jött al emberekre.” KSz 169, 172.

agyatlan vén Afzfony: Mária Terézia.

Homok Dombon: Pesten.

20.

96

97 **Kézirata**

Ogy 2. 48., No 21 EF, vízjeles (HONIG).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A levél tisztázat.

Magyarázatok

Y-noknak sorsáról: a magyar nemességre céloz.

nyerge, bugyogója, lova: számadó tiszti feladatokat is ellátott ekkor.

a mi Annibálunk: Hadik András.

Friderik: II. (Nagy) Frigyes porosz uralkodó (1712–1786).

16 *Plus Togae* (lat.): a talárok sokkal inkább kárára voltak a köznek, mint a vérték. (Szó szerint: több

18 talár sértette meg a köztársaságot, mint páncél.)

Pálffi János. Barcsay a békeszerzőt látta ekkor benne.

29 Sz István keresztyét viselő fél német fél tót parokás Irodeák: talán Kollár Ádámra utal.

33 *óláh püspökséggel:* az erdélyi ortodox román püspökség 1761-től létezett; 1784-től Nagyszeben székhellyel. Személy szerint itt Gherasim Adamovici (1733–1796) szebeni román ortodox

34 püspökről lehet szó, bár a hivatalos beiktatására csak 1789-ben került sor.

35 mostani iffju Trajanus: II. József.

43 Arzatzidesek: Artaxerxesek (itt békeszerzők).

Mithridatesek: Mithridatész (a többes számú alak a katonai személyeket, politikusokat jelenti).

Vos cinis exiguus (lat): Ti mint csekély hamu és fagyos árnyak nyugodni fogtok.

46
48

21.

Kézirata

58 OL Budapest, P szekció, 523, 10. csomó, 702–703. Az Orczy család gyűjteményében.

Megjelenése

A vers: *Együgyű életnek ditsérete*. KSz 226–228., *Együgyű életnek dicsérete*. Szira 43–45.

Szövegkritika

A szövegnek címe (*A kenyér mezei pór*), mottója van, a KSz nem vette át ezeket. A kéziratn nincsen keltezés. Úgy véltük, az 1773-as nyári levél része lehetett. A fogalmazványon nyomon követhetők a gondos szövegformálás fokozatai (a szinonimák mérlegelése, a jóhangzásra, fegyelemzett rímképzésre való törekvés). Kristóf György tanulmánya óta tartják Barcsay versének. (EPHK 1914.790.) „Csonkán maradt” – írja róla Szira, de az ő példányában máshova van bekötve. A *Költeményes Szülemények* levélváltás-részének utolsó darabjai közé tartozik a vers. Révai Miklós címet változtatott (lásd feljebb KSz), és elhagyta vers elejéről a mottót.

KSz: kópjája (dandárja helyett)

KSz: szekerét (szekerit helyett)

KSz: ügyelt (igyelt helyett)

KSz: Mit kérjek? O Király!

KSz: Jobbá teheted e

18 KSz: Melyly földet mivelek

23 KSz: 'S véreket

26 KSz: kaponyák

Magyarázatok

41 II. József első és leghosszabb erdélyi látogatására 1773. május 11. és június 11. között került sor (ezt később két rövidebb követte 1783-ban, illetőleg 1786-ban). A II. József utazásaihoz kapcsolható anekdotát Barcsay átírja: nem a filantrópiát, a felvilágosult eszméket a gyakorlatban is alkalmazó népbáratot láttatja, hanem azt, aki kapja a leckét: a földművelő önérzetes, egyszersmind sztoikus válaszai nem élet-, hanem létfilozófia kifejezői.

22.

Kézirata

Ogy 2. 49., 22 EF

Megjelent

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó.

Magyarázatok

Je vous sois bien obligé... (fr.): Teljesen leköteleztél, kedves Orcanesem az üdvös vélemény által, amelyben részesíteni nagylelkű voltál: meg is kísérlem a vele való élest, de nem azért, hogy megalapozzam szerencsém, hanem az édes érzésért, hogy le vagyok Neked kötelezve, Erényes Ember! Irántam való legszentebb érzéseid sugárlásából tetted bizonyára. De ismere-e engem Bayard? De igaza van-e mindenkori Bayardnak? Ó, jaj, szégyellem magam az emberek nevében, amikor rászánom magam, hogy bevalljam neked: az irigységnek szolgálatom ki magam, amikor egy szintre helyezkedem ezekkel az elmékkel, akik ismerni vélnek: elég boldogság az nekem, ha apróságokkal mulatva magam tévútra vezethetem a kíváncsiskodókat. Ifjúságom hevében olvastam Voltairet, szórakoztatott és közben sok előítéletből kigyógyított, mostanában is néha itt alszik valamelyik könyve az asztalomon. De Epaminondas két leánya és Cato halála párnám alá rejtve követnek mindenfelé. Széptevésem a műsáknak mulandó időtöltés: ebben a tekintetben nem ismerek magamnál állhatatlanabbat. Úgy bánok velük, ahogy a kacér asszonyokkal szokás, ragaszkodásom egy napnál nem tart tovább.

Landerer uram: Landerer könyvnyomtató.

Kártigám: Mészáros Ignác regényéről van szó, fordítás németből: 1772-ben jelent meg.

Aequa petis, tamen haec... (lat.): Méltányosokat kérsz, mégis ezek a vágyak, amelyek iránt jó reménységet táplálsz, elavulnak.

- Imádságos könyvet: Cserey Farkas Bécsben adta ki 1772-ben *Isten anyjának... Szűz Máriának*
4 *lorétomi litániában lévő nevezetek rendén folyó dicserete* című könyvét.

23.

- 16
18 **Kézirata**
19 Ogy 2. 50., N. 26 (áthúzva) No. 10., N. 23. EM.
19 **Megjelenése**
19 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: *A szerző élete módját változtatja*. KSz 93–
21 96., *A szerző élete módját változtatja. Orczy Lőrincnek*. Szira 101–103.
24 **Szövegkritika**
32 Talán felelet Orczy verslevelére: *Élete módjának változásáról* (KSz 165–167.). A verslevél
keltezéssel, megszólítással indul, címe nincs.
KSz: A szerző élete módját változtatja (cím)
KSz: ébresztgetsz, Társ! vígabb notára
KSz: szerezh Lelkünkben
KSz: nem mivel rózsákat (és -at rimbokor következik)
KSz: számtalan pénzében
KSz: Mennyi boldogságok
KSz: méhéből és -ől rímek (ő-ző szóalakok: nélkül, könyvéből, mélységéből)
KSz: *Napnak Bárája* (kiemelve)
KSz: imádságra
KSz: még
24 KSz: talál
KSz: tzinált
KSz: tüstént
KSz: Katonákat
31 KSz: Tsárok
33 **Magyarázatok**
34 Harmintz esztendeje: Barcsay 1742-ben született.
35 hírem nélkül: értsd: szándékom ellenére.
Vagyon Krimieknek egy egy roppant ládája: a pandóra bajt hozó szelencéjével ellentétes mítikus-
49 kultikus tárgy, frigyláda, szampó?
Lojola gyermekeinek sorsát: a jezsuita rend működését 1773-ban tiltotta be XIV. Kelemen pápa. De
a fenti Orczy-verslevél zárósorára is utalhat Barcsay: „Kezdjük és danoljuk Loyola ódáját.” KSz
167.
Bourboniai ház: a Bourbon uralkodóház.
Cserey hymnussai: id. Cserey Farkas Bécsben adta ki 1772-ben *Isten anyjának... Sz. Máriának*
lorétomi litániában lévő nevezetek rendén folyó dicserete című könyvet.
György uramhoz: Richwaldszky Györgyhez.

24.

- Kézirata**
Ogy 2. 51., No. 16, 24 EF. Piros pecsét.
Megjelenése
64 Itt jelenik meg először.
Szövegkritika
76 Bizonyos aláhúzással kiemelt soroktól és egy javítástól (<eltörölni>elmosni) eltekintve tisztázatnak
78 tűnő kézirat.
Magyarázatok
Iusta petis, tamen haec... (lat.): Jogosakat kérsz, mégis ezek a vágyak, amelyekre áhítozol,
elszűrülnek (elernyednek).
Ágis authora: Bessenyei György. Bessenyei 1773. december 7-én kérte felmentését a Testőrségtől.
Jancsi: feltehetőleg Radvánszky Jánosra céloz.

En la faveur... (fr.): barátunk érdekét tartva szem előtt.
Freret: Fréret, Nicolas.
Les guerres... (fr.): A vallásháborúk okát az udvarnál kell nyomozni.
Scheccsianok: Wieland *Aranytükör* című regényére utal.
Budát ajánlásod alatt préselik: Bessenyei *Buda tragédiáját* (Posony 1773.) Orczynak ajánlotta.
Petropolyi: Szentpétervári.
Constantinopolyi: Konstantinápolyi.

25.

Kézirata

Ogy 2. 52., N. 28., vízjeles papír (ZOONEN).

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg elsőször. A vers megjelent: EME 145., Egyed 148–149.

Szövegkritika

Tisztázat, két apró, stilisztikai jellegű javítással.

Magyarázatok

fatrapaságomat: (átv. ért.) fényűző gőgömet.

Ki lehetett az a három személy, akiket Barcsay emleget? Feltételezésünk szerint Orczy Lőrinc, Richwaldszky György és Forgách Miklós.

Cyrus vendéghaját: a történelem régi és kortársi nagy uralkodóit összehasonlítva: politizálva.

Tokaý bor, tudomány, végre barátság: a társas élmény, a mámor fokozatai.

Én Nem olly...: az eltávozó Bessenyei Györgyre és a Bécsben maradt Baróczi Sándorra utal.

Parnallzusnak egyik kedves fija, György: Bessenyei a magyarországi református egyház bécsi ágensének szerepkörét vállalta el.

Tráján minap látta: II. József hadiszemléjére utal.

26.

Kézirata

Ogy 2. 53., No 24, 26 EF

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: EME 146.

Szövegkritika

A kéziratot látszik, hogy nem egyszerre készült: a vers utáni prózai rész későbbi kiegészítés.

Magyarázatok

A történelmi események kapcsolata a csillagok járásával ókori toposz.

Tum facile et proum est superos ... (lat.): Akkor könnyű és kézenfekvő semmibe venni az égiek tanúságát, midőn nincs halandó, aki ismerné azt.

Ut lint Tibi... (lat.): legyenek neked szelídek és szűziesen lágyak a gyümölcsök, és fejj bőségesen.

Musák fugallásábolis: szerelemes verseket is.

27.

Kézirata

Ogy 2. 54., No. 25, 27 EF, vízjeles papír (HONIG).

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Hamvazó szerdára*. KSz 101–105., *Hamvazószerdára. Orczy Lőrincnek*. Szira 105–108.

Szövegkritika

A verslevél keltezéssel és megszólítással kezdődik, a versnek nincs saját címe. Révai a mitológiai és történelmi jellegű tulajdonneveket aláhúzással mind kiemelte.

KSz: Hamvazó szerdára (cím)

KSz: Papodra

KSz: Barátom! Letzkédet

KSz: Hagyd, ébresszen

KSz: ál artzás

KSz: lótzáján

KSz: tolakodtam

2 KSz: téve

4 KSz: *Sybaris*

7 KSz: e' szívemet (érszemet helyett)

8 KSz: Nem tudom, Társ!

11 KSz: fákat

13 KSz: képzelném

14 KSz: ágat (és négy soron keresztül -a- rímhangzó)

18 KSz: lefejtven fújod

18 KSz: Hagyd, jusson

19 KSz: még te

23 KSz: Az én Ketskéim

25 Magyarázatok

28 A kezdő kérdés az ihlet tréfás megnevezése. Fontos a kapcsolat hangsúlyozása kulturális toposzok (művészet) és a mindennapi élet képe között. (Én ezt csak éneklek, te pedig valójában éled.)

32 Mezgésen: értsd mézgásan.

49 Nagy Frigyes jelenkori seregeit. Kérdésfelvetése széles látókörére, önálló gondolkodásmódra utal.

51 Vallyon Cesar legioinál..., vallyon Mátyás Király dandárj 's mostani Fritz táborába a szegény tiszt:

54 nyilvánvaló Barcsay komparációs hajlama. A katona megbecsülése tekintetében veti egybe az ókori Rómában, a háromszáz év előtt Bécsét vívó Hunyadi Mátyás vagy a sikeres porosz császár, Vallyon akamaé az udvar Diétát hirdeni?: nem került sor országgyűlésre.

32

28.

87 Kézirata

Ogy 2. 58. No. 22., 31 EF. A vers kézirata kéthasábos elrendezésű és prózai részben folytatódik.

Megjelenése

89 A vers: EME 148., Egyed 2001. 138. A szöveg többi része itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Feltehetően válasz Orczy *Panasz az öregségről* című versére. KSz 215–216.

Magyarázatok

A görög mitológia ihlette allegorikus szerelem-mese mint egy hasonlat kifejtett hasonló eleme jelenik meg. A záróstrófa a vallomás (a hasonlított). Erősen érezhető a versen Poussin *Voyage a Cithère* című képének hatása.

Kényesebb: választékosabb, „irodalmibb”.

29.

Kézirata

Ogy 2. 71–72. N 29 áthúzza, N. 11. Külön érdekessége a kéziratnak, hogy két vers közötti prózai üzenetek is versformába tördeltek.

57 Megjelenése

A levélből közölte a verseket Révai (maga látja el címekkel): *Tábori gyakorlás Rákos' mezején*. KSz 96–99., *Előbbi lakásától búcsúzik*. KSz 100–101. és az ő nyomán Szira: *Tábori gyakorlás Rákos mezején*. Orczy *Lőrincnek*. 103–105., illetőleg *Előbbi lakásától búcsúzik*. 29–30. Ez utóbbit Szira a „versek” közé sorolja, nem a levelek közé.

Szövegkritika

Révai kronologikus sorrendben közölte a leveleket, ha el is hagyta a levelek prózai részeit. Sejthető, hogy kezében járt az egész leveleskönyv. Szírának már az egység ismerete nélkül kellett szerkesztenie.

KSz: bab történetedet

KSz: tüstént

KSz: előmbenn

46 KSz: Sirásra

47 KSz: Styrmon

49 KSz: Márs

50 KSz: derék Had

KSz: Kübörre

KSz: öltözik, siet

KSz: Elme s Vitézség.

KSz: formábann

KSz: oldalábann

KSz: kölkezése

KSz: eszközöket

KSz: gyomrábann

KSz: kősziklábann

KSz: koszorúdat

KSz: tudom;

KSz: kékesednek

KSz: derei.

KSz: szűrös

KSz: nyegni

KSz: zöldültetek

KSz: éjtszaknak

KSz: tsodálatos

5 KSz: Phoebus oltárjain

KSz: Nimpháknak

KSz: titkomat

Magyarázatok

4 A két vers közötti prózarész is versformába tördelve jelenik meg a levélben. Talán, hogy politikai

5 tartalmaira a postamester – a hivatalos szem – ne figyeljen fel.

6

9 Pro nunc sede vacante... (lat.): jelenleg, midőn nincs betöltve a szék.

10 Vásárba akarnak avatni: a katonai előmenetel egyik akkor lehetséges változata: a seregvásárlás.

11 Mint világi versszerző: tudomásunk szerint itt nevezi magát egyedül így, de fontos az identifikáció

15 mindkét eleme (világi, versszerző).

16

18

19

30.

20 **Kézirata**

22 Ogy 2. 76.

22 **Megjelenése**

23 A teljes levél itt jelenik meg először. A versek megjelentek: EME 150–151.

24 **Szövegkritika**

26 A levél tisztázata.

27 **Magyarázatok**

28 A mókás szavak szigorú kritikát fednek – az udvar belső politizálásának személyes összetevőit

29 sorolva, a császárnő bírálatát végzi a szabadságos katoná.

31

33 Ifjú képeddel ebédlék: valamelyik Orczy-fiúval, talán Lászlóval.

35 Dietrichkő: értsd: Dietrichstein.

38 Terka Anyánk: Mária Terézia.

39 Josephel: II. József császárral.

Kézirata

Ogy 2. 80–81., 46 EF, N 14 . Vízjeles papír: HONIG & ZOONEN. Felismerhető az arany porzó.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Barcsay báró Orczynak midőn a vizek folyásának egyengetésére rendeltetett volt.* BGyT 64–67., *Bodrog s Tisza vizsgáltatásakor.* KSz 107–109., *Barcsay báró Orczynak midőn a vizek folyásának egyengetésére rendeltetett volt.* Szira 84–85.

Szövegkritika

A KSz-beli cím Révaitól származik.

A kéziratban semmi nincs aláhúzással kiemelve, a KSz-ben: Gangesnek, Nilusnak, Tigris, Eufrát, Pactolusnak, Baharem, Pégu, Bassorai, Cocos. Szira Császár Elemér nyomán (Cs. E.: *Orczy és a Tisza-szabályozás.* Századok 1908.) a vers keletkezését 1774-re valószínűsíti. Szira továbbá a BGyT-féle szöveget vette alapul, amelynek utolsó sorai az Orczynak küldött változatától (és a KSz-ben közölttől) kissé eltérnek a szórend, a mondatfűzés tekintetében). A vers különben a Barcsaynál ellipszist, továbbgondolnivalót jelző — — — (több gondolatjel) megoldással ér véget.

BGyT: Számtalanná tészem kényes izlésimet,
Sokkal kedvesebbé a levegő-eget,
Fű-szerszámmal üzvé a bűdös felleget;
Ott, hol múlatok, lész hívságok gyűlése...

BGyT: a' tél

BGyT: Szakállas

BGyT: Nevetik,

BGyT: írlz, Barátom,

BGyT: folyáfarol.

BGyT: tehén

BGyT: fővényeit

BGyT: vizeit:

BGyT: kezdetét, hafonló

BGyT: jó szívű

BGyT: esnek

BGyT: tsak

BGyT: e'

BGyT: Eredj

BGyT: Baharim

BGyT: Szedj

BGyT: Rakd-meg

BGyT: Meg-lád'

BGyT: Korinthus

BGyT: szóllott

BGyT: Hatzeg

BGyT: fájkámat

BGyT: Vellek

BGyT: Bafa

BGyT: méneféből

BGyT: bükkes

BGyT: Tölgy

BGyT: hernyóimmal

BGyT: medve, majom

BGyT: trutzodra léfzek...

BGyT: Számtalanná tefzem

BGyT: S ' fokkal kedvesebbé a' levegő eget

BGyT: üzvé

BGyT: Ott, hol múland léfz hívfágok gyűlése...

BGyT: Ó! Cives, Cives, quaerenda pecunia primum est, Et vritus post — — — Horat. (Ezt a levél prózai részéből emelte ki mottóvá Bessenyei!) Egy nap Sokrát Corinthus rév partyán, el felejtén, hogy

- 39 tanítványai között vagyon, kikkel fétált a' fok drága portékáknak látására így kiáltott fel...
 41 (Bessenyei jegyzete).
 42 KSz: Tsodát
 43 KSz: Barátom! Bodrognak
 46 KSz: tehén fejű
 52 KSz: hajotskádat
 54 KSz: sajkámat
 55 KSz: majom', medve', sertés'
 56 KSz: borzas
 57 KSz: mézt hozó
 71 KSz: boszszudra lészek

Magyarázatok

Entzenbentzel: csecsebecsével.

O! Cives, cives... (lat.): Polgár, ó, polgár! Gyűjts pénzt legelőször is, aztán / Jöjjön majd az erény!

- 9 Horatius *Episztolák I. könyve*. I. 53–54.
 9 Multiplicasti gentem... (lat.): megsokasítod a népet, de az örömet nem.
 11 Majd ha Hazámb* vélzem lakásom: vagyonához csak akkor juthatott, ha családot alapít (ha tehát a
 27 katonai szolgálatot is befejezi). Erre azonban csak tizenkilenc évvel később, 1794-ben került sor!
 35 Braschý Cardinalis: az új pápa személyéről tudósítja barátját.

46

48

50

52 Kézirata

Ogy 2. 82., 47 EF, a piros pecsétviasszal erősen be volt zárva. Vízjel: AB; és Ogy 2. 297!, 231 EF,

62 No. 20 vízjel: HONIG ZOONEN.

71 Megjelenése

Az 1775. április 11-i nagyszombati levél itt jelenik meg először a verssel együtt. A vers: *A*

74 *Békességhez*. BGyT 60–64., *A Békességhez*. KSz 127–130., *A békességhez*. Szira 38–40.

108 Szövegvizsgálat

Az utóirat francia nyelve rejtőnyelvként szolgálhatott: a cenzúra szigorodása idején a politikai
 111 eszmék történetét nem volt tanácsos hangos szóval emlegetni.

A mottót Révai elhagyta. (Omnibus una quies, operum, Labor omnibus unus Virg. Georg.)
 Szükséges volt tartalmi érvek alapján ide illeszteni a verset, habár Barcsay levélbeli állítása
 szerint egy évvel korábban keletkezett. A nagybányai anyagban a csomó végére keveredett.

BGyT: Omnibus unaquies, operum, l'abor omnibusum (Virg. Georg).

BGyT: békesség

BGyT: paranfsolfz,

BGyT: intellz

BGyT: földnek

BGyT: Méduza

BGyT: önti

BGyT: királyoknak

BGyT: menykövet ÖÜET

BGyT: hová

BGyT: vér-ontást?

BGyT: E' föld

36 BGyT: bújdosni

38 BGyT: fel-zúdula

39 BGyT: Néreus

40 BGyT: el-süllyedt

41 BGyT: fővényeit

42 BGyT: veszélyével

43 BGyT: népeit

47 BGyT: oh

48 BGyT: ditsősségét (dühösségét helyett)

54 BGyT: helyéről

- 56 BGyT: Csillagzatok
 58 BGyT: S tündellőget
 58 BGyT: forfától
 59 BGyT: Lakván,
 60 BGyT: A' föld
 62 BGyT: oltáraink
 63 BGyT: duna
 65 KSz: A' Békefléghez
 65 KSz: hunja
 70 KSz: Médusa
 71 KSz: süllyedt
 77 KSz: Kayug'
 78 KSz: annyibann
 83 KSz: folyja
 91 KSz: adományit
 95 KSz: tartományit
 101 KSz: tudományit
 105 KSz: Leányit
 107 KSz: Békeség
 36 **Magyarázatok**
 42 Alkudt tettem: a toscanai Lipót seregéből (ott vásárolt ezredét eladva) a Kálnoký huszárokhoz kívánt
 42 főstrázsamesteri rangban átlépni, ennek a cserének tizenegyezer (forint) lett volna az ára.
 62 Vasas tekenyömb*: nehézfegyverzetben.
 92 Le livre (fr.): Ezt a bölcsélet- és politikatörténeti könyvet olyan feltétellel vásároltam fiad
 94 önagságának, hogy odaadja Neked is – nekem magamnak is megvan, de nem ilyen szép kiadásban.
 98 Amit róla mondasz, kedves barátom, kissé hízeleg a hiúságomnak, már ami a választást illeti; de nem
 106 szemérmertlenség azt állítanom, hogy ez a legnagyobb dicséret erre a munkára nézve. Valóban
 107 kíváncsi voltam véleményedre. Ennek annál is inkább örülök, mivel megerősít korábbi
 108 meggyőződésemben.
 109 A család szentsége a szüzességi fogadalomnál célszerűbb az emberi faj fennmaradása tekintetében.
 110 A magyarság mint a kereszténység ellensége (Attila pusztító serege révén), később mint a régi
 hiedelmeket hűtlenül elhagyó keresztény nép jelenik meg a versben.
 6 Testvérinkis Kayng partyára érkeztek: a Távol-Keletre szakadt etnikumról mint a magyarok
 rokonairól beszél.
 12 A vers az „inter arma silent Musae” mondás ellenverse: ha istennek tetszők (értsd: szépek, hatásosak)
 29 a versek, az a békességnek köszönhető!

33.

Kézirata

Ogy 2. 83., 48 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A szöveg tisztázata.

Magyarázatok

Dolgomnak vége: a seregvásárlást-előléptetést érti.

Calvin s Luther fíjai: a reformátusok és a lutheránusok (evangélikusok).

Egrý püspöknek megaláztatását: lásd Orczynak az egri egyházfővel való konfliktusát.

A Rómaiak soha Nemzetek Külömbőségén nem törődtek: zavarja az osztrák állameszme felismerése.

Dervis György: Richwaldszky György esztergomi püspök.

Izép Kutba: Schönbrennbán.

34.

Kézirata

Ogy. 2. 87., 31 EF

5 **Megjelenése**

- 23 A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Újlag való ébresztés vers írásra*. KSz 105–107.; *Egy jó barát beteg barátjának Orczy Lőrincnek*. Szira 88–91.

26 **Szövegkritika**

- 37 Felel rá Orczy *A haldokló Hattyu* című versével (KSz 181.), amely e vers zárlatához illeszkedik.

- 39 Orczy: A' haldokló Hattyú

Haldokló Hattyúnak végső keserveit

Meg hallván, bús fzívvél könyveztem könyveit:

Halál kérésemre ölü efzközeit

Le rakta, 's hozfzabbra nyújtá efüztendeit (KSz 181.)

Ezt a levelét aláírta a költő (Barcsay néven)!

Báróczi Marmontelt: Báróczi *Erkölcsei mesék* címmel fordította le Marmontel *Contes moraux*-ját (megjelent: Bécs 1775).

KSz: Hajdan

KSz: nézem Guilbert' (Mézzé, Guilbert helyett)

KSz: Szunyadó

KSz: métsnek (mecset helyett)

KSz: Mondd meg, édes Múzsám!

KSz: Hagyd

KSz: tárgya hiv sziveknek

KSz: Éhezett sváboknak

KSz: lészen Nemzetünkre

KSz: egymás fülébenn

KSz: Filep

- 5 KSz: tziirkalmábann

- 7 KSz: hatarában

- 10 KSz: midőn

- 10 KSz: éhezni

15 **Magyarázatok**

- 19 Versízerző ízédelgése: az ihletállapot, a fantáziálás megnevezése!

- 28 A vers valóságos invokáció a múzsához.

- 39 Báróczi Marmontelt.: Két Báróczi-próza fordításról van szó: az *Erkölcsei mesék* Marmontel-

- 44 magyarítás (franciából), az *Erkölcsei levelek* az osztrák Dusch munkájának magyarra fordítása.

- 46 Mindkettő az erkölcsi irányú érzékenység jegyében fordult elsősorban nőolvasókhöz. Vö. Vörös

- 48 Imre: *Két periódus határán* (Báróczi Sándor fellépése). In *Fejezetek francia–magyar fordítás-irodalmunk történetéből*. Modern Filológiai Füzetek 41. Akadémiai Kiadó, Bp. 1987. 163–182.

55

62

65

35.

Kézirata

- 68 Ogy. 2. 89., 53 EF.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Táborból irt levélnek az eleje*. KSz 110., *Táborból irt levélnek az eleje*. Orczy Lőrincnek. Szira 110.

Szövegkritika

Az első költemény valóban csak bevezetésnek tűnik, hirtelen szakasztja félbe stílusfordulattal, prózamondattal a szerző.

Magyarázatok

Csarabý: Barcsay anagrammája.

Cziró: Orczy anagrammája.

36.

Kézirata

Ogy 2. 90., 53 EF

Megjelenése

Egy Nagyságos asszonyoknak intésére. KSz 110–114.; *Egy nagyságos asszonynak intésére.* Szira 58–62. Az utolsó két versszak megjelent: Egyed Emese: *Barcsay-filológia.* Nyírk. 1996., ill. EME 58–65.

2 Szövegkritika

- 2 A vers címe az autográf kézíraton: *Egy vers-szerző özvegynek, ki egy levelében intett, ne szerelmeskedjem.*

Nem tudjuk, ki ez a néne. Barcsaynak több testvére volt, kapcsolattartásuknak nincs nyoma a hagyatéki pört követő évek (az 1760-as évek) után. A cím megváltoztatása a szerzőről kialakítandó kép érdekében. Vö. még EME 58–65. (a kézirat és a KSz-változat egybevetése).

Az utolsó két versszak, talán mert a kéziratban külön lapra került és elkeveredett, nem került be KSz szövegébe.

KSz: *Egy Nagyságos asszonyoknak intésére*

KSz: Drága néném!

KSz: te, Phoenix

KSz: tsoda

KSz: nőttek

KSz: a' szép a' jó

KSz: ditsőséges

KSz: éjtszakákat

KSz: futna

KSz: Várasak

KSz: artzával

KSz: üdvözlöm

- 3 KSz: Tsászár' udvarában

- 7 KSz: kúlts

- 9 KSz: zsebjen

- 10 KSz: Hazánk

- 24 KSz: tisztétől

- 25 KSz: onnét

- 28 KSz: játszó

- 33 KSz: gyűrűzött

- 35 KSz: melylyét

- 43 KSz: ragyáit szívének

- 45 KSz: artzával

- 50 Révai továbbá kiemelt neveket: Flóra, Daciábann, Vénus, Minerva, Diánának, Mómus, Chloét,

- 52 Dámont, Alexis.

- 52 **Magyarázatok**

- 66 Ezer tárgya vagyon érzékeny szívemnek...: a szívnek (közeli) tárgya van, az érzékszervek (a szem, a

- 70 fül) erkölcsi beállítási receptorok, a lélek a célok kialakítója, tehát a legnemesebb személyiség-

- 73 összetevő e gyors poétai önértékelésben. Radvánszkyénak írott (verses) levelei közül négy maradt

- 74 ránk az 1771 és 1776 közötti periódusból, lásd KTE XXI. 250–281., ill. Baros Gyula 1911.

- 82

- 85

- 89

- 91 **Kézirata**

Ogy 2. 93., kisméretű levél: 18,6/11,1 cm.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat.

Magyarázatok

A szabadságról való munkádnak neve lészen *Befzélgetés*. *Discours*: fontos, hogy a KSz-ben szerzőtlenül megjelent Orczy-poéma születésénél Barcsay bábáskodott, s hogy ezek szerint címjavallata is volt. A végül a KSz-ben *Futó gondolat a Szabadságról* címmel megjelent munka így

nem jelzi már címében is, hogy benne egyrészt válaszról van szó egy Barcsay-megfogalmazta kérdésre.

Pajtás! Azt kérdezted minap leveledbenn

Szabadság mi légyenn 's lakik melyly szegletben (KSz 3.),

másképp, hogy a keretrészt is figyelembe véve egy kis kopasz ember és a szerző közös történelemértelmezése, „beszélgetése”, diskurzusa zajlik. (KSz 3–60.)

Tót Socrates: Kollár Ádám.

38.

3

Kézirata

Ogy 2. 94., mérete kisebb a többiénél (11,5/18,5 cm).

Megjelenés

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A keltezés ráírással javítva (az első változat olvashatatlan).

Magyarázatok

A SKatulkát csak hozd le: a verses dobozt.

9 Az Indiai Királynak szentelt napok: talán a szerelem napjai.

nehéz kedvűségbe esem: melankóliába esem.

39.

Kézirata

Ogy 2. 291.!

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A datálatlan levélkét tematikai megfontolásból illesztettük ide.

9 **Magyarázatok**

10 Talán Pozsonyban lett volna ez a találkozás.

11 Meghallásra: kihallgatásra.

40.

Kézirata

Ogy 2. 90., No. 226 EF

Címzése: Pour Monsieur le Baron d'Orczy le Général à la Rose. Pecsét feltörve.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 156–157.

Szövegkritika

A levél datálatlan. Tematikai megfontolásból illesztettük ide.

Magyarázatok

8 Rosához érkezettél: szállása a rózsánál volt.

Lankadok: senyvedek.

Groff Miklos: Forgách Miklós gróf.

Ellenkező történetek: értsd: mostoha sors.

György barátunk: Richwaldszky György.

41.

Kézirata

Ogy 2. 95.

OL P szekció 523., 10. csomó, Varia 695–701.

Megjelenése

4 Itt jelenik meg először a teljes levél.

- 5 Melléklete megjelent: „*Scythia vagyok*”. *Kézírt paszkvillus a Demonstratióról – Sajnovitsnak*. In
 10 Nyelvtudományi Közlemények. A MTA Nyelvtudományi Intézetének folyóirata. 97. kötet,
 12 Budapest 2000. 246–260.; Egyed 2001. 95–100.
 13 A vers megjelent: *Tsillag-néző Sajnovits és Hell hibái táfoltatnak*. KSz 231–234.

Szövegkritika

Ez a levél segített az eléje besorolt kisebb üzenetek datálásában. Ugyanígy fontos más szövegek szempontjából is: a *Tsillag-néző Sajnovits és Hell hibái táfoltatnak* (KSz 230–234.), a *Futó gondolat a Szabadságról* (KSz 23–60.) és a *Fejér Tatárok történeteiről* írott művek miatt is.

Szira Orczy művének vélte a verset, nem vette fel a Barcsay-verskötetbe. Az EME szövegei közé sem került be, mert a könyv megjelenése után sikerült a levelet azonosítani az OL-ban. Koppi Károly jezsuita történész iratai között is megtalálható egy Sajnovits munkája ellen kidolgozott cáfolat: OL Fol. Lat. 392. (Caroli Koppi: *Notata*. 66–69.) Meglétére Kecskeméti Gábor volt szíves felhívni a figyelmemet; önzetlen segítségét itt köszönöm meg. Úgy tűnik, Barcsay versét Koppi, akivel folyamatos baráti kapcsolatban állt, jegyzőkönyvébe másolta; néhány fogalmat aláhúzott, lábjegyzetben latinul meg is magyarázott. Egyéb változtatásokat is tett a szövegben.

A megszólítás lenne a paszkvillus címe: *Tuttevas Bérasztalom!* A keltezés mókás hely- és időrejtés, az aláírás is fiktív. A kézírás és az előző levél utalása, utasítása teszi mégis valószínűvé Barcsay szerzőségét.

KSz: *Tsillag-néző Sajnovits és Hell hibái táfoltatnak*.

Koppi a mottó származási helyét Barcsaynál pontosabban megadja (Ovid. de Pont. L. 3. El. 2.) és a címet a következőre változtatja: *Tuodos Bérasztalom!* Úgy tűnik, korábbi szöveg Barcsay verse: ezt bemásolja jegyzőkönyvébe Koppi és néhány fogalmat, személynevet aláhúz, majd lábjegyzetében magyaráz: száraz hal, málé, Hell, Sajnovits. (Molnár János szótárában *málé* szerepel, ezt a Sajnovits-féle megfigyelés a lapp *máles*-nek felelteti meg. „Malees a 2. megfigyelésből: Málés. Lapp jelentése: quodcunque oibi genus. A magyarok Málé-nak hívják a bizonyos fajtájú placenta dulcist és plebis eduliumot.”

Magyarázatok

Barcsay katonai szálláshelye ekkor már Nagyszombat volt, rövid idő alatt Pozsonyban tudott teremni. A farsangi mulatságok idején korábban Pesten tartózkodott.

- imé Sajnovitshoz való írásmat elküldöm: a *Szittyva vagyok nem lapon* című verssel kezdődő
 27 levélről van szó, amelynek verses része a KSz-ben is olvasható (a *Tsillag-néző Sajnovits és Hell hibái táfoltatnak*). Az álneves Barcsay-levél az OL-ban az Orczy család *Miscellanea* nevű csomójában található. (P szekció, 523., 10. csomó, 695–701.)

„Hac ego sum terra, Patriae nec poenitet, ortus. Ovid. Ex Pont.”

„E nép (vagyis a lapp. – E. E.) még ma is Európának a legtávolabbi északnyugati sarkából Finnarchián, Lappországon, Finnországon, Tatárországon át Ázsiáig terjed megszakítatlanul” – *Demonstratio. Sajnovics János... Bizonyítás. A magyar és a lapp nyelv azonos*. Ford. Constantinovitsné Vladár Zsuzsa, szerk. Szij Enikő. ELTE Budapest 1994. 18.

- Ide kívánczik a Demonstratio szöveghelye: „És noha a lappnak nevezett népek között ugyanaz a nyelv az évszázadok során mintegy homályba tűnt, és minden művelés híján már-már elveszettnek hittük: mégis jobb sorsot nyert Finnországban, Svédország tartományában és messze a legjobb
 16 sorsot Magyarország gazdagon virágzó királyságában; ahol már ATTILA és SZ<ENT> ISTVÁN első királyunk idejétől erős és szilárd volt és annyi évszázadon át pompásan kiműveltetvén, akár szavainak bőségével, akár ékes tömörségével, akár a lélek belső rezdüléseit kifejező hajlékonyságával nem marad el egyetlen keleti vagy nyugati nyelv mögött sem, sőt könnyedén
 30 felülmúl sokakat.” Dem 1994. 18. (Kiemelés – E. E.)

Vö. még: Békés Vera: *Nekünk nem kell a halzsíros atyafiság! – Egy tudománytörténeti mítosz nyomában*. Tanulmányok a magyar nyelvtudomány témaköréből. Szerk. Kiss Jenő, Szűts László. Akadémiai Kiadó, Budapest 1991.

Kézírata

Ogy 2. 97. Felelet Orczy *Pesti Farsang* című versére. KSz 203–205., No <16> 17. Vízjele: HONIG.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Farsanggal történt verekedés Pesten*. KSz 115–117.; *Farsanggal történt verekedés Pesten*. Orczy Lőrincnek. Szira 111–112.

Szövegkritika

KSz: Hallám, Hív Társ!

KSz: Váras

KSz: dévajságot

KSz: józan

KSz: szerettek

KSz: kedveltek

KSz: Higyd el

KSz: Jól tudom! Vén Apos

KSz: tsészébe

KSz: Várasoktól

- 3 Magyar–francia levél. A franciául írott közlendők diszkrét tartalmúak. A Koháry családdal
4 kapcsolatos mondandóit a költő mindig valamiféle közvetettséggel fejezi ki.

11 Magyarázatok

- 12 Primást fogadván: Forgách Miklós eszerint cigánymuzsikával szórakoztatta újlaki otthonában
13 barátait.

- 14 Vous saurez... (fr.): Bizonyára tudomása van már a Koháry család teljes csődbejutásáról. Kudarcot
16 vallottak a színház dolgával és ezáltal elvesztették a gyerekek javait. Hatszázezer forintért
27 mindenüket eladják, hogy a hitelezőket kielégíthessék. Lásza be, mennyi együttérzésre méltók azok a
28 gyermekek. Gondoljon erre, kérem, és üzenje meg, milyen úton-módon lehetne valamit tenni értük.
31 Adieu. Kedves barátom, fogadja gyöngéd ölelésemet. És R. is. Utóirat: A szemle után májusban
mindenképpen hazámba kell mennem. Verböczy egy cikkelyéért éppúgy üldöznek, mint önt. Isten
áldja. –

52

43.

54 Kézirata

Ogy 2. 99., 59 EF, nagyon kifakult írás.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláírása: Barcsay. Pózába tördelt verssel kezdődik a harmadik mondattól: Igazak, és helyes azoknak
érzelme... A „vers” vége: „Hit, fegyver, polgárság, erkölcs minden gátom.”

Magyarázatok

Barcsay többször is kijelenti, hogy jobb lett volna annyiba hagyni a sérelmet, feljebb nem vinni
(hiszen a magas rangú egyházi előljáróval szemben Orczynak mint sértett világi személynek, bár
arisztokratának, nem sok esélye volt).

Gróf Koháryné: a csődbe jutot színházi intendáns felesége.

44.

Kézirata

Ogy 2. 100., 60 EF. Igen kisméretű levél: 9,3/11,4 cm.

Megjelenése

Itt jelenik meg először. Nem rimes próza, hanem prózaként tördelt szabályos vers található a levél
elején. Kicsit el is vesz a levél komolyságából a verses ritmizáltság.

Szövegkritika

- 42 Magyar–latin levél.

Magyarázatok

Socrates: Kollár Ádám.

Vettem engedelmemet: engedélyét a hosszabb eltávozásra, a szabadság letöltésére.

Dáciába: értsd: Erdélybe.

A Plebanus mellé Difnó pástort laktatott: a kaján hangnemen túl figyelemre méltó a jellegzetesen felvilágosodás kori érvelés is: nincs privilégium, a disznópástort is emberszámba kell venni. Kristus Urunk nem állotta...: példázat a Gonosz és a Mindenható viszonyáról (Sátán Légió).

45.

Kézirata

Ogy 2. 102., 62 EF

Ismét prózába tördelt versről van szó.

Megjelenése

- 4 A teljes levél itt jelenik meg először. A latin rész megjelent: Kollár Ádám Ferenc levelezése. S. a. r.
 - 6 Soós István. Universitas Kiadó Bp. 2000. 410–411.
 - 7 **Szövegkritika**
 - 19 Tisztázat, néhány kifejezése aláhúzással kiemelve. A Kollár-levelezésben az itt Fanatici agriensi... és az Iterum Vale közötti szövegrész mint ismeretlennek címzett, datálatlan írás jelenik meg. A Barcsay
 - 23 levelében megjelenő latin betét egy bekezdést nem tartalmaz az eredetiből, amely a MOL Széchényi anyagában található. Barcsaynak ez a levele a Kollár-levelet datálja is, a tartalmát is pontosítja, a címzettjét is egyértelművé teszi.
- Kol: Bessenyeio (+++ helyett).

Magyarázatok

Vö. Barcsay korábbi levelével: Tornyos Nagy Izombatb* 31 dik May ...az Udvar és egélf Bács meg botránkozott az Egri fő pap gorombaságán – Socrates tegnap azt írta nékem hogy igazolja panaszodot, és már mindenütt el töltötte a titkos ízugolyokat. A latin nyelvű levelet valóban Kollár Ádám írta, a hivatkozott Egri tartuffe azonban nem a Soós István által valószínűsített személy.

- Fanatici agriensi... (lat.): A elvakult egri Calchas emberségből kivetkezett erkölcsi az Udvar és városunk előtt teljességgel közismertek. Nem tartom kizártnak, hogy ez az alak a törökök tanán felbuzdulva erőnek erejével és törvényteleniségekkel iparkodik a maga hatalmát kiterjeszteni. Mi, akik korántsem a fekete köntös hosszúsága, hanem a lélek tisztasága révén vagyunk igaz keresztények, mindannyian egykönnyen áthatolhatjuk, hogy ezen elvetemült szándék szöges ellentétben áll a mi Isteni Mesterünk tanításával, erkölcsiével. Közös barátunk vonatkozásában a
- 39 magam részeről biztosra veszem, miszerint az az igazságtalanság, amellyel sújtani szándékoznak, mindennél súlyosabb és messzemenően kirívó azok közül, amelyeket rendszerint azok szoktak követni, akik megjárva a leghivatottabbak gyülekezetét, dorbézolnak. Kérdem én, vajon ki ne lenne tisztában azzal, hogy a legjelesebb férfiú és katona, Orczy, aki soha senkinek nem volt gyalázatára avagy becstelenségére, egy megbomlott s ennek következtében eszelős tehetetlen elme szitkozódásainak céltáblája? Mit se törődjünk azzal, hogy mint hetvenedik, mint dagadozik kebele az egri Tartuffe-nek attól, ahogy a Jeles Orczyt valósággal piszkolódásokkal és sértegetésekkel
 - 13 borította el; ugyan kinek ne lenne tudomása arról, hogy ez az egri és a vele hasonlórú emberek a paraguayi állatoknak azon rendjébe tartoznak, amelyeknek a lajhárság az ismertető jegye; ők azok, amelyek a közelükbe kerülő legtisztességesebb halandót is a reájuk jellemző ocsmány módon szétfeccskendezett húgyukkal és ürülékükkel minduntalan összerondítják. Mindezeket és a hozzájuk foghatókat mi elszuttoghatjuk magunk közt, viszont nincs reá semmi mód, hogy a nagy nyilvánosság előtt felfedjük, mivel – be nagyon fájdalmas az egész! – pillanatnyilag az végtére a helyzet, csupán mi, világiak nevezetesen a katonák és a magunkfajta elátkozott tollforgatók védelmezzük vigyázón és erkölcsi jámborsággal vallásunknak szentségét és méltóságát; egyébként elkerülhetetlen az, hogy az emberiség javarésze általában barbárnak és emberi mivoltunkhoz méltatlannak tartsa azt. Különben a becstelenség aligha gyalázhatják büntetlenül a derekakat, lévén, hogy az isteni és emberi törvények egyaránt módot adnak az elkövetett sérelem higgadt számonkérésére, valamint arra, hogy gyógyírt keressünk az ütött sebekre.

Mindenesetre jómagam tölem telhetően iparkodni fogok, hogy az Egri Tartuffenek emberségből kivetkezett ezen tette tudomására jusson valamennyiünknek azok közül, akiknek tisztje az ártatlanság védelme és a becsületesek istápolása. Miként tanácsoltad, +++-be fogózom majd és általa cselekszem azt, ami a legcélravezetőbbnek mutatkozik.

Egyetérték szülőfölded viszontlátására vonatkozó szándékkal, ámbár nem szívesen; majd ha nap mint nap távol leszel tőlünk, gondoskodj legalább arról, hogy leveleiddel könnyebben viseljük el

elutazásod tényét. Ég áldjon, lelkem jobbik fele, és tégy tanúbizonyságot arról, miszerint a te dákjaiddal egy töről sarjadtnak tartasz engem. Újólág az Ég áldjon.

Je sois sensiblement... (fr.): Mélységesen megdöbbenett E* Püspök eljárása Orczy barátunkkal szemben. Higgye el, hogy ez a prelátus ugyancsak erőszakos, és miközben erővel akarja a katolikusok számát növelni, gyűlöletessé és nevetségessé válik, buzgalma ahelyett, hogy megtérítene a protestánsokat, elriasztja, még makacsabbá és még fanatikusabbakká teszi őket. Ez a sértés, kedves barátom alkalmat teremt Festetics grófnak, hogy ártson ennek a családnak. Ha ír Orczinak, jelezze ellenérzésem: lehet, hogy éppen ez teremt alkalmat Festetics Károlynak, hogy kibéküljön az ifjú Orczi báróval, akit eddig a pillanatig nem szenvedhetett stb.

Pontosan nem tudjuk, miben áll a konfliktus lényege, a kérdéses személy Esterházy Károly egri püspök lehet.

E* püspök: Esterházy Károly.

Bruckenthal: báró Bruckenthal Sámuel.

46.

48

Kézirata

OGy 2. 104., N. 16, EF No. 64., piros pecsét, vízzel (HONIG).

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers: *Egy hadi ember jó barátjának*. KSz 114–115.; *Egy hadi ember jó barátjának. Orczy Lőrincnek*. Szira 110–111.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó. A versnek a kéziratban eredetileg nincs címe. A szerkesztés érdekessége, hogy a prózába fodulás egybeesik a folio egyik paginájáról a másikra való áttéréssel (recto-verso).

48 KSz: Hív Barát!

73 KSz: fzekeeredbenn

KSz: hangos tokájával (a rom. kölcsönszó – tóka – helyett)

KSz: Ficsór

KSz: furuglyáját

KSz: bundájábann

KSz: Sajtárjábann

KSz: botjábann

KSz: dudájábann

KSz: Elvezeti

Magyarázatok

Prunkulyaidhoz: (rom.) itt tréfás: csemetéidhez.

Károlyvári: gyulafehérvári.

3 Interest: kamat.

5 fél százig: fél évszázadig.

8 Meg unom végtére..., arrolis kell gondolkoznom: a civil élet feltételeire utal, de a hazatérés-
12 letelepedés előkészítése még csaknem két évtizedig tartott.

15 33 Eftendő lesznek: tudomásunk szerint 1742. február 2-án született Barcsay; 1777 februárjában
16 akkor 35. életévét kellett töltenie.

17 György barátunk: Richwaldszy György.

18 Kapornaknak idejő ura: ide helyezik Erdélybe.

19 fekete szoknyás vén Asszonyokhoz: (tréf.) a jogászokhoz.

23

47.

27

Kézirata

Ogy 2. 105., 65 EF

Megjelenése

45 A teljes levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó.

Magyarázatok

- 56 Kis Kopasz Ember: Orczy-versek mesebeli bölcse (I. *Futó gondolat a Szabadságról*).
 56 Magyar Myot: Claude-François Xavier Millot világtörténetét Verseghy Ferenc kezdte fordítani;
 58 börtönbe kerülésekor Bessenyei Sándor fejezte be a munkát (*A világnak közönséges története*. 1790–1791).

Írjunk mi...: A vers a kor írástudói között közkeletű meggyőződés kicsit módosított jelentésű kifejezője. Barcsaynál itt nem a művelni vágyott nagyközönséghez, hanem a kiszemelt hölgy szívéhez teremt(het) szabad utat a vers.

Berlin után vagy Paris után: kérdés, hogy a Habsburg Birodalom kormánya a porosz vagy a francia politikai berendezkedést kívánja követni.

Dubos munkája: Jean Baptiste, abbé Dubos (1670–1742): francia történétíró, kritikus és diplomata, az akadémia tagja. 1734-ben megjelent munkájára célozhat Barcsay; *Histoire critique de l'établissement de la monarchie française dans les Gaules*.

48.

15

Kézirata

Ogy 2. 108., 66 EF, <22> 24, vastagabb papírszelet. Kicsi (10,5/17,5 cm). Vízjel: HONIG.

25 **Megjelenése**

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

49 A problémát a datálás jelentette. Életrajzi érvek alapján illesztettük ide.

Magyarázatok

50 Kaulerábét: karalábét.

A homok Dombok között: Pesten.

49.

Kézirata

Ogy 2. 107., 66 EF, vastagabb levélpapír, kisméretű levél. Címzése: Pour Monsieur le General Baron Orczy à son hotel.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A hátlapon az első rendező írásával: 1776 Bartsay B. Orczy Lőrincnek. Ennél több fogódzónk nem volt a datálásban. Feltételezzük, hogy Pesten tartózkodott Orczy is, a levél címzése, egész bizalmas rövidsége is erre vall.

3

8 **Magyarázatok**

obester*: óbestertűnknek.

Caesart: II. József császár.

Vous voulez (fr.), magyarul: Ön eszerint – mondotta egy filozófus egy leányzónak – meg akarja tanulni a filozófiát! Ó! Érje be annyival, hogy megsebzí az elmét anélkül, hogy megismerné, és hagyja ránk azt a tévelygést, hogy tudunk elmélkedni, anélkül, hogy megértőbbek lennénk.

50.

Kézirata

Ogy 2. 106., 66 EF. Kisméretű (18/11 cm). Vízjel: HONIG. Pour le Général baron d'Orczy à Son hotel.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 152.

7 **Szövegkritika**

8 A levél érdekessége, hogy ugyanarra a témára vonatkozik mind verses, mind prózai része, a pesti katonai táborozásról és Orczy, a jóbarát közellétéről.

11 **Magyarázatok**

Hadgyakorlatról van szó, és ebből az alkalomból II. József seregszemléjéről.

Kül Stráza: egyebütt kül-örnek nevezi az őrállást.
Miklos Groff: Forgách Miklós.

51.

Kézirata

Ogy 2. 115–116., 70 EF, piros pecsét.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Lakadalom' módja az oláhoknál*. KSz 117–121.; *Lakodalom módja az oláhoknál*. Szira 31–34.

Szövegkritika

- A levél fogalmazvány, néhány kifejezése aláhúzva és egy verssor is kicserélve (az áthúzott verssor pajzánabb volt mint az új – pásztori metaforikával élő – változat): Nem lévén Köntösöm Venus
9 ünnepére. Ezt a változatot küldte el mégis Orczynak, és nem egy tisztázatot.
17 Lásd még: *Hol az egész vásár keres lakodalmat*. In Egyed Emese: *Olvasó nappal, író este*.
Kolozsvár, 2000. 249–268.
KSz: Farsangnak
KSz: Ál artzás Leányi!
KSz: fed
KSz: Szentiványi
KSz: Tótoknak
KSz: ifju
KSz: Múzsával
KSz: Bacace
KSz: hagyd
KSz: Fitsórnak
KSz: ígér
KSz: Még Juhász nem sípolt Zsili' havasain
KSZ: nem sípolt
3 KSz: kopaszain
3 KSz: Fel ül
5 KSz: Zephyr'
5 KSz: virradtra
7 KSz: fonyja
15 KSz: üstökét.
16 **Magyarázatok**
17 Barcsay fogékony volt a kulturális különbségekre, a szokásokra, a nyilvános látványosságokra: írt a
19 szlovákok pálinkaivásáról, a százszok lakodalmi felvonulásáról, a bécsi esküvő dísztelen
21 pragmatizmusáról, a pesti, a bécsi, az erdélyi farsangról. Az erdélyi románság szokásairól több
21 értékes megfigyelést épít be verseibe. A geinai (nála: biharhegyi) leányvásár ilyen korai
25 megörökítése dokumentum-értékű. (Ion Muslea szerint Barcsay, a magyar költő említi először mint
25 leányvásárt ezt a szokást, amelynek népszerűsítése szerinte másnak köszönhető; vö. Iacob Ferdinand
26 Miller: *Geographisch-historische beschreibung der Biharer Komitat*. Acta Literaria Musei Nationali
27 Hungarici, I. (Buda) 1818. 329–330. Ion Muslea: *Tirgurile de la Găina și Călineasa în însemnările*
31 *călătorilor, savanșilor si literatilor*. In *Cercetări etnografice și de folclor*. II. Ed. îngrijită de Ion
41 Talos. Ed. Minerva, București 1972. 349–388.
41 belzélje meg Konyi...: Konyi János műveinek két fontos iránya, az anekdotázás és az érzékeny
41 történetmondás közül inkább az utóbira utalhat a szerző – például Florina és az elvarázsolt (kék
madár alakú) –, Sár mánt király párosára a *Várta mulatság*ból (1774-ben jelent meg).
Encore... (fr.) magyarul: Még két vagy három ehhez hasonló előléptetés – és érvényre jutnak
törvényeink. Spielbergbe (értsd: rács mögé) kerül a babona és a fanatizmus és koronát kap a
jóhiszeműség. (Ez a francia szöveg aláhúzással kiemelve.)
Babilonba: Bécsbe.

52.

Kézirata

Ogy 2. 117., 71 EF, piros pecsét feltörve, HONIG vízjeles papír, fekete tinta, arany porzó.

Megjelenése

- 94 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat. A bizalmas levélre jellemző sok személynév, rövidítés, nehezen érthető utalás van benne.

- 117 **Magyarázatok**

Miklós úr: Forgách Miklós.

KiK azok a Tudosok...: Rájnis József és Révai verses vitájára utal.

- 122 Socrates: Kollár Ádám.

Györgynek meg mondtam: Bessenyei Györgynek.

B. Josef: Batthyány József (1727–1799). Batthyányt 1776. június 1-én iktatták be az esztergomi főegyházmegye élére (1778 jún.-ától bíboros).

Bajzáth: Bajzáth Józsefet 1777. február elsején nevezték ki a veszprémi egyházmegye élére.

53.

Kézirata

Ogy 2. 118–119., 72 EF. Vízjel: VI.

Megjelenése

- 18 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: *Hívság látásakor gerjedett jámbor érzés*. KSz 122–
24 126.; *Hívság látásakor gerjedett jámbor érzés*. Szira 34–37.

- 25 **Szövegkritika**

- 26 A versnek nem volt címe, azt, mint legtöbbször, a szerkesztő Révai adta: *Hívság látásakor gerjedett*
27 *jámbor érzés*, Szira ezt átvette. Barcsay levele nem is megszólítással, hanem jelzőszerű címkével
(Barcsay Orczinak) és a verssel kezdődik, a prózarész csak egy negyede a levél egészének és
29 utóíratyszerű. Érdekes az áthajlás reflexiók mondata: „Igy. De már elhagyom holzfűz

verseimet/lzabad szokba* küldöm többi rendeimet.” Ezt kivételesen a KSz is átvette.

KSz: dolmánykábann.

KSz: Phrimé

KSz: dül

KSz: vesztegeti (vezetgeti helyett)

KSz: sebes Jun vízében (Inn helyett)

Magyarázatok

A vers a világszemle műfajához tartozik, a cinikus és a keresztény világszemlélet alakította rendszerét (a földi dolgok mulandósága, örökös változása), másrészt az anyag természetbeli körforgására vonatkozó olvasmányok. Van egy kilenc sornyi része, amely átírása egy korábbi témának a *Barátim ha egyszer* kezdetű, *Testamentum* címmel is számon tartott versének, amely fordítás németből.

E sorok Bár majd-tól lészen előttetek-ig a *Barátimhoz* c. költemény újraírásának számítanak. (Vö. 9. levél, 60–61.)

- 5 A nagyszombati, a jezsuiták felügyelete alatt álló egyetemet 1773-ban költöztette Mária Terézia
18 Budára; a rend nagyszombati épületeit katonai célokra (pl. kórházzá) alakíttatta át. A petai árvákat
25 is ide hozatta.

- 33 Fő Hadi Tanács: a General Commando.

- 67 Loyola gyermekei: a jezsuita iskolák növendékei.

Hodie mihi... (lat.): Ma nekem, holnap neked.

Aspasia: itt talán Josefa Pinellire vonatkozik.

v. Cancelláriusság: helyettes kancellárság.

Bajzáth: Bajzáth József.

Groff József: talán Teleki József.

Miért akarod késleltetni: Orczynak *Futó gondolat a szabadságról* című verse már 1772/73-ban készen volt!

György urunk: Richwaldszky György.

érdeklk a papokat: az érdeklk szó jelentése itt: 'sértik'.

Itt egy ifju paulinus: Ányos Pál ekkoriban kereste fel versével és levelével (a ránk maradt Ányos-levél későbbi: 1777. július 12.).
gróf M.: Forgách Miklós.

- 123 Splényi: feltehetőleg Splényi Ferenc báró (1731–1795), aki 1787-ben került a váci egyházmegye élére.

130

133

134

135 **Kézirata**

138 Ogy 2. 110.

143 **Megjelenése**

Itt jelenik meg először.

144 **Szövegkritika**

145 Megszólítás, keltezés, aláírás nélküli autográf üzenet.

147 **Magyarázatok**

Bessenyei György prózában magyarított Barcsay javaslatára keveset a *Pharsaliából*, Lucanus eposzából, amelyet *A Polgárháború* néven is emlegetnek; ezt ki is nyomtattatta Pozsonyban 1776-ban.

54.

Kézirata

Ogy 2. 103., 63 EF, kicsi, 11/9 cm.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Francia levél csak helyjelöléssel, aláírás helyett: votre fidel ami (fr.): hűséges barátja.

Magyarázatok

Au moment... (fr.): Érdemdús barátunk éppen válaszolni akart levelére, amikor megérkeztem Nagyszombatból, áthatva a képétől és a fájdalomtól, hogy nincsenek Öntől híreim, akkor mutatta meg az ön levelét, kitalálta gondolatomat: engedelmeivel illesztem ide kis levélkémet – fellélegezhetek. Az Ön hűséges barátja. B.

55.

Kézirata

Ogy 2. 114., 69 EF. Vízjel (HERMANNSTADT).

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 153.

Szövegkritika

- 2 Hiányzik a helyjelölés. Tisztázat.

Magyarázatok

a görög liturgiát a Diák misével: a görög katolikus felekezetnek az állameszme jegyében való támogatására céloz.

Izáfz fejedelmünk vagyon: Báró Brukenthal Sámuel (1721–1803) 1777. november 12-én iktatták be rövid ideig tartó erdélyi gubernátori funkciójába Nagyszebenben. Barcsay ilyen időtájt szokott rendes szabadságára eltávozni, de a beiktatáson mint hivatalos személy is részt vehetett.

56.

Kézirata

Ogy 2. 120.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A versek megjelentek: EME 153.

- 11 **Szövegkritika**

Hiányzik a helyjelölés. Tisztázat.

13 Magyarázatok

Igy jutott ... eszébe: a telepátia jelenségére céloz.

58.

Kézirata

Ogy 2. 296!

Megjelenése

Szerelmes Vitéz egy Tudós Magyar Fő Asszonyáságnak. KSz 130–132., KTE 274., *Szerelmes vitéz egy tudós magyar főasszonyáságnak.* Radvánszky Jánosnének. Szira 55–57.

Szövegkritika

Az Évához szóló levél az Orczynak címzett leveleskönyvben található, Barcsay saját kezű tisztázata.

A keltezetlen verset nem sorolta be egyik levéltáros sem a főkorpuszba; Radvánszkyékhoz viszont

- 9 ugyanez a vers misszilis levélként (prózai kiegészítésekkel) megérkezett (KTÉ 274.); feltételezzük, hogy ekkoriban küldte el Orczynak is.

Az episztola a címzett megnevezésével kezdődött, ezt körkörös mozdulatokkal firkálta össze – tette olvashatatlaná a későbbi kéz. (Az összefirkált sor négy szóból áll, az utolsó szó talán Napjára.) KSz-beli címadás itt is feltehetőleg Révai Miklós műve.

A kéziratban semmi nincs aláhúzással kiemelve, a KSz-ben a következő szavak: Pándora, Szultánnak, Spanyor, Ánglus, Bosztoni, Szent Endre, Indusné, Vénus, Vulcán, Európán, Garamnak, Radvány, Urbár. Vagy volt egy másik variáns is, amely a kiadás alapjául szolgált (és amely most lappang), vagy Révai kezdeményezése a kiemelés minden esetben.

KSz: Szerelmes Vitéz egy tudós magyar fő asszonyáságnak (cím)

KSz: Küldhessek

KSz: írhasak

KSz: ál ártzával

KSz: Ez már

KSz: Farsangra

KSz: Szultánnak

KSz: puzdérkáját

KSz: Radvány

KTÉ: jut eszembe... De mit búsítlak ezekkel?

KSz: Légy víg, és ha fázol, Társad' kebelében

KSz: tennen (önmön helyett)

Magyarázatok

- 3 Bonta: tarka.

- 4 Urbár hirdetésén: Mária Terézia úrbérrendezésére 1767-ben került sor.

6

9

59.

12

16 Kézirata

- 27 Ogy 2. 122., 75 EF. A Monsieur Monsieur le Baron Orczy General Major, et Comte Supérieur d'un comitat en Hongrie a Peste (utólagos beszúrás: Offen).

49 Megjelenése

- 53 Itt jelenik meg először.

55 Szövegkritika

A levél tisztázata, melléklete nincs.

7 Magyarázatok

- 43 Pestre küldi levelét Bécsből, a háborús veszélyt ecseteli.

Postán mennek: sietve.

Stupai, stupai (lat.): álmélkodjatok (helyesen: stupete!)

Hazámat és a ti... Országotokat: Erdélyt és Magyarországot.

haec tantum Tibi (lat.): legyen elég (erről ennyi) neked.

60.

Kézirata

Ogy 2. 124., 77 EF, Nr. 22. Vastagabb levélpapír, vízjel: lilium.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: *El válása után társától vigasztaltatni akar.* KSz 132–133., *Elválása után társától vigasztaltatni akar. Orczy Lőrincnek.* Szira 114–115.

6 Szövegkritika

10 KSz: hijd

12 KSz: Múzsádat

20 KSz: táskádat

KSz: Hazámnak (Honnomnak helyett)

KSz: borostyán

KSz: artzával

KSz: Bádjt

A KSz-ben kimaradt egy sor: Azt véltem könnyebb lefz majd Bécs vároflába.

KSz: kit K** (Kassán helyett)

KSz: beszéllettél

Aláhúzva az utolsó strófa sorai.

Magyarázatok

7 Lankadt versekbe: szerelmes, epedező.

nem így volt Ráflóvitza: Raslavica ma Raslavice, két község a Szekcső (Sekcov) két áttellenes partján, Bárfához közel.

13 Képzelttem magamnak azokat a vitézeket kik ott éltek vagy temetkeztek: az esztergomi, a budai és az

17 aquilei érzelmes magyar történelmi reflexió levelei mellé illik ez is.

18 Magyar Ország lakosnak: figyelemre méltó az erdélyi nemes ötlete a magyar állampolgárság

20 megszerzéséről.

26

35

36

61.

Kézirata

Ogy 2. 125., 78 EF, vízjel (D& BLAUW). A keltezést piros tintával írta.

39 Megjelenése

62 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Táborból írt levél. Jó barátának.* KSz 134–135.; *Táborból írt levél jóbarátának. Orczy Lőrincnek.* Szira 113–114.

65 Szövegkritika

78 Szépprózai értékei nyilvánvalóak ennek a beszámolóának, helyesbítésnek nyoma sincs, a spontán szerkesztés és a történetmondó elevenség jellemzik a szöveg egészét.

Magyarázatok

Valóságos harctéri riport a levél.

öreg Mythridat: Hadik András generális.

Joseph: II. József.

Fritznek: Frigyes császárnak.

Meg illasztják: meglepik, elkergetik

Felséges Urunk: a császár

62.

Kézirata

Ogy 2. 126., 79 EF, N. 33, piros, oroszlános pecsét. A Monsiuer Monsieur le Baron d'Orczy General Major et Comte Supreme d'un Comitatus en Hongrie R. Vien Pest a Gyöngyös.

3 Megjelenése

9 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: *Táborból írt levél jó barátának.* KSz 134–135.,

12 *Táborból írt levél jóbarátának. Orczy Lőrincnek.* Szira 113–114.

Szövegkritika

- 13 KSz: álgújából
 22 KSz: a büszkét meg ejtse
 KSz: Arnaubann
 KSz: sekrestyébe

Magyarázatok

A dolgok úgy vannak a mint verseimből értheted: a hírlevél értékű episztola aforizmatikus tömörségű meghatározása ez.
 Halhatatlan: hallatlanul nagy.
 Bánátusi vásár: lásd az előbbi levelekben a célzást Barcsay ingatlanvásárlási szándékára.

63.

- 5 **Kézirata**
 17 Ogy 2. 127., 80 EF, N. 25, durvább levélpapír.
 22 **Megjelenése**
 26 A levél egésze itt jelenik meg először. A versek: *A táborból*. KSz 136–137., *A táborból*. Orczy *Lőrincnek*. Szira 115.
 27 **Szövegkritika**
 KSz: innéd
 31 KSz: a' völgyet 's hegyeket
 33 **Magyarázatok**
 Borostyán bimbotskát nyertem: kitüntette magát a hadban.
 Voila la feule... (fr.): íme az egyetlen megjegyzés, amelyet itt megkockáztatok.
 fzépek a Helvetius versei!: Helvetiusnak a *De l'homme* című többrészes poémájára gondolhat.
 Mais l'état de l'homme... (fr.): de az emberi léthez hozzátartozik a háborúskodás.
 Á la Grande armée... (fr.): a nagy sereghez Csehországban.
 Arestomb*: letartóztatásban.
 quartély: itt: katonai szállás.
 B. B: Brukenthal Sámuel báró.

64.

- 9
 14
Kézirata
 27 Ogy 2. 128., 87 EF. Címzés: A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczy General Major de leurs MM II
 38 et Comte Supreme d'un Comitatus en Hongrie R. Vienne Bude a Gyöngyös In Ungarn.
 47 **Megjelenése**
 49 A levél itt jelenik meg először.
 52 **Szövegkritika**
 54 A levél csak prózai részt tartalmaz.
Magyarázatok
 56 A kötelező utóirat története valami összejátszást sejtet.
 El háritottátok... a felkelés megváltását: a nemesség hadba vonulásáról van szó.
 hadi igazság vagyis törvény: rögtönítelő bíróság.

65.

- Kézirata**
 Ogy 2. 129., 82 EF, kisméretű levél (11,5/15 cm). Pirossal volt pecsételve.
Megjelenése
 A levél itt jelenik meg először.
Szövegkritika
 A bal oldali margón beszúrás: + s rövidebb utakon (a szerző kiegészítése). Chaufoir, és a Vincet
 amor patriae kezdetű szólás aláhúzással kiemelve.
 18 **Magyarázatok**
 20 Chaufoir (tkp. chauffoir) (fr.): melegítő.

Vincet amor patriae... (lat.): Győztes a honszerelem lesz benne s az isszonyu dicsvágy. Vergilius: *Aeneis*. VI. 823. (Ford. Lakatos István 1962.)

66.

Kézirata

Ogy 2. 130., 83 EF. Vízjeles levélpapír (HONIG).

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

27 Két post scriptuma is van.

Magyarázatok

előmozdítani: előléptetni (például a katonai rangsorban).

nem is megyünk elé: nem erősödik a magyarság (vagyonban, tekintélyben).

tsillagos mellyű urak: akik kitüntetések kaptak.

Magyar Hudibras: Bessenyei György.

habet etiam ille... (lat.): Halálos – megbocsáthatatlan – vétke van azonban annak. Isten veled.

67.

Kézirata

Ogy 2. 131., 84 EF, piros (oroszlános) pecsét feltörve, a címzés láthatólag Budára szólt, onnan továbbították Bécsbe.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

48 Javítások nélküli tisztázat.

Magyarázatok

54 Zárd... Báróczinak: címezd.

68.

Kézirata

Ogy 2. 132–133., 85 EF, kisméretű levél (11,4/18,7 cm).

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Javítások nélküli szöveg.

Magyarázatok

11 Botta Rák menetelit: a (tettetett) visszavonulás.

Urunk: II. József.

Vesztett patkoidat keresi: régi útvonaladon jár.

69.

Kézirata

Ogy 2. 133., 86 EF

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

7 Javítások nélküli levél.

Magyarázatok

20 Ha mi történik megírom: a levélírás napló-funkciókat is betölt.

70.

Kézirata

Ogy 2. 134., 87 EF, vízjeles papír (postakürt) (a levél utolsó lapján olvasható Orczy nyolc sornyi versfogalmazványa!)

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először. A vers: *Midőn Erdődi gróf Pálfi Károly Budán Felséges Maria Theresia hagyásából a' tudomány mindenességnek erősítő levelét hirdetné.* KSz 137–138., *Midőn erdődi Gróf Pálfi Károly Budán felséges Mária Terézia hagyásából a tudomány-mindenességnek erősítő levelét hirdetné.* Szira 22–23.

Szövegkritika

- 9 Révai barokkos címet adott Barcsay költeményének a KSz-ben: *Midőn Erdődi Gróf Pálfi Károly Budán Felséges Maria Theresia hagyásából a' Tudomány Mindenességnek erősítő levelét hirdetné.* Ezt a szöveget, a címet is megtartva, változatlanul átvette Szira Béla, a verset datálta is (1777-re) – önkényesen, annak alapján, hogy mikor hirdette ki az egyetemi pátenst Pálffy Károly. Szira datálni próbálta a verset, annak alapján, hogy Ányos Gyöngyösi árnyékához írott verse 1777-es, és az talán folytatása ennek (amely e hipotézis szerint tehát Ányosé előtt, 1777-ben keletkezett). Orczy saját kezű versfogalmazványa, amelyet e levélre válaszul készített, ezen a lapon ér véget, de egy későbbi Barcsay-levél hátlapján kezdődik. Itt a következő sorok olvashatók:

<örjel>. Oh Zeno, Oh Lycurg

Ha Spárta polgára most Budára jönne

Nevelés modgyáruul kérdéseket tenne

Sok pántlikás papot hiszem ki vezetne

Mesterek s anyákat tudom ki nevetne

De talam saeculum maga így kíványa

Mullyon el Saeneca Zeno Tudománya

Saganŷ Praeposnak gyozzon találmanya

Terjedgjen világba furcsa tanitványa

Az Orczy-vers a KSz-ben (209–211.) *A mennykő hárito dárdákrol* címmel olvasható, néhány helyen változtatásokkal.

Magyarázatok

Ányos Pálnak *Gyöngyösi árnyékához* írott verse afölött való örvendezés, hogy még beszélnek Gyöngyösi nyelvét, Barcsayé arra a problémára utal, hogy a további nyelvhasználathoz motiváció kell („adjon kedvet néki – értsd: a nemzetnek – Született nyelvéhez).

Elis' mezeje: az Elyseum mezeje.

Született nyelve: anyanyelve.

71.

Kézirata

Ogy 2. 135., 88 EF

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó.

Magyarázatok

- 39 Asszonyunk: talán Csáky Jánosné Bethlen Rozália.

- 41 Semiramis: lásd az előbbi jegyzetet.

A P. S.-ból: az utóiratból.

Negyedik Henrik vadászata.

Rodogun: Racine tragédiája.

Madagaszkári gubernátor: Benyovszky Móric.

72.

Kézirata

Ogy 2. 136., 89 EF

Megjelenése

Ksz: 209–211.

2 Szövegkritika

- 6 A levél hátlapján kezdődik (és az október 20-i levélen ér véget) Orczy verslevele, amely *A'menyynykő*
14 *háritó dárdákról* címmel ismerős a KSz-ből (209–211.). Orczy kéziratának címe: *Válasz Barcsay*
16 *levelére de dato Gotzendorff 20 8bris 1778*
17 Tehát meg hallottad Pindul' tetejéről
57 Hogj Budan nintf' kérdéf' Töldi erejéről:
'S Magyarok nem nézik hegje' Kopiját,
Sisakját, Buzgányát, rozsdáf' Sarkantyuját,
Ugj vagjon fiaink Bekelség Ölébeñ,
Minervának jutván Kegye'f Kebeléb*
Kard helyett tollatskát forgatnak Kezekb*
Tzifráñ nevedkedvén Apolló nevéb*.
'S ott hol Mátyás hajdantt hallott Követeket,
Szomszédos Népek*k szabott s tett frigyeket, (kihúзва: Törvényeket)
Ott gyáva papotskák tanítanak Bé-Céket
Osztván Fiainknak tsetsés ereklýeket.
Ne ne vess: jó lehet még ezen dologból,
Had ember válik tudós ifiuból,
Verulám származhat Normál Iskolából,
Magyar Kolbert, Póp, Tászs, gyenge Grófotskából.
Athénas, Róma is szeretett betűket,
Gyűjtött idő múlva tudós Mestereket.
Fegyverhez kaptsolván több mesterségeket,
Úgy terjeszték meszsze híreket neveket.
Várd el tsak e század utolsó tzikkelýét,
Akkor nézd Fiaink' elő menetelét.
Meg látd, melyly nagy fényre viszik Hazájokat,
Melyly híven szolgálni fogják Királyokat.
A koszos malatzból lészen küzdő Ártány,
Ugy monda régenten Debretzeni Kálmány:
Fiainkból ha nem lesz Ezres Kapitány,
Lesz Mester, Prókátor, Érsek vagy Kis Káplány.
Gyenge rugó mozzgat nemesb esteket,
Szrentse keveri a történeteket,
Nem várt végre hajtván sok készüléteket,
'S nevetvén tzéljoktól el dült embereket.
Elég, hogy már Budán Menynykótól nem félnek,
Ha az ég háborog s zörög, tsak nevetnek,
Hét atzélós póznán fellegek repdesnek,
Ég tsattanásának süveget nem vesznek.
Hogy föl meg üst arany hideg föld' gyomrában,
Só mint válik vízzé vizenyős almában,
Azt tudják, s több ilylyen el rejtett titkokat
Beszéllyén meg vetik el ószült Apjokat.
Ne várd hát, hogy ezek Gyöngyösi Lelkének
Valaha oszlopot s oltárt emeljenek.
Sót ezek temetik feledékenységbn
Mind azt, mind ki tudós volt Anyja Nyelvébenn.

Magyarázatok

A sziléziai hadszíntérről írott levél különösen értékes Orczy kézjegye miatt: a levél keltezése segít a vers datálásában.

73.

Kézirata

Ogy 2. 137., 40 EF, vízjeles papír (HONIG).

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Magyarázatok

Orczy történelmi olvasmányokba kezdetett, erre utal a Mablyra és Bölcs Leo stratégiájára való utalás.

74.

Kézirata

Ogy 2. 139., N. 92 EF, n. 24.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Válasz. KSz 135–136., (Újabb) válasz Orczy Lőrincnek. Szira 114–115.*

Szövegkritika

KSz: ébreszted

KSz: Barátom! Vigat

KSz: mint nap

KSz: Boldogabb ezerszer!

KSz: völgyekben

KSz: egek

Magyarázatok

Bécsből küldi az aktuális pletykákat óesztendőt búcsúztató levelében Orczynak.

75.

Kézirata

- 3 Ogy 2. 143., No. 96. EF. Címzés: Hermanstadt Á Monsieur Monsieur Le Baron d'Orczi General
9 major, et Comte Supreme d'un Comitát en Hongrie, á Pest.

12 **Megjelenése**

- 17 A levél itt jelenik meg először.

18 **Magyarázatok**

- 25 Tündér Ilona országa: Erdély.

fzerencsétlen Unokáitokis: ez a nemzeti pesszimizmus mintha megfélelés-kényszerből származnék az egyre depressziósabb verseket író Orczy felé.

Demokrittal tartani: értsd: hol sírni, hol nevetni.

Semiramis: Bethlen Rozália.

Installálni: Csáky János főispáni beiktatásáról van szó.

Fokhagymás had: értsd: a románok.

Griff Madár: Károlyi Antal gróf.

76.

Kézirata

- 3 Ogy 2. 141., 94 EF, piros pecsét. Címzés: Vienne A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi General
13 Major et Comte Supérieur d'un Comitát en Hongrie R. Bude a <Gyöngyös> Örss.

Megjelenése

- 15 Itt jelenik meg először.

16 **Szövegkritika**

- 16 A levél francia nyelvét a tartalma indokolja.

19 **Magyarázatok**

- 21 Cette nuit... (fr.): Ma éjszaka hadba indulok. – A béke(kötés) még nem teljesen biztos. A fegyverszünet április 15-ig szól. Úgy tűnik, mindez nem túlságosan tartós. Ófelsége a császár még itt

van – testvére, Max. Koronaherceg lábdagadásban szenved, már harmadszorra került kés alá. Nézze el, hogy gyűrött papírszletre írok, de szívesebben vétek az etikett, mint a szív ellen, ez utóbbi pedig a legszentebb jogon illeti meg önt. B. (Utóirat) Seregünk még mindig Sziléziában van. Ne szűnjön meg engem szeretni. Remélem, a seregnél hozzájutok eltérült leveleihez.

77.

Kézirata

Ogy 2. 142., No. 95 EF, piros pecsét feltörve, vízjeles (HONIG). Címzése: de Hoff A Monsieur Monsieur le Baron d'Orcei Genaral Major et Comte Supreme d'un Comitát en Hongrie de leurs MM. II. RR. Rue Vienne <Bude> a Gyöngyös.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat.

Magyarázatok

Barcsay katona létére egyre kevesebb vonzalmat mutat a hadviselés iránt.
a Vér ontás fel szabadul: vége a tűzszünetnek.

78.

Kézirata

Ogy 2. 144., 97 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Abaabb: rimes szalonvers.

Magyar–francia levél, a vers francia nyelvét politikai utalásai indokolják (hogy tehát a béke kieszközlői az arisztokrácia házasságszerző nőtagjai voltak).

4 Magyarázatok

Fogom öntözgetni...: töltöm a békeidőket.

Quand les femmes... (fr.): Ha az asszonyok megvénülnek, állítják a rossz nyelvek, vagy vallásosok vagy kerítők lesznek, de napjainkban a király tehetetlensége két hercegnőt is megkímél ettől a szívességtől, így esik meg, hogy diadalmas ténykedésük eredménye is csak igen szégyenletes békesség.

14

27

79.

Kézirata

Ogy 2. 146., No. 99. EF

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: EME 153.

Szövegkritika

A francia és a német vendégzsövegek aláhúzással kiemelve.

Magyarázatok

Az álomversek sorába tartozik, a külvilágtól való elfordulás, a befele fordulás fantáziaépítő alkotói eszménye jegyében.

Über die Ungurische... (ném.): *A magyar nemzetről és szabadságjogairól.*
 Anzufügen (ném.): hozzátenni.
 S-sal: értsd: Szemiramisszal.
 Pends Toi mon cher Grillot: Tücsköcském, kösd fel magad!
 que le défaut principal (fr.): hogy a nemzet fő hibája az elővigyázatosság hiánya.
 Serail usé (fr.): hárem elhasználtan, Schönbrunn utánzatban, Versailles tévesen, pénztár üresen.

80.

Kézirata

Ogy 2. 147., No. 100 EF

Megjelenése

- 10 A vers egésze itt jelenik meg először. A versek: EME 154.
 13 **Szövegkritika**
 27 Tisztázat. Két versbetétet, Tacitus idézettel ékesített levél. A két vers tartalmilag erősen kapcsolódik
 31 a levél egészéhez, közlésüktől talán ezért tekintett el Révai Miklós.
 50
 54 **Magyarázatok**
 A levél a Habsburg Birodalomban megfigyelt káderpolitikának, Barcsay én-tudatának érdekes tanúsága. Itt válik bizonyossággá számára, hogy etnikai alapú megkülönböztetés is működik a Habsburg hadseregben.
 Precarium seni... (lat.): Ingatag az aggastyán uralma és egyhamar tovatűnő. In *De vita et moribus Julii Agricolae liber.* 16.

81.

Kézirata

Ogy 2. 150., No.103 EF. Vízjeles papír (ZOONEN). Címzés: Höfflein. Á Monsieur Monsieur le Baron d'Orczy General Major des armées Imp. Rom. et Comte Supreme d'un Comitatus en Hongrie. P. Vienne á Pest. En Hongrie.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 4 Tisztázat.

Magyarázatok

Marmontelnek... megköszöntem: Marmontel *Les Incas* című regényére utal.
 Groff Fekete: Gróf Fekete János költő.

82.

Kézirata

Ogy 2. 151. Vízjeles papír (HONIG). Címzés: a Eörs Gyöngyös, a levélben Orczy aritmetikai számítása.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Javítások nélküli levél.

- 16 **Magyarázatok**
 29 Magyar Las Casas: feltehetőleg Révai Miklós, aki ekkor már levelezésben állt Orczyval.

83.

Kézirata

Ogy 2. 152., 105 EF

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. Részletek: Egyed Emese: *Mennyei Barátom*. In uő. *Kard és penna*. 61.

Szövegkritika

A magyar–latin–francia levél tisztázata, a latin kéziratot, amelyre utal, nem ismerjük.

9 Magyarázatok

Tévejkert: labirintus.

Je suis... (fr.): Első vagyok, aki ilyen útra kel. Efféle áldozatot soha nem mutattak be a Vatikánnak. Ismeri a vétkeket és a bűnöket – de törvényei és előírásai szerint – nem tartja számon a házasság vértanúját – aki feloldozást keres, mivel felszarvzták.

84.**Kézirata**

Ogy 2. 153., No. 106. EF, vízjeles (VI).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

4 Szövegkritika

55 Nincsenek benne változtatások.

Magyarázatok

Magyar Hudibrás: Bessenyei György.

Tot Sokrates: Kollár Ádám.

B. Kegyelemné: Grassné, Mária Terézia komornája. (A hangzást véve alapul, mint francia szót „fordítja le” a hölgy nevét – így jön létre a rejtő ragadványnev.)

85.**Kézirata**

Ogy 2. 285., No. 221 EF, vízjeles (VI).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

23 Szövegkritika

27 Tisztázata. Az utolsó francia nyelvű szövegrész kiemeléssel aláhúzva.

Magyarázatok

Groff Parutjai Miklós: Forgách Miklós gróf.

Manet alta mente (lat.): úgy marad, ahogy máskor.

Cette boite... (fr.): úgy tűnt nekem, mintha ez a rút és kényelmetlen doboz éppen arra való volna, hogy Méltóságod asztalán álljon, hiszen olyan család arcképeit tartalmazza, amelynek ön szolgálatokat tett stb.

Cela est... (fr.): ez túllontúl udvariasan hangzik, ennek elbocsátásszaga van.

Les trois Rois. (fr.): *A három királyok* (esetleg *A háromkirályok*).

86.**Kézirata**

9 Ogy 2. 154., 107 EF, vízjeles (VI), a pecsét mellett kíméletesen feltépve, címzés: <Pest> a Eörs.

16 Megjelenése

34 Itt jelenik meg először.

Magyarázatok

Nondum umbraticus (lat.): A szobatudós sohasem tett tanúságot elmeéről, midőn Pindaros és a

40 kilenc lírai költő óvakodott versekben zengen. Az ifjak mégsem harsogtak üres szólamokat, midőn

41 Szophoklész vagy Euripidész stb.

87.**Kézirata**

Ogy 2. 155., No.108. EF, kisméretű levél (18,5/11,5 cm), vízjeles papíron (FCP).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Magyar–latin levél, tisztázat.

Magyarázatok

Paculár (rom.): juhász. Itt: helyettes.

24 Kata: Katalin cárné.

Non illa Deo (lat.): Nem szabad mindazt Istennek tulajdonítani, amit okok határoznak meg.

Kinek számára kiméretett a forgandó rend,

Nincs helye a könyörgésnek,

Az megy a maga útján. Ég áldjon.

88.

Kézirata

A Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára. Kéziratok. [N 376/1] 196/197.

Megjelenése

Kassai Magyar Múzsza. II. 48., Szira 22–24.

Szövegkritika

14 A vers kéziratán négy sor utólag erősen kihúzva-összefűrkálva a 74. sor után:

22 Eszterházy Ferentz! Balassa! Úrminyi!

27 A kilentz Szüzeknek vezéri oszlopi (!)!

A mit kezdettétek ha félben hadjátok:

Haszontalan lészen néktekis munkátok

Aláhúzással kiemelve: a szót.

KMM: akik Pannoniát

KMM: karddal

KMM: kegyetlen Törvénynek büszkeség-láncai

KMM: mellyeket forrasztanak

KMM: a hatalom

KMM: végig ennek

KMM: ötöt

KMM: onokákra

KMM: hajdan-udvarába

Magyarázatok

Az alkalomra több vers is készült (Baróti Szabó Dávid, Ányos Pál magyarul, többen németül és latinul írtak alkalmi verset az ünnepre).

Érthetetlen, hogy maradhatott ki a vers a KSz-ből.

A szót egyeztetvén: az isteni eredetűnek tekintett versbeszéd és a halandók beszédmódja egyeztetés

35 révén hoz perspektívát a civilizáció számára e koncepció szerint: értsd: nemzeti nyelven és nem

47 latinul folyik majd a tanítás.

49

50

53

62 **Kézirata**

66 Ogy 2. 156., 109 EF, vízjeles (HONIG).

76 **Megjelenése**

77 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

6 Tisztázat.

Magyarázatok

bélfájlítottatok a Musákat: az egyetem Nagyszombatból Budára költöztetése, a magyar versszerzők kötelező témájává is lett. (Dugonics, Ányos, Orczy is versben elmélkedett az eseményről.)

jól esett félre tételek: az eseményre írott alkalmi verseket ki is nyomtatták (lásd az Ányosét), Barcsayéból nem lett a felszentelés napjára szórólap.

89.

Jesuita Sengirog: Grossing Fr. R., jezsuitából lett bécsi kancellista 1777-ben.
Maga 's Hudibrás nevében: Révai Miklós terjesztette Bessenyei György *Jámbor szándékát* a császár elé.
Liliomok járma: a franciák uralma.

93.

Kézirata

Ogy 2. 173., No.126 EF, N. 30.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: *A' boldog vénség*. KSz 142–143., *A boldog vénség. Orczy Lőrincnek*. Szira 118–119.

Szövegkritika

- 7 KSz: Nord'
- 10 KSz: hitt Barátom!
- KSz: Másnál boldogabban
- 16 KSz: ízlelhetünk

Magyarázatok

A magyar Las Casas: talán Révai Miklós.
Hermes Tanitványa: Bárótz.
hoc fonte ... (lat.): ebből a forrásból eredő csapás!

94.

Kézirata

Ogy 2. 174., 127 EF. Címzése: a Gyöngyös Őrss.

Megjelenése

- 3 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 13 aláhúzott sor: Terra Domino digna suo Schafrath.

Magyarázatok

- 30 a pápa ide akar jönni: VI. Pius (Giannangelo Braschi) meghívását 1782. január 12-én küldte el a
- 48 császár. A találkozás valóban a pápa ötlete volt.
- 55

95.

Kézirata

Ogy 2. 179., No. 132 EF, piros, oroszlános pecsét. Címzés: Á Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi General Major des armées Im: R: et Comte Suprême du Comitat d'Aba Ujjvár en Hongrie. Présente à Vienne. In Mácsáker Hoff 2t. Stock.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: EME 155.

Szövegkritika

Aláhúzott szavak: Matolálni, egy exorcismus, inorcismus.

Magyarázatok

Mais je craigne... (fr.): De attól tartok, a vakbuzgó Battyáni püspök rossz néven venné.
hazám... tündérségibe: Erdélyt politikai-társadalmi instabilitása miatt nevezték Tündérországnak.

96.

Kézirata

A Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára. Kéziratok. [N 376/1] 194.

Megjelenése

Nints igaz gyönyörűség a' nagyok közt. KSz 228–230.

Szövegkritika

A verset a KSz végén olvashajuk, ahol több, eredetileg Orczynak tulajdonított versről derült ki, hogy Barcsay alkotása.

37 A cím a KSz-ben más!

KSz: berilis (biribi helyett)

KSz: 's lotheria (beszúrva a kötőszó)

KSz: tolódik

KSz: szunynyadva

Magyarázatok

Véleményünk szerint eredetileg Ányosnak szólt (Brodersdorfból június 29-én keltezett prózai levelének volt melléklete). Ányos erre utalhat 1782. június 17-i elefánti levelében – „Remeteségemből” –, amikor ezt írja:

Nem látom – Bár volna oly áldott helyecske,

E roppant világba, vagy egy szigetecske,

Hol aggódás nélkül lennének szerencsések

S hol fájdaklom nélkül volnánk szerelmesek!

15 Oda idéznék ősz Filemonoddal,

15 Őtet Bocissával, téged Klorisoddal,

17 Én szőke Kloémmal üzném gondjaimat,

30 Majd eztet ölelvén, majd jó barátimat! (Áö 44.)

97.

Kézirata

Ogy 2. 180., Nr. 133 EF

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A „tudva levő poéma” előtt örjel áll, de párja (valószínűleg egy teljes közbelső lapon) hiányzik.

Magyarázatok

A megfigyelés Vörösmarty *Fóti dalában* is előfordul: „Fölfelé fut borban a gyöngy.”

vegyegyké: vegyüljön.

fürtött metz hajáról: a halált jelenti tréfásan, hiszen a kopasz fejről az istenek hírnöke sem vághat fürtöt.

apotheosis: megdicsőülés a halál után.

a kis Bergér: Pászthory.

inter malleum (malem)... (lat.): két tűz között (szó szerint: az üllő és a kalapács között).

őzve Kapsoltatás: értsd: Magyarország és Erdély uniója.

A tudva levő Pma: A magyarok kijöveteléről szóló, közösen írott mű poéma (ma lappang).

ezen mostani emberi nyomb: ebben az emberöltőben.

mint a tengeri rab: értsd: mint a leláncolt a gályarab.

B. Sándor: Bessenyei Sándor.

98.

14

Kézirata

19 Ogy 2. 181., No 134 EF. Vízjeles papír (CP). Címzés: Presbourg retour (Höfflein) Á Monsieur

21 Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de Ste Étienne d'Hongrie Général Major de

27 Cavalerie des Armées Imp. Rom. et Comte Supreme du Comitatus d'Aba Ujjvár Presbourg Bude

28 Cassau Gyöngyös Pest, piros pecsét.

Megjelenése

36 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

41 Aláhúzással kiemelve: Josefet. Kit, a Biblia textussa, testvérei idegeneknek el adtak, irtoztató Commiffió ez.

Magyarázatok

A levél sokat utazott, tele van címzés-korrekciókkal: Presbourg, Bude, Cassau, Gyöngyös – mindeniket áthúzták, láthatólag Pesten érték utol a címzettet.

Józsefet: Orczy fiát, Józsefet iktattatta be maga helyett a főispáni székbe.

Íz András Haváb*: novemberben.

tátos: itt: fájló.

a Kis Á+ + +: Ányos Pál.

A tudva levő Poéma plánuma: a magyarok Szkítiából való „kijöveteléről” szóló versről van szó, amelyen Orczy, Barcsay és Ányos együtt dolgozott.

a verseknek méltóffágát mellyel kell énekelni: ha ez nem udvariassági szólam, azt jelenti, hogy Orczynak kellett volna a hangvételt diktálnia.

99.

Kézirata

- 2 Ogy 2. 182., No 135 EF. Címzés: Vienne Á Monsieur Monsieur le Baron D'Orczy Commandeur de
6 'Ordre de St. Étienne d'Hongrie, General Major des armées Imp. Rom. et Comte Suprême du
9 Comitat d'Aba Ujjvár à Pest. Piros, oroszlanos pecsét.

23 Megjelenése

- 32 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 34 Javítások nélküli levél.

Magyarázatok

Macsák udvarából: hogy ebből a fogadóból keltezi levelét, külön híradás – dicsekvés – a bizalmas barátinak arról, hogy hölgyekkel szórakozott.

Urunk: II. József.

100.

Kézirata

Ogy 2. 183., No 136 EF. Vízjeles: D&C BLAUW.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Sok aláhúzással kiemelt sorral teli levél.

1 Magyarázatok

Herrmann... várossa: lásd Hermannstadt (ném.): Nagyszeben.

- 7 Kolbácz János: a Hanswurst (ném.) szó szerinti fordítása.

Id. Wesselényi Miklós ekkor felségsértés vádjával börtönben volt; feleségét, Cserey Helénát nem sikerült felekezeti „átneveléssel” férje ellen fordítani.

Invietis illam... (lat.): Segíteni fogjátok őt az Apácák zárdájában és itt is.

B. Bottyáni: Batthyány Ignác erdélyi püspök beiktatása 1781. jún. 25-én volt Gyulafehérváron. hajdort történt: a vallásszabadság kihirdetésére céloz.

Difznot fzuero villákkal...: a határőr-katonaság gyenge fegyverzetére céloz.

Limitroph: határőr-katonaság.

B. Bánffy: Bánffy György gróf.

Incorporatio: sorozás.

- 4 Berger: Pászthory.

- 10 Scythák Ki jöveteliről tett jegyzésem: az Ányossal, Orczyval közösen írott történeti elbeszélő
12 költeményről van szó.

Ugocsa megyéhez intézett beszéd.

- 20 A Bibliista...feleletit: Teleki József Voltaire-ellenes munkája: *Sur les esprits forts*.

- 29 Et tantum est: ennyit azokról, akik nem eléggé félik Istent.

- 34

43
45

101.

48 **Kézirata**

50 Ogy 2 184., 137 EF, kemény levélpapír.

51 **Megjelenése**

52 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

53 A papír egyik sarka hiányzik, leszakadt, hat sor vége olvashatatlan a versen.

54 **Magyarázatok**

62 tsinálók-é...?: a közös munkával készülő költemény egyéni és gyakran játékos döntések nyomán alakul. A barátok ősei akár bele is „íródhatnak”.

Cziró: Orczy anagrammája.

Ányosnak ... felelek: ez a levél lappang, az utolsó ismert levelek 1782-beli.

Tudva levő Magyar kis Afzízony: nem tudjuk, kire céloz.

Alii... (lat.): a papír széle ugyan leszakadt, de érthető a példálódzás: mások a háborúról beszélnek vagy foglalkoznak, én nászra készülök.

Hic. Prot.: adhuc delirant (lat.): itt a protestánsok eddigelé eszelősködnek. Véleményünk szerint a politizálásra utal (a Magyarországhoz való közeledés lehetőségére).

102.

3

Kézirata

Ogy 2. 185., 138 EF, piros pecsét.

5 **Megjelenése**

8 Itt jelenik meg először.

13 **Szövegkritika**

Aláhúzással kiemelve: Paripa mezőnnis.

23 **Magyarázatok**

Laczit: Orczy egyik fiát.

Diétát adnaké: kinevezik-e regalistának, királyi megbízottnak.

nem segíthetnéle: a házasságkötéshez a hadseregnél jókora összeget kellett felmutatni, Barcsay a szülői végrendelet és az erdélyi törvények miatt házasságkötése előtt nem juthatott örökségéhez.

Urunk: II. József császár.

Ízfáz vajda: báró Brukenthal Sámuel.

103.

Kézirata

Ogy 2. 187., 140 EF, vízjel: Máltai lovag alakja. Címzése: Vienne Á Monsieur Monsieur le Baron d'Orczy Commandeur de l'Ordre de St Étienne – general Major des armées et Comte Supreme en

13 Hongre P. Presbourg à Cassau En Hongrie.

21 **Megjelenése**

Itt jelenik meg először.

35 **Szövegkritika**

Egyszerű levél.

Magyarázatok

Bergérünk: Pászthory Sándor.

tsalmások határa: Törökország határa.

ha háborurol hallafz: a gazdasági spekulációnak része volt a hírköltés, a háborús ijesztgetés.

104.

Kézirata

Ogy 2. 188., 141 EF. Vízjeles papír.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 2 Aláhúzással kiemelve: a Vighsok vagy a Thorisok.

Magyarázatok

- 10 A bizalmasan közölt hadpolitikai hír mintha fizetség, köszönet volna a pénzbeli baráti segélyért.
Magyar Polgáraink: a magyar és erdélyi adminisztrációban tisztségeket viselő személyeket nevezi így.
Judex Curiae: kúriabíró.
Laczi: Orczy László.
Whigsok vagy a Thorisok: az angol polgárháború két tömörülése metafora a jozefinusok és a régi rend hívei jelölésére.
a fzfzf : báró Brukenthal Sámuel.
Pombol: Pozsonyból.
Babilonba: Bécsben.

105.

7

Kézirata

- 9 Ogy 2. 190., 143 EF

Megjelenése

- 19 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 22 Aláhúzással kiemelve a levél francia nyelvű szövege: Tant il est vrai...

Magyarázatok

- 34 L. Tenens (lat.): királyi helytartó.
le droit... (fr.): szó szerint: jog az eltemetéshez.
Ország gyűlése nélkül nem akarnak Urbáriumot: az alkotmányos rendhez való ragaszkodás valójában a nyilvános vitának, a követi utasítások kifejtésének lehetőségét is jelentette.
igaz okos és állhatatos Haza Fiakat 's polgárokat kell képzitenünk; nagyobb ajándékot nem adhatfz
Nemzedeknek annál mint ha fíjadot jól nevelteted: a polgári nevelés gondolata fontos része a politikai intézményekben csaldott írástudó jvőképének.
emberi társaság tsinnyait: a különböző érdek- és műveltségi csoportok világában való tájékozódást segítette elő a korabeli viselkedéskönyvek sokasága. Barcsay a hagyományos iskolákat nem emlegeti (pozitívan sem), inkább a családi keretek között való ún. filantróp nevelés hívének tűnik.
Tant, il est vrai... (fr.): Nos, igaz, hogy az emberek mindig túlzásba esnek.

15

30

33

106.

Kézirata

- 34 Ogy 2. 193., 146 EF, piros, oroszlanos pecsét. Címzése: de Vienne A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczy Comandeur de L'ordre de Ste Étienne. Général Major des armées et Conte Supreme du Comitat d'Aba Ujvár. En Hongrie, Pest.

Megjelenése

- 44 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 55 Tisztázat, egyszerű híradás és újévköszöntés.

Magyarázatok

Fel: Urunk: Felséges urunk (értsd: II. József császár).

a fagyos tengely felől: Oroszországból.

Siskovits...: fontos a madéfalvi veszedelem, mint a csoportot ért súlyos méltánytalanság tudatosítása.

107.

Kézirata

Ogy 2. 194., 147 EF, vízjeles papír (VI).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 8 Aláhúzással kiemelve a latin mondás: Fuit ante...
- 10 **Magyarázatok**
- 16 Mentort én néked: korábbi levelében is utal arra, hogy próbál nevelőt szerezni az Orczy-fiúk mellé. Fuit ante Helenam... (lat.): magyarul: Már Heléna előtt háborúságra adott okot a punci.

108.

Kézirata

Ogy 2. 195., N. 148 EF. Vízjeles papír (ALTENBERG), bárói koronás pecsét (B). Címzése: d'Edenbourg à Gyongyos. Örss. En Hongrie.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 12 Javítások nélküli levél.

Magyarázatok

A hadba vonulást most a korábbiaknál komolyabban érzi, hangvétele ezért nem a megszokott évődő. Gyémántos kalapúak: királyok. Álmos gyermekeinek: a magyaroknak.

109.

Kézirata

Ogy 2. 196., No. 149 EF. Címzés: De Vienne... Pest.

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Javítások nélküli szöveg.

Magyarázatok

- 4 A hadsereg számára történő lóvásárlás éppen Orczytól erősítette barátságukat, érdekszövetségüket.

7

sajttisínalok és halálfzok : röviden így nevezi meg a holland szárazföldi és kikötőlakó népet. ufzni tudni: arra számít, hogy huzamosabb ideig kell majd a hadseregben maradnia – több hátszlóra lesz szüksége.

110.

Kézirata

Ogy 2. 197., 150 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A címdalon nagybetűs írással: Mixta Amicorum. Lásd még Egyed Emese: *Ányos-összeállítás*.

- 3 NyIrK 1994. XXVIII. évf. 1. 89–91.

Magyarázatok

Ányos Pál halála: 1784. szeptember 5.

A magyar Henriad: Péztely fordítását, Voltaire *Henriás*ának magyar változatát sejtjük az utalásban. fzőrnyűséget követtek: a Horea-féle parasztlázadásról van szó.

directé: megkerülve az ügymenet hierarchikus lépéseit.

nevelzfellenek: ne veszítsenek.

Gubernium: az Erdélyi Kormányshék.

111.

Kézirata

Ogy 2. 198., 151 EF. Vízjeles papír (HONIG). Címzés: de Vimpassing Pest.

Megjelenése

- 9 Itt jelenik meg először.
- 10 **Szövegkritika**
- 13 Aláhúzással kiemelve: Irtoztató Commissio ez fzomoru halgatoim!, Kis tűzzel – a petit feu.
- 18 **Magyarázatok**
- 19 Thordai Deista pap: talán Gyöngyössi János.
prés alá jövődő: nem tudjuk, Orczynak mely munkáiról beszél, talán a *Holmi gondolatok* anyagáról, amely 1787-ben jelent meg.
Hermes Tanitvánnyának: Báróczinak.
letétetését: Forgách Miklós kegyvesztett lett, ellenzékiiség gyanúja miatt távolította el a kormányzat funkciójából.
Fridrik: Frigyes porosz császár.

112.

Kézirata

Ogy 2. 199., 152 EF, finom levélpapír, vízjele: RWS, illetőleg: Ogy 2. 295., 229 EF.

- 5 **Megjelenése**
- 10 A levél itt jelenik meg először. A Voltaire-költemény Nagy Katalin kultuszához kapcsolható.
- Szövegkritika**
- 11 Egyszerű levél, aláhúzással kiemelve a convulsio nélkül és a francia versidézet első sora.
- 25 Véleményünk szerint Barcsay javításai a Voltaire-versben csupán a francia nyelvet jobban ismerő (jobban beszélő) személytől, nem pedig egy nyomtatott eredetivel való egybevetésből következnek.
- 27 **Magyarázatok**
- Barcsay Born Ignácnak és Széchenyi Ferencnek is írt Brüsszelből levelet.
házokat 's embereket bélyegeznek: a József-féle adatfelvételtől van szó.
Brandenburgiai 's Cseh Kaptára: a porosz és cseh államigazgatásra céloz.
A mon feu... (fr.): Hamvadó tüzemnek add vissza eredeti fényét!
Észak felől kapjuk manapság a világosságot.
A Tatárokis onnét kézfűlnek: az utolsó tatár betörés.
Voici l'épître... (fr.): Ime Voltaire verse elég gyatra másolatban. Svadronyom egyik dragonyosa körmölte le pálcája végével – Isten áldjon. Azt mondtad volt, hogy írtál nekem egy levelet bécsi utam előtt. Nem kaptam meg. Mi történt vele? Majd hírül adom.

113.

Kézirata

- 5 Ogy 2. 205., No. 158 EF, nyolcadrét.
- 14 **Megjelenése**
- 16 Itt jelenik meg először.
- Szövegkritika**
- 18 Valamennyi francia mondat aláhúzással kiemelve.
- 125 **Magyarázatok**
- Dunes: dűnék.
Bruyerek (fr.): itt: bozótosok.
La démarcation... (fr.): a határoknak az 1664-es béke szerint való kijelölése. A császárnak jut a négy erőd Escaut alsó részéből és 16–18 falu a Túl-a-Meuseöntúl-nak nevezett területről Maastricht közelében, továbbá kilencmillió a város visszavásárlására és ötszázezer forint az árvízkárosultak megsegítésére stb.
cantonnirung: gyakorlatozás.
Mais...(fr.): de nem lőttünk.

114.

Kézirata

Ogy 2. 206., No. 159 EF. Címzés: A Monsieur Monsieur la Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de St Étienne et Général Major desarmées Imp; Rom. P. Vienne á Pest En Hongrie Oroszlános Monogrammos gyűrűpecsét, más kézzel ráírva: Forgács.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: a forced'etre recherché..., DámáKnak, hogy minden Magyar fzületett jó Lovas, illetőleg a latin jeles mondások.

Magyarázatok

A peu pres: szinte.

- 2 A force d'etre recherchés ils sont malheureux (fr.): mivel a nyomukban vannak, boldogtalannak
16 érzik magukat.
gyengéjeken veszik: az érzékenyebb pontjukat érintik.
18 a Liliomok: a franciákról ilyen képes beszédben fogalmaz (az éjszaki szelek az oroszok és a svédek,
27 a kertész maga a francia császár).
29 Medaille sur la paix: emlékérem a békekötésről. (Ugyanerről a béke-emlékérméről számol be Széchényi Ferencnek. Esztegár 552.)
33 Neptuno Belgicae libertatis Patrona (lat.): Neptunus, a belgák szabadságának védőistene.
Sub his felix testudo manebit... Nec aquilam Submersa timet (lat.): Ez alatt a teknőc boldogan elidőzhet. Alatta még a sastól sem tart.

115.

Kézirata

Ogy 189., 142 EF, vízjeles papír, címzés: a Pest, postai bélyegző: Louvain, franco Ausburg, piros pecsét feltörve.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A keltezés éve elmosódott. A levélben egy mondatot utólag áthúzással, beszúrással, fölébeírással korrigál a levélíró. Az első változat: „Az anglusok mondják a török haddal szövetséget kötöttek azon

- 11 a lábon, melyen voltak frigyesei a frantziának.” Az új változat áthelyezi a jelentéshangsúlyokat,
17 árnyaltabb „... a melyen volt frigyesse olly sokáig a frantziának”.
21 Aláhúzással kiemelve: Nec Spes libertatis erat, nec Cura peculi.
22 **Magyarázatok**

Orczy Józsefről van szó, Orczy Lőrinc fiáról, akinek verseit Fekete János is értékelte.

Nec Spes libertatis era.t... (lat.): Ez pedig sem a szabadság-, sem a birtok vágya nem okozta.

116.

Kézirata

Ogy 2. 289., 225 EF., kisméretű levél: 16,5/10 cm, illetőleg Ogy 2. 55., 28 EF, autográf versfogalmazvány, feltehetőleg a levélcsomó gyakori átforgatásával, utólag maradt le valamelyik Orczynek szánt levélből (különálló negyedréteg lap). Mérete: 32/19 cm, vízjel: Szarvasfő és PRO PATRIA felirat. Láthatólag kézből, nem postán továbbított szöveg.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: Egyed Emese: *A Barcsay ügy*. In *Folytonosság vagy fordulat?*

Szövegkritika

- 14 A verskézirat átvizsgálásai tudatos munkára utalnak. Keltezés: nincs. A szöveg láthatólag
43 fogalmazvány, szépen követhetők a javítások, változtatások. Nagyon valószínű, hogy ez a költemény Orczy *Futó gondolat a szabadságról* című, történetfilozófiai jellegű világszemle-
51

versének a párja (KSz 3–60.); az 1772-ben keletkezett, ez is a levélcsozó első részében található, feltehetőleg nem sokkal későbbi.

Barcsay ceruzajegyzete a levél alján: Gengen Tresianak s Josefnek hiv ebe Esterháy név alatt fekszik e vederbe.

Aláhúzással kiemelt szavak: pseudo-originali, *Nepofvoleur*, illetőleg a latin nyelvű szövegrész.

Magyarázatok

Pseudo-originali: ál-eredetiben.

Qui nunquam recte... (lat.): Aki nem a látszat kedvéért cselekszik, hanem azért, mert nem tudna másként cselekedni, és akinek célja semmi más, mint megszerezni, amihez jussa van stb.

Károlyra: gróf Károlyi Antalra.

Ralltagot: pihenőnapot.

Voila bien des chicanes... (fr.): Ez már elég zaklatás egy ilyen tiszteletreméltó birodalomnak (értsd: a hadseregnek).

Iustum... (lat.): Igazságos az a háború, amelyet reánk kényszerítenek, s istennek tetsző azoknak a fegyvere, akiknek a fegyverükön kívül nincs más reményük! (Muraközi Gyula ford.) Titus Livius: *Historiarum Libr.* 9,1.

117.

Kézirata

Ogy 2. 207., 160 EF. Piros oroszlános pecsét maradványa. A címzésen kívül (Pest) más kézírással megjelenik: Forgács.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve a német és a francia mondatok.

Magyarázatok

scharfgeladen (ném.): értsd: golyó általi halálba.

Friderik der große... (ném.): Nagy Frigyes, a bajorok nagy támogatója.

L'intérêt sacré... (fr.): az emberek megveszekedett érdeke.

Fritz: Nagy Frigyes porosz császár.

118.

Kézirata

Ogy 2. 208., No. 161 EF.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 155.

Szövegkritika

Javítás: keserügedet-ből áthúzással, fölébírassal lett keservedet.

Aláhúzással kiemelve: Philemon, Atropos és a latin szöveghely.

Magyarázatok

A gyászvers keletkezésének körülményeit megfogalmazva Barcsay az alkotás indítékait nem a retoricitás, hanem az élmény felől vezeti le. A versre (művészi alkotásra) fakasztó fájdalom a preromantika, az érzékenység művészetfelfogásából ismerős.

Philemon: itt Orczy Lőrinc.

A versek mellyeket virrasztó barátja: Batsányi költeményéről lehet szó, amelyet a haldokló Orczy Istvánhoz írt. (Vagy *A haldokló Orczy Istvánhoz*; vagy maga az epitáfium.)

Sunt lachrimae rerum.... (lat.): Van a tárgyainak könnyük, és megindítják a halandók értelmét.

Commendirozónénk: a királyi helytartó.

E. H. Kristina: Excellenciája Habsburg Mária Krisztina.

Kézirata

Ogy 2. 209., No. 162 EF. Vízjel: I. DE KEYSE & C. Pecsét: oroszlanos. Címzés: d'Édenbourg, A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de At Étienne et General des armées Imp. Rom. a Pest., En Hongrie Pest.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Az idegen nyelvű szöveghelyek aláhúzással kiemelve. Magyar–német–latin–francia levél.

Magyarázatok

Verhör und Kriegs-Arest (ném.): kihallgatás és hadifogság.

Dislocatio (lat.): a sereg továbbindulása.

Caetera textus habet (ném.): Erről még van mit beszélni.

- 7 *Le monde va son train* (fr.): az élet megy tovább.

9

11

Kézirata

Ogy 2. 211., No. 164 EF. Vízjeles papír: O W WENKO. Piros bárói koronás pecsét: B. Címzése: Á Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de Ste Étienne et Général des armées Imp. Rom. R. Vienne. á Pest En Hongrie.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Egy korábbi rendezéskor (Nagybányán) ez a levél a 209-es számot kapta.

Aláhúzással kiemelve: Futakra.

Magyarázatok

Orczy az osztrák hadseregnek már rendes szállítójává lépett elő (Barcsaynak köszönhetően).

Kézirata

Ogy 213., 166 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó.

Magyarázatok

régi leányomat Válba: nem saját gyermekére, hanem hölgyismerősre – bizonyára egy valamikori kapcsolatra utal.

Interim fiet aliquid (lat.): Közben bármire sor kerülhet.

- 7 *Découvertet* (fr.): felfedezést.

14

28

Kézirata

Ogy 2. 215., No. 168 EF, oroszlanos címer, a címzésben a Pest kihúzva, Eörs föléje írva.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A levél javítások nélküli tisztázat.

Magyarázatok

Cassákat öszve öntötték: értsd: a hadipénztár-fiókokat egyesítették.

123.

14

Kézirata

Ogy 2. 216., No 169 EF. Vízjeles papír: G. P. Címzés: d'Édenbourg A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'ordre de St. Étienne et General des Armées Imp. Romaines Eörs R. Rab Gyöngyös, Pest En Hongrie Koronás-oroszlanos iniciálés pecsét.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: furdallyák agyamoto, Stempel, Quittung, egy darab időtől fogva éppen semmi Keresetek nintsen, mivel a főbb rendű Afzfzonyságok elvették Kenyereket.

Magyarázatok

Secatura (lat.): gyötrelem.

Et ce la...: mégpedig komoly hangon, mely méltó volt a tárgyzhoz.

Céres anyáknak...: aratás következik.

18

26

32

124.

Kézirata

Ogy 2. 217., 170 EF. Vízjeles papír: HONIG.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Il Re Theodorot.

Magyarázatok

Hódit: csapatot.

iners cum pondere vicit: a tohonya súlyával rombol.

4

12

125.

Kézirata

Ogy 2. 218., No. 171 EF. Vízjeles papír: VI. Címzés: d'Édenbourg, Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre se St Etienne et Général Major des armées Imp: Romaines, P. Raab Pest (kihúzza) Vienne, En Hongrie. Retour Pecsét: B az ötágú koronával (Barcsay gyűrűje).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Gazniitot, UKázok.

Magyarázatok

A kártyajáték és mindenféle szerencsejáték tiltott volt a hadseregben.

Contre la disposition... (fr.): a hadvezénylet parancsa ellenére.

fáron: fáraó-kártyajáték.

cum poena 300 +: 300 forint pénzbírságot róttak ki rájuk.

9

A factum úgy jön ki: az a hivatalos álláspont.

11

Gróf Szécsényi Ferencnek elbúcsúzását: Széchenyi lemondott a horvát báni méltóságról.

13

UKázok (or.): gyorsparancsok.

19

hámor: olvasztókemence (itt átv. ért.).

22

26

126.

Kézirata

Ogy 2. 219., 172 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: UKázok.

Magyarázatok

osztai *ukázok* fábrikájába: ott, ahol a rendeleteket kiadják.

Gruebernél *ízép* durántzi baratzkal kereskedő ízüzet látfz, emlékeznél akkor rollam: a pénzért kapható széplányokra utal.

127.

11 Kézirata

Ogy 2. 220., No. 173 EF. Címzése: A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi commandeur de l'Ordre de Ste Étienne et Général des Armées Im<eriales> Rom <aines>.In Matsakerhof a Vienne abzugeben. Pecsét feltörve (oroszlános kezdőbetűs).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: proprio motu.

Magyarázatok

Forláboschom (ném.): küldöncöm.

proprio motu (lat.): azon nyomban.

Berger: Pászthory.

felestőKömőz : (ném.) reggelizik.

128.

5

11 Kézirata

16 Ogy 2. 221., No. 174 EF. Címzés: A Monsieur Monsier le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de St. Etienne et Général des Armées Imp. Rom., P. Rab Pest (áthúzva) Vienne (áthúzva) Gyöngyös o/ Eörs, En Hongrie. Oroszlános kezdőbetűs pecsét feltörve.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Kuprolinak.

Magyarázatok

Serail (fr.): szeráj, itt: ménes.

Napkeleti: itt: arabs telivér.

isKola=pányványbol: egyéni lelemény.

129.

3 Kézirata

5 Ogy 2. 222., No. 175 EF. Pecsét: érintetlen bárói koronás B. Címzése: d'Edenbourg A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi Comandeur de l'ordre de St Etienne et General des armées Imp. Rom. R. Rab a <Pest> Gyngyës (!) en Hongrie.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Argonauták.

Magyarázatok

mint az *argonauták*...: a görög mitológia argonautái aranygyapjút szereztek nehéz próbák árán – Barcsay a közös éjszakai mulatságra céloz, vaskos példálózással a szerelmi diadal bizonyítékáról.

Sokat vílzek a begyembe: értsd: sok mesélnivalóm van.

130.

Kézirata

rebegtetti: riasztja.
Electrizatio (lat.): itt: mozgásba hozás.
Tsalmán: turbánon.

133.

Kézirata

Ogy 2. 230., 182 EF

Megjelenése

3 A teljes levél itt jelenik mege először. A vers megjelent: EME 160., Egyed 2001. 53.

Szövegkritika

14 A francia mint versnyelv használata itt a tárgy és a műfaj következménye („badinage” – évődés,
20 szalonvers).

Magyarázatok

Actorok: színészek.

A Lengyelek: a lengyel testőrgárda.

Etiqueta: udvari viselkedés.

patyolatos rend: a nemesasszonyokat nevezi így, kissé ironizálva.

Udvari abrntsra vert lzélyes és farKas fzoknyája el töröltettek: a krinolinviselés betiltása. A klasszicizmus kedvelt műfaja volt az epitáfium: itt tréfás sírfeliratról van szó, egyszersmind a priapikus múzsa közelében született franciás pajzánságról (kihagyásos szerkezet az utolsó sorban).

Chevalléria: lovagi rend.

monumentum: itt: emlék.

Kálfztrol (casserole – fr.): lábas.

7 Épitaphe... (fr.): Sírfelirat a verdigályról. / Itt nyugaszanak a verdigályok, akik révén a ringyóktól
különböztünk. Több erkölcs, kevesebb udvariaskodás – ez jó recept, kétségtelenül. De ki tudja, nem
10 kerül-e arra sor, hogy lakomáinkon a Hercegnő, ha egy varrónőcske a helyébe tolakszik –
11 jókedvében vagy bosszúvágytól fűtve ... ruháját (értsd: alsóneműjét) is elégesse.

Magusok: jövődömondók (értsd: tudósok).

resolutio: itt: válasz.

lzálmát hintettek ablaka alá: halálát rebesgették.

13 a gödöllői hertzeg Áspásiája: Klobusitzky Krisztina, Grassalkovits Antal özvegye.

14

134.

18

Kézirata

Ogy 2. 184.

Megjelenése

28 A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 160.

Szövegkritika

34 Az évszámhiányos datálás miatt gondot okozott a levél kronológiai besorolása. Tematikai érvek
35 alapján illesztettük ide.

Magyarázatok

élelemmel: nyugdíjjal.

fel e földre: a Duna folyására gondol: tehát miért nem megy Orczy Bécsbe.

Thresia: Mária Terézia.

Josef: II. József császár.

135.

Kézirata

Ogy 161., 114 EF. Címzés: de Vienne a Pest. Két pecsét: egy piros, egy fekete.

Megjelenése

3 Itt jelenik meg először.

8 Szövegkritika

Egyszerű, változtatások nélküli levél.

Magyarázatok

A fekete és piros viaszpecsétnek a levélen kiemelő jelentése van: valami előzetes megegyezés jegyében történik – csak a feladó és a címzett által érthető üzenetet továbbít.

Hermes fíját.

porzelt (ném.): takarodót.

hámitani: hámozni.

Miklos: Forgách Miklós.

Vale (lat.): Isten veled (elköszönő formula).

136.

Kézirata

Ogy 2. 162., No 115 EF. Címzése: Dresde... a Pest.

4 Megjelenése

13 Itt jelenik meg először.

22 Szövegkritika

23 Barcsay saját kezű javítása (<partyaira> révjeire) tudatos szóhasználatra, stiláris műgondra vall.

24 Magyarázatok

folyó-árKaira: értsd: csatornáira.

Kézi munkáKnak remekjeivel: értsd: kézműves termékekkel.

Az egyfejű fás orlzágaiban: porosz földön.

Nemzetek 's birodalmok Külömbőségéről: valóban állandóan foglalkoztatta a területileg eltérő szokások, a politikai és vallási állapotok.

Nemzetünk lórsárol fogunk tanátsKozni: a költészet eszerint csak alkalom a politizálásra.

Helliai: hesseni.

Parva Saepe Scintilla: gyakran (éppen) az apró a ragyogó.

137.

4

10 Kézirata

13 Ogy 2. 163., 116 EF, vízjeles: BLAUW. Címzése: Comothau R Vienne <Pest> Örsön.

20 Megjelenése

Itt jelenik meg először.

23 Szövegkritika

25 Javítások nélküli levél.

26 Magyarázatok

artillerie a cheval (fr.): lovastüzérség.

Kata: Nagy Katalin cárnő, itt: Oroszország.

Antonia: Marie Antoinette, itt: Franciaország.

Szent Josef: II. József császár – ironikus névadás.

in foro superiori (lat.): a felsőbb hatóságoknál.

aequisitio (fr.): itt: tudnivaló.

fecal: zaklat.

138.

12 Kézirata

13 Ogy 2. 165., 118 EF. Címzés: Édenbourg á Pest. Vízjeles papír: HONIG & ZOONEN. Piros, bárói koronás (B). Címzés: Édenbourg a Pest, pecsét.

Megjelenése

14 Itt jelenik meg először.

15 Szövegkritika

18 Javítások, kiemelések nélküli levél.

Magyarázatok

a propos hujus: ha már arról jött a szó.
meg bakolák magokat: magmakacsolták magukat.
Scénák (lat.): jelenetek.
a golyobis: értsd: a föld.
plánéták (lat.): bolygók.
paroxismus (lat.): itt: láz.

139.

15 Kézirata

- 16 Ogy 2. 166! 119 EF. Vízjeles papír: D&C BLAUW, oroszlanos címeres pecsét. Címzés: de Laibach
À Monsieur Monsiur le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de St. Etienne d'Hongrie et General
17 Major des Armées Imp. Romaines. P. Grätz Körmend a Pest en Hongrie.

Megjelenése

- 18 Megjelent: Egyed 2001. 67–68.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Tsits, Práto.

Magyarázatok

Tsits: ciccio (ol.): kalózok a dalmát tengerpart közelében.

Elpusztult Aquileanak: a hun birodalom emléke a magyar dicsőség szinonimája ebben a szövegkörnyezetben. A várost 452-ben rombolta le Attila serege.

Attilát... meg fizoltottam: a holtak birodalmába jutott elődök szolngatása az antikvitásból ismerős motívum.

HetrusKusok: etruszkok.

140.

8 Kézirata

- 11 Ogy 2. 234., vízjeles papír (HONIG).

Megjelenése

- 13 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 16 A pajzán szó betoldása a verbunkos ének szintagmába poétikai és stiláris ismeretekre, tudatos nyelvhasználatra vall.

Magyarázatok

fogod venni igaz fízvednek 's elmédnek ditséretes füzüleményeit: ezek szerint ő adta hírül a *Költeményes Holmi egy nagyságos elmétől* című, Révai Miklós szerkesztésében készült Orczy-munka megjelenését a szerzőnek!

az első rajzólást: a fogalmazványt.

Közöttünk ide fel: értsd: a bécsi magyar testőrök.

fz. István tornyát: vagyis Bécsét.

a sajtosok 's fzappanyosok: a hollandok és a belgák.

141.

6

Kézirata

Ogy 2. 288., 224 EF. Vízjeles papír: C BLAUW. Címzés: Leibtzig Vienne a Pest.

8 Megjelenése

- 9 A levél itt jelenik meg először.

13 Szövegkritika

- 16 Javítások nélküli szöveg.

Magyarázatok

frey Corpot (ném.): szabadsapatot.

KaKasok az Angyal Emberekkel: a franciák az angolokkal (tréfás virágnyelv).

Nec aquilam submestra timet: (a teknője alatt) a teknősbékát a sas sem rettentheti.

142.

Kézirata

Ogy 2. 236., 187 EF. Vízjeles papír (ANDERLAY?).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Magyarázatok

A Liliomok az ide való ízomfzéd Sassal: a franciák a poroszokkal.

solemniter retractálták (lat.): ünnepélyesen visszavonták.

quartélyomb*: szállásomra.

8

13

15

143.

Kézirata

Ogy 2. 237., No. 188 EF 1.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 160–161.

Szövegkritika

A levél keltezését maga Barcsay helyesbítette 17-ről 18-ra. A levél francia versbetétje, amely politikai embléma, titkos közlendőnek számít (lásd bevezető francia mondatát).

17 **Magyarázatok**

18 Distingválja (lat.): kitünteti.

24 Bagagiamot (fr.): csomagomat.

Remuneratoria (lat.): pénzbeli fizetésre.

Circumstantiák* (lat.): körülmények között.

Az ollos fűzők: a párkák. Értsd: a sors.

Entre nous (fr.): Köztünk szólva: Tudvalevő, hogy gögijében egy önhitt személy a Bourbonok közül nem átalotta a napot címerjelvényen választani. Egy szultán, hozzá hasonló, a holdat illesztette címerébe. Ugyanaz lett a sorsuk: közös a napfogyatkozás. *XIV. Lajos a Napot választotta jelképül a következő jelmonddal: Nec pluribus impar, egy mindenki ellen.

144.

Kézirata

15 Ogy 2. 292., 227 EF. Vízjeles papír: JE. Pecsét: bárói koronás B. Címzés: Pour Mr. le General Baron

29 d'Orczi à Son Hotel.

Megjelenése

34 A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

43 Aláhúzással kiemelve: nyársalást illetően a levélzáró Horatius-idézet.

Magyarázatok

Finni: finn.

Berger: Pászthori.

Hermes: Báróczi.

Dignum laude (lat.): Az erényes férfiak dicsérete révén a múzsa szembeszegül az elmúlással.

145.

Kézirata

Ogy 2. 239., 190 EF, vízjeles papír.

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: quod homo homini lupus.

4 **Magyarázatok**

6 Serviai: szerbiai.

- 6 ment Cháron partyára: érsd: halt meg.
 11 tropheumba (lat.): vadászszákmányba.
quod homo homini lupus: hogy ember embernek farkasa.
 Noricus (lat.): északi.
 primo impetu spoliontium (lat.): a rablás kezdeti hevében.
 Serallyát: szerályát, háremét.
 differtatitot (lat.): tudományos értekezést.
Hors du quarré point de salut (fr.): a négyszögön kívül nincs üdvözülés.
 Divisio: katonai alakulat.
 Esquadron (fr.): svadron.

146.

- 3
 6 **Kézirata**
 10 Ogy 2. 287., 223 EF, durva papír, kis méretű levél (24,45/19,2 cm).
 14 **Megjelenése**
 15 Itt jelenik meg először.
 18 **Szövegkritika**
 28 A keltezésben nem volt évszám. Tartalma alapján soroltuk az 1788-as évbe.
 29 **Magyarázatok**
 31 Groff Váarakozó-életű: Vartensleben.
 38 sine qua non: amely nélkülözhetetlen.
 39 Erdély vas kapuját: Vaskapu, ez földrajzi név.
 Sed vetat militis imperium (lat.): de tiltja a katonafegyelem.

147.

- Kézirata**
 Ogy 2. 249., 200 EF, oroszlános pecsét.
Megjelenése
 Itt jelenik meg először, terjedelmes része megjelent: Egyed 2001. 69.
Szövegkritika
 Aláhúzással kiemelve: had farKát, pour le malheur des homes.
 4 **Magyarázatok**
 10 Publica securitas: a közbiztonságról.
 13 *pour le malheur des hommes* (fr.): az emberek veszedelmére.
 16

148.

- Kézirata**
 Ogy 2. 286., 222 EF, vízjeles (D&C BLAUW).
Megjelenése
 Itt jelenik meg először.
Szövegkritika
 A levélnek nincs keltezése. Tartalmi érvek alapján soroltuk ide.
Magyarázatok
 Diversiot: elterelő hadműveletet.
 2 bonta: tarka, itt: körülményeskedő.
 30

149.

- Kézirata**
 Ogy 2. 254.
Megjelenése
 A vers megjelent: Egyed 2000. 152.
Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve a latin mondás.

Magyarázatok

Nulla enim res... (lat.): Semmitől nem serken jobban a hajó, mint a vitorla dagadásától a szélben.

11
17

A kéziratos könyvterv töredéke

150.

Kézirata

Ogy 2. 4–5.f. A Nagybányán őrzött levélsomag első darabja (K1). Barcsay kezeírása, tisztázat. A hátán más kéz írásával (a rendezés nyoma): *Correspond(entia) cum capitán(eus) Bartsay*. A vers másik tisztázata a levélsomagban rögtön ez után besorolva (K2). A kor szokása szerint több példányban is készítettek másolatot egy-egy saját, vagy érdekesnek tartott alkotásról és elküldték az ismerősöknek. Ilyen „küldhető” másolatnak tűnik ez a darab.

Megjelenése

- 35 KSz: 219–222. Ott a címe: *Richwaldszki György apátúrnak neve napjára*. A kötetnek ez a – második, többnyire Orczy verseiből álló – része tartalmazza a vitatott szerzőségű verset.

Szövegkritika

Itt a címadás lényege az alkalom – Szent György napja – megnevezése, másrészt pedig a címzett rejtése: udvarias névkódolás. A három csillag éppen három szótagot jelent. (A másik változat címe: *Egy jó Barátnak neve napjára 771dikbe*. Ott a tisztázás folyamán kifejejtett versszakot utólag írta Barcsay a lapszélre. Magyarázó jegyzetét is fűzött a zárósorhoz: *NB. Pécsit éppen a tájban árulták volt el Bécsben*.) A Barcsay kezeírásával fennmaradt versnek Orczy-autográfja nincs.

KSz: Tanais folytára
túlsó partyára.

Magyarázatok

2. sor György: Richwaldszky Györgyről van szó, a későbbi püspökről, akihez Orczy is intézett verset *Költeményes Holmijában*. A KSz-ből nem derül ki, hogy a szerzőpárosból pontosan ki írta ezt a köszöntőt. A nagybányai Orczy-gyűjtemény autográfiaja, és tematikus érvek alapján soroljuk ezennel a verset Barcsay művei közé (a levelezés során többször utal arra, hogy találkoztak, Richwaldszky vendégül látta mint szabadságos katonatisztet).

A poéta és a magyar versíró elmélkedése; sem tragédiában, sem hősenekben nem lehet kifejezni az ember helyzetét az érdekek és udvari kísértések világában.

eleinknek... : a hunok hódításaira utal.

Héroidok: hírnökök.

Groff Világ: allegorikus személy, a hívság megtestesítője.

- 63 *Oxus csillaga*: az Oxus folyót a szkítákkal kapcsolatban emlegették.
64 *pántlikából, báránnyára*: a magyar nemesek császárhűségének jeleire, a Szent István-rend, a Mária Terézia-rend és az Aranygyapjas-rend jelére utal.

151.

Kézirata

Ogy 2. 4–5.f. A Nagybányán őrzött levélsomag második darabja (K2). Barcsay kezeírása, tisztázat. A vers másik tisztázata a levélsomagban rögtön ez előtt (K1). Érdekessége, hogy folytatódik a *Gralis B. Ok. 15dik 7bris 1772. Felelet* című verssel, amelynek a Leveleskönyvben szintén van másik variánsa is.

Megjelenése

- 25 Ott a címe: *Richwaldszky György apátúrnak neve napjára*. KSz: 219–222. A kötetnek ez – a II. –
39 része tartalmazza a vitatott szerzőségű verset (az első rész versei többnyire Barcsay, a másodikéi
40 Orczy alkotásainak bizonyultak).

Szövegkritika

A tisztázás folyamán kifejejtett versszakot utólag írta Barcsay a lapszélre. Magyarázó jegyzetét is fűzött a zárósorhoz: *NB. Pécsit éppen a tájban árulták volt el Bécsben*.

KSz: Tanais folytára
túlsó partyára

Magyarázatok

A poéta és a magyar versíró elmélkedése; sem tragédiában, sem hősénekekben nem lehet kifejezni az ember helyzetét az érdekek és udvari kísértések világában.

eleink... : a hunok hódításaira utal

Héroidok: hímökök.

Groff Világ: allegorikus személy, a hívság megtestesítője.

Nemrod: mitológiai vadász.

Fabritzius: Talán Johann Albert Fabricius hamburgi tanár, Rollin Kinder *Physicájának* fordítója (ez megjelent Derham *Physico-Theologiájának* német kiadásában, a bevezetőhöz csatolva 1750-ben).

152.

Kézirata

Ogy 2. 7v–9r. és v., 13 EF

Megjelenése

KSz: *Arkádia le íratása*. 222–226., Szira: *Arkádia leirata*. *Orczy Lőrincnek*. 121–124.

Szövegkritika

Variánsról van szó, egy előbbi verstisztázat hátlapjára kezdte írni Barcsay. A első variáns (Komjáti 15 7bris 772. Ogy 24.) áthúzásával, fölébeírással alakult ki ez a végleges változat. E költemény

- 12 szerzőjének Révai Miklós (KSz-beli) csoportosítása nyomán kialakult hagyomány alapján Orczy
18 Lőrincet tartották. A KSz-be a rövidebb változat került. Arany János filológiai érvekkel próbálta
29 igazolni, hogy Barcsay írta a verset, és éppen e költemény problematikus szerzősége alapján
31 kezdődött az Orczy–Barcsay kötet darabjainak újravizsgálása.

46 KSz: *sok vizest mesztelen*

Magyarázatok

Interjecto (lat.): Eltelvén ezután egy idő és Kyros más háborúban foglalatostokdván a lydek újra fellázadtak, s ismét csak legyőzetvén fegyvereiktől és lovaiktól megfosztották őket, s az az lett az osztályrészük, hogy a csapszéket látogassák, s az időmulatásra való mesterségeket és a széptevést gyakorolják. És ez az egykor szorgalmát tekintve hatalmas és serény kezű nemzet az elasszonyosodott lágyságban és a fényűzésben elveszítette valaha volt vitézségét, s őket, akik Kyros előtt le nem győzve állták ki a háborúkat, legyőzte a tétlenség és a henyélés. (Ford. Tóth Péter)

A vers után folytatólag följegyzett latin nyelvű prózai szöveg szintén Barcsay kezétől.

A levelek jegyzéke évszám szerint

1771

1. Pata, 1771. szept. 20.....	41
2. (kunyhombol okt.? – Themistochles).....	42

1772

3. Pata, 1772. február 5.....	43
4. Pata, 1772. április 6.....	45
5. Bánkesze, 1772. május 2.....	47
Vettem Pyladesem Musádnak sengéjét.....	49
6. Bánkesze, 1772. május 29.....	52
7. Nyitra, 1772. június 25.....	54
8. Komjáti, 1772. augusztus 14.....	56
9. Komjáti, 1772. augusztus 24.....	59
10. Komjáti, 1772. szeptember 15.....	61
11. Szklénó, október 9.....	63
12. Radván, 1772. október 11.....	65
13. (Bán Keszei gunyhombol), 1772. nov. 17.....	66
14. Ezerhétsházhetvenkettőbeli történetek.....	71
15. Gunyhombol, folyó esztendő utolsó napján.....	72

1773

16. Bánkesze, Yerdegezd [február 14.].....	78
17. Bánkesze, 1773. március 18.....	81
18. Gunyhombol, 1773. április 20.....	84
19. Bánkesze, 1773. június 8.....	90
20. Bánkesze, 1773. július 28.....	92
21. A kenyér mezei pór.....	94
22. Bánovetz, 1773. augusztus 9.....	95
23. Boschátza, 1773. október 8. – diófák alól.....	96
24. Bécs, 1773. december 14. – csillagfalvi házból.....	99

1774

25. Bécs, 1774 fársáng közepébe.....	100
26. Boschátza, 1774. március 5.....	101
27. Gunyhombol, 1774. március 31.....	103
28. Mennyei szép Hajnal.....	105
29. Boschátza, 1774. szeptember 25.....	107
30. Bécs, 1774. december 27.....	111

1775

31. Bécs, 1775. február 23.....	113
32. Nagyszombat, 1775. április 11.....	115
A Békességhez.....	116
33. Bécs, 1775. május 19.....	118
34. Nagyszombat, 1775. augusztus 12.....	119
35. Prága, 1775. október 30.....	121
36. Egy vers szerző özvegynek.....	122

1776

37. Nagyszombat, 1776. január 13.	125
38. Nagyszombat, 1776. január 30.	125
39. Elérhetem végre kívánt örömemet (tél)	125
40. Már azt véltem hiv társ Bétsben enyvesedtél	126
41. Nagyszombat, 1776. február 20.	126
Scytha vagyok nem Lappon	126
42. Nagyszombat, 1776. március 2.	131
43. Nagyszombat, 1776. május 25.	133
44. Nagyszombat, 1776. május 31.	134
45. Fzász lzeben, 1776. június 22.	135
46. Batiz, 1776. október 2.	137
47. Batiz, 1776. november 5.	138
48. A Sas fogadóba.	140
49. [Üzenet]..	140

1777

50. Pest, 1776.	140
51. Nagyszombat, 1777. farsang utolsó napja	141
52. Nagyszombat, 1777. március 29.	144
53. Nagyszombat, 1777. június 7.	145
54. (Lucanus fordítása).....	148
55. Ujlak.....	148
56. 1777. Sárlos Boldogasszony, júl. 29.	149

1778

57. Szeben, 1778. január 10.	149
58. Engedd, hogy már egyszer	150
59. Bécs, 1778. február 17.	151
60. Viszternitz, 1778. május 17.	152
61. Schmirschitz, 1778. július 9.	154
62. Sátoromból, Arnau mellett 1778. június 31.	155
63. Hohen, Elbe, 1778. augusztus 29.	156
64. Kovács, 1778. szeptember 13.	158
65. Gytsiny, 1778. szeptember 18.	158
66. Gitsin, 1778. szeptember 29.	159
67. Leutomir, 1778. október 2.	161
68. Viszternitz, 1778. október 7.	161
69. Pauts 1778. október 12.	162
70. Glotzersdorf, 1778. október 20.	164
71. Gros Glotzersdorf ,1778. október 25.	162
72. Schribau, 1778. november 3.	165
73. Tsim, 1778. december 8.	166
74. Bécs, 1778. esztendő utolsó napján	168

1779

75. (Erdélyből) 1779 hamvas szeredán.....	169
76. Vienne, 1779. március 29.	170
77. Glockersdorf, 1779. április 8.	170
78. Madersdorf, 1779. május 19.	171
79. Nagy Márton, 1779. június 21.	172
80. Gunyhombol, 1779. augusztus 26.	174

1780

81. Gunyhombol, 1780. január 2.	175
82. Madersdorf, 1780. január 30.	176
83. Bécs, 1780. február 20.	177
84. Bécs, 1780. március 4.	178
85. Bécs, (1780) március 23.	180
86. Nagymarton, 1780. április 16.	181
87. Bécs, 1780. április 29.	182
88. A Magyar Országai Tudományoknak	182
89. Nagymarton, 1780. július 20.	184
90. Nagymarton, 1780. szeptember 17.	185
91. Nagymarton, 1780. november 24.	188

1781

92. Nagymarton, 1781. május 6.	189
93. Gunyhombol, 1781. november 19.	190

1782

94. Bécs, 1782. január 4.	191
95. Gunyhombol, 1782. május 8.	192
96. Chloénak unalma	194
97. Szomorufalva, 1782. augusztus 14.	195
98. Magánosságombol, 1784. október 30.	196
99. Macsák udvarából, 1784. december 3.	197
100. Szeben, 1782. december 29.	197

1783

101. Nagyszeben, 1783. január 22.	199
102. Nagyszeben, 1783. május 10.	200
103. Bécs, 1783. június 10.	201
104. Barátfalva, 1783. augusztus 22.	201
105. Harkau, 1883. november 29.	202

1784

106. Bécs, 1784. január 1.	204
107. Magánosságomból, 1784. március 10.	204
108. Sopron, 1874. október 27.	205
109. Bécs, 1784. november 9.	206
110. Bécs, 1784. november 12.	206
111. Hornstein, 1784. november 24.	207

1785

112. Bruxelles, 1785. április 27.	207
Épître	209
113. Capelle, 1785. szeptember 25.	211
114. Antwerpia, 1785. október 24.	212
115. Bierbeen, (1785) november 22.	213
116. Lange Schwalbach, (1785) december 9.	214
Meddig késel mégis sértődött Magyarság	215
117. Dannhausen, 1785. december 21.	216

1786

118. Ébelsberg, 1786. január 12.....	217
119. Sopron, 1786. február 22.....	218
120. Szent Margaréthau, 1786. április 29.....	219
121. Pest, (1786) május 31.....	220
122. Sopron, 1786. június 10.....	221
123. Magánosságomból, 1786. július 1.....	221
124. Szomorufalva, 1786. augusztus 14.....	222
125. Magánosságomból, 1786. szeptember 6.....	223
126. Sopron, 1786. szeptember 14.....	224
127. Gunyhomból, 1786. szeptember 21.....	224
128. Magánosságomból, 1786. szeptember 30.....	225
129. Sopron, 1786. október 7.....	225
130. Sopron, 1786. október 18.....	226
131. Bruna, 1786. november 1.....	227
132. Biela Galitzia, 1786. december 4.....	228

1787

133. Bécs, 1787. január 1.....	229
134. jan 15.....	230
135. Bécs, 1787. március 4.....	231
136. Altona, 1787. március 24.....	231
137. Comothau, 1787. április 20.....	232
138. Sopron, 1787. május 19.....	233
139. Leibach, 1787. június 14.....	234
140. Magánosságomból, 1787. június 28.....	234
141. Albisnak partyáról, (1787) október 13.....	235
142. (1787) december 31.....	236

1788

143. Altona, 1788. február 17.....	237
144. (Üzenet-Osmanographia).....	238
145. Bánovitz, 1788. május 15.....	239
146. Karánsebes, 1788. szeptember 1.....	240
147. Lugos, 1788. szeptember 28.....	241

1789

148. (Vukovár), 1789. április 13.....	242
149. Továrník, május 5.....	242

A kéziratok könyvtér töredéke

150. Szent György napjára írt versek +++ Úrnak.....	244
151. Egy jó Barátnak neve napjára 1771 dikbe.....	245
152. G ^r alis B O*k 1772. szeptember 15.....	247

A levelek a szövegkezdés betűrendjében

A Békefűsség itt igen kétséges	170
A Gyémántos Kalapuk	205
A mi ezen elzúgatóbeli.....	226
A fűz lábú lovat fűzpen kőfűzőnőm	206
Adom tudtadra, hogy én virradtát itt várván	207
Áltonából küldött rövid tudósításomat	232
Aranyosi Kedves Barátunk	181
Afűzönyunk csecses írásával.....	164
Au moment que son Excellence	148
Az Áziai tákos mag Ló	225
Az éjféli fűzek fűznek fűvöltéssel	71
Az én ör Lelkem.....	151
Az irtoztató dőr.....	162
Az ujj Elzúgatót, bár melly fűgyos	204
Azon Katonát Kinek ez előtt másfél elzúgatóval	224
Barátom! im el mult fűzent György holdozattya	242
Barátom! Itt nyugalom még nintsen	165
Baro Hidvölgyi négy ezer	230
Bécsi Udvarnak fűk piatván	111
Berzentze, Babotsa, Istváni	242
Bezzeg nem hasmányt fekvé	159
Bizonyos hogy én Ezerűnkél	206
Boldogult Groff Grassalkovits halotti pompájának le írását	45
Cette nuit je pars.....	170
Csüdálni fogod Mennyei Barátom!	213
Dobzódó fűrsángnak áll-ortzás Leányi.....	141
Ebben az ujj elzúgatóban	229
El érhetem végre Kivánt örömemet.....	125
Élève d'Apollon	209
El mult Lórintz napja 's dinnyét még nem ettem	156
Emberek Baráttya 's Istennek fűzolgája!.....	245
Emberek Baráttya, 'S Istennek fűzolgája	244
Engedd hogy már egyfűzer gyönyörű Évátskám	150
Engem Stráza helyről immár fel váltának	140
Én megint itt vagyok.....	178
Én mennyei Barátom.....	177
Én mult holnapnak harmintzadik Napján.....	43
Éppen midőn a Kolbázos Kaulerabét	140
Ez a levél nem tudom hol fog találni	158
Ezek a veres betűk azt jelentik	154
Ezen holdnapnak 22dik napján.....	197
Ezen holnapnak 16dik Napján	231
Ezen kis darab Levélre	125
Ezen Levelem míg még Tételre indulnál	189
Ezen fűzempillantásban vevém.....	219
Felix napján küldött tudósításodat	237
Groff Károlyi Ur ő E* Megyeri Inspektora.....	59
Ha élűz, és boldog vagy	169
Hajdoni Kenyeresünk Naso vőlgéből.....	240
Halandok földi boldogságáról írt.....	234
Hallám hiv Társ Pestű Bachusnak csinnyait	131
Hallom Áquilonak fűgyos fűvöltését	190
Hamvas fűzeredán nekem írt.....	204

Hafztalan ebrefzgetfz Társ vigabb notára	96
Hát már megint indulfz Neptun fzigonnyával	185
Holnap ezen hónap 25dik napja.....	212
Ideje már egyfzer irjak Néked.....	101
Igértem vala Néked	172
Ime indulok ma Sopron felé.....	197
Imé itt Küldöm az Osmanográphiát	238
Imé Mennyei Barátom a mi kedves Bergérünk	201
Irtoztató Commissió!.....	228
István! Istennel van! – nints velünk! melly eset! –	217
Itt a tompa Csehek Orfzága fzellyéről	121
Je vous fois bien obligé	95
Jol elmélkedtél kedves Barátom	241
Jol mondod Kenyeres énis azt álítom.....	247
Jol mondod Mecénas, énis azt álítom.....	61
Jol van biz e Pajtás	171
Jövő hetfün vagy Kedden	225
Jövő fzeredán	176
Justa petis, tamen haec	99
Kassáról botsátott Kedves Leveledet.....	135
Kazal árnyéka alol irt Leveledet	235
Kedves Barátom, te el mélfz	182
Kérdezed Barátom.....	174
Ki-mondhatatlan nagy örömmel vettem.....	52
Különösön fogok örvideni.....	221
Lassan azzal a fel melegített Spártaf feKete Levessel	166
Leg fzerentsébb történeteim közzé fzámlálom	41
Ma 31mo maŷ itt hagyom Pest.....	220
Ma Kilentz orakor reggel	191
MacskáK Udvarának felső fzaka/fzába	192
Már afztalkám mellett üldőgelek	201
Már azt véltem hiv Társ	126
Már eltökélttük vala magunkat	140
Már nyughatatlansággal vártam.....	78
Matsák udvarából 9na irt	224
Meddig Késel mégis fértődett Magyarság	215
Még egynehány fzempillantásom vagyon.....	236
Meg járád – meg járád Bácskát 's a Bánságot –	188
Meg romlott Világnak fzennyes fzugollyába	145
Meg fzünik NapKelet Nép-özönt Küldeni	127
Megint hasmányt feküve.....	162
Megint nem hagyfz béKét, ebrefzted tüzemet	168
Melly fzent csipet hamu fzállott homlokodra	103
Melly fzozat hallatik.....	182
Mély álmomból felebrefztél.....	90
Mennyei Barátom!	211
Mennyei fzép Hajnal.....	105
Mi hozott engemet ide?.....	180
Midőn havas Kárpát jeges fellegein	113
Minekelötte arrol tudosithatnálak	199
Minket nem soKáig hagynak	161
Mit mivelfz boldog Agg! Örssi Kertetskédben?	152
Mivel meg engedéd.....	184
Mond meg kedves Barátom	138
Mult holnapnak 30dik Napján	207
Mult fzombaton, neved napján	195

Musák! az ámyékos Zobor tetejéről	56
Musám! Kitől immár Mars biztatására	119
Ne gondold hogy mult Lórintz napját	222
Nem ok nélkül alufzom én Barátom	92
Nem oK nélkül dorgál engemet a M. Ur	47
Nem tudom, Mecenas! Kilentz füzézek Közzül	54
Nem tudom mit gondolfz illy halgatásomrol	137
Nem tudom utolsó Levelem	134
Nem tudom vettedé Lintzből	218
Nyájas Házaállagnak lobogó fáKlyáji	100
Obesteremmel edjűtt tilfztelűnk	148
Ohajtott BéKesség!	116
Óhajtott tudositásodat mult napoKban	202
Óriás hegyeknek hives oldalából	155
Ott hagyád hát Órsson görbe csorofzljádot	66
Ófzve huzom hát vitorlájimot	81
Pajtás! A Gyöngyösi papoK Kriptájába	149
Philep Jakab napján irt Leveledet	133
Pozsonyba a Hatyu farKánál	126
Rákos mezejére Küldött Leveledet	107
Reménlem ezen Kis levelem	144
Reménlem már eddig	196
Sietek Kedves Barátom	161
SoKszor leg fzebb füzis	194
fzabátsi foglyáfzotrol nem irtam	239
Társ ujira gerjesztet pislogo tűzemet	72
Te nekem azt irád	125
Tegnap előtt a Barátfalvi mezőkről	223
Tegnap előtt Pozsonyb*	118
Tegnap mennyei Barátom	175
Tegnap reggel egy magas élre jutván	216
Tergestumbol	234
Tudom már hova vezetnek	158
Tudositásod fzerint imé	200
Tudtam Kedves Barátom	115
Tudva lévő Kunyhomban fűttőztem	42
Tündér Ilonának hires orfzágáb*	94
Ugy jártam mint ama kertéfz	84
Ujjlakon Groff Miklos levelében	149
Ujjfzfz tudositásodat	233
Utolsó Leveledet uti kézfületeim között	231
Utolsó levelembé igért verseket	214
Utolsó Levelembet reménlem	227
Utolsó postával Küldött Levelemmel	65
Vége van Barátom már a gyaKorlásnak	63
Vettem Drága Néném Kedves Leveledet	122
Vettem Pyladesem Musádnak lèngéjet	45
Zanotzos pufztákrol	221

Névmutató

A gondolatjel utáni szám a levél sorszámát jelenti. A mutatókban a mitológiai és irodalmi személyneveket is feltüntettük.

Abonyi – 41.

Ádám – 58, 152.

Adami, Adami Mihály: jezsuita nyelvtudós, udvari ágens.

Adonis: föníciai-szíriai termékenységisten, Afroditéval kapcsolatos mítoszok szereplője, ünnepe nyáron volt. – 40.

Ajax, Aiasz: a görög mitológiában két hőst is így neveznek Trója ostrománál. – 57.

Aladár: a Képes Krónika szerint Csaba fia, Attila hun király és Krimhilda germán hercegnő unokája – 16, 101.

Albert herceg, Albert Kázmér Ágost (1738–1822): szász-tescheni herceg, Habsburg Mária Krisztina férje, Magyarország (1765–1780), majd Németalföld helytartója. – 66.

Albertné hercegasszony: lásd Mária Krisztina.

Alexis: görög mitológiai pásztor – 36.

Almási [Almásy Ignác septemvir, az 1790-es diétán Heves megye első követe vagy Almási Pál aradi főispán, korábban fiumei kormányzó] – 6, 134.

Almásiné – 134.

Álmos herceg – 8.

Alvintzi: talán Alvintzi József báró tábornagy, szerepe volt Belgrád 1789-es bevételénél. – 120.

Ammon, Amon: egyiptomi istenkirály, ős-, teremtető- és termékenységistenként tisztelték. – 150, 151.

Ámor: Cupido megfelelője a római mitológiában. – 51, 53.

Amphion: a görög mitológiában Zeusz és Antiopé fia, Zéthosz testvére. Hermésztől csodatevő lantot kapott. – 96.

Anacharsys, Anacharsis, Anakharsisz (Kr. e. VI. sz.): szkíta herceg, aki a görög erkölcsöt és kultúrát tanulmányozta, később a cinikus filozófia követője, utazó, a XVIII. században népszerű regényes útirajz hőse. – 23.

Anchyses, Anchises, Ankhiszész: Énéasz király apja, Priamosz trójai király rokona. Mivel megszegte anyja, Aphrodité tilalmát (elárulta nevét), villámcsapás bénította meg. Az égő Trójából fia a vállán menekítette ki. – 65.

Annibál, lásd Hannibál.

Antonia, Antoinette, lásd Mária Antoinette

Antremontné: francia nyelvű költő – 7.

Ányos Pál (1756–1784): pálos szerzetes, a felvilágosodás korának magyar lírikusa. – 89, 101, 110.

Apelles, Apellész (Kr. e. IV. sz.): görög festő.

Apis: egyiptomi állatisten, tiszteletét a rómaiak is átvették. – 10, 152.

Apolló, Apollón: a fény (később a nap) istene a görög mitológiában. Jósistenként, a múzsák uraként, a gazdálkodás védelmezőjeként is tisztelték. Gyakran ábrázolták lanttal. Winckelmann benne látta az ókori művészet legmagasabb eszményét. – 5, 6, 12, 17, 29, 51, 70, 79, 112, 140.

Aranyosi, lásd Báróczi.

Ariadné: krétai királylány a görög mitológiában, Minósz és Pasziphaé leánya. Fonala segítségével talált ki Thészeusz a labirintusból. Aludt, amikor Thészeusz elhagyta Naxosz szigetén. Vegetációs istenség. – 83.

Árimán: régi iráni istenség, a gonosz megtestesítője (a jóé Ormuzd, Ahura-Mazda). – 133, 134.

Aristipposz, Arisztipposz (Kr. e. 435–355): a kürénéi filozófiai iskola megalapítója, Szókratész tanítványa. – 81.

Arngrimus János – 41.

Árpád: a magyarok honfoglalásának legendás fejedelme. – 32.

Artaxerxes: több személynek is neve a perzsa Akhaimenida uralkodóházból. Egyikük, I: Xerxész fia (Kr. e. V. sz. eleje – 424.) flottája a ciprusi Szalamisz mellett vereséget szenvedett az athéniaktól. A másik, II. Dareiosz fia Kr. e. 404-től 358-ig uralkodott, harcban állt öccsével, Kürosszal. 394-ben legyőzte a spártaiakat Knidosznál. – 20.

Artner major – 92.

Artatzides, lásd Artaxerxes.

Aspasia: Periklész második felesége, Milétoszból származott. Kr. e. 432-ben koholt vádakkal vonták perbe. A görög komédiában hetéraként jelenik meg. – 53, 60, 85, 89, 134.

Áthila, lásd Attila.

Átila, lásd Attila.

Atlás, Atlasz: a görög mitológiában az égboltot tartó titán. – 15, 41.

Atropos: a Moirák egyike. – 118.

Attila: hun király (Kr. u. 434–453). – 8, 41, 70, 71.

Augustus: Octavianus császártól kezdve a római császárok címe. – 12, 112.

Bacchus: görög boristen Dionüszosz másik nevének (Bakkhosz) latin változata. – 13, 41, 93.

Bajtai, Bajtay Antal (1717–1773): piarista, erdélyi r. k. püspök. – 18.

Bajzáth: talán Bajzáth József (1720–1802) veszprémi püspök. – 52, 53.

Bakits – 103.

Bako, Bakó – 104.

Balassa, lásd Ballassa.

Ballassa, Balassa báró (1735 körül – 1807): 1785-től horvát bán, 1791 után illír kancellár, az császári udvar feltétlen híve. II. József tanácsadója magyar ügyekben. – 91, 104.

Bámffí tkp. Bánffy György (1746–1822) gróf: Erdély kincstartója, 1783-tól alkancellár, 1787-től Erdély gubernátora. – 97, 100, 126, 134.

Bányai vikárius – 5.

Barcsay Lajos: erdélyi birtokos nemes, Barcsay Ábrahám unokatestvére, az ő özvegyét, Bethleni Bethlen Zsuzsannát vette el a költő 1790-ben feleségül. – 81.

Barko, Barco Vincenz (1719–1787): báró, lovasgenerális, az 1794–96. évi erdélyi országgyűlés biztosa, ekkor az ország főhadparancsnoka. Erdélyben az 1792: 3. tc. által honfűsítették. – 61, 68, 70.

Barkóczi: Barkóczy Ferenc (1710–1765) Magyarország hercegprímása, esztergomi érsek. – 3, 6.

Báróczi (Báróczy, Bárótzsi) Sándor (1735–1809): testőr, író, fordító. – 4, 5, 29, 34, 35, 38, 53, 67, 73, 82, 84, 86, 89.

Baróti Szabó Dávid (1739–1819): jezsuita tanár, költő. – 91.

Bátori: Báthory István fejedelem lehet. – 21.

Batthyány (Bottyáni, Batthiáni) József (1727–1799) kalocsai (1760–1766), majd esztergomi érsek (1766–1799), Magyarország hercegprímása, főkancellár. – 52, 100.

Batthyány Ádám (1662–1703) – 5.

Batthyány család – 18.

Baucis, Baukisz: Philemon és Baukisz szegény, de boldog házaspár az ókori görög mitológiában. Mivel megvendégelték az ismeretlenül a földön tartózkodó Zeuszt és Hermészt, kívánságuk teljesült, a házuk helyén épült templomban szolgálhattak, haláluk után fává (tölgyé és hárssá) változtak. – 51, 53, 118.

Bayard Pierre Terrail Seigneur de (1476–1524): francia hadfi, nevét az olaszok elleni háború (a Garigliano-híd védelme) tette híressé, úgy emlegették, mint a félelem és lelkifurdalás nélküli lovagot. – 22.

Beleznai: talán Beleznay Sámuel (megh. 1818-ban), aki ifjúkorában katonáskodott. – 6.

Belisárius (Belizár) (505–565): Justinianus germán származású hadvezére, aki a Római Birodalom helyreállításán munkálkodott; visszaverte a perzsák és a hunok támadását is. – 2.

Bellona: régi római háború-istennő. – 29, 32, 60, 70, 118, 145.

Benczur József (álneve Eusebius Severinus egybeült Eusebius Verinus, 1728–1784): történétíró és publicista, álneves munkája *Commentatio Juridica critica de haereditario jure*. 1771. – 9.

Benyovszky Móric (1741–1789): katona és vállalkozó. – 66, 91.

Berám: – 60.

Berényi: – 5.

Berger, lásd Pászthory.

Berki: zenészcsalád a XVIII. században – 16, 96.

Besenyei, Bessenyei György (1747–1811): magyar író, színpadi szerző, műfordító (művelődésszervező értekezései a magyar nyelvű tudományosságot, az oktatás korszerűsítését sürgették), Mária Terézia Magyar Nemzeti Testőrségének tagja, élete végén bihari táblabíró. – 18, 34, 47, 83.

Bessenyei Sándor (Milton poémájának *Az elveszett paradicsom. A megtalált paradicsom*) első magyar fordítója: – 2, 3, 4, 5, 34, 20, 51, 85, 97, 116, 133.

Bethlen Miklós (1720–1781) gróf: erdélyi kincstartó: – 9.

Bethlen: tkp. Bethlen Farkas, egy császári gyalogezred tulajdonosa. – 4, 9.

Binder Friedrich Freiherr (1708–1782): Mária Terézia kancellárjának, W. A. Kaunitz-nak jó barátja és bizalmas munkatársa. – 33.

Blandrata György – 100.

Bocace, Boccace, lásd Boccaccio.

Boccaccio (1313–1375): az első nagy olasz prózaíró: – 51.

Boccage asszony – 86.

Bogli gróf – 112.

Boileau Nicolas (1636–1711): francia író, a klasszicizmus elveinek rögzítője. – 74.

Bollingbrock Henry Saint John, Bolingbroke grófja (1678–1751): brit államférfi és író. Pope és Swift barátja volt, történetfilozófiai elképzelései, deizmusa révén Voltaire-re és Rousseau-ra is hatott. – 5.

Bonyhádi – 72.

Botta katonatiszt – 67, 68.

Botzis, lásd Baucis.

Bottyáni, lásd Batthyány.

Bourbon uralkodócsalád – 59, 143.

Braschÿ: Braschy kardinális, Giovanni Angelo B., VI. Pius pápa családneve. – 31.
 Braun – 66.
 Brockhausen – 60, 61.
 Broglie – 83.
 Brukenthal Samuel, von (1777–1787): erdélyi gubernátor. – 45, 47.
 Bruntzviki herceg: Braunschweig – 69.
 Budovits, lásd Dugonics.
 Buffon, Georges-Louis Leclerc, Buffon grófja (1707–1788): francia természettudós és filozófus író, az Enciklopédia *természet* címszavát is szerkesztette. – 123.

 Cadmus: a görög mitológiában a thébaiak elődje (legyőzte a sárkányt, elvetette annak fogait, azokból harcosok nőttek ki és lekaszabolták egymást). – 4.
 Caesar: családnév a Julia nemzetségben, I. Lucius, J. C. Marius és Cinna párthíve. – 49, 74.
 Caligula (37–41): római császár. – 91.
 Calipso, Kalüpszó: a görög mitológiában nimfa Ogügié szigetén, Atlasz leánya, Ulyssest hét évig tartotta magánál, örök életet ígért neki, aztán segítette hazaútjában. – 13.
 Calvin, Kálvin (1509–1567): francia reformátor, Luther követője. – 25, 33, 100.
 Caramelli – 61, 147.
 Cato: a szilárd erkölcsű, tántoríthatatlan politikus metaforája. Marcus Porcia Cato Maior (Kr. e. 234–146) konzervatív politikus (a görög irodalomnak és bölcsészetnek is ellensége), Marcus Porcia Uticensis a köztársasági államforma elkötelezett híve, Cézár ellensége, öngyilkos lett. – 18, 22, 30, 53, 116.
 Céleus, Celeus: a görög mitológiában Eleuszisz királya. Vendégszeretetéért cserébe szent titkokat és a szántás-vetés tudományát kapta ajándékba Ceres istennőtől. – 10, 152.
 Céres, Ceres: a szántás-vetés istennője az ókori Rómában. Athénban és Eleusziszban misztériumok keretében tisztelték. – 10, 21, 72, 73, 79, 80, 123, 152.
 Charon, Cháron, Kharón: a görög mitológiában öreg révész, aki csónakjával (csak) a halottakat szállította át az Akherónon – az Alvilágba. – 77, 145.
 Chloé, Cloé: a görög mitológia pásztorlány-alakja. – 36, 96.
 Chloris, Cloris: a görög mitológia pásztorlány-alakja. – 5, 42, 60, 63, 93.
 Chrésus: Kroisosz: Lüdia utolsó, legendás királya (Kr. e. 560–547). – 150, 151.
 Circe, lásd Kirké.
 Clary, Clary-Aldringen Lipót (1736–1800): gróf, a cenzúrahivatal elnöke. – 9
 Clément – 121.
 Clio, Kleió: a Múzsák egyike, a késő római időktől már a történetírás ihletőjének, védőjének számít. – 88
 Cobentzel, lásd Kobenzl.
 Coburg, Ferenc Josias: szász herceg, lovassági tábornok; 1791-ben Magyarország katonai főparancsnoka. – 67, 68, 114.
 Collignon, Colignon: színigazgató, Nagyszebenben is engedélye volt bálók tartására. – 74.
 Colloredo, Joseph Maria (1735–1815): gróf, a császári udvari és tábori tüzérség fővezére, részt vett Szabács és Belgrád ostromában. – 68.
 Columbus, Kolumb (450/451–1506): Amerika felfedezője. – 30, 86, 90.
 Comminge: irodalmi hős. – 5.
 Confuz, lásd Kung-Fu-ce.
 Constantinus (274–337): római császár. – 47

Corneille, Pierre (1606–1684): nagylelkű, intelligens és erős színpadi akaratú hősök megteremtője, nagy hatású francia tragédiaszerző. – 100, 112.
 Cromwel, Cromwell (1599–1658): angol politikus. – 15, 116.
 Cupido: a szerelem római istene. – 6, 13, 51, 53, 65, 71, 95, 130.
 Cyrus: az idős Cyrus a perzsa birodalom megalapítója, a fiatalabb Artaxerxes testvére és ennek trónjára tört. – 25, 152.
 Csákiné – 114.
 Csáky János gróf: koronaőr (1765–1772), főlovászmester (1771–1782), tárnokmester (1782–1783), országbíró (1783–1786). – 104
 Csekonits – 137.
 Cserey, Cserei Farkas, id. (1719–1782): udvari tanácsos, író. – 23.

 D’Alton, Richard gróf (1732–1790): tábornok. II. József 1787-ben nevezte ki Belgium katonai főparancsnokává. A fölkelőket nem sikerült fegyveres erővel a császár hűségére visszatéríteni. Csapatai kiszorultak Belgium területéről, ő maga Luxemburgba menekült. Emlékiratai szerint nem őt terheli a felelősség Belgium elvesztéséért. *Mémoires pour servir à la justification du feu son excellence le Général Comte d’Alton et l’histoire secrète de la révolution belge*. Hely és év nélkül (1791). – 62, 84.
 Daira – 80.
 Darius, Dareus: több perzsa királynak is neve. – 18, 32,
 Darvas tanácsos – 121.
 Daun, Leopold Joseph Marie (1705–1766): herceg, tábornok.
 Dávid (Kr. e. 1010–970): a zsidók második királya, a filiszteusok legyőzője. Több egyházi ének és zsoltár szerzőjének tekintik. – 58.
 Demiurgosz – 10, 152.
 Demokrit, Démokritosz – 76.
 Demosthenes, Démoszthenész (Kr. e. 384–322): athéni politikus és szónok Makedóniai Fülöp ellenében mondott szónoklatai hatásosak voltak. – 86.
 Denhoff – 62.
 Denis, lásd Dionüsziosz.
 Deshoulières, Madame – 5.
 Diána, Diana: római istennő, a nők és a termékenység oltalmazója. Később a görög Artemisszal azonosították. – 20, 34, 36.
 Dido: Carthago alapítója, Aeneas kedvese. – 5, 23, 73, 90.
 Dietrichkő, lásd Dietrichstein gróf.
 Dietrichstein gróf – 30.
 Dionüsziosz (Kr. e. 430 k. – 367): a nyugati görögség híres szürakuszai türannosza. – 57.
 Dodona: epeiroszi város, Jupiter jóshelyéről is híres volt. – 29.
 Dubos vagy Du Bos, Jean Baptiste (1670–1742): francia történétíró, kritikus és diplomata. – 47.
 Dubovitz: lásd Dugonics.
 Dugonics András (1740–1818): piarista pap, matematikus és író. – 17.

 Echo, Ekhó: a görög mitológiában egy nimfa neve, maga a nimfa visszhang formájában élte túl halálát. – 5, 30,
 Elrickshausen – 68, 69.
 Eneász, Énéasz: a rómaiak őse azáltal, hogy a trójaiakat Itáliába vezette. – 5, 32, 90.

Eol, Aeolusz: az istenektől kedvelt szelek ura, mitológiai székhelye egy sziget Szicília északi oldalán. – 9.

Epaminondas: a thébaiai híres vezére. – 22, 145.

Erdődi Lajos gróf – 79.

Erdődiné – 114.

Erzsébet – 13.

Erzsébet hercegasszony, württembergi tkp. württembergi – 104.

Estaing – 81.

Eszterházi – 72, 104, 123.

Eszterházi Ferenc, Esterházy (1715–1785): a Magyar Udvari Királyi Kancellária elnöke, királyi főkamrás, főudvarmester (1773–1783), horvát bán. – 33, 59, 83, 92, 97, 120.

Eszterházy Károly – 45, 97.

Eszterházy Ferenc – 85.

Euripidész – 86.

Ezekiás: Júdea királya – 31.

Fabritzius: Johann Albert Fabricius hamburgi tanár, Rollin *Kinder Physicájának* fordítója (megjelent Derham Physico-Theologiájának német kiadásában a bevezetőhöz csatolva – 1750). – 150, 151.

Farkas páter: Ferenc-rendi szerzetes, gróf Károlyi Antal gyóntatója és hadjárat esetén mezei káplánja. Aszketikus életviteléről volt közismert. – 75.

Februus: etruszk istenség, az elhunytak lelkének védelmezője: ünnepe februárban volt (február). – 14.

Fekete János gróf (1741–1803): császári-királyi kamarás; tábornok, költő; francia nyelvű verseit elküldte Voltaire-nek. Voltaire válaszevelei többnyire megjegyzések a versek szó- és ritmushasználatához, rimelési megoldásaihoz. – 81.

Fenelon, Francois de Salignac de la Mothe (1651–1715): pápai prelátus és író, a *Fables en prose* (1689), a *Dialogue des morts* (megj. 1712), a *Les aventures de Télémaque* (1699) szerzője. – 15.

Ferdinánd: a Habsburg család tagja. – 33, 83, 124.

Ferenczi kapitány – 122.

Fesztetits, Festetics György gróf (1755–1819): nagybirtokos nemes, ő alapította a keszthelyi Georgikont és rendezte a helikoni ünnepségeket. – 4, 33, 43, 45, 47, 52.

Filémon, Philémon: Philemon és Baukisz szegény, de boldog házaspár az ókori görög mitológiában. Mivel megvendégelték az ismeretlenül a földön tartózkodó Zeust és Hermészt, kívánságuk teljesült, a házuk helyén épült templomban szolgálhattak, haláluk után fává (tölgyé és hárssá) változtak. – 36, 51, 118.

Filep, Fülöp, Nagy Fülöp (Kr. e. 383–336): Makedónia királya, Nagy Sándor apja. Agresszív külpolitikát folytatott. A görög politikusok némelyike a „rendteremtőt” látta benne, mások a demokrácia ellenségét. – 18, 34.

Flaccus: Quintus Horatius Flaccus, lásd Horatius. – 31, 74, 107.

Flora: tavaszistennő, virágistennő az ókori Rómában. – 26, 36, 51, 149.

Forgács – 18.

Forgács, Forgách Miklós (1731–1795) gróf: császári és királyi udvari titkos tanácsos Nyitra megye főispánja, II. József idején a rendi ellenzék vezére. (Hajnóczy a 80-as évek elején volt nála magántitkár.) – 1, 2, 3, 11, 40, 42, 50, 51, 52, 53, 56, 85, 89, 94, 111, 132, 135.

Forgácsné – 18, 38.

Franklin, Benjamin (1706–1790): politikus, a Függetlenségi nyilatkozat társszerzője, a villámhárító feltalálója. – 111, 116.

Freret (1688–1749): francia bölcséleti író. *Sur l'origine des Francais* című akadémiai székfoglalója néhány kijelentése miatt több hónapi börtönt szenvedett. – 24.

Frigyes, II. Nagy Frigyes, Friedrich: Poroszország művelt uralkodója. – 15, 31, 43, 59, 61, 62, 64, 81, 87, 111, 117.

Galileus: Galilelo Galilei (1564–1642): olasz fizikus, csillagász és író. – 4.

Gallitzin: Gallitzin, Dimitri II.: 1762-ben nevezték ki bécsi nagykövetnek. – 107.

Gazniitz, Gaznitz mérnök – 125, 131,

Gellert, Christian Fürchtegott (1715–1769): a felvilágosodás kori érzékenység német moralista írója, fabulái, érzelmes dalai és magyarra Svédi Grófné címmel fordított regénye alapozták meg hírnevét. – 5.

Glaucus: tengeristen és jós (aggastyánként, halfarokkal ábrázolták). – 51.

Gold – 79.

Graeffe, Gréffe nyomdászcsalád. – 84.

Grassalkovich Antal (1694–1771) gróf: koronaügyész (1720–1731), királyi személynök (1731–1748), koronaőr (1748–1758), a Magyar Királyi Udvari Kamara elnöke (1748–1771), főlovászmester (1758–1771). – 4.

Grassalkovits Antal, ifj.– 13.

Grassné, Maria Theresia Grass (1721–178?): Mária Terézia udvarhölgye és komornája. – 84.

Gréffen tkp. Gréfin – 145, 146.

Gróf Riechcourt – 4, 7, 8, 10, 11.

Grosing, Grossinger, Franz Rudolf (1751–1830): osztrák jogtudós. – 83, 192.

Grotius de Groot, Hugo (1583–1645): holland jogtanácsos és diplomata, „az emberi jogok barátja”-ként emlegették, fő műve: *De jure belli ac pacis* (1625). – 41.

Gröhling – 132.

Gruber agens – 98.

Grueber József ezredes; 1793-ban a Sztáray-ezred parancsnoka – 126.

Grun – 6.

Guilbert, Jacques Antoine Hippolyte (1717–1790): francia tábornok, író. – 34.

Gusztinyi püspök – 17.

Gyengen – 116.

Gyermolov – 130.

Gyöngyösi, Gyöngyösi István (1629–1704): a barokk népszerű magyar költője. – 5, 15, 34, 35, 70, 70, 88, 115.

Győri – 87, 104.

Gyulai Sámuel (1723–1802): gróf, altábornagy, író. – 145.

Habsbourgi, Habsburg uralkodócsalád – 59.

Hacker – 57, 82.

Hadik András (1710–1790): tábornagy, hadvezér, az Udvari Haditanács elnöke, Erdély katonai főparancsnoka, a Gubernium elnöke (1764–1768). – 11, 29, 60, 61, 66.

Hadikné – 120.

Haller, Albrecht (1708–1771): író. – 5.

Hannibál (Kr. e. 247–183): karthágói hadvezér, a II. pun háború kirobbantója, Rómát sikertelenül ostromolta. – 47

Harrach : osztrák bárói család. – 114, 116.

Hebe: az ifjúság istennője (Homérosznál az Olümposzon italt tölt az isteneknek). – 5

Heldburghausen – 68.

Helena: Meneláosz felesége, akit Parisz Aphrodité segítségével elrabolt, s a hagyomány szerint ez robbantotta ki a trójai háborút. – 107.

Hell, Maximilian (1720–1792): osztrák matematikus, Mária Terézia udvari csillagásza. – 41.

Helvetius, Claude-Adrien (1715–1771): francia filozófus és költő. – 63.

Henrik, tkp. Henrik Frigyes Lajos (1726–1802): herceg, Nagy Frigyes császár öccse. – 64, 65, 78.

Hercules, Herkules, Héraklész: a görög mitológia hőse, gyakran ábrázolták mint aki kiállja a veszedelmes próbákat. – 51, 80, 112.

Hermes, Hermész: a görög mitológiában sokoldalú isten: az utak (a vándorok), a nyájak, a kereskedelem, a tolvajlás, a szerencse, a hírnökök, a beszédművészet és a gondolkodás, az alvás és az álmok istene. Ő vezette le az elhunytakat az Alvilágba. – 80, 83, 93, 129, 130, 135, 143.

Homér, Homérosz, Homérosz: görög epikus költő. Az Iliász szerzőjének tartják. – 5, 9, 51, 80, 112.

Horatius Quintus Flaccus (Kr. e. 65–8): latin költő, a mérték és az ízlés példaképének tartották. – 6, 31, 144.

Hudibras: Samuel Butler (1612–1680): angol költő, hasonló című satirikus poémájának főhőse. – 55, 84, 92.

Hudson – 90.

Hunyadi, tkp. Hunyadi János – 149.

Hymen: a régi görögöknél a menyegző és a házasság istene. – 115, 149.

Illei János (1725–1794): jezsuita író; Tasso fordítása: *Anitzius Manlius Torkvátus Szeverinus Boetziusnak V. könyve*. Kassa 1766. – 5.

Iris, Irisz: a görög mitológiában Héra hírvivője: az ábrázolások szerint szivárványon ereszkedik le a földre. – 51, 97.

István, Szent István: magyar király (1000–1038). – 3.

Jankovics – 142.

Janus: a kezdet, az év, az idő kétarcú római istene. – 2, 14, 60.

József, József (1741–1790): II. József néven (Habsburg-Lotharingiai) német-római császár, magyar és cseh király: – 30, 32, 33, 34, 49, 50, 53, 65, 134, 137.

Julius: 1. patriciusi nemzetségnév a régi Rómában. 2. egy hónap neve (korábban: Quintilis). – 14, 141.

Junius: 1. nemzetségek neve a régi Rómában. 2. egy hónap neve. – 14.

Júnó: a rómaiak mitológiájában Jupitere neje, az ég királynője, a házasság és a háztartás istennője. – 91.

Jupiter – 32, 41.

Kadika, Kadika Mihály – 25, 31, 34.

Kara Musztafa: Budavár védője a törökök kiűzésekor. – 145.

Kálnoký: erdélyi főnemesi család, itt egy ezred tulajdonosáról van szó. – 32.

Károly, lásd Károlyi Antal.

Károlyi Antal (1732–1791) gróf: királyi kamarás, Szatmár megye örökös főispánja, a Hétszemélyes Tábla közbírája, a Károlyi gyalogezred tulajdonosa, 1787-ben lett a Magyar Nemesi Testőrsereg kapitánya. Több magyar mű kiadását elősegítette. – 5, 13, 89, 116, 134.

Károlyi Sándor: a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságháború hűtlen vezére, a nagymajtényi fegyverletétel és szatmári béke előkészítője. – 9.

Kata, II. (Nagy) Katalin cárnő (1729–1796): Oroszország felvilágosult uralkodója 1762-től 1796-ig. – 14, 29, 73, 81, 87, 107, 112, 137.

Kaunitz-Rietberg, Wenzel Anton herceg (1717–1772): osztrák államférfi. – 33, 47, 83, 85, 91, 94, 104, 110, 128.

Kavarnák, tkp. Kavanagh Moritz gróf: a magyarországi főhadparancsnok adlatusa. – 147.

Kemény János (1607–1662): erdélyi fejedelem, emlékiró. – 5.

Kenési, Kinizsi Pál (?– 1494). – 21.

Keve: a monda szerint a honfoglaló hét vezér egyike. – 13, 34.

Kinsky, Joseph: generális, Bécs hadparancsnoka, a Mária Terézia rend lovagja. – 89, 134.

Kirké – 112

Klára gróf: lásd Clary.

Klébelsberg – 64.

Klopstock (1724–1822): német író. – 5.

Knébel, tkp. Knöbel Zsigmond báró, alezredes. – 63, 64, 68, 71.

Kobenzl: Johann Philipp Kobenzl gróf (1741–1810): osztrák államkancellár (1779–1793); II. Józsefet 1777-ben Párizsba kísérte. – 79.

Koháry István (1649–1731): *A meggyűkerezett rabságos bánatnak keserves búsulással elterjedett ágain kinőtt fűzfa versek.* (1865). – 4, 5.

Koháry: a bécsi színház intendánsa. – 42, 43.

Koháryné, gróf – 37, 43.

Kollár Ádám Ferenc (1718–1783): a bécsi udvari könyvtár igazgatója, történész. – 7, 10, 18, 84.

Kolowrath, Kolowrat – 91.

Kónyi János (1741–?): strázsamester, író, műfordító, irodalmi levelező. – 51.

Koppi Károly (1744–1810): piarista történész, egyetemi tanár. – 106, 133, 142.

Kölbel – 124.

Krieger – 90.

Krisztina, Habsburg Mária Krisztina (1742–1798): Mária Terézia leánya, Magyarország (1765–1781), majd Németalföld helytartója férjével, Albert szász-tescheni főherceggel. – 118.

Kristus, Krisztus – 3.

Kung Fu-cse (Kr. e. 551–479): kínai bölcse, az erényes életre épülő filozófiája az államba való beilleszkedést szolgálta. – 10, 13, 26, 73, 150, 151, 152.

Kytzpreli: lásd Prileszky.

Lacy, Moritz (1725–1801): gróf, osztrák tábornagy. – 62, 65, 68, 104, 146.

Lajos, Louis XV., francia császár. – 142.

Lajos, XIV. Lajos néven francia császár. – 123, 143.

Landerer: nyomdászcsalád. – 22, 24.

- Las Casas, Bartolomé de Las Casas (1474–1566): Domonkos-rendi pap, majd chiapai püspök. A spanyol hódítók erőszakossága ellen próbálta védelmezni a bennszülött mexikói lakosságot. – 82, 94.
- László Pál: obsitos kapitány – 83.
- Laudon: lásd Loudon.
- Lavater, Johann Caspar (1741–1801): 1775–1778-ban németül, 1781–1787-ben franciául adták ki *Fiziognómiai esszék* című híres tanulmányát. – 143.
- Lázár, Lázár János (1703–1772): *Florinda* című verses szórakoztató könyve Szebenben jelent meg 1766-ban. – 6, 80.
- Leander, Leandrosz: a görög mitológia szerint az ifjú Leandrosz Labydosban, éjszakánként átúszott a Helleszpontoszon Trákiába Venus papnőjéhez, Herohoz, szerelmeséhez. – 53.
- Leo – 73.
- Leopold – 66.
- Lichtenstein, Liechtenstein Károly: herceg, lovassági tábornok – 8, 125, 145.
- Lievervald – 79.
- Linguetiz – 112.
- Linus: a görög mitológiában Apolló fia, korai halála hívta létre a linosnak nevezett gyászdalokat. A szó más köznévi jelentése: tanítványától kínzott tanító. – 60.
- Listius: Liszti László (1628–1663) költő, műve *Magyar Márs avagy Mohács mezején történt veszedelemnek emlékezete* (Bécs 1653). – 9.
- Loudon, Gideon Ernst von (1717–1790) báró: osztrák hadi főtszt, tábornok, az 1789-es háború fővezére, 1789. október 8-án elfoglalta Nándorfehérvárt. – 64, 65, 66.
- Lovász Zsigmond (?– 1802): Mária Terézia idején megnevesített, Arad megyei család sarja; kancelláriai tanácsos, 1786–88 között helytartótanácsos, a török háború idején az élelmezési ügyek kancelláriai biztosa, 1791: Békés megye főispánja. – 87.
- Loýola, Loyola Ignác (1491–1556): szent, a jezsuita rend megalapítója. – 83.
- Löwenstein – 5, 7.
- Lucretia: szemérmes és tiszta erkölcsű római nemesasszony, öngyilkos lett, mert Sextus Tarquinius (római királyfi) székelybe hozta. – 53.
- Lukanus, tkp. Lucanus Marcus Annaeus (39–65): a Caesar és Pompeius közti harcot bemutató *Pharsalia* című latin nyelvű eposz szerzője. – 54.
- Luther, Martin Luther (1483–1546): a Reformáció elindítója, 1517-ben megfogalmazott és nyilvánossá tett 95 tételével. – 32, 100.
- Lükurgosz: Spárta szigorúsága miatt legendás emlékü törvényhozója a Kr. e. IX. században. – 10, 42, 152.
- Lýcurg, lásd Lükurgosz.
- Lystius, lásd Listius.
- Mably abbé (1709–1785): *Essai sur l'homme traduit de Pope avec des notices et un discours judicieux sur la philosophie anglaise* (Lyon 1761), más munkái: *Discours sur le patriotisme français* (Lyon 1762), *L'étude de l'histoire* (Mastreicht 1778). – 73.
- Machak – 98, 99, 148.
- Macsák, lásd Machak.
- Mahomet, lásd Mohamed.
- Mailáth József gróf alkancellár: Borsod megye főispánja 1784–87-es és 1790–1810-es években. Felívelő pályája során volt septemvir (1795), a bécsi politikai és kamaraügyek hivatalának alelnöke, állam- és konferencia-miniszter. – 4, 134.

Maillebois – 112.
 Mannteufel – 72.
 Mária Antónia, Marie Antoinette (1755–1793): Mária Terézia és Lotharingiai Ferenc leánya, XVI. Lajos francia király felesége, lefejezték. – 137.
 Mária Krisztina (1742–1798): I. Ferenc István és Mária Terézia császárnő ötödik gyermeke, Albert szász tescheni herceg felesége; magyar királyi helytartó (Pozsonyban), Németalföld helytartónője. – 118.
 Mária Terézia (1717–1780): osztrák császárnő, magyar és cseh királynő. – 30, 34, 59, 80, 88, 89, 104.
 Marmontel, Jean-François (1723–1799): francia író, korában európai hírnévre tett szert. – 34, 53, 81, 134.
 Maro, lásd Publius Vergilius Maro.
 Mars: a római mitológia hadistene. – 2, 5, 10, 15, 29, 34, 51, 53, 59, 69, 88, 112, 123.
 Matolainé – 130.
 Mátyás, Mátyás király, Hunyadi Mátyás (1443–1490): magyar király – 70, 88.
 Matyaschovlžky – 147.
 Max, lásd Miksa.
 Mayer – 91.
 Mecénas – 6, 7.
 Médusza, Médúza: a három Gorgó közül a halandó a görög mitológiában. Perszeusz egyik hőstette során levágta a fejét. – 32.
 Melpomené: a múzsák egyike. A késő római kortól a tragédia ihletője és védelmezője. – 29, 80.
 Metastasio, Pietro (1698–1782): muzsikás, színpadi szerző, a Habsburg császári udvar zeneszerzője. – 18.
 Mézré – 34.
 Miksa: Habsburg Maximilian trónörökös. – 76.
 Millot Claude-François-Xavier: Enghien herceg nevelője 1788-ban, értekezését *A világnak közönséges története* címmel Verseghy Ferenc kezdte magyarra fordítani (Bessenyei fejezte be). – 47.
 Minerva: a bölcsesség istennője az ókori Rómában. – 34, 36, 70.
 Minósz: király és törvénybíró Krétában, ezért halála után is bíró az Alvilágban. – 10.
 Mithridatész: több uralkodó neve az Arsakida dinasztia és a pontoszi királyság idejéből. – 65, 112, 152.
 Mitrovsky, Joseph gróf: az erdélyi Császári Kommandó generálisa. – 72.
 Modena: Charles Gabriel de Raimond de Villeneuve. A francia trónörökös legfelsőbb katonai parancsnoka. Könnyedén verselt. Egy négysorosra tette híressé (civilben kellett megjelennie XV. Lajos bálján). – 71.
 Mohamed (570–632): a muszlim vallás megalapítója, tanait a Korán tartalmazza. – 10, 14, 143, 146, 152.
 Mohilow – 87.
 Momolov – 130.
 Momus, Mómosz: beszélő név, gúnyt jelent. – 36.
 Montesquieu, Charles de Secondat, baron de la Brede (1689–1755): francia filozófus és író. – 16.
 Montezum, Montezuma, Moctezuma (1467–1520): azték uralkodó. – 90.
 Morfeus, Morpheus – 79.
 Musztafa – 86.

Mylot, lásd Millot.

Mythridát, Mithridatész – 74.

Nádasdy, talán Nádasdy Ferenc (1708–1783): gróf, horvát bán, altábornagy. – 83.

Nandorf, Natorp Franz Wilhelm: római szent birodalmi (osztrák) nemes, bécsi gyógyszerkereskedő, a hadsereg szállítója, az 1794–95. évi erdélyi országgyűlés honfíúsította (ezt nem iktatták törvénybe). – 113.

Naso: lásd Publius Ovidius Naso.

Nassau: Nassau, Usingee Friedrich a rekrutáló bizottság elnöke, általános császári tábornokkapitány. – 116.

Nazamon – 32, 139.

Necker, Jacques (1732–1804): Műve: *De la révolution française*. 1796. Vol. IV. 8-vo. – 85, 91.

Neptunus: római tenger- és folyamistenség. – 8, 14, 30, 31, 39.

Néreus, Néereusz: szelíd, öreg tengeristen a görög mitológiában, aki képes volt a jövőbe látni. – 32.

Newton, Isaac (1642–1726): angol matematikus és fizikus. – 100.

Ninon: mitológiai személy. – 51.

Ninus: Asszíria királya, Szemiramisz férje. – 88.

Nitzky, Niczky Kristóf báró (1717–1787): a bécsi magyar kancellária tanácsosa, majd II. József magyarországi tanácsadója és megbízottja. – 53, 115, 124.

Noé – 58.

Nostitz, Friedrich Moritz gróf: a darabontok alakulatának elnöke (a 3. regiment kapitánya). – 8, 9, 10, 49.

Okolicsányi, Okolicsányi Imre: esztergomi majd pozsonyi kanonok, az erdélyi Kancelláriától azért távolították el, mert referensként akadályozta a türelmi politika érvényesítését. – 94.

Omar (592–644) : a muszlimok sorrendben második kalifája, meghódította Szíriát, Perzsiát, Egyiptomot és Mezopotámiát. – 32, 152.

Omphales, Omphalé: a görög mitológiában Lüdía királynője, aki Heraklészt rabszolgának vásárolta meg és női munkák végzésével bízta meg. Általában ez a név a férfinak a nővel szembeni alárendeltségét jelzi. – 51.

Orczi, Orczy Lőrinc, id. (1718–1789): báró, tábornok, mecénás és költő: – 5, 8, 12, 34, 35, 39, 45, 49, 51, 60, 63, 95, 115.

Orczy József (1746–1804): Orczy Lőrinc fia, a Nógrádot Galiciával összekötő útépités királyi biztosa, Heves megye kamarai gondnoka, főispán Békés (1790–92), majd Zemplén megyében (1792–98). – 98.

Orczy László (1750–1807) báró: Abaúj vármegye főispánja, a Magyar Kamara alelnöke. – 85, 94, 95, 102, 104, 112, 113, 121, 124, 135, 149.

Oreste, Oresztész: Krüszothémisz, Elektra, Iphigeneia testvére. Nagybátyjánál nevelkedett, annak fiával, Püladésszal. Apollón biztatására megbosszulta apja halálát: nyolc évvel később visszatért a szülői házba és megölte anyját, Klütaimnésztrát és annak cinkosát, mostohaapját, Aigiszthoszt. – 57.

Orozmán, lásd Árimán.

Orpheusz (Orfeusz): mítikus trákiai énekes, éneke még az állatokra és a növényekre is bűvös erővel hatott. Részt vett az argonauták útján. Felesége, az alvilágba hurcolt Eurüdiké végleges elvesztése miatt nőgyűlölő lett, bosszúból a trák nők szétszaggatták. Szétszórt tagjait a múzsák gyűjtötték össze és földelték el. – 29.

Ovidius Naso Publius (Kr. e. 43–Kr. u. 18): római költő, az *Ars amatoria*, a *Fasti*, a *Metamorphoses*, a *Tristium* szerzője. – 6, 41, 89.

Palasty, Palásthy: fogalmazó a bécsi udvari kancellárián. – 102.

Pálffy János gróf (1728–1791): táborszernagy. – 106.

Pálffy Károly – 89, 125.

Pallás, Pallasz Athéné: görög istennő, harcokban is részt vett (Odüsszeuszt is megoltalmazta), a kocsihasználát, hajóépítés, szövés-fonás, fuvolajáték, törvénykezés tudományára ő oktatta az athéniakat. – 70, 88.

Palma Károly Ferenc (1735–1787): jezsuita író, történész, többek közt a *Notitia Rerum Hungaricarum* (1773) szerzője. – 53, 135.

Pán: Árkádiai eredetű istenség a görög mitológiában. – 26.

Pargamer – 94.

Paris – 142.

Parutjai Miklós, tkp. Forgách M. – 85.

Pásztori, Pászthory Sándor (szabadkőműves neve: Isac): kancelláriai tanácsos, az 1790-es mozgalomban vezérszerepet játszott. – 95, 97, 98, 100, 103, 104, 106, 118, 125, 126, 127, 129, 130, 140, 143, 144.

Patuska báró – 13.

Pécsi, Péchy Gábor: a hétszemélyes Tábla ülnöke, királyi tanácsos, az 1776-ban megalakult kassai tankerület igazgatója volt. – 150, 151.

Phaeton: a görög mitológiában Héliosz napisten fia, kívánságára egy napig ő hajthatta a Nap szekérét. Elvesztette az uralmat Héliosz lovai fölött, akkor Zeusz villáma lesújtott rá, Phaeton az Éridanosz folyóba zuhant. – 150, 151.

Phebe, lásd Apolló.

Phénix, Phoenix – 36.

Phyllis, Phyllis: a görög mitológiában pásztorlány. – 9, 53, 74.

Phriné – 53.

Pilades, Püladész: a görög mitológiában Oresztész barátja és kísérője a vérbosszú útján. – 5, 57.

Pindarus, Pindarosz (Kr. e. 522 v. 518 – 438 v. 422): görög kardalköltő, a dór irodalmi nyelvet használta, Bizáncban is nagy hírnévnek örvendett. Epinikionjaiban négy könyvben az arisztokrácia igényességét és hadi győzelmeit dicséri. – 86, 88.

Plato, Platón (Kr. e. 427–348/47): görög filozófus, Szókratész tanítványa. – 8, 10, 29, 53, 73, 152.

Pluto, Plutón: a gazdagságot adó föld mélyének istene a görög mitológiában. – 18, 29.

Podmaniczky József (1756–1823) báró: helytartótanácsos; II. József idején a tanulmányi osztályt vezette. – 94.

Poggius: Bracciolini, Gian Francesco; Poggio Bracciolini (írói név), Poggius Florentinus (írói név): olasz humanista. – 1.

Pomona: a gyümölcs és a gyümölcsfák római istenasszonya. – 10, 63, 152.

Pompeius, római nemzetségnév – 29.

Ponyatovtzy – 145.

Pop, Pope Alexander (1688–1744): angol költő, a klasszicizmus teoretikusa. A kritikáról, az emberről írott értekezései, *Az elrabolt hajfűrt* című komikus hőseposz, a *Dunciade* című szatirikus eposz tette ismertté korában. – 3, 73.

Preis: – 18.

Priamus, Priamosz: Trója mítikus királya a görög mitológiában, Hektór, Kasszandra, Parisz apja. – 8.

Prileszky Eszter – 2, 5.

Pyrrhus, Pürrhosz (Kr. e. 316–272): rendkívüli harcászati képességekkel rendelkező hellenisztikus uralkodó, a Földközi-tenger nyugati térségében kívánt világbirodalmat alapítani. – 20.

Racine, Jean (1639–1699): a francia klasszikus dráma atyja. – 100, 112.

Radvánszky János – 12.

Ravitza – 63.

Révai Miklós (1750–1807): nyelvész és költő. – 8, 15, 18, 22.

Revitzky Károly: orientalista, később londoni követ; 1772 és 1779 között Varsóban élt mint a Monarchia követe. – 81.

Revitzky: gárdista Bécsben 1783-ban. – 81.

Richelieu (1585–1642): francia bíboros, pápai prelátus és államférfi. – 73.

Richwaldszky György: esztergomi kanonok, majd érseki vikárius (1763–1776). – 29, 33, 37, 40, 42, 43, 46, 51, 53, 80, 150, 151.

Rohschitz – 5.

Roka lócsiszár – 121.

Rottenberg óbester – 125.

Rousseau, Jean-Jacques (1712–1778): francia író és filozófus. – 3, 6, 15.

Rouvray – 123.

Russzó: lásd Rousseau.

Sághy, Saghi Lajos (1783): Sopron vármegye szolgabírája. – 127.

Sajnovics János (1733–1785): jezsuita tanár, nyelvész, aki Hell Miksát a császármő parancsára elkísérte csillagászati expedíciójára, utóbb pedig *Demonstratio Idioma Laponum et Ungarorum idem esse* címmel nyelvhasználati szakmunkát adott ki (1770 Koppenhága, 1772 Nagyszombat). – 1, 8.

Salamon: a jeruzsálemi templom építtetője, Dávid király követője, a zsidók III. királya. Halála után az északi és a déli törzsek széthúzása miatt jött létre Juda és Izráel. – 58.

Sándor – 29, 41, 57

Saurau – 133.

Savoya, lásd Savoyai Jenő herceg.

Savoyai Jenő herceg (1663–1736): a császári seregek sikeres hadvezére. – 73, 149.

Schafraath, Schafraath Lipót – 94.

Schakmin – 60, 73, 134.

Schischkovits, Siskovits, tkp. Siskovics József (1719–1783): báró, a székely határőrség megszervezője – 63, 76, 106.

Schmidek, Schmideg gróf talán Elias Schmidegg. – 100, 107, 123.

Schmidekné – 124.

Schwarzenberg, Joseph Johann Nepomuk (1722–1782): herceg, osztrák államférfi. – 84.

Scipio, itt S. Africanus (Kr. e. 235–183). – 29.

Scotti – 98.

Scylla: lásd Szküllá.

Semele, Szemelé: a görög mitológiában Zeusz egyik választottja, Dionüszosz anyja, Kadmosz és Harmonia: thébai mondabeli királyának, Kadmosnak felesége, Arész és Aphrodité leánya: – 13

Semiramis: lásd Szemirámisz.

Seneca: Lucius Annaeus Seneca, Rhetor melléknévvel több máig fennmaradt deklamáció szerzője, Lucius Annaeus Seneca a fia, Nero császár tanítója, bölcséleti munkákat írt (Nero 65-ben megölette). – 53

Sengirog: Grossi(e)ng anagrammája lehet. – 52, 57.

Silvia, Rhea Silvia (Róma legendás özanyja) –143.

Siskovits, lásd Schischkovits.

Socrat, Sokrat, Szokratész (Kr. e. 470–399): görög filozófus. Mivel tanításait nem írta le, Platón, Xenophón és Arisztophanész munkáiból lehet valamennyire rekonstruálni gondolkodásmódját. – 31, 37, 43, 44, 83, 85, 104.

Solon, lásd Szolón.

Sophocles, lásd Szophoklész.

Splényi Ignác – 53.

Splényi József (1744–1831): császári és királyi udvari tanácsos, több vármegye főispánja. – 70, 71, 72.

Stahremberg, lásd Starhemberg.

Starhemberg, Georg Adam von (1724–1807) herceg: József főherceg nevelője, főudvarmester, állam- és konferenciaminiszter. – 138.

Stiborius: Stibor vajda – 131.

Stutterheim – 74.

Sully, Maximilien de Béthune, baron de Rosny, duc-pair de Sully (1559–1641): IV. Henrik protestáns pénzügyminisztere, többek között a selyemhernyó-tenyésztés támogatója. A király halála után írta *Mémoires des sages et royales économies d'État d'Henri le Grand* című munkáját. – 83

Svátóplug – 41.

Swerin – 60.

Szabó Dávid, lásd Baróti Szabó Dávid.

Szechvitz ezredes – 61.

Szécsényi, Széchényi Ferenc (1754–1820): gróf 1785-ben a pécsi kerület biztosa. – 125.

Székely (talán Székely László) – 122.

Szemirámisz, Sammuramat: Samsi-Adad asszír király Babilóniából származó felesége; férje halála után maga régens uralkodó; a boltíveken nyugvó (későbbi) babiloni tetőkereteket a személyével hozzák összefüggésbe. – 63, 65, 75, 79, 111, 150, 151.

Szent Péter – 31.

Szentiványi, Szentiványi Rafael (1722–83) püspök. – 51.

Szigeti – 47.

Szküllá – 29, 90.

Szolimán, Szulimán – 32, 94.

Szolón, athéni államférfi, a hét görög bölcs egyike (Kr. e. 640–558); a görög demokrácia elveit az ő tanításaiból is le lehet vezetni. – 10.

Szophoklész: görög tragédiász, a Kr. e. V. század II. felében élt. Itt a a tragédiász szimbóluma. – 86.

Tacitus, Publius Cornelius (55–120): római történetíró, ázsiai prokonzul. – 80.

Tartuffe: Molière komédiahőse, az álszentség szimbóluma. – 45, 47.

Tasso Torquato (1544–1595): olasz költő, az *Aminta* című pásztordráma és *A megszabadított Jeruzsálem* szerzője. – 5, 8.

Tassus, lásd Tasso

Teleki József, id.: széki gróf (1738–1796), Ugocsa vármegye főispánja, koronaőr, könyvtáralapító. – 84.

Teleki Sámuel (1739–1822): erdélyi kancellár, könyvgyűjtő, mecénás. – 134.

Teleky József gróf, lásd Teleki József.

Teleky Károly: Belső-Szolnok vm. főispánja, guberniumi tanácsos, 1777-ben tartományi kancellár, 1783-ban kincstartó. – 73.

Teleky Sámuel, lásd Teleki Sámuel.

Tertullianus: ilyen néven egy egyházatyát (Q. Septimius Florens Tertullianus) és egy jogászt is számon tartanak (ez utóbbit Septimius Severus korában). – 20.

Themis: a jog, a természetben uralkodó törvényszerűségek görög istennője. – 112.

Themistocles: Themisztoklész (Kr. e. 524–459), athéni politikus és katona. – 2, 30.

Theresia, lásd Mária Terézia.

Thetis: Nereus és Doris lánya, Akhilleusz anyja, köznévilleg tengert jelent. – 8.

Tihanyi, tkp. Tihanyi Tamás: Nógrád megyei alispán, a hétszemélyes Tábla bírāja, alországbíró. – 3.

Tirkheim, lásd Türkheim.

Tiro (Kr. e. I. sz.): Marcus Tullius Cicero felszabadított rabszolgája. – 146.

Titus Livius (Kr. e. 59. – Kr. u. 17): történetíró, Róma történetének összefoglalója. – 116.

Torkvátus, lásd Tasso

Tráján, Traianus: római császár (98–117). – 15, 21, 25.

Trattner János Tamás (1717–1798): bécsi és pesti nyomdász, könyvkereskedő. – 18, 85.

Trofonio – 124.

Tündér Ilona – 30, 36.

Türkheim – 79.

Tzitten – 61.

Tyhanyi, lásd Tihanyi.

Tyhányi, lásd. Tihanyi.

Ulisses, Ulixes: a görög mitológia hőse, a trójai háború legendás alakja, Homérosz *Ödüsszeiája* is feldolgozza történetét. – 129.

Ürményi József (1741–1825): a Magyar Kancellária vezetője, tanügyi tanácsos, a *Ratio Educationis* tervének megalkotója. – 74, 92, 102, 104.

Valetti kapitány – 145.

Vallis – 115, 134.

Van Svieten, Gerard van Swieten (1700–1772): a bécsi császári udvar biztosa. – 7, 84.

Vanier – 91

Vasenauer – 110.

Vashington, lásd Washington.

Vauban – 53.

Vénus, Venus: a római mitológia szerelemistennője. – 6, 13, 34, 36, 41, 51, 57, 79.

Verbőcz: lásd Werbőczy.
 Vergennes – 113.
 Vergilius Maro, Publius (Kr. e. 79–19): római költő. – 1, 32, 71, 73, 115, 146.
 Verner – 64, 69, 132.
 Veselényiné: lásd Wesselényiné.
 Vesta, római mitológiai istenség. – 32.
 Vilhelm király – 137.
 Virgilius, lásd Vergilius.
 Voghera – 61.
 Voltair, lásd Voltaire.
 Voltaire; François-Marie Arouet, írói nevén Voltaire (1694–1778): a felvilágosodás nagy hatását írója. – 3, 12, 13, 15, 81, 96, 112.
 Vulkán, Vulcanus: az antik görög–római mitológiában az emberi mesterségekhez hasznos tűz, a kézműipar istene, Venus férje. – 72.
 Vurmser Zsigmond: 1762-ben a francia szolgálatból az osztrákba lépett át, 1795-ben lovassági tábornok. – 61, 66, 85, 113, 114, 145.

 Washington, George (1732–1799): az amerikai függetlenségi háború vezére és az Amerikai Egyesült Államok első elnöke. – 116.
 Werbőczy, Werbőczy István (1458–1541): ítélőmester, királyi személynök, nádor, a magyar törvényhozás atyja, a *Hármaskönyv* (Tripartitum) szerzője. – 10.
 Werbőtz: lásd Werbőczy.
 Weselényi, Wesselényi Miklós, id. (1750–1807): báró, erdélyi főnemes, mecénás (a színházügy pártolója), Közép-Szolnok vm. főispánja. – 100.
 Weselényiné, Wesselényi Miklósné Cserey Heléna. – 95, 100.
 Wieland, Christoph Martin (1773–1813): német elbeszélő, műfordító, művei közül nagy hatású volt a *Der Teutche Merkur* (1773–1810), sikert hozott a 22, németre fordított Shakespeare-mű, verses és prózai regények sora. – 18.
 Wurmseer: Dagobert Vurmser gróf, a magyar hadak tábornoka. – 61.
 Württemberg – 63.
 Young, Edward: (1683–1765): angol költő; komor és melankolikus műveivel a romantika atyja. – 3, 4.

 Zefir – 51.
 Zeke – 85.
 Zerinyi, lásd Zrínyi.
 Zichi, Zichy gróf – 83.
 Zigány, Czigány József (1726–?): 1744-től katona, 1760-ban őrmester, 1778-ban kapitány. – 121.
 Zoroaszter (Kr. e. 660–583): iráni vallásújító és -alapító. – 41.
 Zrínyi Miklós, gróf (1620–1664): költő és hadvezér. – 9.

Színhelyek és helynevek mutatója

A gondolatjel utáni szám a levél sorszáma utal. Feltüntettük a helység vagy földrajzi egység szövegben előforduló névváltozatait, mai elnevezését és azt, milyen ország területén található ma. A mutatóban feltüntettük a levelekben előforduló mitológiai helyneveket is.

Rövidítések: A – Ausztria; B – Belgium; BG – Bulgária; BIH – Bosznia-Hercegovina; CH – Svájc; CR – Horvátország; CZ – Csehország; D – Németország; DK – Dánia; E – Spanyolország; F – Franciaország; FIN – Finnország; GB – Nagy-Britannia; GR – Görögország; H – Magyarország; I – Olaszország; K – Kína; LT – Litvánia; LV – Lettország; NL – Hollandia; PL – Lengyelország; R – Oroszország; RO – Románia; S – Svédország; SK – Szlovákia; SL – Szlovénia; T – Törökország; U – Ukrajna; YU – Jugoszlávia, hg – hegység; m. – megye; szk – szigetek

- Aba Uj, (Borsod, Abaúj-Zemplén m., H) – 16.
 Afrika – 27.
 Albis, Elba, Elbe (folyó, D) – 62, 63, 141.
 Altona (D – 1937-ben egyesítették Hamburggal) – 98, 134, 136, 140, 141.
 Alvinc (Vințul de Jos, RO) – 21.
 Alzáztia: lásd Elzász.
 Amerika – 14, 70, 73, 116.
 Amszterdam (NL) – 141.
 Anglia 113, 116.
 Anna hegye (SK) – 34.
 Antwerpia (Antwerpen, Anvers, B) – 113, 114.
 Apáti (Vágapáti, Opatovec, SK) – 101.
 Aquileja (Aquileia, I) – 139.
 Arad (Arad, RO) – 18.
 Árkádia – (GR, a Peloponnészosz középső hegyvidéke. A hellenisztikus költők és Vergilius pásztori költészetükben paradicsomi tájnak ábrázolták) – 10, 152.
 Arnau (CZ) – 62, 63.
 Aszód (Pest-Pilis-Solt-Kiskun m., H) – 122.
 Aszod: lásd Aszód.
 Asztrakán (a Volga deltájában R) – 14, 31.
 Athén (GR) – 30, 53, 112.
 Ausztria – 79, 131.
 Azof (Azovi-tenger) – 34.
 Babilon (romváros, Irak) – 26, 57, 88, 104.
 Babocsa (Somogy megye, H) – 148.
 Bácska, Bácskaság – 91.
 Bada (Baden, A) – 79, 89, 121, 144.
 Banatus (Bánat, RO) – 5, 24, 87, 91, 93, 94.
 Bánkesze, Bánkeszi (Bánov, SK) – 4, 5, 6, 13, 19, 20.
 Bánovetz, Bán (Bánóc, Banovce, SK) – 22, 145.
 Barátfalva – (Ollersdorf, Freundorf, A) – 52, 104, 124.
 Bátiz, (Batiz, RO) – 46, 47.
 Bavaria (Bajorország, D) – 64, 66, 116, 117.
 Bazin (Bösing, Pezinok, SK) – 34, 37, 40.
 Bécs (A) – 1, 2, 3, 5, 10, 14, 18, 22, 23, 24, 27, 29, 30, 32, 38, 40, 42, 44, 45, 47, 52, 53, 59, 60, 66, 71, 74, 76, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 100, 102, 103, 104, 106, 107, 109, 112, 115, 118, 119, 123, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 140, 142, 143, 149.
 Belgium – 108, 114, 116.
 Belgrád (Beograd, YU) – 53, 148, 149.
 Bergopzom (Bergop-zoom, NL) – 105, 114.
 Berlin (D) – 18, 47, 70, 143.
 Bermudes (Bermudák szk az Atlanti-óceánban) – 90.

Berzentze, Berzence (Somogy megyében, H) – 148.
 Beszterce (Bistrița, RO) – 13.
 Besztercebánya (Banska Bystrica, SK) – 29.
 Beckó (Beckov, SK) – 29.
 Biela (galíciai város, CZ) – 132.
 Bierbeen (NL) – 115.
 Bihar-hg (RO) – 51.
 Bizánzium, Bizánc (T) – 70, 112.
 Bodrog folyó (H, SK) – 31, 43.
 Boheme (Csehország része, CZ) – 61, 63.
 Boroszló (Vratislavia; Breslau; Wroclaw, PL) – 130.
 Boschátza, Bosác, Bossátza (Bošáca, SK) – 22, 23, 26, 29.
 Bosnia – Bosznia (BIH) – 94.
 Bosphorus 143.
 Boston (GB) – 86.
 Brád – (Brad, RO) – 109.
 Braunau (Braunau am Inn, A) – 61, 114, 115.
 Bruna, Brünn (Brno, CZ) – 73, 74, 81, 131.
 Bruxelles (B) – 112.
 Buda (Budapest része, H) – 3, 23, 42, 53, 70, 86, 88, 105, 123, 124, 130, 134.
 Bukovina (U) – 94.
 Bukarest (București, RO) – 56.
 Capelle (NL) – 113.
 Carthago, lásd Karthágó.
 China: lásd Kína.
 Chio, Chios: lásd Khiosz.
 Ciprus (T) – 95.
 Clausenburg, Klausenburg: lásd Kolozsvár.
 Coblentz: lásd Koblenz.
 Colchos – 112.
 Colonia (Köln, D) – 114.
 Comothau: lásd Komotau.
 Corinthus: lásd Korinthusz.
 Corsa, Korzika (F) – 92.
 Curland: lásd Kurland.
 Csehország – 59, 60, 64, 65, 71, 79, 94, 124, 131, 137.
 Cseklész (Landschütz, Bernoláokvo, SK) – 34, 43.
 Dácia (történelmi terület) – 21, 44, 88, 112.
 Dannhausen – 117.
 Dantzka (Gdansk, PL) – 14, 31, 34.
 Debretzen (Debrecen, H) – 53.
 Dés (Dej, RO) – 100.
 Déva (Deva, RO) – 44, 45, 57.
 Dnyeszter folyó (U, Moldávia) – 57.
 Donawerth (Donauwörth, D) – 117.
 Drezda (Dresden, D) – 141.
 Dubitz (Dubičani, SK) – 145.
 Duna folyó – 3, 8, 24, 29, 31, 32, 34, 39, 41, 56, 58, 70, 86, 88, 90, 108, 116, 117, 125, 146, 148, 149.
 Ébelsberg – 117.
 Édenbourg: lásd Sopron.
 Eger folyó (CZ) – 34, 35.
 Eger, Agria (H) – 4.
 Egyiptom – 14.
 Elba folyó (D) – 61, 63, 136.
 Elisium, Elizium (történelmi terület) – 70.
 Élis: lásd Elizium.
 Elzász (F) – 12.
 Erdély (történelmi terület, RO) – 21, 26, 51, 56, 71, 77, 79, 89, 90, 94, 98, 105, 108, 109, 111, 124, 125, 134, 146, 148.
 Erdő-Horvát (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, H) – 83.
 Érsekújvár (Nové Zámky, SK) – 4, 5.
 Escaut, Schelde (folyó, B) – 113.
 Eszeg, Eszék (Essekinum, Osijek, CR) – 148, 149.
 Esztergom (H) – 3, 80.
 Eszterháza (Győr-Sopron m., H) – 79, 81.
 Etna (Szicília, I) – 14.
 Eufrát, Eufrátesz (T, Szíria, Irak) – 26.
 Európa – 14, 41, 58, 70, 75, 108, 116, 117, 125, 148, 149.
 Feketeügy folyó (Pârâul Negru, RO) – 71.
 Fennia (történelmi terület Lappföld, Finnország része) – 41.
 Fijume, Fiume (Rijeka, I) – 102.
 Finnmarchia (történelmi terület Lappföld, Finnország része) – 41.
 Firenze (Firenze, I) – 74.
 Florentzia: lásd Firenze.
 Fraknó (Forchtenau, A) – 79.
 Frankfortum (Frankfurt am Main, D) – 114, 115, 116.

Freydenenthal, Freudenthal (Bruntal CS) – 73.
 Futak (Futog, YU) – 120.
 Gabel (Jablonne, CZ) – 65.
 Gács: lásd Halics.
 Galgótz, Galgóc (Hlohovec, SK) – 22.
 Gangesz folyó (India) – 31, 90.
 Garam folyó (SK) – 8, 13, 23, 34, 58, 80.
 Genua (Genova, I) – 14.
 Gibraltár (mint szoros Spanyolországhoz tartozik; Nagy-Britannia külbirtoka) – 148.
 Gittenovetz – 66.
 Glockersdorf, Glotzersdorf (CZ) – 70, 77, 78.
 Golgota (Izrael) – 23.
 Gomora – 132.
 Gödöllő (Pest-Pilis-Solt m., H) – 3.
 Görögország – 112.
 Grétz (Graz, A) – 71, 73.
 Gytsin – 64, 65, 66, 67.
 Gyula (Békés, H) – 102, 121, 122.
 Hága, NL – 113.
 Halits, Holics (Weisskirchen; Holič, SK) – 87.
 Hambourg (Hamburg, D) – 134, 136, 141.
 Harta – 71.
 Hátzeg, Hátszeg (Hațeg, RO) – 31.
 Havasalföld (történelmi terület, RO) – 57.
 Hegy-alja, Tokajhegyalja (H) – 13.
 Helycon (Helikon-hegység, GR) – 15, 17, 18.
 Hemus – 8.
 Hio: lásd Khiosz.
 Holits: lásd Halits.
 Hont (SK, H) – 18.
 Hornstein (Szarvkö, A) – 111.
 Horpács – 85.
 Hudson (USA) – 90.
 Hunyad (Hunedoara, RO) – 102, 109.
 Ilion (GR) – 32.
 Ilova, Belovar (Bjelovar, CR) – 147.
 Imaus hegye 41.
 Ispahan (Esfahan, Irán) – 14.
 Istvándi (Somogy megye, H) – 148.
 Isztambul (T) – 24, 149.
 Jablunka, Jablunca (Jablonka, SK) – 72, 87, 130, 131.
 Jappon, Japán – 91.
 Járomirch (Jaromirovce, PL) – 63, 66.
 Jato – 7.
 Jégendorf – 71.
 Jordán (Izrael, Jordánia) – 15, 117.
 Kapornak (Krplivnik, SK) – 46.
 Karánsebes (Caransebeș, RO) – 147.
 Károlyvár (Alba Iulia, RO) – 46.
 Kárpát (RO, U) – 31, 130, 132.
 Karthágó (Tunézia) – 26.
 Kassa (Cassovia; Kaschau; Košice, SK) – 2, 9, 43, 44, 60, 63, 174, 75, 80, 102.
 Kaŋg folyó (Kína) – 32.
 Kecskemét (H) – 4.
 Kenyérmező (RO) – 21.
 Khiosz sziget (GR) – 6, 84.
 Kína – 7, 14, 17, 150, 151.
 Koblenz (D) – 115.
 Kolozsvár (Klausenburg, Cluj-Napoca, RO) – 44, 65, 75.
 Komárom (Comárno, SK) – 18, 73.
 Komjáti (Komjatice, SK) 8, 9, 10.
 Komotau (Chomutov, CZ) – 34, 137.
 Korinthosz (G) – 31, 53.
 Korma, Kormó (Fehéroroszország) – 146.
 Korzika (Corse, F) – 92.
 Kotzytus, Cocytus (az alvilág folyója az antik mitológiában) – 32.
 Kovács (Kováčová, SK) – 64.
 Körmend (Vas m., H) – 120.
 Krím félsziget (U) – 101.
 Kriscsor, Zarándkristyor (Crișcior, RO) – 109.
 Krotzka – 146.
 Kunság (H) – 34.
 Kurland (LV) – 31.
 Lag – 112.
 Lajta folyó (Leitha, A) – 124.
 Lange Schwalbach – 116.
 Langenau – 63.
 Lapponia (N, S) – 41.
 Laxemburg (A) – 79, 92, 109.
 Leibach (Ljubljana, CR) – 139.
 Lemberg (Lvov, U) – 105.
 Lengyelország – 41, 71, 73.

Leutomirfeld – 60, 67.
 Liège (B) – 115.
 Lintz, Linz (A) – 114, 115, 118, 119, 125.
 Liptó (Liptovská, SK) – 36.
 Livonia (Észtország és Lettország – történelmi táj) – 31.
 London (GB) – 4, 26, 53, 112.
 Louvain (Leuven, Louvain, B) – 114.
 Lovasberény (Fejér m., H) – 121.
 Lugos (Lugoj, RO) – 147.
 Lybia, Libya, Líbia (afrikai ország) – 27, 34.
 Maastricht, Maastricht (NL) – 113.
 Madéfalva (Siculeni, RO) – 106.
 Madrid (E) – 5, 74.
 Magyarbél (Vel'ký Biel, SK) – 43.
 Mahris Trebits – 130.
 Majland (Milano, I) – 107.
 Malinnes (Mechelen, B) – 113.
 Maraton (GR) – 112.
 Marick Tribau – 67.
 Marly (Marly le Roy, F) – 51.
 Maros folyó (Mureș, RO) – 21, 30, 56, 87, 90, 112.
 Marosvásárhely (Târgu Mureș, RO) – 12, 101.
 Mátra (H) – 6, 30.
 Mayland: lásd Milano.
 Médling: lásd Mödling.
 Megyer (SK) – 5.
 Mehádia (Mehadia, RO) – 146.
 Mekka (Szaúd-Arábia) – 11.
 Memphis – 26.
 Méotis (mocsaras terület a mai Azov-tengertől északra) – 8, 150, 151.
 Meuse folyó (F, B, NL) – 112, 113.
 Milano (I) – 107.
 Mohács (Baranya m., H) – 3, 61.
 Moka, Mokka – 31.
 Moldva, Moldova (Románia része) – 31.
 Morva folyó (SK) – 8, 34, 43, 63, 68, 73, 130.
 Morvaország (történelmi táj) – 130.
 Mosa: lásd Meuse.
 Mödling (A) – 109.
 Münkendorf – 93.
 Nagymarton (Mattersburg, A) – 78, 79, 82, 86, 89, 90, 92, 97.
 Nagyszombat (Trnava, SK) – 29, 32, 33, 34, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 51, 52, 53, 80.
 Nagyvárad (Oradea, R) – 47.
 Nákhót (CZ) – 69.
 Nándorfehérvár: lásd Belgrád.
 Németország – 31.
 Nesnasov (CZ) – 61.
 Neszter: lásd Dnyeszter.
 Néva (R) – 34, 91, 136.
 Nederland 109, 118.
 Nílus folyó (Szudán, Egyiptom) – 8, 31.
 Nister: lásd Dnyeszter.
 Nógrád megye (H) – 5.
 Nubya (Núbia, Szudán-egyiptomi sivatag) – 29.
 Nyitra (Nitra, SK) – 1, 2, 5, 7, 34, 53, 65.
 Oder, Odera folyó (PL) – 16.
 Oitoz, Ojtoz (Oituz, RO) – 51.
 Olaszország – 94, 106.
 Olmutz (Olomouc, SK) – 60, 64, 68, 69, 74.
 Olympus, Olümposz, hg (GR) – 17.
 Opa folyó (Opava, CZ) – 72, 77, 78.
 Oroszország – 112.
 Osztrau (Ostrau, CZ) – 72
 Oxus – 150, 151.
 Őrs, Tarnaörs (Heves m., H) – 7, 13, 18, 30, 46, 47, 53, 70, 88, 98, 152.
 Pactolus, Paktolus – 26, 31.
 Pancsova (Pančevo, YU) – 148.
 Pannónia – 41, 88.
 Papfalva (A) – 29, 94.
 Paphos – város és királyság Ciprus nyugati partvidékén, Aphrodité egyik kultushelye – 13, 51, 58.
 Páris, Párizs (F) – 20, 26, 47, 53, 70, 88, 98, 152.
 Parnassus, Parnassosz-hegység (GR) – 6, 10, 15, 32, 53, 70, 88, 98, 152.
 Pata: lásd Vágpata
 Pauts – 68, 69.
 Pegasus – 5.
 Pégu-hg (Burma) – 31.
 Pekin, Peking (K) – 150, 151.

Penn, Pen – 81.
 Perou, Peru – 81.
 Pest – 33, 41, 43, 44, 47, 51, 52, 56, 74, 75, 84, 98, 99, 109, 119, 121, 122, 123, 124, 126, 129, 130, 138, 143.
 Petau, Pettau – 53.
 Petersboug: lásd Szentpétervár.
 Petronella (Petronell, A) – 8.
 Petropoly – Szentpétervár (R) – 24.
 Péts, Pécs (Baranya m., H) – 148.
 Pettvar folyó (BG) – 68.
 Philadelphia (USA) – 86.
 Pindus, Pindosz-hg (GR) – 70.
 Pireneusok, hg (F, E) – 7.
 Placenzia (Piacenza, I) – 92.
 Pócs, Máriapócs (Rosendorf, A) – 13.
 Polus – 14.
 Pontus (Kis-Ázsia része) – 14, 70.
 Poson: lásd Pozsony
 Pozsony (Bratislava, SK) – 4, 18, 19, 20, 22, 33, 38, 41, 43, 47, 51, 52, 53, 78, 79, 85, 94, 103, 119.
 Prága (CZ) – 35.
 Prato (I) – 139.
 Premisl (Premisl, U) – 60.
 Prerau (Prerov, CZ) – 60.
 Prusszia, Poroszország (D) – 72.
 Radvány (Radvan, SK) – 12, 58.
 Rajna, Rhein (D, NL) – 12, 88, 114, 117, 140.
 Rákos (H) – 15, 18, 29, 70.
 Rafzlovitz, Raszlavica (Raslovice, SK) – 60.
 Reicherberg (Reichenberg, D) – 66.
 Ribicze (Ribîța, RO) – 109.
 Róma (I) – 7, 14, 26, 29, 30, 32, 34, 53, 58, 70, 83, 150.
 Rubikon (GR) – 124.
 Ruma, Rumas (Romos, R) – 148.
 Salamine, Szalamisz – 112.
 Sans Souci – 15.
 Saxonia – 59, 64.
 Schmirschitz (CZ) – 61.
 Schönbron, Schönbrunn (A) – 33, 79.
 Schribau – 72.
 Schurtz (CZ) – 61.
 Servia: lásd Szerbia
 Siberia – 13.
 Siklós (Baranya m., H) – 145.
 Silesia, Szilázia (Lengyelország déli része, PL) – 69, 70, 72, 73, 74, 76, 77.
 Simois – 32.
 Sínai-hegy (Egyiptomban) – 143.
 Skálitz (Skalitza, SK) – 61.
 Sodoma – 132.
 Sook – 17.
 Sopron (Győr-Moson-Sopron m., H) – 78, 79, 81, 83, 84, 85, 99, 102, 107, 108, 118, 119, 120, 122, 124, 126, 129, 130, 134, 137, 138, 139.
 Spandau (Berlin része, D) – 63.
 Spárta (történelmi terület, GR) – 42.
 Sternberg (D vagy PL) – 74.
 Steuer – 138.
 Stockholm (S) – 73.
 Styrmon – 29.
 Svárország (D) – 117.
 Sybaris – gazdaságáról híres görög város az Appenini-félsziget Tarentumi öblében; Kr. e. 1510-ben rombolták le a krotóniak (I) – 150, 151.
 Syberia, Szibéria (R) – 14, 41.
 Syrmium, Szerémség (történelmi terület, YU) – 149.
 Szabáts, Szabálcs (Šabac, Yu) – 145.
 Szajna folyó (Seine, F) – 18.
 Szala: lásd Zala.
 Szamos folyó (R, U, H) – 46.
 Száva folyó (BIH, CR, SL, YU) – 8, 149.
 Szeben (Sibiu, RO) – 20, 45, 57, 99, 100, 102.
 Szeged (Csongrád m., H) – 90.
 Szempe: lásd Szenc.
 Szenc (Szenec, SK) – 19.
 Szent Gellért-hegy (Bp., H) – 47, 70, 148.
 Szent Kalic tkp. (Skalica, Szakolca, SK) – 61.
 Szent Margaréthau – 120.
 Szentlőrinc (Baranya megye, H) – 148.
 Szentpétervár (R) – 24.
 Szépkút: lásd Schönbrunn.
 Szerbia (YU) – 94.
 Szigetvár – 148.
 Szilázia (PL) – 18, 65, 69.

Szklénó (Glashütte, Selmezbánya
 szomszédságában levő város, SK) – 10.
 Szomorufalva tkp. Trauersdorf (Trausdorf,
 A) – 124.
 Sztrigy folyó (Strei, RO) – 31.
 Tagus folyó (Tajo az egykori Luzitániában,
 E és Portugália) – 8, 91.
 Tanais (Don, U) – 34, 41, 150, 151
 Targestum: lásd Trieszt.
 Tarna folyó (Heves m., H) – 18, 24, 25, 80,
 97, 140.
 Temesvár (Timișoara, RO) – 78, 104.
 Teschin – 72.
 Tétel (Titel, YU) – 92.
 Tierlemont – 115.
 Tigris folyó (T, Irak) – 13.
 Tirnau: lásd Nagyszombat.
 Tisza folyó (H, R, U) – 8, 29, 30, 31, 31,
 34, 39, 74, 90, 112, 147.
 Tivoli, rég. Tibur (I) – 6.
 Tokaj (Borsod-Abaúj-Zemplén m., H) – 3,
 13, 31.
 Tolna m. – 143.
 Torda (Turda, RO) – 100.
 Torrópó: lásd Troppau.
 Toszána, Toszkána (I) – 103.
 Tournay (B) – 123.
 Továrník (CH) – 149.
 Törökország – 105.
 Trautnau (Trutnov, CZ) – 61, 64, 65.
 Trencsén (Trencin, SK) – 22.
 Trieszt (Trieste, I) – 139.
 Trója (T): – 51.
 Troppau (Opava, CZ) – 60, 68, 69, 70, 71,
 72, 131.
 Tsirm – 73.
 Tygris, lásd Tigris.
 Tyrhen: Tirrén-tenger – 90.
 Tyrnau: lásd Nagyszombat.
 Tyrus, Türosz, föníciai tengeri város – 90.
 Ugocsa (U) – 100.
 Újjszász, Újszász – 81.
 Újlak (SK) – 1, 2, 4, 42, 52, 55, 56.
 Vág – 23, 29, 34.
 Vágpatta (Pata, SK) – 1, 3.
 Vágújhely (Waag Neustadt, Nove Meste na
 Vahom, SK) – 22.
 Vahndorf – 98.
 Vál (H) – 121.
 Várad: lásd Nagyvárad
 Váma (BG) – 24.
 Varsava, Varsó (PL) – 73.
 Vas vm. (H) – 101.
 Vatikán – 83.
 Velence (Venezia, I) – 58, 136.
 Verebély (Vráble, SZK) – 1.
 Versailles (F) – 79.
 Versály: lásd Versailles.
 Veszprim, Veszprém (H) – 123.
 Visztula – 132.
 Viszknó – 33.
 Viszternitz – 60, 68.
 Vukovár (Vukovar, CR) – 148, 149.
 Wichnau – 71.
 Zala – 101.
 Zalasd (Vajdahunyad része, RO) – 46.
 Zaránd vm. (RO) – 109.
 Zobor-hg (SK) – 7.
 Zsili, Zsil-hg (RO) – 57.

Bibliográfia

BALLAGI Aladár

1872 *A magyar királyi testőrség története különös tekintettel irodalmi működésére.* Pest

BALOGH Béla

1992 *Kazinczy Ferenc levelei.* IV. Széphalom, Sátoraljaújhely

1994 *Bessenyei György levelei.* Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv. X. Nyíregyháza

1998 *Az Orczy család levéltárának nagybányai töredéke.* Levéltári Szemle 3. 52–54.

BÁN Imre

1971 *Irodalomelméleti kézikönyvek a XVI–XVIII. században.* Bp., Akadémiai Kiadó, Irodalomtörténeti füzetek 72.

BÉKÉS Vera

1991 „Nekiünk nem kell a halzsíros atyafiság!” – Egy tudománytörténeti mítosz nyomában. Kiss Jenő – Szűts László szerk. In *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből.* Bp. Akadémiai Kiadó

BENDA Kálmán

1952–1957 *A magyar jakobinusok iratai.* I–III. Bp. 1952 (II., III.), 1957 (I.), Akadémiai Kiadó

BENKŐ Loránd

1960 *A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában.* Bp. Akadémiai Kiadó

BERKESZI István

1889 *Barcsay levelei Radvánszky Jánoshoz és feleségéhez, Prónay Évához. 1771–1778.* KTE XXI. 1889. 251.

BÍRÓ Ferenc

1976 *A fiatal Bessenyei és íróbarátai.* Bp. Akadémiai Kiadó

1994 *A felvilágosodás korának magyar irodalma.* Bp. Balassi K.

BOROVI József

1967 *A XVIII. századi magyar egyházmegye-rendezés ismeretlenje, Richwaldszky György.* Vigilia, 167–170.

CSÁSZÁR Elemér

1912 *Ányos Pál (1756–1784).* Bp. Athenaeum

1916 *Barcsay Ábrahám.* ItK XXVI. 129–152.

CSETRI Lajos

1990 *Egység vagy különbözőség? Nyelv- és irodalomszemlélet a magyar irodalmi nyelvújítás korában.* Bp. Akadémiai Kiadó

DEBRECZENI Attila

1996 *Folytonosság vagy fordulat? A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései.* Debrecen, Kossuth Egyetemi Nyomda

DÖBRENTAI Gábor

1814 *Barcsay Ábrahám.* Erdélyi Muzéum 1814. 1. 17–42.

EGYED Emese

1993 *Barcsay Ábrahám levelei Károlyi Antal grófhhoz és feleségéhez.* ItK 1993. 1. 124–129.

1994 *A gróf Bánffy család és Barcsay Ábrahám levelezéséből.* NyIrK XXXVIII. 1–2. 71–80.

- 1994b. *Barcsay Ábrahám két, id. Cserey Farkasra vonatkozó verse*. ItK 5–6. 760–762.
- 1995 *A polgári civilizáció mint lírai ihletforrás*. In *FU 8 Congressus octavus Internationalis Fenno-ugristarum*. vol. VII. 56–60.
- 1996 *Barcsay-filológia. Egy autográf kézirat és a Révai-féle változat (KSz) egybevetése*. NyIrk 2. 181–190.
- ESZTEGÁR László
1904 *Barcsay Ábrahám levelei gróf Széchenyi Ferenchez*. Történelmi Tár 539–557.
- FARKAS Gyöngyi
2000 *A királyi magyar nemesi testőrség iratai. 1760–1850*. In Uő: *A török kor, a kuruc kor, a nemesi felkelés, a királyi nemesi testőrség iratainak levéltári segédlete*. Bp. Petit Real Könyvkiadó
- FRIED István
1998 *Irodalomteremt(ő)dés és/vagy (mű)fordítás. Fordítói készségek és bizonyosságok a 18–19. század fordulóján a magyar irodalomban*. In Kabdebó Lóránt et alii: *A fordítás és intertextualitás alakzatai*. Budapest
- GÁLOS Rezső
1935a *Adatok testőríróink pályafutásából*. ItK 1935. 58–65.
1935b *Barcsay Ábrahám életrajzához*. ItK XLV. 1935. 296–299.
1951 *Bessenyei György életrajza*. Bp. Közoktatásügyi Kiadóvállalat,
- HATTYUFFY Dezső s. a. r.
1906 *Költői levelezések. Kreskay Imre hátrahagyott irataiból életrajzi adatokkal s feljegyzésekkel*. Bp.
- HEINRICH Gusztáv
1808 *Kazinczy Ferenc Tübingai pályaműve a magyar nyelvről*. Bp.
- HOPP Lajos
1974 *A magyar levélműfaj történetéből*. Szauder József – Tarnai Andor szerk. In *Irodalom és felvilágosodás*. Bp.
1890–1911 *Kazinczy Ferenc levelezése. I–XXI*. Kiad. Váczy János. Bp.
- KECSKÉS András
1991 *A magyar verselméleti gondolkodás története. A kezdetektől 1898-ig*. Bp. Akadémiai Kiadó
- KHEVENHÜLLER-METSCH, Johann
1907–1925. *Aus der Zeit Maria Theresias*. Tagebuch 1742–1776. vol. 1–7. Wien–Leipzig
- KICZENKÓ Judit–THIMÁR Attila
2000 *Levél, író, irodalom*. In *A levélirodalom történetéről és elméletéről*. Pázmány Irodalmi Műhely. Tanulmányok. 1. Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
- KILIÁN István
1988 *Név- és évszámrejtés a XVII–XVIII. században*. MKsz 1988. 2. 20–40.
- KÓKAY György
1983 *Könyv, sajtó és irodalom a felvilágosodás korában*. Bp.
- KRUDY Ferenc
1936 *Báróczy Sándor feljegyzései a Magyar Nemesi Testőrség életéből 1760–1800-ig*. Összeállította 1829-ben Krudy Ferenc. Magyarra ford. M. László József. Bp., Magyar Királyi Hadilevéltár K.
- KULIN Ferenc – MARGÓCSY István szerk.
1990 *Klasszika és romantika között*. Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó

- LABÁDI Gergely
1999 „*ez a theoria helyes teoriája e*”. In *A XIX. század első két évtizedének episztoláiról*. OTDK dolgozat, kézirat
- MÁLYUSZNÉ Császár Edit
1985 *Megbíráltak és bírálók. A cenzúrahivatal aktáiból (1780–1867)*. Nemzeti könyvtár. Bp. Gondolat K.
- MEZEI Márta
1994 *Nyilvánosság és műfaj a Kazinczy-levelezésben*. Bp. Argumentum K.
- NAGY Iván
1893. *Barcsay Ábrahám levelezése feleségével*. ItK 342–351; 467–494.
- POÓR János
1988 *Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815*. Bp. Gondolat K.
- RETTEGI György
1970 *Emlékezetre méltó dolgok. 1718–1784*. Bev., jegyz. Jakó Zsigmond. Bukarest Kriterion K.
- RÉVAI Miklós
1973 *A magyar szép toll*. Szerk. Éder Zoltán. Bp. Akadémiai Kiadó
- SÁRKÖZY Péter
1988 *Petrarcától Ossziánig*. In *A költészetértelmezés megújulása a XVIII. századi olasz irodalomban*. Bp. Akadémiai Kiadó, Modern Filológiai Füzetek 44.
- SOÓS István s. a. r.
2000 *Kollár Ádám Ferenc levelezése*. Szerk. Tarnai Andor – Szelestei N. László. In *Magyarországi tudósok levelezése*. IV. kötet, Bp. Universitas K.
- SZABÓ György–TARNAI Andor
1988 *Benkő József levelezése*. Bp. Akadémiai Kiadó
- SZAJBÉLY Mihály
1983 *Fordításelméleti megfontolások a 18. század második felének magyar irodalmában*. ItK 139–158.
1990 *Ungvárnémeti Tóth László episztolái*. Kulin Ferenc – Margócsy István szerk. In *Klasszika és romantika között*. 172–185.
2001 *Idának a magyar tollak*. Bp. Argumentum K.
- SZAUDER József–TARNAI Andor szerk.
1974 *Irodalom és felvilágosodás*. Bp. Akadémiai Kiadó
- SZILÁGYI Márton
1999 *Irodalomtörténeti megjegyzések egy (vagy két) újonnan felfedezett XVIII. századi verses epikai műhöz*. Zichy Mihály s. a. r. In Szempci Molnár Ferenc: *Magyar krónikásának a XVIII. századból*. Bp. Széphalom Könyvműhely
- VÍZKELETY András
1967 *A szép levél*. Bp. Országos Széchényi Könyvtár évkönyve
- ZACHAR József ford., s. a. r.
1986 *Jeney (Lajos Mihály) A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint*. Hága 1659. Bp. Magvető K.
1990 *Csaták, hadvezérek, katonák a XVIII. században*. Tankönyvkiadó Bp.
- ZOMBORY Izidor János
1895 *Barcsay Ábrahám élete és költészete*. Bp.

Tartalom

Barcsay levelei Orczyhoz (Bevezető)	5
Barcsay virtuális leveleskönyvei	8
A nagybányai Orczy-gyűjtemény levelei.....	10
A levelek tartalma	10
Versírás és retorika.....	21
Műfaji problémák.....	23
A levelek.....	30
A szövegritmus.....	31
Helyesírási, hangjelölési kérdések.....	32
A kiadás módszere	32
A levelek jegyzetei.....	33
Kézirathagyomány	33
Kronológiai problémák	34
Személyes szó	35
Levelek	39
Jegyzetek és mutatók a levelekhez	251
Rövidítések és jelek	253
Jegyzetek a levelekhez.....	255
A levelek jegyzéke évszám szerint	325
A levelek a szövegkezdés betűrendjében	329
Névmutató.....	332
Színhelyek és helynevek mutatója	349
Bibliográfia	355

Avon velen edes Barátom. Kegye, Grófneves
Kérlek ti, kedves, sominat, rollam pedig ne
felejtézzél el ki holig hived késsz.

P.S. Nyilván valamely dühös patriótának gondolatja
mondja, hogy midőn Gróf Miklós Főispányi
féréből tette le széttekert vette volna, ezzel
akarta vigasztalni ~~félt~~ ^{jelen lévő} azon barátja,
hogy F. szar három vagyon a világon t. i.
Fridrik, Franklin, és Forgács. Mit mondaj
enne a nagy hasonlatosság? - Elj boldogul.

Szerentsés Bartsai! Mit nem énekeltél,
Miólta én velem Bétsben esmérkedtél?
Tündér járásoddal hova nem vezettél,
Mit nem mutogattál, mire nem ébresztél?

.....
Királyt, Birodalmat, Törvényt, Országokat,
Népeket, Erkölsöt, Tudományt, Hadakat,
Szerelmet, Híváságot, együgyű életet,
Jó Társ! Meg mutatád nékem mind ezeket.

Már tehát nem lévén, miről beszélgessünk,
Hallgassunk, és titkon magunkban ne vessünk:
Azon legyünk, mikép boldogak lehessünk,
A' tengerből a jó partra evezhessünk.
Böltsek írásait, szű ette könyveket
Ne olvassunk, ne is tsináljunk verseket:
Mert, higyd el, fiaink nevetik ezeket,
Mint mi most meg vetjük a régebbieket.

Orczy Lőrinc